UNIVERSITY
OF
TORONTO

3 1761 07748541 5

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

V

L Da Nor
B6266

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

FEMTE BIND

63629
7/2/08

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
FR. BAGGES BOGTRYKKERI
1901

FORTÆLLINGER

TREDJE DEL

KAPTEJN MANSANA.

EN FORTÆLLING FRA ITALIEN.

I.

På en rejse til Roma kjøbte jeg i Bologna dagens blade, idet jeg steg ind i jærnbanevognen. Blandt disse var en tidning fra Firenze, hvori et brev fra Roma snart tildrog sig min udelte opmærksomhed; ti jeg førtes derved en tretten år tilbage, nemlig til et tidligere romerophold og til mine værtfolk i en liden by i nærheden af hovedstaden, som den gang var pavens. Brevet meddelte, at benene af fædrelandsvennen Mansana, som lå begravne på forbryderkirkegården i Roma, nu på hans fødebys bøn var blevet opgravne og skulde om et par dage modtages af denne bys råd og følges af udsendte fra forskjellige foreninger i Roma og nærmeste byer til A., Mansanas fødeby. Der ventede et monument og festlig modtagelse på dem; martyren skulde få sin sene løn.

Men i denne Mansanas hus havde jeg bod for tretten år tilbage; hans hustru og hans yngre brors hustru havde været mine værtinder; brødrene selv var, den ældste i fængsel i Roma, den yngste i landflygtighed i Genua.

Brevet beskrev videre Mansanas, den ældres, levnetsløb; på dets siste del nær kjendte jeg det før,

og just derfor blev lysten så meget større til at følge det tog, som førstkommende søndag skulde gå ud fra Piazza Barberini i Roma og ende i A.

Og søndag morgen kl. 7, en grå oktoberdag, stod jeg der. Samlede var en mangfoldighed af faner, fulgt af de mænd, i regelen seks, som hver forening dertil havde valgt. Jeg fæstede mig ved en fane, som bar indskriften: »Kampen for fædrelandet«, og ved de skikkelser, som her fulgte, i røde skjorter, med skjærf om livet og en kappe over skuldrene, benklæderne stukne i støvleskafterne og brede hatter med en fjær på. Hvilke åsyn! Hvilke viljer! Har man set det vanlige billede af Orsini, ham, der skjød med bomber efter Napoleon den tredje, saa har man et italiensk typeåsyn af de mænd, der rejste sig mod statens og kirkens tyranni, trodsende fængsler og retterstеder, sammenknyttede sig i de frygtelige foreninger, moderstammerne til den hær, der friede Italien. Napoleon havde just været medlem af en slig forening; han havde som alle kammerater svoret, i hvilken som helst stilling han kom, at nytte denne til Italiens enhed og lykke eller i modsat fald at ha sit liv forbrudt. Men karbonari-kammeraten Orsini var den, som mindede ham om hans ed, da Napoleon var blevet Frankrigs kejser. Orsini gjorde det således, at Napoleon vidste, hvad der ventede ham, hvis han ikke holdt den.

Mit første indtryk, den gang jeg så Orsinis billede, var det, at ti tusen slige mænd måtte kunne erobre verden. Og her stod jeg foran nogle, udrustede af den samme folkenød til samme vilje. Der var faldt et slags ro over viljerne nu; men noget mørkt over øjnene sagde, at tilfredshedens var det ikke. Medaljerne på deres bryst viste, de havde været med ved Porta San Pancrazio i 49, da Garibaldi to gange drev de i tal overlegne franskmænd tilbage, i 58 ved Guardasøen, i 59 på Sicilien og i Neapel. Og

hvad medaljerne ikke fortalte, hørte sandsynligvis også med til deres livs historie, at de havde været med ved Mentana. Det er slige, af regjeringen ikke erkjendte slagpladser, som har brændt sig dybest ind i folkesjælene. Det fik den samme Napoleon at føle, da han havde sikret sig Italiens hjælp mod Tyskland; Mentana forbød konge og regjering at indfri deres løfte; det vilde ha kostet en krone.

Modsætningen mellem den dunkle, forfærdelige vilje i det italienske folk og ligegladhedens spotblandede eller rent lette sorgløshed er just så stor, som modsætningen var mellem slige orsiniske viljemænd, jeg her så, og de ligeglade, enten fint hånfulde eller fuldstændig bekymringsløse fjæs omkring blandt tilskuerne og blandt de repræsentanter, der fulgte faner med indskrifter som »pressen«, »den fri tænkning«, »det fri arbejde« o. s. v. o. s. v. Uvilkårlig tænkte jeg: det er den ene dels letsind, som har fremtvunget den anden dels vilje. Så stort, så almindeligt havde letsindet været, at så stærk, så mørk måtte gjenrejsningens vilje bli. Og gjennem mit hode løb Italiens historie i dens letsind og i dens viljeskikkelser. Jeg drog frem og tilbage fra Brutus til Orsini, fra Catilina til Cesare Borgia, fra Lucullus til Leo den tiende, fra Savonarola til Garibaldi, da følget satte sig i gang, alle fanerne slog, udropere skreg med blade og små hefter, hvori Mansanas historie, og toget bøjede ind i Via Felice. Det gik taust; de høje hus gav i morgenen få tilskuere, endnu færre, da toget bøjede ind i Via Venti-Settembre forbi Quirinale, men nogle flere, da det kom ned på Foro Romano og gik ud forbi Coliseo til Porta Giovanni. Udenfor denne ventede ligvognen. Municipiet havde givet den, og dets tjenere førte. Den sattes straks i gang. Bag efter ligvognen gik to unge mænd, den ene civilklædt, den anden i bersagliere-officers uniform. Begge var de høje, magre, muskuløse, med små hoder, korte

pander; begge lige af skabning og åsyn og dog så uendelig forskjellige; det var den afdødes sønner.

Jeg huskede dem som 13—14 års gutter, og det hvortil mindet om dem knyttede sig, var ejendommeligt nok; jeg huskede deres gamle farmor kaste sten efter dem og gutterne stå på afstand og ærtende le! Jeg huskede med én gang så tydelig hendes stærke, harmfulde øje, de senede, men rynkede hænder; jeg huskede hendes opstående grå børstehår om det kaffebrune ansigt; og nu, ved at se på gutterne, skulde jeg næsten ha sagt, at hendes sten havde truffet og sad endnu i!

Hvor deres farmor hadede dem! Havde de givet hende nogen særskilt grund? Det havde de; ti had avler had, og krig krig. Men fra først af? Ja, jeg var ikke med den gang; men vanskeligt at gjætte sig til er det ikke.

Hun havde været tidlig enke, den gamle, og stærk og smuk tog hun folks yndest og deltagelse til indtægt for sig og sine to sønner, hvoraf den ene nu lå her i kisten, de eneste, hun elskede, og det med en »rasende« kjærlighed; ti den trættede sønnerne. Når de så hendes list i at nytte dette formon, hun som vakker enke havde til at nå goder for gutterne, foragtede de den også. En gang vendt bort fra hende, kastede de deres kjærlighed over ideale ting, Italiens frihed, Italiens enhed, således som unge, fyrige kammerater havde lært dem; moderens »rasende« indskrænkning på sit eget gjorde d e m daglig mere begejstrede for at ofre alt for det almene. De var ikke alene stærke som hun; de var stærkere.

Der stod svære kampe, hvori hun lå under; men ikke fuldstændig, før deres forbindelser i hemmelige selskaber skaffede dem omgang, som gik langt ud over byen og det selskab, hvortil hendes familje hørte. De førte også hjem hver sin brud fra huse, mere anseede end moderens, med udstyr, større end hendes havde

været, og med en medgift, hun måtte kalde betydelig. Da taug hun en stund; ti det skaffede dog også sine fordele, det at være fædrelandsven.

Men den tid kom, da begge sønnerne måtte flygte, da den ældste blev fanget og kastet i fængsel, da de forfærdeligste offentlige udsugelser begyndte, idet uredelige embedsmænd udså sig de værgeløse enker som bytte; den tid kom, da deres hus måtte pantsættes, så deres første vigne, dernæst deres anden; ja, den tid kom, da den første blev taget af panthaveren! Og den tid kom, da de fornemme hustruer, to barndomsveninder, arbejdede som tjenestejenter på marken, i vignen og i huset; da de måtte ta logerende og opvarte, og til alt dette høre spottende ord — ikke alene af de klerikale, som under pavens herredømme også var byens absolute herrer, men af andre; ti d e r e s tal var den gang meget lidet, som ærede hustruerne for det offer, deres mænd havde bragt, og som med disse håbede på frihed, oplysning og retfærd. N u havde den gamle vundet! Men hvorledes? Så, at hun gråt over sin forsmåede kjærlighed, sine forsmåede råd, sin tabte formue og rejste sig og bandede de sønner, der havde forladt og plyndret hende, — indtil et eneste øjekast, aldrig ord, af den ældste svigerdatter tvang hende ned igjen ved kaminen, hvor hun helst sad og var ledig, når slige anfald kom over hende. En stund efter gik hun altid ud, og traf hun da sønnesønnerne, i hvem hun desværre alt syntes at se det lyse glimt under den korte pande, som hun først havde elsket og siden frygtet hos sine egne sønner, da drog hun dem lynende ind til sig, advarede dem for fædrenes veje, skjældte pakket ud, som det ikke var værdt at ofre en skilling for, endsige velfærd, familje, frihed, og så bandte hun sønnerne, gutternes fædre; de var de herligste, men også de utaknemligste og dummeste, som nogen mor der i byen havde født! Og den ulykkelige rystede gutterne frem for

sig: »Bliv dog fornuftigere, skarns pak, I står jo og ler! Vær ikke som eders dumme mødre der inde, der har forgabet sig i mine gutters galskab, — jeg er jo blandt bare vanvittige!« — og hun stødte dem fra sig og gråt, rejste sig og gik endnu længer afsides. Senere gjorde hverken hun eller gutterne så mange omstændigheder. De lo ad hende, når hun fik anfaldene, og hun kastede sten efter dem; og tilsist blev det så, at sad hun bare alene, sagde gutterne: »Farmor, er du nu gal igjen?« — og stenene kom.

Men hvorfor turde den gamle intet sige lige over for svigerdatteren? Af samme grund som den, hvorfor hun tabte lige over for sine sønner i fordums dage. Den gamles egen mand havde været en sygelig en, ude af stand til at drive sine ejendomme; han havde taget hende for at fuldgjøre sig selv. Hun drev vistnok ejendommen op, men ham ned. Han havde et fint smil, adskillig læsning og megen længsel, og han led nød i hendes selskab. Hans ædlere natur kunde hun ikke bryde ned, men vel hans tilfredshed og helbred. Og så hændte det, at den skjønhed, som hun foragtede, medens han levede, sejrede over hende, da han var død. Og da den viste sig begejstret igjen i sønnerne og som en bebrejdende mindelse i svigerdatterens rene blik, tabte hun aldeles.

Jeg siger, farmors sten havde truffet sønnesønnerne og sad endnu i. Se de to mænd gå der! Den yngste, den civilklædte, havde et smil om de temmelig tynde læber, også et smil i det lille øje; men jeg tror ikke, man burde tirre det. Han var fremhjulpen af faderens politiske venner, havde tidlig lært at bukke og takke, — jeg tror ikke af taknemlighed.

Men se den ældste! Det samme lille hode, den samme korte pande som broderen; men begge bredere. Intet smil om munden, intet i øjet; jeg ønskede ikke en gang at se ham smile. Høj og slank som bro-

deren, var han endnu mere knoklet, og medens de begge gav indtryk af en gymnastisk kraft, som kunde de ha hoppet over ligvognen, gav den ældste tillige indtryk af, at han bogstavelig havde lyst dertil; ti broderens af overflødig evne halvt slentrende gang var hos den ældste blevet til en utålmodig spændstighed; han gik på fjære. Han var åbenbart ikke nærværende her; øjnene lå langt ud over alt, — og da jeg senere bød ham mit kort og mine minder fra fordum, sandede jeg, at det var så.

I følget talte jeg med flere fra byen; jeg spurte efter farmor Mansana; man smilte og fortalte ivrig, flere på én gang, at til ifjor levede hun, hun blev 95 år gammel. Jeg mærkede, at hun var opfattet. Der blev med samme iver fortalt, at før sin død havde hun oplevet, at huset var blevet gjældfrit, den ene vigne tilbagekjøbt, begge gjældfri, ligesom markerne. Alt var gjort af taknemlighed mod fædrelandsmartyren, hvis hæder nu var på alle læber; ti den var blevet byens stolthed; hans og broderens liv var i grunden dens eneste tribut til befrielsesværket.

Saa d e t havde hun altsammen oplevet!

Og jeg spurte efter de to martyrers hustruer. Jo, den yngste var bukket under, mest af sorg over, at hun havde tabt deres eneste barn, en datter. Men den ældstes, de to unge mænds mor, hun levede. Fortællernes åsyn fik alvor, stemmerne stilhed, talen førtes snart af en enkelt med udfyldende tillæg af de andre, alt i en viss langsom højtidelighed. Hun havde øjensynlig fået magt over dem, denne rene kvinde med den store sjæl. Jeg hørte, hun havde skaffet sig forbindelse med sin mand, medens han endnu var i fængsel, havde underrettet ham om, at Garibaldi tilemnede en opstand i byen og et anfald udenfra, og at de ventede, at Mansana skulde bli fri; han skulde så føre foretagenderne i Roma. Og han blev fri! Han skyldte det sin egen sælsomme viljestyrke og hendes

kloge troskab. Han forestillede sig vanvittig, det var på hendes råd; han skreg, til han ingen stemme længer havde, derpå, til han ikke mere kunde af kraftløshed; ti samtidig tog han ikke en bid eller dråbe nærende til sig. Helt ind i døden blev han således ved, så han flyttedes til et sindssygehospital, hustruen kunde besøge ham, — og derfra flygtede de — ikke ud af byen; nej, de store forberedelser krævede hans nærvær, og hun plejede ham først, siden delte hun hans vovsomme foretag. Hvem vilde i hans sted, efter så langt fængselsliv, ikke ha søgt frihedens jordbund, når den bare var to, tre mile borte! Men en af dem, for hvem han vågede liv og alt sit, forrådte ham; han blev atter fanget, med ham store dele af planen, som blev til intet, d. v. s. til nederlag på grænsen, til tuseners domfældelse, fangenskab eller død i hovedstaden og provinsen. Før befrielsens time slog, var han halshugget og begravet blandt sine døde fængselskammerater, tyvene og morderne, på hovedstadens store forbryderkirkegård, — hvorfra han idag var opstanden!

Nu stod enken, hyllet i et langt, sort slør, og ventede ham, fremst i mængden, på hans fødebys flagsmykkede kirkegård ved det allerede færdige monument. Samme dag, efter den ny jordfæstelse, skulde dette afdækkes under kanonernes torden, hvortil tændte festblus på bergene senere i kvælden skulde gi svar.

Det gik over den gulgrå kampagne op mod fjældene. Og vi kom frem, først til den ene fjældby, så til den andre; overalt en uoverskuelig menneskemasse med blottede hoder. Almuen fra nabobygderne havde ilet til; musikkorene klang i de trange gader, tæpper og flag hang ud af alle vinduer, kranser faldt, blomster strøedes, lommetørklæder viftede, og tårer blinkede; vi kom frem til hans fødeby, hvor modtagelsen blev endnu mere gribende, og hvorhen de store

masser fra de andre nu for en ikke ringe del var fulgt med; men størst blev trængselen ved og på kirkegården.

Jeg var dog som fremmed begunstiget og fik plads ikke langt fra enken. Mange gråt ved at se hende, der hun stod med de stille blik på kisten, blomsterne, skaren. Hun gråt ikke; ti dette altsammen gav hende dog ikke igjen, hvad hun havde tabt, og mere ære gav det ham ikke hos hende. Hun så på det, som på noget, hun vidste fra år før idag. Hvor var hun ikke skjøn! Jeg tænker ikke derved alene på de ædle linjer, som aldrig går under i et ansigt, eller på øjnene, som en gang havde været byens skjønneste, ja, var det endnu for tretten år siden, da jeg så hende, skjønt de alt da havde grædt for meget. Nej, jeg tænker på den virkelige glorieglans af sandhed, der omgav hendes skikkelse, bevægelse, åsyn, blik. Den forkyndte sig ligesom lyset, og den forklarede ligesom dette der, hvor den faldt. Den, som var i usandhed, måtte føle det, straks hun så på ham; hun behøvede ikke at tale.

Jeg glemmer aldrig mødet mellem hende og sønnerne. Begge omfavnede og kyssede hende, hun holdt hver af dem længe mellem sine armer, som bad hun over dem. Alle omkring taug, enkelte tog uvilkårlig hattene af. Den yngste, som hun omfavnede først, drog sig tilbage med lommetørklædet for øjnene. Den ældste blev stående; ti hun så på ham, ja så på ham: alle måtte se på ham, og han rødmede dybt. Der lå en usigelig smerte i hendes blik, en uudgrundelig spådom. Hvor ofte jeg siden har husket det! Han så, mens han rødmede, stærkt igjen på hende, og hun så bort for ikke at ægge trodsen i ham; det var aldeles tydeligt, at så var. Familjens to retninger stod over for hverandre.

II.

På tilbagevejen blev i alt, jeg havde oplevet, ikke moderens gribende åbenbarelse, men bersagliere-officerens trodsige åsyn, høje, knoklede skikkelse og atletiske gang det foranstående. Og så gik det da til, at jeg måtte spørge om ham. Til min overraskelse mærkede jeg, at det var denne søns forvovne bedrifter, som atter havde draget opmærksomheden hen på faderen og kaldt på den sene hæder, hans minde nu fik. Jeg havde rørt ved noget ægte italiensk. Faderen, moderen, talerne, modtagelsen, naturskjønheden over den siste højtidelighed på kirkegården og blussene i fjældene. — om alt dette ikke ét ord mere! Lige til vi skiltes i Roma, underholdtes vi af historier om bersagliere-officeren.

Allerede som gut havde han været med Garibaldi og havde i den grad vundet yndest, at han senere af hans og faderens venner var blevet holdt på en officersskole.

Der blev betrod ham, som så mange i Italien i de år, en kommando, før han endnu havde bestået en udgangseksamen, og han havde straks således udmærket sig, at han fik fast ansættelse. En enkelt dåd bar hans navn over Italien, endnu før det kom til slag. Han var med på et spejdertog; under dette bøjede han rent tilfældig og alene op på en skoghøj, bag hvilken han inde i tykningen så en hest, snart en til, gik nærmere, så en rejsevogn, gik længre og så et selskab, en dame og to tjenere, lejrede i græsset. Han kjendte dem straks. Damen var dagen i forvejen kommet kjørende imod avantgarden, søgende ly for fienden, som hun frygtede. Man havde ladet hende passere; og nu var hun vendt tilbage ad en anden vej, og hun og tjenerne hvilte her! Hestene så ud til at være ilde medfarne, de havde kjørt hele natten og det så stærkt, at de ikke kunde fare længre uden

først at hvile. Dette opfattede han så at sige med ét blik.

Det var en søndag morgen; de italienske tropper hvilte, messe var just blevet læst, og man spiste, da forposterne så den unge Mansana sprænge frem med en dame på sadelknappen og to løse hester fæstede til sin sadel; damen var en fiendtlig spion; hendes »to tjenere«, to fiendtlige officerer, lå sårede tilbage i skogen. Damen kjendtes straks igjen, og Mansanas »*evviva!*« gjensvaredes af tusener. Man brød op; fienden måtte være ganske i nærheden, og det fandtes snart, at dette Giuseppe Mansanas åndsnærvær havde frelst hele avantgarden fra at gå i en fælde.

Jeg skal fortælle flere historier om ham; men for at de skal forståes, må jeg forudskikke, at han almindelig holdtes for at være den første gymnastiker og fægter i armeen; jeg hørte både nu og senere derom kun én mening.

Umiddelbart efter krigen lå han i garnison i Firenze. Der fortaltes den gang på en officerskafé, at en belgisk officer, som for et par uger siden havde siddet der med dem, i virkeligheden var en pavelig officer og havde nu blandt sine kammerater i Roma gjort sig tilgode over de italienske officerer, der på få undtagelser nær syntes ham nogle uvidende paradedukker, hvis hovedegenskab var barnagtig forfængelighed. Dette vakte stærk harm blandt garnisonens officerer i Firenze, og lige fra kaféen, hvor det blev fortalt, gik den unge Mansana op til obersten og bad om frihed for seks dage. Denne fik han. Han gik hjem, kjøbte sig civile klæder og gik på stedet den lige vej til Roma. Over skogerne passerede han grænsen og stod tredje dag i Roma på officerskaféen ved Piazza Colonna, hvor han straks så den belgisk-pavelige officer sidde. Han gik til ham og bad ham stille om at gå udenfor med sig. Her sagde han ham,

hvem han var, bad ham ta en ven med og følge udenfor porten for at gi det italienske officerskor oprejsning i en duel med ham. Så åbent og helt betrodde han sig til mandens ære, at denne ikke kunde svigte. Han gik straks ind efter en ven, og tre timer efter var han et lig. Men den unge Mansana begav sig umiddelbart på tilbagevejen over skogerne til Firenze. Ikke ved ham blev det kjendt i Firenze, hvor han i mellemtiden havde været, men fra Roma af, og han fik længre tids arrest for at ha forladt byen uden tilladelse og ovenikjøbet været i et andet land; men officererne gjorde et festmåltid for ham, da han kom ud, og kongen gav ham et hæderstegn.

Kort efter lå han i garnison i Salerno. Smugleriet på kysten havde taget stærkt overhånd, og tropperne hjalp til med at få det stoppet. Civil klædt går han om for at spejde og opsnapper på en osteria, at et skib med smuglergods lå udenfor synsvidde, men skulde ind under kysten til natten. Han går hjem og klæder sig om, tar to udvalgte mænd med, og de ror alle tre ud over mod kvælden i en liden, let båd. Jeg hørte denne historie fortælle og bli bekræftet på stedet; jeg har hørt den siden af andre, og jeg har ved en senere lejlighed læst den i aviserne; men det er mig desuagtet lige ufatteligt, hvorledes han, entrende op med sine to mænd, tvang 16 — seksten — mand til at lystre og til at lægge skibet på reden!

Efter Romas indtagelse, hvor han atter var med, og hvor han navnlig ved den kort derpå følgende oversvømmelse gjorde underværk, sad han en kvæld på den samme officerskafé, udenfor hvilken han en gang havde udæsket den pavelig-belgiske officer. Da hørte han nogle kammerater, som netop kom fra et selskab, fortælle om en ungarer, der havde drukket vel meget af den italienske vin, og som i vinbegejstringen således havde skrydt af ungarerne, at han på en sagte

modsigelse havde drevet det op til at påstå, der måtte så gjærne komme tre italienere mod én ungarer! Alle officererne lo med dem, som fortalte det, — alle med undtagelse af Giuseppe Mansana. »Hvor bor denne ungarer?« spurte han. Det faldt ganske ligegyldigt; han så heller ikke op eller tog cigaretten af munden. Man havde just fulgt ungareren hjem, så det fik han straks at vide. Mansana rejste sig. »Går du?« spurte de. »Naturligvis,« svarede han. »Dog ikke til ungareren?« spurte en godmodigt. Men Giuseppe Mansana havde ingen godmodighed. »Hvorhen ellers?« svarede han og gik. De andre rejste sig straks for at følge. De søgte på vejen at få ham til at indse, at en fuld mand kunde man ikke kræve til regnskab. »Frygt intet,« svarede Mansana; »jeg skal just behandle ham derefter.« — Ungareren bodde i *primo piano*, som italienerne siger, d. v. s. i anden etage, i en stor gård i Fratina. Foran vinduerne i første etage er i hver italiensk by jærnstænger, og i disse tog Giuseppe Mansana fat, svang sig op og stod snart på balkonen udenfor ungarerens kammer. Han slog ruderne ind i balkonvinduet, lukkede op og forsvandt. Der blev tændt lys derinde, det så kammeraterne, som stod nedenfor. Hvad ellers foregik, kunde de ikke komme efter; de hørte ingen støj, og Mansana har aldrig fortalt det. Men han og ungareren, den siste i skjorten, kom efter nogle minuters forløb ud på balkonen, hvorpå ungareren forklarede på godt fransk, at han havde været fuld den kvæld, og bad om forladelse for det, han havde sagt; en italiener var naturligvis ligeså god som en ungarer. Mansana kom ned igjen samme vej, han havde steget op.

Større og mindre historier, fra krig som fra garnisons- og selskabsliv (og deriblandt nogle væddeløbshistorier, som vidnede om en udholdenhed i spring, jeg aldrig har hørt mage til), haglede nedover os;

men jeg tænker, at de fortalte gir billedet af en mand, hvis åndsnærvær, mod, ærekjærhed, hvis legemskraft og energi, færdighed og snuhed i høj grad spænder forventningen om, hvad han i fremtiden kan drive det til, — men samtidig fylder os med bekymring.

Hvorledes Giuseppe Mansana den påfølgende vinter med forår kom til at beskjæftige tusener, og deriblandt fortælleren, det vil fremgå af selve fortællingen.

III.

Da Giuseppe Mansana fulgte sin fars ben til deres æresgrav og derved så ud, som kunde han hoppe over ligvognen, gik han — det viste sig snart — i sin første, flammende kjærlighed. Han satte sig endnu samme kvæld på det jærnbanetog, som førte til Ancona, hans station; der levede hun, og alene synet af hende kunde dæmpe de luer, som brændte fortærende.

Han var forelsket i en, som havde hans natur, en, som måtte tages, en, som selv havde taget hundreder, uden selv at tages, en, om hvem en elskovsgal Anconaskald havde sunget:

Jeg elsker dig, du brune djævel,
dit smil af ild, dit drueblod
og tror, at gløden af det onde
gir skjønhedsglimtet i dit mod;
ja, tror, at spillet uden ende
i lunets, øjets, væs'nets glans
er satans uro gjennem viljen,
at latt'rens lokken og er hans.
Jeg tror det, skjønne! — Men langt heller
jeg elsker dig og saa forgår

end sovner i en favn, som bærer
mig frem til graven femti år.
Ja, heller, heller livets dronning
i uopløs'lig majestæt,
selv om jeg segner foran gåden,
end følge, hvad jeg forud ved.

Hun var en datter af en østerrigsk general og af en dame, som tilhørte en af Anconas ældste slægter. Det vakte i sin tid harm, da en slig vilde ægte høvdingen for den forhadte, fremmede besætning.

Harmen øgedes, om muligt, derved, at h a n var nær på en olding, og h u n atten år og meget skjøn. Men generalens umådelige rigdom kunde ha forlokket hende; ti hun sad i virkelig fattigdom midt i sit herlige palads, — et i Italien meget almindeligt forhold. Slægtens palads danner nemlig ofte et fideikommis, som den, der sidder i det, stundom ikke kan holde vedlige. Omtrent så stod sagerne også her. Der måtte dog også ha været noget andet med end generalens rigdom; ti da han kort efter datterens fødsel døde, sørgede enken i fuldstændig tilbagetrukkenhed. Alene kirken og præsten så hende. Vennerne, som hun havde brudt med, den gang hun giftede sig, men som dog nu gjorde sig adskillig umage for atter at nærme sig den stenrige og skjønne enke, flygtede hun for.

Ancona blev imidlertid italiensk, og fra festerne, illuminationerne og jubelen flygtede enken endnu længere, nemlig til Roma, medens hendes palads i Ancona ligesom hendes villa ved havet stod lukket og øde som en stum protest. Men i Roma kastede fyrstinde Leaney det sorte slør, uden hvilket ingen havde set hende siden mandens død, åbnede salon, hvori alle det pavelige herredømmes ypperste såes, skjænkede årlig svære summer i Peterspenge og til andre pavelige øjemed. Det første som det siste øgede hadet

til hende i Ancona, hvilket gjennem de liberale også overførtes til Roma, — og selv kunde hun på Monte Pincio, når hun i al sin skjønhed og pragt kjørte der med sin lille datter, se det i de blikke, som kjendte åsyn fra Ancona og ukjendte fra Roma kastede. Hun trodsede det og indfandt sig regelmæssig ikke alene på Monte Pincio, men også på ny i Ancona, når sommeren jog bort fra Roma. Hun åbnede atter sit palads og sin villa dersteds og bodde især i den siste for at bruge bade. Hun gik og kjørte gjennem byen til sit hus i Corso eller til kirke uden at hilse eller hilses; men desuagtet gjorde hun hver dag den samme tur. Da datteren blev større, lod hun hende optræde i de aftenunderholdninger med skuespil og tableauer, som byens præster under biskoppens beskyttelse fik istand til indsamling af Peterspenge i Ancona, og så stor var barnets skjønhed og moderens tiltrækning, at mange gik der hen, som ellers aldrig havde villet. Således lærte datteren trodsen af sin mor, og da hun fjorten år gammel mistede hende, førte hun den videre for egen regning og med det tillæg, som ungdom og mod uvilkårlig frister til.

Hun blev snart endnu mere og endnu stærkere omtalt, end moderen nogensinde havde været, ligesom hendes rygte fik større omfang. Ti med en ældre dame, som hun tog til sig, et stivt, sirligt værktøj, der så alt, men talte om intet, strejfede hun om i andre lande, fra England til Ægypten, dog således, at hun altid tilbragte sommeren i Ancona og efteråret i Roma.

Denne siste by blev også en gang italiensk; men i begge vedblev hun at føre, hvad man måtte kalde et udfordrende liv, lige over for dem, der nu herskede, og som på alle måder søgte at vinde den rige, skjønne kvinde. Ja, man forsikrede, at unge adelsmænd havde sluttet pagt om at erobre hende eller knuse hende. Det være nu sandt eller ej, så trodde

hun det selv. Hun lokkede derfor dem, hun mistænkte, til sig og stødte dem derpå ubarmhjærtigt ifra. Hun gjorde dem gale, først af håb og siden af skuffelse. Hun kjørte i Corso og på Monte Pincio selv sine hester; triumferende kjørte hun med de undertvungne bundne til vognstangen; — ikke just alle kunde se det, men h u n så det, fordi hun følte det så, — og d e følte det med!

Hun vilde være blevet dræbt eller noget endnu værre, var der ikke for mange, som beundrede hende og trods alt dannede en livvagt af evig tilbedelse omkring hende. Til denne hørte skalden fra før.

I Ancona blev hun især de garnisonerende unge officerers hemmelige håb og åbne had.

Just i den tid, Giuseppe Mansana blev flyttet med sine bersaglierer til Ancona, havde hun dersteds fundet på noget nyt. Hun vægrede sig standhaftig for at pryde det selskab, som om kvælden samler sig i Corso, for under måne-, stjærne- og gasskin at gå, damerne balklædte bag viften — den de så underfuldt kan bruge! — herrerne sværmende i allernyeste sommermode eller uniformerede, op og ned, ned og op, mødende, leende, samlende sig om borde, hvor nogle har sat sig for at nyde is eller kaffe, så atter fra disse for at gå til andre eller for selv tilsist at slå sig ned, medens en kvartet stemmer i, eller et vandrende kor med cither, fløjte og guitar spiller op, — Theresa Leaney vægrede sig standhaftig for at øge pragten, nysgjærrigheden, fornøjelsen, ædelheden ved disse byens daglige udstillinger: — hun havde i dets sted valgt at forstyrre dem.

I solnedgangen, når det øvrige kjørende rigfolk vendte hjem, da kjørte hun ud. Med to ualmindelig små hester, korsikanere kaldede, som hun denne sommer havde lagt sig til og selv, som altid, styrte, kjørte hun gjennem byen i trav. Når så Corsoen var blevet oplyst og mødet var begyndt, det almindelige møde

mellem familjer og venner, det stjålne mellem ungmø og bejler, det stille mellem lediggjængeren og hans skygge, det sukkende mellem den i det fjærne forlovede og hans herværende fortrolige, det korte mellem officeren og hans kreditor, det overordentlig høflige mellem embedsmanden og ham, hvis post han skal arve efter hans død; just som de unge damer havde fåt vise deres nye kjoler fra Paris to gange, d. v. s. på én tur op og én tur ned, og den beundrende handelsbetjent var kommet over indledningen, og officererne havde dannet sin første kritik-klynge, og adelen netop havde nedladt sig for at modtage kur, — sprængte den overmodige unge pige med sin stive, aldrende veninde ved siden ind i klyngen! De to små barnehester var i stærkeste trav, og officerer og frøkener, adel og handelsbetjente, familjegrupper og hviskende par føg fra hverandre for ikke at bli overkjørte. Et system af bjælder over hestenes sæletøj ropte jo varsku et stykke fra, så politiet havde intet at sige, men desto mere de, hun tvefold fornærmede, først ved sit fravær — og så ved sit nærvær.

To kvælder havde Giuseppe Mansana været i Corso, og begge gange var han nær blevet overkjørt. Han havde ikke tænkt sig muligheden af hendes dristighed. Han fik da også høre, hvem hun var.

Den tredje kvæld, da Theresa Leaney på sædvanligt sted tæt udenfor byen på tilbagevejen lod hestene vande og hvile for så at begynde travet mod byen og dens Corso, trådte en høj mand frem og hilste: det var en officer. »Jeg tar mig den frihed at præsentere mig selv. Jeg er Giuseppe Mansana, officer ved bersaglierne. Jeg har gjort det væddemål at løbe omkap med Deres små hester herfra og til byen. Har frøkenen noget derimod?« Det var mer end halvmørkt, så hun under almindelige omstændigheder ikke vilde ha kunnet se ham; men en stærk bevægelse øger stundom vort øjes sekraft. Forbau-

selsen og dertil en smule frygt — ti der var noget i stemmen og holdningen, som uvilkårlig gjorde hende ræd — gav hende mod; vi blir meget ofte modige af frygt. Hun sagde derfor, vendt mod det lille hode og korte ansigt, som hun skimtede: »Det forekommer mig, at en d a n n e t mand vilde ha spurt mig om tilladelse, før han tillod sig at indgå et sådant væddemål; men en italiensk officer —«. Hun vedblev ikke, ti hun blev selv ræd for, hvad hun havde begyndt på, og der opstod en uheldsvanger stilhed, hvori hun blev endnu mere hed. Da hørte hun fra en mere hul stemme (Mansanas røst havde altid noget hult): »Væddemålet har jeg alene indgået med mig selv. Og, oprigtig talt, agter jeg at forsøge, enten jeg får lov til det eller ej.« — »Hvad for noget?« sagde hun og greb i tømmerne, men gav i det samme et skrig, og hendes stive veninde et endnu højere, idet begge var ved at falde ud; ti med en lang pisk, som ingen af dem havde mærket, lagde officeren et frygteligt drag over begge de små hesters rygge, så de med et hop raste afsted. To tjenere, som sad bag på, og som netop havde rejst sig for på et vink af frøkenen at hjælpe hende, faldt begge på jorden. Ingen af dem kom med på den kjøretur, som nu begyndte, og som var mere begivenhedsrig end lang.

Til Giuseppe Mansanas idrætter — og måske det var den mest opøvede blandt disse — hørte, som før sagt, den kunst at springe. De to små hester var ikke de værste at holde følge med, især i førstningen, da de blev stærkt holdt tilbage og altså var uvisse, om de skulde rigtig trave. Theresa vilde i sin harm våge alt, heller end at tåle en slig ydmygelse. Hun vilde desuden ha sine tjenere op. Men just som hestene skulde tvinges til at stå, faldt pisken hvinende over deres rygge, og de med et hop atter afsted! Hun sagde ikke et ord, men holdt igjen, og det så utrætteligt, at hestene atter vilde stå; men også atter

faldt pisken, og nok en gang og nok en gang. Og nu opgav både hun og de det. Hendes gamle veninde, som den hele tid havde skreget og holdt sig fast med begge armer om fyrstindens liv, faldt i et slags døvelse, så hun måtte støttes. Harmen og forfærdelsen overvældede Theresa: en stund så hun hverken hestene eller vejen, og tilsist vidste hun ikke en gang, om hun holdt tømmerne. Hun havde virkelig også tabt dem, men fandt dem igjen i sit fang og prøvede endnu en gang, holdende om veninden med den ene arm, men desuagtet med begge hænder i tømmerne, at få magt over de små forskræmte dyr. Hun følte snart det umulige deri. Det var mørkt; de høje popler travede med i luften, fod i fod over buskadset mellem dem. Hun vidste ikke, hvor hun var. Det eneste, hun foruden hestene skimtede, var den lange skikkelse ved deres side, der som et spøgelse ragede opover disse, altid i samme linje og afstand. Hvorhen går det? Og som et lyn slog ned i hendes sjæl: »Ikke til byen, han er ingen officer, men en røver; jeg føres afsides, ... snart kommer flere!« — Og ud af den yderste nød, med dennes pludselige indskydelse, skreg hun: »Stans, for himlens skyld! Hvad vil De? Ser De ikke —.« Hun kom ikke længre; ti hun hørte det hvine i luften, smælde mod hestenes rygge, og værre end før suste det i vej.

Som det jog, så jog også hendes tanker: »Hvad vil han? Hvem er han? En, jeg har fornærmet?« og den skyndsomste række af disse pilte forbi. Hun fandt ingen, det kunde ligne. Men tanken på hævn fulgte den skræmte samvittighed; det kunde jo være en, hun ikke kjendte, men som nu vilde ta hævn for alle. Men var det hævn, så havde hun det værste i vente. Bjælderne skar gjennem vognramlen; de korte, skarpe lyd hoppede som angstskrig omkring hende, og hidset af rædselen til det yderste vilde hun våge et sprang fra vognen. Men ikke før slap hun ven-

inden, før denne rullede som en livløs ting, og i endnu større angst samlede hun hende op igjen og sad med hende over sit fang, længe uden en klar tanke. Da ser hun, idet vejen svinger, lystågen over byen. Hun føler frelsens glæde, men bare et øjeblik, så kort som et blink; ti i næste fattede hun det hele: han var en hævner fra Corso! »Å, ikke længre!« sagde hun, endnu før hun havde tænkt tanken ud; »å, nej!« Ordene gjentog sig for hendes øren, bjældelyden hoppede skrigende omkring dem, poplerne travede med dem, men det var det hele; toget gik, intet svar. Hun så forud sit jammerlige optog gjennem byen, pisket frem med den besvimede veninde i sine armer og publikum på begge sider, med officeren fremst, hånklappende og hånleende. Ti dette var officerernes hævn, det følte hun nu. Hun dukkede sit hode, som var hun der alt. Da kjendte hun og hørte, at hestene sagtnede; de måtte være lige ved; men skulde det stanse forinden? Atter med pludseligt håb så hun op. Han var gledet bag ud, det var årsagen; han var lige ved hendes side, snart hørte hun hans hastige, overanstrængte åndedrag, hørte tilsist intet andet end dette, så det tog al hendes angst til sig: end om han faldt blodstyrtende midt på Corso! Hans blod kom da over hende; ti hendes udfordrende trods havde opkaldt hans. Man vilde kaste sig over hende og rive hende istykker. »Skån Dem selv!« bad hun. »Jeg gir mig!« bad hun. Men, som vakt af det listige forsøg, gjorde han en siste anstrængelse, var i to, tre længre sprang atter ved hestene, som bare ved fornemmelsen deraf øgede deres trav, men fik desuagtet to hvinende piskeslag.

Nu så hun tydelig lysene, de første gaslygter ved Cavourmonumentet; snart bøjede toget ind i Corso, skuespillet skulde begynde! Hun følte en uovervindelig trang til gråd og kunde dog ikke, bøjede derpå sit hode for ikke mere at se. Men da hørte hun hans

stemme, dog ikke, hvad han sagde; vognen var kommet på brostenene, og han kunde vel heller ikke tale. Hun så atter op, men han var der ikke. Store gud, var han styrtet? Alt hendes blod stansede . . . . Nej, der gik han, bort fra Corso, forbi kafé Garibaldi, langsomt. Just nu kom hun selv i Corso, hestene travede, mængden veg, hun bøjede hodet endnu dybere ned over den besvimede veninde, som lå over hendes fang, skrækken og skammen jog piskende bag efter.

Da hun nogle øjeblikke efter holdt i paladsets gård, gjennem hvis åbne port hestene i fuldt sprang havde svinget, så det var et under, at vognen ikke havde væltet eller stødt, — da besvimede også hun.

En gammel tjener stod og ventede. Han ropte på flere; de blev begge opbårne. Kort efter kom også de, der var afkastede, og fortalte, hvad der var hændt, så vidt som de kjendte til det. Den gamle tjener tog dem dygtig i skole for deres kejtethed, så de selv følte skammen og så meget heller gjorde, hvad han bød dem: taug.

Hestene havde løbet ud, just som tjenerne efter en kort stans skulde stige op. Det var det hele.

IV.

Da fyrstinde Theresa Leaney kom til sig selv, var det, som hendes kræfter var brudt. Hun stod ikke op, hun spiste næsten ikke; ingen måtte være hos hende.

Hendes veninde gik lydløst gjennem den store spejlsal, som lå mod forværelset, lydløst tilbage igjen, når hun havde forrettet sine ærender. Ligeså lydløst ind i de gotiske små rum længre inde i paladset, hvor fyrstinden holdt til. Tjenerne som hun. Ven-

inden var opdraget i et kloster, var kommet ud med stærke fordringer på grund af sin stand og sine kundskaber, fordringer, hun holdt oppe i 10 — ti — år, og i 5 — fem — til, fornærmet over ungdommens uskjønsomhed og havesyge. Tog så som standsdame til en højfornem familje; holdt fremdeles fornærmelsen oppe, men i taushed; — blev så ældre og fandt sig, uden dog at slippe fornærmelsen, i et og andet, taus til alt, men lagde sikkert an på at samle formue. Dette skede best ved at kunne sine høje herskaber udenad — og ved at nytte denne kundskab til b e g g e parters fordel.

Altså: der tiedes. Efter nogle dages forløb kom det lille, knappe ord ud fra fyrstindens gotiske rum: »Indpakkes!« På nogle senere tillæg forstodes, at rejsen skulde gå langt bort. Atter om et par dage kom hun selv, gik langsomt og taust omkring, idet hun ordnede nogle småting og skrev et par breve. Forsvandt derpå atter. Et bud ud den næste dag: »Iaften klokken syv.« På slaget seks kom hun selv i sort rejsedragt, fulgt af sin kammerfrøken, også rejseklædt. Veninden stod færdig ved kufferterne, som den ligeledes færdige tjener skulde lukke, efter at fyrstinden havde kastet et bifaldende blik på deres indhold.

Det første ord, veninden sagde til hende lige siden kjøreturen, sagde hun nu. Som tilfældig stillede hun sig ved fyrstindens side, og seende ud i gården ytrede hun sagte: »I byen ved man alene, at vi har kjørt løbsk; — intet mere.« Et fortørnet blik traf hende; det gik lidt efter lidt over til et forundret, og dette igjen til et forfærdet: »Er han da død?« Angsten pustede på hvert ord. — »Nej, jeg så ham for en time siden.« Veninden mødte ikke fyrstindens blik, hverken før eller nu; hun så i gården hen imod staldene, hvor vognene var dragne ud, og hestene just blev ført frem. Da hun endelig fandt det rådeligt at

vende sig (og det var længe, før hun fandt dette rådeligt, såsom fyrstinden taug og tjeneren ikke rørte sig; han måtte vel se noget lige foran sig, som bandt ham til pletten); da veninden endelig fandt det rådeligt at vende sig, så hun i et nu, at virkningen af hendes oplysning havde været fuldstændig. Fyrstindens opskræmte fantasi havde naturligvis i disse feberdage udmalet sig den jublende spot, hvoraf byen nu måtte være fuld; hun havde tænkt den udbredt lige til Roma, ja, gjennem aviserne til hele verden; hun havde kjendt sin hidtil ubøjede, glansfulde trods tilintetgjort i nogle få forfærdelige minuter; det havde været for hende, som var hun blevet draget gjennem skarnet efter sit hår. Og så vidste ingen uden han og de, hvad der var sket? Han havde fuldstændig tiet? Hvilken mand!

Fyrstindens store, skjønne øjne lå flammende over rummet, men lidt efter lidt fik de leende glans, hun løftede hodet og hele figuren, gik nogle slag frem og tilbage, såvidt kufferterne og de øvrige rejsesager gav rum, derpå, idet hun smilte og svang med parasollen: »Pak ud! — Vi rejser ikke idag!« Og hurtig forlod hun rummet.

En stund efter kom kammerfrøkenen og bad veninden at klæde sig for en spadseretur.

Det var første gang, så ofte og så længe de havde været i Ancona, at fyrstinden vilde deltage i den elegante verdens aftenpromenade. Veninden havde altså havt lejlighed til nogle forundrede ord som svar på det forundrede blik, hvormed kammerfrøkenen gav denne besked; men allerede dette blik var en næsvished, så der ytredes intet. Da Theresa kom, færdigklædt, i den store spejlsal med søjler, så hun gjennem den åbne dør ind i det svagt oplyste forværelse, og der så hun veninden stå færdig. Alene fyrstindens påklædning kunde ha retfærdiggjort det blik, hvormed kammerfrøkenen fulgte for at åbne og lukke; men ven-

inden sluttede sig til, som var de hver dag vante til denne tur og hver kvæld til fyrstindens elegante påklædning.

I en lilla silkekjole, rigt besat med kniplinger, raslede hun nedover trapperne. Hendes kraftfulde, allerede noget for fyldige figur gav desuagtet indtryk af smidighed, fordi hun tillige var så høj og førte sig med livlighed; mod sædvane bar hun håret opsat i fletninger, og et langt kniplingsslør svævede efter hende, fæstet på den ene side af hodet ved en agraffe, på den anden ved roser. Kjolens ærmer var så åbne, at de lange hansker ikke ganske skjulte armene, når hun brugte sin vifte. Hun tog ikke veninden op, men skred rask frem; det blev den andens sag altid at være ved siden.

Kvælden var livlig, da det var den første godvejrsdag efter nogle dages blæst. Men hvor hun skred frem, stansede al samtale for at strømme efter som en opdæmmet og atter løst flod, når hun var forbi. Fyrstinde Theresa Leaney deltager i aftenpromenaden! Fyrstinde Theresa Leaney på Corsoen! Og h v o r l e d e s? Strålende af skjønhed, rigdom, huldsalighed så hun venligt mod alle, hilste til alle damer, hun havde set fra barn, kjøbmænd, hun havde handlet med, adelsmænd og officerer, hun havde talt med. I denne for sine skjønne kvinder mest berømte italienske by bar hun vistnok ikke prisen; men hun havde alligevel nær og fjærn båret tilnavnet »skjønheden fra Ancona«, og staden havde i flere år stået færdig til at sænke fanerne og istemme hyldningshymnen, bare hun havde villet. Og nu vilde hun! Der var noget af en indsmigrende bøn i de øjne, hvormed hun hilste på »sit« folk, noget afbedende i den bøjning, som ledsagede. Allerede da hun kom nedover igjen, mærkede hun den ændrede stemning blandt sine undersåtter og turde stanse og tale med en af byens ældste adelsfamiljer. Den havde slået

sig ned foran en kafé midt i Corso. Den modtog hende overrasket, men høfligt; for resten sørgede hun selv. Den gamle herre, som var dens hoved, blev mere henrykt, jo længer hun sad, og gjorde sig en ære og glæde af at forestille al verden for hende. Venlig hilste hun, var vittig, glad, fordelte sig ligeligt mellem damer og herrer, så der kom en stemning istand, der steg til lystighed. Klyngen øgedes derfor også uophørligt, og da hun rejste sig, fulgte den i stort triumftog og højrøstet samtale. Man kunde sige, at Corso den kvæld blev scene for en almindelig forsoningsfest mellem byens beste selskab og dens smukke barn, og det så ud, som var begge parter lige lyksalige derved.

Det led på kvælden, da hun atter rejste sig, og følget med hende, fra champagne og is; det var for tredje gang. Hun havde ikke længe ro noget sted. Nu gik det med lystighed, men langsomt op over gaden igjen. Tre officerer kom gående, lidt støvede og hurtigt; de måtte være komne hjem fra en længre tur. Veninden var som tilfældig ved fyrstindens side og hviskede; denne så op og gjenkjendte strax figuren: der kom Mansana!

Ganske naturlig gled veninden over på den anden side og Theresa endnu længre til den, veninden havde forladt, — så nær officererne, at den nærmeste næsten måtte stryge hendes kjole med sin sabel, hvis han ikke havde valgt at gå tilside; men den nærmeste var Mansana. Hun så, han kjendte hende; lyset faldt på det sted meget stærkt. Hun så, han forbausedes. Men hun så, at det korte, kraftfulde åsyn ligesom lukkede sig, at de små, dybe øjne drog som et slør for; — han havde den hensynsfulde takt ikke at ville kjende hende. Hun gav ham et blik for d e t og for hans taushed til da — de store, mørke øjne tindrede —, et blik, som nådde ham. Det tændte med ild, der slog luer over hans kinder. Han kunde ikke mere samle tankerne til kammeraternes tale, men gik. Han

skulde også tidlig på natten ta med iltoget for næste dag at følge sin fars ben fra forbryderkirkegården til æresgraven i hans fødeby. Ingen fandt det underligt, at han gik tidlig hjem.

V.

Han gik dagen derpå efter faderens båre, just som det havde set ud: med lyst til at ta et sprang langt over den. Dette ene blik af fyrstinde Theresa Leaney, som var blevet sendt h a m, der havde fornærmet hende, og i hvem han med stolt trods ventede at ha en dødsfiende, dette ene blik ud af al hendes skjønhed, og midt i hendes triumftog i Corso, havde støbt og rejst et nyt billede i hans sjæl. Det var billedet af hende selv som livets egen sejerssmilende gudinde. For dettes rene højhed sank al bagtalelse ned som små sjæles vanmagt, og hans egen færd som en formastelig, smudsig råhed. Var det h e n d e, han havde våget at skræmme og forfølge!

Og den udvikling, der havde ført ham frem til slig vanhelligelse, d. v. s. hans egen hårde livsførelse, den brød han nu sønder, led for led, mens han gik efter sin fars båre, — begyndende fra faderen selv! Ti fra faderen var denne farlige trodsens arv lagt ned i hans sjæl, hvor den havde vokset. Den havde indgivet ham en egenkjærlig, rå vilje; han havde jo i grunden i alt alene været sit eget mål. Havde faderen havt noget synderlig andet?

Hans ædle og skjønne mor havde så ofte grædt, når hun sad ene med børnene; disse tårer randt, anklagende den mand, som havde forladt hustru, barn og ejendom for at følge — hvad? — sin trods, sin ærgjærrighed, sin hævn, der så ofte er fædrelands-

kjærlighedens balstyrige kammerater og så tilsist dens herrer. Han kjendte det nu fra sig selv og fra hundre andre, som nu blev mønstrede, én efter én!

Musikken brusede, kanonerne dundrede, luften lå fuld af *evviva's* og blomster over faderens minde.

Hvilken tomhed i et sligt liv, tænkte sønnen; af sammensværgelse i fængsel, af fængsel i sammensværgelse, mens mor, hustru, barn kommer på fattigstien, ejendommen sælges, og intet vindes uden det urolige hjærtes hast fra lidelse i hævn, fra hævn i lidelse igjen. Og denne lidelse og hævn var barnearven til mig — og livstomheden med den!

Og faderens gamle venner omringede ham for at trykke hans hånd. De lykønskede ham med faderens ære, de lykønskede ham selv som den værdige arvtager.

Ja, tomt har mit liv været som hans, blev han ved. En hævnglæde, så længe her var krig, en urolig higen efter bedrift måtte fortsætte den, en forfængelig ærekjærhed, en kry uovervindelighedsfølelse kom til at bære hele livet, — råt, selvsygt, tomt altsammen. Og han svor, at kammeraterne skulde få noget andet at tale om end Giuseppe Mansanas siste bedrift, og at han selv skulde stræbe til en højere stolthed end den: at mætte sig i den selvfølelse, at h a n aldrig talte om sig selv!

Jubelen blev større, jo nærmere de kom fødebyen, også trængselen efter at få se Giuseppe, den berømte søn. Men just her, på sin ungdoms legepladser, var det, som bestemoren atter sad i grøftekanten og kastede sten efter toget; hun sad og kastede efter det, der havde trampet ned hendes liv med alt, det havde samlet for at bli lykkeligt.

Men da han stod under moderens alvorsfulde, bekymrede øje, følte han dette blik næsten som en fornærmelse. H u n vidste jo ikke, hvad h a n just tænkte om alt dette og om sit eget liv som en

fortsættelse af faderens. Hvorfor se så bekymret på ham, når han netop havde sagt farvel til æresygens fristelser? Og han mødte trodsigt hendes blik; ti det rammede ham ikke!

VI.

To dage efter stod han højt oppe ved muren omkring den gamle dôm i Ancona. Han så ikke på de næseløse, røde marmorløver, som bærer portalsøjlerne, ej heller på den herlige bugt, som han dog virkelig stod over. Han lod vel øjnene glide henad skibsdækkene og lastebådene nedenunder, såvel som over travlheden i arsenalerne og ved bryggerne. Men tankerne var tilbage i kirken, hvor han just selv havde været; ti der havde han set h e n d e! En stor højtidelighed havde kaldt hende did. Han havde set hende knæle, og hvad mere er, hun havde set ham! Ja, hun var åbenbart blevet glad ved at se ham og havde givet ham det samme usigelige blik som hin kvæld. Han kunde ikke se mere på hende uden at være påtrængende eller vække opmærksomhed, og da blev kirkens røgkvalme mørke ham uudholdeligt. Her var dog friskt og frit, og tankerne kunde sväve om i skjønheden med noget skjønt. Han hørte mængden bag sig forlade kirken, han så den igjen nedenunder sig i vejslyngningerne, tilfods og tilvogns, han vilde ikke se sig om, men ventede, til han også kunde se h e n d e her nedenunder sig. Da hørte han fodtrin bag, af én, af to; hans hjærte slog, hans øjne dunkledes, han turde ikke for alt i verden vende sig. Man stansede ved hans side, også foran muren. Han følte, hvem det var, og kunde nu ikke lade være at vende sig uden at synes uhøflig. Også hun stod og så ud

over skibene, bugten, havet, men så dog straks, at han vendte sig. Hun var rød, men rødmede endnu dybere, idet hun smilte og sagde: »Undskyld, at jeg griber lejligheden. Jeg så Dem, og jeg må sige Dem tak.« Hun holdt inde. Hun vilde sige noget mere, han kjendte det. Det kom ikke straks, det blev en ren evighed, før det kom. Men så hørte han: »Taushed er undertiden det største højmod, som kan vises. — Tak!« Hun bøjede sig, og han vågede atter at se op. Hvilken bøjning! Hvilket smil, idet hun vendte sig, fulgt af veninden! Hvilken gang, hvilken figur! Det lange slør bølgede omkring i vinden, spillende mod den røde fløjelsklædning.

Vejen går i slyngninger nedover; nu kjørte hendes vogn, som havde holdt længre borte, op mod hende og vendte under den øverste mur. Men hun havde ikke nåd den, før også hun hørte trin bag, næsten løbende trin; hun stansede og vendte sig; hun vidste, hvem det var. Hun smilte mod hans ilfærdighed, måske for at hjælpe ham.

»Jeg fattede det ikke straks,« sagde han, idet han hilste; hans brune åsyn var brunrødt. »Men jeg har slet ikke tiet af hensynsfuldhed, bare for at ha den stolthed for mig selv. Jeg vil ikke stå med en ære, jeg slet ikke fortjener. Og tilgiv mig så min råhed!« Hans dybe stemme skalv; altsammen kom hodestupes; Mansana var ingen ordets mand. Da han tog til huen for at hilse og gå, bævede hånden; og derved, og ved det, som var gåt forud, gjorde han dog indtryk på fyrstinden af stor veltalenhed.

Og således gik det til, at fyrstinde Theresa tildroges af denne åbenhed og fik lyst til at lønne den; ti hvad havde ikke også hun nu gjort for opdagelser om sig selv! Og således gik det videre til, at fyrstinde Theresa ikke steg op i vognen, men gik forbi ved kaptejn Mansanas side, fulgt af veninden på den andre. Således gik det til, at hun kom tilbage, også

ved hans side, og at de i over en time gik frem og tilbage under den øverste mur med den herlige udsigt nedunder sig.

Og da hun endelig sad i vognen, og da hun, idet denne nådde svingen, hvor det går ind på den lavere, parallelt løbende vej, endnu en gang bøjede sig og hilste op, besvarende hans fornyede hilsen, — så blev han gående der en time til. Bugtens skarpe linje, fjældets friske stigning, havets blånende uendelighed, sejlene udover og dampsøjlerne i horizonten, — — den er vakker, den bugt ved Ancona!

Hun havde jo af deres ufrivillige møde hin forfærdelige kvæld lært omtrent det samme, som han havde lært; hendes fortids historie havde omtrent været som hans, det havde hun nu sagt ham, idet hun havde tilstået sin tomme trods, sin kampsyge ærgjærrighed; — det var med undertrykt jubel, han havde modtaget dette, ord for ord, af hendes egen mund!

Hint skjønhedsbillede, højt, højt over h a n s tilværelse, svævede n u smilende omkring ham, fulgt af fejl og længsler som hans, men i en ring af ynde og herlighed, hvori han følte sig medoptagen.

Å, den bugt ved Ancona, hvor kjækt den buer, hvor skarp blåsort er havfladen i brisen, hvor bløde farveovergangene udover havet, endende inde i en lyståge!

VII.

Hvad var det, som gjorde, at han ikke straks stod i hendes palads? Et hemmeligt håb om, at hun skulde komme én gang til. En så længe indesluttet, i stilhed opelsket forfængelighed som Mansanas kan overraske med det utroligste; den er nemlig på én gang

både sky og dristig. Han var virkelig for sky til at søge hende, trods hendes indbydelse. Og han var på samme tid så dristig at tro, at så måtte hun komme did, hvor hun havde mødt ham sist. Han gik hver dag siden til messe; men ikke hun, — og da han tilfældig mødte hende ved havet og tilfods, så han, at hans udeblivelse havde gjort hende forlegen eller vred; han kunde ikke forstå hvilken af delene.

For sent opdagede han, at han i sit forfængelighedshåb endog havde tilsidesat almindelig høflighed; — han ilede til paladset for at gi sit kort.

Et gammelt italiensk palads, som ofte har en grundmur, der er lagt i den store kejsertid, en indre del, som står tilbage fra middelalderen eller overgangstiden, en ydre med façade og porticus fra renaissancen eller den derpå følgende tid, — og hvis ornamentik og indretning går gjennem ligeså mange aldre, mens statuerne, billedværkerne, møblerne kan stamme, de første endog fra korsfarerplyndringerne på de græske øer og i Konstantinopel, de andre fra den byzantinske periode, og kan fortsætte sig til idag! — et sådant italiensk palads, som helst findes i sjøstæderne, er et stykke kulturhistorie, foruden at være slægtens, og virker stærkt på den indtrædende, når han er født i folket, men med skjøn på, hvad han ser. Det forlener også hende, der står som herskerinde i sin slægts triumfhal, med en bevidsthed, som gir venligheden noget nedladende, høfligheden noget fornemt; og ikke engang dette behøvedes, for at hun skal rykke tilbage i en betydelig afstand, når man kommer ind til hende der med en slet samvittighed. Omgivelserne kuer da frygtelig; selv et par forudgående møders fortrolighed kan ikke holde oppe, når man med en uopdragenhed på samvittigheden går gjennem portalen, de storartede opgange, de høje rum, den tusenårige historie frem for at bøje sig. Har ovenikjøbet ens fantasi fåt

hende endnu nærmere, — her skræmmes den samme fantasi just derved længre bort end nødigt.

Således gik det til, at det første møde glap. Bedt om at komme igjen gjorde han det med trykket over sig af, at det første møde havde været kejtet; derfor gik det andet slet. Siden mødte han med den krænkede forfængelighed som vagt — og så hende smile.

Hele hans stolte trods vendte da tilbage. Men hvad kunde han gjøre? Her turde han ikke bande, ikke engang tale; han taug, led, gik, kom igjen — og oplevede, at hun legte med hans pine! Havde hun én gang følt sig overvunden, hun følte nu, hvorledes det smagte at sejre over sejerherren: hun gik kjendte veje, derfor med henrivende overlegenhed.

Aldrig har nogen indfangen løve således slidt i jærnstængerne som Giuseppe Mansana i det fine net af ceremoniel og spillende overlegenhed. Han kunde alligevel ikke bli borte. I nætternes raseri og dagenes sindsfortærende jagen om inden samme ring opbrugte han sin kraft. Ydmygelsen var kommen til ham.

Han tålte ikke at høre hende omtale af nogen anden, — og selv turde han ikke nævne hendes navn for ikke at røbe sin lidenskab og bli til latter. Han tålte ikke at se hende sammen med nogen anden, — og selv turde han ikke være sammen med hende for ikke at undergå nogen ydmygelse. Ikke en, men hundre gange kjendte han lyst til at myrde både hende og den, hun i øjeblikket foretrak for ham, men måtte tie og gå. Han fik selv den bestemte følelse, at dette måtte føre til vanvid eller død, eller til begge.

Men så fuldkommen var han ude af stand til at stride imod, at han, i følelsen også heraf, stundom lagde sig plat ned for ligesom selv at gi et hjælpeløshedens billede af sig selv.

Hvorfor ikke gå under i en dåd, en hævnens lysende, værdig hans fortid? Men slige og andre tan-

ker gled over hans sjæl som tordenskyer over et fjæld; den lå fastbunden i en naturlov.

Da blev han højtidelig indbudt til fyrstinden. En af Europas berømteste musikere vendte i høsten tilbage fra endnu sydligere lande og tog vejen over Ancona, hvor han hilste på fyrstinden, som han kjendte fra Wien. Hun samlede Anconas noblesse om ham i en skjøn fest, den første i hendes palads. Tilstelningen var hendes rigdom og stedet værdig; glæden var almindelig, rev også den syge mester med, så han satte sig til pianoet og spillede. Allerede hans første anslag havde den magt at gjøre hele selskabet til en stor venneflok, som det sker, når skjønheden frigjør.

Også Theresas øjne søgte andres for at gi og få; længer hen kom hun derved til at se på Mansana, som i fuldstændig selvforglemmelse stod langt fremme, næsten lige ved pianoet. Mesteren spillede et stykke, der hed »Længsel«, og som ud af den dybeste smerte søgte op efter trøst. Han spillede som den, der selv har savnet indtil fortvilelse. Aldrig havde fyrstinden set et åsyn som Mansanas nu. Det var hårdere end vanligt, ja, modbydelig hårdt; men samtidig så hun tåre på tåre, den ene tæt i følge af den andre, trille nedover hans kinder. Han så ud, som knyttede han med den stærkeste vilje sit væsen sammen for ikke at gi tabt, og samtidig kom det indtryk, han stængte for, tåre på tåre. Noget i sig selv så stridigt og ulykkeligt havde hun aldrig set. Ufravendt stirrede hun på ham og betoges i bogstavelig forstand tilsist af et slags svimmelhed, som ytrede sig også deri, at hun trodde, det var h a n, som netop måtte falde om, og hun rejste sig. . . . . En bragende bifaldssalve bragte hende til besindelse, drog også såvidt øjnene bort fra hende, at hun fik tid til at holde sig fast og vente, så hun atter uden fare turde se op og prøve at få puste langt ud.

Musiknumret var ikke forbi, men hun så Man-

sana liste sig mod en udgangsdør; ventelig havde bifaldet også skræmt ham op og ladet ham opdage, at han ikke kunde styre, hvad han følte.

Med angsten fra før endnu stikkende, iler hun til alles forbauselse uden videre gjennem den lyttende mængde ud af nærmeste dør, skynder sig, som kunde hun hindre en ulykke, — ikke uden følelse af skyld, ikke uden følelse af ansvar. Han stod ganske rigtig i forværelset, hvor han just kastede kappen over skuldrene; huen havde han allerede på. Der stod ingen tjenere, da også de havde taget sig den frihed at ville høre musik. Hun gik derfor rask frem. »Signore!« Han vendte sig, traf hendes varmeste øje, og det i et slags ophidselse, mens hun med begge hænder strøg det løse hår tilbage fra kinder og hals, en bevægelse, som altid betydde beslutning, men også gav figuren al dens skjønhed. »Jeg fik igår med banetoget det ny ungarske spand, jeg sist talte med Dem om. Imorgen må vi prøve det. Ikke sandt, De vil vise mig den venlighed at styre det, — ikke sandt?«

Han blev bleg under den brune hud; hun hørte hans hurtige åndetag. Men hverken så han op eller talte, bare bukkede samtykkende. Derpå lagde han hånden over den store, kunstfærdig smedede dørvrider, som gav efter med en klangfuld lyd.

»Klokken fire,« føjede hun skyndsomt til. Han bukkede nok en gang uden at se op; men i den åbnede dør vendte han sig helt mod hende med huen i hånd, men rank. Det var hans afsked. Han så hende se spørgende på sig. Hans åsyn måtte vel ha voldt det. Det kunde vel heller ikke skjule det indskydelsens lyn, som nu oplyste hans mørke sind; ti nu havde han jo fåt vide, hvorledes det skulde ende.

VIII.

Klokken fire næste dag førtes han af en tjener gjennem forværelset og spejlsalen ind i koncertsalen og videre til et af de indre gotiske rum, hvor fotografierne lå fra fyrstindens siste rejse. Det meldtes, at fyrstinden straks var færdig.

Hun kom i et slags ungarsk eller polsk dragt; vejret var lidt kjøligt nu i november, og især den dag. Hun bar en tætsluttende fløjelsklædning, hvis øvre, sobelkantede del nåddе til knærne, på hodet en sobelkantet, høj hue, håret løst.

Da hun gav ham sin hvidhanskede hånd, omrandet af kniplinger under sobelkanten, var det med fast, fortrolig tillid, hvortil øjne, åsyn, ja, den fyldige figur ligesom stod og gav vidne. Det skulde være! I alt fald opfattede han det så, at hun vilde vise tillid uden at eje den. Det støttedes af, at straks efter kastede hun let hen, at måske burde turen opsættes; hestene var endnu skræmte efter rejsen med jærnbanen. Med kold spøg afviste han hendes frygt. Hun spejdede i hans åsyn; det var spændt og lidende, men det var lukket, — hvad det forresten havde så godt for. Hans væsen var fjærnt, men bestemtere, end det længe havde været. Det meldtes, at hestene var fremkjørte; veninden kom samtidig ind. Han bød fyrstinden armen; hun tog den. I trappen så hun atter op i hans åsyn og trodde at mærke, det lyste. Nu blev hun ræd. Ved vognen sagde hun derfor én gang til, idet hun tog lejligheden af, at hestene måtte holdes, mens de steg ind: »Det er bestemt for tidligt at kjøre med dem? Skal vi ikke opsætte det?« Hendes stemme var bedende, hun lagde også hånden bedende på hans arm og så ham fortrolig ind i øjnene. Hans åsyn forvandledes under hendes blik, øjnene dunkledes. »Jeg kunde nok tænke, at De ikke turde gjøre den tur med mig — én gang til!«

Blussende rød sprang fyrstinden i vognen. Ligbleg, stiv som en stang, veninden bagefter; men som til dans Mansana op på bukken. Ingen tjener fulgte efter; det var en let halvvogn.

Straks hestene blev slupne, viste faren sig; dyrene stod på bagbenene, den ene vilde ud, den andre ind. Farten gjennem porten tog sikkert over et minut. »Gud, at du vil dette!« hviskede veninden, i dødsangst stirrende på de to dyr, som stejlede, rykkede, stejlede igjen, fik rap og slog bagud, vilde kaste sig tilside, fik rap igjen og gik bagover, så atter rap og endelig frem. Systemet med at slå måtte i hvert fald ikke være det beste.

Da de kom på gaden, skalv de to fremmede dyr og trampede; de ny gjenstande, de ny lyd, de ny farver, sydens stærke lysning over alt og alle forfærdede dem. Men Mansanas øvelse og armer holdt dem i sagte gang lige til forbi Cavours monument; der begyndte han at slippe løs, lidt efter lidt. Han så bagover og traf fyrstindens blik; nu var det han, som var glad, og hun, som led.

Hvad havde bragt hende på den ulyksalige tanke at få denne tur istand? I samme stund, hun havde foreslået den, havde hun angret det. Hun var, lige fra hun igår så glimtet i hans øje, viss på, at han vilde bruge kjøreturen til en afstraffelse, og det med samme vilde ubarmhjærtighed som sist. Hvorfor sad hun så her? Mens hun agtede på hver bevægelse af ham, af dyrene, spurte hun sig op igjen og op igjen, — ikke for at få svar, men fordi tankerne m å t t e.

Fremad gik det, endnu i sprang, men i det stærkeste, som kunde nåes, og det tog aldrig slut. Han så sig endelig om. Det var en bevægelse af jubel; hans øjne flammede. Men det var alene den blinkhurtige indledning til det, som nu fulgte. Han hævede nemlig svøben, og med en bred, kunstmæssig

svingning lod han den falde susende over begge dyr. Bare disse hørte den i luften, lagde de med et langt byks ud i galop.

Ikke en lyd fra de to, som sad i.

Så gjorde han det én gang til, — og dermed var hestene blevet vanvittige.

Just her begyndte vejen at skjære ind i en stærkere og stærkere bakke. Og just da løftede han svøben for tredje gang, lod den svinge over sit hode som en lasso, og så falde.

Men af denne bevægelse under denne fart og på dette sted slog lynklarhed ned: — ikke afstraffelse søgte han, men døden, — døden med hende!

Er der nogen evne i vor sjæl, som kan vidne om dens evige udspring, så er det den: hvilket omfang af tid og begivenhed den kan omspænde i et sekunds sekund. Fra svøben skrev hin jublende bue, og til den faldt, havde hun ikke alene gjort opdagelsen, men gjennemlevet deres samliv, opklaret af det ny lys, og i dette fåt vished om hans tause, stolte kjærlighed, der tog døden med jubel, når han kunde dele den med hende, — og i samme sekunds sekund havde hun taget sin beslutning samt udført den.

Ti samtidig med svøbens fald hørte han bag sig: »Mansana!« — ikke af frygt eller forbandelse, nej, det var et vildt fryderop. Han kastede sig om: midt i den orkanagtige fart stod hun oprejst med lysende åsyn og en udstrakt arm. Hurtigere, end det kan siges, var han atter vendt mod hestene, svøben kastet, tømmerne tre gange snoede om hans armer, og et spændtag af al hans styrke sat mod vognens bræt. Han vilde leve med hende!

Nu blev der en kamp. Han vilde bøje dødens brudefart tilbage til at være livets.

I en ophvirvlet støvsky, på skråningens rand rasede det frem; de skummende hester kunde bringes til at holde hoderne højere, så manen bølgede efter

dem som sorte vinger; men det var alt. Da fattede han med begge hænder om højre tømme for at få det vilde tog midtvejs, — ladende det så komme an på, om nogen eller noget mødte; ti i så fald holdt toget staseligt ind gjennem dødens porte. Han fik dem midtvejs; men farten var ikke hæmmet, — og der langt fremme syntes han at skimte mødende, flere og flere, den hele vej var spærret deraf. Nærmere, — og det viste sig at være en af de endeløse høstdrifter mod havet.

Da rejser han sig, kastende tømmerne fremover. Et stort skrig der bag! Han tar sprang, nok et skjærende skrig; men han sidder alt over den højre hests ryg med tag i den andens bidsel. Den, han sidder på, gjør et hop midt i løbet, hvorved den rives overende af den andre. Den føres alligevel et stykke med på den ydre skåk, indtil denne brister under byrden, slæbes så med, til fæstet mellem begge også brister. Mansanas tag i den andens bidsel reddede ham selv og bragte, sammen med den styrtede hests tyngde, alt til at stanse. Men den styrtede føler vognen over sig og spænder vildt ifra sig; den stående stejler; vognstangen knækkes, stumpen slår Mansana tilside; men han holder fast og er nu foran den stående hest, eller rettere under den, med et grusomt greb i dens næsebor, til den atter står stille som et fanget, skjælvende lam. Han er kommen op; den liggende hest, som har gjort flere farlige forsøg på at rejse sig, blir hjulpen. Først nu, overdænget af støv, sønderreven, blødende, uden hue, ser han op og omkring sig.

Theresa stod oprejst foran den åbnede vogndør. Hun må ha villet kaste sig ud, være faldt tilbage ved et af de heftige stød, atter ha rejst sig — eller noget lignende; hun vidste selv intet derom. Men hvad hun nu fattede, det var, at h a n stod der, frelst, med de rystende hester ved bidslerne.

Ud og imod ham, — og han vendt mod hende

med åben favn: hun ind i den! Barm mod bryst, læbe mod læbe, de høje skikkelser omslyngede af hinandens armer. Det tog ingen ende. Ikke slap armene, ikke en gang for at forny sit tag, ikke læberne, ikke øjnene, kun at hendes sank i.

Det første, som blev sagt, var et hviskende: »Theresa!« Læberne sugede sig atter sammen.

Aldrig har nogen kvinde med større jubel indtaget herskerindens stilling, end hun den undergivnes, da dette favntag endte. Aldrig har nogen flygtning bedt med to så vidunderlige, af fryd strålende øjne om forladelse for, at hun vilde værge sin frihed. Aldrig har en fyrstinde før med så brændende iver styrtet sig over sin slavindetjeneste, da hun opdagede hans sår, hans forrevne og støvede tilstand. Med de fine, hvide hænder og det rige lommetørklæde og sine nåle begyndte hun at tvætte, forbinde og sammenføje, og med sine øjne lægede og helede hun — ikke netop sårene, men alligevel sårene; ti han følte dem ikke.

For hver liden afdeling blev det til ny omfavnelse, ny stum eller talende fryd. Tilsist glemte de så ganske vognen, hestene, veninden, at de begav sig på vejen indover, som var intet i verden mere til uden det at komme bort med sin nyfundne lykke. Venindens angstrop og den langsomt kommende drift vakte dem.

IX.

Rusen endte ikke den dag eller de næste. Anconas højere selskab droges ind med, idet fester med udflugter fejrede forlovelsen. Der lå jo noget overraskende eventyrligt over den. Mansanas ry, hendes rigdom, stand og skjønhed; h u n, den bestandig ubesejrede, h a n, den stadig sejrende, og så selve for-

lovelsesakten, som i folkemund fik den utroligste udsmykning, — dette altsammen hævedes endnu en grad ved fyrstindens lyksalighed. Den kastede virkelig en magisk glans.

Når man så dem sammen, frembød de en modsætning. De var begge høje, begge havde de den elastiske gang og stolte holdning; men hendes åsyn var langagtigt, hans kort; hendes havde store, åbne øjne, hans små, dybe. Man måtte beundre hendes fine, lange næse, svulmende mund, ædle hage, skjønt buede kinder, indringede af det sorte hår; men hans korte pande, lille sammensluttede mund, trodsige hage, kortklippede hår gjorde ham ikke smuk. Ligeså forskjellige var hendes udad vendte glæde, spillende åndfuldhed og hans ordknappe væsen.

Men hverken hun eller andre vilde ha ham anderledes, selv ikke i disse dage; ti slig var han jo! Han gjorde jo endog det, hvorpå han satte livet ind, til en kort hverdagssag, når han overhovedet gad tale om det, men i regelen talte han ikke.

Derfor kunde hverken fyrstinden eller selskabet mærke, at der nu, ja netop nu foregik en stor ændring i ham.

Der er en grænseløs underkastelse, en skinsyg tjenesteiver, som omgjør den modtagende til en slave eller en ting. Ikke et minuts frihed, ikke en stump egenvilje beholder han. Den mindste ytring af en sådan fremkalder nemlig tyve ny planer i forlængning af det forlangte — og et ustyr af stormende handling.

Der er også en måde at gi fortrolighed på, som trænger ind i enemærker af vor sjæl, hvori ingen før har været, — gjætter tanker, fremdrager overvejelser, som gjør d e n sky, der har været vant til at holde lukket.

Dette og andet var tilfældet med ham. Inden nogle dage var han overmæt; hans usigelige træthed

efter ophidselsen, fortvilelsens som glædens, gjorde ham tvefold pirrelig. Der var øjeblikke, hvori han afskyede både hende og selskabet. Han forfærdedes selv derover som over den sorteste utaknemlighed, og ærlig som han var, sagde han hende det tilsist. Han lod hende ane, hvad han havde lidt, og hvor nær han havde været ved at gå under, og at det overmål af vild, offentlig forlystelse, som han nu var kommet op i, var det modsatte af, hvad han trængte til. Han kunde ikke mere.

Hun grebes stærkt af denne opdagelse. Midt i en sky af de vildeste selvanklager bestemte hun ro for ham, afrejse for sig selv. H u n skulde til Roma og Ungarn for at ordne sig for giftermålet; h a n skulde til en liden bergfæstning syd på, hvor han kunde bytte for et par måneder med en officer, som vilde være her. Stærk som hun var, fik hun det ordnet i hast. Inden to dage var både han og hun rejste. Afskeden var fra hendes side gribende, fra hans virkelig hjærtelig; hendes kjærlighed og iver rørte ham.

Men ikke før var han ene, først på rejsen og siden i garnisonen, før han sank ned i slaphed. Han havde næsten ingen anden erindring af hende end en forfærdelig støj. Han gad ikke en gang åbne de breve, der kom fra hende; han var bange for deres heftighed. Hun telegraferede og skrev nemlig mindst én gang hver dag og da svarpligten blev for trykkende, flygtede han fra sine egne rum, hvor alt dette uopfyldte lå og ventede. Udenfor tjenesten drev han derfor om i skogerne og bergene over byen; ti egnen havde en ualmindelig vild skjønhed.

På disse turer kunde han opløse alt til et slags blændværk. En principessa-herlighed har ikke det tiltrækkende i Italien som andetsteds; der er for mange af dem, og tildels i tvilsomme forhold. Theresas fra faderen arvede rigdom havde heller intet til-

lokkende; ti moderen havde jo vundet den ved at forråde sit fædreland i dets fornedrelsesperiode. Theresas skjønhed holdt heller ikke mål; ti den begyndte at bli overmoden. Deres vidunderlige møde udslettede ikke længer den lange ydmygelse, hun først havde ladet ham gjennemgå, og hendes ustyrlighed bagefter efterlod lede. I stærkere øjeblikke vilde dog billederne bli andre, men da mødte hans stolthed op og sagde ham, at han i denne forbindelse dog altid måtte bli den underlegne, måske tilsist gjenstand for hendes luner; ti havde han ikke alt været det?

Fra sine morgenturer hvilede han i regelen på en bænk under et gammelt oliventræ noget ovenfor byen. Derfra gik han så ned og spiste frokost. En morgen, idet han rejste sig, så han to, en ældre mand og en ung dame, ta bænken. Det samme skede den næste morgen og til samme tid. Atter den næste sad han noget længer, ikke ufrivilligt, og kom derved til at få se damen og tale med den gamle herre. Den lethed, hvormed italienere indleder samtale og kjendskab, lod ham snart vide, at manden var en pensionist fra den forrige regjering, damen hans datter på omtrent femten år, netop kommen af kloster. Hun holdt sig tæt til faderen, sagde kun et par ord, men disse med den allersødeste stemme.

Senere mødtes de hver dag, og ikke tilfældigt. Han ventede så længe ovenfor, til han så dem komme nedenfra, og gik så til bænken. De var begge så venlige og stille. Den gamle talte gjærne hver dag lidt frygtsomt om politik; når han var tilende hermed, talte Mansana nogle ord med datteren. Hun var sin fars gjenopstandne billede. Han havde været fed; hans åsyn bevarede endnu en viss rynket fylde. Hun måtte bli ligeså; ti hendes lille, buttede figur lovede det; den havde imidlertid nu hin knoppefylde, som klæder så godt i en morgenkjole, og han så hende aldrig i nogen anden. Faderens øjne var matte og

vandfyldte, men hendes var halvlukkede; hun holdt også hodet lidt ludende. Det lille menneskes åsyn og figur havde tildragende magt sådan i det stille. Håret var ængstelig opsat den ene dag som den andre, på allernyeste måde; det forrådte klosterbarnets lyst til at være med i denne slemme verden. De små buttede hænder, der sad så godt på tætte håndled, holdt også altid på med noget pynt-småtteri, som hodet ludede over, og de halvlukkede øjne fulgte. De så op, når han talte til hende, men mest på siden, skjønt ikke bort. En uoplukket barnesjæl tittede, halvt sky, halvt glad, men helt nysgjærrig ud af dem — på den ny verden og dette dens ny menneske. Jo mere man ser på slige halvlukkede øjne, des mere beskjæftiger de, såsom de aldrig udleverer hele sit indhold. Hvad hendes vedkom, så sad der ofte skjælmer i krogene, og hvad de egentlig tænkte om ham, — ja, det skulde han ha givet meget for at få vide. Og just for at lokke på hende, fortalte han mere om sig selv, end han nogensinde havde fortalt en og samme person. Det morede ham at se hendes to smilehuller arbejde derved og rørelsen af den lille mund, der aldrig kom rigtig op, — rød og sød som et urørt bær.

Men det morede ham endnu mere, når hun med en stemme, hvis uskyldige klang gik i hans sind som fugletriller i en tør sommermorgen, gav sig til, undseligt, men nysgjærrigt, at spørge om hans forestående giftermål. Hendes tanker om forlovelse og bryllupsrejser, som ikke ligefrem sagdes, men tittede op af spørsmålene, var ham så kostelige, at de atter gjorde tingen kjær for ham selv.

Hende skyldtes det altså, at Therasa ti til tolv dage efter hans didkomst virkelig fik et brev fra ham og derpå flere.

Han var ingen mester i pennen; de blev derfor korte som hans tale; men at de blev ret varme, det

skyldtes atter den lille. Hver morgen efter frokosten skrev han; hver morgen havde han nemlig i de uskyldige samtaler med hende, med øjnene over hendes friske former, hændernes arbejdsleg og samspillet mellem mund, øjne og smilehuller, i nydelsen af hendes stemmes klang fundet et muntert velbehag og fået længsel vakt.

Just modsætningen til den lille satte Theresa så storslagen hen, i al hendes indre og ydre pragt, når han bagefter ved pulten samtalede med hende. Han kunde endnu ikke smile til hendes heftighed; men hvor storladent tog hun ikke hans taushed. »Jeg har jo slet ikke tænkt over det; du bør naturligvis ikke skrive! Du bør ha ro også for mig; mine breve burde du vist også være fri for, i alt fald deres heftighed. Men tilgiv mig! Dette er ene din skyld, som det ene er min, hvad du endnu lider, og hvad jeg aldrig skal tilgive mig selv, men i et liv søge at gjøre godt!«

Ikke én af tusen vilde ha tænkt og skrevet så, det måtte han sige sig selv, — og dog samtidig, at hun altid anstrængte ham. For at få det mere jævnt, mere stille, fortalte han hende om Amanda Brandini; så hed den lille.

Han gjengav en samtale, denne lille havde havt med ham om bryllup og ægteskab. Den forekom ham selv så indtagende, og ret godt gjengivet: han måtte læse det om igjen.

De muntre morgenmøder, hvortil han hele dagen glædede sig, fulgtes aldrig af nogen indbydelse til at søge dem i deres hjem. Denne ærbare tilbageholdenhed behagede ham. Men møderne drev større og større længsel op til Theresa, — og hvor usigelig overraskedes ikke fyrstinden, da hun fik telegram om, at han vilde møde hende i Ancona om tre dage; han længtes.

Den dag, han havde sendt dette telegram, stod

han på en liden plads, hvor der lå en kafé, og gik ind i denne, da han var tørst. Han sad og så ud på pladsen, mens han ventede; han havde aldrig været der før. Da opdagede han Amanda Brandini på en balkon lige imod. Altså der bodde hun.

Men ved siden af hende og som hun lænet til rækværket, og det så nær hende, at han måtte kunne drikke hendes ånde, stod en ung, smuk løjtnant. Han var samme formiddag blevet forestillet for Mansana, som da havde hørt, at han var fra nabogarnisonen, og at han almindelig kaldtes »Amorinen«.

Men nu lå »Amorinens« øjne i hendes; de smilte begge, mens deres læber bevægede sig, og da ordene ikke kunde høres, så det for Mansana ud, som de fortroligt hviskede. Det hørte aldrig op.

Giuseppe Mansana kjendte blodet strømme mod hjærtet og en stikkende smerte. Han rejste sig og gik, huskede, han ikke havde betalt, hvad han urørt satte efter, vendte om og gjorde det. Da han atter kom ud og atter så op, overraskedes han ved, at de to deroppe var komne i håndkamp. »Amorinen« trængte på, og hun vægrede sig, rød som blod. Brydestillingerne fremhævede hendes figur, iveren hendes åsyn. »Amorinens« skjødesløs-sikre pågåenhed dannede en oprørende modsætning. Hvem havde sluppet en slig hustyv ind? Hvor var faderen henne?

X.

Næste morgen sad han tidligere end vanligt ved bænken; men også de to kom tidligere end vanligt. Også de måtte finde behag i møderne og ville forlænge dem nu, da de bare havde to tilbage. Fra den nødvendige politiske indledning med faderen vendte

han sig pludselig om mod Amanda: »Hvem var det, De brødes med igår på altanen?« Hun overgjødes af den skjønneste rødme, mens øjenlågene sank endnu dybere i. Dog prøvede hun at se på ham.

En ung pige rødmer jo ved alt; men det vidste Mansana ikke. Han blev ligeså bleg, som hun blev rød. Dette forskrækkede hende, det så han — og mistydede også dette.

Faderen, som havde siddet med åben mund, brast ud: »Å, nu fatter jeg det! Luigi, min søstersøn, Luigi Borghi! Ja, han er i byen på et par dages besøg, — skal overvære byens fest. — — Ha, ha, det er en galning!«

Men Giuseppe Mansana gik lige fra mødet op til sin ven major Sardi, ham, for hvis skyld han havde valgt netop denne garnison, og spurte ham om Luigis rygte. Det var slet.

Derfra gik han til denne, som bodde på et hotel og netop var opstået. Luigi Borghi hilste ærbødigt og undskyldende den overordnede officer. De tog begge plads. — »Jeg rejser imorgen herfra for at gifte mig. Dette siger jeg, for at det næste skal forståes, — som det er. Jeg har nemlig under mit korte ophold her fattet megen godhed for en ung, uskyldig pige. Hun hedder Brandini.«

»Ah, Amanda!«

»Hun er Deres søskenbarn?«

»Det er hun.«

»Står De ellers i noget forhold til hende? Agter De at ægte hende?«

»Nej; — men —«

»Jeg har ingen anden bevæggrund til at spørge Dem derom end en gentlemans. De kan la' være at svare, hvis De så synes.«

»Vist ikke! Jeg gjentager det så gjærne, at jeg ikke agter at gifte mig med Amanda; — hun er meget fattig.«

»Vel. Hvorfor går De så i huset der? Hvorfor vækker De på den måde følelser hos hende, som De ikke agter at gå tilmøde, og som det er let at føre på vildspor?«

»Det siste synes mig at indeholde en beskyldning.«

»Ganske vist. De er kjendt for at være en hensynsløs libertiner.«

»Signore!« han rejser sig. Straks også den lange kaptejn.

»Jeg, Giuseppe Mansana, siger det og står til tjeneste.«

Men lille Luigi Borghi havde ingen lyst til i en så tidlig og morsom alder at bli dræbt af armeens første fægter. Derfor taug han og slog øjnene ned.

»Enten lover De mig aldrig mere at træde ind i hendes hus, ikke at søge hende, — eller De må stå mig til ansvar. — Dette vil jeg ha ordnet, før jeg rejser. — Hvorfor betænker De Dem?«

»Fordi jeg som officer nødig kan være kjendt for at bli tvunget —«

»Til en god handling? Tak De Deres gud, om De det blir! — — Måske tar jeg sagen galt. Ti jeg skulde sikkerlig først ha sagt Dem: Gjør De, hvad jeg be'r om, så er De min ven og kan regne på mig, i hvilken nød De end kommer!«

»Jeg vil gjærne være ven med en så berømt officer, og endnu heller vil jeg kunne regne på Giuseppe Mansanas hjælp.«

»Vel; — så lover De mig det?«

»Jeg lover Dem det!«

»Tak! — Deres hånd!«

»Af hjærtet.«

»Farvel!«

»Farvel!«

To timer efter går Mansana ned ad den lille bys Toledo. Der, udenfor en butik, står Amanda og Luigi

sammen i en meget morsom samtale; ti de ler begge meget. Faderen står i butikken og betaler. Ingen ser Mansana, før han står blandt dem. Hans gulblege åsyn er nok til at skræmme Amanda ind til hendes far; men den endnu mer forfærdede løjtnant blir stående og siger, idet han træder et skridt tilbage: »Jeg forsikrer Dem, signore, der blev kaldt på mig! — Og vi — vi lo slet ikke ad D e m!«

I det samme gav Amanda inde i butikken et skrig. Det var over Giuseppe Mansanas udseende, idet han, uden et ords lyd, uden en bevægelse for resten, gjorde et skridt, et eneste, frem mod den lille fætter. Det var en leopards syv alens sprang i dette skridt; i næste øjeblik måtte Luigi være dødsens.

Men alle i butikken og på gaden vendte sig mod den, som skreg, og som selv stod trykket op til sin far. Man så fra hende rundt om. Intet var at opdage. To officerer stod stille ude på gaden og talte sammen. Hvad var det? — De, som var udenfor, kom ind i butikken, og alle samledes omkring Amanda. Hvad var det? Men hun, første gang i sit liv udsat for manges blikke og spørsmål, blir forfærdet, og faderen, som intet svar kan få, blir forfjamset. Da skiller Mansana gruppen om hende, byder hende sin arm med taus befaling; hun skynder sig at ta den og er borte; faderen efter.

Da de tre var udenfor hørevidde, sagde Mansana: »Det er min pligt at sige Dem, at Deres slægtning, løjtnant Borghi, er en usling, som fortjener og skal få sin tugt.«

Hvor blev Amanda atter opskræmt, først over, at Luigi var en usling, skjønt hun ikke ret vidste, hvad det var, og dernæst over, at Luigi skulde ha tugt, skjønt hun ikke vidste hvorfor. Hun stirrede denne gang med fuldt åbne øjne op i Mansanas og så slet ikke klogere ud derved. Munden var også kommen op, dog ikke for at tale. En stor nysgjærrighed be-

gyndte at bryde frem af forfærdelsen; han opdagede den, — og så vred han nylig havde været, han måtte dog nu smile til en uskyld, så inderlig dum, og til dens komisk skjønne udtryk. Og så pludselig i godt humør igjen opfattede han tillige faderen komisk. Denne så virkelig også ud som en skolegut, man fortæller spøgelseshistorier i halvmørke. For at vise Mansana, at han forstod det gyselige, lagde han en dyb taknemlighed for dagen, som endte i, at han bad ham følge med op.

Det gjorde Mansana, og Amanda, som tænkte at få vide noget mere, holdt sig til ham, trofast og indsmigrende. Han begyndte med at ane hensigten og morede sig, men endte med at glemme den og føle sit hjærtes jubel ved hendes stemmes melodiske rislen henover skjælmske ord, og ved at hendes søde mund, omflagret af smilehullerne, ved at de halvlukkede øjne i sin gådeleg, ved at hendes harmoniske væsen et øjeblik helt var helliget ham, og at denne friske formfylde åndede i hans nærhed.

Næste morgen skulde deres siste møde finde sted; dog nej, det fik ikke lov til at være det siste; han måtte også komme til dem den næste eftermiddag; ti han rejste jo først om kvælden. Fortryllet gik han derfra.

Den fred, som flyttede ind ved hendes omgang, viste sig også deri, at han samme eftermiddag stod på den ulykkelige Luigis rum og bad ham om undskyldning. Han kunde jo ikke for, at han mødte sin slægtning på gaden, og at hun talte til ham. »Og om I lo ad mig« —

»Men det gjorde vi ikke!« forsikrede den skræmte Amorin.

»Så havde I måske ret til det. Min iver var lidt komisk. Jeg indser det nu. Her er min hånd!« Den blev grebet med hast, nogle usammenhængende

ord blev sagt, og Mansana gik — i urokkelig overhøjhed, som han var kommen.

Den lille løjtnant, som havde siddet med døden til selskab, grebes af en svimlende fryd. Han hoppede i vejret og slog ud i en skraldende latter. Mansana hørte denne latter og stansede i trappen. Luigi gyste over sin uforsigtighed, og da det atter bankede, kunde han af skræk ikke sige: Kom ind! Men døren åbnedes desuagtet.

»Var det Dem, der lo?« spurte Mansana.

»Nej, på min ære!« svor Amorinen og slog fra sig med begge hænder. Mansana stod en stund og så på ham.

Men da han atter var gåt, kom også jubelen atter; han kunde ikke for det. Og da han ikke turde skrige eller hoppe, måtte han meddele den. Det skede på officerskaféen blandt forhenværende skolekammerater. Der blev også en svær moro. Ved glassene haglede det med vittigheder over den ulykkelige kaptejn, som lige foran brylluppet med en fyrstinde gjorde skandale af forelskelse i en liden pensionistdatter. — Dette var major Sardi, Mansanas ven, vidne til.

Næste morgen havde Mansana sit siste møde på højen. Det begyndte længe før vanligt, det endte meget senere og først foran døren til deres hus. Om eftermiddagen kom han efter løfte igjen for at ta afsked. Halvt skjælmsk og halvt smægtende talte Amanda om brylluppet, ganske som hun følte det; ti for en italiensk, velopdragen pige er det jo indgangen til den jordiske salighed, d. v. s. til den tilstand, hvori usikkerhed, tvang og bryderi slutter, og hvori evig frihed, nye kjoler, kjøreturer og operakvælder begynder! Hendes søde pludder sang op hans egne længsler, hendes skjønne lille personlighed gjorde denne sang endnu fyldigere, så han i følelse af sin nære lykke kom til at fortælle, hvad part hun havde

i den. Lille Amanda fik tårer ved det; en ung pige får så gjærne tårer, når hun omtales godt. Og så måtte hun da sige, at hun havde fået slig tillid til ham. Hun sagde det, fordi hun altid i hans nærhed havde følt en liden smule frygt; — men det sagde hun ikke. Da det altså ikke var så sandt, som hun nu selv ønskede, lagde hun et smil til. Dette skulde styrke det. Men smilet strålede der, hvor luften endnu hang fuld af hendes tårer, og dannede der, jeg mener i Mansanas bryst, en ubegribelig skjøn regnbue. Han tog hendes runde, lille hånd ind i begge sine; det var afsked. Han sagde også noget, men vidste selv ikke hvad; hun blev rød. Han så hendes barm, armer og hode over sig i trappen, atter igjen fra balkonen. Han hørte udover pladsen et melodisk »Farvel!« og endnu et — og bøjede ind i sidegaden.

Han havde ikke set S a r d i komme, så ikke, at han stilede lige på ham, og vaktes forvirret ved et slag på skulderen. Sardi lo: »Er det virkelig sandt? — Er du forelsket i den lille deroppe? — — Du ser så ud!«

Mansana blev kobberrød, øjnene stirrede, åndedraget gik hurtigt: »Hvad er det, du siger?« spurte han; »hvoraf ved du —?« han stansede. Han kunde jo ikke fortælle, hvad han først vilde høre, om nemlig nogen skulde, — — om Luigi skulde ha — — »Hvad er det, du siger?« gjentog han.

»Min sjæl, blir du ikke forvirret, ja!«

»Hvad er det, du siger?« gjentog Mansana, dybere rød, idet brynene rynkedes, og en hånd lagdes, ikke ganske blidt, på majorens skulder.

Dette stødte Sardi; Mansanas heftighed kom også så uventet over ham, at han ikke fik tid til at tænke sig om; men til forsvar for sig selv og for at ærgre den uretfærdig opbrusende, fortalte han ham, hvad folk allerede sagde, og at man på officerskaféen havde havt ham til beste.

Mansanas vrede kjendte ingen grænser. Han fordømte sig på, at dersom Sardi ikke straks angav dem, der vågede sligt, skulde han selv stå til ansvar. Det var lige ved, at de to venner skulde ha udfordret hverandre. Men Sardi fik dog såvidt fatningen igjen, at han kunde forestille den andre, hvilken styg opsigt det vilde vække, når Mansana slogs med ham eller med hvemsomhelst om sit rette forhold til Amanda Brandini — dagen forud for afrejsen til bryllup med fyrstinde Leaney. Det beste svar vilde jo være at rejse og holde bryllup. Herpå en ny opbrusning. Han skulde selv skjøtte sine sager og værge sit rygte; ud med navnene! Sardi fandt ingen grund til at gjemme disse og nævnte ét for ét — med det tillæg, at vilde han dræbe alle disse smågutter, så gjærne for ham! — Mansana vilde uopholdelig til officerskaféen, som sad de der endnu. Sardi fik ham dog oplyst om det tåbelige heri; da vilde han i det mindste straks søge Borghi. Nu påtog Sardi sig at udfordre Borghi; »men,« sagde han, »hvorfor skal han egentlig udfordres?« — »For det, han har sagt!« skreg den andre. — »Hvad har han da sagt? At du er forelsket i Amanda Brandini? — Er du ikke det?«

Var Mansana rejst uden at træffe major Sardi, så var han også nogle dage derefter blevet gift med fyrstinde Leaney. Nu hændte derimod følgende:

Mansana: »Understår du dig at sige, at jeg elsker Amanda?« — Sardi: »Jeg bare spør. Men elsker du hende i k k e, hvad fanden kommer det så dig ved, at den jypling siger det, eller at han selv elsker hende — eller forfører hende — —?«

»Du er en rå skurk, at du kan udtale sådant!«

»Hvad er da d u, der overfuser en ung slægtning, fordi han spøger med hende — —?«

»Spøger med hende!« Mansana knyttede næverne, pressede læberne sammen.

Sardi skyndte sig at kaste ind: »Hvem skal passe på dem, når du er rejst?«

»Jeg rejser ikke!« skreg Mansana.

»Du rejser ikke! — Er du gåt fra forstanden?«

»Jeg rejser ikke!« gjentog Mansana med opløftede armer og hænder, som aflagde han ed.

Sardi forfærdedes. »Så elsker du hende jo?« hviskede han.

Mansana sank sammen. Dybe støn hørtes, det brød i hele hans kraftige legeme; Sardi blev ræd for, han skulde få slag. Da løftede Mansana sig ligesom opover sig selv, hans åsyn lyste, og langsomt, aldeles henført, sagde han: »Jeg elsker hende!« og derpå, vendt til Sardi: »Jeg rejser ikke!« Og fra nu af var han som en storm. Han vendte sig, så op og frem — og suste i vej.

»Hvor går du hen?« spurte Sardi og ilte efter.

»Til Borghi.«

»Men til ham skal jo jeg gå!«

»Så gå!«

»Men hvor går du hen?«

»Til Borghi!« Og idet han stansede, tilføjede han begejstret: »Jeg elsker hende. Hver den, som vil ta hende fra mig, skal dø!« Han vilde gå.

»Men elsker da hun dig?« skreg Sardi, glemmende, at de stod på gaden.

Mansana rakte atter de senede hænder i vejret og sagde hult: »Hun skal elske mig!«

Sardi blev ræd: »Giuseppe, du er vanvittig! Spændingen i din sjæl har været dig for svær. Nu har den bare taget ny kraft og ny gjenstand. Du er ikke dig selv! — Giuseppe, — løb ikke fra mig! Ser du ikke, folk på gaden lægger mærke til dig?«

Da stansede Mansana. »Ved du, hvad jeg blev syg af, Cornelio? Af, at jeg tog hensyn »til folk på gaden«! Jeg måtte tie, tåle, trampes! — Deraf blev jeg syg.« Han tog et skridt nærmere ind på

Sardi: »Nu vil jeg skrige det ud til al verden: »Jeg elsker hende!« « Han skreg det også virkelig, vendte sig og gik med stolt gang; Sardi efter og fik ham under armen. Han styrte ham ind i en endnu trangere gade, uden at den andre ænsede det. Han bare gik på og begyndte at tale med høj stemme og stærke gestus: »Hvad var det for mig,« sagde han, »at bli fyrstinde Leaneys mand, styrer af hendes nådes godser og tjener af hendes nådes luner?«

Og hans i det stille sårede egenkjærlighed slap løs. »Først nu siger jeg den fulde sandhed for mig selv: det havde været et uværdigt liv for Giuseppe Mansana.«

Sardi tænkte, at når den tause, i alle fald udvortes beskedne Giuseppe Mansana pludselig begyndte at skrige og skryde, kunde også alt andet utænkeligt ske, — og med en udholdenhed og opfindsomhed, som gjorde ham al ære, vilde han bevæge ham til at ta sig en kort rejse, om bare på to dage, for nærmere at klare de sammenstrømmende følelser og forhold. Men det var som at tale ind i en orkan.

XI.

Samme kvæld fik Amanda i stor hemmelighed et brev, som gjorde hende nysgjærrig. Hun tændte lys og læste det. Det var fra Luigi! — det første. han havde sendt hende. Det lød:

»Amanda!

En gal mand forfølger mig og vil dræbe mig. Jeg har for en time siden måttet højtidelig love, ja, jeg har underskrevet det, for evig at gjøre afkald på dig, og tør ikke en gang tale med dig! Det var

fejghed, jeg ved det. Jeg foragter mig selv, som du må foragte mig.

Men det kom deraf, at ikke, før jeg havde afgivet erklæringen, vidste jeg, at jeg elskede dig! Kanske gjorde jeg det heller ikke før. Men nu elsker jeg dig så grænseløst, og aldrig i verden har der været nogen ulykkeligere, end jeg er nu.

Jeg kan ikke tænke mig det, at det skal være slut! Det kan ikke være for bestandig!

Det beror også altsammen på dig, Amanda, hvis du ikke foragter mig altfor dybt. Ti dersom du elsker mig, så når jo den gale mand ingen vej, og så må det jo en gang gå om igjen.

Jeg sidder som i fangenskab. Jeg kan ikke røre mig. Men det ved jeg, at hjælper du mig ikke ud igjen, så vil jeg dø.

Amanda! Et ord, et tegn! Det er for farligt at skrive. Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal få dette til dig. Forsøg ikke d u at få noget brev til mig. Han kunde være på spor.

Men imorgen ved festen! Vær der, ved musikken, vær der, til jeg har fundet dig. Da bare med øjnene! Er de venlige, så ved jeg alt. Å, Amanda, resten skal gi sig af sig selv, er du min! Amanda!

Din til døden ulykkelige fætter

L u i g i.«

Straks Amanda havde læst dette brev, følte hun, at hun elskede Luigi. Heller ikke hun havde før gjort sig nogen rede for det. Men nu elskede hun ham grænseløst, det var hun viss på.

Det, Mansana havde sagt om ham, måtte jo være en misforståelse, og løftet, Luigi havde aflagt, selvfølgelig intetsigende. Piger tar det ikke så bogstaveligt med sådant, når det synes dem urimeligt. — Desuden var jo Mansana nu rejst.

Altså: den næste dag, festdagen, en dejlig høst-

dag, var hun tidlig på færde; musikken havde gåt gjennem gaderne ved solopgang, og kanonerne havde dundret. De både ind- og udvendig smykkede kirker vare fulde, og den lille Amanda var der også ved sin fars side, pyntet i sin allerbeste stas. Hun bad for Luigi. Hun øvede sig, da hun var færdig, i at smile. Hun skulde jo bringe Luigi trøst af sit allervenligste blik. Efter processionen og middagen hastede hun afsted; musikken spillede allerede på torvet. Hun skyndte således på sin gamle far, at de var nogle af de første voksne, som stod der, men blev derfor også nogle af de mest indeklemte, inden en time var gåt. Hun så på sin fars svedende åsyn og tænkte på sit eget, hvor styg hun måtte være i Luigis øjne. Hun måtte ud, det koste, hvad det vilde, — og dog skulde prisen ikke være en rose eller en sløjfe, ikke engang anstrængelse; ti den gjorde endnu mere rød. Det gik derfor ikke fort; ak, hedere og hedere blev hun. Hun hørte stortrommen og et par bashorn gjennem dundret af de tuseners tale og latter, hvori hun druknede; hun så tårnet på municipiet og kolben, som hængte længre ned end klokken, det var det siste, hun så over menneskebølgerne, hvori hun dukkede under. Faderens ynkværdige åsyn sagde hende, hvor rød og fæl hun selv måtte være, — og den lille tog på at gråte.

Men Luigi havde også været en af de første ved musikken, og da hverken byen eller pladsen ved municipiet var stor, kunde det ikke godt undgåes, at de to, som søgte hverandre i den bølgende folkestimmel, også tilsist stod åsyn til åsyn. Han så hende blussende rød smile gjennem tårer. Han tog rødmen for glædens, tårerne for medlidenhedens og smilet for det, det skulde være. Faderen holdt i sin angst og nød Luigi for en frelsens engel og bad: »Hjælp os ud, Luigi!« Og Luigi gav sig uopholdelig ifærd dermed. Arbejdet var ikke let, ja, både faderen og Amanda

kom et par gange i virkelig fare, så Luigi fik følelsen af at være en helt. Med albuer og ryg værgede han dem, og med øjnene uafladelig på Amanda drak han af hendes lange, bange blik. Han talte ikke; han brød ikke sin ed! Dette gav ham også en stolt bevidsthed: han måtte se ædel ud, og han følte det af gjenskinnet i Amandas øjne, at han virkelig så ædel ud.

Men ingen jordisk lykke er langvarig. Giuseppe Mansana havde for et kvarter siden opdaget ham i folkemængden, og med det instinkt, som skinsygen ejer, i afstand fulgt ham, hvilket han, der var så høj, havde godt for. Den andre havde i sin rastløse søgen idelig arbejdet frem og havde således ikke nogen forestilling om faren i nakken, og nu var han her så optaget af sin frelseropgave, d. v. s. af at få sit ædle billede igjenstrålet af Amandas øjne, at han intet mærkede, før Mansanas hyæneåsyn lå lige over hans, og han følte hans brændende ånde over sit kind.

Amanda gav et af sine kjendte skrig, faderen blev frygtelig dum, og Luigi var forsvundet.

I samme nu havde Amanda lagt sin arm i Mansanas og endnu en varm, behansket hånd over hans; to allerdejligste, halvlukkede øjne så op i hans, fulde af skjælmeri, frygt og bøn. De var just i det samme ude af trængselen, man kunde atter få ørelyd, og han hørte fra en stemme, som kunde ringe engle ind i himmelen: »Papa og jeg har været i stor fare. Det var dejligt, at vi fik hjælp!« og han følte tryk af hendes hånd.

Mansana havde dog set de samme øjne hvile i Luigis, og der fløj ham gjennem hans hode en tanke, som han senere i sit liv tusen gange tog op igjen, men nu tabte i samme øjeblik, og denne tanke lød: »Jeg er vist oppe i en dum, ubetydelig historie.«

Den lille sladrer ved hans side vedblev: »Stakkars Luigi traf os lige i trængselen; papa bad ham

hjælpe os, og han gjorde det uden at sige et ord. Vi fik ikke en gang takket ham.« — Og straks efter: »Det var dog yndigt, at De ikke var rejst. Nu må De være med hjem, så vi ret kan snakke sammen! Vi havde det så morsomt sist.«

Og hendes fulde, unge barm gik hastigt under silken, hendes runde håndled over hansken, hendes lille fodspids under kjolen, hendes røde mund, fuld af sladder og latter, og de to øjne i halvdulgt fortrolighed — — Mansana gik med.

Han nævnte ikke Luigis navn; det sad som en hvas spids i hjærtet; den trykkedes dybere ind, jo dejligere hun var. Denne kamp mellem smerte og elskov gjorde ham aldeles stum. Men desto travlere gik hendes søde mund, mens hun fik ham tilsæde og fik frugter frem, som hun selv skrællede og bød. Hun glædede sig så ved, at deres møder på højen endnu ikke var afbrudte; ja, hun fik aftalt en liden udflugt længre op, som de allerede næste morgen skulde foretage; hun skulde bringe frokost med. Endnu havde han kun fremført nogle enstavelsesord. Han kunde ikke bryde ind med sin lidenskab i denne harmløse idyl, og dog var kampen i ham så stærk, at han ikke kunde holde den ud, men måtte gå.

Ikke før han var nede af trappen og den siste hilsen sendt efter fra balkonen af den utrættelig indsmigrende fortryllerske, før hun lukkede balkondøren vel til og kastede sig hulkende på knæ foran sin far. Han blev ikke det mindste overrasket. Han havde samme rædsel som hun: — Mansanas siste blik, idet han gik, havde ligesom hele hans væsen fyldt stuen med en så skjæbnesvanger luft, at om de i næste øjeblik sprængtes i luften, så vilde heller ikke dette ha overrasket ham. Og da hun gjennem gråd hviskede: »Far, vi må bort!« svarede han bare: »Ja, mit barn, vi må naturligvis bort!«

Det måtte ske hemmeligt og derfor helst endnu samme nat.

XII.

Giuseppe Mansana havde været på Borghis rum og ikke truffet ham, i officerskaféen og ikke truffet ham, senere omkring blandt de festlige skarer, men ingensteds fundet ham. Derimod havde han mødt mange officerer, også civile i følge med disse, som forekom ham at tie, når de så ham, og at tale sagte sammen, når han gik forbi.

Hvorledes end det spil var, som han stod i: tabe det måtte han ikke. Hans ære forbød det.

Udmattet på sjæl og legeme sad han sent på kvælden på spejderi foran kaféen, som vendte mod Brandinis rum. Der var lys på hos Amanda. Hun pakkede de få gjenstande, de skulde føre med; ti for at gi det udseende af en liden rejse, vilde de lade alt det væsentlige stå efter.

Men Mansana tænkte: dette lys er måske et tegn. Og ganske rigtigt. Da Amanda var træt af spænding og arbejde, gik hun ud på balkonen for at ta nogle drag frisk luft; hun såes så tydelig ved lyset bag hende; hun så nedover gaden. Ventede hun nogen fra den kant? Jo, der hørtes skridt. De kom nærmere. Det var en mand. Han fulgte huslinjen op mod Amandas balkon; nu gik han forbi en lygte; Mansana så en officershue og et skjægløst ansigt; han så også Amanda bøje sig dybere udover. En ung pige, der elsker, tror jo at se den elskede på ethvert sted, til enhver tid; og især den, der elsker i angst. Officeren gik langsommere, da han fik øje på hende; under balkonen stansede han og så op. Amanda skyndte sig ind og lukkede efter sig; offi-

ceren gik videre. Var der blevet aftalt et stævnemøde? Mansana lagde på sprang over pladsen; men officeren var allerede om hjørnet, og da Mansana kom efter did, var officeren ikke længer i gaden. I hvilket hus havde han gjemt sig? Han kunde ikke vække hele gaden for at søge; han måtte opgive det.

Ved denne ubetydelige tildragelse, at en ung officer, som bodde der i grandskabet, stansede under en balkon, hvorpå han så en ung dame stå enlig, ved denne ubetydelige tildragelse fuldbyrdedes Mansanas skjæbne.

Han lagde sig den nat, ikke for at sove, men for i sin hjærtekval, op igjen og op igjen, at ta sig selv i ed på, at den næste morgen skulde hun være hans, eller han vilde ikke leve.

Men den næste morgen var hun ikke på højen. Han ventede en time, uden at nogen kom. Da gik han til deres hus. Der, foran døren til Brandinis lejlighed, stod en gammel kone med deres frokost og en seddel. Da Mansana vilde ta i dørhammeren, sagde den gamle kone: »Her er ingen hjemme, som det lader. Men læs denne seddel, den hang på hammeren.« Mansana tog den. »Bortrejst. Skal få bud. B.« Han slap seddelen ned og gik. Den gamle kone spurte ned efter ham, hvad der stod på seddelen. Men han svarede ikke.

* * *

Fyrstinde Leaney, som dagen efter kom til Ancona og ikke traf ham på perronen, følte stor angst, hun vidste ikke hvorfor. Hun gik selv op på telegrafstationen og sendte ham en hjærtelig hilsen, der udtalte hendes frygt. Hun gik hjem og ventede; hendes frygt steg med hver time. Endelig kom telegrafbudet tilbage med de for svartelegram betalte penger: Kaptejn Mansana havde forladt byen.

Frygten overvældede hende. De selvbebrejdelser, hvori hun daglig havde levet, voksede til berge; de stængte al udsigt. Hun måtte did, hvor han var, finde ham, tale med ham, pleje ham; hun anede det allerværste. Om kvælden stod hun på jærnbaneperronen, fulgt af en eneste tjener.

I morgenlysningen den næste dag gik hun frem og tilbage på mødestationen med toget fra vest. Der var ikke mange rejsende, og dem, der var, så hun ikke. Desto mere så disse på hende, når hun strøg forbi dem, frem og tilbage, hyllet i en vid skindkåbe, som hun havde kastet over skuldrene, så dens armer hang fra, og på hodet en skindhue, hvorunder det løse hår og sløret havde viklet sig sammen. De store øjne og det hele åsyn så oprevet og anstrængt ud. På denne sin gang bøjede hun oftere forbi en høj dame, tarvelig klædt, som stod og så ufravendt på godsvognen, hvor flere var beskjæftigede. Atter en gang, fyrstinden går forbi, er en officer kommen til, der taler med damen og på spørsmål inde fra godsvognen svarer: »Mansana.« Fyrstinden styrtede til: »Mansana?« ropte hun. »Fyrstinde Leaney?« hviskede officeren forundret, idet han hilste. »Major Sardi!« svarede denne, men lagde ilsomt til: »Mansana? De nævnte Mansana?« — »Ja, dette er hans mor.«

Idet han forestillede dem, drog moderen sløret tilside, og det ædle åsyn slog fyrstinden med en så tillidvækkende magt, at hun kastede sig ind til hende som i en havn for alle nødlidende tanker, og der brast hun i den heftigste gråd. Moderen tog stille mod hende, men stod, som hun ventede. Kjærligt klappede hun hende, men sagde intet.

Da Theresa blev istand til det, spurte hun sagte: »Hvor er han?«

»Det ved ingen af os,« svarede moderen roligt.

»Men vi håber snart at få vide det,« lagde Sardi til.

Fyrstinden sprang op, stirrede kridhvid på dem begge: »Hvad er da hændt?«

Den betænksomme mor, der havde stået i så mange storme, sagde stille: »Vi har ventelig samme rejse for. Lad os ta en kupé for os selv, og så kan vi fortælle og overlægge.« Så skede.

XIII.

Familjen Brandini havde taget til Nina Borghi, Brandinis søster og Luigis mor. Det gik så til, at med det samme nattog, hvormed Brandinis flygtede, flygtede også helten Luigi. De opdagede hverandre på en station ud på morgenen, idet Luigi der skulde stige af. Han var så forfærdet, at han vilde forbi dem uden at tale. Men gamle Brandini holdt ham fast og klagede sin nød. Luigi sagde bare: »Tag til mor!« og strøg sin vej. Han gik dog ind på telegrafstationen, da han kom til sin garnison, og telegraferede i en meget ophidset stemning til sin mor og bebudede broderens komme. Telegrammet lød så ængstende, at den modtagende dame, der bodde alene udenfor Castellamare ved Neapel, blev meget skræmt. Hun blev det ikke mindre, da broderen og hans datter kom og fortalte, hvad der truede både dem og hendes søn.

Kaptejn Mansana havde gjættet, at familjen Brandini måtte være taget sydover; nattoget gik alene sydover. Han fulgte. Men da han i to dage forgjæves havde søgt et udgangspunkt for videre efterforskninger, vendte han om og styrte mod den by, hvori Luigi Borghi lå i garnison. Han måtte vide, hvor de to var, og denne kundskab skulde han ud med eller ta følgerne! Da han vidste, han var vel kjendt, gik han tilværks med stor varsomhed, så han ikke kom til at gi Luigi noget varsku. Han måtte

derfor tilbringe to dage i byen, før han traf ham. Dette skede på gaden, idet Mansana havde passet på ham i en liden borgerlig kafé. Til hans forundring blev Luigi ikke så ræd, som Mansana havde ventet. Og til hans endnu større forundring sagde han uden forbehold, hvor familjen Brandini var. Mansana blev mistænksom; han gjorde opmærksom på, hvad det vilde koste at sige andet end sandhed. Men den lille blinkede ikke en gang med øjnene, idet han svor, at han talte sandt.

Det videre regnskab med løjtnanten måtte opsættes. Endnu samme dag tog Mansana med jærnbanen sydover.

Hvad vilde han? Urokkelig det samme: hun skulde bli hans! Derfor var Luigi blevet skånet. Siden Amandas flugt, så listig foretagen, rasede det i hans sjæl; sligt skulde ingen våge ustraffet! Han elskede hende ikke, nej, han hadede hende, og derfor skulde hun bli hans! Hvis ikke —! Denne korte tankerække op igjen og op igjen. Omkring suste billeder af kammeraterne, som stod samlede og lo ham ud. Han var jo næsetaget af en liden pige, netop kommen ud af klosteret, og af en liden løjtnant, netop kommen ud af skolen!

Hvorledes det var kommet så vidt, at denne kamp med to ubetydelige barn var blevet enden på hans stolte bane, derom kunde han ikke få klarhed.

Fyrstindens billede, som i den første spænding sjælden viste sig og da med vrede stødtes tilside, kom nu, jo mattere og skamfuldere han blev, bestandig større. Hun var målet på det liv, han var ætlet til; så højt ragede det! Og her tænkte han ikke på hendes rang, men på den lyse bane, hendes tanker gik, hendes væsens skjønhed, opløftet af alle menneskers beundring.

Amandas billede sank samtidig. Han var ikke viss på, om hun ikke var rundrygget. Han kunde ret spekulere derover.

Den, som har gjort os latterlig i andres og egne øjne, plejer ikke at vinde ved det. Og da han var kommet så vidt, at Amandas figur var blevet klumpet, hendes ansigt og tale ubetydelig, hendes stemme syngende, hendes hår tosset opsat, hendes væsen klistret indsmigrende, spurte han sig selv, om ikke det latterligste af alt var at tvinge en sådan til at bli signora Mansana. Nej, der var noget endnu latterligere, nemlig at dræbe sig for hendes skyld.

Hvad skulde han så? Tilbage til fyrstinden? Den vej var stængt, — stængt af hans stolthed hundre tusene gange! — Forbi Amanda og videre ud, f. eks. til den spanske borgerkrig? En eventyrers liv; tomt. Ligeså godt dræbe sig her hjemme.

Vende om og lade alt være som før? Fyrstinden tabt, kammeraternes beundring tabt, troen på sig selv tabt. Den eneste måde, han kunde vende tilbage på, var ved hendes side, det fordømte lille menneske! Med hende på hånden kunde han stå som sejerherre, og om han for den pris skulde betale med et ulykkeligt liv, det fik være. Æren var da reddet, og ingen skulde få læse i hans sjæl.

Det gav jo virkelig ære at ha forkastet en rig fyrstinde og taget en fattig pensionists datter, taget hende i kamp, endog med hende selv! Men i det samme han drog denne slutning, oprørtes han i sit indre over al den løgn, som hin ære for verden gjemte. Han sprang op fra sit sæde i kupéen, men satte sig igjen; der var flere inde.

Toget gik videre mod hans mål. Hvilket mål! Viss var hans livs undergang, i offer til æren, — og det, enten det nåddes eller ej.

Søvnens barmhjærtige magt kom imellem. Han drømte om sin mor. Hendes store, ædle øjne lå over ham som en himmel. Han gråt og blev vækket. Der var en gammel mand i kupéen, som ikke kunde udholde hans gråd.

Toget stansede i det samme. De var i nærheden af Neapel; han gik ud. Morgenen var herlig. Den klare himmel, randet af højdekjædens fine linjer, mindede og manede; han skalv i morgenkulden og gik ind igjen til lokomotivrøgen, som netop slog ind, til rammelen og støjen af det brusende tog og til de stikkende tanker.

Længre hen, da det gik langs havet, hvad vilde han ikke ha givet for, at toget var bøjet af og langsomt og lige var gledet ud deri. Hvilken mild, forløsende død!

Han gjemte sig i sit hjørne, da det stansede i Neapel; i det store menneskemylder kunde der være den, der kjendte ham. Dagen blev herligere og herligere, mens toget gled gjennem kystbyerne langs havet; solen var mild som på en sommermorgen, og dens brydning i havluften satte farveskjær over fjæld, sjø og landskab. Da han steg ud og kjørte mod sin bestemmelse, og endnu mere, da han havde affærdiget vognen og steg op ad de stejle klipper, med havet under sig og den store udsigt over Golfen, ringet af øerne derude, lig uformelige sjøuhyrer på vagt, af bergene under Vesuvs herredom, af byerne, hvidskinnende under en sagte røg, da følte han livet, — ikke s i t e g e t liv, et jag efter ære, en kamp, han vidste ikke selv om hvad, n u, da denne kamp endte i aldeles intet, — nej, livet, som det var ment under Herrens højthvælvede himmel, i h a n s afglans over alle ting, også over et mål, som livet satte.

Han gik mod den siste højde, hvorpå huset lå. Han så snart huset, som lå over klippehodet, ringet af et højt, spidst rækværk. Da bankede hans hjærte. Han kunde ikke ta fejl af det; det var tilligemed vejen for nøje blevet beskrevet af kusken.

Altså der! Og for han fik klare, hvad det var, han følte, stod hun på altanen, hun, Amanda, i sin lyse morgenkjole, med sit smil, som havde hun just

sagt eller hørt noget morsomt, idet hun gik ud. Hun så ham straks, gav sit bekjendte skrig og løb ind.

Ligesom en dødstræt jæger, når han pludselig står foran vildtet, får al sin spændstighed igjen, således følte han en vild kraft, et utæmmet forsæt, og før han vidste det, stod han ved jærngitterets port, ringte ikke på, men sprang over. Livede af selve bevægelsen, vågnede også alle hans krigerinstinkter; han vendte sig straks og tog nøglen til sig, som stod i på den indre side. Så var de, der her var inde, hans. Porten til selve huset stod halvlukket: han åbnede den. Han kom ind i en stor, lys gang. Farvede glas gav et eget spil over nogle mindre statuer, et mosaikindlagt stengulv og vaser, fyldte af palmer, vifteplanter og blomster. På et par antike kanapéer lå, på den ene en stråhat med blå bånd, — var den hendes? — på den andre en parasol af et særeget vatret stof og med et dyrebart udskåret skaft, der endte i en stor, blå sten. Han huskede den, og en sår fornemmelse fulgte gjenkaldelsen, uden at han tænkte på at klare sig det. Ti han ringte på. Han måtte ile.

Men ingen lukkede op. Han tog på at skjælve og vilde true det ned, men kunde ikke. Således kunde han ikke stå; han måtte komme ind i handling, eller han var fortabt. Han ringte én gang til. Viljen steg med selve gjærningen. Nu skulde det briste eller bære. Døren til rummet åbnede sig, en lysning slog ud i den indre indgang; de riflede glas lod ham ikke se mere, end at den, som kom, og som nu lukkede bag sig, var blå og høj. Straks døren var lukket bag hende, blev alt derinde i gangen mørkt. Hvem var det? Huset stod måske fuldt af folk? En sand rædsel tog ham ved denne tanke, som han ikke et øjeblik før var kommen på. Hvilke optøjer, hvilken uklarhed, hvilke mellemskydende omstændigheder og ubelejlige personer kunde ikke her falde over ham!

Han kom kanske ind i en bikube af opskræmt harm og modstand, — det kunde bli narrens rejse, han gjorde! N e j, i k k e é n g a n g t i l! Og han iførte sig al sin viljemagt og kjendte efter, om hans våben var der. Da åbnedes den store dør helt op, og frem i den høje døråbning —

Ja, frem i den høje døråbning trådte Theresa Leaney i blå klædning, bleg.

Og han? Han stod uden fatning, uden rørelse.

Døren var helt åben; de blev begge på hver sin side af tærskelen. Så stille som de selv var alt omkring dem, inde som ude. Da rækker hun den højre hånd ud. Der gik en skjælven gjennem ham, hun breder begge armer ud, han styrter ind i hendes opladte favn med en klang som af et instrument, der får et stød. Og han tar hende på sine armer, bærer hende ud til kanapéen, sætter sig med hende over sit fang, — dukker sit hode i hendes barm, og, pressende hende ind til sig, rejser han sig med hende igjen og brister i den voldsomste gråd ved hendes bryst. Ikke et ords forklaring.

Han satte hende endelig ved siden af sig på kanapéen og kastede sig selv på knæ. Han så med den grænseløseste beundring op i hendes åsyn, som smilte. Nu var han underkastet, overvunden; aldrig var det blevet godt for Giuseppe Mansana i verden, var han ikke blevet det.

Og da han løftede sit blik, renset af denne ydmyge følelse, i luende taknemlighed, da traf han ikke hendes; det var vendt mod en anden bag ham; der stod hans mor.

Både han og Theresa rejste sig. Han tog uvilkårlig efter sin mors hænder. Da han fik dem, kyssede han dem, sank atter i knæ og førte dem til sit hode. Hvad havde han alt gjennemlevet, siden han trodsende mødte hendes blik ved faderens båre!

* * *

Mansana kom ikke længre i dette hus end til indgangen. De to gik tilbage for at ta farvel; han i forvejen nedover. Hvorfor i forvejen? Fordi han vilde sætte en nøgel stille ind i porten, og fordi han nede ved havet i al hast og skamfuldhed vilde hive en revolver fra sig. Bag efter sank han ned på en sten, overvældet af frygt, af lykke, af taknemlighed, af forfærdelse over sig selv, — alt i uopløselig blanding. De to, som kom efter, fulgte af tjeneren med tøjet, så ham sidde nedenfor vejen med hodet i sine hænder. De gik sammen til jærnbanen.

Han behøvede ikke at høre meget for at forstå, hvorledes dette møde var kommet istand. Sardi havde tilkaldt dem; de havde søgt Luigi Borghi i den tro, at han vidste besked om Brandinis, og at Mansana senere eller tidligere vilde finde frem til disse. Derfor havde Luigi været så tappert oprigtig, fordi han vidste, at de to allerede var der.

Mansana var blevet aldeles taus.

Den vise mor anede uråd og bad om hvile i Neapel, idet hun foregav, at hun selv trængte den. De kom på et hotel, som lå afsides og stille. Her fik moderen ham efter megen modstand i seng. Og da han endelig sov, var det, som vilde han ikke mere vågne. Næsten hele den følgende dag gik over. Da han vågnede, fandt han sig ene; han var ør og blev forskrækket, men et par små ting i rummet mindede ham om moderen og Theresa; — han lagde sig atter tilbage og sov ind som et lykkeligt barn. Denne gang dog ikke så længe; ti sulten vækkede ham. Han spiste, men sovnede atter. I flere dage og nætter sov han næsten uafbrudt. Men da han så stod op, var han stille. Han trykkede sig mer og mer tilbage i grublende taushed.

Just dette havde moderen ventet.

XIV.

Slutningen skal fortælles i et brev fra Theresa Leaney til Mansanas mor. Det var dateret fra hendes gods i Ungarn og ikke længe efter.

Dyrebare mor!

— — — Endelig får du en sammenhængende fremstilling af alt, fra vi skiltes i Neapel. Fortæller jeg noget, som jeg før har meddelt, så undskyld!

Altså: Den skyhed, han havde, gik efter vielsen over til en ilfærdig, ydmyg tjenesteiver, som gjorde mig bange; ti den var ham så ulig. I det hele var han hverken fortrolig eller tryg på sig selv, før vi havde været i hans siste garnisonsby. Han forstod godt, hvorfor du først vilde ha os did. Å, hvor var han ikke elskværdig! Sin spidsrodsgang mellem kammeraterne begyndte han straks, jeg tør sige uforfærdet. Jeg kan ellers fortælle dig om en ung hustru, som hjalp ham. Hun havde aldrig været elegantere og gladere, skjønner du, end da hun skulde ledsage sin staute ven gjennem ydmygelsen; i hver bevægelse, i hver mine, i hvert ord kunde hun ligesom lægge: »Når j e g intet siger, hvem tør s å sige noget?« —

Jeg er desværre endnu så vidt kokette, at jeg havde svær lyst til at fortælle dig, hvorledes jeg var klædt på hver af disse tre dage. (Jeg havde ladet pige og garderobe komme fra Ancona!) Men jeg tier ydmygeligst.

Og så er jeg aldeles viss på, at således som en viss ung hustru blev elsket efter disse tre dages spidsrod i bergbyen, er ikke mangen kvinde blevet elsket; ti der er magt i det sind, hvortil du har givet af din egen sjæl, du dejlige menneske!

Ikke må jeg glemme at rose den mand Sardi. For han e r en mand! Han havde fået det så godt til, idet han havde udgivet Mansana for syg — som han

jo i grunden også var! — og dig og mig for læger. Det heldige kom til, at den, som har ry blandt sine kammerater, har en indsat kapital i deres hjærter, som han kan drage længe på, før den slipper op. Man v i l d e tænke godt om Giuseppe Mansana! Det følte han, den kjære, og det gjorde ham så ydmyg; ti selv var han hårdt trykket af ikke at fortjene det.

I Ancona gik det som en leg: brådden var brudt. Og nu, nu ejer jeg ham, — ejer den stærkeste natur, renset og ædel, — ejer den hensynsfuldeste herre, den opmærksomste tjener, — ejer den mandhaftigste elsker, som nogen italiensk pige har vundet; — undskyld mine stærke udtryk, jeg ved, du liker dem ikke; men de m å til!

I Bologna — ja, du ser, jeg flyver! — gik vi omkring og kom således forbi municipiet. Der hænger på tvende marmortavler navnene på dem, som faldt i kamp for byens frihed. Det rykkede i Giuseppes arm, og denne omstændighed skyldtes, at vi fik en samtale, som end yderligere tryggede grunden under vort samliv.

Du ved, dyrebare mor, hvorledes mine øjne er blevet opladte i den tid, jeg sørgede over, hvad jeg i min afskyelige lunefulde vane havde forbrudt mod Giuseppe; det havde nær kostet ham hans liv og os begge vor livslykke. Du ved, at de offentlige forhold, som avler vor trods, vort had, vor afsindige fanatisme, vor strafværdige utålsomhed, dem bryder min sjæl sig imod siden den gang i daglig harm. Usunde, unaturlige offentlige forhold forgifter samfundet og gjør mere ondt end den ulykkeligste udvortes krig; ti det kan ikke opregnes, hvad de fortærer af åndelig arbejdskraft, hvor mange hjærter de tømmer, hvor mange familjeliv de hærjer! Jeg forsikrer dig, mor, at det land, som f. eks. har gjort en uretfærdig erobring, taget, hvad der er andres, gjør det hele sam-

fund til medskyldigt, slapper hver enkelts moral, tilspidser lovtrækkerens pen, tyvens brækjærn, chefens hårde ord, ak, det jager hjærtet ud af sin ret i familje og samfund!

Der er digtet en dum vise om mig af en forelsket nar; ikke et sandt ord er der i den. Men ved du, min dyrebare mor, jeg føler nu, at havde jeg ikke truffet Giuseppe, — den vise var d o g en gang blevet sandhed; ti så dum og hjærteløs som den er, så dum og hjærteløs var jeg tilsist blevet! Og hvorfor? Fordi de ulykkelige offentlige forhold havde strøet giftstof i min tilværelse.

Og mine tilståelser mødte Giuseppes. Den trodsige, forfængelige vilje var jo så aldeles blevet hans herre, at den allertilfældigste hindring kunde komme til at koste ham hans liv, det allertilfældigste mål drage ham af vejen . . . . Men denne trodsige, forfængelige vilje, — i hvilken luft blev den avlet?

Vi gav hverandre den fulde fortrolighed, han og jeg, den kvæld i Bologna. Og først da blev mig alt så trygt, å, så trygt! —

Her, på mit kjære gods, har han nu taget fat. Her var kaos, og her har han noget at øve sin vilje på! Han vil ta afsked; fredsofficer vil han ikke længer være. Han trænger sikre og nært liggende mål, og, hvis jeg gjætter rigtig, er mål, som ligger skjult for verden, ham de kjæreste.

Således i alle fald foreløbig; hvad det senere vil udvikle sig til, ved jeg ikke. Alene det ved jeg, at kommer Italien i fare, stiller han sig i første række — og det i enhver henseende!

Gud velsigne dig, kom nu her op! Du må se ham i hans virksomhed, og du må se ham hos mig. Har nogensinde nogen havt en så hensynsfuld mand, en så staut elsker? — Nej, det er sandt, jeg får jo ikke lov at bruge mine stærke udtryk, og dog, jeg gjentager det, er det de eneste, jeg k a n bruge!

Jeg elsker dig, jeg længes efter atter og atter at omfavne og kysse dig, du mor til min lykke!

Dyrebare, hårdt prøvede, af hvis øjne der går lovsang, af hvis læber trøstens og hjælpens ord faldt så vederkvægende! Du, ja, du må bøje dit hvide hode over vor lykke, at den kan bli from! Hører du! Du må lære os, så de onde dage ikke kommer for tidlig!

Din søns hustru, din, din

Theresa.

Denne fortælling er i alt væsentligt historisk; netop det usædvanligste i dens begivenheder er historisk, — på somme steder ind i den siste detalj. Kaptejn Mansana er tegnet efter naturen; det, han siges at ha udført, har han også udført, og den forunderlige skjæbne, som er ham tillagt, er historisk hans i alt, som er afgjørende for hans psykologiske udvikling.

Hvad der drev mig til at fremstille hans liv, findes i et par linjer i Theresas brev, som slutter fortællingen.

Man samholde denne hendes forklaring af Mansana med en netop samtidig — 1875 — udgiven fremstilling af Lassalle, som *dr.* Georg Brandes offentliggjorde i „Det nittende Aarhundrede", og man vil bli opmærksom på, at den inderste bevægelseskraft i Lassalles skjæbne — den Brandes så mesterlig har tegnet — er ganske den samme, som også driver Mansana frem. Lassalles rige ånd, overlegne personlighed, store virksomhed er naturligvis af en overordentlig højere interesse; men karakterfænomenet er det samme, — og det morede mig i sin tid, at vi samtidig var blevet opmærksomme på det.

Bjørnstjerne Bjørnson.

MAGNHILD.

I.

Landskabet har høje, bratte fjæld, hvorover netop nu går et bortdragende uvejr. Dalen er trang og i bestandige bøjninger. En strid elv bøjer med, og langs denne en vej. Højere oppe i bakkehældningen ligger selve gårdene, helst lave, umalede huse, men mange; slåt hø og halvmodne agre omkring.

Når de siste dalbøjninger er klarede, sees fjorden. Den ligger nu blank under opad dragende tåge. Fjælde stænger den så aldeles, at den synes en indsjø.

På vejen rusler en karjolskyds frem i den vanlige dilt. I karjolen sees en regnkappe og en sydvest, og mellem disse et skjæg, en næse og et par briller. På bagsædet er en kuffert surret, og oppe på denne, baglængs, sidder en voksen skydsjente, ballet ind i et tørklæde. Hun sidder med dinglende ben og i grove sko. Armene er puttet ind under tørklædet. Med én gang gir hun sig til at rope: »Magnhild! Magnhild!«

Den rejsende vendte sig efter en høj kvinde i en regnkåbe, som just havde passeret. Han havde skimtet et langt, fint tegnet åsyn under hætten, som var draget over hodet; nu så han hende stå med pege-

fingeren i munden, stirrende. Da han så for længe på hende, blev hun rød. »Jeg kommer indom, straks jeg har fået sat ind hesten,« ropte skydsjenten. De kjørte.

»Kjære, hvem var hun? —« spurte den rejsende.

»Hun er konen til sadelmageren nede på Øren,« blev der svaret.

Om en stund var de komne så langt, at de kunde se fjorden og de første huse på Øren. Skydsjenten stoppede hesten og steg af. Hun pyntede først lidt på den og så på sig selv. Det regnede ikke længer, og hun løftede tørklædet, lagde det sammen og puttede det i en liden væske foran på karjolen. Under hodeklædningen stak hun fingrene ind for at ordne håret, der hang i dotter nedover kinderne.

»Hun så underlig ud, hun —« han pegte bagover. Jenten så på ham og nynnede. Så afbrød hun sig selv: »Husker du den skreden, du rejste forbi et par mil herfra, tilfjælds!« — »Jeg rejste forbi så mange skred.« — Hun smilte. »Ja; men denne lå på andre siden af en kirke.« — »Det var en gammel skred?« — »Ja; det er længe siden den gik. Men der lå hendes fædrenegård. Den gled ud, da hun var otte eller ni år gammel. Hendes forældre, søsken og alt levende på gården omkom; hun alene reddedes. Skreden tog hende over elven, og hun blev straks fundet, da folk kom til; hun lå i uvid. —«

Den rejsende hensank i tanker. »Hun må være bestemt til noget,« sagde han endelig. Jenten så op. Hun ventede længe; men deres blik mødtes ikke. Hun satte sig på kufferten, og de kjørte videre.

Dalbunden her nede ved Øren blev noget bredere; gårdene lå på selve sletten; der til højre kirken med kirkegården omkring, noget nedenfor den selve Øren, et ladested med en mængde huse, især på ét stokværk, hvid- og rødmalede, eller slet ikke malede; langs fjorden lå der brygger. Et dampskib røg just; læn-

gere borte ved elvemundingen såes et par gamle brigger, som tog last.

Kirken var ny og var forsøgt opbygget i den gamle norske trækirkestil. Den rejsende måtte forstå sig på det; ti han stansede, så en stund på dens ydre, steg derpå af og gik ind gjennem porten og videre ind ad kirkedøren; både port og dør stod åbne. Han var neppe kommen ind, før det begyndte at ringe; han så gjennem åbningen et brudefølge komme op fra ladestedet. Da han gik ud igjen, var følget nær ved kirkegårdsporten, og ved denne stod han, mens det drog forbi: — Brudgommen, en ældre mand med et par store næver og stort ansigt, bruden, en ung pige, rundladen og tung. Brudepigerne var alle hvidklædte og med hansker på; ingen af dem turde se på den fremmede anderledes end fra siden af, de fleste ludede, én var skjæv, så godt som ingen rigtig godt skabt.

Deres mandlige idealer kom senere i grå, brune og sorte filthatter, i side frakker, pjekkerter eller rundtrøjer. Håret havde de fleste snoet i en snip foran ved øret, og forsåvidt de bar skjæg, var det over og under hagen. Ansigterne var hårde, mundene for det meste rå, tobakken havde farvet de fleste mundviger; hos nogle dannede den en kugle i kindet.

Den rejsende tænkte uvilkårlig på hende i regnkåben. Hendes historie var landskabets. Hendes fine, uvakte åsyn hang fuldt af længsler, ligesom fjældene af regnbyger; alt, han så, blev til hendes ramme, både landskabet og folket.

Da han kom nær vejen, gik skydsjenten til vejkanten, hvor hesten gnagede. Men endnu, mens hun drog hesten tilbage ved bidslet, så hun ufravendt på brudefølget. »Er du forlovet?« spurte han smilende. — »Den, som skal ha mig, har ikke fåt øjne,« svarede hun med et ordsprog. — »Så længes du til noget mere, end det du står i,« sagde han: »kanske til

Amerika?« lagde han til. Hun blev forundret; det traf sikkerlig. »Er det for snarere at tjene rejsepenger, du skydser? Drikkepengene falder rundeligt? Hvad?« Hun blev rød. Hun gav ikke et ord til svar, men satte sig op med ryggen mod ham, endnu før han havde steget i karjolen.

De var snart ved hotellerne, som lå hvidmalede på hver side af vejen lige ved indgangen til det egentlige ladested. De holdt udenfor et af dem. Op til rækværket stod nogle sjauere, mest unge gutter; de havde vel set på brudefølget og ventede nu på rejsende, som skulde til dampskibet. Den kommende steg af og gik ind, mens jenten gav sig til at løse kufferten. Under dette må der være budt hende hjælp; ti da den rejsende kom til vinduet, så han hende skubbe en lang laban i kort trøje fra sig. Ventelig sagde han noget råt i det samme og fik svar af samme slags; ti de andre slog i en skraldende latter. Jenten kom gående med den svære kuffert. Den rejsende åbnede døren for hende, og hun lo, da hun mødte ham. Mens han tællede sammen penger til hende, sagde han: »Jeg er enig med dig, Rønnaug, i, at du bør komme afsted til Amerika så snart som muligt.« Hun fik to species i drikkepenger; »jeg lægger min skjærv til,« sagde han og var alvorlig. Hun så med åbne øjne og åben mund på ham, tog pengene og takkede, for derpå op i håret med begge hænder; ti det var atter faldt frem. Men derved mistede hun nogle af de penger, hun havde i den ene halvknyttede næve. Hun bøjede sig efter disse, hvorved nogle hægter gik op i hendes livstykke, så tørklædet løste sig, og en snip faldt ud; ti der var knyttet noget i den, så den var tung. Mens hun stellede med dette, mistede hun atter penger. Hun kom dog endelig afsted med al sin overflod, og modtoges straks af rå spøg. Men denne gang svarede

hun ikke; derimod skottede hun sky ind, da hun i rask gang drog forbi med hesten.

Han skulde se hende én gang til; ti, da han senere drog nedover til dampskibet, stod hun med ryggen vendt ud mod gaden, i en dør, over hvilken hang et skilt med bogstaverne: »Skarlie, sadelmager«. Han kom nærmere og så Magnhild stå inde i gangen. Hun havde endnu ikke fået regnkåben af, skjønt det var længe siden regnen havde hørt op. Endog hætten havde hun over hodet. Magnhild så ham først og drog sig længer ind, Rønnaug vendte sig og drog sig også straks ind i gangen.

Den kvæld blev Rønnaugs rejsebillet kjøbt; ti summen var fuld. Magnhild klædte sig ikke af, da Rønnaug sent tog hjem. Hun sad i en stor stol i det lille, lave rum, eller gik op og ned. Og en enkelt gang, med det tunge hode mod ruden, sagde hun, halvhøjt: »Så må hun være bestemt til noget.«

II.

Hun havde hørt disse ord før.

Den første gang var på kirkegården hin blæstfulde vinterdag, hendes fjorten frænder blev begravne, alle de, hun havde kjær, både forældre, besteforældre og søsken. Hun stod der nu igjen! Blæsten havde hist og her fejet sneen af; gjærdestaurerne stak skarpe frem, store sten så op, som var de hoder på uhyrer, der lå med den øvrige krop i driven. Vinden peb bag dem i den åbne kirkegang, hvorfra skoflerne netop var tagne ud, og ned fra den gamle trærønne på taget skar klokken med skrig i skrig.

Almuen stod blåfrossen omkring med våtter på og tilknappede; præsten i sjøstøvler og skindklæder

under samarien; også han bar store våtter, som han nu fægtede rundt med. Han pegte med en af dem på hende: »— — Det stakkels barn blev stående på sine fødder, og med kjælken ved sin hånd førtes hun ned og over den islagte elv, — det eneste væsen, som Herren vilde frelse! Hvortil er hun bestemt? — —«

Hun kjørte med ham hjem, siddende i hans fang. Han havde indledet hende til menighedens omsorg og tog hende nu »indtil videre« selv med for at foregå med et godt eksempel. Hun sad lunt op til hans pels, med de små frosne hænder inde i hans store våtter ved siden af hans fede og myge hænder. Og den hele tid sad hun og tænkte: Hvortil er jeg bestemt, jeg da?

Hun tænkte, hun skulde få se det, da hun kom ind. Men hun så intet her, som hun ikke havde set før, uden da hun trådte ind i de indre rum, hvor især et piano, som netop spilledes, i høj grad fængslede hende.

Men just derved glemte hun den tanke, hun steg ind med.

I dette hus var to døtre, noget tunge, med små runde hoder og store lyse fletter. De havde nylig fået en lærerinde, en bleg en, tykladen, med mere bar hals, end Magnhild havde set, og med åbne ærmer. Hendes stemme lød, som var halsen ikke ren, og Magnhild måtte uvilkårlig et par gange harke istedetfor hende; men til ingen nytte. Lærerinden spurte om Magnhilds navn, og om hun kunde læse, og det kunde Magnhild; ti hele hendes slægt havde været meget læselysten. Og da foreslog lærerinden, altid med den samme urene bilyd i stemmen, at så burde hun komme på parti med småpigerne for at drive disse frem. Magnhild var et år ældre end den ældste.

Fruen sad ved siden af og broderede. Nu så hun op på Magnhild og sagde: »Gjærne det,« og

derpå ludede hun atter over broderiet. Hun var af middelstørrelse, ikke mager, ikke tyk, havde et lidet hode med lyst hår. Præsten svær, tung, kom ned, efter at ha taget samarien af; han røgte og sagde, idet han gik igjennem værelset: »Jeg ser, der kommer et læs med fisk,« og gik videre ud. Den yngste af jenterne tog atter fat på sine skalaer. Magnhild vidste ikke, om hun atter skulde gå ud i kjøkkenet. Hun sad endnu på vedkassen ved ovnen, pint af denne uvished, da man blev kaldt ind i næste rum for at spise. Alle lagde sit arbejde sammen, og den lille ved pianoet lukkede dette. Men da Magnhild var ene og hørte knivene rasle, begyndte hun at gråte; ti hun havde endnu ikke spist den dag. Midt under måltidet kom præsten ud fra spisestuen; ti man var derinde blevet enig om, at han måske havde kjøbt for lidet fisk. Han åbnede et vindu og ropte på manden, at han skulde vente, til de havde spist. Han vendte sig for at gå ind igjen i spisestuen og så den lille på vedkassen. »Er du sulten?« spurte han. Hun svarede ikke. Han havde levet længe nok blandt bønder til at forstå, at hendes taushed betydde ja, og så tog han hende ved hånden med ind til bordet, hvor der stille blev gjort plads for hende. Om eftermiddagen rendte hun på kjælke med jenterne og læste derefter sammen med dem, og fik en bibelhistorielekse sammen med dem, spiste derpå mellemmad sammen med dem og legte atter, til kvældsmaden kom, som hun spiste ved samme bord. Hun sov den natten i en bænk i spisestuen og arbejdede dagen efter sammen med præstens døtre.

Hun havde bare de klæder, hun stod i; men lærerinden sydde en gammel kjole om til hende; hun fik et stykke gammelt linned efter en af småpigerne og gik i fruens støvler. Bænken, hun sov i, blev flyttet fra spisestuen, da denne toges til rum for et par skomagere, som nu skulde »sy huset istand«. Den

sattes i kjøkkenet, men stod ivejen; derpå ind i tjenestejentens rum, men døren slog altid imod den, og så kom den op på barnekammeret. Således gik det til, at hun kom til at spise, arbejde og sove sammen med præstens døtre; og da der aldrig blev syd egne klæder til hende, kom hun til at gå i deres.

Ligeså uventet kom hun til at spille. Det opdagedes nemlig, at hun havde mere anlæg for musik end døtrene; så skulde hun lære for at hjælpe disse.

For sin egen regning blev hun lang og fik en vakker sangstemme. Lærerinden øvede den, men fornemmelig i at synge efter noder, i begyndelsen bare fordi lærerinden overhovedet mest holdt sig til det mekaniske, senere tillige fordi det i deres ensomhed deroppe begyndte at more dem, at hun kunde drive det til en mærkelig færdighed i at synge fra bladet. Præsten kunde ligge på sofaen (han indtog helst denne stilling) og le højt, når Magnhild løb allehånde øvelser op og ned som et ekorn i et træ. Det havde for Magnhild den følge, at hun fik lære mere — ikke af musik, som man måske skulde ha ventet, men af kurvfletning.

På den tid nemlig for det som en feber i folk, at færdighed i håndarbejde måtte få udbredelse blandt bønderne, og udsendinger kom også did til bygden. Magnhild valgtes til første elev; hun måtte ha mest »færdighed«. — Efter kurvfletningen kom den dobbelte spinderok, efter denne vævningen, især den mere kunstmæssige, efter denne broderisøm o. s. v., o. s. v. Hun lærte det altsammen meget hurtigt, d. v. s. hun lærte med iver, så længe det galdt at sætte sig ind i det; den videre udvikling morede hende ikke. Men da hun nu skulde lære andre, både voksne og barn, blev det til en vane, at to gange om ugen måtte hun møde på almueskolen, hvor mange da var samlede. Det, som én gang var ordnet ind som vane, tænkte

hun ikke mere på. Huset, hun var optaget i, gav hende dette.

Fruen gik sin reglementerede tur i kjøkken, kjælder og fjøs, siden broderede hun; hele huset var gjennembroderet. Man skulde tro, hun var en tyk edderkop med et lidet rundt hode, som hængte sit spind over stoler, borde, senger, slæder, vogner. Sjælden hørte man hendes stemme; sjælden taltes til hende.

Præsten var meget ældre end fruen. Hans ansigt udmærkede sig ved, at det havde så lidet af næse og hage og så lidet af øjne, men ellers meget af altsammen. Han havde i sin tid taget en uheldig eksamen og ernæret sig ved undervisning, til han på sine ældre dage blev gift med en af sine fordums skoleelever, en ret formuende pige. Da gav han sig til at søge præstekald, »det eneste, hvori han nogensinde havde vist ihærdighed,« som han selv spøgende plejede at sige. Efter ti års søgen fik han også (for ikke længe siden) dette præstekald, og han kunde vanskelig gjøre sig håb om noget andet. Han lå helst på sofaen og læste, mest romaner, men også tidsskrifter og aviser.

Lærerinden sad i den samme stol, hvori Magnhild havde set hende den første dag, gik den samme tur hen til kirken og tilbage igjen hver dag, og var på slaget ved sin gjærning. Hun var efterhånden blevet overmåde fed, havde fremdeles den bare hals og de åbne ærmer, havde også fremdeles hin dæmpede, urene røst af en strube, som endnu aldrig nogen bevægelse havde oprensket.

Præstedøtrene blev store og tunge, efter sin far, med små runde hoder, efter sin mor. Magnhild og de var venner, d. v. s. de sov i samme rum, arbejdede, legte og spiste sammen. Der færdedes ikke tanker der i bygden. Kom de udenfra, så var det i al fald ikke længere end til kontoret. Præsten meddelte sig

ikke. Han læste i det højeste for dem en ny eller gammel roman, at sige, når den var morsom.

En kvæld sad de samlede om bordet, præsten havde givet efter for deres bønner og læste just højt af »Pickwickklubben«.

Da åbnedes kjøkkendøren langsomt, og ind stak et stort, skallet hode med bred stumpnæse og smilende miner. Et kort ben i meget vide bukser sattes ind, derefter et krumt og derfor endnu kortere. Hele figuren hældede, idet den vendte sig på dette krumme ben for at lukke døren. Han forestillede dem derved bagsiden af samme store hode med en liden rand hår nedentil, en firskåren ryg, en uforholdsmæssig bagdel, kun til halvten dækket af en pjekkert. Atter gjorde han en hældende vending imod dem og bød atter sit smilende ansigt med stumpnæsen. Pigebørnene ludede stærkt over sine håndarbejder; en undertrykt knis kom op fra den ene søm, en do. fra den andre. »Er det sadelmageren?« spurte præsten og rejste sig. »Ja,« svaredes der, og han hinkede frem og gav en næve, så overordentlig stor og med så brede runde fingerender, at præsten uvilkårlig måtte se på den, da han tog den. Næven bødes videre; og da turen kom til Magnhild, brast hun ud i latter, just som hendes hånd forsvandt i hans. Den ene latter-salve på den andre hørtes og undertryktes. Præsten skyndte sig at sige, at de læste »Pickwickklubben«. »Å-hå!« svarede sadelmageren; »ja, den er nok til at le ad.« — »Har De læst den?« spurte præsten. — »Ja, de år, jeg var i Amerika, læste jeg de fleste engelske forfattere; jeg har dem såmæn i mit hus allesammen,« svarede han og gav sig til at fortælle om de billige folkeudgaver, man der kunde få tag i. Unge pigers latter er ikke så let at få dæmpet; den holdt på at sprute op igjen, endnu da sadelmageren havde fået en pibe, og læsningen var blevet fortsat. Nu havde de jo påskud. Præsten blev om en stund træt

og vilde slutte, og sadelmageren bød sig til at læse videre, og virkelig gjorde han det. Han læste på en tør, rolig måde og med en så uvant udtale af de forekommende person- og stednavne, at tekstens egen moro blev uimodståelig; selv præsten stemte i den latter, som nu ingen længer holdt tilbage. Jenterne gjorde sig ikke rede for, hvorfor alle måtte le; endnu da de var komne op for at lægge sig, lo de, og under afklædningen gik de efter sadelmageren, hilste og talte efter ham, nævnte de fremmede ord med hans (engelske) udtale; Magnhild var flinkest i efterhærmingen; hun havde lagt mærke til mest.

Den gang var hun femten, i sit sekstende år.

Den næste dag var de i hver liden fritid i spisestuen, som nu ej længer var spisestue, men et værksted. Sadelmageren fortalte om et mangeårigt ophold i Amerika, og fra sine rejser i England og Tyskland; han fortalte uden at afbryde sit arbejde, og altid med indblandet spøg. En bestandig knis af hans tilhørerinder fulgte fortællingen. De mærkede neppe selv, hvorledes de efterhånden hørte op med at le ad ham og istedet ad viddet i hans tale; ej heller mærkede de før senere, hvad de altsammen lærte af ham. Han blev i den grad savnet, da han rejste, at talen om ham optog mere end halvdelen af deres samvær mange dage efter og døde aldrig ganske ud.

To ting havde gjort det stærkeste indtryk på Magnhild. Det første var de engelske og tyske sange, han havde sunget for dem. Hun havde ikke skjønnet teksten, uden måske stykkevis; men hvor havde ikke melodierne fængslet! — Under salmesangen en søndag havde de først mærket sig, at Skarlie havde en vakker røst. Nu måtte han idelig synge. Disse fremmede melodier, hidflagrende fra et fyldigere liv, friere forhold, større forestillinger hang igjen i Magnhilds sind hele sommeren. De var de første billeder, som vakte virkelig længsel. Man kan også sige, at det

var første gang, hun fattede, hvad sang var. Hun greb sig selv i en dag, hun atter sang de evindelige skalaer, for derpå at begynde nodesyngningen, at hun følte denne melodiløse sang som vinger mod et bur, at den flagrede op og ned mod væggene, vinduerne, dørene i bestandig og forgjæves trang — ja, tilsist, at den dalede som spindelvæv over møblerne. Hans sange kunde hun sidde alene med ude! Mens hun nynnede dem, slog skogfarverne sammen i ét billede; og dette havde hun aldrig før opdaget. Det tætte, stærke i trækrone over og under trækrone, hele fjældvæggen opover, ligesom overvældede hende; elvesusen drog.

Det andet, som havde gjort så stærkt indtryk på hende og her spillede med, var hans fortælling om, hvorfor han var blevet halt. Han havde i Amerika som ung mand berget en 12års gut af et brændende hus; han var styrtet med gutten under det styrtende hus. Begge var dragne frem, Skarlie med et knust ben, men gutten uskadt. Nu var han en af Amerikas betydelige mænd. Han skulde reddes, »han var bestemt til noget.«

Denne mindelse —! Tanken på hendes egen bestemmelse havde hidtil ligget i kirkegårdens vinterklædning, i frost, gråd og skjærende klokkeklang; den havde været noget mørkt. Nu flyttede den over i store byer hinsides havene, mellem skibe, brændende huse, sange, store skjæbner. Fra den tid drømte hun om det, hun var bestemt til, som fjærnt og stort.

III.

Sent den sommer blev alle tre jenter konfirmerede. For dem alle kom det som noget så givet, at det,

som mest beskjæftigede dem, var, hvad de skulde få for en klædning til den højtidelige dag. Magnhild, som endnu aldrig havde båret en klædning, der var skåret og syd for hende, undredes, om hun nu skulde få en sådan. Nej. Småpigerne fik silkekjole, hun omsyd en gammel sort kjole, som var blevet for liden til fruen.

Den var for kort både i liv og længde; men det mærkede hun neppe. Hun fik et lidet farvet silketørklæde om halsen af lærerinden og en sølje; hun lånte fruens hverdagssjal; et par hansker lånte lærerinden hende.

Hendes indre beredelse var ikke større end den ydre.

Dagen gled godsligt af uden særegen bevægelse. Religiøse stemninger var på præstegården, som vel ellers i bygden, en rolig vanesag. Der blev grædt endel i kirken, præsten gav vin og en skål ved bordet, og der taltes lidt om, hvad der nu skulde bli af Magnhild. Det siste virkede såvidt, at hun efter kaffen gik ud og satte sig for sig selv. Hun stirrede over mod den brede sten- og sandstribe midt i det klædte fjæld, tilsist mod den vældige ur midt i sletten; ti der havde hendes hjem stået.

Småsøskenene stod for hende, det ene lyse ansigt ved siden af det andre. Hendes mor kom også; det tungsindige øje hvilte over hende; furen om munden så hun atter. Hendes milde stemme, vakre salmesang flød omkring hende. De havde just i kirken idag sunget en af de salmer, hun plejede at synge. Faderen sad atter ved bænken med sit sølvarbejde, hvori han var en mester. En bog eller et blad lå ved siden; han stansede med arbejdet nu og da, skottede ned i sin læsning eller bladede om. Hans lange, fine åsyn vendte sig imellem mod stuen og væsenerne deri. De gamle besteforældre sad i stuen ved siden af. Bestemoren ruslede efter en god bid

til Magnhild, imens den anden gamle fortalte hende et eventyr. Hunden lå og strakte sig ved gruen, lurvet og grå. Dens yl var det siste af levende røst, hun havde hørt bag sig, da hun førtes nedover. Den gruelige dag dækkede atter det hele barndomsbillede med nat, torden og rystelse. Hun dækkede sit åsyn og brast i gråd.

Sadelmagerens viser kom vuggende; savn, uklare billeder. Af de halvforståede viser og af hans fortællinger, hvortil hun ofte satte gale forudsætninger, drog det i broget mængde forbi, og træt af dagens tanker, bevægelser og længsler, — tom, overgit, sovnede hun ind.

Om kvælden kom Rønnaug, som de havde lært at kjende under forberedelsen til konfirmationen; hun tjente i nærheden og havde fri på grund af dagen. Hun førte med sig en skok af historier om elskovshandler i bygden; de lidet vidende jenter på præstegården sad med forundrede øjne og hørte. Hun voldte, at den yngste fik rift i sin nye silkekjole. Rønnaug rullede sig nedover bakkerne med en så ubegribelig hurtighed, at hun flere gange måtte gjentage det og fik præstedatteren efter.

Siden kom hun ofte om kvælderne efter arbejdets slut. De fandt alle glæde i hendes ustyrlige overgivenhed. Hun var sund og rund som en fole, havde neppe klæder til at skjule sig med, fordi hun rev dem istykker, og et uendeligt arbejde havde hun med håret, som altid lå hende frem i ansigtet, fordi hun aldrig havde sat det ordentlig op. Når hun lo, og det gjorde hun alt i ét, kastede hun hodet noget bagover, så de gjennem en række tænder, hvide som et rovdyrs, så hende langt ned i halsen.

Skarlie kom igjen om høsten. Der var forskjel på den modtagelse, han fik nu og forrige gang. De stod alle tre om hans slæde, de bar ind hans sager,

trods hans leende vægring, de lo, da han stod i forstuen for at ta pelsen af.

En uendelighed af spørsmål haglede nedover ham, første gang de sad hos ham i hans arbejdsrum; det var opsparede uklarheder og tvil fra det, han sist havde fortalt, — også adskilligt ellers, som de tænkte ham istand til at løse. Om få ting i bygden havde han den vanlige mening, — men bøjede af i en spøg, når man vilde ha for nøje besked. Var han alene med Magnhild, kunde han ytre sig noget friere; i begyndelsen forsigtig, men efterhånden stærkere.

Hun havde aldrig lagt kritik på nogen af sine omgivelser; nu lo hun snart med ham over præstens siste præken eller hans dovne liv, også over fruens edderkoppevirksomhed, fordi han skildrede det så muntert. Lærerindens »fede ro«, selv venindernes »gule, runde hoder« kunde hun le ad; ti spøgen, hvormed han tegnede, var for overraskende ny; — hun mærkede ikke, at denne spøg lidt efter lidt løste jorden omkring hende.

Den på landet så vanlige tidsfordriv: at skylde en ung pige for forelskelse, vendte sig imidlertid temmelig uventet mod Magnhild; man kaldte hende »sadelmagerens kone«, fordi hun altid sad hos ham. Han fik selv høre det og kaldte hende da også straks selv »sin kone«, »sin lange kone«, »sin blonde kone«, »sin meget unge kone«.

Den følgende sommer drog præstedøtrene til byen for videre at uddanne sig. Lærerinden blev »foreløbig« tilbage.

Sadelmageren kom atter om høsten for at fuldføre sit arbejde. Magnhild var følgelig nu oftere alene med ham. Han var muntrere end nogensinde. En spøg, han ofte gjentog, var den at rejse jorden rundt med »sin unge kone«. De havde en skrækkelig mængde rejseuheld, og meget mærkeligt så de, som han udførlig skildrede, og som havde selvoplevelsens

værd. Men på det allermorsomste stak så billederne af de to rejsende frem, — han haltende i forvejen med en rejsevæske, og hun efter i regnkåbe og med paraply, sær over hede, over støv, over tørst, træt og inderlig kjed ham. Så hvilede de ud i hans lille hus på Øren, hvor hun gjorde alt, hvad hun lystede, og indrettede sig som en prinsesse.

* * *

Det er ikke til at beskrive, det ansigt, præsten fik på, da sadelmageren en kvæld kom op på kontoret og satte sig foran ham og efter en troskyldig indledning spurte: om præsten havde noget imod, at Magnhild blev hans kone? Præsten lå på sofaen og røgte; han tabte piben af munden, hånden sank med den, det fede ansigt slappedes til en dejg, hvori øjnene stak tankeløse som to rosiner, — indtil han med én gang gav et ryk, det knagede og smaldt i en hel del springfjære under ham; bogen, som lå endevendt over hans knæ, gled ned, sadelmageren tog den smilende op og bladede i den. Præsten havde rejst sig. »Hvad siger Magnhild til det?« Sadelmageren så smilende op: »Jeg havde naturligvis ikke spurt, hvis hun ikke kunde tænkes at bli enig med mig om det.« Præsten tog piben til munden og dampede afsted. Han blev efterhånden noget roligere, og uden at stanse sin gang sagde han: »Egentlig ved jeg ikke, hvad der skal bli af den jenten.« Sadelmageren så atter i vejret fra den bog, han bladede i, og som han nu lagde væk: »Det er jo mere et slags adoption end et giftermål. Hun kan nede hos mig udvikle sig til, hvad hun selv vil.« Præsten så på ham, pustede og gik — og pustede. »Ja, De er jo en formuende mand?« — »Nu, om ikke formuende, så har jeg nok til at gifte mig på.« Han lo.

Men der var noget i latteren, noget, som ikke

ganske behagede præsten. Ej heller likte han den ligegyldige måde, han lod, som han tog sagen på. Han likte allermindst at bli så overrasket. »Jeg må tale med min hustru om dette,« sagde han og stønnede. »Det må jeg,« lagde han sikrere til; — »og med Magnhild,« kom det efter.

»Naturligvis,« sagde den anden og rejste sig.

En stund efter sad fruen, hvor sadelmageren havde siddet. Hun lod begge hænder hvile åbne på sit fang og stirrede efter sin op og ned dampende ægteherre. »Ja, hvad synes du?« gjentog han og stansede foran hende. Han fik intet svar og gik igjen. »Han er altfor gammel,« sagde hun endelig. — »Og bestemt meget slu?« lagde præsten til. Han stansede nær ved hende og hviskede. »Ingen ved egentlig, hvor han kommer fra, eller hvorfor han netop vil være h e r. Han kunde jo ha stort værksted i en stor by. — Formuende og en flink hund«

Præsten talte til daglig ikke det fineste sprog.

»Nej, at hun har ladet sig besnakke til dette,« hviskede fruen. — »Besnakke! Just ordet: besnakke!« gjentog præsten og knipsede med fingrene, »besnakke!« Han dampede afsted.

»Jeg har så ondt af hende!« sagde fruen, og nogle tårer faldt. Dette tog præsten: »Hør, mutter, vi skal tale med hende, vi to!« og skred tungt afsted.

En stund efter stod Magnhild indenfor kontordøren, undrende på, hvad de vilde hende. Præsten begyndte: »Er det virkelig sandt, Magnhild, at du er gåt ind på at være konen til denne sadelmagerkroppen?« Præsten brugte ofte hin fællesbetegnelse: »kroppen« istedetfor at nævne navn. Magnhild blev så rød, som hun vel aldrig endnu havde været. Dette opfattede begge som en tilståelse. »Hvorfor kommer du ikke til os med sligt?« sagde præsten ærgerlig. »Det er så underligt af dig, Magnhild,« sagde fruen og gråt. Magnhild var rent forfærdet.

»Vil du virkelig ha ham?« spurte præsten og stillede sig afgjørende op foran hende. Nu var jo Magnhild aldrig blevet vant til fortrolighed. Spurt således turde hun heller ikke nu ligefrem gi sig til at fortælle, at fra først af havde det været spas; at hun siden vel havde anet alvor, men at det bestandig på ny var blevet opblandet med spas, så hun ikke havde bryd sig videre med at sige imod. Hvorledes kunde hun, mens præsten stod over hende, begynde på en slig lang fortælling? Og så begyndte hun istedetfor at gråte.

Nu, — pine hende vilde jo præsten ikke. Gjort var gjort. Han havde ondt af hende, og så vilde han i sin hjærtensgodhed hjælpe hende med at lægge grunde opunder hendes valg. Skarlie var jo en meget formuende mand, sagde han, og hun en fattig jente; hun kunde vist ikke vente bedre parti forsåvidt. Gammel var han; men han havde selv sagt, at han betragtede det mere som en adoption end som et giftermål; han vilde hendes lykke.

Men alt dette kunde Magnhild ikke tåle at høre på, og så sprang hun på døren. Der ude på gangen faldt hun i en gråd, som skulde hjærtet briste; hun måtte op på mørkloftet med den for ikke at gjøre styr. Og deroppe fik hendes sorg efterhånden et slags bevidsthed. Det var ikke over, at sadelmageren vilde ha hende, at hun sørgede; det var over, at præsten og fruen i k k e vilde ha hende.

Så havde hun opfattet det.

Da lærerinden blev underrettet om sagen, var hun rent uenig med fruen, der ikke kunde forstå sig på Magnhild; ti det kunde lærerinden så udmærket. Han var en åndfuld mand, virkelig vittig. Han var rig, lystig, lidt styg, ja; men det var det ikke så nøje med nede på Øren. (Hendes bogstavelige ord.) Og i den tone talte hun også med Magnhild, da det endelig lykkedes at få fat i hende. Magnhild var for-

grædt og brød ud igjen i ny gråd; men hun sagde ikke et ord.

Præsten ytrede på en temmelig kort måde til sadelmageren, at da det nu engang var så, blev det best, han gjorde fortgang. Sadelmageren ønskede selv dette; han var også færdig med sit arbejde. Hvor meget han end prøvede på at få Magnhild i tale, fik han hende ikke engang at se. Han måtte altså rejse foruden.

Magnhild viste sig de følgende dage hverken i stuen eller ved bordet. Ingen søgte hende for at tale med hende; lærerinden fandt det så naturligt, at hun lige over for noget så alvorligt vilde være alene.

En dag overraskedes de af, at posten bragte et brev og en stor pakke til Magnhild. Brevet lød:

»For at føre vor kostelige spas til ende, kjære Magnhild, er jeg rejst hid ned. Mit hus blev malet i sommer, udvendig og indvendig, en spas, som nu næsten tager sig ud som alvor, — ikke sandt?

Senger, møbler, sengklæder o. s. v. handler jeg med, så jeg nu kan kjøbe dem af mig selv. Når jeg betænker øjemedet, blir det den morsomste handel, jeg nogen tid har gjort.

Kan du huske, hvor vi lo, den gang jeg målte dig, for endelig at bevise, hvor meget for kort din kjole var i livet, hvor meget for vid over skuldrene, hvor meget for stut i skjørterne? Tilfældig nedskrev jeg dine mål, og efter disse lader jeg nu sy:

1 sort silkekjole (lyonertaft),
1 brun (kashemir),
1 blå (af let uldent stof).

Som jeg altid har sagt dig, tror jeg, blåt klæder dig best.

Disse sager er ikke uden videre færdige; de kommer derfor først ved lejlighed.

Andet, du måske trænger til, har jeg telegraferet efter til Bergen, straks jeg kom ned; der er alt sligt at få færdigt. Du får det ventelig med samme post, hvormed du får dette brev.

Som du ser (og fremdeles skal se) følger der adskillig spas med det at bli gift. Jeg har således idag opsat mit testamente og i dette bestemt dig til min arving.

Med ærbødig hilsen til præsten og præstens ærede familje, tegner jeg mig din underdanige spasmager,

T. Skarlie.

Magnhild var tyet helt op på mørkloftet med både brevet og den store pakke. Hun havde styrtet sig i brevet og kom op af læsningen forvirret og ræd, rev pakken op og fandt flere sæt af alt, som udgjør en kvindes underklædning. Hun hev det til alle sider, blussende rød, harm, skamfuld. Hun satte sig ned og storgråt.

Nu havde hun mod til at tale! Hun sprang ned til fruen, kastede sig om hendes hals, hviskede: »Om forladelse!« puttede brevet til hende og forsvandt.

Fruen forstod ikke hendes: »Om forladelse!«, men vel, at hun gråt og var i stor bevægelse, tog brevet og læste. Det var underligt i formen, syntes hun; men indholdet så meget klarere; ti dette var en ældre, fornuftig mands omsorg, og al ære værd. Det tiltalte en gammel husmor, og hun gik til præsten med det. Han fandt det samme; han begyndte at tro, at med denne underlige mand måtte hun kunne bli lykkelig. Fruen søgte Magnhild overalt for at sige hende, at både præsten og hun fandt, at dette lovede godt. Man fortalte, at Magnhild var på mørkloftet, hvorfor fruen tog på sig (ti det var koldt) og gik did op. Hun traf lærerinden, som hun tog med. De så ikke Magnhild, men sagerne, som var kastet udover

gulv, kasser og kufferter. De samlede dem sammen, talte dem, mønstrede dem og fandt dem udmærkede. De forstod, at en sådan gave kunde gjøre en ung pige forlegen; men han var jo en ældre mand, som havde lov til at ta tingen faderlig. Dette sagde de hende, da de endelig fandt hende. Og hun — havde ikke længere mod til at være fortrolig. Det kom deraf, at fruen, understøttet af lærerinden, talte, hvad de selv kaldte forstandige ord til hende. Hun måtte ikke være stolt, men huske, at hun var den fattige pige, som ingen frænder og fremtid havde.

I dagene derpå havde hun en lønlig kamp. Men hun var uden fremfærd. Hvor skulde hun også ha fåt den ifra? Hvor skulde hun hen, når præstens så øjensynlig var blevet træt af hende?

Noget efter kom en kasse, som havde hendes kjoler m. m. Magnhild lod den stå; men lærerinden, som forstod så godt denne blyhed, drog omsorg for at få den åbnet. Hun og fruen tog ud stykke for stykke, og ikke længe efter stod Magnhild i kjole efter kjole foran det store spejl i stuen. Dørene var stængte, fruen og lærerinden meget ivrige. Tilsist kom den sorte silkes, og Magnhild var efterhånden ikke længer ligegyldig. Hun følte et rødmende behag i at se i spejlet sin egen figur, omfattet af fint tøj. Hun opdagede sig selv stykke for stykke. Om det var ansigtet, så havde hun ikke før idag så helt lagt mærke til, at deres, som hun nu så ved siden af sig, var sammenflydende, mens hendes — — Hun så med den sans, som en smuk klædning, der sad godt, i øjeblikket vakte.

Dette billede af hende selv stod i dage for hende. Hun vogtede sig for at forstyrre det ved at se i noget spejl. Atter samledes de gamle drømme, de, der gik over havet til noget fremmed og stort.

Men giftermålet? Det skjød hun i slige stemninger fra sig som en overgangsbro, der drages i

land, når den er brugt. Hvorledes hun kunde det? — Ja, hvor mange gange i de år, som fulgte, stansede hun ikke og tænkte efter! Men det blev hende altid lige ubegribeligt.

Hun var ikke at formå til at ta på sig en af de nye kjoler, den dag Skarlie skulde komme, ej heller til at gå ud og ta imod ham; tværtom gjemte hun sig bort. Senere og tilfældig kom hun frem. Konsekvent behandlede hun både giftermål og ham som noget, der ikke kom hende ved.

Skarlie var munter; både fruen og præsten søgte nemlig at bøde på Magnhilds mangel på høflighed, og han imødekom dem på en vindende måde. Lærerinden fandt ham ligefrem elskværdig.

Magnhild sad den anden kvæld i spisestuen og ordnede nogle sager, som hørte til håndgjærningsskolen, og som nu skulde afleveres. Hun var alene, og Skarlie kom sagte og smilende, lukkede døren langsomt bag sig og satte sig ned ved hendes side. Hun følte sadelmagerlugten, men så ikke op. Han talte længe om ligegyldige ting, så hendes åndedræt atter begyndte at gå rolig; hun vågede tilsist endog at se ned på ham; ti han sad fremoverludet og røgte. Hun så skallehodet, et busket bryn og det yderste af klumpnæsen; dernæst hans store næver og de for samme så ejendommelige negler; de lå nemlig vel formede dybt nede i kjødet, der overalt, altså også foran, omgav dem som en rund, tyk ramme. Under deres forreste del var smuds, — noget, lærerinden, der selv havde smukke hænder, havde gjort eleverne opmærksomme på som en dødssynd. Hun så på de rødlige, strittende hår, der overalt dækkede disse næver. Han havde tiet en stund; men som om han følte sig beskuet, rettede han sig, og med smil strakte han en af disse næver mod hende: »Jo, jo, Magnhild! —« han lagde den over begge hendes. Det gav et ryk i hende, og umiddelbart derefter sad hun

som lam; hun kunde ingen bevægelse, ingen tanke få frem, uden den, at en stor hummer havde taget tag. Hans hode kom nærmere; øjnene var også en hummers, de stak. Dette havde hun aldrig set i dem før, hun sprang op. Han sad igjen; hun så sig ikke tilbage, men gav sig i færd med en anden del af håndgjærningsgjenstandene, der hun stod. Hun forlod altså dog ikke rummet; en stund efter gjorde h a n det.

Lærerinden pyntede hende den næste dag; også fruen kom tilstede, hun havde glæde af det, sagde hun. Magnhild lod alt gjøre med sig uden at røre sig, uden et ords lyd og uden en tåre.

Ligeså i stuen. Hun sad ubevægelig. Der var nu kommet noget til, som lignede trods. Nogle tjenere og husmænd sad og stod ved kjøkkendøren, og i denne, som var på gløt, så hun barnehoder. Klokkeren istemte sangen, straks præsten kom ned.

Hun så ikke på sin brudgom. Præsten rørte ved de ømme strænge; fruen græd, også lærerinden; men Magnhilds kulde kjølede både ham og dem. Talen blev kort og almindelig. Bagefter tør lykønskning og pinlig taushed. Selv sadelmageren havde tabt sit smil. Det kom frelsende, at der skulde spises.

Ude i måltidet vilde præsten foreslå en skål og begyndte: »Kjære Magnhild! jeg håber, du intet har imod os — —,« han kom ikke længer; ti her brast Magnhild i en saa voldsom gråd, at den efterhånden drog fruen, lærerinden, ja selv præsten ind med og for en stund stansede alt. Præsten kunde langt om længe alene lægge til: »Tænk på os!« Men her igjen samme hjærteskjærende gråd, så der ingen skål blev drukket. Hvad nu dette egentlig var, klarede sig ikke for nogen af dem, uden måske for brudgommen; han var stille.

Ved desserten kom en af pigerne ind og hviskede nogle ord til bruden. Det var Rønnaug, som vilde sige hende farvel; hun havde ventet, lige fra de gik

tilbords, og hun kunde ikke længer. Magnhild gik ud. Rønnaug stod udenfor bislaget, meget forfrossen; hun havde ikke villet være ivejen inde, sagde hun. Hun så på brudens kjole og fandt den over al måde fin; hun drog en våt af sig og strøg på den med baghånden. »Ja, han er nok rig,« sagde hun; »men ikke om de havde givet mig en stak af sølv, vilde jeg . . .,« og hun føjede noget til, som ikke her kan gjengives, og hvorfor Magnhild med blussende åsyn tildelte hende en ordentlig ørfik. Tørklædet bødede den noget af; men den var særdeles vel ment.

Magnhild kom ind igjen og satte sig, dog ikke på sin plads hos brudgommen, men på en stol ved vinduet; hun vilde ikke spise mere, sagde hun. Det nyttede ikke, at man bad hende i det mindste at være med, til de andre var færdige; hun kunde ikke, sagde hun.

Opbruddet fulgte kort efter kaffen. En omstændighed kom imellem, som dæmpede bevægelsen, af hvad art den ende kunde bli. Det var, at brudgommen, i hasten seende ud som et låddent dyr, kom ind bærende på en skindkåbe, for-støvler, kufte, kyse, skindhansker, muffe. Alt lod han dale foran Magnhilds fødder, sigende med tørt alvor: »Jeg lægger dette for dine fødder!« Der udbrød en latter, som selv Magnhild måtte stemme i. Alle samlede sig om sagerne, som lå spredte på gulvetæppet, og alle tabte sig i ros. Det var øjensynlig heller ikke hende ubehageligt foran en vinterrejse, hvortil hun havde fået løfte på at låne en hel del, at se en slig forøring bli væltet ud.

Lidt efter stod hun i sin blå kjole, og så vidt barn eller kvinde var hun, at hun fandt det morsomt. Umiddelbart derpaa blev det nye rejsetøj stykke for stykke taget på under alles deltagelse, der nådde sin højde, da Magnhild blev draget frem foran spejlet for

at kunne se sig selv. Hesten var ført frem, og Skarlie kom netop, også rejseklædt, i hundskindspels, rensdyrsko og do. lægger og flad skindhue. Han var næsten lige bred som lang, og for at vække latter hinkede han hen til spejlet og stillede sig med tørt ansigt ved siden af Magnhild. Alle lo, hun selv med, — men for straks at bli aldeles taus. Denne taushed lå endnu over afskeden. Først da præstegården var forladt, brast hun atter i gråd.

Hun så på den snedækkede grushaug over hendes hjem, men mat, som var der også i hende selv dækket med grus og sne.

Vejret var koldt. Dalen blev trangere, vejen gik gjennem tæt skog. En enkelt stjærne såes.

Skarlie havde slåt figurer i sneen med svøben, pegte nu med den på stjærnen og gav sig til at nynne, derpå synge; det var en højskotsk vise. Den fulgte som en tungsindt fugl fra den ene under sneen ludende furu til den andre. Magnhild spurte om dens indhold, og dette passede en tur dybt i en skog. Han fortalte mere om Skotland, dets historie, sit ophold der.

En gang på gled blev han ved, og efterhånden fortalte han så muntre historier, at Magnhild måtte undre sig, da de steg af for at hvile, — undre sig over, at hun havde kunnet le, og over, at de næsten havde kjørt to mil.

Han hjalp hende af slæden og ind i gjæstgiverstuen, men gik selv straks ud igjen for at fodre hesten.

Derinde sad en fornem ung kvinde foran pejsen og varmede sig; rundt på bænkene lå hendes rejsetøj, tildels af så fint stof og skind, at Magnhild blev nysgjærrig og måtte føle på det. Den rejsedragt, damen sad i, gjorde også, hvad stof og snit angik, samme indtryk som et dyr i naturhistorien fra en anden verdensdel. Hendes ansigt havde ungdom og en vemo-

dig blidhed; hun var lys, med smægtende øjne og en let krummet næse. Også håret var opsat på en ukjendt måde. På gulvet gik en ung, tynd mand frem og tilbage; hans rejsestøvler stod ved pejsen; selv gik han i små saffians halvstøvler, forede med hvidt skind. Sirlige og lette var hans bevægelser.

»Er du den unge konen til Skarlie?« spurte værtinden. Det var en noget gammel kvinde, som satte en stol hen til pejsen for Magnhild. Før Magnhild fik svare, kom Skarlie med nogle sager fra slæden. Skallehodet, stikkende halvt op af det uhyre lådne, rensdyrskoene som svære rødder udover gulvet, drog damens mest forundrede blik til sig. — »Er dette konen din?« gjentog husmoren, idet hun vendte sig mod Skarlie. — »Ja, det er konen min,« sagde han muntert og hinkede videre. Den unge mand betragtede Magnhild. Hun følte, hun blev ildrød under hans blik. Der var noget hende aldeles nyt i det. Var det hån? Nu så også damen på hende; konen bad Magnhild sætte sig ved ilden. Men hun forblev i mørke borte ved bænken.

Klokken var velgåen 10, da de nådde Øren; men alle lys var der slukte, selv i det hus, de holdt udenfor. Vakt af bjældeklangen kom en gammel kone frem til gadedøren, åbnede og så ud, gik derpå tilbage og tændte. Hun mødte Magnhild i gangen, hun lyste op for hende og sagde endelig: »Du lyt vera velkomen!« En stram sadelmagerlugt fyldte gangen; ti værksted og udsalg var til venstre. Den modbydelige lugt hindrede Magnhild i at svare. Tilhøjre gik de ind; hun tog ilsomt af sig, hun kjendte kvalme. Ikke var hun vel færdig, før hun uden at kaste et blik omkring sig eller sige noget til konen, som stod og så på hende bag lyset, gik hen og åbnede en dør, hun straks ved indtrædelsen havde mærket sig. Hun lyste først ind og gik så selv efter. Hun lukkede døren bag sig. Konen hørte, at det begyndte at ramle der inde,

og gik til døren. Der hørte hun, at der droges på en af sengene. Straks efter kom Magnhild ud igjen med lyset. Hendes ansigt rødmede i lysskinnet. Hun så bestemt ud.

Til konen sagde hun, at der var intet, hun vilde hende.

Sadelmageren kom først længe efter; ti han sørgede for den hest, som han havde lånt for rejsen. Lyset stod på bordet i stuen. Der var ingen oppe.

IV.

To år var gangne siden den kvæld og et godt stykke af det tredje.

Hun var ligeså vel indøvet i det ny vaneliv som i det gamle.

Præsten var inde hos hende en tre-fire gange om året; han sov på rummet over værkstedet, hvor ellers også Skarlie sov, når han var hjemme. Han var om dagen hos kaptejnen eller toldbetjenten eller lensmanden. Det kaldtes præsteriden, når disse dage kom.

Da spilledes schak om dagen og kort om kvælden. Fruen og frøkenerne havde også set derned et par gange. I selve ladestedet var der så godt som ingen, som Magnhild omgikkes.

Til Bergen havde Skarlie og hun foretaget en rejse. Hvad der på den var hændt eller ikke hændt: — de foretog ingen anden, hverken til Bergen eller noget andet sted.

Skarlie var mere ude end hjemme; han drev spekulationsforretninger; håndværket var omtrent nedlagt; dog holdt han udsalg. Magnhild selv havde en stund efter sin ankomst, sandsynligvis på Skarlies mellemkomst, fået opfordring af skolekommissionen til at

sætte sig i spidsen for en håndgjærningsskole. Nu havde hun en time eller to hver dag på den store almindelige skole; desuden gav hun særskilt undervisning til voksne piger. Tiden gik forøvrigt med spaserturer og sang og lidt søm; hun læste næsten ikke. Det kjedede hende.

Rønnaug var straks efter hende kommen ned til Øren. Hun havde fæstet sig på nærmeste skydsskaffersted for hurtig at tjene penger til en amerikabillet. Hun vilde ikke længer gå her som et udskud, sagde hun.

Magnhild modtog og gjemte Rønnaugs penger og forfærdedes over, hvor hurtig de voksede; ti hun havde sine egne tanker derom. Nu var billetten kjøbt; Magnhild skulde være aldeles alene.

Det jog jo mange tanker op, at rejsen over havet til det fremmede og kanske til det store skulde gå så let for den ene og ikke for den andre.

Morgenen efter den gjennemvågede nat gik hun sin vanlige tur til bryggen for at se dampskibet komme; hun så det vanlige tal handelsrejsende stige i land, det vanlige tal kufferter bæres efter dem; men hun så idag desuden en bleg mand med blødt, langt hår og store øjne gå omkring en kasse, som han endelig fik op på vognen. »Forsigtig, forsigtig!« gjentog han atter og atter. Det måtte være et piano.

Da hun havde været indom på skolen, så hun den samme blege mand og kassen bag ham stå foran døren til hendes hus. En af hotelværterne var med. Skarlie havde indredet rummene over stuen og soveværelset for at modtage rejsende, når hotellerne var fulde. Denne rejsende var en sygelig en, som helst vilde bo alene.

Magnhild havde ikke tænkt at leje ud på længere tid og altså overtage et slags omsorg. Hun blev tvilrådig. Manden kom nu nærmere. Slige øjne havde hun aldrig set, aldrig heller et så fint og åndigt ansigt.

Rent fortryllende hvilede hans øjne på hende. Der var ligesom på én gang to udtryk i dette blik, det ene bag det andet. Hun ejede ingen evne til nøjere at grunde det ud; men hun optoges i den grad, at hun puttede pegefingeren i munden og glemte at svare.

Nu skiftede hans åsyn; det blev iagttagende. Hun følte det, vaktes, rødmede, svarede og gik. Hvad svarede hun? Var det ja eller nej? Værten gik efter. Det var ja. Hun skulde først op og se, om der var istand; ti hun stolte just ikke særdeles på sin egen orden.

Der blev et svært brott, da pianoet skulde op; det tog også tid med seng- og sofaflytningen m. m. Men det tog dog alt en gang ende, og der blev stilt. Den blege mand måtte være træt. Hun hørte snart ikke et skridt, ikke en lyd over sig.

Der er forskjel på den stilhed, som er fyldt, og den, som er tom.

Heller ikke hun turde røre sig. Hun ventede, hørte. Skulde pianoet lyde? Han var jo en tonedigter, havde værten sagt. Hun syntes også, hun havde læst det navn i avisen. Hvorledes var det, når en sådan spillede? Der måtte vel ligesom ske undere? I alle fald måtte noget lyde ind i hendes fattige liv, som siden gav klang. Hun trængte til en åbenbarelse af myndig ånd. Hendes blik gled over blomsterne, som prydede hendes vinduer, og som solen spillede på; med øjnene over »Karavanen i ørkenen«, som hang i glas og ramme ved døren, og som med én gang syntes hende så livlig, så skjønt ordnet i alle grupper og skikkelser — med øre for fuglesnakket i gjenboens have og skjor-legen længere borte på marken, sad hun i fryd og ventede. Tværs gjennem fryden skar spørsmålet: »Er Skarlie nu tilfreds med, hvad du har gjort? Den ny sofa kan skades, den ny seng ligeså? . . . Manden er sygelig, ingen kan vide . . .« Hun rejste sig, tog pen, blæk og papir

frem og skrev til Skarlie for første gang i sit liv. Mer end en time holdt hun på, før brevet var færdigt. Det lød:

»Jeg har lejet bort rummene over dagligstuen og soveværelset til en syg mand, som spiller piano. Prisen er overladt til dig.

Jeg har ladet bære op en af de nye sofaer (den hestehårs) samt en af sengene på fjære. Han vil ha det mygt. Kanske var det ikke rigtigt.

M a g n h i l d.«

Hun havde strøget ud: »Nu får jeg høre musik.« Overskriften havde voldt bryderi; hun valgte ingen at bruge. »Din hustru« havde hun skrevet i underskrift, men strøget det. — Således formet blev brevet afskrevet og sendt; det lettede. Hun satte sig atter stille hen og ventede. Hun hørte, han fik middagsmad; hun spiste da også selv lidt og sovnede; hun havde jo næsten ikke sovet den foregående nat.

Hun vågnede; han spillede endnu ikke; hun sovnede igjen og drømte, at der var en bro slået fra fjæld til fjæld. Hun sagde til sig selv, at det var broen ved Køln, hvoraf et stort litografi hang på væggen mod soverummet. Men alligevel gik den nu fra det ene høje fjæld tværsover dalen til det andre, byggende sig i kvadrater opover fra bunden. Jo længere hun så på den, des finere, farverigere blev den; ti se, den var vævet af regnbuetråde og stod gjennemskinnet og strålende helt op til den snorlige linje fra fjældkam til fjældkam. Men over denne spændtes i kors en anden bro, begge tog så på at gynge og det i langsom todelt takt, og snart efter var dalen et strålehav, hvori alle farver spillede og gyngede, men broerne var borte. Heller ingen fjælde var der mere; de henrindende farver fyldte al optænkelig udsigt. Hvor stor var den, hvor langt kunde hun nu se? Hun

blev angst i uendeligheden og vågnede . . . Det spillede over hendes hode. Udenfor huset stod fuldt af folk, stille seende op.

Hun rørte sig ikke. Tonerne flød rigt, en lys ynde var over hans musik. Hun sad lyttende, til hun følte den som at drysse over hode, hænder, fang. Dette var velsignelse over hendes lille hus, tåreverdenen derinde var gjennemskinnet. Hun skjød stolen længer tilbage i krogen. Men, der hun sad, følte hun sig funden af det algode forsyn, som havde hendes bestemmelse gjemt. Det spillede ud af en viden, hun ikke ejede, men til en lidenskab, som vaktes i det samme. Hun strakte sine armer ud, drog dem ind igjen og brast i gråd.

Længe efter at det var forbi — mængden var gåt, og han stille — sad hun der. Livet havde mening; også hun måtte få gå ind til rig skjønhed. Som det nu sang i hende, skulde det engang synge om hende! Endnu da hun klædte af sig, brugte hun både stue og kammer dertil og mer end en halv time; hun lagde sig for første gang i følelsen af, at hun havde noget at stå op til. Hun hørte hans fodtrin ovenpå; de var lettere end andres. Også hans berøring af møblerne var varsom; hans øjne med velvilje over som en glans og det dybe dragende bag var det siste, hun så tydelig.

Der fulgte ubeskrivelige dage. Hun gik til sine undervisningstimer, men ilte så hjem, hvor musikken modtog hende, og huset stod omgivet af lyttende. Hun forlod det næsten ikke mere. Enten var han hjemme, og hun ventede på, at han skulde spille, eller han gik en tur, og hun ventede på hans hjemkomst. Hun rødmede, når han hilste ind, og drog sig tilbage. Kom han i stuen for at bede om noget, for det bævende gjennem hende, når hans fod hørtes nærme sig; hun stod i forvirring og fattede neppe, hvad han bad om, når han stod der. Hun havde kanske ikke talt

ti ord i ti dage med ham. Men hun kjendte allerede hans mindste vane, hver særegenhed ved hans påklædning. Hun så, når hans brune, bløde hår lå bag øret eller når det var kommet frem; når den grå hat stod bagover eller i panden; når han bar hansker eller ikke; når han havde et sjal over skuldrene eller ej. Og hun selv? To nye sommerkjoler havde hun bestilt og gik alt i den ene. En ny hat havde hun kjøbt.

Hun trodde, at musik var hendes bestemmelse, — men hun følte ingen trang til noget slags begyndelse. Hun havde nok i hans spil og nærhed.

Hun vokste dag for dag ud i en knoppefylde af tanker; den havde forberedt sig i hendes drømmeliv, men musik var luften, hun trængte for at leve, det følte hun nu. Hun forstod ikke, at hans fine væsen, som sygdommen gjorde endnu mere åndigt, var noget i hendes liv nyt, kjært, tankevækkende; det velbehag, han indgjød, og som hun rødmede ved, gav hun alene musikken æren for.

På skolen fik hun omsorg for den enkelte, som hun aldrig før havde havt; selv matroskonen, som gjorde rent i hendes hus, gav hun sig i tale med. Der brast et hylle i hendes sjæl for hver dag; hun blev myg som en kvinde i overgangsalderen, den hun aldrig havde kjendt. Bøger, hun havde hørt læse eller læst i præstegården, stod op igjen som ny. Skikkelser rejste sig, hun da ikke havde set; de fik blod, farve og gang. Begivenheler af liv som læsning gledne forbi som en sky, opløste sig pludselig og gav billeder. Hun vågnede, som en østerlandsk pige, indestængt i seraljet, vågner en dag ved sang under vinduet og glimtet af en turban.

V.

Da Magnhild en morgen glad, smånynnende gik påklædt ind i stuen for at åbne vinduet til gaden, stod der en dame i det åbne vindu på den andre side af gaden.

Huset i en omliggende have var temmelig lavt; det ejedes af en fraflyttet embedsmand; løvværk var flettet op om vinduerne og hang nu tildels nedover dem; damen rettede just ved fletværket, som var ivejen. Hun havde et hode omgivet af lokker, mere sorte end brune. Øjnene glimrede, panden var kort, men bred, tegningen over øjnene temmelig lige, næsen også lige, men ret kjødfuld og rund, munden fyldig, halsen stod så skjønt på skuldrene, at selv Magnhild måtte bli opmærksom; de åbne kjoleærmer var nedgledne under arbejdet med fletværket og viste armene; Magnhild kunde ikke få øjnene tilbage. Da damen opdagede hende, nikkede hun over og smilte.

Magnhild forvirredes og drog sig bort.

I det samme kom et barn frem til damen, som bøjede sig ned mod det og kyssede det. Også barnet havde lokker, men lyse; åsynet var ikke moderens, og dog moderens; det var farven, som vildledede; ti barnet var lyst. Barnet krøb op på en stol og så ud. Moderen tog atter fat på fletværket, men så efter Magnhild; det var et forunderligt blik. Magnhild tog sin hat på; hun skulde på skolen; men hint blik gjorde, at hun gik bagvejen ud og kom en time senere samme vej tilbage.

Han spillede; hun stod en stund i sin lille have og hørte på; men hun måtte ind for at se, hvilken virkning dette spil gjorde på den skjønne frue. Hun gik ind i kjøkkenet og derfra i stuen, men holdt sig skjult. Nej, der var ingen fremmed dame i vinduet på den andre siden. Magnhild følte sig lettet og gik frem. Hun skulde flytte et par blomster efter

solen, hendes daglige arbejde. Hun havde nær sluppet blomsten ned på gaden; ti der stak den fremmede frue hodet ind af det åbne vindu. »Bliv ikke bange!« lo hun med en så overtalende bøn om undskyldning, at det overgik alt af blidhed og bøn, som Magnhild nogensinde havde hørt. »Jeg må få komme ind til Dem, ikke sandt?« Og førend Magnhild tænkte på at svare, var hun alt på vejen. I næste øjeblik stod hun høj, fager foran hende. En ukjendt duft svømmede om hende, mens hun gik derinde, snart talende om litografierne på væggen, snart om dalen, fjældene eller folkets forhold. Røsten, duften, gangen, øjnene, ja klædningens stof og smag, især dens dristige farveblanding tog sanserne. Fra det øjeblik, hun trådte ind i stuen, ejede hun den; lugtede hun til en blomst og gav en bemærkning om den, var den blevet blomst én gang til; det, disse øjne så på, fik just så meget værd, som hun gav det.

Det gik ovenpå. Fruen stansede, Magnhild blev rød. Fruen smilte, Magnhild skyndte sig: »Det er en logerende . . . som . . .« »Jeg ved det; han tog mod mig igåraftes på bryggen.« Magnhild gjorde store øjne. Fruen kom nærmere: »Min mand og han er to rigtig gode venner.« Hun vendte sig nynnende, hun så på slaguret i krogen mellem sovekammervæggen og vinduet. »Er klokken her alt så mange?« Hun så på sit eget ur. »Vi skulde gå ud klokken 11 idag. De må gå med, ikke sandt? Vis os de smukkeste steder i skogen bag kirken og opover fjældbakkerne!« Magnhild svarede straks ja. —

»Hør, ved De hvad? Jeg springer op til ham og siger, at De går med, og så går vi straks, straks!« Hun gav hendes hånd et let tryk, åbnede døren og sprang opad trapperne til ham. Magnhild stod tilbage — aldeles bleg.

Det tumlede, susede, faldt. Men ikke med brag;

nej, der var straks efter så tomt, stilt. Et par knirkende skridt deroppe; derefter intet.

Hun stod vist længe så. Det tog i døren, og hun for med begge hænder til hjærtet. Derpå vilde hun fly; men det lille lyslokkede barnehode stak ind, og disse øjne var så bløde og alvorlige: »Er mor her?« sagdes forsigtig. »Hun er ovenpå,« svarede Magnhild, og ved lyden af sin egen stemme og ved selve ordenes indhold følte hun gråden og måtte vende sig. Barnet havde draget hodet tilbage og lukket døren.

Hun fik ikke straks tid til at klare sig, hvad som var hændt; ti barnet kom ned igjen og ind til hende: »Mor kommer; jeg skulde gå ind til dig. — — Hvorfor gråter du?« — Men hun gråt ikke. Hun svarede ikke barnet. »Nu kommer mor.« Og Magnhild hørte hende i trappen. Da gik hun ind i soverummet. Hun hørte, der veksledes ord i stuen imellem barnet og moderen, og derpå til sin forfærdelse, at det tog i sovekammerdøren; fruen kom ind. I disse øjne var intet skimt af brøde; de lagde over hele kammeret lykke, varme, åbenhed. Men ved at møde Magnhilds, skiftede de udtryk, så denne forvirredes og slog sine ned.

Fruen kom helt frem. Hendes ene hånd lagdes om Magnhilds liv; hendes andre over Magnhilds skulder. Magnhild måtte se op igjen og mødte da et smerteligt smil. Det var samtidig så godt, så fast og derfor så overtalende, at hun lod sig tildrage, og snart blev hun kysset, — først sagte, som blev der åndet på hende, mens den ukjendte duft, som altid fulgte, omgav dem, og silken knitrede som en hvisken, — derpå heftigt; brystet bølgede mod hende, og ånden droges dybt som i en livssorg.

Atter stille, og da hviskedes: »Kom nu!« Hun gik foran, førende Magnhild ved hånden. Magnhild var jo et barn i erfaring. Med modstridende følelser

stod hun i det smukke, lave hus, fruen bebodde, foran åbne kufferter og en over to stuer oplagt garderobe.

Fruen søgte i en af kufferterne, kom op med et hvidt kniplingstørklæde: »Dette passer Dem bedre end det, De har, for d e t passer slet ikke;« hun knyttede det af og bandt det andet på med en sløjfe, og Magnhild følte selv, at det passede godt mod den røde kjole. »Hvorledes har De håret? De har jo et langt ansigt — og så denne hårsætning? Nej —« og før Magnhild fik gjøre modstand, var hun trykket ned på en stol. »Nu skal jeg —!« Fruen gav sig til at løse op. Magnhild rejste sig, ildrød og forskrækket, og sagde noget, men blev mødt med et fast: »Vist ikke!« Det var, som der udgik vilje af fruens ord, armer, fingre; Magnhilds hår blev løst, udslået, ordnet, derpå bundet i en knude i nakken og ellers givet frit. »Se nu!« og et spejl blev holdt frem. Alt dette øgede den unge kvindes forvirring i en sådan grad, at hun næsten ikke vidste, hvem hun selv så på, da spejlet holdtes op. Den fornemme dame foran hende, duften om hende, og barnet ved hendes knæ, som med alvorlige øjne sagde: »Nu er du vakker!« — og ham i vinduet, som også så ned og smilte, — hun rejste sig og vilde fly, men bare for at omfattes af fruen og drages dybere ind i rummet. »Vær ikke undselig! Vi skal ha det hyggeligt sammen,« og hendes hengivelse havde atter denne hjærtensgodhed, som Magnhild aldrig havde følt mage til. »Spring nu over efter Deres hat, og vi skal gå!«

Magnhild gik. Hun var ikke før ene, — og en beklemmelse, en sorg snørede hjærtet, og fruen stod afskyelig, påtrængende, selv hendes godhed vrængt til mangel på — mådehold, hun kunde ikke finde ord for det, som pinte hende.

»Nu? Kommer De ikke?« Det var fruen, som i en opkrammet hat med gyngende fjær strålede ind

gjennem vinduet. Hun slog lokkerne tilbage og drog hansker på. »Den hat klæder Dem ikke så dårlig endda. Kom nu! —« Og Manghild kom.

Den lille klyngede sig straks til hende: »Jeg skal gå med dig!« sagde hun. Magnhild hørte det ikke, fordi hun hørte, at det gik i trapperne; Tande, komponisten, skulde også være med. »Du skjælver i hånden?« sagde den lille. Et hurtigt blik af fruen, hvorved hun følte rødmen stige over hals, kinder, tindinger, — nok et af Tande, som nu stod på gadetrappen, ikke fri for forlegenhed; han hilste. »Skal vi op i skogen?« sagde den lille, som holdt hende fast ved hånden. »Ja,« svarede fruen; »er her ikke en gjenvej over markerne bag huset?« — »Jo.« — »Så går vi den.«

De gik ind i huset igjen og ud bagvejen gjennem haven over markerne. Skogen lå deroppe til venstre for kirken og dækkede fladen og de nederste fjældbakker. Magnhild og barnet gik foran, fruen og Tande kom efter. »Hvad heder du?« spurte den lille. »Magnhild.« — »Det var morsomt, for jeg hedder Magda; det er næsten det samme.« Straks efter sagde hun: »Har du set far i uniform?« Nej, hun havde ikke det. »Han kommer her snart, han også, så skal jeg be' ham ta den på.« Hun blev ved at fortælle om sin far, som hun syntes at elske over alt på jorden. Somt hørte Magnhild, somt ikke. De der bag talte så sagte, at hun intet ord kunde fornemme, skjønt de kom lige efter. En gang hun hurtig så sig tilbage, mærkede hun, at fruens udtryk var bekymret, hans alvorligt.

De var i skogen. »Nej, her er jo straks den alleryndigste plet!« udbrød fruen, og nu strålede hun igjen, som havde hun aldrig været i noget andet lune end det mest jublende. »Her slår vi os ned!« og i det samme sad hun med et lidet udrop og en latter.

Han satte sig langsomt og lidt fra, Magnhild og den lille på den andre siden. Den lille sprang straks i vejret igjen; ti fruen vilde ha blomster, græs, strå, mos; hun begyndte at binde buketter, og det måtte ikke være første gang, at den lille samlede sammen for hende; ti hun kjendte alle sorter ved navn og kom med glædesudrop, når hun havde fundet noget, som moderen ikke havde set, men som hun vidste var kjært.

Tanker henkastedes; nogle, ikke alle, opfangedes af Tande, som strakte sig i græsset og syntes at ville hvile; men fra det øjeblik, de kom ind på, hvad der just var hændt i de dage, at en hustru, som havde forladt sin mand, senere blev forladt af sin elsker, tog han ivrig del, idet han på det stærkeste angreb elskeren, mens fru Bang undskyldte ham: det var ikke godt at handle ud af en kjærlighed, som ikke længer var til. Men ud af pligt i det mindste, mente Tande. Ak, med pligten havde de jo taget farvel, svarede fruen og satte blomster i Magdas hat. Den videre samtale røbede lejlighedsvis, at fruen havde landets beste omgang, at hun var meget berejst og måtte ha midler til at leve, hvor og hvorledes hun vilde. Og dog sad hun ned her i stille omsorg for Magnhild, for Tande, for barnet. Om alle, de nævnte, havde hun et kjærligt ord; den mindste bemærkning tog hun op i sin tanke og fik noget ud af den, ligesom af de græsstrå, hun nu stak ind i en af sine buketter, og det, så de tog sig ud og ikke forsvandt.

Tandes lange, blege åsyn med det vidunderlig fine smil, det bløde hår, der lå om åsynet ligesom kjælende, var efterhånden blevet oplivet.

Den farverige, varme kvinde, hos hvilken han nu sad, var jo et stykke af den verden, han levede og digtede i.

Pletten, de sad på, var omgivet af bjørk og asp. Furuen havde endnu ikke nåd til at undertrykke dem,

skjønt skuddene alt stod der. Så længe fik også blomsterne og græsset leve, — men ikke længer.

VI.

Magnhild vågnede den næste dag — ikke til en glad erindring, således som hver dag i de næst foregående uger. Der var noget i dette, hun skulde stå op til, som hun var ræd, foruden at det gav smerte. Og alligevel drog det; — hvad skulde hun opleve idag?

Hun havde sovet længe. Da hun kom ind i stuen, så hun fruen ved det åbne vindu og fik straks en hilsen og et vink. En hat blev holdt op og drejet. Lidt efter var Magnhild så dybt inde i fortryllelsen af hendes hjærtensgodhed, skjønhed, livfuldhed, at hun nær havde glemt sin skoletime.

Et samlet rop mødte hende på skolen, da hun kom med en ny hårsætning og ny hat og et hvidt kniplingstørklæde over den røde kjole! Magnhild havde selv været forlegen ved det, og blev det nu endnu mere. Men det uforfalskede bifald, som mangestemmigt fulgte, trøstede hende snart, og hun gik derifra med samme følelse som en embedsmand, der er løftet en grad i rangen.

Også den dag var det godt vejr; derfor bestemtes, at om eftermiddagen skulde man gjøre en udflugt. Om formiddagen spillede Tande. Vinduerne var overalt åbne, og fruen sad i sit og gråt. Der gik folk forbi og stirrede; men hun ænsede det ikke.

Der var også noget lidenskabelig bevæget og undertiden smerteligt i hans spil idag; Magnhild havde ikke hørt det så før. Måske følte han det også selv som en uvilkårlig forvildelse; ti han tog sig i det og

jog op et væld af lyse, glimrende billeder, der fløj lige ind i solskinnet og insektsurren. Synet udover den af dugg fugtige eftersommerdag var med én gang så rigt på opdagelser; i gadestøvet, som tog på at tørre, glitrede det, over engen spillede farverne i grønt, hvor der stod anden gangs vækst; i gult og brunt, hvor der ingen stod. Skogens farvespil i gult, rødt, brunt, grønt vekslede overalt. Den blå tone i det øverste af det mægtige fjæld havde aldrig været mere mættet. Den stod stærk mod det glitrende grålige i de revne fjælde om sjøen. Musiken samlede sig; smerten var atter oppe, men som ekko, eller ligesom opløst i dråber, der nu og da dryssede ned i den nye stemnings solkraft. Fruen havde lagt hodet over sin arm. Magnhild så på skuldrenes bevægelse; selv drog hun sig tilbage. Hun likte ikke hendes udstilling.

På eftermiddagsturen måtte Magnhild atter foran med barnet, og de to kom hviskende efter. De samledes idag på et andet sted, et stykke oppe på fjældet; fruen havde da grædt. Tande var taus, men så måske end mere åndig ud end vanligt.

Samtalen gik idag ud fra det norske fjordlandskab, at de fjælde, som overalt stængte, gav et tryk på sindet. Alle stængsler for folkets åndsliv nævntes: vedtægtens, vanelivets, fremfor alt vanekristendommens, skinhellighedens drog i morsomt følge forbi; kjærligheden blev der givet en uendelig ret — — »Se, nu sidder hun med pegefingeren i munden igjen!« lo fruen; Magnhild blev yderlig forskræmt, og munterheden steg.

Noget længere hen lod Magnhild Magda sætte blomster og græs i sit hår. Hun smånynnede, som hendes vis var fra nodesyngningen på præstegården. Denne gang fik hendes uregelmæssige sang mere fart end ellers, idet tankerne fyldte den som vinden et sejl. Jo højere hun kom, desto stærkere sang hun, til Magda sagde: »Der kommer mor!« Magnhild

taug. Fruen kom ganske rigtig, og lidt bag hende Tande: »Men, barn, du synger jo?« De var i dagens løb blevet »dus«, d. v. s. fruen sagde du; Magnhild kunde ikke. — »Det er den højeste og klareste sopran, jeg på længe har hørt,« sagde Tande, som nu også kom nærmere, og som blussede af at ha gåt de par skridt fortere end vanligt. Magnhild rejste sig, så blomster og græs dryssede, og samtidig tog hun i håret for at ta Magdas pynt af, hvorved denne klagede forskrækkelig. Men Tandes ord, udseende og de øjne, han nu fæstede på hende, forvirrede hende, og det var snilt af fru Bang, at hun ligesom søgte at dække hende.

En stund efter var de på vej hjem, — og de gik lige på Tandes rum for at prøve Magnhilds røst.

Fruen stod og holdt hende ved hånden. Magnhild traf med påfaldende sikkerhed alle noder og tog skalaer, så Tande stansede og så op. Hun måtte da fortælle, at hun havde sunget før.

Hun kjendte efterhånden lykke; ti hun var afholdt, det var ikke til at ta fejl af. Og da man skulde prøve en liden tostemmig sang, og Magnhild kunde synge sopranen fra bladet, og ligeså med en anden, en tredje, blev der slig glæde i den lille ring, at Magnhild ildnedes deraf og gav en skjønhed, som hun visselig ikke før havde besiddet i noget øjeblik i sit liv.

Fruen havde en god alt; stemmen var ikke så uddannet, som den var sympatisk; den var heller ikke stærk, men passede derved Magnhilds så meget bedre; ti om dennes mulig var stærkere, så havde hun aldrig brugt den anderledes end svagt og gjorde heller ikke så nu.

Efterhvert som de vandt kjendskab til sangene, øgede Tande det ledsagende tonespil.

Gaden stod fuld af folk; sligt havde de aldrig hørt på det lille sted. Der slap utvilsomt en sværm

af nye forestillinger udover disse hoder. Der blev bestemt tænkt og talt finere den kvæld end vanligt. Børnene anede sikkerlig fremmede lande. En småregn faldt, de høje fjælde på begge sider dalen og omkring fjorden stod med dækkede toppe, men steg for forestillingen så meget større i det halvgjemte. Skogens farver, den rolige sjøflade, mørknet af regnen, engens friske efterslæt, elvens vilde gang, og ellers ikke en forstyrrende lyd. Kom en vogn, så stansede den.

Mængdens stilhed derude faldt med stemning over dem derinde.

Da de endelig sluttede, sagde Tande, at hver dag måtte han en times tid få lære Magnhild at bruge stemmen, så hun kunde øve videre på egen hånd, når de var rejst. Forøvrigt skulde de vedblive at synge sammen; ti det gav smag. Fru Bang tilføjede, at af den stemme måtte der kunne gjøres noget.

Tandes øjne fulgte hende ligesom spejdende, så hun var glad, da de skulde gå.

Hun glemte et nodehefte af sine egne og vendte i døren og gik tilbage efter det. Tande stod ved døren; »tak for idag!« hviskede han og smilte. Hun snublede derved i tærskelen, og over al måde skamfuld havde hun også nær taget fejl af trappens første trin; hun kom ned meget forvirret. Fruen så på hende; ti hun stod endda og ventede for at sige »godnat!« Hun stod lidt, før hun sagde det, og da kjøligt, tankespredt. Men hun havde ikke gåt nogle skridt, før hun vendte, så Magnhild stå forundret, sprang straks tilbage og trykkede hende stærkt ind til sig.

Nylig havde der været en kvæld, om hvilken Magnhild havde tænkt, at den var den lykkeligste i hendes liv. Men denne —?

Når det gik deroppe, sitrede det i hendes legeme. Hun så på hans store blik, når han løftede øjnene under spillet. Diamanten på hans venstre hånd skar

lysende ringe over pianoet, de blå-årede hænder, — det lange hår, som randt frem over, — den fine, grå klædning, det tause væsen flød over i melodierne og harmonierne og hans hviskende »tak for idag!« — Over hos fruen var der mørkt.

Ikke før ved midnat var Magnhild i seng og heller ikke da for at sove; han deroppe sov heller ikke, tværtom, han begyndte netop nu at spille. En vemodig, enkel sang spillede han, først som en sopransolo, så som et kvindekor; harmoniseringen var så skjær. Uden at mærke sig tankeovergangene, sad hun på bakken hin konfirmationseftermiddag og så over, hvor hendes hjem havde stået. Alle småsøskenene kom omkring hende. Han spillede det samme på forskjellige måder; men bestandig gav det hende samme billede.

På skolen næste morgen modtoges hun med mange spørsmål om gårdskvælden, om h u n havde sunget med, om h v a d de havde sunget, om de andre to, om de skulde synge oftere.

Spørsmålene fyldte hende med glæde: en stor hemmelighed, h e n d e s hemmelighed sad inderst inde i den. Hun kjendte spændkraft. Hun havde aldrig ilet hjem som denne dag. Hun skulde jo endnu samme formiddag synge med ham! —

Og det gjorde hun. Han sendte bud ned med matroskonen, at han ventede hende klokken 12. Lidt før hørte hun endnu en gang hint vemodige skjære stykke fra igår.

Han tog mod hende uden at tale. Han bare hilste og gik lige til pianoet og vendte hodet, som for at bede hende træde nærmere. Hun sang skalaer, han gav vink, i regelen uden at se på hende; hele timen gik over som en rolig forretningssag; hun var taknemlig for det.

Hun gik fra ham over til fruen. Fru Bang sad eller rettere lå i sofaen med en opslåt bog over fanget,

men med Magda foran sig, som hun talte med. Hun var alvorlig, eller rettere sørgmodig; hun så op på Magnhild, men talte videre med barnet, som om ingen var kommen ind. Magnhild blev stående, betydelig skuffet. Da skjød fruen barnet fra sig og så atter op. »Kom nærmere!« sagde hun mat og gjorde en bevægelse med hånden, som Magnhild ikke forstod. »Sæt dig på den skammel, mener jeg.« Det skede. »Du har været hos ham?« Hendes fingre havde opløst Magnhilds hår: »Knuden er ikke rigtig slået« — og lidt efter, idet hun klappede hende: »Du er et sødt barn.« Hun rejste sig i sædet, så hende i øjnene, bøjende hendes hode i vejret. »Jeg har besluttet at gjøre dig smuk, — smukkere end mig selv. Ser du, hvad jeg har kjøbt idag?« Bag Magnhild, på bordet, lå et sommertøj. »Dette er til dig; det vil klæde dig!« — »Men frue!« — »Ikke sig noget, min ven! Jeg er ikke lykkelig, når jeg ikke kan få gjøre sådant noget, — og her har jeg ovenikjøbet min egen grund.« Hendes store, underlige øjne svømmede bort. »Se så!« sagde hun og rejste sig hastig. »Nu skal vi spise middag sammen; men først en liden tur, og i eftermiddag en stor tur og derpå sang og derpå en dejlig siesta; han synes om sådant! —«

Men der blev hverken stor eller liden tur; ti der kom regn. Da tog fruen straks fat på Magnhilds kjole; hun fik den efter sine mål syd der i nærheden.

De sang sammen og mer end forrige dag. Der blev telegraferet efter sangnummere for to stemmer; et par dage derefter var de der. I de følgende dage blev de fleste med nøjagtighed gjennemgåt. Magnhild havde hver dag sin regelmæssige time. Tande gik til den med samme forretningsmæssige taushed som første dag. Hun vandt mod.

Vidunderlige dage! Sang og atter sang og samvær, mest hos fruen, hvor de som oftest både spiste

middag og aftensmad. Den ene dag var hun i det mest strålende lune; den næste dag var hun plaget af hodepine og viklede da et sort-rødt-brunt tørklæde om hodet som en turban og sad eller lå i et mat drømmeri.

Som de en dag sad sammen, og Magda stod i vinduet, sagde den lille: »Der går en mand ind til dig, Magnhild; han er halt.« Magnhild rejste sig meget rød.

»Hvad er det?« sagde fruen, som lå med hodepine i sofaen og talte hviskende med Tande. »Å, det er —« Magnhild ledte efter sin hat; hun fandt den og gik. Hun hørte fra det åbne vindu barnet: »— — en halt, styg mand, som — —«

Skarlie arbejdede det år ude ved havet. Et udenlandsk skib havde forlist der, Skarlie og et par mænd i Bergen havde kjøbt det; ti det kunde repareres med langt mindre udlæg end oprindelig skjønnet. De havde gjort en ualmindelig god handel. Skarlie forestod snedker-, maler- og sadelmager-arbejdet ved skibets istandsættelse. Nu kom han hjem efter ny proviant til arbejderne.

Hans forundring ved at træde ind i sit hus var ikke liden. Alting i orden! Og rummene fyldt af megen duft. Magnhild kom, — det var en dame, som trådte ind! Selv hendes åsyn forvandlet! Det var ligesom opladt, og det løse hår over hendes hals og noget ludende skuldre lagde en lys glans omkring hode og figur. Hun blev stående på dørtærskelen med hånden på låsen; han havde sat sig i den brede stol i krogen, han sad og tørrede sveden af det skallede hode. Da hans første forundring var over, sagde han: »Goddag!« Intet svar. Men hun trådte ind og lukkede efter sig. »Hvor her er pyntet? Er det din logerende —?« Munden spidsede sig, øjnene blev små. Hun så koldt på ham. Men han fortsatte godsligere: »Har han også syd dig en ny kjole?«

Nu lo hun. »Hvorledes har du det?« spurte hun om lidt. »Å jo, jeg er snart færdig nu.« Han havde fået lidt af det brede væsen hos den, som gjør lønnende forretninger. »Her er varmt,« sagde han; solen havde netop brudt frem efter lang regn og stegte, som den kan først i september. Han gav benene fra sig, så vidt det krumme tillod det, og lagde sig bagover, ladende begge de svære næver hænge over stolearmene, et billede af svømmeluffer på et sjøuhyre.

»Du ser på mig?« sagde han med sit mest komiske fjæs. Hun vendte sig med et spejdende blik mod vinduet.

Stuen var straks fuld af den sadelmagerlugt, som fulgte ham; hun havde villet åbne, men betænkte sig og gik tilbage.

»Hvor er din logerende?« — »Han er derover.« — »Bor der nogen også der?« — »Ja, en fru Bang med datter.« — »Det er altså dem, du omgåes?« — »Ja.«

Han rejste sig og tog frakken af og så vest og halsklud. Han stoppede sin snadde, tændte og satte sig atter, denne gang med den ene arm støttet på albuen og røgende. Han så lunefuldt smilende på sin ægtehalvdel: »Så du vil bli en dame nu, Magnhild?« Hun svarede ikke. »Ja, — jeg får vel begynde at bli kavaller, jeg da!« Hun vendte sig og så leende på ham; brystet, dækket af dunkelrødt hår af tætteste slag, var bart; ti skjorten var oppe; ansigtet var solstegt, og skallen hvid. »Pokker, som du ser på mig! — Jeg er vel ikke nær så pen som din logerende, kan jeg tænke?« — »Skal du ha noget at spise?« spurte hun. — »Jeg spiste på dampskibet.« — »Men drikke?« Hun gik ud efter en flaske øl og satte på bordet tillige med glas. Han skjænkede og drak og så derved over. »Det var et satans fruentimmer! Er d e t fruen?« Magnhild blev ildrød;

ti også hun så fruen stå i vinduet — med stirrende øjne på den halvnøgne!

Hun flygtede ind i soverummet og derfra ud i haven, og der satte hun sig.

Hun havde vel siddet der nogle minutter, da hun hørte, at det gik i sengkammerdøren, derpå i kjøkkendøren, og straks efter åbnedes døren til haven af hendes mand: »Magnhild? — Jo, der er hun!« Lille Magdas lyse lokkehode stak frem og så sig om til alle sider, indtil hun opdagede Magnhild og kom da langsomt mod hende. Skarlie var gåt tilbage.

»Jeg skulde spørge, om du ikke vilde komme over og spise?« — »Hils og sig tak; jeg kan ikke det — nu.« Barnet stod forskende og stille, spurte så: »Hvorfor kan du ikke det? Er det for den mandens skyld?« — »Ja.« — »Hvem er han?« Magnhild havde i hodet: »Han er min« — men det kom ikke over læben; i dets sted vendte hun sig for at skjule sin bevægelse for barnet. Dette stod længe stille; men endelig: »Hvorfor gråter du, Magnhild?« Det sagdes så sødt; det klang med minde om hele den lyse verden, som nu atter lukkede sig; Magnhild tog dens lille stedfortræder ind til sig og gråt over hendes hode. Derpå hviskede hun: »Spør mig nu ikke mere, lille Magda; men gå hjem igjen, her, gjennem haveporten, og sig mor, at jeg kan ikke længer komme.« Magda gik, seende sig tilbage et par gange.

Magnhild fjærnede alle spor af gråd og gik ud for at gjøre indkjøb; ti hendes spiskammer var omtrent tomt.

Da hun kom hjem igjen og gik gjennem stuen, sad Skarlie endnu i sin stol, han havde nok taget sig en lur; nu gispede han og begyndte at stoppe sin snadde. — »Hun var jo gift, hun derover, sagde du?« — »Ja.« — »Er h a n også gift?« — »Jeg ved ikke.« — »Jeg så dem kysses,« sagde han.

Magnhild blev bleg, derpå rød. »Det har jeg

aldrig set!« — »Nej, nej; de trodde nok ikke, jeg heller så det,« sagde han og tændte. Magnhild kunde ha slået ham.

Hun gik ud i kjøkkenet; men det kunde imidlertid ikke undgåes at komme ind igjen. Han sagde: »Det er intet under, de må holde af dig; du er jo ansat der som forklæde.«

Hun kom med en dug for at lægge på bordet. Den kylede hun lige mod hans leende åsyn. Men han fik gribe den og lo des mere, virkelig så tårerne stod ham i øjnene; han kunde ikke holde op.

Hun var sprunget tilbage i kjøkkenet og stod foran smørret, osten og mælken, som hun skulde bære ind, — stod og gråt.

Døren åbnedes; Skarlie kom hinkende. »Jeg har lagt dugen på,« sagde han, endnu ikke fri for at le; »for det var vel meningen med den?« — og nu tog han, hvad der var sat frem, stykke for stykke, og bar ind. Han spurte godmodig efter noget, som manglede, fik også svar. Lidt efter rejste hun sig selv og satte vand over til te.

En halv times tid senere sad de lige over for hinanden ved det tidlige kvældsbord. Nu ikke et ord om dem på den andre siden. Han fortalte om sit arbejde på dampskibet, men stansede pludselig; ti Tande begyndte at spille. For musik havde han sans. Det var et uroligt, næsten vredt spil, som begyndte; men hvor det klarede! Og det endte i den lille melodi, ved hvilken Magnhild altid blev hensat til sine forældres hus med alle søskenenes lyse hoder omkring sig. Skarlie frydede sig øjensynlig, og da det sluttede, roste han spillet på det stærkeste. Da fortalte Magnhild, at hun sang med Tande; han fandt, hun havde stemme. Hun kom ikke længer; ti spillet begyndte igjen. Da det atter sluttede, sagde Skarlie: »Ved du hvad, Magnhild? Lad du den mand gi dig al den undervisning, du kan få af ham; ti han er en mester

— og med resten har jo du intet at bestille!« Skarlie var i udmærket lune, endnu da han, træt efter rejsen, gik op på salen over sadelmagerværkstedet for at lægge sig.

Han stoppede piben og tog en engelsk bog samt lys med sig.

Magnhild luftede ham forsvarlig ud, idet hun åbnede alle vinduer efter ham. Hun gik længe frem og tilbage i mørket, før hun lagde sig.

Næste morgen sneg hun sig bagvejen til skolen og samme vej tilbage.

Der, på skolen, var ellers stor glæde over en tidende, Skarlie netop havde bragt dem, at en hel del håndarbejde, som han havde påtaget sig at skaffe kunder for i byerne, var afsat med uvant fordel. Han havde vel også fortalt hende det i morgenens løb; men så optaget havde hun været af sine egne ting, at hun knap nok havde mærket det. Neppe var dette emne tilende, så undrede en af jenterne sig (der var i denne time både barn og voksne tilsammen) over Magnhilds udseende, så forskjelligt fra det, hun havde havt de foregående dage. De spurte da, om noget fejlede hende. Hun bar heller ikke den kjole, der havde klædt hende så godt, d. v. s. fruens. Det var især den pukkelryggede Marie og den lange, storøjede Ellen, som var de mest højrøstede både med glæden og forundringen. Magnhild følte sig ikke vel blandt dem og gik tidlig. Straks hun kom hjem, meldte matroskonen hende, at Tande ventede. En kort kamp, — og hun tog atter den kjole på, som klædte hende best. Hun blev modtaget som igår, iforgårs og alle dage; han hilste ved at bøje sig let og satte sig til pianoet og gjorde anslag. For hans tilbageholdenhed, og det særlig idag, var hun ham så taknemlig, at hun — — trangen til at gjøre ham godt fandt intet.

Da hun kom ned ad trappen, så hun Skarlie og

fruen stå i samtale henne ved fruens dør. De lo begge. Magnhild listede sig useet ind og iagttog dem videre.

Det spillede over begges åsyn, deri var de lige; men dermed hørte også al lighed op; ti så styg havde han dog aldrig været, som nu foran fruen! Den blanke hat, han bar, skjulte ovenikjøbet panden, så hele åsynet fik noget sammentrykt; ti panden var næsten alene så stor som det øvrige. Hun følte ham i dette øjeblik ude i de yderste spidser af sine fingre.

Fruen var idel bevægelighed; det glimtede af hende, der hun kastede hodet, så lokkerne bølgede, eller byttede fod, bøjende overkroppen efter, eller stødte en tanke fra sig med hånden eller tegnede en anden med en livlig bevægelse.

De hastige, sikre blik, begge byttede, gav indtryk af kamp. Han leende, lurende, hun funkende af kampglæde. Det tog ingen ende; fandt de behag i hverandre? Eller i at kjæmpe? Eller i emnet? Var ikke Tande kommet ned, så havde de neppe endt den formiddag. Men da hilstes der, Skarlie kom hinkende og endnu smilende, og de to gik ind til fruen, den siste helt og højt leende.

»Et satans fruentimmer!« sagde Skarlie opspillet; »vist kan hun gjøre hodet kruset på en mand!« Og mens han kradsede sin snadde, lagde han til: »Var hun ikke så god, vilde hun være aldeles djævleblændt, — hun ser alt!« Magnhild stod og ventede mere. Han så et par gange på hende, mens han stoppede af sin skindpose; han så omtrent som den, der tænker: »Skal jeg sige det eller ikke?« Hun kjendte blikket og gik. Men måske netop denne bevægelse lod den tirrende magt sejre. »Hun havde såmæn set, at der var lys på værkstedssalen inat. Jeg tænkte, hun også vilde spørge, om — —.« Magnhild var alt i kjøkkenet.

Om middagen kom en vogn for døren; Skarlie skulde kjøre op på landet for at gjøre indkjøb af slagt for sin arbejdsstok ude ved havet.

Efterat han var rejst, kom fruen springende over gaden. Det gik som altid: hun stod ikke smilende i stuen, før alle onde tanker, som Magnhild havde havt om hende, skamfulde krøb sin vej, og hun bøjede sig stille afbedende under den hjærtelighed, hvormed fruen nu tog hende ind til sig og kyssede hende og lagde hendes hode kjærtegnende ned på sin skulder, — denne gang uden at sige et ord. Men Magnhild kjendte medfølelse udaf hvert håndstrøg, ligesom af omfavnelsen og kysset før. Da fruen slap hende, gik hver af dem til sin kant; Magnhild brød nogle visne grene af en blomst i vinduet.

Da kjendte hun fruens varme ånde over kind og hals. »Min ven,« hvisker det sagte ved hendes øre, »min søde, rene, lille ven! Du fører et rovdyr med barnehænder.«

Magnhild sitrede ved ordene, ved den varme ånde, der ligesom overgjød dem med trolddom. Fruen så, der faldt tårer nedover Magnhilds hånd: »Sørg ikke!« hviskede hun. »I sangen har du en tryllering, du kan dreje på, når du ønsker dig bort! — Ikke gråt!« Og hun vendte hende og bøjede hende ind til sig: »I eftermiddag er godt vejr, i eftermiddag skal vi være sammen i skogen og i stuen og synge sammen og le sammen. Ak, vi har ikke mange dage igjen!« Det stak Magnhild i hjærtet; høsten var nær, — og så skulde hun atter være ene.

VII.

De stod om eftermiddagen ovenpå ved pianoet og sang, da de hørte Skarlie komme hjem og ind i stuen nedenunder. Men de vekslede intet ord derom, blev bare ved. De sang tilsist med lysene tændte, men for åbne vinduer.

Da Magnhild kom ned, havde også Skarlie vinduerne åbne; han sad i hjørnestolen. Han rejste sig, lukkede; hun lod gardinerne falde, og under dette tændte han lys. Men endnu i mørket begyndte han at beundre sangen, han havde hørt, men især musikledsagelsen. Han roste også hendes stemme ligesom fruens alt, men gjentagende Magnhilds sopran; »den er ren, — som du er selv, mit barn,« sagde han; han havde i det samme fåt fyrstikken til lyset og stod over det og så næsten vakker ud. Så stille og alvorligt var hans kloge åsyn. Men ikke længe efter begyndte andre tanker at spille i det. Der vilde komme et omslag.

»Mens I sang, kom hendes mand, ingeniørkaptejnen.« Magnhild trodde, han spasede. Men Skarlie tilføjede: »Han lå over i vinduet og hørte på.« Derpå lo han.

Det skræmte Magnhild op, så hun den kvæld ikke på længe kunde sove. For første gang så hun på fruens forhold fra den side, at hendes mand måske var hende modbydelig. Når så de to virkelig elskede hinanden! — Sæt, det var hende selv! — Hun kjendte sig blussende hed; ti Tandes billede stod straks for hende.

Da hun vågnede næste morgen, lyttede hun uvilkårlig; — var uvejret allerede brudt løs? Hun kom hurtig i klæderne og gik ind, hvor Skarlie just gjorde sig rejsefærdig. En del af det, han skulde havt med, var ikke kommet; han måtte rejse med det, han havde,

og om nogle dage komme igjen. Han tog venligt farvel.

Hun fulgte ham nedover til skolen. Neppe var hun kommen tilbage derfra, før hun så en mand med rødt skjæg og lyst hår komme ud fra fruen; han førte Magda ved hånd. Det måtte være Magdas far; pigen havde hans hårfarve og noget af hans udtryk, men ingen af hans drag, ej heller hans figur; han var noget tung. De kom over gaden, gik ind og opad trappen, — der kunde dog ingen strid bli, når barnet fulgte med? Magnhild hørte Tande gå og klæde sig, og hun hørte et lydeligt »goddag! Er d u her?« sagt af Tandes stemme. Derpå intet mere; døren blev sagtens lukket. Så inde i sin frygt var hun, at hun lyttede efter den mindste usædvanlige lyd derovenfra. Men hun hørte dem alene gå, snart en, snart begge, — nu åbnedes døren, hun hørte stemmer, men ikke strid. De kom ned alle tre og gik ud. Der, på gaden, var allerede fruen, strålende påklædt og med smil af sit festlune. Tande hilste hende; hun rakte hjærtelig hånden ud. Alle fire gik forbi husdøren og ind ad havevejen for at gå den vanlige sti over jordene til skogen og fjældet. Først gik de i gruppe og langsomt; siden gik faderen med barnet, som syntes at ville føre an, og efter dem fruen og Tande, meget langsomt, meget fortrolig. Magnhild stod tilbage i den yderligste forbauselse.

Om eftermiddagen kom Magda over med sin far. Han smilte mod Magnhild og gjorde undskyldning; den lille vilde endelig, at han skulde hilse på hendes veninde, sagde han.

Han blev bedt om at sætte sig, men gjorde det ikke straks. Han så på hendes blomster, talte om dem med en kyndighed, hun aldrig før havde hørt, og bad om at måtte få sende hende nogle andre, hvis behandlingsmåde han lagde ud. »Det er egentlig lille Magda, som sender dem,« sagde han med et smil,

idet han vendte sig mod Magnhild. Denne gang følte hun, at han med skyhed iagttog hende.

Han så på billederne på væggen, broen over Køln, fossefaldet ved Niagara, det hvide hus i Washington, karavanen i ørkenen og Judith af Horace Vernet; så også på nogle fotografiportrætter af ukjendte, ofte klodsede mænd og kvinder, tildels i fremmede kostymer. »Deres mand har nok rejst?« sagde han, og øjet gled fra portrætterne tilbage til Judith, mens han stod og drog sig i skjægget.

»Har De længe været gift?« sagde han og satte sig. »I snart tre år;« hun blev rød. — »Du skal ta på dig uniformen, så Magnhild kan få se dig i den,« sagde den lille; hun havde stillet sig mellem hans knær og stod og pillede snart ved hans brystknapper, snart ved hans skjæg. Han smilte; et par streger ved øjnene og noget ved munden blev i smilet mere synlige og vidnede om sorg. I tanker klappede han den lille på håret; hun lagde hodet ind til ham, så godt, så trygt.

Han vågnede af sine drømmerier med et stort, sky blik hen på Magnhild og begyndte at stryge sit skjæg og sagde: »Her er meget smukt, her.« — »Når skal Magnhild få de blomster, du talte om?« afbrød den lille. — »Straks jeg kommer til byen igjen,« sagde han og kjælede for hende. — »Far bygger fæstning,« forklarede den lille, ikke uden stolthed; »far bygger også hjemme,« lagde hun til, »far bygger bestandig, og nu har vi tårn på huset, og stuerne er ble't så vakre, — du skulde se!« Og hun gav sig til at beskrive dem for Magnhild, hvad hun dog for resten også havde gjort før. Han hørte på hende med hint smil, som ikke var smil. Og som for at komme fra det, sagde han hastig: »Vi var en tur ude i formiddag, et stykke oppe på fjældet (den lille forklarede straks, hvor det var), og derfra —« — han

vilde vist ha sagt noget; men en anden tanke måtte ha skåret den første over.

Han sank hen. Da begyndte Tande at spille derovenpå. Hans åsyn vaktes, et stort, sky blik kom, derpå sænkede han hodet og gav sig til at stryge den lille på håret. »Han spiller overmåde vakkert,« sagde han og rejste sig.

Næste dag rejste kaptejnen. Han skulde muligens komme igjen for at træffe ingeniørgeneralen, med hvem han skulde foretage en inspektionsrejse. De tilbageværendes liv gled ind i sit vanlige løb.

En kvæld hos fruen mødte Magnhild med en påfaldende uorden i sin påklædning.

Straks fruen opdagede den, gav hun et vink og dækkede selv hendes tilbagetog. Magnhild blev så skamfuld, at hun ikke vilde gå ind igjen. Og midt under fruens leende trøstegrunde blev Magnhild rørt over hendes uafladelige godhed, hendes elskelige omsorg. Det var så uvant at høre Magnhild tale helt ud, at fruen omfavnede hende og hviskede: »Ja, barn, du kan sige, jeg er god mod dig; ti du dræber mig!« Magnhild rev sig hurtig løs; hun bad ikke med ord om nogen forklaring, ti dertil var hun altfor overrasket; men øjne, miner, holdning — døren var åbnet, hun faldt fra overraskelse i skamfuldhed. Tande vendte sig imidlertid smånynnende hen til Magda, som havde han intet mærket; han gav sig til at lege med den lille. Senere talte han til Magnhild om hendes sang, som hun ikke mere måtte afbryde. Kunde det ordnes så, at hun fik bo i byen (og det måtte med lethed kunne ordnes så), skulde han både selv hjælpe hende og skaffe hende bedre hjælp end hans.

Fruen gik af og til, ordnende for kvældsmaden. Pigen kom gående med et bræt, hvorpå fløde m. m., og hvorledes det gik til, stødte fruen til brættet lige foran de to, og fruens forsøg på at stanse sagernes fald, strandede på, at de to ikke hurtig nok var med,

— altsammen væltede. Begge damernes kjoler blev oversmurte; Tande greb straks sit lommetørklæde og tørrede Magnhilds. »De er mindre opmærksom mod mig end mod hende,« lo fruen, som var meget mere tilsølet end Magnhild. Han så op: »Jeg kjender også Dem bedre end hende,« svarede han og tørrede videre.

Hun blev gråbleg. »Hans!« ropte hun og brast i gråd. Hun ilede ind i næste rum. Magnhild forstod dette ligeså lidt som det nys foregående. Ja, der hengik måneder, indtil hun en dag, som hun gik alene på landevejen i vintersjasket, og hendes tanker var tusen mil fra fruen og det hele optrin, pludselig stansede: — det, fruen havde lagt i ordene, var sprunget op for hende!

Tande havde rejst sig; ti Magnhild havde draget sig tilbage for ikke mere at modtage hans hjælp. At h u n skulde gjøre så, og at h a n hed Hans, var det eneste, hun endnu forstod. Tande gik op og ned i stuen. Han var meget bleg, så vidt Magnhild kunde se; ti det var begyndt at bli mørkt. Skulde hun gå ind efter fruen, eller overhovedet gå? Magda var i kjøkkenet; hun fandt endelig på at gå til hende. Og derude hjalp hun den lille med at lægge syltetøj på fad af nogle krukker. Fra kammeret, som stødte til kjøkkenet, hørte hun snart dæmpet samtale og hulken. Da Magda og hun gik ind i stuen med sine fade, var Tande der ikke. Der ventedes så længe med aftensmaden, til Magda sovnede, og Magnhild gik.

Ikke længe efter hørte hun også Tande komme. Næste formiddag sang hun med Tande; han var ganske som vanlig. Fruen traf hun lejlighedsvis om eftermiddagen på gaden; denne gjorde en liden rettelse ved Magnhilds frihåndsøvelser, som hun for lidt siden havde hørt på gjennem det åbne vindu; hun rettede samtidig på hendes hat: den sad ikke rigtig på hodet.

Skarlie kom tilbage. Han fortalte, at han på en tur til Bergen havde rejst sammen med kaptejn Bang.

En ombord, sagde han, kjendte fru Bangs forhold til Tande og bragte dette på tale. Magnhild havde stærk mistanke om, at denne ene var ham selv; ti efter hans forrige ophold havde hun hørt hentydninger til hint forhold både af Tandes opvarterske, matroskonen, og af et par andre.

»Kaptejnen var snil,« fortalte Skarlie; »han holdt sig selv for altfor uværdig til at elskes af så megen ånd. Han var derfor glad ved, at hun nu endelig havde fundet en jævnlige.« Magnhild sagde: »Du ser fornøjet ud; du synes mig endnu smudsigere end det, du — —« Hun stod færdig til at gå over til fruen og gik uden at værdiges at fuldføre.

Hun skulde følge Magda til en »forestilling«, som en gammel svensk tusenkunstner med hustru og barn netop skulde gi derborte bag huset på engen.

Da Magnhild kom ind, stod også fruen færdig; hun vilde gå med. Opløsningen herpå kom straks, d. v. s. Tande kom for at følge. Han berettede, at generalen var kommen.

Så drog de da afsted, Magda og Magnhild, fruen og Tande. En mængde mennesker havde samlet sig, de fleste dog udenfor indhegningen, hvor der nemlig betaltes »efter behag«. Indenfor indhegningen var der en »reserveret« plads, d. v. s. bænker, og til disse stilede da fruen med følge.

Den gamle »kunstner« var alt på pladsen, hvor han ved hustruens hjælp ordnede sine ting. Han havde en komisk lighed med Skarlie, var skallet, stumpnæset, stærkt bygget, og hans åsyn var ikke frit for lune. Og neppe havde Magnhild opdaget dette, før hun hørte Magda hviske til moderen: »Du, han ligner Magnhilds mand.« Fruen smilte. I det samme kom

den gamle hen imod dem. Ti blandt de »reserverede« pladser havde han endnu en »reserveret«, nemlig en bænk med rygstød. Han var meget hæs, og sproget, såvidt det hørtes, en så snurrig blanding af svensk og norsk, at de nærmeste lo, og den klownhøflighed, han da straks lagde til, fik også de fjærnerestående til at le. Men straks der blev let, trak Tande sig et par skridt tilbage. Fruen gik frem, og Magda og Magnhild fulgte.

Den gamle »kunstner« havde en meget yngre hustru, et sorthåret, huløjet, magert væsen, hvorover der lå noget forulykket. Nu hoppede der ud af teltet en gut med krushår, livfulde øjne og et drag af fint over åsyn og skikkelse, som han ikke havde fra moderen, endnu mindre fra den gamle klown. Han var klædt som nar, men var alt andet. Han stod stille hos moderen og spurte hende om noget; det var på fransk. Fruen, som var ubehagelig stemt over Tandes forfængelige skyhed, talte til barnet i hans modersmål. Gutten kom frem men bare for i afstand at se fornemt på hende. Dette morede hende, og hun tog sin pung og gav ham en større mynt. »*Merci, madame!*« sagde han og bukkede.

»Kys på hånden!« kommanderede den gamle. Gutten gjorde det med sky hurtighed. Han sprang tilbage i teltet, hvorfra man hørte et par hunde gjø.

En bevægelse opstod i mængden bag de siddende. Det var en kone med et tre-fire års barn på armen, som vilde frem. Hun kunde ikke stå og holde barnet i evindelighed, sagde hun; hun vilde sidde. Hun var så god, hun, som nogen anden.

Men der syntes ingen plads ledig uden på første bænk. Altså gik hun til første bænk under mængdens munterhed; ti hun var kjendt. Det var jo Maskin-Martha. For to år siden var hun kommen did med et barn og en større og en mindre symaskine, hvorved hun nærede sig; ti hun var flink. Hun havde forladt

sin mand og var rejst med en handlende, som blandt andet »gjorde i symaskiner«. Han havde sveget hende. Hun havde siden lagt sig til den ulykkelige fejl at drikke sig fuld en gang imellem, og da var hun et grovt, hårdt menneske. Hendes åsyn var nu oprevet, ligesom hendes hår. Men hun syntes endnu at ha adskillig kraft at rase bort. Hun satte sig lige ved siden af fruen, som flyttede sig en smule; ti der stank bayersk øl af hende.

Den gamle »kunstner« havde set hin ufrivillige bevægelse, som fruen gjorde. Straks var han ved hånden og befalede Martha, hæst og barskt, at ta en anden plads.

Hun blev måske selv skræmt ved al den silke, hun var kommen i samfund med; ti hun rejste sig virkelig og gik.

Magnhild så efter hende og opdagede Skarlie. Lige ved ham stansede konen. Snart kom hun frem igjen. Hun sagde: »Jeg sætter mig nu her alligevel, jeg!« Hun satte sig og lod barnet bænkes ved siden.

Den gamle forlod sine præparater. Han var blevet vred. »Dit förbannade —« han huskede vel på det fine selskab, han stod foran; ti han fortsatte: »Det kostar penningar at sitta här!« — »Her er en mark!« sagde konen. Hun holdt den frem.

»Mycket bra!« sagde han hæst; »men sätt dig på en annan bänk! Vil herrskapet flytta tättare ihop!« bad han dem, som sad på de nærmeste bænker. Enten dette blev gjort eller ej, Martha rørte sig ikke: »Nej, så fanden, om jeg gjør!« sagde hun. »Lad hende sidde!« sagde fruen. »För ingen del!« svarede den galante gamle; »här sitter de höga herrskaperna!« og han tog fat i barnet. Men da rejste Martha sig som besat: »Dit svenske trold! Vil du la' ungen min være i fred!« Nu stormlo mængden, og dette opmuntrede hende, og hun fortsatte: »Højt herskab? Å

skidt! Hun er en —, hun, så godt som jeg!« Navnet skal være uskrevet; men hun så på fruen. En hærsalve af latter, og derpå, som på et kommandoslag gravstilt.

Fruen havde rejst sig, stolt og skjøn. Hun så sig om efter sin kavaller. Hun vilde gå. Tande stod heller ikke langt ifra mellem et par rejsende, som havde bedt om at få forestille sig for den kjendte komponist.

Fruens flammende øjne traf hans. Han så tilbage på hende, ufravendt. Alle så på ham. Men ingen kom dybere i hans blik end i en sleben stålkugle.

Men hvor uudgrundeligt blikket var, ét sagde det tydelig nok: »Frue, jeg kjender Dem ikke!« Og hans fint buede pande, den i lige linje løbende næse, mundens lukkethed, den indadbuede kind, ja, de blinkende diamantknapper i hans linned, hele klædningens fornemhed sagde: »Rør mig ikke!« Øjet drog slør over slør.

Alt var sket i et nu. Fruen vendte sig mod Magnhild, som for at ta til vidne. Og dog ikke! Ti ingen i verden uden han og hun kunde vide, hvilke ofre han nu lod rygende fortære sig, hvor stor kjærlighed han nu stødte bort.

Atter vendte hun sig mod ham, så kort, at det for forbi som et blink. Hvilken harm, hvilket skrig, hvilken sværm af minder, hvilken stolthed, hvilken foragt slyngede hun ikke ud! Magnhild fik den dalende rest endnu, da hun vendte sig for at — ja, hvad skulde hun nu? Åsynet viste pludselig den jammerfuldeste forladthed og derpå en rørende bøn som et barns. Tårerne trillede. Magnhild, aldeles opgåt i hendes stemninger, gav hånden helt ud mod hendes. Hun greb den og knugede den, så Magnhild måtte kjæmpe for ikke at skrige. Den krænkede, forskudte kvinde tvang ved et udvortes tryk al sin kraft sam-

men, og da løftede den hende. Ti i samme øjeblik smilte hun. Se der! Kommende over den del af marken, over hvilken selskabets stramme line var spændt, og som skulde holdes fri, skred tvende officerer frem, set af alle; men hvem nægter en generalshue adgang? Og en sådan bar den vældige, som her med lange skridt og bredt svingende armer, som var han selv både hærfører og hær, togede op med adjutanten på venstre fløj. Allerede fra det fjærne hilste han på det ærbødigste sin kaptejns skjønne frue. Hun ilede den frelsende imøde. Ved generalens arm førtes hun tilbage til sin plads, mens han selv tog sæde ved hendes side. Adjutanten faldt på Magnhilds lod, efterat fruen havde forestillet. Generalen så ofte på Magnhild, og adjutanten var høfligheden selv. Dette var omtrent det eneste, hun fornam. Hun skalv.

Fruen glimrede af ånd, munterhed, skjønhed. Bare at hun nu og da greb Magnhilds hånd, den hun trykkede med samme ubønhørlige kraft. Hun styrkede sig i et øjebliks sandhed. Den legemlige smerte, Magnhild derved følte, svarede til den åndelige. Hun hørte adjutanten ved sin side og Magdas beundringsrop. Hun så også selv nogle kugler glimte i luften, og hun så en stor bli vejet af en tilskuer og derpå af den gamle kjæmpe kastet som en bold og taget igjen på arm, skulder og bryst; — men hun hørte i det samme fruen sige til generalen, at næste morgen fulgte hun ham; hun havde bare ventet på ham, siden hendes mand ikke kunde komme.

Magnhild vidste det jo, at nu var alt forbi; — men allerede næste morgen! Et udrop, især af gutter, skar gjennem hendes smerte. Den gamle havde med begge hænder kastet den svære kugle op i skifte med en ganske liden og kunde således bli ved. For Magnhild blev den lille kugle hende selv; — og den store —? Det var ikke for at finde billede, hun førte det heller ikke ud; men alt blev til billede. Således

blev den stadige blinken i luften af kuglerne til det iskolde blik, hun nylig havde skjælvet ved.

»Den gamle mand er overmåde stærk,« sagde adjutanten. »Jeg så en gang en mand i Venedig, han stod og bar en anden mand på sine skuldre, og denne bøjede sig og tog mod nok en, som stillede sig oprejst på h a m igjen, og tænk, de tog mod en fjerde, som stillede sig oprejst på den tredje. Den underste gik med dem alle, mens den øverste spillede med kugler —«

»— Om jeg døde i dette øjeblik,« sagde fruen på den anden side, »og sjælen glemte alt her og fik et nyt sæt af vidunderlige opgaver, uendelige syner, så jeg henrykkedes i opdagelser på opdagelser, — hvad kunde komme herligere?« — »Så langt tænker jeg ikke,« svarede generalens faste stemme; »jeg vil gi mit hode på, at det at leve og dø i sin pligt er den største lykke, som et vel organiseret menneske kan føle. Resten er ligegyldigt.« Magnhild fik et svidende håndtryk.

»Klappa, mine herrskaper, klappa!« sagde klownen hæst og godmodigt. Man lo lidt, men rørte sig ikke.

»Hvorfor kommer ikke snart hundene frem?« spurte Magda, hun hørte dem utålmodigt gjø der inde i teltet.

Fjældene stod krusede af skyer øverst oppe; et jag i luften bebudede skifte; fjorden sortnede alt af bris på bris. Der var noget uendelig højt over landskabet, noget skrækindjagende.

Det begyndte at bli koldt. Folket føltes dystert og tungt der bag. Nu kom klownens hustru frem; h u n skulde gå på linen. Den magre fordums skjønhed havde udringet kjole og korte ærmer. Fruen rystede, idet hun så på hende, klagede over kolde fødder og rejste sig. Dermed generalen, dermed adjutanten og følgelig også Magnhild; alene Magda blev

siddende med bønlige blikke, hun ventede på hundene. Et eneste øjekast af moderen var nok; hun rejste sig og sagde intet.

Man gik ud samme vej, som officererne var komne; ingen så sig tilbage. Fruen lo med sin klareste latter, den rullede vellyd udover hele forsamlingen. Alle så efter hende. Generalen gik hurtig, så hendes lette, friske gang ret tog sig ud. Generalens højde gav hendes et eget behag; hans hårde holdning og figur fremhævede hendes bøjelige. Farvemodsætningen i hendes dragt, fjæren over hendes hat, et indtryk af hendes latter gav en enkelt mand i hoben stemning som af bortdragende musik.

Da officererne ved fruens dør tog farvel, sagde denne intet til Magnhild; hun så ikke engang på hende, idet hun gik ind. Magnhild kjendte sin dybe medfølelse tilbagevist. Hun gik bedrøvet over til sit eget hus.

Tande kom sent. Hun hørte ham gå op og ned, op og ned, hurtigere, end han plejede. De lette skridt deroppe fik det samme: »Rør mig ikke!« frem, tilsist i takt; — diamantknappernes blinken, klædninggens fornemhed, åsynets dybe lukkethed forfulgte hende. Fruens hengivelsestrang skreg under disse skridt. Hvad måtte hun ikke nu lide? At hun midt i smertens torden og lyn skulde huske på mig, tænkte Magnhild, vilde være unaturligt. I første skræk havde hun ilet ind under hende som under et tag, men naturligvis i næste glemt alt.

Der kom nogen i gangen. Var det bud fra fruen? Nej, det var Skarlie. De trin i tredjedels takt kjendte hun. Han så kort, spejdende på hende, da han kom ind. »Det er nok tid for mig at rejse,« sagde han. Han var venligheden selv og begyndte at samle sit tøj. »Har du ventet på skydsen?« spurte hun. — »Nej, men på det kjød, jeg havde bestilt og sist måtte rejse fra; det kom for lidt siden.« — Hun sagde

ikke mere, og han var færdig. »Du får leve vel så længe!« han havde taget sine ting og så på hende.

»Skarlie,« sagde hun; »var det dig, som gav Maskin-Martha marken?« Han blinkede et par gange: »Kjære, hvad ondt var det deri?« — Magnhild blegnede: »Jeg har ofte foragtet dig,« sagde hun, »men aldrig som i dette øjeblik.« — Hun vendte sig og gik ind i sit sovekammer, skydende skodden for. Hun hørte ham gå. Derpå lagde hun sig på sengen.

Nogle takter på pianoet blev slået deroppe; men ikke flere fulgte; ventelig var han selv blevet skræmt ved lyden.

Hende havde disse takter uvilkårlig stanset. Hun måtte nu følge skridtene, som atter begyndte.

Et nyt skjær af hemmelighedsfuldt, uberegneligt var faldt over Tande. Hun var blevet ræd ham.

Hun havde også før følt en skjælven i hans nærhed; nu følte hun den bare ved at tænke på ham.

Skridtene stansede, og hun gled fra det uudgrundelige over på Skarlie; ti her var hun klar. Hvor hun hadede ham! Og når hun tænkte på, at om fjorten dage kom han igjen og teede sig, som var aldeles intet forefaldt, knyttede hun sine hænder i raseri og åbnede dem igjen; ti som hundre gange før, så vilde det atter gå: hun vilde glemme det, fordi han dog også var snil og lod hende leve og være, som hun vilde.

En dybt følt sorg over hendes udygtighed dækkede hendes forestilling som en nat. Hun brast i gråd. Hun var ikke istand til at klare sig et eneste forhold, ikke andres, ikke sit eget, ikke istand til at ta frelsende beslutning. Hvilken skulde den også være?

Skridtene begyndte igjen, endnu hurtigere, endnu lettere. Og atter indfandt sig hin uforklarlige, ikke ubehagelige bæven for Tande.

Det var endelig blevet mørkt; hun stod op og

gik ind. Hos fruen var lys; gardinerne var nede. Magnhild måtte også tænde lys. Ikke før havde hun gjort det, så hørte hun skridt i gangen, og det bankede på. Hun lyttede; det bankede igjen. Hun gik selv til døren. Det var bud fra fruen, at hun måtte komme over. Hun slukkede og fulgte.

Her var alt forvandlet. Åbne, pakkede kasser, kufferter, æsker, væsker, Magda sovende over sin egen lille kurv, en lejekone beskjæftiget, ligesom jomfruen, med yderligere ordning. Jomfruen rejste sig op, idet hun sagde: »Fruen er for et øjeblik siden gåt ind for at lægge sig. Jeg skal varsku.« Magnhild bankede på og gik ind.

Fruen lå bag hvide sengomhæng i en kniplingringet natdragt. Hun havde det tyrkiske tørklæde om hodet; det hørte uopløselig til hendes hodepine. Lampen stod lidt tilbage med en skjærm over af rødt, blødt papir, der bevægede sig. Hun lå støttet på den ene albu, dybt i puderne; den fri, venstre hånd gav hun mat ud; et træt, smertefyldt blik fulgte. Hvor var hun skjøn. Magnhild var atter hendes, og det så stærkt, at hun kastede sig over hende og gråt. Som var den syge herved blevet elektrisk rørt, rejste hun sig i sæde, og med begge armer knugede hun hende ind til sin varme, fulde skikkelse. Hun vilde med det allerstærkeste tag drage forståelsen og medfølelsen ind til sig. »Tak!« hviskede hun over Magnhild. Hendes fortvilelse kjendtes sitrende gjennem alle legemsdele, som rørtes. Taget slap, Magnhild rejste sig, fruen lod sig falde og bød Magnhild at ta en stol og sætte sig lige ved. »Her er lydt,« hviskede hun, visende mod døren. Magnhild kom med stolen. »Nej, her på sengen,« sagde fruen så og flyttede sig. Stolen blev atter bortsat. Hun tog Magnhilds hånd og holdt den mellem begge sine. Hun så hende ind i øjnene, som endnu hang fulde af tårer. Hvor

godt, sandt, hvor forstående hun så. Magnhild bøjede sig og kyssede hende. Læberne var matte.

»Jeg har kaldt på dig, Magnhild,« sagde hun sagte. »Jeg har nogle ting at sige dig. — Bliv ikke ræd« — et håndtryk fulgte; »det er ikke min historie, — — det er også helt kort; ti jeg trænger til at være ene.« Tårerne trillede ved de siste ord nedover kinderne. Hun kjendte det og smilte.

»Du er ble't gift, — — — jeg forstår ikke hvorledes, — — og jeg vil ikke vide det!« — Det bævede gjennem hende, og hun stansede. Hun vendte en stund hodet bort. Så blev hun ved: »Prøv ikke på —« men hun kom ikke længer, hun drog begge hænder til sig, dækkede sig, rullede sig helt om og gråt i puderne; Magnhild så bevægelsen gjennem ryg og armer. Selv rejste hun sig.

»Det var dumt af mig,« hørte hun omsider; fruen havde vendt sig og gned øjnene og panden med en essens, som fyldte kammeret med vellugt. »Jeg har intet råd at gi; — desuden hvad nytter det til? — Sæt dig igjen!« Magnhild satte sig; fruen lagde flakonen fra sig og tog hendes hånd med begge sine. Hun klappede og strøg den, et langt forskende blik fulgte. »Ved du, at du er skyld i, hvad som hændte idag?« — Magnhild blev blussende som foran en stor ild; hun vilde rejse sig, men fruen holdt fast. »Stille mit barn! Jeg har følt hans tanker, når vi var sammen. Du er ren og fin, — og jeg —!« hun lukkede øjnene og blev liggende stille som en død. Ikke et åndedrag hørtes, — før hun omsider drog et langt, langt, og så op med et blik, så fuldt af lidelse —!

Magnhild hørte sit eget hjærte; hun turde ikke røre sig, dæmpede sit åndetag. Hun kjendte, at hun svedede. —

»Ja, ja, Magnhild: — vogt dig nu, du!« Magnhild rejste sig. Fruen vendte hodet efter hende: »Ikke stolt!« sagde hun. »Har du et sted, du nu

kan ta hen?« Magnhild hørte ikke, hvad hun sagde. Fruen tog det lige roligt op igjen: »Har du et sted, du nu kan ta hen? — Svar mig!«

Magnhild kunde neppe samle tankerne, men svarede »ja,« — bare af tilvant lydighed mod fruen. Hun tænkte ikke på at ta nogensteds hen, uden på at gå derfra, nu, straks. Men før hun kunde, sagde fruen, som den hele tid betragtede hende: »Jeg skal sige dig én ting, som du ikke ved. Du elsker ham.«

Magnhild rettede sig lynsnart, med øjnene fast i hendes. Der blev en kort kamp, hvori fruens øjne ligesom åndede på hendes. Hun forvirredes, rødmede og bøjede hodet mod sine hænder. Fruen rejste sig i sæde og tog ved hendes arm. Hun stod endnu imod; brystet steg og sank, — hun vaklede, som søgte hun stød, og hældede endelig did, hvor hun kjendte trykket af fruens hånd.

Hun lagde sig ved hendes bryst og gråt heftig.

VIII.

Allerede på sengen næste morgen bragte matroskonen Tande et brev. Der var en sirlig, gammeldags, noget gulnet glanskonvolut om brevet, og udskriften var af en uøvet damehånd med fine bogstaver, og på hver, som gik nedenfor linjen, en liden overflødig sving, for ræd til at bli rund, men dog med forsøg på det. »Hvem kan det være?« Han åbnede. Under stod »Magnhild«. Han kjendte sig lidt varmere og læste:

»Hr. H. Tande!

Jeg takker Dem meget for Deres godhed mod mig og for den undervisning, De så overbærende har givet

mig. Min mand har sagt, at De har ingen leje at betale.

Jeg må ta bort uden at få sige Dem dette. Endnu en gang min beste tak.

M a g n h i l d.«

Han læste det vel fem gange. Så studerede han hvert ord, hvert bogstav. Det brev havde havt ti udkast og kasserede afskrifter, det følte han. »Magnhild« var færdigere skrevet end det øvrige; det måtte være oftere øvet fra før.

Men med slige mindre opfindelser dulmede han ikke den store anklage, som så på ham af dette brev! Han lå længe stille efter at ha ladet brevet falde. —

Han begyndte om en stund at tromme på lagenet med højre hånd, det var diskanten i en melodi; havde den nåd pianoet, og Magnhild havde hørt den, havde hun også kjendt den igjen.

Pludselig sprang han ud af sengen og ind i næste rum. Stående bag gardinet så han forsigtig over. Ganske rigtig: der var alle vinduer åbne, to kvinder vaskede; huset var tomt. Han gik op og ned og blistrede.

Han gik, til han frøs. Da begyndte han at klæde sig på. Det tog vanligvis en times tid, under hvilken han nu og da var ved pianoet. Idag tog det to, og han var dog ikke ved pianoet.

Han gik en meget lang tur den formiddag, dog ikke til de steder, de sammen havde gåt. Allerede på den tur begyndte det oplevede at ordne sig således, at han selv fik mindre skyld. Dagen efter havde han så godt som ingen. Den tredje slog det op igjen mod kvælden. Men næste morgen stod han med smil over den hele historie.

Den første dag havde han to gange begyndt på et brev til Magnhild, men begge gange revet det itu.

På den fjerde dagen fandt han istedetfor et musikmotiv. Det kunde bli et rigt, broget instrumenteret stykke, fuldt af pragtfuld uro. Nogle takter af den enkle, fine melodi, som havde givet Magnhild billeder fra hendes barndom, kunde dynke det. De kunde jo brydes?

Men da det aldrig vilde ordne sig, fattede han, at ikke her og ikke nu kunde det lade sig gjøre. Han gik der endnu en uges tid; så pakkede han ind. Pianoet lod han stå og nøglen i. Han strøg til Tyskland.

IX.

Ud på det femte året derefter, en søndagskvæld om våren, gik endel jenter op efter ladestedets eneste større gade; de gik arm i arm, flere og flere samlede sig; ti jenterne gik med trestemmig sang.

Udenfor sadelmagerhuset (som forresten intet skilt og ingen butik længer havde) gik de langsommere, som skulde sangen der til gagns høres. Kanske ventede de også på at få se et åsyn i de lave vinduer; men de så intet og togede snart videre.

Da de siste var dragne forbi, rejste en kvinde sig af den store stol i krogen. Hun var ikke mer end halvt påklædt, gik med slæbetøfler og uredt hår. Da hun vidste, at ingen bodde lige overfor, og hun ingen så i gaden, vågede hun sig hen til vinduet, faldt der i tanker med hodet lænet mod armen og denne til vindusskillet. Hun lyttede til harmonierne, som nu og da nådde ned.

Dette kor var en erindring om, at Magnhild engang havde elsket sang og tænkt sin bestemmelse i den. Det var hende selv, som nu stod her, og som, trods søndagen, eller kanske just fordi det var søn-

dag, ikke havde fundet det umagen værdt at klæde sig; klokken var seks om eftermiddagen.

Hun vaktes af vognrammel fra den anden kant. Dampskibet var altså kommet. Så tilvant var hun den eneste afbrydelse i ladestedets øde, at hun glemte, hun ikke var påklædt; hun måtte se, hvem som kom. Det var to damer, den ene med et barn i armen og en solskjærm, den anden med flagrende slør, livlige øjne i et noget rundladent åsyn; hun bar skotsk rejsedragt; — idet vognen ilede forbi, nikkede hun ind til Magnhild, det rejse-brune åsyn strålede; nu vendte hun sig og vinkede med sin behanskede hånd.

Hvem i al verden kunde dette være? Magnhild var af overraskelse, der hos hende altid blev til undseelse, veget langt ind på gulvet. Hvem kunde dette være?

Der var noget kjendt, som vilde frem, men ikke kunde, — da den samme dame i løb kom nedover igjen. Hendes raske dragt gav fart; nu hoppede hun op på trappen og stod i den opslagne dør; de så begge på hverandre.

»Kjenne du meg inkje?« sagde den elegante dame i bygdens bredeste dialekt.

»Rønnaug!«

»Javist!« Og de omfavnede hverandre.

»My dear! I am here bærre for di skuld. I will seje deg, at all those years I have tænkt meget på denne stund. My dear Magnhild!«

Hun talte tre sprog! Engelsk, bygdens dialekt og lidt af landets almindelige.

»I have spoken norsk bærre a couple of months only og kan inkje tale godt.«

Hendes åsyn var udfoldet; øjnene flammede endnu varmere end før, munden havde formet sig, fyldig som den var, til at gjengive lune, godhed, vilje

---

Bærre for di skuld o: bare for din skyld.

i rigt skifte. Hendes figur var blevet endnu yppigere; men hendes raske bevægelser og elegante rejsedragt lod det glemmes. Hendes brede hænder, som bar dette mærke af hendes arbejdstid, tog så varmt begge Magnhilds mellem sine, og straks efter sad de sammen, mens Rønnaug i en fart fortalte disse fire-fem års sælsomme historie. Hun havde ikke villet skrive; ti man havde så alligevel ikke trod hende. Og hvorfor hun ikke havde skrevet straks efter overfarten, som løftet havde været, var simpelt hen, fordi hun allerede på overfarten kom fra tredje til første plads, og det, som havde voldt dette, vilde af alle være blevet mistydet.

Hun havde, da de rejste ud fra Liverpool, siddet fremme på rælingen af det store skib. En mand trådte da hen til hende og sagde på dårligt norsk, at han kjendte hende; ti som hun der sad, havde hun siddet bag på hans karjol for en måneds tid siden. Rønnaug huskede også ham, og de talte sammen den dag og flere. Så kom han med en dame. Dagen derpå kom han med samme dame og spurte Rønnaug, om hun vilde følge dem over på første plads. Der begyndte damen og hun så en engelsk samtale ved hjælp af manden. Der blev megen moro, flere kom til, og det endte med, at Rønnaug skulde være der på første plads; hun vidste i grunden ikke hos hvem. Hun tog bad og fik nye klæder fra top til tå, hvormed flere damer hjalp til, og så var hun siden som en gjæst iblandt dem. Alle var gode med hende. Hun fulgte damen bort fra skibet; det var en tante af den mand, som først havde talt til hende, og snart lærte hun, at det var på hans kost, hun havde rejst og nu siden nød undervisning og det rigeste underhold. Det var også på hans kost, at de siden sammen gjorde lange rejser. I to år havde hun nu været hans hustru; et barn på vel et år havde hun med her. Og det barn måtte Magnhild se, — ikke »imor-

gen«, heller ikke »siden«, men nu, straks! Magnhild var ikke klædt; vel, så måtte hun skyndsomt bli det, Rønnaug skulde hjælpe til, — og trods Magnhilds vægring stod de begge i hendes soverum.

Så snart Magnhild vel var i gang med påklædningen, gik Rønnaug omkring i stuerne; hun gav under dette Magnhild et eneste spørsmål, og det var, hvorfor Magnhild ikke var påklædt så sent på dagen, men fik et langtrukkent »Å—« til svar. Rønnaug begyndte at smånynne, mens hun gik i den ydre stue. Lidt efter kom der ord med; de var engelske, og ét hørte Magnhild tydelig, det var »disappointed«. Magnhild kunde engelsk; de tre siste vintre havde Skarlie læst sproget med hende; hun kunde allerede forelæse for ham af det amerikanske ugeskrift, som det siden hans ophold dersteds var blevet ham et livsbehov at holde. Hun vidste altså, at »disappointed« betydde »skuffet«. — Der foregår undertiden en ændring i vor stemning derved, at solen, som fyldte hele rummet, pludselig er borte, og luften grå, kold, inde som ude. Ligeså uvilkårlig fik Magnhild en ubeskrivelig frygt, og ganske rigtig: næste gang Rønnaug gik nynnende forbi den åbne dør (hun så på vægbillederne), kastede hun et kort sideblik ind på Magnhild; det var ikke egentlig uvenligt; men det kjendtes dog af Magnhild, som fik hun et skud. Hvad i al verden var hændt, eller rettere: hvad var opdaget? Det var hende ikke muligt at fatte det. Hun spejdede, da hun var færdig og kom ind, rundt hele stuen. Men hun spejdede forgjæves efter en ting, der kunde ha angivet, hvad hun selv vilde ha skjult, eller fortælle noget, der kunde vække mishag? Hvad var det? Rønnaugs åsyn var nu et andet, — nej, hvad var det?

De gik; begge var blevet tause. Selv på gaden, hvor så meget kjendt måtte minde, kunde hun, som nylig havde talt i tre sprog, tie i dem alle. De mødte

en mand i en karjol, som talte lidenskabelig med en yngre mand, han havde stanset; begge hilste Magnhild, den ældre ligegyldig, den yngre med triumf i det finnede fjæs og de gnistrende øjne; — først da vækkedes Rønnaug. Til trods for, at snart fem år var gangne, siden hun skydsede den ukjendte mand, som havde talt om Magnhilds bestemmelse, og som havde set hende selv i forhold, hun skammede sig ved, — hun kjendte ham straks! Hun greb hurtig Magnhilds hånd: »Do you know him? What is his name? Does he live here?« hun glemte i sin iver at forsøge sit modersmål. Magnhild hvarede alene på det siste spørsmål: »Ja, siden i vinter.« — »What heiter'n.« — »Grong.« — »Have you tålå ve'n?« — »Mere med hans søn; det var ham, som stod der.« Rønnaug så efter Grong, som just nu kjørte rask — man kunde sige vred — forbi dem.

De kom til det andet hotel på højre hånd; en pige spurtes, om ikke her en dame var taget ind med et barn. De blev vist ovenpå. Der stod den dame, som havde ledsaget Rønnaug. Denne spurte hende på engelsk, hvor barnet var, samtidig med at hun forestillede Miss Roland for Mrs. Skarlie, hvorpå alle tre gik ind i næste værelse til det sovende barn. »Nej, har vi fåt en vugge!« ropte Rønnaug på engelsk og kastede sig på knæ ved vuggen. Magnhild blev stående foran, ikke ganske nær. Det var et vakkert barn, så vidt hun kunde se. Rønnaug bøjede sig over barnet, ikke så hun op, ikke talte hun. Men Magnhild så, at der trillede store tårer over det fine tæppe, der lå på vuggen. Der blev pinlig stilt.

Rønnaug rejste sig, og med et sideblik på Magnhild gik hun fort forbi hende ind i forreste rum, hvorhen Magnhild endelig også måtte gå efter. Da stod Rønnaug ved vinduet. En vogn stansede i det samme

---

Heiter'n ɔ: heder han. Tålå ve'n ɔ: talt med ham.

udenfor, Magnhild så, at den blev draget af tre mænd; det var en ny, vakker rejsevogn, den vakreste, hun havde set. »Hvem ejer den?« »Det er min,« svarede Rønnaug.

Betsy Roland kom ind og spurte om noget; Rønnaug fulgte hende ud. Da hun straks efter kom igjen, gik hun lige hen til Magnhild, der endnu sad og så på vognen. Rønnaug lagde den ene arm over hendes hals. »Will you go with me in this carriage through the country, Magnhild?« Allerede ved berørelsen var Magnhild blevet ræd, hun kjendte Rønnaugs øjne, følte hendes ånde, armen lå over hende som en jærnstang, skjønt den vist ikke trykkede. »Vil du rejse mæ meg op gjønno lande' in this — i denne vogn, Magnhild?« hørte hun én gang til, og røsten bævede. »Ja,« hviskede Magnhild.

Rønnaug slap hende, gik til det andet vindu og så ikke mere ind. »Er den vogn fra Amerika?« — »London.« — »Hvad gav du for den?« — Charles bought it.« — »Er din mand med dig?« — »Yes — ja,« — og hun tilføjede: — »Not here; Constantinople, — delivery af guns. — September we are to meet — Liverpool.« Og da så hun op på Magnhild med et stort blik. Hvad mente hun med det?

Magnhild vilde gå. Rønnaug fulgte hende ned ad trappen. De gik begge bort til vognen, om hvilken der stod flere folk, som nu drog sig noget tilbage. Rønnaug viste frem endel bekvemmeligheder ved den, og idet hun havde hodet inde i den, spurte hun: »Dine rum up stairs are they to be let?« — »Nej, der er bryderi med sligt.« Rønnaug sagde rask godnat og hoppede op ad trapperne.

Magnhild havde ikke gjort mange skridt, før hun følte, at hun bestemt burde ha budt Rønnaug at bo ovenpå. Skulde hun vende om? Å nej.

Gjønno o: gjennem.

Dette blev en af Magnhilds vågne nætter. Rønnaug havde skræmt hende. Og denne rejse? Den vilde hun aldrig i verden foretage!

— — — — —

X.

Den første, hun så, da hun klokken over ti kom frem af sit soverum, var atter Rønnaug, som da kom nede fra ladestedet, og netop nu ind til hende, — nej, ikke til hende, men til præsten, den unge kapellan, som bodde hos Magnhild i det forhenværende sadelmagerværksted. Rønnaug hos præsten? Endnu klokken 11 var hun der. Og da hun kom ud, fulgt af præsten, en ung, bly mand, stak hun bare hodet ind til Magnhild, hilste og forsvandt igjen, fulgt af præsten. — —

Magnhild fik endnu mere at undre sig over; ti senere på dagen så hun Rønnaug i følge med Grong. Det krænkede hende, uden at hun rigtig gjorde sig rede hvorfor. Dagen derpå søgte Rønnaug hende, men rent i forbigående; der blev talt noget om forskjellige folk i ladestedet, som det havde moret Rønnaug at finde igjen, ikke et ord om rejsen. Der gik flere dage, og den nævntes ikke; kanske havde hun opgivet den!

Men så hørte Magnhild om denne rejse af andre: først af matroskonen, som gjorde rent hos hende, så af den, hun kjøbte fisk af, tilsist af alle. Hvad skulde hun gribe til? Ti hun vilde under ingen omstændighed følge.

Rønnaug fortalte hende, at hun læste norsk med Grong, også med præsten, for ikke at plage én ad gangen for meget; hun skrev også stiler, sagde hun og lo. På samme korte måde rørte hun ved personer,

forhold, nævnede dem med en karakteristik, — og straks til noget andet Magnhild blev ikke bedt op til hotellet. Rønnaug trillede ofte sit barn i en liden vogn, hun havde kjøbt; hun stansede da og viste barnet for alle mennesker, hun mødte; men hun kom ikke ind til Magnhild med det.

Rønnaug gjorde den overordentligste opsigt i ladestedet. Det var ikke ualmindeligt i en havn at møde mærkelige omskiftelser i livsvilkår. Men at dømme efter de gaver, Rønnaug gav, efter hele hendes optræden, måtte hun være meget rig, og desuagtet var hun den grejeste, omgjængeligste af alle. Magnhild hørte idelig hendes ros; alene præsten ytrede lejlighedsvis, at hun bestemt havde det utålmod, som karakteriserer lykkebarnet.

Men hvad hørte så Rønnaug om Magnhild? Ti det kunde vel sættes ud over al tvil, at hun spurte sig for andensteds, når hun ikke spurte Magnhild selv. Det gjorde hun også, men meget forsigtig. Der var egentlig bare to, hun spurte bent frem: den ene var præsten, den andre var Grong.

Præsten sagde, at i al den tid, han havde været der, og det var nu snart i et år, havde han aldrig hørt eller set andet end godt. Skarlie var en uklarere person; efter enstemmigt vidnesbyrd havde han bosat sig her alene for tilbunds at studere forholdene og så udnytte dem — »uden konkurrence og uden kontrol.« Han var »ironiker og cyniker«; men præsten kunde ikke nægte, at det undertiden var morsomt at tale med ham. Præsten havde aldrig hørt andet, end at Skarlie var hensynsfuld mod sin hustru — eller rettere sin plejedatter; ti i noget andet forhold stod de neppe. Og den unge, bly præst syntes selv meget forskrækket over at måtte sige dette.

Grong derimod kaldte Magnhild en doven, egenkjærlig, fordringsfuld tøs. Hun gad ikke engang binde sine strømper op; det havde han selv set. Det hånd-

arbejde, hun havde sat i gang der, var længst overladt til en pukkelrygget pige, som hed Marie, og en lang en, som hed Lovise. Magnhild lærte dem en og anden gang noget nyt, og ikke engang dette skyldtes hende selv, men hendes mand, som fik fat i det på rejser og drev hende i vej med det her hjemme. Skarlie var overhovedet en dygtig, driftig fyr, som havde blæst liv i hele denne dovne, uvidende bygd, kanske også snydt folk; men lærepenger fik man betale.

Magnhilds bestemmelse? Bah! Han havde længst opgivet alt dette med bestemmelser. Han havde for tre år siden i Nordlandene set en gammel mand, som i sin barndom var blevet den eneste reddede af en liden bygd; sneskreden havde taget de andre. Manden var en stor torsk; han var blevet 66 år uden at gjøre en døjt andet end at ro, og han døde ifjor på fattigvæsenet. Hvad var så det for en bestemmelse? Det er de allerfærreste, som har en bestemmelse.

Grong var i denne tid i slet lune: han havde trod sin begavede søn bestemt til noget; det var alene for hans skyld, at han levede, — og så bestilte gutten ingen anden ting end at forelske sig! Men Rønnaug, som ikke kjendte noget til Grongs egen skjæbne, blev såre forskrækket over hans hårde dom. Hun kunde heller ikke få drøfte den med ham; ti han erklærede rent ud, at Magnhild kjedede ham.

Så søgte hun da atter Magnhild selv, men fandt hende så forholdsløs, at det var umuligt at komme hende nær.

Vilde hun holde sit forsæt fast, var altså intet andet at gjøre end at liste sig på hende.

I den ligegyldigste tone af verden meldte hun så Magnhild en dag, at i overmorgen agtede hun at rejse; Magnhild behøvede ikke at ta noget videre tøj med; ti stansede de nogensteds, så kunde de lade det kjøbe der. Så gjorde hun selv.

Dette var omtrent klokken 9 om formiddagen, og

lige til klokken 12 strævede Magnhild med et telegram til sin mand, som netop havde meldt hende, at han var kommet til Bergen. Telegrammet blev slutteligen dette:

»Rønnaug, gift med den rige amerikaner Charles Randon, New-York, er her; vil ha mig med på en lang tur.

Magnhild.«

Hun følte det som forræderi, da hun lige på slaget 12 leverede dette telegram ind. Forræderi? Mod hvem? Hun skyldte jo ingen regnskab. — Imidlertid gik hun bort den eftermiddag for ikke at findes. Der lå et telegram, da hun om kvælden kom tilbage:

»Imorgen med dampskibet hjemme.

Skarlie.«

Rønnaug søgte Magnhild klokken 8 næste morgen: hun vilde overraske hende med en fuldfærdig rejsedragt, som lå i hotellet. Men der var stængt hos Magnhild. Hun gik rundt og så ind ad sovekammervinduet, hvor et gardin var oppe. Magnhild var ude! Hun, som sjælden stod op før klokken 9!

Vel; derhen igjen klokken 9. Stængt. Kl. $9^1/_2$. Stængt. Kl. 10 ligeledes; siden derhen hvert kvarter, men altid stængt. Da fik hun mistanke. Og klokken 11 gav hun to gutter god betaling, for at de skulde stå vagt og melde hende, når Magnhild kom hjem.

Selv var hun i hotellet og ventede. Klokken blev 1, 2, 3 — intet bud. — Hun inspicerede sine vagter; alt i orden. Klokken blev 4, den blev 5. Atter inspektion. Den blev 6; da kom en gut styr-

tende, og Rønnaug med hatten i hånd ned ad trappen imod ham.

Hun fandt Magnhild i kjøkkenet. Magnhild havde så travelt, at Rønnaug ikke kunde få hende i tale. Hun gik uden ophold mellem kjøkken, gårdsrum, stuer. Hun var også i kjælderen, var der meget længe. Rønnaug ventede; men da Magnhild aldrig kom til ro, søgte hun hende i spiskammeret. Hun spurte hende, om hun kunde følge med et øjeblik til hotellet. Magnhild havde ikke tid. Hun lagde netop smør på en asjet. »For hvem steller du?« — »Å —.« Hun skalv på hånden, som holdt skeen; det så Rønnaug. »Kommer Skarlie med dampskibet — nu?« Magnhild kunde ikke sige nej; ti det vilde jo snart ha vist sig at være usandt, og derfor sagde hun ja. — — »Så har du sendt bud efter ham?« Magnhild lagde skeen fra sig og gik ind. Rønnaug efter.

Det kom nu for en dag, hvor meget godt, kraftigt norsk Rønnaug havde lært i denne tid, om det end ikke var rent eller fejlfrit. Hun spurte først, om dette betydde, at Skarlie skulde hindre hendes rejse. Og da Magnhild istedetfor at svare tyede ind i soverummet, gik Rønnaug efter; hun sagde, at i d a g slap hun hende ikke.

Dette »idag« fortalte Magnhild, at Rønnaug længe havde havt lyst på hende. Dersom vinduet, som Magnhild nu stod ved, havde været noget større, var hun bestemt steget ud af det.

Men før Rønnaug for alvor fik begynde, hændte noget. Fra gaden hørtes støj og latter og derigjennem en rasende mandsrøst. »Og d u vil nægte mig at gå til alters, din skinhellige satan?« Med én gang taushed og derpå bragende latter. Ventelig blev manden i det samme grebet og ført væk; hujende, leende stemmer, gutters og kjærringers, faldt ind og lød fjærnere og fjærnere.

Ingen af de to i kamret havde forladt sin plads.

De havde begge set ud gjennem døren mod vinduerne i stuen; men de havde også begge vendt sig ind igjen, Magnhild mod haven. Men Rønnaug var ved denne afbrydelse mindet om Maskin-Martha, som i hendes tid havde været ladestedets skræk og jubel. Ikke før var derfor larmen stanset, så sagde hun: »Husker du Maskin-Martha? Husker du, jeg sa' dig noget om din mand og hende? — Jeg har nu spurt mig for, og jeg ved mere. Men det er uværdigt af dig at leve under tag med en mand som Skarlie.«

Magnhild vendte sig, bleg, stolt. »Det kommer mig ikke ved.« — »Det kommer dig ikke ved? Du sidder i hans hus, æder hans mad, bærer hans klæder og hans navn, — det kommer dig ikke ved?«

Men Magnhild strøg forbi hende ind i stuen, uden at værdige hende et svar. Hun stillede sig ved et af vinduerne til gaden.

»Ja, føler du ikke skammen ved det, Magnhild, så er du dybere sunken, end jeg tænkte.«

Magnhild havde netop lænet hodet mod vindusstolpen. Nu lettede hun det så vidt, at hun kunde se på Rønnaug og smile; så lagde hun det ned igjen. Men det smil jog rødmen op i Rønnaugs kinder; ti hun følte deres fælles ungdom sammenlignet i det.

»Jeg forstår, hvad du tænker, —« hendes røst dirrede, — »og så ond trodde jeg ikke, du var, — skjønt jeg rigtignok straks i første møde så, at jeg havde taget fejl, da jeg længtes efter dig.«

Men dette syntes hende selv for stærkt, og hun stansede. Det var jo desuden ikke hendes agt at bryde med Magnhild; tværtom! — Og så forargedes hun over Magnhild, at hun kunde få hende til at glemme sig i den grad! Havde hun ikke gjort det lige fra begyndelsen? Hvor varmt var hun ikke kommen, og hvor koldt var hun ikke modtagen! Og ud af denne tankerække begyndte hun at tale højt:

»Jeg vidste intet skjønnere på jorden end at få vise dig mit barn! Jeg havde jo ingen anden at vise det til. Men du vilde ikke engang se det, — for du vilde ikke for så lidet klæ' dig om!« Hun havde begyndt lemfældigt; men før hun sluttede, skalv rösten, og hun faldt i gråd.

Pludselig for Magnhild op af sin stilling og gik — først mod kjøkkendøren, men der var just Rønnaug, — så mod sovekammerdøren, men huskede, at det nyttede hende ikke at ty did, vendte så om, mødte Rønnaug, vidste ikke hvorhen — og tog flugten tilbage til sin gamle plads.

Men dette så i grunden ikke Rønnaug; ti nu var hun selv i stærk bevægelse. »Du har intet hjærte, Magnhild, det er forfærdeligt at sige det! Så længe har du ladet dig slæbe i skarnet, til du har tabt al følelse, — ja, det har du! Da jeg tvang dig til at se mit barn, gad du ikke engang kysse det! Du bøjede dig ikke engang ned til det, du sagde ikke et ord, nej, ikke et eneste ord, du så ikke, hvor vakkert det var!« — Gråden stansede hende pånv.

»Men det forstår sig,« fortsatte hun, »du har jo selv ikke havt noget barn. Og det kom jeg til at huske, — for ellers var jeg rejst igjen — straks! — Så skuffet som jeg blev, — nu, det har jeg også skrevet til Charles!« — Med andet og stærkere tonefald afbrød hun sig selv: »Jeg ved ikke, hvad du tænker på. Eller også må alting være dødt i dig! Når du kan få din fulde frihed — og så vælger Skarlie! Skrive efter Skarlie!« — Hun gik hurtig op og ned, sagde så: »Nej, nej, så dette er Magnhild, som var så fin og ren, at hun reddede mig!« Hun stansede og så på Magnhild. »Men det skal jeg heller aldrig glemme, og du skal følge mig, Magnhild!« — — — Og med pludselig bevægelse: »Har du da ikke et ord til mig? Kan du ikke skjønne, at jeg holder af dig? Har du rent glemt,

Magnhild, hvor jeg bestandig har holdt af dig? — — Bryr du dig slet ikke om, at jeg er kommen her efter dig lige fra Amerika?«

Hun lagde ikke mærke til, at hun sagde ud sit hele ærend; hun stod og ventede på at se Magnhild vågne og vende sig. Hun stod ikke nær nok til at se, at nu faldt der tårer i vinduskarmen. Hun så bare, at Magnhild ikke rørte sig, ikke med den sagteste bevægelse; dette oprørte hende, og hastig i sine bestemmelser, når hjærtet var fuldt, gik hun. Magnhild så hende ile gråtende op ad gaden uden at se ind.

Og Rønnaug stansede ikke i sin gråd, ikke engang, da hun lå over sit barn og kyssede det. Hun tog det atter og atter op til sig, som vilde hun være viss på sit livs erhvervelse.

Hun havde ventet, at Magnhild kom efter. Klokken blev 8, der kom ingen Magnhild; den blev 9, endnu ingen; hun kastede et sjal over hodet og listede forbi sadelmagerhuset. Manden måtte være kommen for længe siden. Der var ganske stilt, og ingen ved vinduerne. Hun gik hjem igjen og overvejede, idet hun lagde sig, hvad hun nu skulde gjøre, om hun virkelig skulde rejse uden Magnhild, — det var bare et øjeblik, hun tænkte så, — nej, hun vilde bli og tilkalde hjælp! Hun vilde våge et slag, og det med selve Mr. Skarlie, understøttet af præsten og Grong og andre hæderlige folk. Hun tænkte måske noget amerikansk om sagen; men bestemt var hun.

Hun lå og drømte, at Mr. Skarlie og hun slogs. Han havde med sine store, hårede hænder fåt hende fat i hodet, skulderen, hånden; hans ækle ansigt med de nøgne gummer så leende ind i hendes øjne. Hun kunde ikke ta fra sig . . . atter i hodet . . .; da ropte Magnhild på hende, gjentagende, højt, — hun vågnede. Magnhild stod foran hendes seng. »Rønnaug! —« »Ja, ja!« — »Det er mig — Magnhild!«

— Rønnaug satte sig op i sengen, halvdrukken af søvn: — »Jo, jeg ser — du — det er dig? — Nej virkelig dig, Magnhild! Vil du følge?« — »Ja!« Og Magnhild kastede sig over hende og brast i gråd, — hvilken gråd! Som et barns, der efter lang skræk finder sin mor. — »Herre gud, hvad er hændt?« — »Jeg kan ikke sige det!« og atter den lange inderlige gråd. Og så gjorde hun sig stille løs og gik hen for sig selv. — »Men nu følger du mig?« — »Ja,« hørtes hun hviske og derpå atter gråd. Og Rønnaug strakte sine armer ud; men da ingen kom i dem, hoppede hun selv ud og tog glæden praktisk ved at klæde sig på i en rivende fart. Der var glæde, ja, triumf i hendes sjæl.

Mens hun sad på sengkanten og klædte sig, så hun nøjere på Magnhild; sommernatten var aldeles lys, og Magnhild havde hejst et gardin, åbnet et vindu og stod der. Klokken måtte være som 3. Magnhild var i underskjørt med en kåbe over; en pakke lå på en stol; det var kanske hendes kjole. Hvad kunde være hændt? — Rønnaug gik ind på salen for at klæde sig videre, og da Magnhild kom efter, lå hendes ny rejsedragt der og blev vist frem. Hun sagde ikke tak, hun så neppe på den, men satte sig ved siden og gråt pány. Rønnaug måtte klæde hende på. Herunder hviskede hun: »Har han villet bruge vold?« — »Det har han aldrig,« sagde Magnhild; »nej, der er andre ting,« og gråden tog hende så stærkt, at Rønnaug intet videre sagde, men gjorde både hende og sig selv færdig på kort tid. Hun skyndte sig ind igjen for at vække sin amerikanske veninde, derpå ned for at vække i hotellet; hun vilde rejse om en time. Hun fandt Magnhild i den stilling, hvori hun havde forladt hende. »Nej, tag dig nu sammen! Inden en time skal vi være herifra!« Magnhild sad dog: det var som hendes kraft var

udtømt med den kamp og den beslutning, hun nylig kom fra. Rønnaug lod hende være; selv havde hun nok at gjøre. Alt blev færdig pakket, og tilsist barnet omgivet af sine rejsetæpper uden at vågne. Inden en time var ganske rigtig både de og deres sager stuvede i hendes prægtige rejsevogn. Alt sov omkring dem. Afsted gik det i den lyse morgen forbi kirken. Solen såes ikke; men himlen rødmede over fjældene i øst, landskabet lå i mørke skygger, fjældenes øverste skråninger i et sort-blåt af dybeste dybde; elven, uden strejf af lys over sin kamp, skar frem som et tog af vrede, vilde besøgende fra fjældene, der kom nedover netop i dette opvågnelsens øjeblik, strygende frem uden stans, uden skånsel, med skogrende røster over sine vilde forsæt og det held, der fulgte dem.

De naturindtryk og de følelser, Magnhild ellers kunde ha havt ved færden — som rejse fra mange års lidelser, eller som den første mil på en ny livsbane, i sin barndomsvenindes pragtfulde vogn, — — det dovnede alt af i en træt, tom døs. Hendes liv til daglig havde jo været mangeårig hvile i vaner, så en kvælds bevægelse havde aldeles tømt hendes kræfter. Hun længtes til intet som til en seng. Og Rønnaug, som vilde ha modsætningens under helt gjennemført, hun vilde ikke alene komme i sin egen vogn med to hester for (når stigningen begyndte, vilde hun ha fire); men hun vilde også sove i en af gjæstesengene på det skydsskifte, hvor hun havde tjent som jente. Så gjorde de også, og tre timers søvn blev her taget. Konen i huset kjendte Rønnaug; men da Rønnaug ikke likte hende, blev intet prat af.

Efter at ha sovet, spiste de og betalte, og så måtte Rønnaug egenhændig skrive i skydsbogen. Det var altfor morsomt. Da læste hun, sist skrevet i den, følgende: To personer, 1 hest, næste skifte, — og tilføjet i margen:

»Fugle mødte os to, kvit-kvit!
Hos o s I tænker at bo, kvit-kvit?«

»Vi tænker aldrig det gran, tra-ra;
vi elsker over forstand, tra-ra!«

»Hvad er dette for løjer?« Begge de andre til; for Betsy Roland blev det oversat.

Nu mindedes de alle, at de, just som de kjørte ind, havde set en vogn med en herre og dame i kjøre ud og opover fort forbi. Herren havde vendt sig bort, som vilde han ikke sees; damen havde været tilsløret.

De talte om dette endnu, da de sad i vognen og kjørte videre, mens alle folk på gården havde samlet sig. De rejsende fandt ud, at verset måtte skrive sig fra to lykkelige nygifte, — og Magnhild kom, ved den sort tankeforbindelser, man ikke råder for, til at huske hine to unge, ham i saffiansstøvlerne og hende med det særeget opsatte hår, som hin kvæld på hendes bryllupsrejse modtog dem på næste skifte. Derved kom hun til at mindes brylluppet, derved til at tænke på, hvad hun i alle disse år havde gjennemgået, og hvor planløst hendes liv lå, planløst, enten hun så bagover eller frem.

Det var imidlertid blevet en vidunderlig dag; solen havde nu nåd over de her så høje fjælde. Dalen lå således til, at den helt blev overskinnet, skjønt den var trang. Elven gik her i smalere, men stenrigere leje, gik skumhvid, hvor kampen stod, græsgrøn, hvor denne ophørte, blå, hvor lien skyggede, og grå her, hvor den dannede evje over en leragtig bund. Græsset dernede stod med stive børster, længere oppe med gule æggeblommer, de største, de havde set.

Fjældene øverst oppe glitrede; den mørke furuskog på barm og i fang stod med slig mæt frodighed, at den, som rigtig så, uvilkårlig blev opfrisket.

Her, nærmest vejen, stod løvskog; ti her var furuen borthugget, men brød ellers erobrende frem igjen fra sit mægtige hovedland der bag. Vejen var støvfri. I skogbrynet stod fjældblommer med det siste dugglimt for idag. De rejsende lod holde og plukke, sad siden og forlystede barnet med blomsterne og bandt kranser og prydede det med. Lidt længere oppe, da elven sank dybere under dem, så dens dur ikke tog al lyd ind under sig, var der jublende fuglekor. Trosten vippede, enkelt- og flokkevis, fra det ene træ over i det andet, dens kraftige snatren vederkvægede; en opskræmt tiur turede med stærke vingeslag bort mellem grenene. En hund, som fulgte hestene, skræmte ryper op; de skreg, flaksede, gjemte sig i lynget, skreg og skræmtes atter op, men søgte ad omveje tilbage. De måtte ha reder her: her stod også så fuldt af bjørk rundt om den lille lyngplet.

»Å, hvor jeg har længtes til denne rejse! Og Charles, som gav mig den!« — Tårerne stod Rønnaug i øjnene; men hun afbrød sig selv efter at ha kysset sit barn: »Ingen tårer! Hvorfor?«

Og hun sang:

»Shed no tear! O shed no tear!
The flower will bloom another year.
Weep no more! Weep no more!
Young buds sleep in the roots with core.

Det er vor sommerrejse, Magnhild! The summer-travels in Norway! Nu fremad!«

Men Magnhild bøjede sig ned og tog ansigtet mellem sine hænder.

»Du skal få det godt, Magnhild. Charles er så god! Han vil gjøre alt for dig.«

Men netop nu kunde hun høre Magnhild hulke, og så holdt hun inde.

Den soldag, de rejste frem igjennem, den friske

krydrede fjældluft, de indåndede, den jubel, der slog ud af skogen, barneminderne i dette, blev Rønnaug for stærke. Hun glemte Magnhild og sang igjen. Så tog hun barnet og talte overgivent med det og med Miss Roland. Hun overraskedes ved, at Magnhild spurte: »Elsker du din mand, Rønnaug?« — »Om jeg elsker ham? Nu —! Da Mr. Charles Randon sa' til mig: Jeg vil sørge for Deres udvikling, Rønnaug; jeg håber, De gjør mig glæde, — vel, så gjorde jeg ham glæde. Da Mr. Charles sa' til mig: Min kjære Rønnaug, jeg er adskillig ældre end De; kunde De alligevel ville være min hustru, så er jeg viss på, at jeg blev lykkelig; — vel — så blev han lykkelig. Og når Mr. Charles siger: Min kjære Rønnaug, lad mig se, du våger over lille Harry, så jeg finder eder alle i Liverpool i september, og din norske veninde med, — så finder han os i Liverpool i september og lille Harry frisk, — og min norske veninde med!« og hun kyssede barnet og fik det til at le.

De skiftede hester på gjæstgivergården; de to blev siddende i vognen. Rønnaug stod af, dels for at se gamle tomter igjen, dels fordi hun vilde skrive i skydsbogen. Det hørte til, sagde hun. Straks efter kom hun leende med skydsbogen. Under samme adresse, nemlig: »To personer til næste skifte« — betegnende for disse »to personer«, i deres forhold til virkeligheden, at de ikke engang så efter, hvad næste skifte hed! — stod følgende:

»Kjærlighed er hele knoppen,
hele blomsten, hele frugten.
Endda, når af vintertugten
kvisten bryder, ropes: stop'en!
Stans så heller selve livet;
mellemvej er ikke givet.«

Rønnaug oversatte det for Betsy Roland, og på norsk og engelsk tog de alle tre ud sine forskjellige gisninger. Deri stemte de, at her måtte være to elskende på rejse, og det under særegne forhold; men hvilke: om de var nygifte, eller bare elskende, om de var på en flugt, eller bare drev morskab efter vel overstået kamp, eller — — ja, der var flere muligheder! — Rønnaug vilde skrive verset af, og Magnhild bød blad af sin lommebog. Idet hun tog denne op, faldt et brev frem; hun blev selv forundret. Men så huskede hun, at hun havde fået det med posten en times tid efter hendes mands komme igåraftes. Optagen af kampen med ham havde hun lagt det i bogen så længe. Hun fik aldrig breve, så hun kunde ikke skjønne, fra hvem dette kunde være. De to, som kom fra Amerika, opdagede ikke, at brevet bar fremmede frimærker; det gjorde Magnhild straks. Hun åbnede; det var et fint skrevet brev på fint papir, et langt brev. Der stod München over, og derunder — læste hun også ret? — Hans Tande! Hun slog brevet sammen uden selv at vide af det, mens en heftig rødme skyllede over hendes åsyn og hals. Begge de andre lod, som de intet havde set; Rønnaug gav sig ifærd med at skrive af verset.

De kjørte hurtig videre, og under dette lod de Magnhild være. Men dennes forlegenhed tiltog i så høj grad, at det pinte hende selv at sidde i vogn med de andre. Hun bad ydmygelig om at måtte få stige ud og gå et stykke. Rønnaug smilte og bad kusken holde; — her var en slette, hvor hestene kunde hvile så længe. Da de rejsende var stegne ud, tog hun Magnhild og førte hende et par skridt mod skogholtet bag dem: »Så, — gå nu derind og læs dit brev!«

Da Magnhild stod i skogen, stansede hun. Hendes bevægelse tvang hende dertil. Hun spejdede, som frygtede hun selv her folks nærværelse. Solen spil-

lede hist og her på de faldne gule nåler, de faldne rådne stammer, på den dybgrønne mos over stenene og på lynget i åbningerne. Der var aldeles stilt; borte fra den sollyse skogkant nådde et enkelt fuglekvidder og barnets lallen og Rønnaugs latter. Det klang så klart imellem stammerne.

Magnhild vågede atter at ta brevet frem; hun viklede det ud. Det havde fåt falske folder. Hun lagde det åbent foran sig og så i det, som en ældre kvinde ser udover et kistegjemt klæde fra brudefærden. En enkelt gjennem grenene faldende stråle legede på det, urolig, snart rund, snart aflang. Hun så i dens lysende ring et ord, to ord tydeligere end de andre: »store håb — og veg« stod der; — »store håb — og veg;« hun læste det og skalv. Ak, ak, ak! Op igjen og op igjen læste hun det og blev så rig på forventning, på frygt, på minder af salighed og kamp, — — hun kunde ikke sidde, hun rejste sig, men for atter at sætte sig og prøve. En lang, lys latter fra Rønnaug kom skydende ind som en stav, hun greb til støtte. Hun fik mod af hendes mod og så hist og her i brevet, ikke for at læse, men for at gjætte, om hun turde. Men hun var selv for oprevet til at kunne lægge brudte sætninger sammen til mening og førtes uden at vide det ind i den sammenhængende læsning. Hun fattede ikke alt, hun læste. Men det var dog et samkvem; det var som et håndtryks berøring. Der summede noget om hende af musik, hans musik; hun var i hans omgang igjen, den duft, det blik, den undselige taushed, hvori hun hos ham havde levet jordens højeste fryd. Diamanten skar lysringe over pianoet, hans fine hånd legede »blomster i enge«. Fuldstændig hos ham gav hun sig i henførelse til at læse anden gang, fattede mere, stansede, jublede uden ord, læste, mens tårerne trillede. Hun stansede uden at vide det, bare fordi hun ikke så, begyndte på igjen uden at mærke det, af-

brød, gråt ud, læste, endte for at begynde påny. Tre, fire, fem gange op igjen. Hun kunde ikke mere! —

Hvad var imidlertid ikke gjennemgået af tanker og følelser, hun tusene gange havde havt, og af tanker og følelser, hun aldrig havde anet.

Det første hele indtryk, hun samlede, i den halvklamme skogskygge, der hun sad gjemt, var som en bundt af bævende stråler. Det var den anelse, hun fik — den var ikke udtalt, og dog åndede den op af hver linje (tusene gange sødere således!), den anelse, ja vished, at han, ja, h a n havde havt kjærlighed for hende! — og dernæst den fulde kundskab, han samtidig havde havt, om hendes kjærlighed, — længe, længe før hun havde fattet den selv! — og som han dog ikke havde rørt ved, nej, ikke med et blik. — Hvor overbærende han havde været! Og hvad havde han dog ikke altsammen set hos hende! Var det sandt, kunde det være sandt?

Å, det var det samme! Men at få føle alt dette tilbunds, som h a n havde følt, det var i hendes sorg ligesom solen bag den våde luft, — efterhånden glidende ind i dunstlagene med tusene aldrig anede lysvirkninger oppe og nede. Hvilken opånden igjen efter års tomhed, savn, rugen!

Først senere trængte de enkelte tanker frem, men i grunden ikke før Rønnaug kom til. Det var også så tunglæst, dette brev; det klang hist og her som oversættelse fra et fremmed sprog. — Men nu brevet.

— — —

»Jeg kommer tilbage fra syden. Jeg trodde mig stærk nok. Ak! — bladene har vel sagt Dem, at jeg er syg; men bladene ved ikke, hvad jeg nu ved.

Det første, jeg gjør i den ny vished, er: at skrive Dem til, kjære Magnhild.

De vil naturligvis bli smertelig forundret ved at

se min underskrift. Jeg vakte store håb — og veg, da de skulde fuldbyrdes.

Tusene gange har jeg siden tænkt mig, hvor det har budt imod for Dem at gå til pianoet og prøve på at gjentage en sang, vi tre sammen havde studeret, eller en øvelse, vi to havde gjennemgået. Der skulde et under til, om De kunde komme Dem til.

Tusene gange har jeg også overtænkt, om jeg skulde skrive Dem til og sige Dem, hvad jeg nu endelig siger Dem, at min dybeste sorg i livet har dette været.

De udfriede mig af et engang rigt, men siden uværdigt forhold, og dette blev mig til oprejsning. Uskyldsspiren i min sjæl havde atter fået luft. Hele omfanget af denne udfrielse kjendte jeg ikke, så længe vi var sammen.

Og til tak for, hvad De har gjort mod mig, har jeg brudt Deres liv ned, så vidt jeg kunde. Men jeg har også længtes til at sige Dem, hvad jeg nu tror, nemlig: vor bestemmelse på jorden er ikke alene den, vi selv kjender, ikke alene den, vi tror er vort livs hovedsag. Da De uden selv at vide det gav mig en renere, højere retning, fyldte De også en bestemmelse, kjære Magnhild. Den var kanske liden; men kanske var den også bare en hundredel af en større, som De har øvet mod mange flere uden selv at ane det.

Magnhild, nu kan jeg sige det, uden at mistydes, og tillige uden at skade; ti D e er blevet halvfemte år ældre, og jeg går bort; — ja, nu tror jeg, det vil hjælpe Dem at få høre det. Altså: uskylden i Deres sjæl var i Deres særegne skjæbne blevet til en sædelighed, der hos Dem fremfor hos nogen, jeg har mødt, forkyndte sig som en magt. Den var så meget skjønnere, som den ikke var sig sine ytringer bevidst. Den åndede af hver rørelse i al Deres bange kejtethed. Den nådde mig ikke alene i Deres rødme, Magnhild; nej, også i Deres stemmeklang, i det umid-

delbare forhold, De indtog til hver, De talte med eller så på eller bare hilste. Det menneske ved Deres side, som ikke var rent, gjorde De afskyeligt; De lærte selv den frafaldne, hvilken skjønhed sædelighed ejer.

De har den fulde ret til at glæde Dem over dette, som jeg her siger. Ja, gid det måtte mere end glæde Dem! Det er ikke godt at ruge over en tabt bestemmelse, Magnhild, og af breve fra Grong kan jeg forstå, at dette gjør De nu. Den, som ikke når det første eller største, han vil nå, tør ikke straks synke hen i skjødesløs uvirksomhed; ti derved hæmmer han den tusenbladede bestemmelse, livstræet har? Kanske selve skuffelsen skulde være med?

* * *

(Fem dage senere.)

Magnhild, jeg siger ikke dette for at undskylde mig. Hver gang jeg tænker på Deres sang, ved jeg, hvad jeg har stanset. Den havde en renhed, urørt af lidenskab; derfor strøg den rensende over min sjæl. Duften af gode minder var i den, minder om min barndom, min mor, min gode lærer, mine første forestillinger om musik, mine første længsler i kjærlighed eller skjønhedstrang. Også de første skjære farver over livet gled frem igjen, de, som endda ikke var stærke, men heller ikke smudsblandede.

Jeg tænker mig denne sang kunstmæssig bøjet, åndig gjennemstrålet, — hvilken forkyndelse! Og dette har jeg stanset.

Jeg kjøbte, mens vi var sammen, nogle søljer, som Deres far havde gjort. Jeg synte dem for ingen. I mine daværende omgivelser vilde det ha vakt mistanke og derved ufred. Men i disse søljer følte jeg slægtsopgaven, Magnhild, — slægtsarbejdet, som Deres anlæg skulde fortsætte. I Deres fars arbejder er der

uskyldig fantasi, tålmod, i det ufuldkomne ligesom suk fra endnu betydeligere, uløste kræfter.

Er alt dette nu stanset, derved at D e er stanset, som er den siste af slægten, og uden barn? Nej, jeg undskylder mig ikke.

* * *

(Jeg har atter flere dage været stanset. Nu må jeg prøve at fuldføre.)

Lad ikke det, jeg har gjort ondt mod Dem og derved desværre mod flere både i samtid og eftertid, bli brugt af Dem som en undskyldning til aldeles intet videre at gjøre! De kan jo, hvis De vil, forløse, hvad der er evne i Dem, om ikke på den ene måde så på den andre. Og gjør nu det, også fordi jeg be'r Dem om det! De kan gjøre min brøde mindre tung for min tanke nu i de siste livets timer.

Ja, idet jeg skriver dette, letner det. Den godhed, De trods alt vistnok har for mig, (jeg føler det!) gir mig bud.

De vil, så vidt De kan, redde mit livs virksomhed også der, hvor den ikke fuldførte, hvad den begyndte; De vil opbygge og udbedre. Magnhild!

De føler dog denne bøn tillige som en trøst?

* * *

(Jeg kom ikke længer. Men idag er jeg bedre.)

Hvis dette hjælper til at åbne Dem verden igjen, så De træder ind og tar fat; ja, hvis alt det, som De enten helt forsømte eller halvt gjorde, kan få rang af led i en opgave og altså bli kjært, — da gjør De godt mod mig; husk det! Lev vel!

Ak, ja, l e v v e l! — Jeg har andre breve at skrive og kan ikke meget. L e v v e l!

H a n s T a n d e.

* * *

(Otte dage senere.)

Jeg sætter over i brevet til Dem følgende fra et andet brev til en anden:

»Det er ikke sandt, at kjærligheden for alle er gjennemgangen til livet. Kanske er den det ikke for halvdelen selv af dem, som når frem til et virkeligt liv.

Der er mange, som øder sin tilværelse i savn af kjærlighed eller for at følge sin kjærlighed. Nogle af dem kunde måske ikke andet (menneskene er så forskjellige, forholdene ofte så undskyldende); men de, jeg har set gjøre det, kunde ubetinget ha hersket over sig selv og derved vundet en ny kraft. De lod imidlertid alt forsøg herpå fare, dertil opmuntret af en litteratur og en kunst, hvis kortsynthed kom af, at den var smittet i viljen.«

XI.

Magnhild og Rønnaug kom arm i arm ud af skogen, hvor Rønnaug endelig havde måttet hente hende, og hvor så meget var blevet fortalt, gjennemgået, vejet. De trådte helt ud på sletten. I hvilken blå duft stod ikke fjældene, og i denne ramme furuskogen der borte, lynget her fremme, og så sletten med Miss Roland og barnet; de sad på blå og røde tæpper ved vognen. Fra denne forgrund gik moderens øje fantasirigere ud igjen og tog endnu stærkere indtryk af linjerne, lysningen, farverne.

»The summer-travels in Norway; the summer-travels in Norway!« sagde hun hen for sig.

Man kunde ane det ud af hvert ord, at de var de med størst fantasi gjentagne af hele hendes engelske ordforråd.

De gik langsomt videre omkring. For Rønnaug var Magnhild blevet ny, hendes bevidsthed mangfoldiggjort, hendes åsyn gjennemstrålet og derved et andet. Magnhild havde jo snart i fem år hemmelig ruget over sin tabte bestemmelse og sin tabte kjærlighed, de to søsken, som levede og døde sammen. Hun havde nu åbnet sin sjæl for en anden; — dermed var sket noget!

De lod spænde for og drog videre. Men middagshvilen i naturen forstyrredes ikke af dem, neppe engang af vognramlen; ti de drog langsomt frem i lierne.

På næste skifte læste de i skydsbogen følgende:

Os mødte ravneskrig på denne vej.
Vi skjønner begge, at det ondt bebuder.
Vi ofred ikke til de vrede guder,
og selv de blide nærer store tvil.
Hvad gjør det os? Én gud for os er gyldig.
Ham har vi med os! Og for ham uskyldig
vi ler ad varslerne og har ej il.

Disse småvers blev selv til et fuglekor over de rejsende.

Men ikke-samtonig glæde forstemmer, — og her blev desuden verset til forvarsel; ti de havde jo bare holdt frem et lidet stykke fra gjæstgivergården, så mødte dem kirkespiret på højen, hvor Magnhilds forældre og søsken lå, og stenvejen til venstre i fjældet, hvor hendes barndomshjem havde ligget.

Den golde stenvej havde steget op i Magnhilds minde, så ofte som det syntes hende, at hendes spildte, lange livs leje lå som en sådan. Her mødte det atter således. Den trøst, hun nylig havde fået, kunde længe ikke tale. Ti der fulgte hende jo så meget uløst og usikkert. Hun nærmede sig nu udgangspunktet for altsammen; fra højen kunde præstegården sees.

Det var aftalt, at de skulde ta ind her. Vognen gled nedover mod den venlige gård gjennem en bjørk-allé. Rønnaug fortalte Miss Roland om præstefamiljen og gjorde det morsomt. Da skræmtes de alle op, ved at vognen vilde vælte. Lige ved svingen op mod trappen havde kusken kjørt op på en stor sten, som lå og bød sin laveste side frem netop på denne kant. Både Rønnaug og Miss Roland gav et let skrig, — og da alt var overstået uden videre fare, lo de. Til deres glæde lo Magnhild med. Så lidet tilfældet var, det hjalp til at flytte hende. Nu var hun med én gang på præstegården! Denne sten, — hvor mange hundre vogner havde ikke kjørt op på den; men kom den nogensinde væk? Der stod gamle Andreas, gamle Søren, gamle Knut! Der så også gamle Ane ud! En hund gjødde fra stuen; Magnhild spurte: »Har de fåt hund?« Rønnaug svarede: »Så skal jeg vædde, den er kommen af sig selv!«

Gamle Ane tog tøjet, Rønnaug barnet, de blev alle fra gangen vist ind i dagligstuen; men der var ingen uden hunden, en stor lurvet en, som for det første gode ord opgav sin vrede og gik mageligt snusende og logrende fra den ene til den andre, derpå tilbage til ovnen, — lagde sig, fed, forsørget.

Det knagede og bragede ovenpå; det var præsten, som rejste sig af sofaen. Denne springfjærsmusik kjendte Magnhild så godt. Hunden kjendte den også; han rejste sig, han vilde ud for at følge sin herre. Men denne, som hørtes i den sukkende trætrappe, gik ikke ud, men kom ind, så hunden bare hilste på ham, logrede og gik atter tilbage til ovnen, hvor han vældte sig stønnende efter så stor bevægelse.

Præsten var den samme i alle mulige måder. Han havde hørt om Rønnaug og var glad ved at se hende; hans fede hænder holdt hendes så venlig og længe, og endnu længere Magnhilds. Han hilste på Miss Roland, og barnet havde han moro af; det var

blevet livligt ved de ny ting i stuen, især ved hunden.

Og da han havde tændt piben og fået de andre og sig selv til sæde på de broderede stoler og sofaer, var det første, han måtte fortælle (ti det var netop for en månedstid siden så heldig tilendebragt), at »småpigerne« var blevet forsørget. De havde nemlig fået hver sin livrente. Det var virkelig på udmærket sikre vilkår. Gud havde i sin ubegribelige nåde været så god imod dem. — Mere bekymret havde de været for »frøkenen« (den fordums lærerinde kaldtes så). De havde jo tænkt også at gjøre noget for hende, skjønt det neppe var blevet tilstrækkeligt; dertil strakte deres midler neppe, og selv kunde hun intet mere ha fortjent sig; ti hun var blevet så besværlig. Men gud havde i sin uransagelige nåde også tænkt på hende. Hun behøvede ingen livrente mere. Hun havde været i besøg hos en slægtning ikke så mange mil herfra; der havde gud kaldt hende til sig; hun havde ikke tålt rejsen. Efterretningen var kommen til dem for et par dage siden, og præsten var i stor uvished, om han kunde rejse til begravelsen; det beroede på et brudepar, om det kunde opsætte vielsen et par dage. »Således går det, kjære Magnhild, omskiftende i livet. Den ene til graven, den andre til brudeskamlen. Ak ja! — Det var da en vakker kjole, du der har, mit barn. Skarlie er sandelig en god mand mod dig. Man tør ikke sige andet.«

Endelig kom fruen og de to døtre. Det lidt våde hår, de rene manchetter, de nystrøgne kjoler viste, at de havde gjort toilette. De talte ikke, det besørgede præsten; de nejede bare, idet de tog i hånd, fandt sit broderi og satte sig på hver sin broderede stol. Den ene af døtrene rejste sig dog snart og hviskede til moderen; man kunde af retningen, som først hendes, så moderens blik tog, slutte sig til, at det var et spørsmål, om flordraget over spejl, bille-

der og et par gibsfigurer skulde tages af. Da pigen atter satte sig, var det sandsynligvis besluttet, at det ikke skulde tages af. »Og frøkenen, som er død?« sagde Magnhild. Alle tre sænkede på én gang broderierne og løftede hoderne. »Hun døde af slag,« sagde fruen. De sad lidt; derpå broderede de videre.

Præsten rejste sig for at få hunden ud. Den gik overmåde skamfuld, hvilket præsten roste den for. Derefter fulgte flere af dens dyder i langsom fortælling. Den var kommen til dem for tre år siden; vorherre alene vidste, hvorfra; men også han alene vidste hvorfor: ti allerede i næste sommer havde den frelst frøkenens liv, da Ole Bjørgans gale okse var kommen imod hende på hendes vanlige spasertur til kirken.

Den tredje store begivenhed: at gamle Andreas hug sig i foden, kom dernæst i lige langsom fortælling. Præsten gav just, hvad gamle Andreas sagde, da præsten havde båret ham ind på sengen, så blev fortællingen afbrudt ved, at det skrabede ydmygeligen på døren; det var naturligvis hunden. Den svære præst rejste sig straks for at lukke ham ind, gav ham gode, advarende ord, der blev modtagne med logrende tilbageholdenhed.

Hunden så sig rundt. Og da fruens øjne åbenbart så mildest på den, gik den straks did og slikkede den hånd, hun gav ned.

I det samme rejste Magnhild sig, gik lige hen til fruen, strøg hendes hår; hun følte, at alle så på hende, men mest fruen, i forlegen forundring — og Magnhild havde ikke evne til videre at klare, hvad hun her havde påtaget sig, skyndte sig derfor ud. Der blev stille i stuen efter dette.

Hvad var det? Hvad var hændt? Det var hændt, at Magnhild havde om formiddagen fået et brev, som vi kjender; men derefter så hun på præstegårdslivet med ny øjne.

Det kjedsommelige oplod sig; hun så bag det ind i en hjærtelighed og en uskyld, hun altid havde overset, og hun begyndte at ane noget.

I præstens fortællinger, fra den første til den siste, ikke et ord, der gav mindelse om, at han eller nogen af dem havde gjort noget godt. Man måtte selv opdage det. Men det havde hunden gjort, før Magnhild havde gjort det.

Den takkede; havde hun nogensinde gjort det? Og det strømmede så stærkt ind på hende, at hun måtte derhen, hun også. Først ifærd med det, følte hun i alles forundring, hvor uvant de var til tak eller takkens tegn fra hende, og dette skræmte hende, så hun gik.

Hun gik vejen bortover mod kirken, måske fordi denne netop var omtalt. Selv optoges hun helt af sit ny syn. Hun havde til dette øjeblik nøjagtig set alle deres naragtigheder, det var sandt. De havde ærgret, moret eller kjedet hende. Men hun havde ikke før nu set, at det, som nylig var blevet rost hos hende selv, havde hun fåt i dette hus; det havde her bredt sig beskyttende over hendes sjæl, som broderierne over møblerne i deres stuer. Havde Skarlie kunnet nytte alle husets svagheder til at liste sig ind på hende, hun havde dog også i dette hus fåt den styrke, hvormed hun havde holdt imod ham til idag.

Hvis hun her levede forholdsløst, så var skylden ikke bare husets rolige vanegang, men mest hendes egen, som allerede her havde stængt sig ind i sine drømme. Det skulde hele den overbærenhed til, som også var huset egen, for alligevel at ta hende så vidt med, som hun var kommen. I et andet hus vilde hun være sat på porten, — tung, uskjøn, utaknemlig som hun havde været!

Ja, utaknemlig! Hvem havde hun nogensinde takket? Jo, én, — ham, som havde gjort hende mest

ondt, — men også mest godt; ti ham elskede hun. Dette kunde ikke regnes.

Men hvem ellers? Ingen her! Ikke Skarlie, skjønt han havde været vedholdende god mod hende i meget, også han. Ikke fru Bang, og hvor havde hun dog ikke været god! Ikke Rønnaug, nej, ikke Rønnaug heller!

Hun forfærdedes. Hun talte jo første gang i sit liv rigtig med sig selv; og dog havde hun næsten intet andet gjort.

Nu fattede hun det, skjønt det engang før, men så forbigående, havde skræmt hende, — nu først fattede hun det, hvad det måtte ha været for Rønnaug, i mange år at længes til Magnhild for at fortælle hende sit rige livsskifte, for at vise hende sit barn, for at fri hende selv ud og gjøre hende lykkeligere, — og så møde en, som ikke engang gad følge hende bort til hotellet, hundre skridt derifra, — fordi hun ikke havde gidet klæde sig på!

Hun sad atter på højen foran forældrenes ødelagte hjem; hun dækkede sit åsyn i skam.

Fra de tanker, som her fødtes, gik hun ikke før mod kvælden, træt på sjæl og legeme.

Da hun sent om kvælden sagde godnat til Rønnaug, lagde hun sin arm om hende og lænede sit hode op til hende. Men hun fandt ingen ord; ti man finder ikke dem første gang.

XII.

Rønnaug drømte næste morgen om sang; hun hørte den endnu, da hun vågnede, og lidt efter samlede hun sig så vidt, at hun spurte sig selv, om det

virkelig kunde være Magnhild, som sang! Denne tanke fik hende lysvågen og ud af sengen.

Hun var ikke før kommen i sin morgenkjole, så åbnede hun et vindu. Fra dagligstuen, d. v. s. nedenfor i den anden ende af huset lød sang til et svagt pianospil. Sangen var ren, høj; det måtte være hende!

Hun skyndte sig for at bli færdig og komme ned. Ude på gangen tog hun sine støvler, som stod der, for at drage dem på derude, da hun frygtede for at vække Miss Roland og barnet. Der kom nogen op ad trapperne; hun satte rask støvlerne ned og stillede sig foran; ti det hode, som stak op, var Grongs. Han her?

Han hilste med et skarpt, kort blik på hende og gik uden et ord ind på et værelse ved siden af.

Rønnaug sad og hørte på sangen, mens hun gjorde sig færdig. Den flød så ligelig og stille; der var vistnok glæde i den, men dæmpet, man kunde kalde den skjær.

Hun holdt sig rolig, til Magnhild sluttede og stod endnu lidt. Så gik hun ned. Døren var halvåben, derfor havde hun hørt så godt. Magnhild havde vendt sig med pianostolen og sad og talte med sine to veninder fra barneårene; de sad en på hver side af hende. Det var for dem, hun havde sunget, lod det til.

De rejste sig alle, da Rønnaug trådte ind. Magnhild lod hende se på klokken. Sandelig, den var ti! Magnhild havde længe været oppe. — Og sunget?

Pigerne fjærnede sig for at bringe kaffe, æg o. s.v. ind i spisestuen. Straks Magnhild så, de var ene, skyndte hun sig med at spørge Rønnaug, om hun vidste, at Grong var her. Rønnaug fortalte, hun havde netop mødt ham. »Jo,« hviskede Magnhild, »han er på rejse efter sin søn. Tænk, han er flyg-

tet med sin forlovede! Han er 20 år, og hun er vel 16!«

»Altså versene?« — »Var naturligvis af ham. Grong raser. Han havde jo villet opdrage ham til digter!« De lo begge. Gutten var virkelig overmåde begavet, fortalte Magnhild videre, og faderen havde for hans skyld læst alt muligt og havde rejst med ham i Tyskland, Frankrige, Italien, England. Nu skulde han få et indtryk af fædrelandets natur og folkeliv, og så — vips! — borte er han!

Grong hørtes i trapperne, så mere blev ikke fortalt. Men de fik et hvast blik, da han kom ind. Han gik frem og tilbage, gjemt i sit skjæg som i en skog og dulgt bag brillerne som et billede i en brønd.

Man satte sig til det sene frokostbord, hvor fruen forlegen-venlig modtog én for én. Præsten var nede i skolehuset i et møde.

Efter bordet, hvor Grong ikke oplod sin mund til andet end mad og drikke, gik han gjennem dagligstuen og gangen lige ud paa trappen. Rønnaug gik tappert efter; ti hun vilde tale med ham. Han mærkede det og vilde komme bort, blev indhentet og måtte med hende gå bortover vejen. Men da han hørte, hvad det galdt, skreg han op: »Jeg er pinedød så kjed den lange kone og hendes kjedsommelige bestemmelse, at af mig får De ikke et ord! Jeg venter desuden på min skyds.« Han vilde vende; men Rønnaug holdt ham leende og førte ham tilbage på emnet. Men før hun fik fortælle, hvad han måtte vide, afbrød han:

»Hun har tørt hen ingensomhelst bestemmelse; det er hemmeligheden! — Hendes sang? Tande har skrevet så ofte til mig om den sang. Nu har jeg hørt på den her imorges, — og ved De hvad? korrekthed, teknik, ren tone, ja vist; men ingen fantasi, intet gjennembrud, intet indhold, — hvor pokker skulde hun også ha fåt d e t ifra?

Havde hun havt fantasi, så havde hun havt energi, og med hendes sangmiddel, hendes tekniske sans været sangerinde, — enten der var en Tande til eller ej, enten hun havde været gift med Skarlie eller Farlie.«

Trods den hårde og plumpe form kunde der være så vidt sandt i, hvad han sagde, at det var værdt at få Magnhilds historie lagt helt til rette for ham. Grong kunde ikke modstå drag af et sjæleliv. Han blev lutter øre, glemte både sin vrede og sin skyds.

Han hørte om den Magnhild, som neppe gad klæde sig på, og som lod Skarlie gjøre og sige, hvad han lystede, men som, i det øjeblik Skarlie nævner Tandes og hendes navn sammen — d. v. s. bryder ind, hvor hun sidder gjemt — straks flygter fra ham lige til Amerika! Der var kanske ikke energi i det?

Han fik høre om den Magnhild, som, stanset i det største, intet mere vilde. Forholdet til Tande blev lagt åbent: Grong kjendte det jo tildels fra Tande selv. Rønnaug trodde det rigtigt også at fortæile ham Tandes brev; hun huskede det; ti det havde gjort et stærkt indtryk.

Hvilket indtryk gjorde det nu ikke også på Grong!

Hvad måtte det ikke ha kostet denne mand i sin tid at opgive, hvad han først havde trod sig bestemt til? Og nu igjen at opgive sønnen? Hvor kunde hun og Magnhild ha let ad sådant, — som de havde gjort det den samme morgen!

»Trøst i at tænke sig, at vor bestemmelse er større og mangfoldigere, end vi selv ser? Ja, for den, som viljeløst og blindt underordner sig den ukjendte styrelse! Jeg kan det ikke!« Han løftede sin knyttede hånd, men lod den stille synke. »Er det en forbrydelse at styre mod bestemte mål, sætte sin vilje, sit ansvar på det? Se det insekt der! Det går bent

frem; det vil noget vist. Nu træder jeg det ihjel. Se så!«

Om lidt blev han ved: »De skulde ha set min hustru! Hun ilede afsted med flagrende slør; øjne, tanker funkede. Hvorhen? Just som hun ved min hjælp begyndte at klare sine evner, sluknede hun. Stjærneskud!

Jeg havde en ven. Hvilken begavelse, og hvilken længsel! Hvor var han ikke skjøn! Nogle og tyve år gammel faldt han på en dansk skanse, neppe omtalt, neppe erindret. Stjærneskud!

Men hvilken omhyggelighed for tilværelser, som ikke vil eller kan noget! Hin fisker i Nordlandene blev reddet, han alene, da en hel bygd gik under. Og han fik leve i over 60 år, dum som den torsk, han drog op af havet.

For andres skyld? Til de medlevendes opdragelse? Til frugtbarhed for efterslægten? Jaja, trøst jer med det! For at jeg skal kunne det, må jeg selv se det, selv føle det. Muldvarpens liv i mørke og tilfældighed kan jeg ikke leve, selv med attest på, at engang skal det lyse op, nemlig hinsides. Jeg beundrer dem, som kan det!«

»D. v. s. foragter dem!« indkastede Rønnaug. Han så på hende, men svarede ikke.

Rønnaug vilde gjærne vide, hvad man nu skulde råde Magnhild til. Han svarede rask: »Til at arbejde!« — »Uden mål? Bare arbejde?« — Han stansede. »Jeg skal sige Dem ét, gode frue. Magnhilds ulykke har været den, at hun sit liv igjennem har fået alt, hun skulde ha, hvert måltid, hver kjole. Havde hun været i strængt arbejde eller opdraget barn, så havde hun ikke hængt efter drømme.« — »Altså arbejde uden mål?« gjentog Rønnaug. — »Der er så mange slags mål,« sagde han grættent, og siden taug han. Det var åbenbart, at han havde løbet rin-

gen rundt og stod atter i vrede over det, der var hændt ham selv.

De havde vendt om og var i den venlige bjørkallé ved gården. Derfra hørte de sang, gik nærmere, stansede og hørte nøje på. Ti vinduerne var åbne, og hver tone kom klar og ligelig. »Jo, der er uskyld i den røst,« sagde han, »det er sandt. Men uskyld er en passiv egenskab.« De gik videre.

»Altså dog ikke bare teknik?« spurte Rønnaug.

Herpå svarte han ikke. Han var kommen i en anden tankerække. Idet de stod foran huset, stansede han: »Hun som jeg er vel bærere af halvfærdigt slægtsarbejde. Dog — hendes slægt dør jo ud med hende, — og min? — Nej, man kan bli gal af dette! Hvor er min skyds?« —

Han strøg forbi hovedbygningen bag mod gårdspladsen; Rønnaug langsommere efter. Skydsen var ikke kommen. Han brummede en del og slentrede op mod vognskjulet, som stod åbent, og hvor han så Rønnaugs vogn. Hun kom til, og han talte med hende om vognen. Den var dog for let til rejsevogn, mente han. Det ene forhjul måtte allerede være blevet beskadiget; ti det var aftaget. Altså beroede det på smeden, hvor længe damerne skulde bli her. Men h a n rejste straks; ti der — endelig! — kom skydsen.

Han tog let farvel, som skulde han bare om næste hjørne; han gik ind efter sit tøj. Rønnaug vilde dog vente, til han kom ud igjen.

Hun havde godhed for ham. Det var kanske ikke så galt med sønnen, som faderen nu så det. Der var slig uro i Grong. Kom det ikke af, at han havde så mange slags »begavelser«, men ingen bestemt begavelse; hun havde just engang hørt ham bruge dette udtryk halvt i spøg om en anden. Men samlet i én hovedevne måtte det være, det følte hun. Så var det dog med Magnhild; men kanske var den for liden?

Det tekniske? Ja, var dette hendes hovedevne, så kunde den vel søge sit udslag i sangen!

Klart blev det hende ikke. Og det var så trøstesløst; ti her skulde jo gives råd, tages beslutning. Hun bad til gud for veninden og for ham, den mørke mand, som nu kom ud, fulgt af fruen, den eneste, han syntes at ha sagt farvel.

»Hils så min gamle lærer,« sagde han ned fra karjolen, idet han greb fruens hånd. »Sig ham, — — sig ham ingen ting!« han slog til hesten så pludseligt, at skydsgutten nær ikke var kommen med.

Fruen sagde noget om, at han vist ikke var lykkelig. Hun blev stående og så efter ham. Da kom en kone den samme vej op mod dem. Hun hilste smilende på fruen, idet hun gik forbi mod kjøkkenet. »Du fik solgt det?« — »Ja.« — »Jeg kan se det på dig.« Og vendt til Rønnaug sagde hun: »Den kone, kan De tro, gjorde Magnhild lykkelig imorges.« — »Hvorledes det?« — »Jo, hun skulde til kræmmeren med sit håndarbejde; han er opkjøber for en kjøbmand i byen. I det samme kom Magnhild ned i kjøkkenet. Da konen fik se hende, hilste hun — hun har så godt for at snakke! — og gav til at gråte og fortælle, fortælle og gråte, hvor fattig hun havde været, men hvor godt hun nu havde det, både børnene og hun. Magnhild har nemlig i flere år havt en håndgjerningsskole heroppe, og denne kone var en af de flinkeste. De kan tro, dette med håndarbejdet har grebet om sig; der findes knapt nogen fattig her i bygden længer.«

»Men Magnhild, — blev hun glad?« — »Hun blev så glad; ti snart derefter hørte vi hende synge. Og sist hun var her — for en fire-fem år siden — kunde vi ikke engang få hende til pianoet.«

Rønnaug hilste på Miss Roland og sit barn, som netop kom. Noget senere vilde hun fra gangen gå ind i stuen; da sang det atter derinde. De to præste-

døtre sang tostemmig med spæde røster, den ene noget uklarere end den andre. Det lød slæbende:

»Alt står i guds faderhånd.«

Døren stod åben. Den ene af pigerne sad ved pianoet, den andre stod ved siden; Magnhild sad foran dem, lænet til pianoet.

Der skinnede fred ud af den lille salme, fordi de havde fred, de, der sang den. De små gule hoder over kjolekraverne gjorde ikke en bevægelse, pianoet næsten hviskede. Men solskinnet over de broderede møbler og broderede overdrag gav samspil fra det fjærne.

Da de var færdige, fortalte den ene, at en rejsende dame havde lært dem salmen, og den andre, at frøkenen havde sat hendes stemme til. Magnhild gav uden at tale eller ændre stilling den ene hånd ud, som den nærmest stående tog.

Der hørtes røster udenfor; det var præsten, som kom, fulgt af flere mænd. De stilede lige på trappen, så Rønnaug gik ind. Snart hørtes det stampe i trappen; de derinde rejste sig, Magnhild gik hen til Rønnaug. Da holdt først hunden, så præsten sit mægtige indtog, og efter ham seg langsomt ind, mand efter mand, tunge, arbejdsslidte folk, en 6-7 gårdbrugere i den lille fjældbygd. Magnhild trykkede sig op til Rønnaug, der også veg lidt, så de blev stående foran det store, flordækkede spejl. Præsten hilste godmorgen først på fru Randon, så på Magnhild; han spurte efter deres befindende. Derefter kom bonde efter bonde, tog i hånd, gik rundt og tog alle i hånd, som var i stuen. »Kald mor ind!« sagde præsten til en af pigerne og rømmede sig. Fruen kom; atter bonde efter bonde hen til fruen, tog i hånd og tilbage igjen. Præsten tørrede sit åsyn, stillede sig foran den forskrækkede Magnhild, bukkede og sagde:

»Kjære Magnhild, bliv ikke bange! Vor lille bygds repræsentanter er idag tilfældig samlede i skolehuset. Og der kom jeg til at fortælle, at du var her på gjennemrejse, og da var der en, som sagde: Hende skylder vi, at her kræves så liden fattigskat. Og da sagde flere det samme. Og så sagde jeg, at dette burde vi sige hende selv; deri var man enig. Du har vist aldrig fåt tak, mit kjære barn, hverken her eller nede på Øren, skjønt der nede er virkningen af dit arbejde endnu større og har derfra udbredt sig til bygderne på begge sider fjorden.

Kjære barn, guds veje er uransagelige. Så længe vi ser dem i vor egen lille skjæbne, er vi lykkelige; men når vi ikke ser dem, er vi såre ulykkelige.« (Her brast Magnhild i gråd).

»Da du med kjælken i din lille hånd førtes frelst ned ad skreden, var det, for at du skulde bli til velsignelse for mange.

Forsmå ikke takken fra denne fattige bygd; den er en bøn for dig til den almægtige. Du ved selv, hvad han har sagt: Så meget som I have gjort for en af disse mine mindste brødre, have I gjort for mig. Måtte du føle det!«

Præsten vendte sig, og i samme højtidelige taletone sagde han til sin hustru: »Lader disse mænd bli trakterede!«

Han skridtede omkring iblandt dem med spøgende tale; men det drønede i huset af den. Jo mere bevæget Magnhild var blevet, des lykkeligere var han blevet.

Magnhild havde trang til at tale til præsten; ti var hun ikke kommet i hans hus, var intet af dette blevet gjort, hvorfor hun nu selv så ufortjent fik tak. Men hans voldsomhed holdt hende tilbage.

Mændene blev trakterede; de tog atter alle husets folk i hånd, og de fjærnede sig, førte af præ-

sten, hvis stemme lød op til dem næsten lige fra skolehuset.

XIII.

Ud på eftermiddagen kom posten fra Øren, og med den et brev til Magnhild. Hun blev ræd og gav det til Rønnaug, som snart gav hende det tilbage med den besked, at dette kunde hun nok læse. »Her skal du få se, hvad din rejse har udrettet,« lagde hun til. Brevet var fra den lange Lovise.

»Kjære Magnhild!

Jeg skulde idag op til dig efter det mønster, som du lovede at greje for os. Men så traf jeg Skarlie alene hjemme, og han var ikke rigtig — ja, hvad skal jeg kalde det, for jeg har aldrig set et så ulykkeligt menneske. Han sagde, du var rejst.

Jeg hørte siden, at det var med fru Randon, du var rejst, og så tænkte jeg, at nu må du være på præstegården deroppe, og didop skriver jeg. For du må ikke rejse fra os, Magnhild! Eller ogsaa rejse, men komme igjen til os!

Vi har nok skjønnet, allesammen, at du ikke var lykkelig; men du har ikke villet tale; så har heller ikke vi. Men kan du ikke være hos os?

Hvor skal det gå os med det nye arbejde, som vi netop nu er komne ind på? Vi grejer os ikke alene. Og så sangen! Kjære Magnhild, mig og Marie takker så mange; det er jo nu vi, som står for det. Men vi ved alle, hvem vi skylder, at vi har vort gode udkomme, har det hyggelig sammen og kan støtte, den ene den andre. Nu, du er rejst, kommer det så frygtelig på os, at vi vist aldrig har gjort dig nogen rigtig glæde, så du kjender os ikke.

Vi skulde kunne gjøre meget for dig igjen, kan du tro, hvis vi bare fik lov. Rejs ikke fra os! Eller kom tilbage til os, når du har rejst!

Din inderlig, inderlig taknemlige

Lovise.«

Brevet havde en overmåde sirlig efterskrift af Marie:

»Jeg blev så bedrøvet, da Lovise fortalte mig det. Hun har mere fremfærd end jeg pukkelryggede stakkel. Hun har alt skrevet og sagt, hvad vi alle, ja alle tænker ved det.

Men jeg har den største grund til at skrive! Hvad var der blevet af mig i verden, om du ikke var kommen på skolen og havde fåt mig flink i det, som just ligger for mig? Uden dig havde jeg været andre til byrde, eller jeg havde arbejdet uden glæde. Nu er det, som jeg er med på noget, som bestandig skal vokse. Ja, nu er jeg glad!

Så har jeg sagt det! Hvor ofte vilde jeg det ikke; men en turde ikke rigtig, for så blev du sky!

Vi kunde i grunden ha havt det så godt sammen. Men kunde det ikke bli så endnu?

Din

Marie.

Efterskrift:

Du vil kanske tro, jeg mener, at du har overset os. Nej, det har du ikke. Du har været for tålmodig med os til det.

Men det lod, som alting var dig det samme, og menneskene med; det mener jeg.

Kan du ikke, som Lovise siger, komme til os? Vi skal slå os sammen om dig som en bisværm om sin dronning. Kjære Magnhild!«

* * *

Der er intet bedre udtryk for det, som nu hændte Magnhild, end at nye livskilder vældede op. Denne hjælp af det, hun aldrig havde tænkt anderledes på, end at det var tidsfordriv og vanegang, gjorde sin gjærning. Hun vilde dog prøve at fortjene denne hengivenhed; hun vidste nu, hvad hun skulde.

Hun gik og talte med Rønnaug ude på gården. Det begyndte at bli kvæld; hønsene var gåt ind og satte sig just kaglende op; hjemmekjørne var hentede fra marken og drog forbi. Høduft slog dem nu og da i møde; ti der kjørtes i lade.

Rønnaug kjendte sig så sikker, at hun turde sige Magnhild, hvad samme post havde bragt, nemlig blade, som havde telegrammer fra München, at Tande var død. Det bevægede ikke Magnhild anderledes, end at de stansede en stund og længe gik tause; ti han havde jo altid været tænkt som noget fjærnt; han føltes heller nu nærmere. Og det, han nylig havde sendt hende til vejledning, blev dybere sandt.

Det næste, hun tog op at tale om, var heller ikke Tande, men Skarlie. Det blev dog måske rigtigst at sende bud på ham, så de kunde få opgjør, før hun rejste. Rønnaug var ikke utilbøjelig til at gå ind herpå; kun vilde hun, at ikke Magnhild, men hun skulde besørge opgjøret. Der var ikke mere at sige, end hvad Magnhild nu havde bestemt sig for.

Samtalen gik af og til, ligesom de selv. Alt husets folk var ude på højing; der var også Miss Roland med barnet. De vilde også selv did hen. Da kom der en gut ind på gården, blistrende, med begge hænder i lommen. Ved at se de to damer stansede han både gangen og blistringen. Han indtog stilling på højre fod; den venstre satte han frem på hælen, idet han bevægede benet, så fodbladet stod og viftede.

Snart kom han nærmere. »Er det du, som hedder Magnhild?« spurte han i bygdens klingende dia-

lekt. Han så på den rette, som også svarte ja. »Jeg skulde be' dig komme ned i pladsen vor, Synstevolden; for der sidder en krop og venter på dig.« —

»Hvad heder han?« spurte Rønnaug. — »Det skulde jeg ikke sige,« sagde gutten; han satte atter venstre fod frem, viftede med fodbladet og glante opefter låven. Så slog Rønnaug over i dialekten, idet hun spurte, om »kroppen« ikke kunde være låghalt. »Jagu' tør det hænde,« svarte gutten og lo.

Da sprang Rønnaug hen til gamle Andreas, som netop kom fra låven med tom vogn for atter at kjøre ud; vognramlen voldte, at han ikke hørte hende rope; hun måtte indhente ham. »Er det du, som har taget det ene forhjulet af min vogn?« spurte hun. — »Forhjulet af vognen?« spurte gamle Andreas; »er det taget af? — Stå stille, din tull!« ropte han, rykkende så hårdt i tømmerne, at den ene hest nu vilde bagover i stedet for før frem; ti det var en ung hest.

Men under dette var Rønnaug blevet klar i sin sag og havde forladt ham. På langsomt engelsk fortalte hun Magnhild, hvad hun trodde at ha opdaget: Gutten, som endnu stod der, skulde ikke høre det. Andreas kjørte videre.

Magnhild lo: »Ja, han er kommet. Dette er ham!« og vendt til gutten sagde hun, at hun straks skulde følge.

Rønnaug prøvede at få Magnhild til at bli og at tillade h e n d e at gå. Nej, Magnhild vilde gå selv. Hun var allerede på vejen, da Rønnaug ropte efter hende, at hun kom efter om en stund for at se, hvorledes det gik. Den anden vendte sig smilende: »Det kan du gjærne!« —

En tid derefter gik Rønnaug bortover mod Synstevolden. Hun vidste nok, at Skarlie intet kunde byde, som fristede Magnhild; men han kunde være ubehagelig, kanske rå. Forhjulet gav varsku! —

Det var vel ingen, for hvem Skarlie var så modbydelig som for Rønnaug. Hun kjendte ham! Ingen uden Rønnaug kunde ane, hvad han alt havde prøvet med Magnhild, fejg som han var, for at smitte hendes fantasi, for at få hendes hæderlige følelse brudt. Magnhilds hyppige rødme havde sin historie.

Hvad var det, som bandt ham så til hende? Fra først af naturligvis håb, som slog fejl. Men siden? Præsten havde igår kvæld, da talen var om de katolske klostre, ytret, at Skarlie, — som var en berejst og tænksom mand, — Skarlie havde sagt, at i klostrene bad munkene nat og dag for at bøde på, at det øvrige folk tit forsømte bønnen. Derfor betalte folket så gjærne til klostrene; det var kontant afbetaling på syndegjæld.

Ved dette havde Rønnaug siddet og tænkt: mon ikke Skarlie her havde skriftet sit eget forhold til Magnhild? Han havde hende på afbetaling!

Og så undte han hende ikke til andre.

Havde han bare været hård og utålmodig, så havde Magnhild øjeblikkelig forladt ham. Det var just ulykken, at han var fejg, og at han aldrig kunde helt opgive hende. Han var afbøjende, straks han havde været forsøgende, rigtig så venlig og interessant, straks han havde været ondskabsfuld. Og det var dette, som havde holdt det gående.

Under disse og lignende opgjør havde hun taget vejen over markerne for ikke at sees fra pladsen. Her var græsset ikke slåt; hun trådte det ubarmhjærtig ned, men stansede foran en blomsterplet, hvis farve- og bladveksel hun måtte overskue. Da hørte hun stemmer. Foran hende var flere kjær; igjennem dem skimtede hun de to, hun søgte.

Der sad Skarlie og Magnhild i græsset, han i skjorteærmerne og uden hat.

Halvt ræd for Magnhild og uden den ringeste agtelse for h a m gik hun straks på lur. Hun skjultes

ved, at hun satte sig mellem to kjær; de to såes godt, da pladsen bag dem var åben.

»Så slutter jeg op nede på Øren, jeg og. Jeg rejser efter.« — »Det må du gjærne. Men slut nu engang med alle trusler. For siste gang: Jeg rejser! Jeg gjør det for at se og lære. Så kommer jeg tilbage og lærer andre.« — »Kommer du så til mig?« — »Det ved jeg ikke.« — »Å, du ved det godt!« — »Ja, jeg ved det kanske også. For har du ændret dig, kommer jeg nok til dig; men jeg tror ikke, du formår at ændre dig; derfor kan jeg gjærne straks sige, at jeg ikke gjør det.« — »Du ved ikke alt, jeg vil gjøre for dig!« — »Nu igjen testamentet! Lad os komme bort fra alt sådant.«

Hun sad og drejede en blomst, som hun så på. Han havde lagt den kortere fod ind under sig; ansigtet var sammentrukket, øjnene stak. »Du har aldrig skjønnet på mig!« — »Nej, det er sandt. Jeg har meget at takke dig for, som jeg har taget uden tak. Vil gud, skal jeg engang gjøre det.« — »Kunde det ikke bli godt? Hvad vil du? Rejse? Vi skal rejse; vi har råd til det.« — »Som sagt, lad os slutte med alt sådant.« — Han sukkede, han tog sin snadde op og lagde pegefingeren over den. Den var fuldstoppet; han tog stikæsken frem. — »Når du kan røge, står det nok til redning,« sagde hun. — »Å, jeg røger ikke; det er bare gammel vane;« han sukkede sårt. »Nej, Magnhild, det er ikke så, at det står godt til med mig, hvis du rejser. For dette er det samme som at stænge mit hus og forjage mig. Folkesnakket vil bli for svært.« Han så nu virkelig ulykkelig ud; Magnhild tog efter flere blomster; men hvis han ventede svar, så var det forgjæves. — »Det er ikke godt for den, som har en stærk natur,« sagde han; — »djævelen vinder på en i mange stykker. — Jeg tænkte, du skulde ha hjulpet mig. Jeg vil bare sige som så: hvis vi havde fåt et hyggeligt hus og barn —«. —

Hun rejste sig hurtig op, så blomsterne gled af hendes fang. »Jeg siger: slut med alt sådant! En, som vil noget godt, begynder ikke som du. Og trods begyndelsen — — du kunde kanske endda ha — — Men hvorledes bar du dig ad? Jeg siger: slut med alt sådant!« Hun gik et par skridt og kom igjen: »Nej, jeg fejlede ikke, den gang jeg gav mig til dig, for du lovede jo, at jeg skulde få leve og gjøre, akkurat som jeg vilde. Og jeg var et så uerfarent barn, at jeg slet ikke forstod, at da overlistede du mig. Men jeg fejlede, da jeg hørte, hvorledes det egentlig var, og så ikke straks forlod dig. Og ikke siden heller, men lod det gå! Men dette hænger sammen med så mange ting, — — og derom skal vi nu ikke tale. For nu gjælder det bare, at vi hver på vor kant gjør det godt igjen. Opgiv m i g og prøv at gjøre din skyldighed mod a n d r e.«

»Hvad mener du med det?« Hans øjne plirede, og ansigtet spidsede sig. — »Jeg mener, hvad jeg har hørt, at du har overlistet andre her for fordelens skyld. Prøv at gjøre det godt igjen, — hvis du virkelig længes så til forbedring.« — »Dette er ikke sandt. Det kommer dig desuden ikke ved.« — »Nej, nej, så blir det vel med forbedringen derefter — i dette stykke som i andre! — — Ja, så får du leve vel! Det blir, som jeg har sagt.« Han så op og trak ansigtet sammen i et grin, så øjnene næsten kom bort under de stærke bryn. »Du kan ikke komme herifra, hvis jeg ikke vil!« — »Å.« — »Desuden, har du tænkt over, hvad du gjør? Har du ret til det for gud?« — »Du ved, hvad jeg mener om d e n ting.« — »Pyt! dette med de usædelige ægteskaber, det er rent ud vås. Der står ikke et ord om det i bibelen. Jeg har set efter.« — Hun strøg just håret fra sin pande: »Så står det her da,« sagde hun og vendte sig for at gå. Da begyndte Skarlie at rejse sig. Han var meget opbragt.

Så skyndte sig også Rønnaug op; for nu kunde hun bli set.

Pludselig stod de foran hverandre alle tre.

Rønnaug gik med blid, sød mine lige hen til Skarlie, tog ham hjærtelig i hånd og sagde på engelsk, at hun ret havde glædet sig til at se ham; han havde været så overvættes god mod hende tit. Og så begyndte hun at spøge; det var indsmigrende og kjækt på én gang: han måtte le og svarede noget, også på engelsk, så sagde hun en vittighed, som han kunde besvare; snart lo de rigtig friskt. Indtrykket af den smukke, stærkt udviklede kvinde flyttede ham, før han vidste det, ligesom til et andet sted og spændte et nyt sæt tanker over hans sjæl. Spøgen blev altid livligere. Det gik på engelsk, som det morede ham at få tale; det morede ham også at få vise slagfærdighed; for den havde han. Hun holdt ham i et slags højere fortryllelse og gjorde ikke noget ublandet godt indtryk på Magnhild. Ti denne blev ræd ved at se de kræfter, hun rådede over Hun syntes vinde sig om ham med sine blik, sin tale, sin udfordrende figur; men det gnistrede af hendes øjne under latteren: hun måtte kunne gi ham en ørfik! Der er samholdsmagt mellem kvinder, når de skal værge eller hævne hverandre.

Hun fik ham under den strømmende samtale til at hinke med sig rundt kjæret. Og da de stod på den anden side af dette, vendte hun sig mod det kjær, som bagfra havde dækket hende, den gang hun lyttede. Der bøjede hun et par grener tilside og spurte ham leende, om han ikke var kavaller nok til at hjælpe dem og trille hjem det hjul, som lå gjemt der. Han kunde dog umulig lade damerne gjøre det alene!

Han blandede uden videre sin latter i hendes, men rørte sig ikke til nogen hjælp. Han var i skjorte-

ærmerne, sagde han; han måtte hente sin frakke, hvis han skulde følge med til gården.

Å! — Efter frakken kunde skikkes bud, og i skjorteærmer trillede man best, mente Rønnaug, — hun gav sig til at rejse hjulet alene, syngende: »Å-hoj!« Straks, hun fik det frem, faldt det på siden; »ti der måtte være to om det!« Hun bøjede sig ned efter det, og i denne stilling så hun op på ham med skjælmske øjne; de drog uimodståelig hans ned til hendes åsyn og yppige figur. Han tog øjeblikkelig fat. Hjulet blev rejst. De trillede det frem, stødende fra hver sin side, hun hoppende, han hinkende. Muntre ord og megen latter ledsagede færden. Magnhild kom langsomt. Hun fik et blik over Skarlies skallede hode; det lynede af lystighed og sejer. Men da det droges tilbage, burde det ha efterladt to striber, brunbrændte over hans ryg og nakke.

Vejen var ikke ganske kort; han stønnede. Snart følte hun hans sveddråber over sine hænder. Desto hurtigere trillede hun. Hans sætninger blev til ord, disse til stavelser; han forsøgte at le for at dække forkommenheden. Endelig kunde han hverken rulle sig selv eller hjulet, men lod sig falde i græsset, rød som en klase rognebær, øjnene stive i hodet og vidåben mund. Han gispede efter luft og forstand.

Rønnaug ropte på gamle Andreas, der netop kom forbi på vejen med et hølæs, at han skulde komme did og ta hjulet. Så stak hun sin arm ind under Magnhilds, hilste og takked — altid på engelsk — så mange tusen gange for den fortræffelige hjælp; nu kunde de rejse imorgen tidlig. — Farvel!

Oppe på vejen så de tilbage. På Andreas's stilling kunde de skjønne, at han spurte Skarlie, hvorledes hjulet var kommet did. Skarlie gjorde en vred bevægelse med hånden, som vilde han feje både hjulet og Andreas langt bort, eller kanske ønskede han dem

samtidig etsteds hen, hvor det i Norge ikke er ualmindeligt at ville hensætte sine mindre gode venner. De så ham vende sig mod vejen; Rønnaug viftede straks med sit lommetørklæde og ropte et levvel henover. Det gav gjenlyd i kvælden.

Men de havde bare gåt nogle skridt til, så stansede hun for at gi resten af sin harme luft. Det skede i en strøm af ord, næsten hviskende; Magnhild hørte ganske få af ordene; men de, hun hørte, var fra tjenestepigetiden langs landevejen: de forholdt sig til det vanlige ordforråd som flodhester til fluer.

Magnhild drog sig tilbage. Rønnaug stirrede på hende rent vildt, fattede sig: »You are right!« — men der kom et nyt udbrud af harme, af forfærdelse; ti hun var jo nu mindet om den tid, da hun kavede fra sig, så godt hun kunde, nede blandt folkeafgrundens slimede dyr, i det mørke, d e r råder, og hvor slige som han der nede på bakken sad på randen og fiskede. — — — Hun tog ned i sin lomme efter Charles Randons siste brev, som hun altid bar løst hos sig, til hun fik det næste, og hun trykkede det til sine læber og brast i gråd og vedblev dermed, så hun måtte sætte sig.

Det var første gang i deres liv, at Magnhild havde set hende gråte. Selv på dækket, da hun drog til Amerika, havde hun ikke grædt: nej, tværtom!

XIV.

De blev i præstegården i flere dage. Ti da det var fortalt, at Magnhild skulde med til Amerika, blev de gode mennesker så forskrækkede, at man måtte lade dem få tid til at gjøre sig mere fortrolige med

det. Magnhild ønskede også at få være sammen med dem.

En dag gik alle damerne henover vejen; Rønnaug og Miss Roland havde lille Harry mellem sig, så det gik ikke fort. Just for hans skyld gik alle godt afvejen for en stor rejsevogn, som kom efter. Ti det er ofte så, at man af omhu gjør bevægelsen med.

»Magnhild!« roptes der fra vognen, inden de spaserende ret havde fået vendt sig mod den.

Magnhild så op; en dame i sort smilte over til hende. Magnhild sprang straks mod hende; kusken stansede. Det var fru Bang.

Fruen tog hende ind til sig og kyssede hende. En fed militær ved hendes side hilste.

Fruen var mager; hun sad i en sørgedragt efter moderneste snit. Sorte perler, strødde over dragten, glimtede ved hver bevægelse; fra den opkrammede hat med bølgende fjær flød et sort slør ned og var slynget om halsen; hun så frem af en nat med funkende øjne; ti de fik just i denne indfatning en fængslende glans. Vemodig hengivelse syntes ligesom at befale over åsynet, at drage i alle dets nerver, at bøje mundens smil, at smægte i dets øjne. »Ja, jeg er forandret,« sagde hun mat.

Magnhild så fra fruen til den fede militær. Fruens øjne fulgte: »Kjender du ikke Bang igjen? Eller så du ham ikke?«

Han sad i et tifoldigt overdrag af fedme, som i svære puder; han indtog to tredjedele af vognen, fruen sad trykket; ti hans ene skulder og arm dækkede hendes. Han så godmodig ud og ret tilfreds. Men når man så fra hans kjød-tunge åsyn og krop tilbage på fruen, så hun gjennemåndet ud — lige ud i den hånd, hun nu drog hansken af.

Bestandig følgende Magnhilds øjne strøg hun en lok, som var krøbet frem, tilbage fra Magnhilds pande

og lod hånden glide langsomt, lindt over hendes kind. — »De bærer sorg?«

»Det burde hele landet gjøre, mit barn.« Lidt efter og sagtere: »Han er død.«

»Du får huske på, at det har hast, hvis vi skal nå dampskibet.«

Hun så ikke op ved ægteherrens ord: hun havde travelt med den lok, hun nys havde fåt tilside. Bang gav kusken tegn, vognen begyndte at gå.

»Jeg skal til Amerika,« hviskede Magnhild, idet hun lod sig glide ned fra vogntrinnet.

Fruen så efter hende, syntes dernæst at fatte i hele sit omfang, hvad det indeholdt, at Skarlies hustru skulde bort, langt bort, — hvilke forudsætninger det måtte ha og hvilke følger. Ti hendes åsyn fik noget af den gamle glød, hendes legeme kraft: hun var i et nu oppe, vendte sig helt og viftede. Med hvilken ynde!

Manden lod ikke vognen atter holde. Han indskrænkede sig til at ta op efter hende med den ene hånd. Bevægelsen måtte være ledsaget af en formaning om at sætte sig; ti det gjorde hun straks.

Fjæren saaes vifte lige ved hans skulder. Mere saaes ikke; hun måtte ha ladet sig glide.

STØV.

I.

Vejen fra byen til Skogstad, Atlung'ernes store gård med fabrikanlæg langs Skogselven, kunde, jævnt kjørt, ta to timer; men på det gode vinterføre, vi nu havde fåt, vanskelig halvanden. Vejen var en chaussé langs fjorden. Fra byen havde jeg fjorden på højre side og på venstre store, fra højden langsomt nedglidende marker; udover dem var strød villaer og gårde med træplantninger omkring og alléer op til.

Længere hen blev højden til berg og rykkede nærmere ind på; her blev det også snart mer og mer ulændt, tilsist alene barskog fra det højeste af åsryggen og helt ned til fjorden, skog, skog. Den tilhørte Skogstad; fabrikkerne langs Skogstadelven tilvirkede råemnet.

Atlungslægten var fransk fra hugenotternes tid og af tarvelig oprindelse; men den havde slåt sig op ved gifte ind i Atlung'ernes engang mægtige æt og havde antaget ættens navn, der i klangen havde nogen lighed med deres eget.

Jeg frydede mig i kjøreturen. Det havde nylig sned, og sneen lå på trærne, ikke et vindstrøg havde draget mærke i skogen. Derimod havde det tøet lidt, hvilket løvskogen, som her længere nede stak frem,

ikke havde tålt; det, som nu lå over den, var alene let nysne fra imorges.

Imellem begge de hvide landskab og i den snetunge luft syntes fjorden sort. Over til den anden side var ikke langt, og derover ragede højere fjæld, nu også hvide, dog med den dæmpede tone, som luften gav.

Her, hvor jeg kjørte, lå sjøen klods op til snejarden; bare noget tang, nogle slejpe sten, og sommesteder ikke engang det, skilte de to former og farver af samme element — virkeligheden og omdigtningen, hvor omdigtningen er ligeså virkelig som virkeligheden, bare at den ikke er så varig.

Så snart jeg kom så langt som til skogen, optog denne mig ganske. Furutrærne holdt store fanger af sne; sommesteder var den øst udover; men så meget blev dog udækket, at som helhed havde skogen et mørkegrønt skjær i hvidheden. På nærmere hold stak den enkelte udækkede gren trodsigt frem, og de rødlige grenlægger jog gjennem snelagene.

Op under stod mægtige stammer, de fleste mørke, dog nogle yngre og lysere, alle et samlet følge af bærende kjæmper, og dette gjorde det alvorligt derinde i tykningen. De fremste trær, som helt kunde oversees, og som i opvæksten var blevet skjæmt af mennesker eller dyr, kanske også af stormen (ti de tog jo stødet af), havde ikke de andres regelmæssige vækst; de var mere klurede, så i dem havde sneen huseret efter behag. Deres nederste grener var sommesteder helt bøjede mod marken, så træet kunde se ud som en hvid dynge, andre var lunefuldt omskabte til plumpe dværge med bare overkrop, eller til andre sorter af mandslinger med en hvid sæk over hodet eller en skjorte, som de ikke rigtig havde fåt på.

Ved siden af disse klodser kunde trippe løvtrær, hvorover sneen bare lå som en anelse; et enkelt, som stod frit mod himlen, flød i sine yderste, hvide kvister,

altid finere, ligesom over i luften; så stod der unge graner, der i regelmæssige sneetager byggede pyramide ved pyramide. Her længst nede ved sjøen, hvor der var mere stenet, vokste nu og da en klonger. På hver torn havde lagt sig sne, så busken så ud som oversåd af hvide bær.

Jeg bøjede om et næs med en hammer på, og her begynder det egentlige Skogstad. Åsryggen viger og gjør pladsen rummelig nedenfor; den er også brudt af elven i to stykker. Atter ser vi langsomt nedglidende marker. og her ligger gården. Elven går på andre siden af gården og længer borte; flere røde tag sees langs den og en række bygninger på andre siden. Til højre som til venstre af gården ligger husmandspladser og underbrug; men de er skilt fra gården ved marker på hin side, og med en skog eller park på denne.

Under parken glemte jeg alt foregående. Oprindelig var den tænkt at gå ned til sjøen; men den stenede grund her havde vel gjort det umuligt, og så var den nederste firkant hugget ud; men i årenes løb havde istedetfor barskogen en stærk flok af løvtrær vokset op. Denne løvskog fra et og samme år var lige høj og lå umiddelbart op til den svære, gamle barskog i parken. Det fine som bræm omkring det tunge, det lette imod det svære, det lave og aldeles ligeløbende indunder det overragende vældige var vakkert.

Øjet legte i det, søgende former; eller jeg samlede mange grener under ét oversyn, fordi de var ligeløbende i samme bøjning mod samme højde; eller jeg tog en enkelt gren ud fra de andre, fulgte den fra stammen i dens første fordeling og i fordelingernes fordelinger ud i den siste kvist. En udspilet, gjennemsigtig hvid vinge, eller et uhyre bregneblad, oversåd af hvid dun. Så måtte jeg igjen slippe formerne og

følge farven; de ulige overstrygninger gav så mangfoldige grader.

Jeg vendte ryggen til min rejsefælle, fjorden, og bøjede op mod gården. Hvor parken sluttede, begyndte haven, og langs denne løb vejen opad i jævn stigning. Engang havde også her været skog og vejen gåt igjennem den; men af skogen stod bare en favn eller to igjen på hver side og gjorde allé; store, gamle træer holdt på at afløses af unge, og dette så tæt, at jeg sommesteder vanskelig kunde se gjennem. Men sne-eventyret fulgte; dalende kjæmper var dækket med hvide flag, unge og friske stod pudrede, de vanskabte legte julebuk.

II.

Natursynet spiller ind i vor von om det, vi skal møde. Hvad var det for noget hvidt og fint noget, jeg skulde opleve her?

Hun var rigtignok ikke hvidklædt sist, jeg så hende, den lyslokkede, jeg nu skulde se igjen. På hendes bryllupsrejse og i Dresden for omkring ni år siden havde vi sist været sammen. Hver dag var hun festklædt, det er sandt, ... et lune af ham, den unge, berusede brudgom; som oftest var hun blå, men ikke en eneste gang hvid; det vilde vist heller ikke ha klædt hende.

Jeg husker dem især, som de sang foran pianoet, han siddende, fordi han akkompagnerte, hun stående og helst med hånden på hans skulder; men det, de sang, var rigtignok hvidt, nemlig større eller mindre jubelhymner. Hun var datter af en sekterisk præst, og de kom fra præstegården og fra bryllupsfryden. I

præstegården havde jeg fra tid til anden hørt om dem og havde også ad den vej gjentagne gange fået bøn om at se til dem næste gang, jeg kom på de kanter. Nu var jeg på vejen.

Jeg havde hørt hovedbygningen omtale som en af de største træbygninger i Norge. Den var grå og umådelig lang. Den ene Atlung havde aldrig ladet sig nøje med, hvad den forrige havde bygget, og så havde huset fået et tillæg i hver slægt og en delvis ombygning af det gamle, så vidt, at det siste kunde passe i det første. Jeg havde hørt, at mange og lange gange, (hvorover der i festsange skal være rimet i det uendelige), prøvede at binde ihob det indvendige med samme held eller uheld, som udbygninger, skråtag, altaner, verandaer prøvede at holde stil i det udvendige. Jeg har hørt, hvor mange rum, der er i huset; men jeg har glemt det.

Den siste tilbygning er gjort af den nuværende ejer og er foretaget i en slags moderniseret gotik.

Bag hovedbygningen ligger gårdens andre hus i en halvmåne, der dog hovner stygt til den ene side. Imellem disse og hovedbygningen kjørte jeg nu frem, for efter skydsguttens råd at holde ved et bislag på den gotiske fløj. Jeg så ikke et levende væsen på gården, ikke engang en hund. Jeg ventede lidt, men forgjæves, og gik derpå gjennem bislaget ind i en gang, hvor jeg tog af mig, og derfra ind til højre i en lys, stor forstue. Heller ikke her så jeg nogen; men her hørte jeg enten to barnestemmer og en kvinderøst eller to kvindestemmer og en barnerøst, og sangen kjendte jeg; ti den drog netop landet rundt, denne lille piges klage over, at hun allesteds var ivejen undtagen hos gud i himlen, der så gjærne vilde ha ulykkelige barn hos sig. Den klang noget fremmed, denne klage, inde i det lyse, livlige rum, fyldt af geværer og andre jagtredskaber, rensdyrhorn, rævebælger, gaupe-

skind og lignende påtagelige gjenstande, ordnede med den mest udsøgte smag.

Jeg bankede på og trådte ind i en af de skjønneste dagligstuer, jeg har set her i landet, så lys den ligger mod fjorden, så stor, så pragtfuld. Væggenes blankpolerede træfelter skiltes af udskårne træfigurer, som hver bar en byste eller en mindre statue; stilfulde møbler var til alle sider fremrullede over brüsselertæpper. Moody-Sankey's månesyge vise flød udover her som et gulhvidt lagen. Der er kristelig sang, som hører til det skjønneste, jeg kjender; men denne gjorde et indtryk, som var der under det moderne rum en krypt-kirke fra middelalderen, hvor indestængte nonner holdt dødsceremonier mellem osende lamper, og hvorfra dampen og klangen uadskillelig forbunden sneg sig op i det nittende århundredes lyse forestillinger og behagelige kunst.

Det var en kvinde og to gutter, som sang, den ældste på syv år eller vel det, og den yngste et år yngre. Kvinden vendte åsynet mod døren og stansede ganske forundret ved min indtræden; gutterne vendte mod vinduet og så ikke på hende; de var fuldt optagne af sit; derfor blev de ved, en stund efter at hun havde hørt op.

Disse to gutter var den ene af faderens slægt, den andre af moderens; kun var hendes store øjne indsatte i begge. Den ældste gut havde langt ansigt med høj pande og rødligt hår, og han var fregnet, altsammen som faderen. Den yngstes figur var moderens, lidt fremoverludende, fordi hodet ikke steg rakt op af skuldrene. Men hodet holdtes som følge deraf lidt bagoverbøjet for at vinde ligevægten igjen. Atter som følge deraf var munden halvåben, — og så de store spørgende øjne og det lyse, lokkede hår over en fint hvælvet pande — ganske moderen. Den ældste var lang og tynd og havde faderens gang på slentrende ben og små, stærkt udadbøjede fødder. Jeg

så dette i et øjeblik, mens gutterne gik hen mod bordet ved sofaen, i det samme hun forlod dem. Hun kom nemlig efter lidt betænkning hen mod mig; hun vidste nok ikke, om hun kjendte mig eller ej. Ved at høre navnet fandt hun smilende ud, at det alene var mit portræt, hun havde set, portrættet i albummet fra værtfolkets bryllupsrejse. Hun fortalte, at Atlung var over i fabrikkerne og kom hjem til middag, d. v. s. om en times tid, og at fruen var i en af de husmandspladser, jeg havde set fra vejen; der lå nemlig en gammel mand for døden.

Hun fortalte dette med vellydende, skjønt noget spæd røst, og med et par forskende øjne fæstet på mig. Hun havde hørt noget om mig. Jeg havde aldrig tænkt, at jeg skulde se en af Carlo Dolci's madonnaer stige ned af en ramme for at stå i en nymodens dagligstue og tale med mig, og derfor var vist ikke mine øjne mindre forskende end hendes. Hodets stilling på skuldrene, dets ludning til den ene side, ansigtets profil, og fremforalt øjnene og øjenbrynene, ja, det blågrønne hodeklæde, draget langt fremover, hvorved det blege åsyn fik noget af samme let — altsammen en ægte Carlo Dolci!

Hun gik lydløst og lod mig tilbage med gutterne, som jeg også straks gav mig ikast med. Den ældste hed Anton og kunde gå på hænderne, d. v. s. næsten; og den yngre hed Storm og fortalte dette og meget mere om broderen, som han beundrede ubetinget. Den ældste derimod fortalte om sin mindre bror, at han endnu ikke var færdig med det, som er det modsatte af at ligge tør om natten, og at han derfor idag havde fået bask af far; Stina havde sagt far det; — Stina hed hun, som netop havde forladt os.

Efter denne, ikke meget forsigtige indledning til et kjendskab, stod de snart på hver sin side af mig og fortalte, hvad der for tiden optog dem, og det overordentlig stærkt. De fortalte begge, især den

ældste, men med udfyldende tillæg af den yngre, at derborte i en af husmandspladserne, som jeg havde kjørt forbi, der bodde Hans, lille Hans, d. v. s. der havde han bod; ti den rette, egentlige lille Hans var hos gud. Han havde været her på gården og legt med gutterne næsten hver eneste dag; dog havde sommetider de også fået gå over til husmandspladserne, som jeg kunde forstå, var gutternes forjættede land her på jorden. Så skulde han gå hjem en kvæld i halvskumringen nu for fjorten dage siden; det var før sneen kom, og i parken, han skulde gå igjennem, der lå fiskedammen så blank og sort. Så vilde han skri over den og gik fra gangstien op på den; for gangstien går lige ved dammen. Men der havde de samme dag hugget hul for at fiske, og de havde glemt at sætte mærke ved, og så skri'r lille Hans lige ud i hullet. De havde hørt et barns nødrop på gården; budejen havde hørt det, men bare én gang, og hun havde ikke tænkt noget større ved det; for der i parken plejede alle gutterne at lege. Så var lille Hans borte, og ingen kunde sige, hvor han var. Da blev dammen ophugget, og de fandt ham; men gutterne fik ikke se ham. Derimod havde de fået være med til begravelsen sammen med smågutterne og småjenterne ved brugsskolen. Men han blev ikke begravet i kapellet, hvor bestefar og bestemor ligger; han blev begravet på kirkegården. Å, det havde været så dejligt, da de sang. Skolemesteren havde sunget bas til, og gamlebrunen havde trukket Hans, som var i en hvidmalt kiste, som far fik fra byen, og der var kranser på. Mor og Stina havde flettet dem. Alle børnene fik kager, før de drog afsted, og ribsvin. Men sangen, det var den, som gutterne nys havde sunget; Stina havde lært dem den. Hans havde været så fattig, men nu havde han det godt; han var hos gud; det var bare kisten, som kom i jorden. Hvad der da var i kisten? Jo, det var ikke den egentlige Hans,

det, for Hans var ganske ny nu. Der var kommen engler ned i dammen til ham med alt, som den ny Hans skulde ha på, så han frøs ikke i dammen; han var der ikke. Alle barn, som døde, kom til gud, og det sammen med hundretusen millioner ganske små engler. De engler var også her rundt omkring os; men vi kunde bare ikke se dem, for de var usynlige, og Hans var nu med dem. Englene kunde se os, de var så snille med os, især med barn, og de allerulykkeligste barn vilde de ha hos sig, derfor tog de dem. Det er meget, meget, meget dejligere at være hos englene end her. Jo, det er det, for Stina har sagt det. Stina vilde også heller være hos englene end her; det var bare for mors skyld, at Stina ikke gik til dem, for så blev mor så alene. Alle engler havde vinger på, og nu lå Hans's far og vilde til gud, han også. Han skulde også få vinger på og bli en liden engel og flyve om her og hvorsomhelst han selv vilde — lige op til stjærnerne. For stjærnerne var ikke bare stjærner, de var så store, så store, når vi kom op til dem, så store som hele jorden, og den var umådelig stor; større end det største fjæld. Og der var mennesker på stjærnerne, og der var meget, som ikke var her. Men i eftermiddag skulde Hans's far få gå did, han, lige til gud; for gud var oppe der i himlen. De vilde så gjærne få se Hans's far få vinger på, men mor vilde ikke ha dem med. Og Hans's far var nu alt blevet så dejlig, der han lå, at han næsten så ud som en engel. Mor havde sagt det; men de fik ikke se ham.

Stina kom ind, da de holdt på med det siste; hun bad dem følge med sig ud, og de adlød.

En dør stod åben til venstre; jeg kunde se boghylder der inde, så jeg skjønte, at der måtte biblioteket være. Jeg havde lyst til at finde, hvad disse gutters far netop læste, — forsåvidt han læste. Det første, jeg fandt opslået på pulten ved siden af brev,

regnskabsbøger og fabriksprøver, var Bain. Og Bains engelske venner var de første, jeg fik øje på i den nærmeste hylde. Jeg tog ud en, og jeg så, at den var læst. Dette stemte med, hvad jeg havde hørt om Atlung.

I det samme lød bjælder fra gården. Jeg tænkte mig, at fruen kom hjem, og jeg satte ind bøgerne i samme orden, som jeg havde taget dem ud; derved kom nogle bag dem i uorden (ti de stod i to rækker) og disse, som altså var gjemt, fik jeg også lyst til at se, hvilket tog tid. Jeg kom først ud af biblioteket, idet fruen kom ind af hoveddøren.

III.

Fru Atlung blev åbenbart glad ved at se mig. Hun havde en særegen gang, omtrent som strakte hun aldrig knærne helt ud; men som hun nu engang gik, kom hun hurtigt mod mig og greb en af mine hænder med begge sine og så mig så længe i øjnene, til hendes fyldtes af tårer. Det var naturligvis bryllupsrejsen, det galdt, hendes livs skjønneste dage; — men tårerne?

Nej, ulykkelig kunde hun ikke være. Hun var i den grad den samme, at havde hun ikke været noget fyldigere, kunde jeg ikke — ialfald ikke straks — ha opdaget den mindste ændring. Udtrykket var nøjagtig det samme uskyldige og spørgende, ingen begyndelse til en strængere linje eller en anden farve; selv håret lå i samme lokker om hendes bagoverbøjede hode, og den halvåbne mund havde den samme blødhed, var lige urørt af vilje, øjnene havde den samme

milde glæde, endog stemmens lidt tilslørede klang var den samme barnlige.

»De ser ud, som De slet intet har oplevet af anden art end sist,« var også det første, jeg måtte sige til hende. Hun så smilende op på mig, og ikke en skygge sagde nej til det. Vi tog plads i hver vor stol, frit på gulvet, nær til bibliotekdøren; vi vendte ryggen til vinduerne og så mod en væg, hvor mellem byster og statuer, bårne af de udskårne træfigurer, undtagelsesvis hang et par malerier på de polerede felter.

Jeg gjorde rede for min rejse, fik tak for, at jeg endelig var kommet; jeg hilste fra hendes forældre, hvorom vi talte lidt. Hun sagde, hun havde tænkt på sin far idag; hun vilde så gjærne ha havt ham med sig; ti hun kom netop fra en døende mand, som var det skjønneste, hun havde set. Under dette havde hun fået sin yndlingsstilling, det vil sige, hun sad lidt fremoverbøjet, med hodet helt tilbagehældet, og øjnene i det øverste af væggen eller i taget. Med en finger sad hun og trykte på sin åbne underlæbe, ikke i ét, men gjentagende den samme bevægelse. Nu og da vuggede hun lidt med overkroppen. Øjnene var som fæstede; de søgte ikke mig, fordi om hun spurte, eller fik svar, uden når noget ganske særeget lokkede hende ud af hendes stilling. Men hun indtog den straks igjen.

»Tror De på udødeligheden?« spurte hun, som var det den naturligste ting af verden, og uden at se på mig.

Men da jeg undredes og selvfølgelig måtte se på hende, mærkede jeg, at en tåre trillede ned over kindet, og at de åbne øjne lå fulde af flere.

Jeg følte straks, at dette spørsmål var en gjenvej: det var hendes mands tro, hun tænkte på. Derfor vilde jeg spare hende gjenvejen. »Hvad mener Deres mand om udødeligheden?« — »Han tror ikke

på individualitetens udødelighed,« svarte hun; »vi gjenfødes alene i vor omgang, vor gjærning og især i vore barn; men den udødelighed, tænker han, er nok for sig.« Hun stirrede som før, og tårerne lå der; men stemmen var mild og rolig; ikke en tanke af misnøje eller bebrejdelse lå i den simple meddelelse, som vist var rigtig.

Nej, hun er ingen såkaldt barnekone, tænkte jeg; og når hun har samme uskyldige, spørgende udtryk som for ni år siden, så er det ikke, fordi hun ikke har tænkt eller ikke har prøvet noget.

»De taler altså dog med Atlung om dette?« — »Ikke nu mere.« — »I Dresden syntes I at være aldeles enige om disse ting; I sang sammen —.« — »Han var grebet af far dengang. Jeg tror heller ikke, han var helt klar endnu. Det er kommet efterhånden.« — »Jeg så også nogle bøger, som nu er sat bag.« — »Ja, Albert har forandret sig.« Hun sad stille, medens hun gav disse svar; alene den ene finger bevægede sig på underlæben.

»Men hvem sørger da for barneopdragelsen,« spurte jeg. Nu vendte hun sig halvt imod mig. Jeg trodde en stund, hun ikke vilde svare; men langt om længe gjorde hun det. »Ingen,« sagde hun. »Ingen?« — »Albert vil, at det skal gå således indtil videre.« — »Men, beste frue, om man ikke læser med dem, så fortæller man dem dog et og andet?« — »Ja, hvis nogen vil, så. — Og det er i regelen Stina.« »Altså det hele rent tilfældigt?« — Hun havde vendt sig fra mig og sad som før. »Rent tilfældigt,« svarte hun næsten ligegyldigt.

Jeg fortalte hende kort, hvad Stina havde fortalt gutterne om livet hinsides, englene osv., og jeg spurte, om hun billigede det.

Hun vendte hodet mod mig: »Ja, hvorfor ikke?« De store øjne så uskyldigt på mig; men da jeg ikke straks svarte, blev hun langsomt rød.

»Når man skal fortælle dem noget om sådant,« sagde hun, »må det dog være noget, som griber deres barnefantasi.« — »Det forstyrrer virkeligheden for dem, frue, og d e t er det samme som at forstyrre evnerne.« — »Gjøre dem tosset, mener De?« — »Nu, om ikke tosset, så hindrer det dem i at bruge evnerne rigtig.« — »Jeg forstår Dem ikke.« — »Når De lærer børnene, at livet her er ingenting mod livet hisset, at det at være synlig er ingenting mod det at være usynlig, det at være menneske er ingenting mod det at være engel, det at leve ingenting mod det at være død —, så er d e t ikke vejen til at lære dem at se rigtig på livet eller til at elske livet, få livsmod, arbejdskraft, fædrelandskjærlighed —?« — »Nu således! — Ja, d e t blir så vort arbejde med dem senere hen.« — »Senere hen, frue? Når alt det støv først har lagt sig på sjælen?«

Hun vendte sig fra mig, tog sin gamle stilling, stirrede i taget og faldt i tanker. — »Hvorfor bruger De det ord støv?« — »Med støv tænker jeg nærmest på det, som har været, men nu er opløst, og som fyger om og lægger sig på ledige pladser.« — Hun sad en stund. — »Jeg har læst om støv, som fører giftstof fra forrådnede dele; ... sligt mener De da vel ikke?« — Der var ikke spot i tonen, ej heller vrede, så jeg forstod ikke, hvor hun vilde hen og undveg derfor halvt. — »Det kommer an på, hvor støvet falder, frue; i friske mennesker gjør det bare skodde, domme, så at de ikke altid kan se klart.« Jeg stansede, forat hun kunde skyde ind noget om de syge; men det gjorde hun ikke; så blev jeg ved om de friske. »Kommer der slet ingen bevægelse i det, så samler det sig ofte tommetykt, til maskineriet har svært for at gå.«

Hun vendte sig imod mig livligere end ellers, lænede sig på stolarmen og lagde ansigtet nærmere til mig: »Hvorledes er De kommen på det der? — Er det, fordi De har set, hvor meget støv her er,

herinde?« — Jeg tilstod, at jeg havde set det. — »Og alligevel gjør ikke stuepigen og Stina andet end at tørre støv, og jeg gjorde heller ikke andet i den første tid. Jeg forstår det ikke. Hjemme hos mor hørte jeg aldrig tale om noget så meget som om støv. Hun for omkring far med en våd klud; han var så ærgerlig over, at hun forstyrrede hans bøger og papirer. Men hun påstod, at han samlede støv som ingen anden. Han kom ikke ud af kontoret, før hun var på ham med en kost. Og så kom turen til mig. Jeg var som far, sagde hun, slæbte støv med mig, og kunde selv aldrig støve godt nok. — Jeg var så træt af støvet, at da jeg giftede mig, stod det for mig som et paradis, at jeg selv skulde slippe og få andre til at støve. Men deri tog jeg fejl. Dog nu har jeg givet det over. Det nytter ikke. Jeg må sandsynligvis ikke ha talent for at bli det kvit.«

»Det var da besynderligt,« blev hun ved, idet hun lod sig glide tilbage i stolen, »at også De skulde komme med dette om støvet.« — »Ja, jeg har vel ikke fornærmet Dem?« — »Hvor kan De tænke —!« og så atter med den roligste og uskyldigste stemme af verden: »den, som har levet ni år med Albert, kan aldrig mere bli fornærmet.«

Jeg blev dygtig forlegen. Hvad pokker havde jeg også havt med at blande mig op i dette? Jeg var blevet narret til at bruge billedet; men hvorfor sige ja til, at jeg havde set støv; det var forresten i Alberts bibliotek. Jeg sagde ikke et ord mere. Også hun sad, eller retter: lå, længe stille og trommede med fingrene på stolarmene. Endelig hørte jeg som langt borte fra: »Men sommerfuglestøvet er dog vakkert.« Og så længe efter, gjennem mange tankeled, som hun ikke røbede, gled et spørsmål frem, halvhøjt: »Strålebrydningen ... den forskjellige strålebrydning ...?« hun kom ikke til at fuldføre; hun lyttede, rejste sig, hun

havde hørt Atlungs skridt i forværelset. Jeg rejste mig samtidig.

IV.

Døren gik helt op; Atlung kom slentrende ind. Den høje, slanke mand i de rummelige klæder, der havde mangehånde spor af fabrikkerne, han havde besøgt, bar i åsyn, bevægelse, holdning flere slægters ligesæle sikkerhed.

Han plirede lidt med de grå øjne under de usynlige bryn, da han så mig, og derpå blev det lange ansigt til et stort smil. Hans ypperlige tænder lyste mellem fyldige, korte læber, idet han ropte: »Er det Dem!« Han tog begge mine hænder mellem sine hårde, fregnede næver, slap så med den ene og tog hustruen om livet med fuld arm: »Var ikke d e t morsomt, Amalie? Hvad? De dage i Dresden, du?«

Da han slap os, spurte han ivrigt om mig og min rejse; han vidste, jeg skulde en kort tur udenlands. Så begyndte han at fortælle om, hvad h a n drev med som mest, og under dette slentrede han af og til i rummet, tog en ting mellem fingrene, kramsede den, slap den, tog en anden. Han holdt ikke en liden ting som vi med det yderste af fingerspidserne; i fuldt greb faldt den ind i hånden på ham, så fingrene lå udover. Det, han talte om, greb han i grunden på samme måde, i en slags overflod, og kastede det gjærne straks hen igjen for noget andet.

Fruen var gåt ud, men kom straks ind igjen og bad os tilbords. Netop da slængte han sig foran pianoet, hvor der stod et hefte ny musik opslåt, som han i det samme karakteriserede med nogle ord. Så gav han sig til at spille og synge vers efter vers af en

lang sang. Fruen mindede ham igjen om maden, da han var færdig. Derved kom han formodentlig til at mærke, at hun var inde. »Hør, Amalie, lad os prøve den duet!« og han slog an akkompagnementet. Hun smilte over til mig, men stillede sig hen og sang med. Hendes noget dækkede, søde sopran smeltede ind i hans varme baryton, som jeg havde hørt det for ni år siden. Begges stemme havde fået det rigere indhold, et liv lægger i den, når det selv har indhold; færdigheden var derimod omtrent den samme.

Den, som et øjeblik i forvejen maaske ikke kunde fatte, hvorledes disse to var komne sammen, behøvede bare at stille sig ved siden af dem, mens de sang. En lyrisk hengivelse i stemningen var fælles for dem begge, og på forskjellige forudsætninger var de fuldkommen enige om at lade stå til. Som to barn i en båd vuggede de nu afsted, ladende maden bag sig bli kold, tjenerne utålmodige, gjæsten tænke, hvad han fandt for godt, og husets orden og deres egen bestemmelse for dagen skiples.

I deres sang var ingen energi, ingen skole, ingen finere udarbejdelse af dette enkelte nummer, som de kanske også sang for første gang. Men en jævn, lad, glad sammengliden nedover melodien. Stemmernes lyse farver gled ind i hverandre som et kjæleri; men der var ynde over det.

Vers på vers sang de, og jo længere, jo bedre sammen og altid gladere. Da de endelig sluttede, og hun ved min arm gik på sin lidt tunge måde ind til bordet, og han slang i forvejen for at gi nøglen til vinkjælderen til Stina, så var der i hendes øjne ingen spørsmål mere, bare glæde, mild, skjøn glæde, og han fløjtede som en kanarifugl.

Vi satte os tilbords, medens han var ude; vi ventede i det uendelige på ham; enten havde han ikke truffet Stina, eller hun havde ikke forstået ham; — han var selv gåt i kjælderen og kom igjen således til-

rakket, at vi skoggerlo. Fruen stansede dog midt i latteren og sad siden taus hen, mens han skiftede og vaskede sig.

Han slurpede ske for ske af suppen i sig med grådig hast, vandt sig godt humør igjen, da hans første hunger var over, og talte i et væk, til han pludselig, mens han sad og skar stegen for, spurte efter gutterne. De havde spist; de kunde ikke vente så længe. »Har De set børnene?« — »Ja,« svarte jeg, og jeg talte om deres naturlige væsen, og om hvor stærkt den ene lignede på hans slægt og den andre på fruens. — »Men,« kastede han ind, »det er slemt, at begge slægter har forholdsvis for megen fantasi; der er noget vekt i det. Og gutterne har fået fra begge. Her indtraf for en fjorten dages tid siden en sørgelig begivenhed. En legekammerat blev i fiskedammen. Hvad gutterne — naturligvis ved Stinas hjælp — har gjort ud af dette, er rent utroligt. Jeg har tænkt på det idag. Jeg har intet sagt, for det var igrunden morsomt også, og så vilde jeg ikke ødelægge det for dem med Stina. Men det er dumt, er det. Hør, Amalie, så er det næsten bedre at ha dem borte på en skole, end at de skal gå slig og drive ind i altslags tøv.«

Fruen svarte ikke.

Jeg vilde aflede og spurte, om han havde læst Spencers afhandling »om opdragelsen«.

Da kom der liv i ham! Han havde just sat sig for at spise; men han glemte det; tog endelig nogle bid, glemte det atter: jeg tror vi sad med denne ene ret i en time, mens han docerte Spencer. At jeg, som spurte, om han havde læst bogen, efter al sandsynlighed selv havde læst den, vedkom ham ikke i mindste måde. Han fortalte mig bogen, ofte punkt for punkt, med egne anmærkninger til. Den ene af disse var, at om også, som Spencer vil, læren om opdragelsen skal indføres på skolen som skolens næst

vigtigste fag, — de fleste vil desuagtet ikke få evne til at opdrage sine børn; ti opdragelsen er et talent, som meget få har. Han for sin del vilde, straks børnene var store nok, sende dem til en dame, som han vidste havde dette talent, og som også havde de kundskaber, der ubønhørlig måtte til. Hun var en begejstret tilhænger af Spencer.

Han sagde dette, som var det en længst op- og afgjort sag; fruen hørte på det som på en gammel bestemmelse. Jeg var meget forundret ved, at hun ikke havde sagt mig det, da vi for lidt siden talte om børnene.

Nu husker jeg ikke, hvilken materie vi så drev ind i, da han med en gang rev uret op: »Jeg har rent glemt Hartmann! Jeg skulde ha været i byen! Ja, ja, — det er endda ikke for sent! Undskyld!«

Han lagde servietten fra sig, drak nok et glas vin, rejste sig og gik. Fruen forklarede mig undskyldende, at Hartmann var hans disponent, at der desværre ikke gik telegraf hid ud, og at noget sandsynligvis skulde være svaret på inden en times tid eller så.

En time i det mindste til byen; om ikke for andet, så for hestens skyld mindst en time der, og så en og en halv tilbage; ti man kjører ikke så lang vej med samme hest lige hurtig frem og tilbage. Dette sad jeg og regnede ud, mens jeg spiste videre, og fandt da også ud, at jeg altså var kommen ubelejligt. Efter kaffen vilde derfor også jeg ta afsted.

Vi var begge færdige og rejste os. Hun undskyldte sig, idet hun gik ud i kjøkkenet, og jeg, som altså var alene, vilde se mig om på gården.

Da jeg var kommen ud på trappen foran bislaget, mødtes jeg af gutternes stærkeste latter, umiddelbart fulgt af et ord, som jeg ikke havde tænkt, de kunde ta i sin mund, end sige rope ud med al sin evne, og det på åbne gården. Den ældste ropte det først og så den andre efter.

De stod oppe på låvebroen, og en jente, som i vedskjulet lige mod dem lå bøjet over en kjælke, var den, som ordet galdt. Gutterne ropte nok et ord, om muligt værre end det første, og nok et og nok et, ganske uden ophør. Mellem hvert ord jublende latter. Det var klart, at de soufflereedes af en indenfor låvedøren. Jenten svarte ikke; hun så engang imellem tilbage fra sit arbejde — ikke på gutterne, men på nogen bagom låven, hvor vognskjulet var.

Da hørte jeg bjældelyd derifra. Atlung kom frem rejseklædt og ledende sin hest. Gutternes forfærdelse, da de så faderen! Ti med en gang gik det op for dem, hvad de havde ropt, om ikke helt ud, så ialfald at de havde udrettet ond tjeneste for en anden.

Faderen skreg op: »Vent nu gutter, til jeg kommer hjem, så skal I sandelig ha ris begge to.« Han satte sig i slæden og slog på hesten. Mig så han i forbifarten og rystede på hodet mod mig.

Gutterne stod en stund forstenede. Så tog den ældste tilbens, alt hvad han orkede. Den yngste efter: »Vent og tag mig med! — Hører du, løb ikke fra mig, Anton!« Han begyndte at gråte. De kom bort bag vedskjulet; men jeg hørte længe efter den mindstes gråd.

V.

Jeg blev forstemt og vilde ta bort med det samme. Men da jeg kom ind i stuen, sad fruen i den store gotiske bænk eller sofa henne ved døren til spisestuen, og jeg viste mig ikke, før hun lænede sig fremover bordet foran hende og spurte: »Hvad mener De om Spencers opdragelse? Mener De, vi kan følge den i praksis?« — Jeg vilde ikke indlade mig på det og svarte derfor alene: »Deres mands praksis er i

alle fald ikke stemmende med Spencer.« — »Min mands praksis? Han har slet ingen.« Hun — sagde det, som en anden vilde sige: det er et pent tøj, De har i Deres frakke. — »De mener, han tar sig ikke af børnene?« — »Å, han ligner vel deri de fleste mænd,« svarte hun; »de morer sig med børnene engang imellem, og slår dem også engang imellem, når der hænder noget, som ulejliger dem.«

»De tror, begge ægtefæller skulde ha lige ansvar her?« — »Ja, det tror jeg rigtignok. Mændene har også her delt, som de har havt lyst til.«

Jeg ønskede at ta farvel. Men det kom øjeblikkelig uventet på hende; hun spurte, om jeg ikke i det mindste vilde drikke kaffe først; »men det er jo sandt,« lagde hun til, »De har jo ingen at tale med.«

Hun er ikke den første gifte kvinde, som gjør skjulte anfald på sin mand, tænkte jeg. »Fru Atlung, De har ingen grund til at sige sådant til mig.« — »Det har jeg heller ikke. De får undskylde mig.« — Det var lidt skymt; men tog jeg ikke ganske fejl, så var hun ved at gråte.

Jeg satte mig altså ved den anden side af bordet. »Jeg har en følelse, kjære fru Atlung, af, at De har trang til at tale med en; men jeg er vist ikke den rette.« — »Hvorfor ikke det?« spurte hun. Hun sad med begge albuer på bordet og så over til mig. — »Nu, om af ingen anden grund, så af den, at en slig samtale må tages op igjen, fordi den gir adskilligt at tænke på; og jeg skal rejse igjen idag.« — — »Men kan De ikke komme igjen?« — »Ønsker De det?« — Hun sad lidt, så sagde hun langsomt: »Jeg har i regelen bare ét stort ønske ad gangen. Og i det, jeg nu har, falder det ind, at D e kom hid.« — »Hvad er det, frue?« — »Ja, det kan jeg ikke sige Dem, hvis De ikke vil love mig at komme igjen.« — »Nu, så skal jeg love Dem det.« — Hun gav

sin hånd over bordet: »Tak!« Jeg vendte mig på stolen imod hende og tog hendes hånd. »Hvad er det, frue.« — »Nej, ikke nu,« svarte hun; »men når De kommer igjen. De må hjælpe mig, hvis De tror, det er rigtigt at gjøre det.« — »Naturligvis.« — »For De tænker jo i mange stykker som Atlung. Han vil høre på Dem.« — »Tror De?« — »På mig hører han i alle fald ikke.« — »Anstrenger De Dem for at bli hørt?« — »Nej, det vilde være det værste, jeg kunde gjøre. Med Atlung må alt komme lejlighedsvis.« — »Men, kjære, jeg så da, at I har et velsignet forhold til hverandre i grunden?« — »Gud ja; vi morer os ofte så godt sammen.«

Jeg havde en følelse af, at hun ikke ønskede, jeg skulde se på hende, og jeg havde vendt mig igjen, så jeg sad langs ved bordet som før; skumringen blev tættere. »De husker os vel fra Dresden?« — »Ja.« — »Vi var to unge mennesker, som legede os; det var så morsomt at være forlovet; men at gifte sig måtte være endda morsommere, og at komme hjem og føre hus, å, så uhyre morsomt; men dog ikke som at få barn. — Ja, så sidder jeg her, da, med et hus, som jeg slet ikke magter, og med to barn, som ingen af os kan opdrage; i alle fald mener Atlung så.« — »Men tar De da ikke fat?« — »Med huset mener De?« — »Nu ja, med huset!« — »Gud, hvad skulde det nytte til? — Jeg fik mest skjænd, dengang jeg prøvde.« — »Men De har jo hjælp?« — »Ja, det er netop ulykken.« Jeg vilde just spørge, hvad hun mente med det, da spisestudøren lige ved os lydløst åbnedes; Stina kom ind med lamper. Hun kom i to, tre vendinger; men den store stue blev langt fra fuldt oplyst af de lamper, hun bar ind. Der blev imidlertid ingenting sagt.

Da Stina skulde gå, spurte fruen om børnene. Stina fortalte, at man søgte efter dem; de var ikke på gården. Fruen lagde ikke videre mærke til det,

og Stina gik. »Hvem er Stina?« spurte jeg, da døren lukkedes bag hende. »Å, hun er et meget ulykkeligt menneske, som havde en fordrukken far, der slog hende, og så fik hun en mand, en bankkasserer, som også begyndte at drikke og slå hende. Nu er han død.« — »Har hun været her længe?« — »Fra jeg skulde ha det første barn.« — »Men dette er et trist selskab for Dem, frue?« — »Ja; hun er ikke meget morsom.« — »Så skulde hun sandelig bort.« — »Det vilde være mod traditionen her i huset. Et ældre menneske skal passe børnene, og det ældre menneske skal leve og dø i familjen. Stina er brav.«

Atter kom den, vi talte om, lydløst ind; denne gang med kaffen. Der var i grunden noget spøgelseagtigt ved dette blågrønne portræt af Carlo Dolci sådan svævende på tæpperne i den store stue, der hun søgte efter en skjærm over lampen på kaffebordet, som om vi ikke havde det dunkelt nok før. Skjærmen var ovenikjøbet et gjennemstukket billede af Peterskirken i Rom.

Stina var gåt, og fruen skjænkede. »Og så vil I mandfolk ovenikjøbet ta udødelighedshåbet fra os?« Hvad dette »ovenikjøbet« havde hensyn til, fik jeg tænke mig, som jeg vilde. Hun rakte en kop over til mig og blev ved: »Da jeg idagmorges kjørte til den døende mand på den andre side parken, faldt det mig ind, at sneen over de golde trær, det er dog i grunden det allersmukkeste billede på udødelighedshåbet over jorden, ikke sandt? Så ren ovenifra; og så barmhjærtig da?« — »Tror De, den falder fra himlen, frue?« — »Den falder ned på jorden.« — »Det er sandt; men den kommer også fra jorden.« — Hun lod ikke til at ville høre på dette: men blev ved: »De talte før om støv. Men dette hvide, rene støv over den frosne gren og på den grå jord, ja, det er da som evighedens poesi, — synes mig,« og hun lagde et syngende eftertryk på »mig«.

»Hvem har så digtet den poesi, frue?« Hendes største øjne så på mig og denne gang ikke spørgende; nej, sikre. »Er det ingen åbenbaring udenifra, så er det en åbenbaring indenifra; hvert menneske, som føler så, det har den.« Hun havde aldrig været skjønnere. I det samme hørtes nogen i forstuen. Hun vendte hodet lyttende derhen. »Der er Atlung tilbage!« sagde hun, rejste sig og ringede efter en kop til.

Det var ganske rigtig Atlung; så snart han havde fåt tøjet af sig, åbnede han bredt døren og steg ind. Hans disponent, Hartmann, var blevet ængstelig og var kommet mod ham. Atlung havde afgjort altsammen med ham midt på landevjen.

Fruens spørgende øjne fulgte ham, medens han gjorde nogle slentrende slag bortover. Enten likte hun ikke, at han afbrød os, eller så hun, at han var i dårligt lune. I det samme han modtog kaffekoppen af hendes hånd, fortalte han hende, hvad der var hændt med gutterne. Han nævnte intet af de ord, gutterne havde ropt ud med så megen jubel; men han sagde nok til, at hun kunde skjønne, hvad det var. Og mens han drak, fortalte han, at han havde lovet dem ris; »men«, sagde han, »her må noget andet til end ris.«

Som hun stod, da hun gav ham koppen, så blev hun stående endnu, da han havde drukket og gik. Rædsel lå over hendes ansigt og stilling. Hendes øjne fulgte ham i rummet; hun ventede på dette andet, som var mer end ris.

»Nu vil jeg sige dig det, Amalie,« lød det borte fra værelset; »gutterne skal bort den dag imorgen.«

Hun sank langsomt ned i sofaen, så langsomt, at jeg tror ikke, hun selv vidste af, at hun satte sig. Øjnene fulgte ham ufravendte. Noget hjælpeløsere, ulykkeligere har jeg aldrig set.

»Du holder da vel såpas af gutterne, Amalie,

at du kan finde dig i det? Nu kan du se, hvad det leder til, at jeg føjede dig sist.«

Men blir han slig ved, så dræber han hende! Ser han da ikke på hende?

Om hun mærkede min deltagelse eller ej, — hun vendte med en gang sine øjne, sine hænder mod mig ... medens han gik fra os bortover gulvet; en fortvilelsens bøn lå i dette øjekast, denne lille bevægelse. Jeg forstod straks, at her er hendes eneste ønske; her er det, jeg skulde hjælpe hende med.

Hun var sunket ned over sine hænder, og hun blev liggende slig uden at røre sig. Jeg hørte ikke, at hun gråt; ventelig bad hun. Han gik op og ned; han så hende; mens hans gang blev altid bestemtere. Han slængte de ting, han tog og kramsede, længere fra sig, heftigere.

Da gik spisestudøren langsomt op; det var atter Stina. Men denne gang blev hun stående på tærskelen, blegere end vanlig. Atlung, som netop havde gjort vending mod os, stansede: »Hvad er det, Stina?« — Hun svarte ikke straks; hun så ned på fruen, som løftede hodet mod hende: »Hvad er det, Stina!« udbrød også hun.

»Gutterne,« sagde Stina, og holdt inde. »Gutterne?« gjentog begge, Atlung stansede, fruen rejste sig.

»De er ikke på gården, ikke i husmandspladserne ... vi har søgt alle steder; — ved fabrikkerne også.« — »Hvor så I dem sist?« spurte Atlung åndeløst. — »Budejen siger, hun så dem styrte mod parken gråtende, da De lovede dem ris.« — »Fiskedammen!« kom jeg til at sige, før jeg fik tænkt mig om, og virkningen på mig selv og dem alle var, som om noget sprang istykker mellem os. — »Stina!« ropte Atlung; det var ikke bebrejdende, nej, det var et skrig af smerte, det såreste, jeg har hørt, og ud for han. Fruen løb efter, og idet hun ropte hans navn.

»Bed om lygter!« sagde jeg til de folk, jeg så

bag Stina i spisestuen. Jeg gik ud og fandt mit tøj, vendte om igjen, traf Stina, der bevægede sig rundt i ring med foldede hænder. »Men så kom og vis mig, hvor det er!« Uden svar, og kanske uden at vide, hvad hun gjorde, ændrede hun sin gang fra rundt til frem, lige frem, altid med foldede hænder og højt bedende: »Fader i himmelen for Jesu skyld! Fader i himmelen for Jesu skyld;« rørende, kraftigt; og hun blev således ved ud gjennem gården, forbi husene, gjennem haven, ind i parken.

Det var ikke videre koldt; det snedde. Dette lange, mørke spøgelse foran i snetågen med bøn-strimen efter sig ind under de høje, belagte trær, fulgte jeg som i drømme. Jeg sagde mig selv, at to små gutter nok kunde gå til fiskedammen for at finde gud og englene og de nye klæder; men hoppe i hullet, hvis der var noget, og det to sammen ... umuligt, unaturligt, dumt! Hvorfor i al verden var jeg kommen til at tænke eller antyde sligt? Men det nytter ikke alt det forstandige, en siger sig selv i en slig stund; det værste og utænkeligste vinder på en ligevel, og dette »Fader i himmelen for Jesu skyld ... Fader i himmelen for Jesu skyld,« susede i højeste angst om mig og virkede bestandig ny angst også hos mig.

Hvis de slet ikke har gåt til fiskedammen, eller hvis de har været der, men har ikke turdet springe i vandet, så kan de jo være tomlet afsted andetsteds hen. Hans's far skulde i eftermiddag få vinger på; — mon ikke også de i sin hjærteangest sidder etsteds under et træ og venter på det samme? I så fald fryser de sig døden til. Og jeg så for mig de to forfrosne stakler, som ikke turde gå hjem, den yngre gråtende, den ældre også tilsist gråtende; jeg syntes bogstavelig, jeg hørte dem ... »Hys!« ... »Hvad er det!« sagde hun og vendte sig i bråsnart håb. »Hører De dem?« — Vi stod begge stille. Men der var

intet at høre uden mit eget pust, når jeg ikke længere kunde holde ånden. Ej heller var der noget at se, som lignede to små sammentullede mennesker.

Jeg sagde hende, hvad jeg netop havde tænkt, og hun hviskede i tilbageholdt jammer, idet hun kom mod mig og foldede hænderne: »Bed med mig! å, bed med mig!« — »Hvad skal jeg be' om? At gutterne nu må dø og komme til himmelen og bli engler?« Hun stirrede forfærdet, vendte sig og gik foran som før; men nu uden en lyd.

Vi fulgte en gangsti gjennem skogen; den førte til fiskedammen; men vi måtte gå mer end halvten af parken for at nå den. Her gik en bæk i en kløft, og her var gjort en opdæmning. Den var stor, så fiskedammen havde et anseligt omfang. Vi måtte op fra stien for at nå kanten af dammen. Stina gik bestandig foran, og da hun havde nåd op og så dammen og de to forældre ude på den, knælede hun ned i bøn og hulken. Nu havde jeg ondt af hende.

Da også jeg nådde op og så forældrene, greb det mig stærkt. I det samme hørte jeg stemmer bag mig i skogen. Det var folkene, som kom med lygter. Det svævende lys, dæmpet af snefaldet, som de fire lygter gav ud over menneskene, sneen, underdelen af trærne, den skygge, som samtidig enkelte i toget og enkelte trær og steder nær ved kom i, heftede sig for alle tider i mit minde til de ord, jeg samtidig hørte fra dammen: »Her er intet hul i dammen!« Atlungs røst; den dirrede af bevægelse. Jeg vendte mig og så hans hustru om hans hals. Stina var sprunget op med et udrop, som endte i et langt, men stille: »Gud være lovet og takket!« — Men de to på dammen slap ikke hverandre; jeg med nogen møje ned og bortover til dem; endnu hang hun om hans hals, og han var bøjet over hende. Jeg stansede ærbødig et stykke ifra; de hviskede til hverandre. Lysene oppe på dammen var det første, som vakte dem.

»Men hvad nu? Hvor skal vi søge?« spurte Atlung. Jeg gik nærmere. Jeg sagde nu forældrene, skjønt skånsommere, hvad jeg før havde sagt Stina, at måske sidder de under et stort træ etsteds her og venter i sin hjærteangst på forbarmende engler, og så er der fare for, at de alt har froset, så de blir syge. Før jeg havde talt ud, spurte Atlung op mod dem på volden: »Havde gutterne ydertøj på, sist I så dem?« — »Nej,« svarte to stykker. Han spurte, om de havde huer på, og herom blev der uenighed. Jeg påstod, de havde huer på; en anden sagde nej. Atlung kunde selv ikke huske det. Endelig trodde man, at den ældste havde hue på, og den yngste ikke. »Å, den lille Storm!« klagede moderen. Blandt folkene oppe på damkanten var der nogle, som gråt, så vi hørte det ned. Jeg tror, der stod tyve mennesker ved siden af hverandre omkring lygterne.

Atlung ropte op: »Vi må søge hele parken igjennem; vi begynder med husmandspladsene. Og han kom henover, og kløv op og hjalp sin hustru efter.

Her mødtes de af Stina: »Frue, frue!« hviskede hun bønfaldende. Men ingen af dem ænsede hende.

Jeg stirrede i kløften under os. At se snelagte trær ovenfra er som at se en forstenet skog.

»Kjære Atlung! vil du ikke rope?« bad fruen.

Han stillede sig længst frem; der blev stilt. Og så ropte han langsomt udover skogen: »Anton og lille Storm! Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!«

Var det luften, som kom i bevægelse, eller faldt netop det siste snegran, det, der skulde bringe en overlæsset gren til endelig at slippe, eller var nogen kommen nær en sådan, — nok Atlung fik som svar snefald af en stor gren halvt ved siden, halvt foran. Det gav et dumpt brag med gjenlyd i skogen, grenen svajede og svang op, og der stod snedamp udover os. Men ved ristingen slap endelig alle dets svære grener

sine snebører; brag og damp indhyllede os, og før vi vidste ordet af, slap det nærmeste træ sneen fra alle sine grener på en gang. Lufttrykket heraf var så stærkt, at to til, så fem. seks, ti, tyve trær slap med drøn og gjenlyd i skogen og med en damp som af snefonner alle sine tunge læs. Da kom den ene ring af trær efter, så en til, så mange, mange ved siden af os, længere borte, tæt foran, bevægelsen gik først i to store armer, de delte sig efterhånden i flere, skogen stod og skalv. Dunderet rullede langt fra os, nær ved os, nu stødvis, nu samtidig og uden slut. Foran stod alt i hvid damp; det trampende tog over skogen skræmte os i førstningen; efterhånden som det drog bort fra os og voksede, blev det så storartet, at vi glemte det andet.

Trærne stod atter rejste og ranke, fri og sortgrønne; selv så vi ud som snemænd. Alle lygter var slukte; vi tændte, og vi rystede sneen af os. Da hørte vi klagende: »End om smågutterne ligger under en snefonn?« Det var moderen, som talte. Nogle skyndte sig at sige, at den umulig kunde skade dem, den kunde i det højeste kaste dem overende, kanske for en stund kvæle dem; men de måtte kunne arbejde sig frem af den. En sagde, at de ufejlbarlig måtte skrige, straks de blev fri sneen, og Atlung ropte: »Hys!« Vi stod mere end et minut og lyttede; men intet hørte vi uden langt borte fra et og andet efterdøn af en enkelt stående klynge, som nu først kom med.

Men var gutterne i en af skogens yderkanter, så kunde vi vanskelig høre dem der, vi stod; på begge sider var jo kløftens kanter højere end dæmningen, hvorpå vi stod.

»Ja, lad os gå og lede efter dem!« sagde Atlung bevæget; han gik imidlertid helt ud på det fremste af dæmningen, vendte sig mod os, som var begyndt at stige ned og bad os stå stille: »Anton og lille Storm!

Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!« Det var så sårt at høre. Intet svar; vi stod længe. Intet svar.

Mismodig kom han tilbage og gik ned på stien med os andre; hans hustru tog hans arm.

VI.

Vi kom til det yderste af skogen og fordelte os med så lang afstand fra hver, at vi netop kunde se hverandre og alt imellem os: vi gik skogen op, tog næste strøg og gik det ned, men langsomt: ti al sneen fra trærne lå nu over den gamle sne på marken; sommesteder var den pakket så hård, at den bar os, men andre steder sank vi i til knæet. Da vi næste gang samlede os for atter at sprede os, spurte jeg, om det også var sandsynligt, at to små gutter havde holdt ud i skogen, efter at det var blevet mørkt. Men heri modsagdes jeg af alle. De var vante til at færdes i skogen hele dagen og kvældene med: de havde andre gutter, som bygde snemænd for dem, fæstninger og snestuer, hvori de ofte sad med lys.

Herved droges tankerne hen på alle disse bygværk og på muligheden af, at de havde tyet til noget af dem. Men ingen vidste, hvor de havde dem iår, da sneen var kommet så nylig. Desuden plejede de at bygge snart her, snart der. Altså måtte vi bli ved.

Det traf sig så, at Stina denne gang gik nærmest mig, og da vi to var ved kløften, og denne sommesteder bøjede, kom vi nær til hverandre og havde ingen strækning at søge på. Hun havde åbenbart en ændret sindsstemning. Jeg spurte hende hvorfor. »Å,« svarte hun, »Gud har så tydelig talt til mig. Nu finder vi gutterne! Nu ved jeg, hvorfor alt dette er

hændt! Å, så tydelig ved jeg det!« Hendes madonnaøjne skinnede af sværmerisk lykke; hendes blege, fine åsyn var henrykt. »Hvad er det, Stina?« — »De var så hård mod mig før. Men jeg tilgiver Dem. Herregud, syndede jeg ikke selv? Tvilede jeg ikke på gud? Knurrede jeg ikke mod gud? Å, hans veje er vidunderlige! Jeg ser det så tydelig, så tydelig!« — »Men hvad er det da?« — »Hvad det er? Fruen har i det siste halve år bare bedt gud om en eneste ting. Ja, det er hendes vis at gjøre så. Hun har lært det af sin far. Om bare en eneste ting har hun bedt, og vi har hjulpet hende. Det er om, at gutterne ikke måtte skilles fra hende; Atlung har truet med det. Havde dette i kvæld ikke kommet, så var det kanske sket alligevel; men gud har bønhørt hende! Kanske har også jeg været et værktøj i hans hånd; jeg tør næsten tro det. Og lille Hans's død ... ja, ganske vist også lille Hans's død! Når nu de to små søde sjæle sidder og fryser etsteds og venter på englene, å, de kjære, kjære gutter, så har de dem jo hos sig! Tviler De? Nej, tvil ikke! Om nu gutterne blir syge, og de blir ganske vist syge, ja, så er det jo deres lykke! Ti når far og mor sidder sammen ved sygesengen, å, da sendes de aldrig siden bort. Aldrig, nej aldrig! Da ser Atlung, at det vilde være at dræbe hende. Å, han ser det alt i kvæld. Ja, han ser det ganske vist. Han har alt nu højtidelig lovet hende det. For nu sist så hun så inderlig godt på mig, og det gjorde hun ikke for en stund siden. Det var, som hun havde noget at sige mig, — og hvad skulde det også i hendes angst været for noget andet end det? Hun har opdaget guds veje, hun også, guds vidunderlige veje! Hun takker og priser ham, hun som jeg, — ja, højlovet være gud for Jesu skyld i evighed!« Hun talte hviskende, men sikkert og inderligt; det siste, eller lovprisningen, derimod med

bøjet hode, foldede hænder og sagte som til sit eget bryst.

Vi kom fra hverandre og nu og da nær hverandre, hvor kløften drev os sammen, og al søgning for vort vedkommende hørte op. »Et savner jeg forklaring over,« hviskede jeg til hende. »Dersom alt, lige fra lille Hans's ynkelige død er hændt, for at Atlungs gutter skal bli hos sin mor, — så må også det store snefald, vi nylig så og hørte, passe ind. Men jeg kan ikke se, hvorledes?« — »Det? Det var bare en naturbegivenhed, det; en ren tilfældighed.« — »Er der da noget sådant?« — »Ja,« svarte hun. »Og det griber ofte ind. Men her kan jeg ikke se hvorledes. Det er en stor nåde, at jeg kan se det, jeg ser. Hvorfor skal jeg forlange mere?« —

Vi spejdede omkring os; men vi følte, at her lige ved kløften var gutterne ikke. Hvad jeg sist havde sagt, blev ved at optage Stina. »Hvad mente De med snefaldet?« spurte hun sagte, da vi næste gang traf hverandre. — »Det skal jeg fortælle. Fruen havde, kort før vi kom ud i parken, sagt mig, at udødelighedshåbene falder fra himmelen på vort liv ligeså tyst, hvidt og mygt, som sneen over den nøgne jord ...« — »Å, hvor vakkert!« udbrød Stina ... — »Og så tænkte jeg, da den stærke støjen kom, hele skogen skalv, og sneen faldt af trærne med torden, — ja, bliv nu ikke vred! — da tænkte jeg, at slig var også udødelighedshåbene faldne af både fruen og Dem og os allesammen i den store angst for gutternes liv. Vi for om hverandre i jammer og gråd, og somme af os i harme over, at de nu kanske var på randen af evigheden.« — »Å, gud, ja!« — »Men nu har vi havt udødelighedshåbene over os i mange tusen år — de er meget, meget ældre end kristendommen —; og så lidet har vi vænnet os til dem.« — »Å, De har ret! Å, De har tusen gange ret! Tænk!« sagde hun og gik videre i stille funderinger. — »De sa' før,

jeg var hård mod Dem. Og da gjorde jeg ikke andet end at minde Dem om de udødelighedshåb, som De havde lært gutterne ...« — »Å, det er sandt; tilgiv mig! Å, javist! ...« — »For De havde jo lært dem, at det var meget, meget bedre at være hos gud end her, at det at få vinger på og være engel, det var det højeste, som et lidet barn kunde nå, ja, at englene selv kom og tog de ulykkelige barn ...« — »Å, nej, ikke mere!« våndede hun sig og lagde begge hænder i sine øren. »Å, hvor jeg har været ubetænksom!« lagde hun til. — »Tror De da ikke på det?« — »Jo, tænk, om jeg tror! Disse tanker har i mit liv stundom været min eneste trøst. Men De forvirrer mig ganske, tror jeg.« Og så fortalte hun mig så rørende, at hun ikke havde så stærkt hode længer; hun havde grædt og lidt formeget; men håbet om et bedre liv efter dette havde ofte været hendes eneste trøst.

Atlungs melankolske rop, altid med de samme ord, hørtes af og til, og netop nu. Med et sæt var vi atter i den forfærdelige virkelighed, at gutterne havde vi endnu ikke fundet, og at jo længer det varte, før vi fandt dem, des sikrere var det, at de måtte bøde for det med sygdom. Det snedde fremdeles, så at vi trods månelyset gik i en tåge.

Da lød der et rop gjennem skogen og snetågen af en anden røst end Atlungs og af andet slag. Jeg kunde ikke skille, hvad der blev sagt; men så kom nyt rop af en ny røst, så atter af en tredje, og det siste lød klart: »Jeg hører dem gråte!« Det var en kvinde, som ropte. Jeg hastede frem, de andre foran og efter, alle mod den kant, ropet kom fra. Vi var blevet trætte af at vade i den tunge sne; men nu løb vi så let, som var der fast jord under vore fødder. Lyset fra lygterne hoppede mellem os og over os, lyste os og blændede, ingen talte, bare åndedrættene hørtes. »Hys!« ropte en ung jente og stansede,

og som hun alle; ti vi hørte de to små jamre med denne såre gråd, barn har, når de har grædt forgjæves i lange, lange stunder, og der så endelig kommer medlidenhed. »Å, herregud!« sagde en ældre mand: han kjendte slig gråd. Vi kunde skjønne, gutterne ikke længer var ene; vi gik videre, men roligere. Vi var oppe og forbi fiskedammen, et stykke fra kløften, hvor trærne stod regelmæssigt; ti stedet lå lunt og forgjemt. Gråden blev naturligvis tydeligere, jo nærmere vi kom, og tilsist hørte vi stemmer blandede med den. Det var faderens og moderens, de havde dog været de første. Da vi kom helt frem, så vi kunde se mellem trærne ind i snetågen, mødte vi to sorte klumper mod noget højt hvidt; det var faderen og moderen, på knæ, holdende hver sin gut op til sig; bag dem var en snefæstning eller en knust snehytte, deri havde gutterne altså søgt ly. Da lygterne kom nær, så vi, hvor ynkelig forfrosne og forkomne de var; de var blå, fingrene valne, de kunde ikke stå vel på benene; ingen af dem havde huer; ventelig lå disse i snedyngen, om de havde havt nogen. De svarte på ingen af forældrenes kjærtegn eller spørsmål, ikke en eneste gang sagde de et ord, bare gråt, gråt. Vi stod om dem, Stina storhulkende. Gutternes gråd og forældrenes klager, spørsmål og kjærtegn, med den fortvilelse og glæde, som skiftede i dem, greb stærkt.

Atlung rejste sig og tog sin; det var den ældste. Fruen rejste sig også og tog sin. Flere bød hende at bære gutten; men hun svarte ikke, bare gik med ham, trøstende, gråtende uden et øjebliks stans mellem ordene, indtil hun trådte, så hun faldt, gutten under og hun over. Hun vilde ikke ha hjælp, men kravlede op igjen med gutten i sine armer, gik videre og faldt igjen.

Da så hun op mod himlen, som vilde hun spørge, hvoraf dette kunde komme, hvorledes det dog var muligt?

Når jeg nu siden husker hende i hendes tro og i hendes hjælpeløshed, så husker jeg hende således, med gutten foran sig udstrakt i sneen, og hun over ham på knæ, med gråd og spørsmål op mod himlen.

Der var en, som tog gutten op, og Stina hjalp fruen. Men da gutten var kommet på en anden arm, begyndte han at klage: »Mor, mor!« og strakte de to stive, valne hænder ud efter hende. Hun vilde straks bære ham igjen, men han, som bar, skyndte sig og lod ikke, som han hørte hende, skjønt hun tilsist bad så ydmygt. De var imidlertid ikke før kommet ned på stien, før hun ilte frem og stansede manden, og så tog hun under mange ømme ord gutten igjen i sin favn. Atlung var ikke mere til at se.

Jeg lod dem gå foran mig allesammen.

Men som jeg så dem et stykke fra mig inde i snetågen der mellem trærne og hørte det gråte og trøste derinde ... gled jeg tilbage i de gamle tanker.

VII.

Jeg forlod straks Skogstad uden at ta farvel med forældrene, som var hos børnene. Jeg fik en hest til første station mod byen, og var snart i langsom fart på chausséen. Den sne, som var falden, gjorde vejen tyngre, end da jeg kom. Nogle støvgran føg om endnu; men det lettede mere og mere, så månelyset efterhånden blev stærkere. Dette faldt på den snelagte skog, som her endnu stod urygget, med fantastisk magt; det enkelte var tabt, men modsætningerne blev stærke.

Jeg var træt, og stemningen derefter. Skogen stod under sneen som et bøjet, overvundet folk; den bar på mere end den kunde. Alligevel tålmodig, træ ved træ, uden ende bortover. Det var almuen fra hen-

farne tider til nu, den nedstøvede almue. Hin »himmelfaldne, barmhjærtige sne« ...

Og som det var gået alle billeder ligefra de allerældste, vi kjender, at somme af dem friede sig ud fra det, som de var billede på, og fik selvstændigt liv, så gik det mit. Jeg så de henfarne slægter inde i en støvtåge; derfor kjæmpende mod hverandre og dræbende hverandre i millionvis. Altid stod nogen og strødde støv, mere støv over dem. Ofte kjærlige, fine sjæle, som derved gjorde det højeste og skjønneste, som de vidste.

Men jeg så alle livets forhold, selv de friskeste, overstrødde af støvlaget, og det at ville fri menneskene ud af det at være verdens værste eller eneste oprør.

Og da jeg blev trættere, og det veg fra mig, mens det nylig oplevede dukkede frem igjen, da hørte jeg det grangivelig gråte indi et snestøv, som ikke længer faldt; det var gutterne, jeg hørte.

De to stakkels gutter havde trod, hvad de voksne havde lært dem. De havde trod på væsener, kjærligere end vore, et liv varmere end vort; for disses skyld havde de trodset kulden her, og i gråd og frygt siddet og ventet standhaftig. Da tordenen gik, havde de kanske bævet mod forvandlingen, — og blev bare begravne.

Jeg kom gjennem skogen og kjørte op langs ved den til stationen. Da jeg deroppe rejste mig og kastede endnu et blik udover træerne var de klart overstrålede af månelyset; nu var det blevet stærkt ...

... En drøm ud over alle folk, opkommen uendelig længe før al historie, i bestandig ny skikkelse, den ene ud af den andre, og altid så, at den yngre lå lettere over livet end den næst forrige, og skjulte mindre af det.

Det uforståelige blir altid igjen, det uendelige med dette; men det må ikke skræmme og gjemme os længer; — fylde os med ærbødighed og ikke med støv.

Jeg sad atter i slæden, og den ensformige dur af bjælden gjorde, at søvnigheden kom. Og så begyndte gutternes gråd at synge for mine øren sammen med bjælden. Og jeg måtte i min træthed til at tænke mig, hvad der videre hændte de to små, og hvorledes det i den første tid på Skogstad måtte se ud i sygerummet og omkring blandt dem, jeg netop havde forladt.

Hvor var ikke det, jeg da tænkte, forskjelligt fra det, som siden hændte!

Jeg måtte huske på det, da jeg to måneder efter kjørte den samme vej med Atlung, og han fortalte mig, hvad der var foregået. Da havde jeg været i udlandet, og han mødte mig i byen.

Og når jeg nu fortæller det igjen, så er det ikke med hans ord; ti jeg vilde ikke være istand til det; men hvad han fortalte, det er det.

Gutterne fik feber, og den gik over til lungebetændelse. Alle så de fra første færd, at det tog en svær vending; men fruen var så sikker på, at alt var hændt, for at hun skulde beholde sine gutter hjemme, at også de andre fik den tro.

Hvor hård sygdommen kunde bli, — den vilde bare være indgang til lykke og fred. Allerede i skogen havde hun taget det højtidelige løfte af sin mand, at de ikke skulde sendes bort; men at en huslærer måtte komme og ha dem under stadig opsigt. Og ved sygesengen gjentog han det, så ofte hun vilde, når de i lange nætter og stille dage mødtes der. Hun havde aldrig været skjønnere, han havde aldrig elsket hende højere end nu: egentlig var hun i en eneste henrykkelse. Hun betrodde Atlung, at ligefra han første gang for vel et halvt år siden havde ytret, at gutterne skulde bort, havde hun bedt vorherre om at hindre det, bedt ham uendelig, og i al denne tid ikke om noget andet. Hun vidste, at hvad man bad om i Jesu navn, det skulde gives. Hun havde gjort det

flere gange før i tilfælder, som forekom hende selv at være led i hendes liv under troens førelse, naturlige led; og det var altid lykkedes. Hun havde dennegang taget sin far tilhjælp og tilsist Stina; begge disse havde lovet også bare at bede om dette. Det faldt hende ikke et øjeblik ind, at der var en anden måde at nå målet på, f. eks. så vidt hun havde kræfter, og så vidt hendes tro tillod det, at studere Atlungs tanker om opdragelsen, og prøve at få ham selv med på et forsøg så at det kunde vise sig, om de sammen magtede opgaven. Hun gik ud ifra, at det gjorde hun slet ikke; hvad kunde vel hun? Men gud kunde, hvis han vilde. Det var jo hans egen sag, og det i højere grad end nogen, han før havde bønhørt hende i, så hun var sikker på, han vilde. Hver hændelse, hvert menneske, som kom til gården, tænkte hun, var sendt; på en eller anden måde måtte de bli et led i den handlingsrække, som førte Atlung til andre tanker. Når hun fortalte Atlung dette i sin uskyldighed og tro, følte han, at det i alle fald ikke var nogen menneskelig magt, som kunde modstå hende. Han reves i den grad selv med, at han ikke alene var viss på, at gutterne kom sig; men han lagde ikke engang mærke til, hvor syg hun selv var.

Det lange ophold i parken uden yderklæder og med våde fødder, den overanstrængte sjælstilstand og nattevågen, den mod sig selv så hensynsløse måde, hun bare vilde et eneste ét på, så hun glemte at spise, ja, trængte heller ikke til det ... tog tilsist magten aldeles fra hende. Men sygdommens første mærker gik sammen med hendes hvileløse, henrykkede tilstand; ikke hun selv, ikke andre ænsede den. Endelig måtte hun tilsengs, men der var alligevel slig glæde, ja fryd over hende, at de andre ikke fik tid til angst; hendes feberfantasier flød sammen med hendes liv, hendes ønsker, hendes tro, det var ofte ikke godt at skille. Alle skjønte, at hun var syg, men ikke, at her

var fare. Lægen var en af disse, som ikke gjærne taler; men havde her været fare, så havde han talt; — naturligvis. Stina havde overtaget tilsynet, og hun levede inden sine egne drømme og håb, og bortforklarte alt, når Atlung viste uro.

Da kommer han hjem en middag fra fabrikkerne, varmer sig og går op på den store sal, der de lå allesammen; for moderen vilde være, hvor gutterne var. Hendes seng stod slig, at hun kunde se dem begge. Han kom sagte ind. Der var luftigt og godt og dyb fred. Ingen anden end de syge, såvidt han straks kunde se, var i rummet; men han opdagede siden, at vågekonen var sovnet af i en stor stol, som hun havde draget hen i krogen nærmest ovnen. Han vækkede hende ikke; han stod lidt over hver af gutterne, som enten sov eller lå i døs, og derfra gik han lige sagte hen til sin kjære hustrus seng, glædede sig over, at også hun havde fred, kanske sov; ti han hørte ikke hendes pludder, som ellers altid hilste ham.

En skjærm var sat for mod vinduet, han så ikke klart, før han kom nærmere. Hun lå med åbne øjne; men tåre på tåre trillede af dem ...

»Hvad er det?« hviskede han opskræmt. I hendes ændrede stemning så han med engang, hvor medtaget, hvor forfærdelig medtaget hun var. Hvorfor i al verden havde han ikke set det før? Eller havde han set det, men i den grad været fuld af hendes sikkerhed, at han ikke havde regnet det for noget? Et øjeblik var det ham, som vilde han falde; men hans frygt for hende gav ham kraft.

Så snart han kunde, hviskede han: »Hvad er det, Amalie?« — »Jeg ser det på dig, at du ved det,« svarte hun hviskende og langsomt tilbage; hendes læber bævede, hendes øjne fyldtes og tømtes; men ellers lå hun aldeles stille. Hendes hænder — å, hvor var de magre; ringen lå meget rummeligere om fingeren, og dette havde han dog set før; men hvorfor ikke

tænkt over, hvad det betydde? — Hendes hænder hvilte helt udstrakte, hver på sin side af legemet, der syntes ham så tyndt under tæppe og lagen. Kniplingerne om håndledet lå ordnede, som havde hun ikke rørt sig, siden hun var klædt og redt, og det måtte nu være flere timer siden.

»Men Amalie!« brast han ud og knælte foran sengen.

»Det var ikke således, jeg mente det,« svarte hun med så sagte hvisken, at han under andre omstændigheder intet kunde ha hørt. »Hvad mener du med »således«, Amalie? — Å, forsøg igjen! — Amalie!« Han så, hun vilde, men kunde ikke eller betænkte sig. Øjnene fyldtes og tømtes, fyldtes og tømtes, munden bævede, men ligeså lydløst som dette skede, lige stille lå hun. Endelig rettede hun de store øjne på ham. Han bøjede sig nærmere hen til hende for at høre: »Jeg vilde ikke ta dem fra — dig,« hørte han hvisket som før; ordet »dig« kom for sig selv, og endnu i den hviskende tone omgivet af en ømhed og klage, som intet på jorden kunde overgå.

Han vovede ikke at spørge igjen, skjønt han ikke forstod. Han fattede alene, at der var hændt noget endnu samme formiddag, som havde gjort liv til død. Hun lå lamslået. Hendes urørlighed var forskrækkelse; noget uhyre stort havde trykket hende ned til lydløs stilhed, knust hende. Men han fattede også, at bag denne åndetause ro var der en bevægelse så stor, at hun måtte sprænges; han fattede, her var fare, at hans nærværelse øgede denne fare, at her måtte hjælp til, d. v. s., han fattede, at fik han ikke selv komme bort, så var bare hans ansigt, som det nu måtte se ud, nok til at dræbe hende. Han ved ikke, hvorledes det gik til. Han kan huske, han var i en trap; ti han kan huske et billede, hun der selv havde hængt op, den hellige Kristoforus, som bærer Jesusbarnet over en bæk. Han fandt sig selv liggende

på sofaen i den store stue med noget vådt over panden, og et par mennesker ved siden, den ene var Stina. Han kjæmpede længe som med en ond drøm. Ved at se Stina kom hans rædsel igjen! »Stina, hvordan har Amalie det?« Hun lå i feber.

»Men hvad var hændt i formiddag, mens jeg var borte?« Stina vidste intet. Hun forstod ikke engang hans spørsmål. Hun var ikke den, som havde plejet fruen om formiddagen; hun havde havt nattevagt, og da var fruen i lyksalige feberfantasier ligesom nu igjen. Havde da doktoren været hos hende om formiddagen? Nej, han var ventendes. Han havde sagt igår, at han idag ikke kunde komme før senere. Det tydede på, at doktoren kjendte sig sikker.

Havde fruen talt med nogen anden? Det måtte da være med vågekonen. »Hent hende!« Stina gik; han sendte også bort den andre, som var der; han trængte at samle sig. Han satte sig med hodet mellem sine hænder, og før han vidste det, brast han i gråd. Han hørte på sin egen hulken i den store stue og gøs. Han følte det, — å, han følte det, at han skulde sidde her alene og høre den i uger. Og i det grænseløse savn stod hendes billede klart frem, hun kom som af sengen i sit hvide klæde og gav ham ord for ord, hvad hun havde ment. Hendes bøn til gud havde været, at hun måtte få beholde gutterne, og nu var hun forfærdelig bønhørt; ti nu skulde hun ha dem med sig i døden. Det var dette, der havde lamslåt hende. Og så gjentog hun: »Jeg mente det ikke således: jeg vilde ikke ta dem fra — dig.«

Hvorledes var dette på én gang faldt hende ind? H v o r f o r var hendes uryggelige vished slåt om til noget så forfærdeligt?

Vågekonen vidste intet. Mod morgenen var fruen faldt i søvn, og efterhånden var den blevet roligere. Da hun vågnede et stykke ud på dagen, lå hun lidt, før hun blev plejet. Hun var overmåde svag; hus-

holdersken hjalp til. Ingen talte til hende om hendes tilstand, ikke med et ord. Selv sagde hun intet uden én gang; det var, da hun havde fået lidt suppe, da sagde hun: »å nej, det kan være det samme.« Hun lagde sig bagover og lukkede øjnene. De rådede hende til at spise; men hun svarte ikke. De stod lidt og ventede, så lod de hende i fred.

Ud på kvælden blev feberen stærkere; på doktorens råd blev hun da båret ud i næste rum. Dette opfattede hun som at bæres mod paradis, og sang til med en liden hæs røst. Hun talte også nu uden ophør; men med undtagelse af hin salme om paradis, var der intet i al hendes tale, som tydede på, at hun huskede noget af, hvad hun havde tænkt i det øjeblik, hun havde sine sanser. Alt var nu igjen lykke og smil. Ud på morgenen sovnede hun; kort efter vågnede hun, og straks kom hin usigelige smerte; men også straks dødskampen. Under denne blev hun var, at gutternes senger ikke var der. Hun så på Atlung og åbnede hånden, som vilde hun ha hans. Han forstod, hun tænkte, gutterne var gåt forud, og at hun vilde trøste ham. Med denne lille kolde hånd i sin og dens sagte ryk under kampen med de siste bud fra det vigende liv, sad han, til det var slut.

Men da overlod han sig også helt til sin grænseløse sorg. Han spurte ikke længer, hvorledes dette var gåt til, eller hvad som var hændt hin formiddag; nu vidste han det: — *der var aldeles intet hændt*. Et nyt hugskott, intet andet. Lige så uanet som det første kom at nu skulde alt bli bra, og børnene altid være hos hende, ligeså uanet kom det andet, at det var over i evigheden, de skulde være hos hende. En dag gav hun sig selv livet; den anden gav hun sig selv døden.

Herved havde intet været at gjøre?

Å, for ansvar han nu følte af at ha ladet hende leve et vekt og farligt fantasiliv; bære husbyrderne og

barneopdragelsen, men ikke få samfund i ånd og vilje; halvt af hensynsfuldhed, halvt af magelighed at ha sat hende efter, hvor han tog hende; moret sig med hende, når det faldt ham ind, men ikke søgt arbejde sammen med hende; — det var dette, han brødes med uden trøst, uden tilgivelse, for dette var det, hun var død af.

En nat, han drev omkring derude under en stjærneklar himmel, kom de første svalende tanker. Vilde hun nogensinde ha forladt sine barnlige forestillinger for at følge hans? Vilde ikke et forsøg på at rygge dem bare ha gjort hende ulykkelig? Ganske skilt dem? Dette havde han dog altid trod, og til syvende og sist var det også dette, som havde bestemt ham til at leve sit liv, medens hun levede sit.

Det var utroligt at høre ham således i det ene øjeblik med skarpsindighed søge op alt, som kunde øge hans ansvar, og i det næste slå sig til ro med, at det havde vist ikke nyttet at retlede hende; det havde kanske endog skadet.

Senere sagde han ved lejlighed, at hans skyld mod hende og mod børnene flyttede for en del bort fra dette og lagde sig på andre ting, som var mange og smertelige nok, men ikke som hine.

Hvad dette var, fortalte han ikke; men han så ti år ældre ud.

Doktoren søgte ham et par dage, efter at hun var død; han havde trang til at sige, at når han intet havde ytret om det farlige i fruens tilstand, så var det, fordi at han havde været tryg på, at hun skulde bære igjennem. Men hin formiddag måtte noget være hændt.

Doktoren føjede så til, at gutterne var over al fare; den ældste havde altid været det.

Atlung havde endnu ikke et øjeblik skilt moderen og gutterne. Under deres sygdom følte han med hende, at de måtte leve; i de siste døgn, at de skulde følge hende i døden. Moderen uden dem kunde han ikke tænke.

Og nu da han måtte skille dem, var den første følelse — ikke glæde; nej, forfærdelse over, at også heri skulde den kjære ha skuffet sig! Det var, som hun levede og kunde se det, at alt var fejltagelse, og at denne siste fejltagelse unødig havde dræbt hende. —

De to sortklædte gutter var de første, vi mødte på gården. De så blege og forskræmte ud. De kom ikke imod os, og faderens kjærtegn gav de ikke tilbage.

I gangen mødte Stina os. Jeg udtrykte for hende min oprigtige deltagelse. Hun svarte stille, at guds veje var uransagelige. Alene han vidste, hvad som var til vort beste.

Atlung tog mig med til familjebegravelsen, et lidet stenkapel inde i en lund nærmere elven. Undervejs fortalte han, at hver gang han skulde til at tale fortroligt med gutterne og prøve at være både far og mor, strømmede det så ind på ham, at han ikke kunde. Det fik komme efter hvert.

Gravkammeret var et venligt lidet kapel, hvor kisterne stod på gulvet. Kun var porten ikke en almindelig port, men et jærngitter, som nu stod åbent; ti der blev arbejdet i kapellet. Vi tog huerne af og gik ind. Fra arbejdet var drysset et fint lag med støv over kisterne; vi gik hen til hendes lille, og med lommetørklædet strøg Atlung det af; vi talte ikke. Først da jeg så på de andre kister og deres indskrifter, meddelte han mig, at hans hustrus skulde sættes ind i en af sten. Jeg sagde, at vi på denne måde kom til at bevare mer af vore forfædre, end det var sundt at bevare. »Men der er pietet i det,« svarte han, idet vi gik ud.

Varmegrader i luften. Mod den blålige sne kom fjorden truende frisk.

ABSALONS HÅR.

I.

Harald Kaas var blevet seksti år. Han levede ikke længer sit flotte ungkarsliv, uforstyrret af al kritik. Hans lystkutter fandtes ikke på kysten om somren; hans vinterrejser til England og syden havde stoppet op; ja, han såes sjælden i sin klub i Kristiania.

Ej heller ruved hans kjæmpeskikkelse i døråbningerne som i gamle dage; han havde taget af. Hjulbenet var han altid, men vinkelen var blevet større. Ryggens Herkuleskuving var også rundere nu, og han luded. Hans pande havde været en af de bredeste; ingen andens hat passed hans hode. Nu var den tillige en af de højeste. Han havde nemlig ikke mere hår igjen end en tavs ved ørene og en let krans i nakken. Nu tog han helst en dram med begge hænder; han skalv på dem. Selv tænderne, som var små, men stærke, og sorte af tobak, tog på at falde. Når han nu skulde sige: »Faen slite«, sagde han: »Faen shlite«. Han havde altid gåt med hænderne halvt lukkede, som holdt de på noget; nu kroged de sig, de kunde ikke længer strækkes helt ud. Den venstre lillefinger havde en kjæmpe, som Harald Kaas lagde i gulvet, i sin taknemlighed bidt af. Kaas fortalte begivenheden således, at han havde tvunget fyren til at svælge den med det samme. Nu sad Kaas gjærne og kjælede for

stubben. Ofte blev dette indledningen til fortællinger af hans bedrifters saga, som blev større og større, efter som han ældedes og sad stille.

Hans små lure øjne lå dybt i hodet og så svært fast på en. Der var magt i hans personlighed og gløg forstand i hans skalle; således ejed han et fremtrædende mekanisk talent. Hans urokkelige selvbeundring var ikke uden storhed, og den fynd, som både legeme og ånd forkyndte sig med, gjorde ham til en af landets originaler. Hvorfor blev han ikke mere?

Han bodde på sin gård i Hellebergene; den havde store skoger langs kysten og fæstegårde op efter elvedraget.

Engang tilhørte den Kurternes æt, og var forsåvidt nu kommen tilbage til den, som alle vidste, at Harald Kaas's far ikke var en Kaas, men en Kurt. H a n samled godset igjen; måden og midlerne kunde der skrives en bog om.

Gårdens hovedbygning vendte ud mod en vig, kranset af holmer; udenfor var flere holmer og havet. En umådelig lang bygning, nybygget på en gammel kjæmpemur, dens østre fløj bare halvt indredet, dens vestre Harald Kaas's bolig; her levede han sit sære liv. Begge fløje forenedes ved to indbygde svalgange, den ene over den andre, med trapper i begge ender. Besynderligt nok lå svalgangene ikke ud mod havet, altså mod syd, men op mod markerne og skogerne, altså mod nord.

Mellem husets to fløje var indvendig et neutralt område, nemlig en stor spisesal nedentil og en stor dansesal oventil; i senere år var ingen af dem brugt.

Harald Kaas's lejlighed signaliseredes udenifra ved et vældigt elghode med uhyre horn på, som stod opslåt over svalen. I svalen selv var flere hoder af bjørn og ulv og ræv og gaupe, dertil udstoppede fugle fra både land og sjø. Inde i forstuen skind og geværer

opefter væggene. Stuerne var også fulde af skind og udmærkede sig ved stram lugt af vilddyr og indgroet tobaksrøg; selv kaldte han det »mandslugt«. Ingen glemte den, der engang havde stukket næsen ind. Kostbare, fine skind opover væggene, skindfælder udover gulvene; selve sengen var bare fælder; Harald Kaas lå og sad i skind og gik på skind, og alle disse skind var velkomne emner for samtalen, såsom han selv havde skudt og flået hvert evige dyr. Rigtignok var der dem, som mente, at de fleste skind var kjøbte hos Brandt & Comp. i Bergen, og at alene fortællingerne var skudte og flådde herhjemme. Det tror jeg for min del var overdrivelse. Men hvordan det end var, lige vældigt var indtrykket, når Harald Kaas sad ved pejsen i sin kubbestol med fødderne på bjørneskindet og åbned skjorten sin for at syne os mærker i sit hårede bryst. Hvad var det for mærker? Af bjørnetænderne; det var dengang, Kaas satte kniven i udyrets hjærte lige ind til skaftet. Alle de rare krus og skab og udskårne stoler hørte på fortællingen i tilvant ro.

Harald Kaas var seksti år, da han i juli måned kom sejlende ind i vigen med fire damer, som han havde hentet på dampskibet; de skulde være hos ham til ind i august. En ældre dame og tre unge, hans slægtninger allesammen, de skulde bo ovenpå. Der hørte de ham gå og grynte under sig og var til at begynde med nokså rædde af sig. Tre af dem havde også havt sine betænkeligheder ved at ta imod indbydelsen, og disse betænkeligheder blev ikke mindre, da de så Kaas næste morgen komme stabbende rolig op fra sjøen splitternøgen. De skreg og for sammen i sine natdragter for at holde råd om at rejse straks. Men da den ene sagde: »Du skulde ikke ha kaldt på os, du, tante, så havde vi ikke set det, —« da måtte de alle le, og dermed faldt det væk.

Ved frokosten holdt de sig jo en del stive, men

da Harald Kaas fortalte dem om en gammel sort hoppe, han havde, som var forelsket i en ung brun hingst borte hos provsten og slog sig bindegal, hvis nogen anden hingst prøvede sig til, derimod lagde hodet kjælent til side »og knægged som en fin frøken«, straks præstehingsten kom skrigende, — — nu ja, så gav damerne sig over lige godt først som sist. Havde de af nysgjærrighed forvildet sig hid, så måtte de tåle »náturen«, — som Harald Kaas sagde (med tyngden på første stavelse). Alligevel blev de livskræmte næste nat; han skjød lige under deres vinduer. Tanten påstod endog, at han havde skudt ind gjennem hendes åbne vindu. Hun hylte op, og de andre hopped højt i søvne, de stod fremme på gulvet, før de vidste af sig selv. Siden lå de i vinduerne og spejded, skjønt tanten forsikred, de blev skudt. De måtte jo se, hvad det var. Jo, derinde mellem kirsebær- og æbletrærne, der så de ham efter en stund trave om med et gevær, og de hørte ham bande. Alle med den største forskrækkelse i seng igjen. Morgenen efter fik de høre, han havde skudt med hagel efter nattefrierne; den ene af dem havde fåt »en halv ladning i læggen, det hadde'n faen shlite mig godt af. For de'r ikke det, at'n går på frieri; men de'r det, at'n går her. — For det, som skal til her på gården, det er vi karer til at besørge sjelve.« De fire damer sad som fire nytændte stearinlys i en kirkestage, — indtil en af dem sprang op og brølte. Så brølte de allesammen.

De fire damer kjeded sig ikke. Dertil var Harald Kaas altfor righoldig på utroligheder. Også var der stemning inde i de store skoger, som der ikke var hugget i, siden Harald Kaas havde overtaget gården. Endvidere var der kvikke spaserturer opefter elvelejet og fisk i elven. De baded, de havde morsomme sejlturer med kutteren, også kjøreturer udover bygderne, skjønt kjøregrejerne ikke var de nyeste.

Den yngste af pigerne, Kirsten Ravn, begyndte ikke at ville være med. Hun havde fåt lidenskab for den østre, ufærdige fløj; der tilbragte hun lange stunder alene for åbne vinduer. Der stod trærne, store linde, ubeskårne og mystiske. »De skulde bygge altan her ud mod sjøen,« sagde hun til Kaas; »se, som sjøen blinker under lindene!« Hvad hun engang var faldt på, slap hun ikke, så fjerde eller femte gang hun kom med det, loved han at gjøre det. Men ikke før var hun færdig med det, så kom mere. »Under den første altan må være en endnu bredere altan nedentil,« sagde hun med sin bløde røst. »Og den må ha en trap på hver side ned til grønsværet, det er så dejligt, grønsværet, netop her.« Allerede den aldeles uhørte dristighed at forlange sligt af ham imponerede ham. Langt om længe gav han efter også i det.

»Værelserne må indredes,« befalte hun og var alvorlig. »Det der frem mod altanen, som skal komme herunder, det skal være oljefarvet furu, og gulvet må være bonet.« Hun rakte sin lange fine hånd ud og pegte. »Alle gulvene må være bonede. Til værelset ovenpå skal De få tegning af mig. Jeg har tænkt det nøjagtigt igjennem,« — og hendes store forundrede øjne tapetserede væggene, stillede møblerne, hængte op gardiner i særegne mønstre. »Jeg ved også, hvordan de andre rummene skal være,« føjed hun til, gik ind i dem og holdt en stund stille i hvert. Han fulgte som en gammel hest efter en tømme. Da de fire damer havde været der over den halve tid, forsømte han med stor ro de tre af dem.

Hans dybe øjne plirede i levende beundring, når hun kom gående; han søgte de andres øjne for at få deres beundring i tillæg til sin; han stabbed om hende som et gammelt fotografiapparat, der kunde stille sig selv op. Efterat hun en dag havde taget ned af hans bogskab en fransk lærebog i mekanik og ikke alene forstod den, men sagde, at mekanik vist egentlig var,

hvad hun havde anlæg for, blev det aldeles forbi med ham. Bare hun efter den dag kom tilstede, slettede han sig selv ud både som talende og handlende. Straks hun om morgenen mødte i et af sine originale morgentoiletter, lo han stille, eller han stirred, stirred og så bort på de andre. Hun talte ikke meget; men hvert ord, hun sagde, vakte hans beundring. Allermest betagen var han, når hun sad stille hen og ikke brydde sig om nogen; da lignede han en gammel papegøje med hodet på skakke i forventning om sukker. Hans linned var altid kridhvidt; ellers havde han ingen omsorg for sit toilette. Men nu spraded han om med en frak af råsilke, han engang havde kjøbt i Algier, men som han straks havde hængt væk, fordi den var for snæver. Han så ud i den som en klippet buksbomhæk.

Hvem var så denne løvetæmmerske på 21 år, som uden i mindste måde at ville det, ja, uden at gjøre synderlig af sig i det hele (hun var nemlig den stilfærdigste af dem alle) fik skogens stærkeste dyr til at lægge sig på sin bug i sandet og glane på hende i fortabt ydmyghed?

Læg mærke til hende, — som hun nu sidder i sit udslagne, glinsende hår, rødt af det smukkeste mørke; læg mærke til hendes brede pande og høje næse, men især til disse store forundrede øjne! Se på denne hendes hals og dens fortsættelse; følg det lange liv, den smækre vækst! Se nøje på renaissancekjolen, hun sidder i, dens form og farve, og du blir meget nysgjærrig; for hun er noget for sig selv.

Kirsten Ravn mistede sin mor den dag, hun blev født, og sin far, da hun var fem år. Han efterlod hende en pen formue i obligationer med udtrykkelige vilkår, at kapitalen skulde være urørlig, og renterne ene bruges af hende, enten hun giftede sig eller ej. Han tænkte således at bestemme over hendes karakter. Hun blev opdraget hos tre forskjellige i den vidt-

forgrenede familje, — som heller burde kaldes et folkefærd, såsom den intet andet fællesmærke har end trangen til at gå hver sin vej. Hvor to Ravn'er kommer sammen, er de i reglen uenige om alt, de taler om; men som sagt holder de ubrødelig sammen. Ja, i deres øjne er der egentlig ingen anden familje til, som er »morsom«, — alle Ravn'ers adjektiv.

Kirsten var et receptivt talent; hun læste alt og husked alt, hvad egentlig vil sige, at hun havde et logisk hode; ti at huske er jo at ordne. Hun var følgelig nummer én i alt, hun rørte ved; dette og at hun var hos andre, der spekulerte en smule i hende, følgelig smigred hende, det bestemte lige så tidlig over hendes væsen som pengene. Hun var ikke i nogen måde hovmodig, det lå ikke til Ravn'erne at være det; men ti år gammel vilde hun ikke mere lege; hun gik ind i skogen og digted kjæmpeviser. Tolv år gammel vilde hun bare gå i silke, og trods en tante med krøller og kniplinger og gruelig mange ord satte hun det igjennem. Hun var rank og pertentlig i sin silke og fremdeles nummer én. Hun lagede vers om ridder Aage og jomfru Else, om fugle og blomster og megen sorg. Efterat hun var kommen i de voksnes ring, da andre unge kvinder, som har råd til det, anlægger silke, slutted hun med sin. Det »glatte og glinsende« var hun blevet kjed af, ja, hun sværmed nu for fin uld og dyr fløjel i alle farver; kjoler i renaissancestil blev hendes favoriter og emne for hendes studium. Hun skar dem ud i brystet som på Leonardos og Rafaels kvindelige portrætter, lagde også i andre måder an på at ligne dem. Hun skrev ikke længer vers, men fortællinger, strængt stiliserede med sproglig sans, men alt andet end umiddelbare. De var korte, med en mere eller mindre klar p o i n t e. Fortællinger af en dame på atten år plejer ikke at gjøre opstyr; men disse var i særegen grad dristige. Deres eneste mål var øjensynlig at forarge. Hun satte ikke sit

navn på, men »Pus« ; det var imidlertid for fristende at fortælle, at den forfatter, som i en tid, da alle forfattere så gjærne vilde forarge, gjorde det med mest ro, var en fint opdragen dame af landets beste familje, atten år gammel. Snart vidste alle, at »Pus« var hende med det udslagne røde hår, »den høje renaissance med Tizianhåret«. Håret var meget rigt, let krøllet og glinsende ; det lå udslaget over skuldre og bryst, en mode, hun havde beholdt fra barn. Øjnene så ligesom på alting for første gang og var store ; men ansigtets nedre del svigted en smule det brede anlæg oventil. Kjakerne gav efter, den høje næse gjorde munden mindre, end den var, og hagen var næsten ikke til uden som anvisning på en nedenunder, og denne anden del gav igjen en kjælen anvisning på halsen, især når hodet bøjed forover, hvad det som oftest gjorde. Denne dobbelte anvisning fortjente halsen også, den var fin af farve, ædel og rund i tegning og ypperlig fæstet til bysten ; hun nænned af den grund aldrig at skille dem, men gik med bart overbryst ; ti også det var hvidt, hvidt og højt hvælvet. Kjolens øverste rand slutted til som støbt, noget, hun nøje passed. Brysterne sad lavt og var ikke fremtrædende ; men deres faste form, den slanke midje under dem, de ikke store hofter i den stramme kjole, hendes holdning, runde arm, lange hånd gjorde hende så elegant og særegen, at man måtte mere end se, man måtte studere. Når alle kjolens finesser og smykker toges med, forstod man, hvad der var anvendt for intelligens og kunstnerisk sans.

Hun var venlig i omgang, jævn og stille, altid optaget af noget, med bestandig forundrede øjne. De diskrete og velvejede ord, hun sagde, var aldrig mange ; både det og hendes væsen i det hele gjorde, at folk ikke ret våged sig til. Især de, som vidste, hvor klog den unge dame var, og hvad viden hun sad inde med.

Veninder havde hun egentlig ikke; men den store omsværmende slægt sørged for omgang, venskab, smiger, lystighed, vagthold; — hun måtte til udlandet for at være alene. Hun var slægtens prinsesse, hun ikke alene hyldedes, men på liv og død vilde de gifte hende væk, hvad som var hende absolut imod. Af sine renter havde hun fra barn til nu lagt sig op en betydelig sum, — men langt fra, hvad slægten gjorde det til. Sagnet om denne rigdom bidrog ikke lidet til, at »alle« var forelskede i hende, ikke alene slægtens ugifte mandfolk, det fulgte af sig selv, men kunstnere og kunst-amatører, helst de blaserte, sværmed om hende, — *la jeunesse dorée* (den er i Norge tarvelig nok) uden undtagelse.

Et levende kunstværk af så og så høj pris, beundret, pikant, — de vilde bære det hjem som sit og nyde det i enrum. Der måtte være en rigere intensitet ved hende end ved nogen anden, en diskret gjemmen-sig-væk i én eneste, — de verdenstrættes uopnåelige drøm. Med hende kunde de føre et til det yderste stilfuldt liv i kunst, smag, bekvemmelighed, hendes dannelse var jo den fineste og så fuldkommen frigjort, ... vort lille land ejed ikke i de dage et appetitligere mål. De vidste ikke, når de så hende, hvad de skulde gjøre, eller hvordan de skulde være, i profil eller hel stilling, smile eller se alvorlig ud, tale eller tie. Jeg har engang set en meget høj tispe med en del små hunde omkring, deraf ingen var stor nok. Hvorfor har ingen maler foreviget dette komiske emne? H u n længselsfuldt henilende som en syg ballade, uden at finde —! D e længselsfuldt medjappende, drukne af lugt og lyst, snart i rasende kamp, til ingen verdens nytte, bare til øget kvide.

Billedet er ikke passende, men det er valgt med mening. Hvad disse ledige bejlere lagde ind i hendes fortællinger, ind i hendes ejendommelige klædsel, ind i hendes forundrede øjne og hendes stille drøm-

meri, var ikke det allerfineste; derved øged de sit håb og sin energi. Men så tænke sig deres grænseløse skuffelse, da det ud på høsten forlød, at —

Frøken Kirsten Ravn var gift med Harald Kaas.

Man skoggerlo af raseri, man håned, man skreg. Man havde til at begynde med ingen anden forklaring, end at denne skallede hejre havde våget, hvad de andre ikke turde.

Andre derimod, der kjendte hende og havde den største agtelse for hende, var ikke mindre forfærdede. De var mere end skuffede, ordet er for mildt, mange ligefrem sørged. Hvad i alverden havde voldt det? Alle undtagen hun selv vidste jo på forhånd, at dermed var hendes liv forspildt! På Kirsten Ravns uafhængige stilling, hendes stærke karakter, sjældne mod, på hendes viden, begavelse, energi havde mange, især kvinder, bygget en fremtid også for kvindesagen; hun havde jo allerede skrevet hensynsløst for den. Hendes trang til originalitet og paradokser måtte jo glide af, tænkte de, eftersom kampen flyttede hende frem; tilsist måtte hun bli en af sagens første forkjæmpere. Det ædle og fine var stærkt hos Kirsten og vilde tilsist blevet eneherre.

Men nu —?

De få, som søger at forklare livets foreteelser heller end at dømme dem, fandt — somme af dem —, at hendes fortællingers trods og hendes oppositionstrang i det hele nok tyded på en forfængelighed, som kunde lede i vildfarelser. Andre påstod, at hun væsentlig var en romantisk natur, som gjennemgående overvurderede både egne kræfter og livets vilkår. Atter andre havde hørt noget om, at de to ægtefæller levede hver i sin fløj, hver med sit tjenerskab og hver af sin formue; endvidere at hun netop nu indredede fløjen efter sit eget hode ved egne midler og således formodentlig tænkte at grunde en ny sort ægteskab. Men nogle påstod også, at intet af dette, bare de store

lindetrærne på østre fløi af Hellebergenes store våningshus var skyld i ægteskabet. De suste så ejendommeligt i sommerkvælden, disse trær, og sjøen under deres grener fortalte bortførende eventyr. Meget mere end manden Harald Kaas var for hende de gamle skoger; der står jo næsten ikke slige igjen i det pengeknappe Norge. Hendes fantasi hang fast i trærne, sagde de; så kom Harald Kaas og tog hende. Det var egnen, gården, klimatet, den fri stilling i sin egen fløj, hun havde valgt. Kaas var en slags tomtegubbe, hun havde måttet ta med.

Men det var tvilsomt, om denne gjætning var rigtigere end de andre; man kom aldrig efter det. Hun var ikke af dem, man gjærne vilde spørge, eller som da gav svar.

Al gådegjætning, selv den interessanteste, blir folk i længden kjed af. Man tålte tilsist ikke at høre hendes navn, — da hun fire måneder efter giftermålet sad i Kristiania teaters parket, aldeles som i gamle dage, bare lidt blegere. Alle kikkerter sprøjtede på hendes røde hår og brede pande. Hun dækked sig ikke bag viften; hun skinned i en lys, næsten hvid dragt, firkantet nedskåren som altid. Hun så sig om med de forundrede øjne, som havde hun aldrig vidst, her også var andre i teatret, eller at nogen af dem kunde falde på at se på hende. Selv de mest rasende af disse påtrængende måtte dog indrømme, at både åndig og legemlig var hun enestående, i sin art henførende.

Men just som hun atter blev alles samtaleemne, forsvandt hun. Senere hørte man, at hendes mand havde været inde efter hende, skjønt næsten ingen så ham. Man slutted, at der måtte ha været en knude på tråden — den første.

Virkelig rede på deres samliv fik man aldrig. Slægtningernes forsøg på at bryde ind mislykkedes fuldstændig. Kun så meget blev bragt uden for tvil,

at hun var frugtsommelig. Med største omhu havde hun prøvet at skjule også det.

Der kom ingen bekjendtgjørelse og intet brev; men næste sommer trilled hun en barnevogn på Karljohan med så forundrede øjne, som havde nogen puttet den ind mellem hænderne på hende. Hun var nu friskere og skjønnere end nogensinde. I vognen lå en gut med hendes egen brede pande, hendes eget røde hår, klædt nydelig på og sammen med vognen udstyret med sådan fantasi og således i stil med hende selv, at alle forstod det svar, hun gav, når bekjendte stansed hende og efter de vanlige lykønskninger spurte: »Får vi så ikke snart en ny fortælling af Dem?« — »En ny fortælling? H e r er den!« —

Men trods den absolute lykke, hun viste frem på Karljohan, — det kunde ikke længer skjules, at hun var mere borte fra Hellebergene end hjemme, og at hun aldrig nævnte sin mands navn. Prøvede nogen at få i gang en samtale om ham, tog hun den aldrig op.

Snart blev det endog tydeligt, at hun tænkte på at flytte bort fra Hellebergene. Dengang var gutten blevet vel ét år. Hun havde lejet i Kristiania for længre tid og rejste hjem for at ordne sig; hun sagde selv, hun kom igjen om nogle dage.

Men hun kom aldrig igjen.

Dagen efter hendes hjemkomst, medens Hellebergenes mange tjenere, husmænd, deres koner og barn — det var i potetesoptagningens tid — samledes på gårdstunet, kom Harald Kaas bærende med hende som en pakke under sin venstre arm. Om livet holdt han hende, hendes åsyn lå bag ham og nedadvendt, skjult af håret, hendes underdel var foran, benene stundom nede, stundom stivt ud. Hendes hænder støtted sig til hans venstre lår, som de greb stærkt fat i. Han kom gående besindigt med hende; i højre hånd bar han en bundt med lange friske bjørkekvister.

Et stykke udenfor svalen stansed han. Idet han lagde hende på sit venstre knæ, løfted han hendes klæder op, rev ned hendes underklæder, som var de af papir og fæstede op med nåler, — gav sig så til at dænge hende på hendes bare krop, til den blev blodig.

Hun gav ikke et kny. Da han satte hende fra sig, ordned hun skjælvende — først sit hår. Hun viste derved sit åsyn, just som blodet sank tilbage fra det; det blev så blegt, så blegt, tårerne trilled af smerte og skam; men ikke en lyd. Hun retted på sit liv, men underklæderne slæbte sønderrevne efter hende, idet hun gik langsomt ind. Hun lukked døren efter sig, men måtte åbne den én gang til; underklæderne hang fast.

Kvinderne stod igjen i forfærdelse; nogle af børnene skreg af rædsel, de smitted de andre, så det blev til et kor af hulken. Mændene, som for det meste havde sat sig ned for at røge sin pibe, havde sprunget op igjen. De stod slagne af harm.

Harald Kaas havde ikke gåt til dette uden efter stærke kvaler; det viste hans åsyn og væsen i lang tid — og også nu; men han havde ventet en bragende latter af sit sjældne påfund. Dette var så tydeligt af den stormægtige, rolige måde, han stabbed frem med hende på, og end mere af de hævnglade øjne, han så omkring sig med efter gjærningen.

Men først dødsstilheden, så gråden, så storhulkningen og harmen, ... han stod en stund og lod det piske sig. Så gik han ind igjen som en slagen, uigjenkaldelig knust mand. I alle sammenstød med denne fine skikkelse havde kjæmpen tabt.

Men hun forlod aldrig siden gården. Hun viste sig i de første år aldrig for nogen udenfor gården og knapt for dem på den.

Hun såes enten med sin gut i vognen og senere ved hånden, eller alene og da i reglen inde i et stort sjal, altid et forskjelligt, eftersom hun var klædt til.

Hun holdt det stramt om sig. Det var så karakteristisk for hende, at jeg endnu idag hører folk derfra tale om det, som var hun aldrig set anderledes.

Hvad bestilte hun så? Hun læste. Literaturen opgav hun; af en eller anden grund var den blevet hende modbydelig. Hun skifted åndelig ham, idet hun helt gav sig hen til matematik, mekanik, kemi, fysik, gjorde beregninger, analyser og hented hjem bøger for sine formål.

Folkene på gården så næsten noget overnaturligt i hende; fra første stund havde de beundret hendes skjønhed og finhed; sådant beundrer alle, bare graden og måden er forskjellig. Lidt efter var hun gåt over til at bli det, som levede og tænkte over deres begreb. Hun søgte ingen af dem; men de, som kom til hende, fik hjælp uden undtagelse — mere eller mindre. Hun skaffed sig god besked; de lured hende ikke. Enten hun gav meget eller lidet, — det skede aldrig på vilkår, aldrig med en tale. Hendes mening lå i summen.

Mandens forhold til hende var af den art, at havde hun ikke været afholdt, så havde hun ikke kunnet være der. Han gjorde hende nemlig al den fortræd og modstand, han formåede; men folkene bøjed den af.

Gutten, — skulde ikke han kunne bli et mellemled? Der var ellers dem, som påstod, at det var fra denne guts fødsel, det blev galt mellem forældrene. Første gang, faderen så ham, bemærked jordmoren, at han kom som en storkar og gik bort som en stodder; — barselkonen lå igjen og lo, og det havde jordmoren endnu aldrig set nogen barselkone gjøre.

Havde han ventet, at intet af ham kunde ligne andre end ham, — og så mødte han moderens billede?

Så snart gutten kunde stelle sig selv, gik han gjærne over til faderen; ti borte hos ham var meget

rart at se, og faderen modtog ham vel. Han prated med ham og syntes om hans forstand. Kun passed han at gjøre store klip i hans hår; moderen lod det vokse frit og langt som hendes eget, og faderen klipped i det. Gutten selv syntes om at bli det kvit: men lidt ældre forstod han, hvad det var, faderen mente, og da vogted han sig. Eftersom folkene på gården fortalte ham drag af faderens sagnrigt udsmykkede historier om hans kjæmpekraft, hans bedrifter tillands og tilvands, faldt sønnen i sky beundring for ham. Men han følte også altid stærkere det ulidelige åg, som faderen lagde over deres liv, ja, over alt levende på gården. Det blev guttens hemmelige religion at stå h a m imod og hjælpe moderen, for h u n var den, som led. Han vilde ligne hende indtil håret, han vilde dække hende, lønne hende; det var ham bare uendelig kjært, når hans far også lod ham lide ondt.

Ja, det var hans stolthed, når faderen kaldte ham »Rafaella« istedetfor Rafael, hans navn; moderen havde givet ham det kjæreste, hun vidste.

Ingen fik bruge bådene, ingen fik kjøre, ingen fik gå gjennem skogen: den blev spærret af. Ingen fik gi hester eller kjør det, som syntes dem nok. Ingen reparationer foretoges; om fruen vilde gjøre en på egen hånd, blev håndværkerne jaget. Det var ikke længer tvil mulig: han vilde, at alt skulde forgå. Gården blev slettere, og skogen, — ja, det var ingen hemmelighed længer mellem gårdens beboere, det bredte sig længer og længer ud, at skogen var overmoden. De største og beste trær tog allerede råddenhed; efterhånden vilde alle gjøre det.

Tolv år gammel sad Rafael på skolen over hos provsten ved siden af Helene, provstens eneste barn, fire år yngre, Rafael så uendelig kjær. Provsten underviste dem i religion, det eneste, moderen ikke læste men sin søn. Provsten fortalte om David. Fortællingen drog forbi med indskud og forklaringer, Rafael

så det i billeder, — således havde moderen lært ham alt. Assyriske krigsmænd gik for jødiske; spidsskjæggede krigerskikkelser med skjæve øjne og aflange skjolde drog forbi i kjæder. Vinhaver op efter bakkerne i blågrønt; støvgrenede palmers smale skygge, og støvede veje. Så ind i en skog allesammen, en skog med vellugtende trær, derind flygted krigerne nemlig, — da fortællingen om Absalon kom.

Absalon gjorde oprør mod sin far; tænk, hvor forfærdeligt, sagde provsten, som var en myndig herre, at gjøre oprør mod sin egen far! Uden at vide det så han på Rafael, som blev ildrød.

Det var jo ikke andet, Rafael spekulerte på, end at bli såpas kar, at han kunde gjøre oprør mod sin far.

»Men Absalon blev også straffet på en forunderlig måde,« fortalte provsten; »Absalon tabte slaget og blev på flugten gjennem de store skoger hængende efter sit lange hår, hesten løb bort under ham, og han blev gjennemstukket af et spyd — —.«

Rafael så Absalon hænge der — ikke i lange assyriske klæder, ikke med spidst skjæg; nej, spæd og ung, i Rafaels tætsluttende bukser, som mødte strømperne ved knæet, og i hans egen fløjelsbluse og efter hans eget røde hår! Han så det så tydeligt, tydeligt, hesten løbende videre, den grå derhjemme, som han stjal sig til at ride på, når faderen sov middagssøvn. Han så den tynde, lange yngling dingle og svinge rundt med et spyd gjennem maven. Tydeligt, tydeligt!

Dette syn, som han ikke talte til et menneske om, blev han ikke kvit. Så sælsom en straf: fordi han havde gjort oprør mod sin far at bli hængende efter sit hår —!

Historien kjendte han jo fra før; men aldrig havde han lagt mærke til den.

Det var en fredag, den slog således ned i ham, og lørdag morgen vågned han ved, at moderen stod

over ham med sine allerstørst forundrede øjne. Håret var endnu flettet for natten, den ene fletten pirked ham på næsen, deraf vågned han, før hun talte. Hun stod bøjet over ham og stirred på ham, opskræmt; hun stod i sin lange hvide natdragt, sirlig og fuld af kniplinger, og med bare ben. Hun vilde aldrig ha vist sig for ham således, var der ikke noget forfærdeligt, som jog hende ind. Hvorfor talte hun ikke? Bare stirred — eller var det ikke forfærdet hun var?

»Mor!« ropte han og rejste sig i sæde. Da bøjed hun sig tæt til ham: »Mennesket er død,« hvisked hun. Det var hans far, hun kaldte »Mennesket«; hun kaldte ham aldrig anderledes. Rafael fatted det ikke, eller han blev lammet ved det. Hun tog det op igjen højt, højere: »Mennesket er død, Mennesket er død,« og så rejste hun sig helt, stak sine nøgne ben frem under linnedet og dansed. Bare et par takter og smutted ud af døren, som stod halvåben. Han sprang op og efter; da lå hun over sofaen derinde og hulked. Hun følte ham bag sig, rejste sig rask, trykked ham ind til sig, hulked. Han kjendte, hvor hun skalv over hele legemet som i krampe. — —

Endnu da de stod dernede over hans lig, skalv hun så i hånden, han holdt, at han slog armen om hende, han tænkte, hun faldt.

Når han senere i livet tænkte på dette, forstod han, hvad hun i det stille havde holdt ud, forstod, hvad for en ubøjelig vilje hun havde sat ind på kampen, men også, hvad den havde kostet!

Nu, i det samme, forstod han det ikke. Han tænkte, hun led ved det forfærdelige, de nu så, således som han led. Der lå kjæmpen kummerlig og stakkarslig. Han, som engang roste sig af sin renslighed og kræved den af alle, lå der skidden, ubarberet i fedtede fælder, som lugted, i et linned så fillet og urensligt, at ingen arbejder på gården havde det værre. Klæderne fra igår lå på en stol ved sengen, fatteslig

luslidte, tilklinede af smuds, sved, tobak, stinkende som alt her. Hans mund var fortrukket, hænderne stærkt knyttede; han var død af slag.

Og som her var øde og forladt omkring ham! Hvorfor havde sønnen ikke set det før? Hvorfor havde han ikke følt sin far ensom og forladt? Her var jo ikke mål for, som han havde været det.

Rafael gav sig til at gråte. Og hans gråd vokste, til den fyldte rummet, ja alle rum herinde.

De kom ind, de andre på gården, én efter én, de vilde se. Guttens gråd gav en så uvilkårlig forklaring, at alle fik nyt syn. Han havde været utrolig ulykkelig, forladt, hjælpeløs, han, som lå her. Herren se i nåde til os alle!

Da Harald Kaas's legeme var stelt, ansigtet barberet, øjnene lukkede, da læmped også det fortrukne sig, og da så de ansigtets lidelse, men også dets mandige drag. De syntes, han var vakker. — —

Ikke mange dage efter begravelsen var både mor og søn i England.

II.

Dermed begyndte den lange studietid, som hun i alle disse år under allehånde pinsler og savn havde spart op penger for og samtidig forberedt i hans undervisning. Gården efterlodes udpint til sin siste evne, belagt med hypotek, og skogen bare god til ved. Deres nabo provsten, en grej og praktisk mand, tog ledningen på sig. Hærjingsværket måtte straks begynde for at skaffe penger; mor og søn vilde ikke se det.

De kom til England som to flygtninger, der efter lange og mange prøvelser for deres kjærligheds skyld søgte nyt hjem og nyt fædreland. De færdedes uad-

skillelige og upraktiske i det fremmede mylder og blev herunder, om muligt, end tættere knyttede til hverandre. Han var dengang tolv år.

Og dog — ikke længe efter stod deres første strid.

Han var kommen på skole, havde begyndt at få sprog og kammerater og en stærk trang til at ta sig ud. Han var meget lang og spæd, men vilde også gjærne være stærk Han slog sig på sport; men her vandt han intet formon. Derimod vidste han mere end kammeraterne, takket være hans mor, og det lykkedes ham at gjøre sig interessant ved det. Den stilling, han derved fik, måtte opretholdes. Men intet slog så til, som når han skrød af Norge og sin fars bedrifter. Han sagde mere herom, end han kunde stå ved; det var ikke bare hans skyld; han kunde nok engelsk, men ejed ikke sprogets mellemfarver, han brugte de stærke ord, som altid er forhånden. Det var sandt, at han efter sin far havde tyve geværer, en stor sejlbåd og flere små; men så ypperlige som alle disse geværer og både nu var blevet! Han vilde ligesom hans far gå til Nordpolen og skyde isbjørn, ja, inviterede dem til at følge. Inde på denne store linje fandtes mere, end han selv kjendte til; men ligevel ikke nok; for det var et forfærdeligt slug, hvad som hver dag skulde til for at mætte dem. Han måtte rigtig studere for at holde det gående. Således kom det, at han en kvæld i kammeraternes selskab gik nedenunder til barberen og uden videre bad ham om at klippe af ham alt håret. D e t måtte da for faen forslå for lang tid! Håret var blevet emne for latter, det brydde ham i alle hans leger, han haded det. Efter fortællingen om Absalons oprør og straf igjennem håret var det i hemmelighed også blevet ham til skræmsel. Men aldrig før var det faldt ham ind at gå til en barber og bede ham klippe det rent af. Kammeraterne blev også helt forfærdede, barberen fandt,

det var et hærværk; Rafael kjendte skrækkelige knib i maven; men netop at det var så forfærdeligt, gav ham mod; nu skulde de få se, hvad han turde. Det faldt jo ikke barberen ind, at dette skede uden hans mors vidende; men da han bodde under pensionen og fra første dag havde beundret moderens og sønnens hår, tillod han sig at gjøre indvendinger. Derved vokste de knib, Rafael kjendte i maven, ganske uhyre. Men han måtte jo være ovenpå nu. »Bare af med det!« sagde han og sad urolig på stolen. »Jeg har aldrig set vakrere hår,« sagde barberen beskedent, idet han tog saksen, men stod tvilrådig. Rafael så, at kammeraterne blev spændte ... »Bare af med det!« gjentog han med ligegyldighed.

Barberen klipped da således, at håret samled og ordned sig i hans hånd og lagdes forsigtig i et papir. Gutterne fulgte klip for klip med øjnene, Rafael med ørene; i spejlet så han ikke.

Da barberen havde endt efterklipningen og børstet ham, vilde han gi Rafael håret. »Hvad skal jeg med det?« Han børsted af sig lidt på knærne og armene, betalte og gik, fulgt af kammeraterne; men nogen egentlig beundring viste de ikke.

Han havde såvidt fået et glimt af sig selv i spejlet, idet han gik, og fandt, han så gyselig ud. Han skulde ha givet alt, han ejed (det var ikke stort), og han skulde ha gjennemgået, hvad kval det skulde være, tænkte han, — bare han havde sit hår igjen. Moderens forundrede øjne gik op for ham i alle nuancer, hans egen ynkelighed dansed om ham, hans forfængelighed håned ham, — det endte med, at han sneg sig op ad trapperne til sit rum og lagde sig uden aftensmad.

Men moderen vented ham forgjæves og fik høre et ymt om, at kanske var han hjemme, og da gik hun op. Han hørte hende i trappen, han fornam hende i døren. Da hun trådte ind, lå han med hodet under

dynen. Hun drog den af, ... og bare ved at se et glimt af hendes forfærdelse, blev han selv så fortvilet, at gråden, han var inde i, stopped op. Bleg, skrækslagen stod hun der. Hun trodde nemlig først, at nogen havde gjort dette med ham af ondt. Men da hun ikke kunde få et ords oplysning, aned hun uråd. Han følte, hun vented på en forklaring, en undskyldning, en bøn om tilgivelse; han kunde ikke for sit liv få et ord frem. Hvad skulde han også sige, han forstod det ikke selv. Men nu brast han i gråd, voldsomt, kvalfuldt; han krummed sig sammen, idet han spændte hænderne om hodet, der var fuldt af stikkende stubber, han hylte. Da han atter så op, var hun borte.

Et barn sovner ind fra alt. Den næste morgen, da han kom ned med de ydmygeste forsætter i største skamfuldhed, lå hans mor, hun var ikke vel; ti hun havde ikke sovet et øjeblik; det fik han alt høre, før han gik ind til hende. Han åbned bange. Der lå hun elendig. Og hans hår lå på toiletbordet i et hvidt silketørklæde, ordnet og kjæmmet. Selv lå hun i sine kniplinger med foldede hænder; store tårer rulled.

Han var kommen for at kaste sig over hende og tigge tusene omforladelser af hende; men noget sagde ham straks, at det måtte han ikke, eller det turde han ikke; hun lå ligesom i skyer langt, langt borte. Hun lå i et syn. Noget på én gang krænket og helligt holdt hende fast et andet sted; hun var både rørende og ophøjet. Han vendte sig stille mod døren og julled af til skolen.

Hun lå både den dag og den næste og lod ham sige ved pigen, at hun måtte få være alene. — Hun var vant til at ta sorgen således, — og at h a n kunde gjøre oprør mod hende, var den største sorg, hun endnu havde havt. Den kom også over hende som styrtregn på den fineste solskinsdag. Nu syntes hun at ane

hans skjæbne, — og dermed sin egen! Hele skylden søgte hun i hans ulyksalige fædrenearv; hun var uden begreb om, at uophørligt kunstnerisk klus med ham og for megen intellektuel dressur måske havde vakt lyst til uafhængighed.

De første gange, hun så ham igjen med hans nøgne hode, der mer og mer fik form af faderens, randt tårerne stille. Når han så vilde hen til hende, rejste hun op sin fine hånd imod ham; han måtte ikke. Ej heller talte hun til ham. Når han talte, bare så hun på ham, til han brast i gråd. Ti han led, hvad bare én gang kan lides, når barnets anger er ny og derfor grænseløs. Og når dets trang til kjærlighed har sin første skuffelse.

Men da hun på femte dagen mødte ham i trappen — hun kom ovenifra, han nedenifra, — stansed hun i forskrækkelse over, som han så ud. Bleg, mager, sky; at håret var borte, gjorde det værre, end det kanske var. Fremmed og fattig stansed også han, øjnene trøstesløse; ... da fyldtes hendes, da strakte hun armen ud! Han lå pâny i sit paradis, men de gråt begge, som skulde de gjennem et helt vand, før de atter kunde tale sammen.

»Fortæl mig det nu!« hvisked hun, — det var inde hos hende selv, de havde sagt hverandre de første søde ord, kysset og atter kysset hverandre. »Hvorledes kunde det gå til, Rafael?« hvisked hun igjen med hodet ved siden af hans, hun vilde ikke se på ham imens. »Mor,« svarte han, »det er da værre, at de hugger skogen derhjemme på Hellebergene —.«

Hun løfted hodet og så på ham. Hun havde taget af sig hat og hansker, men tog dem nu rask på igjen. »Du, Rafael,« sagde hun, »skal vi gå en tur i parken, hvad? Under de høje, gamle trær der, vi to?« Hun havde fundet hans svar genialt. — —

Men fra denne oplevelse af havde hun imod Eng-

land, og navnlig mod hans kammerater. Hun fandt på meget for at holde ham borte fra dem udenfor skoletiden. Det faldt hende let, for dels gjennemgik hun lekserne med ham, dels besøgte de sammen alle fabrikker og mekaniske eller kemisk-fysiske indretninger i miles omkreds; hun elskede selvsyn og vakte lysten til det hos ham. Fabrikker, som ellers ikke gjærne åbnedes for fremmede, — en fin smuk dame med en vakker gut ved hånden, »som så ligevel intet forstod af det hele,« fik se næsten alt, de vilde. Vanskeligheder søgte hun at overvinde ved direkte henvendelser til højere vedkommende, og det var sjældent, at det mislykkedes. Det, hun ikke forstod, strævede hun utrolig med og søgte hjælp. En ny opgave blev det så at forklare Rafael det, den morsomste, hun vidste.

Hans anlæg og lyst lå derhen, men for en 13 års gut, som det holder aldeles borte fra kammerater og leg, blev det snart en plage. Ikke før lagde hun mærke til det, så hug hun over; de forlod England og rejste til Frankrige. I det nye sprog faldt han helt tilbage på hende; hun delte ham med ingen. De slog sig ned i Calais. En af de første dage der, klipped hun af sig håret. Hun trodde, det skulde gjøre indtryk på ham, at når han ikke vilde ligne hende, så vilde hun ligne ham og være gut som han. Hun kjøbte en ny rask hat, hun komponerte en ny flot klædning; ti med håret måtte alt ændres. Men da hun stod foran sin søn som en pige på fem og tyve år, lystig, næsten overgiven, blev han bare forskrækket. Ja, det varte en stund, før han kunde bli klar på, hvad dette var! Så længe han husked sin mor, var hendes øjne indrammet i et åsyn med krone på, altsammen højtideligere, skjønnere. »Mor,« sagde han, »hvor er du ble't af?«

Hun blegned, stilned, famled i noget om, at således var det bekvemmere, at rødt hår ikke tar sig ud,

når det begynder at skifte farve, — og gik ind på sit rum.

Der sad hun med hans hår foran sig og sit eget ved siden; hun gråt. »Mor, hvor er du ble't af?« Hun kunde svare: »Rafael, hvor er du ble't af?« — —

Hun var omkring med ham allevegne. To vakre mennesker, stilfuldt klædt, er i Frankrige altid sikre på at bli lagt mærke til, hvad hun syntes godt om. På alle disse udflugter talte hun fransk. Han bad hende så pent om i alle fald nu og da at tale lidt, han forstod. Nej, det blev der ikke noget af. Atter ind i alle mulige og umulige fabrikker med ham. Så upraktisk og reserveret hun ellers var, til at åbne sig adgang til en dampvogn var hun fuld af list og koketteri. Ellers så ræd om sit toilette, — hvis det bare gav Rafael mekanisk indsigt, kom hun ud igjen både sodet og tilsmurt. Hun veg tilbage for slet luft som for kolera, — men gik i stank af svovlsyre som i ozon for Rafaels skyld. »Selvsyn, Rafael, er livet; det andet er skyggen af det.« Eller: »Selvsyn, Rafael, er mad og drikke; det andet er literatur.«

Han var ikke ganske af den mening. Han fandt, at *Notre-Dame de Paris*, som han daglig blev revet bort fra, var det kosteligste måltid, han endnu havde nydt; men Mazel & fils' fabrik stank der dødslugt udaf. Hans læsning, ... hun havde selv ført ham ind i den for sprogets skyld og selv hjulpet ham ... nu blev hun skinsyg på den. Hun var ikke at formå til at skaffe ham en ny bog.

Men han fik den ligevel.

De havde været der i flere måneder, han havde lærere, og han begyndte at finde sig tilrette, da der kom en enke til pensionen fra en af kolonierne, hun havde med en datter på tretten år. Disse nykomne havde ikke mødt frem til måltiderne i to dage, før den unge herre forsøgte at gjøre kur til den unge

dame. Det blev fra allerførste stund udmærket optaget. Snart mored alle i pensionen sig kostelig over, som han lærte at tale sproget flydende, ja somme tider med elegant ordvalg.

Hun lærte ham det uden spor af grammatik, i ynde, i munterhed, i småvrøvl. Et par troskyldige øjne og en ung røst var nok. Og af hende fik han i hemmelighed den ene roman efter den andre. For hemmeligt måtte det være. Hemmelig havde Lucie fået tag i dem, hemmelig stak hun dem til ham, hemmelig læstes de, hemmelig kom de bort igjen. Han syntes en del adspredt ved sine lekser; men ellers forrådte intet hans literaturudflugter; så overordentlige var de jo heller ikke. Fru Kaas så sin søns kurmageri og smilte med de andre over hans fremgang i fransk; hun havde mindre mod denne omgang, deri hun selv til en viss grad var med, end mod den i England, som helt stængte hende ude. Hun tog oftere mor og datter med på små udflugter og havde glæde af det.

Men den romanlæsning, som de to drev i smug, avled efterhånden samtaler af voksen art; de talte om kjærlighed med den dybe erfaring, som er egen for deres alder; de talte med endnu sikrere skjøn på, hvordan et ægteskab skulde være. Herunder fik de indirekte sagt hverandre mange ting, som de fryded sig ved, ja skalv ved. Da de havde vænnet sig til at tale om sig selv gjennem andre, til at karakterisere sine egne følelser i fremmedes, faldt det let for dem, når flere kom tilstede, at lade spillet gå videre. Før de selv tænkte det, var de derved inde i et symbolsk sprog. Fru Kaas blev en kvæld opmærksom ved, at ordet »rose« tøjedes længer, end det var muligt for en rose at være med. Samtidig så hun deres øjnes smægtende morskab ved det. Så brød hun ind ved at spørge: »Hvad mener I med rosen, børn?«

Om en havde kiget ind i en rosenhæk, der de

sad sammen og kyssedes — hvad de aldrig havde gjort! — de kunde ikke være blevet rødere. —

— Dagen efter havde fru Kaas fundet nyt logis, langt borte fra kajen, som de nu bodde ved.

Rafael havde lidt meget ved at rives op fra England, just som han havde kløvet ned fra den høje stige og havde sat sig jævnt blandt sine kammerater. Men hans sorg var der ikke taget mindste hensyn til. Den absolute afspærring indtil fra bøger, han holdt af, havde også været svær. Men hidtil havde han jo i det fremmede land og sprog været hjælpeløs henvist til hende. N u gjorde han åbent oprør! Han gik uden videre tilbage til hotellet, søgte fru Mery og hendes datter op, som var ingenting hændt. Dette gjorde han, hver dag han var færdig med sine lekser. Lucie selv blev nu hans roman; h u n fik al hans fritid.

Og mere end det — ti det forslog ikke længere at mødes hos hendes mor —, de havde stævnemøde på kajen! Sommetider fulgte en pige med for syns skyld; sommetider holdt hun sig på afstand. Snart var de ombord på norske skibe, snart sejled de rundt, snart søgte de hen under nogle store trær. Når han så hende i hendes korte kjole komme ud af porten, så hendes kvikke rørelser, og allerede langt borte fra fik munter hilsen med parasol eller hat eller blomster, syntes kajerne, skibene, pakkerne, tønderne, lugten, larmen, travlheden at spille og synge:

Enfant! si j'étais roi, je donnerais l'empire
Et mon char et mon sceptre et mon peuple à genoux!

og han løb imod! Aldrig våged han mere end at ta begge hendes butte, brune hænder, og aldrig at sige mere end: »De er meget sød, De er meget, meget god;« — og hun kom aldrig længer end til at se på ham, gå med ham, le til ham og til at sige: »De er ikke som de andre!« — Hvad der lå i denne tretten-

års piges livserfaring, at hun kunde sige så stort et ord, ved alene vorherre og hun. Han spurte ikke om det; dertil var han altfor sikker på, at det var sandt.

Hun lærte ham fransk, som når to fugle spiser af hverandres mund, eller som den, der drikker af en kilde, spejler sig med det samme. —

En dag, medens mor og søn spiste frokost sammen, sagde hun stilfærdigt over til ham: »Jeg hørte om en udmærket forberedelsesskole for tekniske studier i Rouen. Så skrev jeg derhen, og her er svaret; jeg synes i alle henseender om det. Det vil også du, når du læser det. Jeg tænker, vi rejser did. Hvad siger du til det?«

Han blev først rød, så bleg; — lagde så fra sig sit brød, sin serviet, rejste sig og gik.

Senere på dagen spurte hun ham igjen, om han dog ikke vilde læse brevet fra Rouen? Han gik fra hende uden at svare. Senere igjen, netop som timen nærmed sig, da han skulde møde Lucie på kajen, sagde hun, og denne gang med bestemthed, at de rejste om vel en time; hun havde pakket. Endnu mens de stod der, kom tjeneren for at hente tøjet. Da følte han, hvor godt han kunde forstå, at hans far havde givet hende ris.

I vognen, som førte dem til jærnvejen, var hans smerte så stor, at hun lige godt, mente han, kunde ha siddet og stukket ham med en kniv. I kupéen så han ikke hen til hendes side.

Alle de første dage i Rouen svarte han ikke, spurte han ikke; — han havde taget op hendes egen taktik. Han gjennemførte den med en grusomhed, som han selv ikke vidste om. Længe havde han lagt kritik på hende; nu åd den sig ind under alt, hvad hun gjorde og sagde; hendes væsen gjennemfores af anklagelsens ånd; deres fælles fortid groves op og forvandledes. Faderens krøgede skikkelse i kubbestolen dernede på de hårløse skind, i smudset og lugten, —

nu rejste den sig mod h e n d e deroppe i de rigt udstyrede, udluftede, ofte parfymerede rum! Lige siden Rafael stod over faderens lig, havde han følt, at der var handlet ilde mod den gamle mand. Selv havde han været forledet til at forsømme sin far, til at undgå ham, til at omgå hans bud. Skylden havde han før fordelt på gårdens folk.

Nu skrev han altsammen på moderens regning! Hans far havde jo tilbedt hende, og det var blevet til vildt, selvfortærende had. Hvad var hændt? Han vidste det ikke. Men at moderen havde evne til at slå gnister af en halvdød, — det følte han. Han så Lucie komme springende med blomster, se sig tindrende om efter ham over hele den udslagne vej — altid videre og videre fremover, derpå stå stille. Han kunde ikke tænke det uden tårer, — og som han da haded!

Men et barn er et barn, — for livet blev det ikke. Derved, at stedet var nyt og historisk mærkeligt, derved, at lekselæsningen begyndte, og hun altid var med, gled det over. Men spændingen var der, og det på begge sider. Kritikken, som havde begyndt i England, forlod ham ikke mere. —

— I studierne førte de et frugtbart samliv; han havde været hendes lærling og endte som hendes lærer; hun vilde slå følge med, og dette følge blev ham til hjælp ved hendes næsten smålige nøjagtighed og hendes sindrige spørsmål.

Udenom studierne havde de også gode stunder; men den ene som den andre vidste, at i al deres samtale var noget udenfor, som aldrig mere kom indenfor.

Når de var gode venner, så han hendes ypperlige sider og hendes opofrende liv; når de var uvenner, så han akkurat det modsatte. Når de var gode venner, gjorde han i reglen alt, hun ønsked; han var i høflighedens land og under dens lære; — når han var uvenner med hende, gjorde han det værste, som

faldt ham ind. Han gik tidlig med slemme kammerater og for tidlig til overdrivelse. Han var oprørets søn.

Heraf havde han bagefter forfærdelige kvaler. Hun så det, og hun vilde, han skulde skjønne, at hun skjønte. »Jeg fornemmer en fremmed atmosfære her, — fy! Nogen har blandet sin atmosfære i din, — fy!« — og så sprøjted hun parfyme på ham! Han blussed som en georgine og havde i sin elendighed og skam gjærne gjemt sit hode i kaminen. Men gjorde han det mindste forsøg på at tale, blev hun stiv som en kjæp, rakte sin smale hånd op: »*Taisez-vous! Des égards, s'il vous plaît!*«

Det være sagt til hendes undskyldning, at så dristige fortællinger, hun engang havde skrevet, — i livet var hun uden erfaring; hun ejed slet ikke form for en sådan fortrolighed.

Således gik det til, at hun, som engang vilde råde over alt hans liv og hver tanke i det, og ikke vilde dele ham med nogen, — ikke engang med en bog, hun gik efterhånden over til ikke at ville ha forhold til andet i ham end hans studier.

Det franske sprog egner sig fortræffelig for afstandens hensyn og diplomati; dette greb de til; ja, fra først af havde det kanske hjulpet dem til denne form for samliv; den gav færre sammenstød, og den var billigere. Såsnart det mindste var ivejen, lød det: »*Monsieur, mon fils!*« eller ret og slet: »*Monsieur!*« — »*Madame, ma mère!*« eller ret og slet: »*Madame!*«

Det tegned engang til at måtte gå ham dårligt. Hans stærke vækst og studierne, hun holdt ham varm i, tålte ikke, at han gjorde yderligere udlæg af kraft.

Men så hændte der noget!

I en fransk fabrik for kemikalier stod han en dag, 19 år gammel, og så, hvorledes halvdelen af drivkraften kunde spares. Så det i ét blink, som havde

det lynet. Ejerens søn var hans studieven, han havde ført ham derhen, — ham betrodde han det.

Planen til besparelsen udarbejdede de sammen med feber — i mindste detalj, den var meget sammensat, fordi selve bedriften var det. Forslaget blev atter nøje studeret af ejeren, hans søn og deres hjælpere i fællesskab, og man besluttede sig til at forsøge det!

Det lyktes til fuldkommenhed; mindre end den halve drivkraft slog til!

Dengang det var færdigt, var han borte; han var i en grube. Hans mor var ikke med; han fik hende aldrig med i nogen grube. Straks, han kom hjem, ilede han med hende op for at se sit værk. De så det, de rødmede begge to ved arbejdernes ærbødighed for dem. De blev helt bevægede. da ejeren tilkaldtes, og de så og hørte hans stormende glæde. Champagnen flød for dem sammen med stærke ord. Der overraktes moderen den dejligste blomsterbuket.

Ør af ordene og vinen, stolt af udnævnelsen til geni, skred han afsted igjen med sin mor under armen. Han kjendte det, som var han på ene siden — og hele verden på den andre! Hans mor gik med blomsterne og var lyksalig.

Rafael havde en ny yderfrak på, — rigtig en sådan, som han ønsked at ha den, meget lang med opslag af silke; han frydede sig i den. Det var en klar vinterdag, det skinned i silken, og det skinned i mere end i den. »Ikke en plet på himlen, mor,« sagde han. »Og ikke på din ny frakke heller,« føjed hun til; — på den gamle havde der nemlig været en mængde, og de havde havt sin historie. Han var for stor nu til at forarges, for glad også. Hun hørte ham nynne, det var den norske nationalsang. De kom ind i byen igjen som fra elysium; alle forbigående så på dem; folk aner lykken. Rafael var også et hode højere end de fleste, lysere af farve, førte sin elegante

mor med blomsterne i rask gang og så med en lyskrans om hodet ud over boulevarden fra en solbeskinnet høj.

»Der er dage, en føler sig ny på,« sagde han. »Der er dage, en får så stor tilførsel på,« bemærked hun. Han trykked hendes arm.

De kom hjem, tog af tøjet, så på hverandre. Udkastene til det, som de nu havde set fuldført, lå der, også enkelte tegninger. Dem tog hun og viklede sammen til en stav. »Rafael!« sagde hun og stilled sig op, halvt leende, halvt skjælvende: »Knæl, jeg vil gi dig ridderslaget!« Han kjendte det ikke unaturligt; han gjorde det. »*Noblesse oblige!*« sagde hun og lod rullen røre ved hans hode.

Men derved slap hun den hulkende, han måtte op og ta hende! —

Om kvælden havde Rafael muntert lag med sine kammerater og blev hyldet vildt. Men om natten lå han i sin seng med den vældigste modløshed. Det hele kunde jo i grunden være et tilfælde? Han havde jo set så meget, og havde så megen kundskab, så det var ingen opfindelse. — Men hvad? Han var vist ikke noget geni, det måtte være en overdrivelse. Kunde der tænkes et geni uden sejerssikkerhed? Eller havde h a n s ejendommelige liv skadet sejerssikkerheden? Altid en spænding, som fordærvede hengivelsen. Altid slet samvittighed, forfærdelig, afskyelig slet samvittighed. Denne uudryddelige angst — var den et forbud? Gik den på fremtiden? — —

Et halvt års tid efter var det, at alle hans spredte studier samlede sig om elektriciteten, — og dette førte dem senere til München.

Under disse studier kom det aldeles af sig selv, at han begyndte at skrive. De studerende havde en forening, og her skulde han præstere noget. Men det, han skrev, var så ejendommeligt, at man bad ham syne professoren det, og denne opmuntrede ham meget.

Det var også professoren, som fik hans første opsæt trykt.

Et norsk teknisk tidsskrift optog et af hans senere opsæt, — og dette blev den ydre lejlighed til, at hans tanker atter samlede sig om Norge.

Norge stod for ham som elektricitetens forjættede land; fra dets utallige fosser kan hele verden forsynes! Han så landet ligge i vintermørke, omglødet af elektrisk glans, han så det også som en verdensfabrik med skibe foran. Nu havde han noget at komme hjem for!

Hans mor delte ikke hans fædrelandskjærlighed og havde ingen trang til at leve i Norge. Men pengene, hun havde sparet op for hans uddannelse, var længst fortæret, Hellebergene havde taget sin del. Vederlag gav gården ikke; den var jo væsentlig en skoggård, og skogen var mindreårig.

Altså hjem! Et par år alene på Hellebergene var just, hvad han ønsked.

Men hver gang de kom til den tid, de havde fastsat, var noget ivejen.

Først holdt han på med en liden opfindelse, han vilde søge patent på. Hidindtil havde han bare udkastet ideer, som andre havde gjort sig nyttige; nu skulde det bli anderledes. Opfindelsen fik patent, og dette blev overdraget en agent til salg. Men endnu rejste de ikke, — hvad var ivejen? En ny opfindelse med nyt patent, salgbarere end det første, som desværre ikke gik. Også dette patent blev udtaget, også det kosted penger og blev overdraget til salg. Kunde han så ikke rejse? Jo, det trodde han nok.

Men fru Kaas forstod snart, at det ikke var alvor. Da fik hun en ung slægtning til at hjælpe sig, Hans Ravn, ingeniør — som de fleste Ravn'er. Hans Ravn syntes Rafael svært godt om. Det var, fordi han selv af temperament var en Ravn, hvad han ikke før havde vidst; det var en hel opdagelse! Han havde trod,

Ravn'erne var som hans mor, men hørte nu, at netop hun var noget helt andet.

Til Hans Ravn sagde fru Kaas lige ud, at nu måtte de rejse! Dagen var fastsat til den siste maj, og det burde han fortælle; ti det vilde skyve på, mente fru Kaas, at det blev alment kjendt.

Hans Ravn fortalte nyheden til alle, dels fordi det var hans fag, dels fordi han vilde, der skulde ske noget, f. e. holdes et afskedslag, som der aldrig havde været magen til.

Et afskedslag kom virkelig også istand under almen tilslutning og endte med, at hele selskabet i ordnet tog ledsagede æresgjæsten til hans logis. Herunder ragede de op i en flok officerer, der togede hjem på samme måde; nær havde der blevet strid af; men de forsonedes, og ingeniørerne ropte hurra for officererne og officererne for ingeniørerne. Dagen efter stod hele historien om de to lag og deres sammenstød at læse i aviserne.

Dette fik følger, som fru Kirsten Kaas ikke havde tænkt sig.

Først en meget behagelig. Den professor, som havde fået Rafaels første forsøg trykt, holdt med sin familje i en vogn udenfor fru Kaas' bolig; han steg trapperne op og spurte, om hun ikke i deres selskab endnu engang vilde se det smukkeste af München og omegn. Hun kjendte sig smigret og rejste ud med dem. Undervejs talte de jo bare om Rafael. Dels om hans person, han var jo alle damers yndling; dels om den fremtid, han gik imøde; professoren mente, han ikke havde havt en mere begavet elev. Fru Kaas sad med en udmærket dobbeltkikkert; hver gang hun blev bevæget, satte hun den for øjnene, og deres lovord flød udover arkitekturen og landskabet som solglim. Det lille selskab spiste sammen og kjørte hjem ud på eftermiddagen.

Ved at komme ind i sine rum modtoges hun af

stærk blomsterduft. Nogle i deres omgang, som ikke før havde vidst, hvad tid de skulde rejse, vilde være med på at fejre dem begge. For resten havde det ringet den hele formiddag, fortalte pigen.

Noget efter kom Rafael og Hans Ravn og et par familjer; de vilde endelig spise til aften sammen; salget af det siste patent syntes at lykkes; man måtte fejre begivenheden på forhånd! Fru Kaas var i ypperligt humør, de drog afsted. Udenfor var forårskvælden så dejlig, at den måtte nydes i landlig luft, — derfor langt bort fra byen!

De spiste i det fri, og en hel del mennesker rundt om dem. Der var musik og munterhed og længer udover i dæmringen en blød, bølgende stemning. Da lamperne tændtes, havde de til den ene side lysglansen over en stor by; til den andre halvmørke med tindrende punkter i, — og dette blev billedlig udlagt i taler til de bortdragende.

Da strøg et par damer forbi Rafaels stol, langsomt. Fru Kaas sad ligeoverfor ham og så det; han ikke. Et stykke bortefra stod de stille og ventede, men uden at bli lagt mærke til. Så atter tilbage, tæt forbi hans stol, langsomt. Fremdeles forgjæves!

Dette forstemte fru Kaas. Så stærk var hun, at hendes taushed lagde let slør over hele samværet; de brød op.

Næste formiddag — Rafael var atter ude på patentets vegne — ringte det; pigen kom med en regning, den havde også været der igår. Regningen var fra en af de større restauratører og slet ikke liden. Fru Kaas havde intet begreb om, at Rafael skyldte noget, — og ovenikjøbet til en restauratør! Hun lod svare, at hendes søn var myndig, og hun var ikke hans kasserer. Det ringte igjen, og pigen kom ind med en ny regning, som også havde været der igår; det var fra en kjendt vinhandler; heller ikke den var liden. Det ringte, og det var en blomsterregning, en hel sum.

Også den havde ringt på igår. Fru Kaas læste den to gange, tre gange, fire gange; det vilde ikke gå ind i hendes hjærne, at Rafael skyldte for blomster; — hvad brugte han dem til? Det ringte, der kom en regning fra en guldsmed. Nu blev fru Kaas så nervøs ved ringningen og regningerne, at hun tog flugten. Her var altså grunden til, at Rafael ikke vilde rejse; han hang fast! Derfor denne travlhed med salget af et patent; han skulde løskjøbes.

Neppe var hun kommen udenfor porten, så steg en liden beskeden gammel dame frem og spurte bange, om det måske var Frau von Kaes? Også en regning, tænkte fru Kaas og tog damen i øiesyn. Det var en tynd, plyndret rosenhæk med et par siste, falmede blomster; hun syntes fattig og uerfaren på alt uden på ydmyghed.

»Hvad vil De mig?« spurte fru Kaas deltagende, bestemt på at betale denne stakkel straks, hvad det så måtte være. Den lille bad tausend Mal um Verzeihung; men hun var eine Beamtenwitwe og havde læst i avisen, at den unge von Kaes skulde rejse, og derover blev både hun og hendes datter så fortvilet, at hun besluttede at gå til Frau von Kaes, som var den eneste — her begyndte hun at gråte.

»Hvad vil Deres datter mig?« spurte fru Kaas lidt mindre mildt. »Ach, tausend Mal um Verzeihung, gnädige Frau!« — hendes datter var gift med Hofrath von Rathen — »seiner grossen Schönheit wegen;« ak, hun var så ulykkelig, for Hofrath von Rathen drak og var brutal. På en kunstnerfest havde Herr von Kaes truffet hende, — »und so wissen Sie, zwei so junge, reizende Leute —.« Hun så op på fru Kaas som fra et kjældervindu i regnvejr.

Men fru Kaas havde fåt hele sin bratte holdning igjen; højt oppe fra anden etage hørte den lille

plyndrede: »Hvad vil Deres datter min søn?« — »Tausend Malum Verzeihung!« men de var kommet på den tanke, at hendes datter kunde følge med til Norge. Norge var jo et så frit land — »und die zwei jungen haben sich so gern.« — »Har han lovet hende det?« spurte fru Kaas med kulden af et højt huses skygge. »Nein, nein, nein!« lød det forskrækket; »nein, nein, nein!« De to, mor og datter, var faldt på det idag, de læste sammen i avisen, at den unge von Kaes skulde rejse. »Herr Gott im Himmel!« om hendes datter med én gang kunde få slut på alle sine plager! Frau von Kaes kunde ikke tænke sig, hvad hendes datter var for en trofast sjæl, for en øm hustru ...«

Fru Kaas hasted over til næste fortoug — ikke netop som en, der løber efter sin hat; men det lille menneske, som stod igjen i skyggen med foldede hænder og skræmte øjne, syntes, at hun veg hurtigere end den fattiges håb. —

På andet fortoug stod en ung, vakker blomsterpige og vented på den elegante dame, som stilede over: »Bitte, gnädige Frau! —« Endnu én! tænkte det jagede menneske, hun så sig om efter redning, hun pilte opover gaden fort, fort, — da en anden dame dukked op lige foran hende med øjnene besynderlig fæstet på fru Kaas. Derved stak denne af ud på gaden og reddede sig op i en droske. »Hvorhen?« spurte kusken, han så, det hasted. Det havde hun ikke tænkt på, men svarte resolut: »Bavaria!« Hun havde virkelig omgåttes med den tanke, før sin afrejse at se udover byen og dens omegn fra Bavarias høje hode. Derude var mange; men fru Kaas's tur til at stige op kom snart, og just som hun havde nåd kjæmpekvindens hode og skulde til at se, hørte hun hvisket bag sig af en dame: »Det er hans mor!« Muligens var der flere mødre oppe i Bavarias hode

end fru Kaas; men hun samled skjørterne om sig og pilte nedover igjen.

Rafael kom hjem for at hente sin mor til middag. Han var i perlehumør, han havde solgt sit patent. Men sin mor fandt han i det inderste sofahjørne med sin store dobbeltkikkert i hånden. Da han talte til hende, svarte hun ikke, men satte kikkerten på ham med de små glas udad, de store ind til øjnene; hun vilde få ham så langt fra sig som muligt. — —

III.

— En munter kvæld i begyndelsen af juni steg de af dampskibet i byen og over i båden, som skulde føre dem til Hellebergene. De kjendte ingen af folkene, skjønt de var fra gården; båden var også ny. Men holmerne, de snart rodde ind imellem, var de gamle. De havde længe ventet på dem og var svømmet ud for at ta imod dem; de flyttede sig nu, den ene for den andre, så båden kunde komme frem.

Ingen af dem talte med folkene, ej heller taltes de ved indbyrdes; deraf sluttede de sig til hverandres stemning, nemlig at de begge var rædde. Det kom så med én gang! Det muntre solspejl i kvældingen over hav og holmer, den krydrede vellugt fra land, en liden kystdampers travle plask forbi dem, intet trøsted. Nu, da det gik dem på livet, rejste sig ansvar, både gamle og ny. Og hvordan så det ud, det, de kom til, og hvordan passede de nu i det? Snart var de gjennem den smale trakt, som førte ind til bugten, og forbi det siste næs ved Hellebergs-hammeren, ... der lå den grønne rundingen foran dem, husene i midten. Åserne var før kronede, mørkladne af frodig skog, brede i skygningen ... nu lå de der afskrabede, nedsunkne, formløse, oversmurte af noget lysegrønt, som ikke alle

steder havde bidt på. Alt, som åserne før havde indrammet, var blevet fladtrykt med dem selv, havde minket ind — ikke i udstrækning, men i anseelse; de to gad ikke se på det. De huskede det gamle, og de kjendte sig selv magre og ribbede.

Husene nymalte, men små mod dem, de bar i mindet. Ingen nede ved bryggen for at tå mod dem; oppe foran svalen et par forlegne skikkelser, eller kanske mistænksomme. De kommende gik ind i fruens gamle rum, nede og oppe; disse stod her, som de forlod dem; men hvor var de ikke blevet falmede og undselige! Et aftensbord var dækket; det bugnede af tung mad som til et bondebryllup. De gamle lindetræer — borte. Da gråt fru Kaas.

Så mindedes hun med én gang noget: »Lad os gå over i den andre fløj!« Hun sagde det, som skulde de der finde sig igjen. I svalen tog hun Rafaels arm; han blev spændt.

— Hans fars gamle rum var helt gjort om for ham! I det store som i det små kjendte han hendes smag, — et langt arbejde i hemmelighed, altså et vidtløftigt brevbytte, et stærkt pengeudlæg. Hvor var ikke altsammen her nyt og frimodigt! Rummene gjort ligeså fremmede for det liv, her var levet, som hun havde prøvet at gjøre ham selv.

De to fik endda et hyggeligt kvældsmål, de fik også en højtidelig spasertur langs stranden bagefter. Den matblanke våg i langt udsyn og stille skvulp optog sin gamle tale til dem; sommernatten sænked himlen ned mod dem i dæmringsfortrolighed.

— Næste morgen var han ude og rodde på bugten, hans barndoms legekammer. Trods de halvt nedsunkne og helt flådde åser var hans fryd ved at sidde der igjen ubeskrivelig. Ubeskrivelig ved ensomheden, stilheden; ingen og intet fulgte med nogetsteds ifra. Efter mange års ophold i store byer at sidde alene i en norsk bugt, det er fra et larmende torv om for-

middagen at stige ind i en højhvælvet kirke, der intet høres udenfra; ej heller en lyd indenfor uden hans egne steg. Helligt, helligt, renselse, hensynken, andagt, — men i en lysning og frihed, som ingen kirke ejer. Det forhenværende viger bort, og derved tiden overhovedet. Han var her, som havde han været her også igår og iforgårs. Udenfor her vidste ingen om ham.

Ubeskrivelig ved stemningsfylden, han derved seg ind i; aldrig havde han siddet i en rigere! Et nyt sæt fornemmelser, skjønhedsindtryk fra barndommen, aldeles glemte eller anderledes huskede! de kom glidende ind mod ham, de talte til ham som gjenkjendende glade ånder.

En ny sort fjældlinjer, en gammel kjær lugt, farver, som stod mod hverandre på en uanet måde, en himmel, som vistnok var nærmere, men dog mere tilbageholdende; lysvirkningen i koldere emner, men lettere, finere. Ingensteds en bred flade, en endeløs fortsættelse; nej, mangeartet, mangetegnet, stutt, afbrudt, uroligt, derved enestående friskt, han vilde sige oprørsk.

Mere og mere flød det sammen med hans minder og ham selv; han havde natur for dette! Efter hvert åretag hvilte han; følte sig hver gang som i et fang. Båden løb dybere ind, han brydde sig ikke om hvorhen, ... da han derindefra hørte åretag, som ikke var gjenlyd af hans; de fulgte sikkert, det ene på det andre. Han vendte sig. —

— Oppe på altanen kom netop fru Kaas ud med sin ypperlige dobbeltkikkert. Hun havde drukket kaffe og glædet sig til at se ud over bugt og holmer og hav; Rafael var alt i båd, så man. Derborte, ja, der var han; — hun satte kikkerten for, i det øjeblik en hvidmalet båd gled frem mod hans tjærebredde brune. Den hvidmalte roddes af en dame i lys kjole, ... *grand dieu*, er her damer, her også! Rafael holdt

stille, d. v. s. begge holdt årerne oppe, mens bådene gled forbi hverandre ...

Fru Kaas ser damens stærke hals under mørkt hår; men en storbræmmet stråhat er sat således på, at hun ikke ser hendes ansigt; den står jo næsten bent op og ned. Der slår Rafael sine årer i vandet og andøver frem efter hende, og hun slår sine årer i vandet og andøver imod ham. Kjender de da hverandre ...? Straks de pâny er side om side, slår Rafael hånden i hendes båd og haler den nærmere, og der gir han h e n d e hånden, og hun tar mod den! Fru Kaas ser Rafael i halvansigt, og det så tydeligt, at hun følger læberne; han ler! Hatten skjuler fremdeles damens ansigt, men hendes yppige bryst ser hun, og en kraftfuld arm ser hun stikke frem af halværmet. Deres hænder slipper ikke; nu ler han, så hans brede ryg rister, — hvad er det, hvad er det ...? Er nogen kommen efter fra München!

Fru Kaas kan ikke mere sidde stille; hun går ind, hun sætter kikkerten fra sig, hun gribes af stor angst, hun falder over i hjælpeløs vrede. Det varer en stund, før hun kan overvinde sig til at ta kikkerten op igjen, gå ud og følge videre.

»Damen« havde vendt sin båd; nu rodde de side om side indover, hun lige fort som han. Nårsomhelst fru Kaas så på sin søn, lo han, og »damens« åsyn hang ufravendt ved hans. Der gjorde de en bøjning, det bar indover mod præstegårds-støen. ... Var det Helene? Den eneste »dame« i en mils omring, og denne eneste dame havde Rafael haget fast i, første dag han var hjemme!

Disse »damer«, som aldrig kan se ham uden at fare lige i ham!

Der lægger båden til — ikke ved vôren, stenene er vist slejpe; nej, ved lersanden lægger de til, de ror hver sin båd så fast op på leren, som de kan, og hun hopper ud af sin fort og let, nu han lidt tyngre

af sin, — og der gir de atter hverandre hånden! Den »dame« står færdig!

Fru Kaas vendte sig fra dem. Nu vidste hun, at hun selv for en stund blev et gammelt møbel, flyttet ud på gangen. — —

Det var virkelig Helene. Hun vidste, de var komne, hun vilde ro forbi gården, og derved kom hun til at møde ham, der havde rod ud bare for at ro. Han tænkte, da begge holdt årerne op og bådene gled lydløst forbi hverandre: »H u n der? — Hun er ikke vokset her; hun er for storskåret i tegningen til det. Hun er ikke dette steds ånd.«

Han så nemlig ind i et åsyn med faste buer, store grå øjne, fældte vel ind. Et roligt, klogt åsyn, — og med én gang fløj der en skalk ind i det! ... Dette kjendte han igjen, dette havde i sin tid gjort ham godt. Den første fornemmelse i al gjenkjending, i al hukommelse (at sige, hvis der er lejlighed til den), er, om det har gjort os godt, eller det har gjort os ondt, det, som vi kjender igjen eller husker. Denne store mund, disse sunde øjne, som nu skjælmen sidder i, de har bare, bare gjort ham godt ... »Helene!« ropte han og slog sine årer i vandet for at andøve. »Rafael!« svarte hun ildrød og slog også sine årer i. En dæmpet altrøst.

— — Da han kom hjem til anden frokost, strålende, fortællende, mødte han to store øjne, der tydelig sagde: »Har du alt flyttet mig ud på gangen?«

Han blev aldeles rasende. Under frokosten meldte hun ham ligegyldigt, at nu kjørte hun bort til provstens for at takke for tilsynet i alle disse år. Han svarte ikke. Deraf sluttede hun, at han ikke vilde være med. Det tog lidt tid, før hun selv kom afsted; kjøregrejerne var ny, staldkaren også ny og uøvet. Rafael så hun ingenting til.

Hos provsten blev hun modtaget med den største ærbødighed og dog så hjærteligt. Provsten var en

vakker gammel mand, en myndig praktiker; hans hustru en dybere natur. Begge fralagde de sig, at det havde været dem noget bryderi at føre tilsyn, bare et behageligt tidsfordriv, som Helene nu havde overtaget. Helene? Ja, det var kommet så, at den første bestyrer på Hellebergene havde været agronom og forstmand ved et stort værk, som da gjorde opbud. Ham fattede Helene sådan hengivenhed for, at hun i sin fritid fra skolen fulgte ham overalt; det var også en udmærket gammel mand. På disse vandringer lærte han hende det, han selv kunde; han havde en særegen begavelse for det. For hende blev det en udviklingssag, idet hun fik noget at leve for. Lidt efter lidt havde hun overtaget hele tilsynet; det var hendes liv.

Fru Kaas bad om at få hilse på Helene og takke hende. Men Helene var jo netop gåt ud med Rafael —! »Det er sandt,« sagde fru Kaas, hun måtte lade, som hun vidste det; men bad straks om sin vogn.

— Samtidig holdt de to unge på at klyve oppe i åsen. De havde sat ud langs elvelejet, hun foran, han efter. Det var sikkert, at Helene var vokset op i skogen! Hendes stærke legeme, hvor var det smidigt; og sligt lag hun havde på at rede sig, hvis hun skulde over en bæk, op efter en skogli, gjennem stængsel af unge strittende nåletrær, som ikke vilde slippe hende frem, ... eller om hun skulde krydse i en lerbakke, et hellebrud, som her var så mange af, — fort fra det ene i det andre. Opstigningen fra elven var den beneste og morsomste, derfor måtte de frem her. Rafael vilde jo ikke være mindre kar, han var lige i hælene på hende; — men gudbevare, som det kosted! Dels havde han ikke øvelse, dels — — »Her er det lidt vanskeligt at komme over,« sagde hun; et træ havde væltet overende i siste regnvejr; deroppe hang det igjen efter roden, og her spærrede

det vejen for dem. »Du må ikke holde dig i det; det kan slippe og drage os med!« — Endelig er det da noget, som synes hende vanskeligt, tænkte han. Han så hende manøvrere frem langs træet uden at støtte sig til det; han så, hun betænkte sig en kort stund foran den første sprikende gren, som hun m å t t e over, men derpå løfte skjørterne til knæet og over, fort, fort, den næste med — og så over selve stammen, straks der ingen gren var i vejen på øverste side. Derefter på skrås i bakken, til hun stod på højden og så ham kravle efter.

Ham kosted det forfærdeligt. Åndedrættet vilde ikke holde følge, sveden styrted af ham. Da han kom op lige efter hende, sortned det for øjnene — om også bare halvdelen af et sekund, så var det nok til at lade ham skjønne omfanget af hendes sundhed. Hun stod og så på ham. Hun var rød, varm, med glans og skjælm i øjnene og rask stigende, rask synkende barm; men der var ingen tvil om, at hun straks kunde ha klyvd videre lige langt og lige brat. Han orked ikke at sige et ord; hun sagde: »Nu må du vende dig og se havet.«

Ordene virked på ham, som var det den store Pan, der sagde dem fra fjældene der langt bag; — fjældene fik han øje på i det samme. Ordene kom som udvæld af naturen, han var oppe i, de strøg nedover ham med iskold hånd, de strøg opover igjen med varm, — og derefter blev han en anden!

Ti han havde forvildet sig, — forvildet sig i hende, mens hun førte an opover elvelejet og bakkerne. Hun drog idelig forstærkning til sig af skogen; hun blev højere, smidigere, hun blev mægtigere. Øjnenes varme, røstens fylde, bevægelserne, formerne, sjæleblinket forlokked ham dernede i daldybden og elvesuset; og forvildelsen steg med stigningen og hans hede. Ingen balsal eller legevold, ingen gymnastik- eller rideskole kan syne legemets evne og åndens gjen-

nemglans i den, kan gi væsenets enhed således som klyvning i bakker og ur. Tilsist blev han beruset, han tænkte: Nu klyver jeg efter hende på en stige op til den højeste lykke. Deroppe, deroppe! Hendes uforfærdethed i hans selskab, hendes ubekymrethed ved, hvad han så, gjorde ham yr. Deroppe, deroppe!

Men endnu længere op, og hun blev ildfuldere og han ynkelig.

Og deroppe, deroppe, — der sortned det for ham; et par sekunder kunde han ikke røre sig, et par til kunde han ikke tale; men da sagde hun: »Nu må du vende dig og se havet.«

Der siges, at kvinder, som føder, i samme øjeblik får nyt blod; hver dråbe er straks et andet. Noget sådant hændte ham. Det syn, han så med hidop, de sanser, han følte med hidop, — her var de udskiftet. Det ny svarte til det, som fjældene talte der langt bag; han huskede dem fra sin barndom. Det svarte til havet der foran, havet med holmerne i, havet langt forbi holmerne, havet ud i det store, omskyllende viljerne og livsskjæbnerne jorden over. Havet lå matblankt i halvsol og stirred på det uregjerlige land foran sig som på en elsklingssøn, der har livskraft. Hold på det store, du! Ellers blir din kraft din undergang.

Og nogle af de opdagelser, som var hans gjætning, dæmred halvklare; de lå derude, og det beroede på ham, om han en dag skulde sejle dem ind i bugten her.

»Hvad tænker du på?« sagde hun. Da forlod det ham, altsammen; da var han straks her, bare her, han følte, hvor rund og varm hendes altrøst var. For et øjeblik siden kunde han sagt hende det og mere som indledning til endnu mere. Nu satte han sig ned uden at svare. Hun satte sig også. »Jeg går så ofte hidop,« sagde hun, »for at se havet. Herfra

blir det da både ophavet og døden. Dernede er det nu bare sejlled.«

Han smilte. Hun blev ved. »Så er det det med havet, at en kan komme hidop med, hvad det skal være, — heroppe er det snart borte. På den fladen der går det langt ud i noget andet.«

Han så på hende. »Jo, det er sandt,« sagde hun og rødmede. — »Jeg tviler slet ikke på det.«

Men hun forstod hele tankerækken. »Du ser på stiklingerne her?« — »Ja.« — »Du må vide, at ifjor var det sligt tørvejr, næsten hele plantningen heroppe visnede væk. Og flere andre steder bortover åserne her, som du ser.« Hun pegte. »Når en kommer ind bugten, ser det så stygt ud. Jeg tænkte nok på det igår. Men så tænkte jeg også, at han skal ikke før komme i land, så skal han se, at han har gjort os uret. For er der nu noget dejligere til end en slig furu-stikling, her den står nede i gropen sin? Nej, se den farven; det er en sund klar, det! Og disse morske stikkerterne! Og dette vesle øje, da.« — Helenes røst bøjed sig efter indholdet. »Men den der borte er dog basen!« Hun krabbed afsted til den, og han efter. »Ser du den? To grene alt! Og hvad for grene!« hun stod på knæ hos den. »Den gutten har havt forældre, han kan skryde af! For her er akkurat lige meget og lige lidet ly til dem allesammen. — Nej, den ækle fluen!« Hun var borte hos det vesle barnet ved siden, som holdt på at bli indspundet. Hun friede det ud og rejste sig for at komme igjen med våd jord, som hun lagde forsigtig om spiren. »Stakkar, den trænger vist vand, skjønt det har da regnet forfærdelig ganske nylig.« — »Er du ofte heroppe?« — »Det blir ikke til noget uden det.« Hun så på ham prøvende: »Du tror kanske ikke, du, at dette småtteriet kjender mig? Jo, hver evige én også. Er jeg længe borte, så trives de ikke; men er jeg ofte hos dem, blir de kvikke.« Hun lå

på knæ, med én hånd støtted hun sig, med den andre rykked hun græsdotter op. »De tyveknægter!« sagde hun, »som vil stjæle fra stiklingerne mine.«

Dersom det nu havde været et lidet menneske, som sagde dette, — et lidet menneske med rappe øjne og glad mund; — men Helene var et stort menneske med stålfjær i; hendes øjne var ikke snare, og de blev der, hvor de faldt. Munden var stor og behandlede ordene med varsomhed, for fuldt alvor. Dersom nogen har læst det, hun siger, fort, kvikt, må de læse om igjen; hun sagde det dæmpet, vægtfuldt, hver stavelse tydelig, og rytmen omhulded det. Hun var en anden nu end i elvelejet og bakkerne. Der svang hendes kraft sig frem, som havde den trang til anstrængelse; — her gjorde den sig om til fin sansning.

En af Nordens mærkeligste kvinder, som også havde disse to sider og gjorde det største af begge, Johanne Luise Heiberg, så Helene netop, som hun var blevet voksen. Fruen kunde ikke slippe hende, øjne og øren fulgte hende. Kjendte den gamle — det var i hendes siste leveår — noget af sin ungdom i hende? Også udvortes havde de lighed. Helene mørk, som fru Heiberg engang var, havde samme højde, samme figur, dog stærkere, havde stor mund, store grå øjne som hun selv; det skjælmske kunde skyde op også i dem. Men den nærmeste lighed lå i væsenet, lå i udtrykket, som fru Heiberg havde det, når hun var rolig og alvorlig i det moderlige; ti dette var hovedstammen i hendes natur. »For en sund pige!« sagde hun og lod hende gjennem en anden komme og drog hende ind til sig og kyssed hende på panden.

De to barndomskammerater var gåt indover åsen mod den andre siden; han skulde absolut se »Gjejtemyren«.

Men da han kom derhen, kjendte han den ikke

igjen; den var jo frodig skog! »Ja, det er gamle Helgesen, som har æren for det,« sagde hun og strålede. Han så, at en kunstig opdæmning havde gjort denne store fladen til myr, og den tog han hul på. Jeg var bare barnet dengang, men jeg var med. Jeg fik et stykke jord at sætte kålrabi i nede ved elven, og det stykke passed jeg hele sommeren. Siden fik jeg andre stykker. For indtægten af det tog vi vejter heroppe; fjerde året kjøbte vi planter. Ja, det vil sige, han lod, som jeg betalte det altsammen med mit arbejde; han var en stor skøjer.«

— Da Rafael kom hjem, sad hans mor og spiste; hun havde indrettet sig, som var hun alene, — et sikkert tegn på, at da følte hun sig krænket. Det nytted ham ikke, hvad han fandt på for at gjøre det godt igjen, hun svarte ikke og forlod snart bordet.

Nu følte han det selv, hvor det havde stået dejligt for hans mor at kunne gå med ham rundt på opdagelse og gjenkjendelse i det ny Hellebergene. Igåraftes i faderens rum var de som uadskillelige for livet, ... og allerede tidlig næste morgen var han på fart med en anden!

I kvæld var intet at gjøre ved det, det vidste han; men næste morgen bad han hende så inderlig, om hun dog ikke idag vilde gå med dem, så skulde de vise hende, hvad han så igår. Hun rysted på hodet og gav sig til at læse i sin bog. Dag efter dag gjorde han hende samme tilbud, men med samme følge. Disse tilbud, mente hun, var tvungne.

Og det var de i én henseende. Han vilde inderlig gjærne forsone hende, inderlig gjærne vise hende rundt; ti han følte sig skyldig, skjønt han syntes, det kunde forståes. Men at hun ved sit nærvær skulde forstyrre alle d e r e s sammenkomster, — han havde været nokså fortvilet, om hun havde sagt ja.

Provsten med frue og datter var første søndag på gjenbesøg; fru Kaas var høfligheden selv, og sær-

skilt takked hun Helene for hendes mageløse omsorg for Hellebergene. Helene blev rød, hun vidste selv ikke hvorfor. Men da hun så, at Rafael også blev rød, blev hun det én gang til. Dette var besøgets begivenhed; nogen anden var der ikke.

Barndomskammeraternes daglige gang gjennem skog og mark tømte jo snart ud emnet Hellebergene; det blev han, som foredrog, emnet blev så et andet, nemlig hans opdagelser. Han havde fra samstudiet med sin mor en ualmindelig færdighed i at forklare sig, og i Helene havde han en tilhører, som ikke ligned nogen, han før havde havt. Hun kjendte på forhånd såvidt til naturlovene, at hun forstod en populær fremstilling; men det var ligevel ikke, hvad han forklarte, det var ham, — det følte han og fik varme ved det; hendes øjne gjorde hans tænkning klarere. Han havde aldrig følt en så sund tillid til sig selv som i hendes nærvær; denne gang kom der ikke nogen angst bagefter.

Men Helene havde før intet vidst om hans studiers art eller resultat; han var ingeniør, det var alt, hun derom havde hørt. Eftersom han fortalte, vokste og vokste han, — snart tabte hun en del af sin sikkerhed over for ham. Først vidste hun ikke, hvorfor hun måtte holde sig mer og mer tilbage; men senere fandt hun påskud for at bli helt borte. Og da andet kom til, blev deres spaserturer sjældne; »hun havde fåt så meget at gjøre.«

Han forstod ikke grunden; han gik ud ifra, at hans mor på en eller anden måde var skyld i det (hvad for resten ikke var helt urigtigt) — og blev rasende. Allerede at hans mor voved at sammenblande, hvad han før havde søgt, med hvad han søgte her, fornærmede ham forfærdelig. Han glemte aldeles, at det havde ikke været frit for, at han fra først af havde søgt det samme her som ellers; han overlod sig alene til sin forelskelse, og den tålte ingen

modsigelse, ingen hindring, den blev majestætisk. I Helene havde han fundet sin fremtid.

Men provstens drog sig tilbage, fordi fru Kaas gjorde det, og den tid kom, at de mange forsøg på at få Helene på tomandshånd måtte opgives.

Han havde aldrig været mere lidenskabelig optaget. Han så hende foran sig, hvor han gik og stod, hendes rundladne yppighed i let gang, hendes grå øjne stående fast i hans, ... hvorfor kunde de to ikke gifte sig imorgen? Iovermorgen? Hvad var mere naturligt, hvad vilde bære ham sikrere frem?

Spændingen mellem hans mor og ham vokste til den største højde, den endnu havde nåd. Han tænkte for ramme alvor på at forlade både hende og landet. Han havde jo en del penger tilovers efter patentsalget, og han skulde nok skaffe sig flere.

Som det bød ham imod at gå i mark og skog uden Helene! Studere kunde han ikke; ingen havde han at tale med. Hvad skulde han gjøre? Han gav sig til at ro, — ro lange turer, helst bort fra bugten, ja, helt ind til byen.

En dag, som han ror langs kysten til venstre udenfor bugten, lægger han mærke til, at ler- og helleformationen i bakker og åser her havde et ispræng af gråt. Helene havde sagt ham, at derborte »så det så underligt ud, siden de store trærne var borte.« Men da de måtte i båd for at se det, havde han ladet ytringen gå forbi. Nu lagde han til derborte. Der var dybt lige ned og brat opover; men han kløv. Han havde tænkt, at dette var kalk; — men han trodde ikke sine egne øjne: det var cement, aldeles bestemt cement! Hvor langt strakte den sig? Såvidt han kunde se, gik lejet langt udover, — kanske næsten til gårdens grænse. I hvert fald var her mere end nok for den stærkeste drift i mange, mange år, dersom her bare var nok kulsyre i leren og kalken. Han var ikke sen med at slå af nogle stykker, få dem i bå-

den med sig og hjem og gjøre analyser. Sjælden har nogen rod fortere, end han nu skjød forbi holmerne og ind i bugten, frem mod støen under husene. Holdt cementen de rette forhold, så var h e r det, som gjorde Helene og ham uafhængige af dem allesammen, — o g d e t s t r a k s!

Med tilrakkede klæder og hænder, ansigtet i sved, kom han senere på dagen stormende op til sin mor med resultatet: »Her skal du få noget at se!«

Hun sad og læste, så op, blev kridhvid ... »Er det cementen?« spurte hun, idet hun lagde bogen fra sig. — »Ved d u om den —?« spurte han i højeste forundring.

»Gud, ja,« svarte hun, rejste sig, gik bort til vinduet, frem igjen, pressed hænderne mod hverandre, gnidende: »Så d u også har fundet cementen! — Så du også har fundet den!«

»Hvem før mig —?«

»Din far, kjære, din far. Første gang jeg var her, — noget før vi skulde rejse.« Hun gjorde et ophold.

»Han kom stormende som du nu ind til mig — — ja, ikke så fort, han var dårlig tilbens; men ellers i alle måder som du —« hun lod øjnene med et eget blik glide hen over Rafaels tilsølede hænder; de var ikke fine i sig selv, de hænder; de var netop hans fars.

Rafael så det ikke. »Havde han da fundet cementlejet?«

»Ja. Han låste af døren efter sig. Jeg rejste mig og spurte, hvad han voved? Han kunde knapt tale.« Hun holdt en stund inde, tænkte sig ind i det igjen. — — »Nu ja, så var det d e t der.« —

»Hvad sa' han, mor?«

Hun blev ved at gå. »Din far trodde jo, jeg bragte lykken til hus.«

»Hvorfor blev det ikke så da?« Hun vendte sig

rask mod ham. »Om forladelse, mor, du misforstår mig! Hvorfor blev det ikke til noget med cementen, mener jeg.« — Han rødmed.

»Du kjendte ikke din far. Der var for mange hager ved ham til at få nogetsomhelst i gang.« — »Hager?« — »Ja, særheder, egoisme, lidenskab, som haged fast.« — »Hvordan tog han dette?« — »Ingen skulde få være med, ingen eneste vide det; han altsammen! Og dertil skulde skogene hugges og bruges — — og, da vi var gifte, — jeg siger, da vi var gifte, skulde hele min formue også bruges!«

Han så hendes forfærdelse ved det endnu. Hun levede op igjen hele kampen, og han forstod, han ikke burde spørge om mere. Hun strakte også alt sin hånd ud, da han skyndte sig: »Hvorfor har du ikke fortalt mig dette før, mor? Dette, at her var cement?« — »Fordi du ikke havde havt godt af det,« svarte hun bestemt.

Han følte, ja, han så det, at hun mente, han havde ikke godt af det endnu.

»Du har rørt ved det såreste i mit liv; lad mig nu få være alene.« Hendes hånd kom op, han gik.

— Da han atter sad i båden for at ro sit store budskab over til præstegården, tænkte han: »Her er grunden til fars og mors dødelige fiendskab, cementen! Hun har ikke havt tro til ham; hun har ikke villet levere både sig og sin formue til ham. Så blev der ingen cement af! Ikke engang skogene hugdes. Han var dog hel i alle fald. — Ja, mor også. Men gud bevare mig —!«

Så regned han over, hvad skogene og hendes formue tilsammen kunde være blevet, og hvad derpå (og på cementlejet) videre kunde være lånt. Han forstod sin far bedre end sin mor! — for en formue det vilde givet! For en magt, for en herlighed, — for et liv!

Hos provsten rev han alle med sig. Provsten, fordi han var en praktisk mand, som straks så, hvad dette var værdt. »De er jo nu en rig mand!« Fruen, fordi hun kjendte sig tiltalt af hans evner og begejstring. Helene? Helene var stum og forskrækket. Han vendte sig mod hende og spurte, om hun ikke vilde ro med og se. Hun måtte endelig se, hvor stort lejet var! »Kjære, ro du med,« sagde hendes far.

— I båden ønsked han at få hende foran sig og skyndte sig frem. Uden at sige noget gik hun frem ved siden af ham, satte sig og gav ud en åre; så måtte han bagover igjen.

Med denne lille spænding begyndte det. Han havde hende altså i ryggen, han så, det fossed under hendes årer. En hemmelig kamp, en stiltiende frygt. Den hørtes også i de få ord, som sagdes. De øged bare spændingen.

Da de nådde frem, var begge røde og varme. Nu måtte han snu sig for at se, hvor de skulde lægge til. Først drog de langsomt forbi det hele cementleje, så vidt det var synligt. Han sad altså overfor hende og forklarte; hun så hele tiden didop og bare flygtigt eller slet ikke på ham. De vendte båden om igjen for at lægge til der, han mente fabrikken skulde stå. Nogen minering måtte til for at skaffe plads. Skibene kunde nok komme klos til; men havnen måtte gjøres sikrere, og det vilde koste.

De steg ud, han foran for at hjælpe hende; men hun hopped i land forbi ham. Så steg de opover, han foran for at vise vej, forklarende; hun efter med store øjne og åbne øren.

Alt, hun havde strævet med Hellebergene og drømt om gården lige fra barn af, — det blev så lidet nu. Det vilde også ta mange år, før skogen gav løn. Dette derimod gav velstand straks og rig-

dom siden, — hvis hans udsagn var rigtige, og derom tvilte hun ikke.

Det ydmygede hende, afsatte hende, eller hvad hun skulde kalde det. Men ham gjorde det stor.

Roturen, klyvingen, skjælvingen, som Rafael var i, gav fart til hans udlægninger; åsyn og skikkelse var spændt. Hun kjendte sig i et dragsug, hun burde frelse sig ned i båden og ro væk alene; men hun var for stolt til at røbe sig. Hans øjne og hans væsen syntes hende en erobrers; men hun vilde ikke erobres. Ej heller vilde hun synes at være den, der havde siddet og spekuleret i hans hjemkomst. Det var akkurat at vende det uegennyttigste, det kjæreste i hendes liv om imod hende.

Noget i ham var hun ræd, noget, han kanske ikke selv rådde med, — stormen i ham. Den var ikke larmende eller skræmmende; den var skinnende, indtrængende ivrighed, den tog magten fra ham selv og viljen fra hende. Og dette tålte hun ikke!

Ikke før var de komne op og stod i synet ud over holmerne og havet, ind over bugten til Hellebergene, elvedraget der i den indre bugt og præstegården, så vendte han sig og så om fra det altsammen mod hende, som stod der med jagende barm, varme kinder og øjne, som ikke turde komme ind fra havet ... »Helene!« hvisked han og kom. Han vilde ta hende i sine armer.

Hun skalv ved det uden at vende sig. Men det var, fordi hun uden videre hopped nedover fra ham. Det blev hun ved med, til hun stod i båden, den vilde hun løse, — men betænkte sig; det vilde være for fejgt. Så blev hun stående og se ham komme efter. — »Helene da —!« ropte han oppe fra. »Hvorfor springer du fra mig?« — »Rafael, du må ikke —!« svarte hun, da han kom ned. Alt af både bøn og befaling, som et stærkt menneske råder over, lå i det.

Hun i båden, han på land mod hende. De så på hverandre i brydekamp, luende, bølgende under det tætteste åndetag, begge to, — til han gik ud i båden, løste den og lagde fra.

Hun satte sig. Men før han gjorde det, sagde han: »Du skjønner da vel, hvad det var, jeg vilde sige dig —?« Han havde ondt for at få det frem.

Hun svarte ikke, men stak ud årerne; gråden holdt på at bryde frem.

De rodde hjem igjen ikke fuldt så fort, som de kom.

En lærke svirred over hoderne på dem, en måltrost hørtes lige i land. En tejste skar den lige linje tæt over havfladen, didind de skulde, og en tærne på skjæv ving efter med små skrig; der var vist noget derinde, som vented. Det dufted ud til dem af unge nåletræer og ny lyng; længer ind stod Hellebergenes marker i blomstring. Langt bag dem og højt op såes en ørn komme frem fra fjældene, fulgt af en flok skrigende kråker, som indbildte sig, de jog.

Han gjorde hende opmærksom på dette tog. »Ja, se der!« sagde også hun, det letted at få sige de par naturlige ord. Han så sig bag til hende og smilte. Og da smilte hun igjen.

Han kjendte et velbehag af syv himles salighed; men det måtte altså ikke siges! Bare roes, roes i takt: »Hen—de — — er — det! Hen—de — — er — det! Hen—de — — er — det!«

Ikke sandt, sagde han sig selv: Hendes modstand er tusen gange skjønnere end — —?

»Besynderligt, at sjøfuglen ikke længer lægger æg på holmerne herinde?« sagde han.

»Det er, fordi holmerne ikke på længe har været fredet. Fuglene har flyttet længer ud.«

»Så må holmerne fredes! Vi må da se til at få fuglene indover igjen; — ikke sandt?« —

»Jo.«

Han vendte sig straks om til hende.

Det »jo« burde kanske ikke været sagt, tænkte hun; han havde jo brugt »vi«.

For at vise, hvor langt hun var fra slige tanker, så hun op i land. »Kløveren står ikke godt iår.«

»Nej. — Hvad vil du gjøre med det stykke til næste år, da?« Men den snaren fløj hun ikke i.

Han vendte sig; men hun var ikke hjemme.

Duren af elven tunned dem ind i en dans af tusen par; strømgangen af den svang båden. Rafael så derhen, som de to havde gåt sammen første dagen; han snudde sig for at se, om ikke hun tilfældig også så didop. Jo, hun gjorde.

De rodde hen mod præstegårds-støen, og han talte et par gange; men hun havde lært, at det var farligt. De lagde til. »Helene!« sagde han, da hun hopped i land med »farvel« i forbifarten. »Helene!« Men hun stansed ikke. »Helene!« ropte han, og der lå så meget i det, at hun vendte sig — og så på ham; men hun stansed ikke løbet.

Der behøvedes ikke mere! Han rodde hjem som den største sejerherre, disse farvande havde båret eller set, — lige fra vikingerne nådde hverandre her i den inderste vigen og lagde efter sig den kjæmpehaugen, som endnu sees ved præstegården, — ja, lige fra urskogenes elg med høje horn svømmed over fra himlen, han havde vundet ved kamp, til den, han hørte på andre siden; — lige fra den første myresværm, solyr, og som en vifte går op og ned, skrued sig frem den eneste dag, den kan det, — ja, lige fra de første kobber basked omkaps frem til hende, de så ligge og sole sig på Hellebergene.

— Fru Kaas havde set dem ro forbi udover, stormro. Hun havde set dem ro forbi indover, langsomt. Så skjønte hun altsammen.

Allerede, at det var ved cementlejerne, de havde ...! Hun drev frem og tilbage, hun gråt.

Hun stolte ikke på hans bestandighed, og det var i hvert fald for tidligt for Rafael at hefte sig her; han havde helt andet at bestille! Cementen løb ikke fra ham; ej heller hun, — hvis der var alvor i det. Dette møde med Helene så hun alene på som linjebrud på jærnvejen; han kom ikke frem!

Rafael rodde, så det fossed for stævnen. Nu var han tilbage, nu drog han båden op, som var den en åletine, nu kom han pilende på sine lange ben.

Forskrækket, fortvilet krøb hun som vanligt op i sofaens borteste hjørne, drog denne gang benene efter sig, — skreg, da han faldt ind med døren og begyndte at tale. »*Taisez-vous! Des égards s'il vous plaît!*« Hun strakte armene ud til værgemål for sig.

Men denne gang kom han båren af kjærlighed og modig af lykke; han havde sin fremtid inde i den. Han gjorde, hvad han aldrig før havde vovet, gik lige på, tog hendes armer, brød dem ned, omfavned hende, kyssed hende — først på panden, så på kinderne, munden, øjnene, ørene, halsen, hagen, hvor pokker han traf, uden at tale, rent i yre. »Gale gut!« stønned hun, »*des égards —! Mais, Rafaël, donc! — Que — —!* Og så endte det inde ved hans bryst med begge armene om hans hals. »Nu vil du forlade mig, Rafael?« gråt hun.

»Forlade dig, mor! Ingen kan få de to fløje sammen til én som Helene!« Og nu holdt han lovtaler over hende uden mål og uden at høre, at han sagde det samme op igjen og op igjen.

Da han blev roligere, og han fik lov at puste, — bad hun om at få være ene. Det var han vant til.

Om kvælden kom hun så ned til ham og sagde, at først burde de rejse ind til Kristiania og få cementlejerne undersøgt af kyndige folk og høre, hvad så videre skulde gjøres. Hendes fætter, ekspeditionschefen, vilde nok gi råd. Andre af hendes slægtninger

med; de var jo ingeniører og forretningsfolk, de fleste af dem.

Han vilde nødig forlade Hellebergene netop nu, det måtte hun da forstå! Desuden havde de jo aftalt, først at rejse did ind til høsten! Men hun fik ham med på, at netop dette var den beneste vej til Helene. Kun bad hun om, at det hele forhold til hende skulde stå, hvor det nu stod, — til de havde været i Kristiania. Herfra lod hun sig ikke rokke.

Det fik så være, da!

Som deres vis var, pakked de straks sit tøj. De kjørte endnu samme kvæld bort til provstens for at sige farvel.

Der borte blev stemningen meget munter; — fra fru Kaas's side, fordi hun var urolig og vilde dække det med livlighed; fra provstens side, fordi han virkelig var oprømt over det store fund, som spådde velstand for både Hellebergene og bygden; — fra fruens side, fordi hun aned noget. De ønsked dem hjærtelig til lykke på rejsen.

Rafael havde nyttet den almindelige optagethed til at få tale nogle ganske få ord alene med Helene borte i en krog. Her trued han af hende et halvt løfte om, at når han skrev, så svarte hun. Men han vogted sig vel for at sige hende, at han alt på forhånd havde talt med sin mor! Han følte, at Helene vilde forskrækkes over en sådan adfærd, der faldt ham så naturlig.

Da de kjørte bort, sad han og vifted med sin hat, så længe de bare kunde sees. Der blev viftet igjen — først af alle, tilsist bare af én.

Sommerkvælden var lys og varm; men ikke lys nok, ikke varm nok — ikke stor nok, heller; han havde ikke rum i den, ikke farver af høj nok fryd. Han kunde ikke sove, ikke tale med nogen. Han kunde ikke være alene, men heller ikke sammen med andre. Han tænkte for ramme alvor at gå eller ro bort til præstegården igjen og banke på ruden til He-

lenes kammer; han var endog på vejen ned til nøstene og skjøv båden ud. Men kanske vilde han forskrække hende, fordærve det for sig på en eller anden måde. Så rodde han udover, bestandig udover — til de yderste holmer, og der forskrækked han fuglene. Da han lagde til, løfted de sig op, først nogle, så flere, så alle, protesterte i græsseligt kor — og med mere end skrig! Han var inde i en vred sky, et helvede af bare fugle. Men han tabte ikke sit gode humør. »Vent dere!« sagde han til dem, da han rodde bort, fulgt af hele sværmen: »Vent dere, — til holmerne ved Hellebergene bliver »fredet« — ligesom hele gården! Da skal dere komme og ha det godt hos os! Gjensyn på det, da!«

IV.

Som et højt skib, festlig, flagsmykket kom han ind til Kristiania; hans kjærlighed var musik ombord. Den talrige slægt stod længst færdig til modtagelse. Dens mange ingeniører var *à jour* med alt, han havde skrevet, og den havde sørget for at få det kjendt. En del af landets største tekniske foretagender var i deres hænder, og dette gav forbindelser til højre og venstre. Slægten havde atter et geni blandt sig, d. v. s. atter en at gjøre stas med; Rafael gik fra selskab til selskab, fra præsentation til præsentation, og hvor han eller hans mor viste sig, var det med hof. Dette dannedes især af slægtens damer, endnu ivrigere end dens herrer, så de to havde ikke været i byen en halv uge, før alle forstod, at dette blev til sensation. Der er dem, som ikke duer til det brug; de er som sodede kjedler uden klang, eller som sære barn, der ikke vil, eller som grætne, gamle hunde, der knurrer. Men h a n var så absolut harmløs — første vilkår! — en

rigtig snil gut i ypperligt humør. Og han havde den ydre anseelse; han målte sine tre alen, og alle disse tre alen var påklædt efter fineste snit. I hans store, snare øjne viftede festvimpler; der luede elektrisk glans om hans brede pande, han havde øvelse i at gjøre klart for andre, hvad som begejstrede ham selv, og han var smuk, når han gjorde det. Han var en fuldendt verdensmand, der talte flere sprog i de kosmopolitiske middage, som var slægtens specialitet. Han var ejer af et af de få virkelige godser i Norge, råded, sagde man, over betydelig formue ved siden af. Bare halvparten vilde være nok til at sætte alle klokker i gang. Fra familjen blev det selskabet, fra selskabet blev det byen, som fejred ham. Han var dens begivenhed for fjorten dage. Man må kjende Kristianiadalens kritiske, fantasitørre indfødte, der til daglig æder hverandre levende af bare trang til føde, — man må ha set dem svælge knastørre, sære bibeludlægninger for at skjønne, hvad det kan bli til, når de engang imellem får et virkeligt emne! Intet fyger farligere tilvejrs i en storm end ørkensand; ingen sensation er som Kristianias. Da det blev kjendt, at to sagkyndige af slægten med en anseet geolog og bergmester havde været nede på Hellebergene sammen med Rafael og der fundet hans opgift om cementlejerne grundede, — blev han stormet og indhvirvlet tyve gange om dagen. Det røner på! Men han var idelig oplagt som et piano, og ikke mere kræsen, end at han blandt det fineste og lækreste også kunde svælge småspiger og taugender. I alle henseender holdt den unge galning mål, så han drejed inde i en runddans ved dag og nat; den tog pusten fra enhver anden end ham selv. Den herlige måned på Hellebergene havde gjort godt. Han blev også hjemsøgt af lystige eventyr, — så sælsomme og af en så dristig art, at en skulde ha sat sit liv i pant på, at det var umuligt i Kristiania. Men »stærk tørk avler tørst«. Han var i humør som en gut i en

syltekrukke, når mund, næse, pande, hænder er oversølede. Sådan synes damerne best om børnene; da er de det sødeste på jorden. Et højt fuldmodent rognetræ under tusen stær — samme leven var der om ham. Nu fejled det bare, at han skulde bli gud, — og det blev han også.

En dag, han var rundt i flere fabrikker, gav han et vink her og et andet der (han havde rigt selvsyn og raskt øje), og hvert vink var kostbart. Endelig i en fabrik af nogenlunde samme art som den, han i Frankrig havde indsparet halv kraft for, nævnte han en lignende plan; han vidste på stedet, hvordan det kunde gjøres.

Dette gik rundt i alle samtaler, det vokte, vokste som sjøen under flere dages vestenvejr. Det ny geni, som bare var nogle og tyve år gammel, måtte engang bli landets under. Snart blev det dagens mode, at hver grosserer fik ham op i sin fabrik, og først da grossererne var blevet sikre på, at de havde en gud iblandt sig, blev det til alvor; for det er først grossererne begejstring, som forslår. Dette store øjeblik var det, damerne havde ventet på for med ét sæt at svinge sig fra siste grads fornuft til femte grads galskab. Ligesom solglim på blankt metal, således dansed deres øjne cancan på ham. Selv ænsed han ikke synderlig grad eller temperatur, han var for godmodig i sin elskværdige lyksalighed til det; også for ligesæl.

Et stærkt moment i opspillingen var slægtens temperament, for det var så ligt hans eget. Han var en Ravn helt igjennem, — ja, kanske med lidet gran Kaas i. Han var det, de kaldte »det ægte Ravn'ske«, — frit for afskygningerne; han syntes dem at være fra slægtens urværksted, af dens genuine grundkraft. Det solide fysiske tilskud havde kanske gjort evnerne yppigere; men evnerne selv krævede slægten for sig. I Hans Ravn havde Rafael fåt smag på samliv med slægten; nu var det der! For hvert ord, han sagde,

stod forståelsens latter færdig; det rigtig gnistred omkring ham. Der han afveg fra almen smag, fra fordom, fra gjængs moral, der afveg også de; der hans unge forståelse stimed hen, stod deres samlet til bifald, ja, den mødte ham langt borte fra, den vidste, hvor han vilde hen. Fordi han var ung af alder og natur og kunde meget mere end vanlig ungdom, passed han både i de yngres og de ældres selskab; — å, som han trivdes i Norge!

Hans mor fulgte med overalt. Hendes liv havde jo engang syntes dem det meningsløseste, de vidste; men deraf havde hun gjort det største. Så lange mål og så ihærdig vilje havde de ærbødighed for, og den blev vist hende. I de sirligste toiletter, med sit diskrete væsen og sin fornemme anstand førtes hun fra selskab til selskab, fra udflugt til udflugt, indtil det blev for meget for hende.

Det gik også for langt, det stødte hendes takt, hun blev ræd. Men festtoget drog videre uden hende, — som en række vogner, der rejste bort med ham, mens hun var trillet af. Øjnene fulgte støvskyen der langt fremme, og hun hørte gjenlyd af larmen.

Helene, — hvor pokker blev det af Helene? Var hun også kommet bort? Langtifra! Rafael var så sikker på at ha hende med, som at han havde sit guldur lige ved hjærtet. Allerede den første dag, han var i byen, havde han skrevet hende et brev til, det var ikke langt, dertil havde han ikke tid; men det var ham selv. Han fik straks svar; pensionsværtinden kom selv med det, han blev så overhændig glad, at værtinden, som havde set poststemplet og var i slægt med provstens, skjønte hele sammenhængen, — hvad som mored ham meget.

Men Helenes brev var undvigende; hun kjendte ham åbenbart ikke nok til at vove sig ud.

Han havde ikke tid til at forsøge på at få hende i tale gjennem brev. Han kom hjem om natten, han

vågned ud på dagen, og da var alt vennerne der og vented på ham. Siden var han ikke i pensionen, før han kom for at bytte til middag; imens stod vognen for døren; ti det var altid i allersiste øjeblik, at han kom hjem. Når skulde han skrive? Snart var det overstået, og da hjem til Helene!

Cementaffæren holdt ham tilbage længer, end han havde tænkt. Hans mor gjorde nemlig knuder; — ikke at hun modsatte sig kompagniets dannelse; men hun rejste mange vanskeligheder, hun vilde vist helst ha hele affæren udsat. Han havde slet ikke tid til at overtale hende, hun ærgred ham også. Han overlod det til værtinden.

Et besynderligt menneske, som styrte pensionen, lejeboernes forretninger og en mængde barn uden spor af anstrængelse. Hun var enke, et par af børnene var nær ved tyve år, men selv syntes hun bare tredive. Høj, ferm, mørk med store øjne som glødende kul, sikker, rask i alle spørsmål, svar, rørelser. Som en officer med lang kommandoøvelse, altid trod, altid adlydt. Man overgav sig uvilkårlig til hendes korte, naturlige lag at ordne alt med. Og tjenstvillig, ja opofrende var hun mod dem, hun likte; — men det var rigtignok langtfra alle. Denne uforbeholdenhed var et grundlag, som gjorde hende én gang til så pålidelig.

Hun havde længst taget sig af fru Kaas, — først og fremst moret hende. Angelika Nagel brugte i sin tale den moderne Kristiania-jargon, slængen, sprogets yderste piskesnært. I selve ordvalget betegnelser som »fælt« fæstet til det, som var det modsatte af fælt (»fælt fornøjelig«, »fælt vakker«); »knakende« fæstet til det, som var vådt (»knakende god punch«). Man sagde ikke skjøn, man sagde »altfor skjøn« eller »storskjøn«; og omvendt sagde man ikke »slet« om det allerværste, men med komisk moderation »nokså slet«. Det, som der var meget af, gik »i lange baner«,

f. e. »dyd i lange baner«. Sprogets nedtrådte sko, som storbyernes lediggjængere sjasker i vej i, blev først nu en modesag i Kristiania.

Alt dette var nyt og karakteristisk for det uvorne løsslupne, der var kommet op som reaktion mod det snærperi, fru Kaas i sin tid havde sat sig udover. Typen mored derfor fru Kaas; hun studerte den. Så tog Angelika Nagel alt praktisk besvær fra hende og gjorde det i leg. Således nu dette med cementforetagendet. På sin tilsyneladende ubetænksomme måde bomsed hun også ud med, hvad denne og hin havde sagt om det, og det lagde fru Kaas mærke til.

Snart bragte hun det så vidt, at det blev nødvendigt at tale med Rafael; og da han var vanskelig at træffe, sad hun oppe efter ham om natten.

Den første gang, han så hende åbne porten for ham, blev han rent undselig, og da han fik høre, hvad hun vilde, overmåde taknemlig. Den andre gangen tog han et kys fra hende, hun lo og løb ind uden at tale med ham; det fik han for umagen. Men han havde kjendt hendes legemes faste fylde og brændt sig på vellysten i den. Hun blev imidlertid aldeles borte; selv om dagen fik han hende ikke at se, skjønt han forsøgte. Men uventet mødte hun ham atter ved porten; der var noget, hun måtte sige ham. Da blev det til kamp mellem dem. Også den endte med, at hun snudde sig fra ham og forsvandt. Han hvisked efter hende, så højt han turde: »Så rejser jeg!« —

Endnu medens han klædte af sig, gled hun stille ind til ham.

Dagen efter, endnu før han var rigtig vågen, bragte postbudet ham en anvisning på et pengebrev med 15,000 frcs. i. Han trodde, her måtte være en navneforveksling, — eller en kommission, der blev ham overdraget. Nej, det var fra den franske fabrikejer, hvis driftsomkostninger han havde bragt ned til under det halve; han tillod sig at sende ham dette

som et beskedent honorar; før havde han ikke kunnet, men nu skulde det ikke bli med dette. Han imødeså Rafaels kvittering med en viss spænding; ti han var ikke sikker på modtagerens adresse.

Rafael kom op af sengen i en lynende fart, alle fortalte han det til; — løb ned til sin mor og op igjen. Men ikke før var han et øjeblik alene —, og dette overmål af sejr og lykke gjorde ham ræd. Nu måtte det slutte! Nu vilde han hjem! Samvittighedsnag havde han ikke kjendt spor af, ikke længsel heller — før nu. Med én gang så usigelig! H u n stod ren og høj deroppe på åsen! Det blev til angst; han måtte rejse straks, eller det gik ham galt.

Angsten døvedes ved at se moderens oprigtige glæde. Hun kom op til ham, da hun hørte, han havde stængt sig inde, og de talte rigtig hyggelig sammen. Tilsist også om deres økonomi. De bodde i »pensionen«, fordi de ikke længer havde råd til at bo i hotel; gården indbragte intet, før skogen atter kunde tale med, og hendes kapital var ikke længer urørt, — trods forbudet. Nu var hun villig til at lade h a m ordne cementkompagniet. Herom for han så ud i byen, der hans hof snart samlede sig om ham.

Men de mange penger, som her skulde til, fandtes ikke på én dag, så det drog ud. Han blev utålmodig, han vilde og måtte rejse, så enden på det blev, at hans mor fik sin fætter ekspeditionschefen til at danne kompagniet, — og de beredte afrejsen.

Dels aflagde de afskedsvisitter, dels sendte de kort rundt med tak og hilsen. Alt var færdigt, selve dagen kom, da Rafael fik et brev på sengen fra provsten. Et anonymt brev fra Kristiania, skrev provsten, havde gjort ham opmærksom på, hvordan Rafael levede derinde; derpå havde han selv skaffet sig underretning, og følgen var, at idag lod han sin datter rejse til udlandet. Der stod ikke mere i brevet.

Men Rafael sluttede sig til, hvad der så var fore-

gåt mellem far og datter! Han stormede i klæderne og ned til sin mor. Hans harm over de lumpne mennesker, som havde ødelagt hans og Helenes fremtid, — hvem kunde det også være? — gik i ét med hans fortvilelse; det var jo bare hende, han holdt af, alle de andre brydde han sig fanden om! Han følte sig også krænket over, at provsten eller nogensomhelst vovede at behandle ham således, — afskedige ham som en tjener, uden at tale med ham, uden at tilstede ham at gjøre rede for sig! Moderen læste brevet med ro. Nu hørte hun på ham — også med ro. Og da han herover blev end mere rasende, brast hun i latter. —

Det var ikke deres sædvane at gjøre op noget mellemværende i ord. Men denne gang skjød det ham i sindet, at hun havde fået ham til at rejse til byen, ikke for cementlejernes skyld, det havde hun noksom vist, men for at aflede ham fra Helene. Og dette sagde han hende.

Ja, han sagde: »Nu går det mig, som det gik far. Og det blir din skyld, dette også.« Dermed for han ud.

Lidt efter rejste fru Kaas. Samme dags kvæld rejste også han, men til Frankrig.

Fra Frankrig skrev han til provsten det mest indtrængende brev om at lade Helene komme hjem igjen, og de skulde gifte sig straks. Hvad provsten end havde hørt om hans liv i Kristiania, — det havde ikke det ringeste at gjøre med den følelse, han nærede for Helene. Hun — og hun alene — havde den magt, som skulde binde ham. Hendes skulde han nu bli for livet.

Provsten svarte ham ikke.

En månedstid efter et nyt brev. I dette erkjendte han, at han havde båret sig galt ad. Han havde bare ikke tænkt over det. Det gled ind som en fortsættelse af så meget andet, omstændighederne var for vild-

ledende. Men, svor han, dermed skal det ha slut; han skal vise, at han fortjener at bli trod. Ja, han h a v d e vist det, helt siden han forlod Kristiania. Provsten måtte endelig være forsonlig; dette var jo at forvise ham; ti uden Helene kunde han ikke komme hjem til Hellebergene. Alt, som d e r var kjært, var blevet indviet i hendes selskab; alt, som d e r var at gjøre, var blevet planlagt sammen med hende. Ja, derved også hans liv. Han sørged, og han længtes, så det var ham umuligt at arbejde så alvorligt, som han havde trang til.

Denne gang fik han svar, men kort. Det lød på, at alene en længre prøve kunde overbevise dem om alvoret i hans forsæt.

Altså ikke hjem, ikke arbejde! I alle fald ikke således, at det monned. Han kjendte sin mor altfor godt til ikke at skjønne, at nu stod også cementforretningen hen, — enten kompagniet var dannet eller ej. Til overflod overbeviste han sig om det.

Han havde længst skrevet sin mor til med inderlig bøn om tilgivelse for, hvad han havde sagt; hun vidste, det bare var hidsighed; hun vidste, hvor han holdt af hende, om han også var så ulykkelig at være uenig med hende om det, som var og blev ham dyrebart.

Hun svarte ham smukt og langt — uden et ord om det, som var hændt, eller om Helene. Hun fortalte adskilligt — deriblandt også om, hvad provsten mente med hensyn til gården. Heraf sluttede han, at hun og provsten var sammen som før. Kanske provstens siste grund til at skyde sagen hen netop var den, at han forstod, fru Kaas ikke interesserte sig for den?

Det led mod efteråret; under al denne uvished, kjendte han sig ensom og længtes til sine ny venner i Kristiania. Det skrev han dem til, og at han vilde

drage hjemover; dog vilde han stanse en stund i Kjøbenhavn.

I Kjøbenhavn traf han Angelika Nagel igjen, hun var i selskab med et par af hans studiekammerater fra Kristiania. Hun var uhyre munter, lysende af sundhed og skjønhed, og med den flotte frejdighed, som gjorde ungdommen gal. Han havde i al denne tid banlyst alt derhenhørende, og han kom der uden nogen trang til at forny det. Men her blev han for første gang i sit liv skinsyg! Det var en hel ny følelse, han ikke var forberedt på at stå imod. Han blev det, bare han så hende i selskab med en af kammeraterne. Hun havde et eget friskt, djærvt lag, som satte hans lyst i lue.

Nu åbned sig et nyt afsnit i deres samliv; det deltes mellem rasende skinsyge og rasende hengivelse. Dette ledede ind i et brevbytte af egen art, da hun rejste, og dette brevbytte drog ham efter.

Ombord hørte han en samtale mellem en opvarter og en opvartningspige: »Hun sad oppe efter'n om natta, til det blev, som hun vilde. Og nu har hu' fåt tak i'n!«

Muligt, at denne samtale ikke vedkom ham; men det var jo også muligt, at pigen havde været i pensionen i Kristiania; han kjendte hende ikke.

Besynderligt med slige forhold som Angelikas og hans, — parterne går i den tro, at de har været usynlige! Hidtil havde ikke et menneske vidst noget om det, tænkte han. Bare mistanken om det modsatte gjorde nu altsammen væmmeligt. Pensionen, Angelika, brevene — fy for fanden! Han vilde ikke fortsætte for nogen pris i verden. Havde Angelika kastet et garn ud efter ham og fanget ham ind som en dum, fed fisk? Det havde ikke faldt ham ind med en anelse, det hele havde ingen rolle spillet i ham, — før nu han traf hende i Kjøbenhavn. Kanske d e t også var en vel udtænkt plan!

Intet kan krænke en mands forfængelighed og erobrerfølelse dybere, end at, der han trodde at være sejrherre, der var han den indfangede slave.

Rafael drev på dækket det meste af natten, og da de kom til Kristiania, tog han ind på et hotel. Derfra vilde han dagen efter rejse lige hjem til Hellebergene; nu skulde det briste eller bære! Dette — og alt lignende — måtte ha slut for altid; det førte bare fanden i vold. Og var han først hjemme, og fik han vide, hvor Helene var, skulde resten ordne sig.

Fra hotellet gik han op i Angelika Nagels pension for at sige, de skulde bringe noget tøj, som stod der, ned i hotellet straks; han rejste om eftermiddagen.

Han havde spist middag og kom op på sit rum for at pakke, — da hun stod der. Elegant, vakker og så ulykkelig, som han aldrig havde set nogen være. Havde han virkelig ikke taget ind hos hende? Vilde han straks rejse? Hun gråt så rent opgivet fortvilet, at han, som var forberedt på alt uden på at se hende så trøstesløs, han stod der og svarte undvigende. Deres forhold, sagde han, havde jo ingen anden betydning havt end et tilfældigt møde; det vidste de begge. Altså vidste hun også, at det senere eller tidligere måtte ha slut. Og nu var tiden kommen.

Jo, mente hun, det betydde mere; hun havde ikke mødt nogen, hun havde holdt så af; det havde hun vist ham. For hun var kommet her for at sige ham, at hun var frugtsommelig. Hun var så fortvilet over det, som nogen kunde være; det var hendes og hendes barns ruin. Aldrig havde hun tænkt sig noget så forfærdeligt; men hendes vanvittige kjærlighed havde jo revet hende nedover; — så nu lå hun, som hun fortjente at ligge.

Rafael kunde ikke svare af den grund, at han ikke kunde tænke. Han så hendes nakke og ryg og rystelserne i dem; han så hendes lille fod stikke frem

under kjolen, hendes stærke arm i stramme ærmer: ansigtet holdt hun inde i sine hænder over bordpladen og gråt, hulked, skreg.

Ligevel, — det, som først samled hans tanker sammen til mening, var ikke medlidenhed med hende her foran ham. Det var Helene, det var provsten, det var hans mor. Hvad vilde de nu sige? —

Som hun følte, hvor hans tanker var, løfted hun hodet: »Vil du virkelig rejse fra mig!« Hvor var hendes åsyn fortvilet, det stærke menneske svagere end et barn.

Han stod oprejst foran hende med den åbne kuffert, rent ulykkelig, han også. »Hvad kan det nytte, at jeg blir her?« svarte han sagtmodig. Hendes øjne lå i hans, udspejdende, blev klarere og klarere, blev bestemte, så lyste de, så lynte de, munden trak op til hån, hun vokste fra sekund til sekund, til hun sprang i vejret: »Du skal gifte dig med mig, hvis du er en hæderlig kar!«

»Jeg gifte mig — med dig — —!« ropte han, først forfærdet, så hånende, han også.

Nu blev hendes øjne onde, hun stak hodet fremover, hele mennesket samled sig til anfald som en tigerkat. Men det blev til et slag i bordet med en mands hånd: »Ja, det s k a l du, fanden hakke mig!« hun hvisked det. Frem, forbi ham og hen til vinduet. Hvad vilde hun?

Åbne det, skrige ud af det; — han hørte ikke tydelig hvad. Lægge sig helt udover karmen og skrige én gang til, så lukked hun, vendte sig mod ham, truende, triumferende.

Han stod ligbleg — ikke, fordi han var ræd eller lod sig true, men fordi han opdaged, at her havde han sit livs fiende. Og så rejste han sig til kamp.

Hun så det straks, hun følte hans styrke, før han rørte sig. Her var noget i øje og holdning, h u n aldrig kom til at magte. En kraft i udtryk og snit,

som en ikke gjærne burde gå i kast med. Havde h a n aldrig set hende før, — hun havde heller aldrig set ham før.

Desto mere vildt elsked hun ham! Hun fryded sig over, at han ikke ænsed hendes bevægelser i rummet, men vendte sig for at lægge det siste stykke i kufferten og lukke den til. Da kom hun tæt hen til ham — i sønderknuselse, i anger og elendighed, den største, han havde set, det være sig i liv eller kunst. Ansigtet rædselsstivnet, øjnene naglet, hele mennesket urørligt, bare tåre på tåre uden lyd eller pust. Hun vilde, måtte, skulde ha ham, hun drog ham i sig, som havsuget drager, det var livsbehovets kjærlighed, dens ytringer, de rasende også, som de fortvilede. Han forstod det nu.

Men han lagde stykket i kufferten og lukked til. Derpå gik han et par slag over gulvet, som var han alene, — sagde så, at hun selv måtte indse, dette var umuligt.

»Tror du ikke,« svarte hun stille, »at jeg kunde ta alt besværet fra dig? Så du kunde arbejde med dit? Har du ikke set, jeg kan omgåes din mor?« Han svarte ikke; men han måtte indrømme, det var sandt. Hun vented en stund, så lagde hun til: »Og Hellebergene, ... jeg kjender jo også gården; provsten er jo i slægt med mig, jeg har været der. Det var noget for mig at styre med, — tror du ikke? — Og cementgruberne,« føjed hun til, »jeg ligger for forretning, det skulde ikke hefte dig.«

Hun sagde det dæmpet, kort. Hun var ikke fri for at læspe, og det gav samtidig noget hjælpeløst.

»Rejs i alle fald ikke idag, — tænk over det!« lagde hun til og gråt nu igjen så bitterlig. Han syntes, han måtte bort og trøste hende.

Hun rejste sig mod ham, hun slog armene om ham og knuged ham ind i sin fortvilelse og sit begjær. »Ikke rejs, ikke rejs!« — —

Hun følte, han blev varmere. »Aldrig,« hvisked hun, »har jeg, siden jeg blev enke, gi't mig til nogen anden, — og så skjønner du selv —« hun lagde hodet til hans skulder og hulked, hulked.

»Det kommer styrtende over mig,« sagde han. »Jeg kan ikke —«

»Så tag dig tid!« udbrød hun hviskende og tog et raskt kys. »Å, Rafael,« hun vinded sig om ham, hun lagde ild om ham.

Nogen banked på døren, de løb fra hverandre. Det var manden, som skulde ta tøjet.

»Nej,« svarte Rafael, han blev rød, »jeg vil vente til imorgen.«

Tjeneren gik, hun sprang i ham, hun takked, jubled, kyssed. Å, som hun tindred af styrke og lykke og sejr. Hun var en ung pige på et par og tyve. Eller rettere en ung mand. Ti der var noget mandhaftigt også ved den måde, hun nu gik bort på.

Men lysningen og ilden var ikke før udenfor, — så skede et nedfald i hans stemning. Ikke længe efter lå han overende i sofaen som i en grav. Han syntes ikke, han mer kunde rejse sig.

Hvad blev nu hans liv? Ti livet har en drøm over sig, som er sjælen i det. Og når den drøm er borte, ser livet ud som et lig.

D e t t e var det, den store angst havde indvarslet! Hid var det alle ravnene havde fulgt rovdyret i ham. Her skulde det ikke længer lege og more ham, her skulde det slå kloen i ham for alvor, kaste ham overende og slubre i sig hans friske blod. Det glimted af hende, som nu gik.

Men lige sikkert stod det igjen, at forlod han hende, så var hun ruineret, hun og hendes barn. Og da holdt ingen ham for en hæderlig kar; heller ikke han selv.

Nu sist i Frankrige, da han ikke kunde komme til ro i et større arbejde, som idelig dæmred, tænkte

han ofte: du har taget livet for let: ham, som gjør det, times ikke det større.

Kanske, når han nu gjorde sin skyldighed her, læssed på sig sin forbrydelse mod både hende, sig selv og andre — og bar den frem som en mand, ... kanske han så kom til at få bruge hele kraften?

Det gjorde mor, og hun nådde frem.

Men med tanken på mor kom tanken på Helene, kom hans drøm. Den drog nu fra ham som trækfuglene fra høsten. Han lå der igjen og syntes, han ikke mere kunde rejse sig.

Fra tummelen, han i sommer havde været oppi, husked han to mennesker, han havde fåt hel tillid til, en ung mand og hans hustru; hos dem sad han om kvælden; Rafael lagde ærlig op for dem altsammen; ti han var nu engang ærlig. Den afgjørende prøven er, om en også kan fortælle alt om sig selv. Og det kunde han.

De hørte på ham med forfærdelse. Men deres råd var højst besynderligt: han skulde vente og se, om hun også var frugtsommelig.

Dette vakte hans modvilje; her var ikke tvil tilladt; ti sandfærdig var hun. — Men hun kunde jo ta fejl; — hun burde lade det undersøge. Også dette forslag oprørte ham: — men han gik ind på, at også hun skulde komme og tale med dem: hun kjendte dem.

Dagen efter kom hun der. Til hende sagde de begge to, hvad de ikke godt kunde sige Rafael, nemlig at hun vilde ruinere ham. Fruen især skånte hende ikke. En så højt begavet gut som Rafael Kaas, med så rige vilkår i alle henseender, måtte da ikke, nogle og tyve år gammel, få læsset på sig en ældre kone og mange barn! Han var alt andet end rig, det vidste hun af hans egen mund, hans liv vilde bli lastdyrets, og det, endnu før han havde lært at drage. Skulde han til at arbejde for føden til så mange mennesker,

måtte han ta på sig det umuligste, han vilde bli middelmådig på det. Det vilde begge lide under, bli skuffede, misnøjde. Han måtte da ikke bøde så hårdt for en letsindighed, som hun var ti gange så ansvarlig for som han. Hvad trodde hun, folk vilde sige? Han, som var så afholdt, så eftersøgt, så ventet på. De vilde falde over hende som kråker på et kråketing, hakke hende istykker. De vilde uden undtagelse tro det værste.

Manden spurte hende, om hun også var aldeles sikker på, at hun var frugtsommelig. Hun burde lade sig undersøge. Angelika Nagel blev rød og svarte, halvt med hån og halvt med latter, at den ting skjønte hun sig på. »Ja,« svarte manden, »det havde mange sagt, — som tog fejl. De folk, som får vide, at De har sagt, De er frugtsommelig, og at det er derfor, De nu blir gift, — hvad tror De, disse samme folk vil sige, om det viser sig, at De har ta't fejl? Ti naturligvis vil det rygtes.«

Hun blev atter rød og sprang op. »De får sige, hvad de vil!« Om lidt lagde hun til: »Men gudbevar's, j e g vil ikke gjøre ham ulykkelig.« For at undertrykke sin bevægelse vendte hun sig fra dem. Men fruen slap hende ikke; hun foreslog hende uden videre at skrive ham til, gjøre ham fri og lade ham rejse til sin mor; der fik de så afgjøre det. Angelika var jo så dygtig, at hun kunde gjøre sig en levevej hvorsomhelst, og det fik hun forsøge. Rafael burde jo også hjælpe hende.

Angelika sagde: »Skal jeg gi efter, så er det til hans mor, jeg vil skrive. Hun skal vide det altsammen, så hun også skjønner ansvaret, han kommer i.«

Det fandt fruen rimeligt, og Angelika satte sig ned og skrev. Hun var herunder ofte bevæget, men det gik — fort, bestemt, ark efter ark.

Så ringte det; et bybud med brev. Pigen kom ind med det, fruen tog mod det; men det var ikke

til hende, det var til Angelika, — begge kjendte Rafaels uvorne håndskrift.

Angelika brød det, blev ildrød, stråled; ti han skrev, at resultatet af hans alvorligste overlægninger var, at ved h a m skulde ikke hun og børnene bli ulykkelige; han var en hæderlig kar, som vilde bære sit eget ansvar og ikke læsse det af på andre.

Angelika rakte brevet til fruen. Derpå rev hun det, hun netop havde skrevet færdigt, i mange stykker — og gik.

Fruen stod igjen og tænkte: Det bra i os må kautionere for det dårlige, og så hænger vi fast, så det forslår.

Den opdagelse, fruen her gjorde, var gjort adskillige gange før. Men den var lige rigtig for det. —

V.

Dagen efter blev de gifte.

Og natten derefter, da hun var sovnet ind i sin bestandig sunde søvn, lå han overmæt, opreven, men lidt efter i inderlig sorg over sit tabte paradis. H a n kunde ikke sove; han lå og så fremover en eng, som intet forår havde, derfor ingen blomster. Han gjennemgik hele dagens hændelser lige til siste omfavnelse. Dette blev et samliv uden leg og uden ynde. Hun var af en anden tro end han, en hård realist, en hånfuld skeptiker, ja, i dybeste grund en kyniker.

Hendes jævne åndetag, regelrette åsyn, svulmende legeme syntes at svare ham: hopsasa, min gut, vi skal ha moro i tusen år! Sov nu, du trænger det, skal du tages med mig! — —

Dagen efter var deres ægteskab byens, landets fabel.

Netop som med hans mor, ropte folk. Hun var

alles håb, hun kunde ha valgt, så hun var nåd op til landets højeste stilling; — bums, der lå hun nede i det vanvittigste ægteskab. Det vanvittigste —? Nej, sønnens er dog vanvittigere.

Og nu gik det løs!

Mængden af menneskene bærer en ubevidst lov i sig, som under sensation befaler, nøder dem til at bære en mand højere op, end de selv ønsker, og under en modsat sensation befaler, nøder dem til at kaste ham endnu dybere ned. De fleste mennesker ser heller ikke med egne øjne, og under ualmindelige omstændigheder trues der dem endog et par forstørrelsesglas på, eller et par formindskelsesglas, — som gjør dem meget morsomme.

Rafael Kaas en vakker kar —? Åja, men for stor, for lys af ansigt, udtrykket ikke samlet nok, hele fyren for urolig. Rig? Han? Han ejer ikke flisen i væggen! Besparelserne forlængst opspiste, renterne slår ikke til, de har længe ædt på kapitalen. Og cementlejerne, — hvem fanden tør gå i lag med ham om et stort foretagende? De taler om hans begavelse, ja, om hans geni; men er han noget videre begavet? Er det ikke mere, hvad han har lært? Dette med fabrikken, han sparte ind halvparten af driftsomkostningerne, — var det ikke bare gjentagelse af, hvad han før havde gjort, og det igjen naturligvis bare gjentagelse af, hvad han havde set andetsteds. Ligeså med de mange vink, han havde givet, — frugt af selvsyn; for man måtte indrømme, at deraf havde han mer end de fleste. Men det geniale? Ja, han snakked godt for sig; men deri stak vist hele genialiteten. De opsæt, han havde skrevet — som nu nylig igjen om at bruge elektricitet ved bagning og garving — kunde det egentlig kaldes opdagelser? Lad os nu få se, hvad han finder på, siden han har kommet hjem og ikke læser og ser andres, eller får ideer ved at tale med folk.

Rafael Kaas mærked omslaget — først på damerne; de var med én gang som blåst væk ... på nogle få nær, der ikke respekterede et ægteskab som hans og ikke vilde gi op. Også slægten drog sig delvis tilbage. Det var ikke så, at han repræsenterte »det ægte Ravn'ske«. Til temperament og humor kanske; men det var just hans fejl, at han forøvrigt var et sammenlap.

Omslaget var vældigt. Han mærked det på alt og alle. Men der var mand nok i ham og trods nok også til at lade sig ægge af det til stærkt arbejde, og i hende var der end mere af samme slags. Han havde en højhedsfølelse af at ha gjort sin pligt, så længe denne første spændingens tid stod på, som gjorde ham dygtig.

Den samme dag, han blev gift — fra tidlig om morgenen, lige til han gik for at fuldbyrde akten — skrev han til sin mor. Skrev et forunderlig højtideligt brev for den alvidendes åsyn, et ængstet hjærtes nødrop i stor fare. Det beroede nu på hende, om hun vilde ta dem til sig og lade livet bli, som det nu alene var muligt: Angelika deres forretningsfører, husholder, chef, — han viet sine studeringer og forsøg, og hun begges retleder og ømme mor.

Han syntes, deres fremtid beroede på dette brev og svaret, og således skrev han. Aldrig havde han tegnet sig selv som i det; aldrig havde han gjort således op med sig selv. Summen af disse dages gjennemlevelser og modning under natvågne kampe, her var den! Ærligere kunde han ikke gi sig.

Han pintes ved, at der ikke kom svar straks, skjønt han forstod, hvad brevet gav hende for et slag. Han forstod, at det til at begynde med vilde slukke alle hendes drømme, som hans var blevet slukte. Men han stolte på hendes sejge gjenrejsnings-evne, han kjendte ingen større. Og på de lange rødder i alt,

hun foretog sig. At hun også her tog kraft fra det dybeste i deres samliv og beslutning derefter.

Følgelig gav han hende tid — trods Angelikas uro, som neppe var til at styre; hun begyndte endog at håne. Men der var noget helligt over hans forventning; forsøgene prellede af.

Da han endnu den tredje dag ikke fik svar, telegraferte han. Bare disse ord: »Mor, send mig svar!« Telegrafen havde aldrig båret noget frem, tyngre af tilbageholdt gråd. Han kunde ikke gå hjem; han var udenfor byen og alene lige til kvælden; da måtte svaret vel være der. Det var der:

»Min elskede søn, d u er altid velkommen og mest, når du er ulykkelig.«

Ordet »d u« var understreget.

Han blev kridhvid, slap telegrammet og gik langsomt ind i sit eget rum. Der lod Angelika ham en stund være i fred, men kom så ind og tændte lamperne. Han så, hun var i stort oprør, og at hun af og til kasted snare blik hen på ham.

»Ved du hvad, Rafael, du skulde bare rejse lige til din mor. Det er dog for galt, om vor fremtid — og hendes med, da! — skal ruineres af sladder og sligt skidt.«

Han var for ulykkelig til at kunne bli forarget. Hun har jo ikke respekt for nogen eller noget, tænkte han, hvorfor da bli ond over, at hun ikke har det for hans mor, eller for hans eget forhold til sin mor?

Men som Angelika, der hun stod over en fortrædelig lampe og lod sit utålmod få udbrud, syntes ham rå! Hendes mund kunde altfor let få et råt drag, hendes lille hode kunde sommetider stikke' op af de stærke skuldre med noget af orm, og hendes tykke håndled ...

»Åja,« sagde hun; »når alt kommer til alt, er vel ikke det ækle Hellebergene stort at tragte efter.«

Nu er hun misnøjd med sig selv, tænkte han; så må hun gå videre! Nu kan hun ikke stanse, før der blir sammenstød og udladning, men den glæde skal hun ikke ha.

»Efter alt det, som folk snakker, og det, som er hændt der ...«

Det tændte ikke.

Hvordan har jeg kommet til at tænke, at hun kunde omgåes mor?

Han rejste sig og begyndte at drive. »Er det dette, mor har følt? De var jo dog så gode venner. Dengang aned jeg intet. Hvad gjør, at mors instinkter altid er finere? Har jeg skjæmt mine?«

Da Angelika en stund efter atter kom ind til ham, så han svært ulykkelig ud; hun blev grebet af det. Og da var hun så god, så naturlig og opfindsom der omkring ham. Og der stod sligt vejr af hendes frejdighed og livsmod senere hen, at han ordentlig kvikned til og tænkte: havde mor overvundet sig til at gjøre forsøget, det havde kanske gåt! Der er så meget dygtigt og godt ved dette forunderlige menneske.

Han gik ind til børnene; fra første dag holdt han og de af hverandre. De havde været nødlidende i den store pension og hos en mor, som sjælden var hos dem eller gad ta sig af dem anderledes end som af klædningsstykker, der skulde lappes, eller munde, som skulde proppes, eller fejl, som skulde prygles. Rafael havde i sin natur det oprindelige, som barnetroskyld er en fryd for, og han kjendte trang til at elske og elskes. Sådant føler barn straks. Hende hefted de, hende var de ivejen — nu mer end nogensinde. For at sige det straks: hende var Rafael blevet a l t.

Dette var fortryllelsen ved hende, den fødte sig pånyt efter hvadsomhelst. Hendes ømhed, hendes hengivelse var grænseløs. Så var den egen; hun lagde

den ud kontant i sin person, i sin rådsnare opfindsomhed for at skaffe ham alt godt inden hendes rækkevidde — og udover den med. Den lå i hendes opofrelse ved nat og dag, straks noget stod på, i en tjenstvillighed, som det bare står i et så sundt og stærkt menneskes magt at yde. Men i ord gav hun den ikke; knapt nok i blik. Det var såvidt, hun gjorde det, dengang kampen stod om ham; — men dermed var det slut.

Havde hun kunnet holde én linje, om det bare var et par uger ad gangen, og ladet sig styre af sin aldrig svigtende kjærlighed, — han havde i dette stærke vejrlag reddet ud af sit ægteskab, hvad moderen trods alt havde reddet ud af sit.

Hvorfor skede det ikke? Fordi den skinsyge, hun vakte hos ham, og som drev ham til hende igjen, — den slog om. De var ikke før gift, så var det hun, som blev skinsyg.

Var det underligt? En ældre kvinde, — hun være den stærkeste personlighed, bredt anlagt —, når hun vinder en ung mand, som er på moden, vinder ham, således som hun vandt sin, — kommer til at leve i evig uro for, at nogen skal ta ham fra hende. Hun havde jo selv taget. Hvis vi siger, at hun var skinsyg på omtrent hvert menneske, som kom der, mand eller kvinde, gammel eller ung, endvidere på alle dem, han ellers kom sammen med, så er det en overdrivelse; men denne overdrivelse sætter stærkt lys på forholdet; af den art var det. Hun tålte ikke, der var nogen anden til for ham. Om der kom en stemning op i samtale med en anden, måtte hun forstyrre den; hun tålte ikke at være udenfor. Hendes ansigt blev stivt, hendes højre fod begyndte at gå, og nytted ikke det, så kasted hun tvære ord eller tirrende ord — ligegyldigt, hvem som var der.

Blev der sagt noget godt om en, og det holdt på at ville tænde hos ham, blåste hun på det. Bog-

staveligt! Hun havde det nemlig med at blåse, med at løfte på skulderen, kaste med hodet, vrikke med foden. I begyndelsen trodde han, hun vidste noget ufordelagtigt om alle dem, hun blåste på, og han beundrede hendes kjendskab til halve Norge. Han trodde overhovedet på hendes sandhedskjærlighed som på få ting. Han trodde, den var ubegrænset, den også, som så meget andet hos hende. Hun sagde jo det mest kyniske lige ud og gjorde sig ingenlunde til på nogen måde. Men lidt efter lidt gik det op for ham, at hun sagde akkurat det, som det høvede hende at sige, det, som det faldt hende ind at sige i den stemning, hun var. Hun havde ikke mere respekt for sandheden end for alt andet.

En dag, de gik tilbords — han kom sent hjem og var sulten — fryded han sig over, at der stod østers. »Østers!« ropte han, »og det nu? De må være svært dyre? —« »Pyt, det var den gamle kone, du ved, hun vilde, jeg skulde ha dem til dig; jeg fik dem næsten til forærings.« — »Det var da morsomt. Du har altså været ude, du også?« — »Ja, og der så jeg dig. Du gik med Emma Ravn, så jeg.« — Han hørte straks på tonen, at det havde han ikke lov til; men sagde alligevel: »Ja, er hun ikke sød? Noget så friskt og ufordærvet. —« — »Hun —? Hun havde en fosterfordrivelse, før hun blev gift.« — »Emma —! Emma Ravn?!« — »Ja, — hvem det var med, ved jeg ikke!« — »Nej, hør, ved du hvad, Angelika, det tror jeg ikke,« sagde han højtideligt. — »Det kan du gjøre, som du vil med; men jeg var der jo selv og hjalp hendes mor; det var jo i pensionen! Så du kan skjønne, jeg ved det.«

Det kunde ikke falde ham ind, at noget menneske vilde gå så vidt som at lyve sådant på sig selv. Emmas øjne, klare som vand i en kilde, der stenene på bunden kan tælles, — de så nu på ham fra det fjærne, rene, uskyldige. Han begreb ikke, at sådanne

øjne kunde lyve. Han blev rent fælen, han kunde ikke spise, han rejste sig. Verden var jo bare bedrag, det reneste urent. I år og dag, når han mødte Emma eller hendes mor med sit hvide hode, gik han omveje for ikke at møde dem. Han holdt inderlig af sin slægt; dens svagheder lå åbne for alle; men også dens dygtighed og ærlighed. Denne ene historie fordærvede hans tillid, skadede hans selvtillid, ødelagde meget i ham, og så gjorde den ham fattigere. Hvorledes kunde han duge til noget, som således idelig og overalt lod sig narre?

I hele historien var der ikke et sandt ord.

Hans troskyld var hos hende et barn i en ørneklo. Men ikke så længe endda.

For heldigvis var hun uden vedholdenhed eller beregning også i dette. Hun huskede den ene dag ikke, hvad hun havde sagt den andre, ti hver dag havde sit behov, og hun talte flot, som behovet var til. Han derimod havde ypperlig hukommelse, og hans matematiske evner ordnede beviserne mod hende med magt. Hendes begavelse var mere flinkhed og fermhed end noget andet; den var uden opdragelse, uden sammenhæng, og den blev på alle punkter gjennemsaget af lidenskab. Derfor kunde han nårsomhelst knuse hendes forsvar. Men hver gang dette skede, viste det sig så tydelig, at hun atter havde syndet af skinsyge; og det smigrede hans forfængelighed, det voldte, at han ikke tog det alvorlig nok, ikke forfulgte det videre frem.

Kanske havde han så opdaget mere. Skinsygen var nemlig bare formen, som hendes uro tog; uroen selv kom af flere grunde, af flere nerveknuders oprør.

Hun havde nemlig en fortid, og hun havde gjæld. Begge dele havde hun nægtet og levede nu i stadig angst for, at nogen skulde gi ham besked. Ti var der sporsans til, så øvedes den nu mod hende, det

skjønte hun. Det kom bare an på, hvad h a n fik vide, d. v. s. hvem han kom sammen med. De anonyme breve oversåhun, fordi h a n gjorde det; — men der var nok af onde mennesker til, som kunde kaste hentydninger.

Hun så, at også Rafael tildels undgik sine talrige venner fra før; hun forstod ikke grunden; men det var den, at også han følte, de vidste mere om hende, end han havde godt af at vide. Hun så, han fandt på sindrige påskud for ikke at vise sig med hende ude; også det mistydede hun; hun forstod overhovedet ikke, at han på sin måde var lige ræd som hun for det, som folk sagde. Hun trodde, der var andre, han søgte, end hende. Kom der intet andet ud af omgangen, så kunde der falde fortællinger. Derfor den ilfærdige jagt på næsten hver en, han bare talte med; havde de mistænkeliggjort hende, måtte de mistænkeliggjøres igjen!

Hun havde gjæld, og den kunde ikke skjules, dersom hun ikke øged den. Det gjorde hun med en dristighed, som var værd et bedre mål. Huset gik med flot udstyr, åbent og altid udmærket bord; ellers trivdes han ikke hjemme, sagde hun, tænkte det vel også. Selv måtte hun være en af byens eleganteste damer, det krævede hendes daglige kamp for at holde ham fast. Selvfølgelig fik hun alt »for ingenting«, eller »for det største røverkjøb af verden«. Altid var der nogen, »som næsten gav hende det«.

Han vidste ikke selv, hvor mange penger han skaffed; kanske netop, fordi hun drev ham, jog ham fra det ene i det andre. Oprindelig havde han tænkt at drage til udlandet; men med en hustru, som ikke kunde sprog, og med en stor familje —? Herhjemme — det mærked han snart — havde han ingen stilling længer i folks tillid, han turde ikke begynde på noget større; eller han vilde vente, før han tog afgjørende beslutning. I mellemtiden gjorde han, hvad som

kunde falde. Og det var ofte arbejde af underordnet art. Både af kjedsomhed og for at gjøre nok, kom han til at gi fra sig det middelmådige — og lod det skure.

Altid gik han ud ifra, at det var »foreløbigt«. Hans videnskabelige trang, hans opdagerevne — med så mange punds vægt på ryggen kom den ikke højt. Men det skulde den nok endda! Han havde ungdommens ødsle udmåling af tid og kræfter; han så derfor længe ikke selv, at den store familje og det store hus klemte ham længer og længer ned.

Havde han bare fåt f r e d, tænkte han, så skulde han bære det frem altsammen og mere til. Han kjendte slige kræfter.

Men det var fred, han aldrig fik. Nu kommer vi nemlig til det værste, eller egentlig til summen af det foregående. Den evige uro, hun gik i, slog ud i evig kamp. Dels ejed hun ingen selvbeherskelse. Et lune, en mistanke, en spænding måtte gå ud over nogen, hun greb den mindste lejlighed. Dels og især jog denne ene, hele livet beherskende angst for at beholde ham, — den jog hende bort fra det, hun skulde ha taget sig af, for at gi fred. Hun lod husvæsenet flyde, hun lod børnene drive; hendes ledige kræfter gik uafladelig løs på ham; hendes skinsyge, frygt, gjæld åd i hans frugtbare ånd, fortærede hans gode humør, lagde hans skjønhedsglæde, hans skabertrang øde.

Han havde især én stor idé, som han ofte tog rygtag med uden at kunne magte den. Kampen havde begyndt for alvor en dag på højden over Hellebergene, den havde fortsat udover sommeren. Underligt nok — en dag han sad over noget kjedsommeligt arbejde, og Hellebergene, og Helene stod for ham i forårssol ... mødte idéen, høj, smilende — og han til igjen! Da bad han for sig hjemme i huset: »Lad mig nu få fred bare en månedstid, her er penger; jeg holder

på med noget; jeg vil og må ha fred! På en måned skal jeg komme så langt, at kanske jeg skjønner, om det er værdt at bli ved. Kanske kan denne ene idé berge os allesammen.«

Dette siste var noget, hun forstod. Og nu fik han fred. Han havde kontor i byen; men tog ofte sine papirer med hjem om kvældene, ti det kunde hænde, at han atter var midt oppe i det, ret som han sad eller lå. Hun gav ham rigelig pleje, ja, hun satte sig i trappen, når han sov til middag, for at værge mod støj. Det varte hele fjorten — 14 — dage. Da hændte det, at han gik en tur, og at hun rodede i hans papirer og der blandt tegninger og beregninger og breve virkelig for én gangs skyld fandt noget. Det var følgende, skrevet med hans hånd:

»Mere af mor i hende end af elskerinde, mere af kjærlighedens omsorg end af dens nydelse. Frodig i sin følelse vilde hun ikke øde den med dig på én dag, men moderlig fordele den på dit liv. Istedetfor elvestupet — en sejlbar flod. Hendes kjærlighed var hengivelse, aldrig opgåen i. Du var én, og hun var én; tilsammen vilde vi blevet mægtigere, end to elskende plejer være.«

Mere stod skrevet; men Angelika kunde ikke læse mere, så vild blev hun. Havde han selv fundet op det væv, eller bare skrevet det af?

Der fandtes ikke en rettelse i det, så det var rimeligst, han havde skrevet det af. I hvert fald viste det, hvor hans tanker var henne.

Rafael kom stille hjem, gik lige ind til sit og tændte lys, endnu før han havde taget ydertøjet af sig. Og stående skrev han et par formler ned, slog efter i en bog, satte sig på skrås af stolen og gjorde en hastig beregning.

Da kom hun, hældte sig fremover mod hans ansigt og sagde dæmpet: »Du er en net fyr! Nu ved

jeg, hvad du holder på med. Se der! Der er dine lønlige tanker — hos det svinet!« —

»Svinet!« for han op. Harmen over at være forstyrret, over, at hun havde været i hans papirer, over, at hun havde fundet netop dette, og nu skjældsordet i hendes rå mund mod den fineste, han vidste om, og fremfor alt det aldeles uventede i overfaldet lod ham rent tabe besindelsen:

»Hvad vover du —! Hvem mener du —?«

»Å, skab dig ikke, far! Tror du ikke, jeg skjønner, det der skal gå på hende, som lagde sig efter gården for derved at få dig?«

Hun så, det bed. Så gik hun videre. »Hun, dydsmønstret, som lå inde med en gammel mand, da hun var barn.«

I det samme grebes hun i struben og kyltes baglængs i sofaen, uden at taget slap. Hun fik ikke pusten, hun så hans ansigt over sit, dødsraseri stod i det. En styrke, en vildskab, hun ingen anelse havde om, stirred på hende i vellyst over at kunne kvæle hende; efter vild kamp sank hendes armer matte ned, hendes vilje med dem, bare øjnene blev vidåbne af rædsel og nysgjærrighed, ... turde han? Jo, han turde! Det sortned for hendes øjne, lemmerne begyndte at ryste, ryste ...

»Du har tat æple m i t, du, ska' jeg si' dig,« hørtes en barnerøst i næste rum, en spæd en, der læsped. Ud af den uskyldigste fred, som jorden ejer, klang det hidind. Og det reddede hende.

Han for atter ud. Og da det gik af ham, dette, der ligesom bagfra havde taget al hans magt og brugt ham, som en rytter bruger en hest, blev han ikke egentlig ræd; tilfredsheden med, at hun endelig havde fået føle hans magt, var for stor til det.

Men lidt efter lidt slog det om. Sæt, han havde dræbt hende! Og skulde i slaveri på livstid for det — —!

Var denne mulighed flyttet ind i hans liv? Kunde dette oftere hænde?

Nej, nej, nej, svarte det. Nej, nej, nej! — Forunderligt: han fik vondt af Angelika! Hvor hun må ha det forfærdeligt for at kunne bli så styg og tænke så stygt om aldeles uskyldige folk! Og hvor hun må ha det vondt for at kunne være så mod ham, som hun elsker over alle andre, ja, som er den eneste, hun lever for! Et langt, langt regnestykke fulgte efter — med hans skyld, hendes skyld og andres skyld — og det svaled, og det ordned. Han var efter et par timer istand til at gå hjem for at finde hende opløst i gråd på sin seng, færdig til straks at kaste begge armene om hans hals. Han sænkte sig ned i hundre omforladelser med ord, kys og omfavnelser.

Men med denne scene var idéen fløjet sin vej! Hin høje stilhed fra dens fødselsstund var krænket; han så den ikke senere uden på flugt. Ja, snart bød det ham imod at forfølge den; han lukked hele den tankerække af — og tog fat på at fortjene penger igjen; der bød sig netop noget, som Angelika havde sporet op.

Atter igjen ind i det uendelige slid; nu endelig begyndte det at gi irritation, — stashestens irritation ved at være lastdyr. Dette forværrede scenerne i hjemmet. Siden hint optrin havde sammenstødene overhovedet ingen grænser længer. Ej heller behøvedes længer ord for at få dem i gang; en bevægelse, et minespil, ja, taushed til noget, han sagde, var nok til at jage op de voldsomste spektakler. Før havde de skammet sig i andres nærvær; nu var det blevet det samme, enten de var alene eller ej. Snart var han, hvad ordenes brutalitet, eller stridsemnets ubetydelighed angik, ikke det ringeste likere end hun: heller værre. Hans ledige fantasi og skaberkraft rumsterte nu her. Her kasted den overende, her tramped

den ned så mange af livets fagre gaver. Her satte han overstyr hine tilskud til lykken, som det daglige kan gi.

Hans savn, hans lidelse løb omkaps med hans lidenskabelighed. Snart var den ene, snart var den andre foran. Fortvilelsens form var altid den samme: at dette k u n d e hænde ham! Om han flygted? Han kom ikke fra det for det. Forholdet havde fåt tag i hans samvittighed fra først af, siden var børnene blevet ham kjære, og hans mors eksempel sagde ham: hold ud, hold ud! Folks enslydende spådom, at dette ægteskab opløstes lige fort, som det var indgåt, vilde han gjøre til usandhed! Desuden: nu kjendte han Angelika altfor godt til ikke at vide, at han nådde ikke skilsmisse fra hende, før hun med loven i hånd havde flåd af ham skindet. Han kom ikke løs.

Fra først af galdt det ære og pligt. Æren og pligten gik på barnet, som skulde komme — og som ikke kom!

Her havde han en uhyre anklage at rejse. Men midt i sørgespillet var det morsomt nok, at anklagen med rask behændighed blev vendt om mod ham selv! H u n havde noksom bevist sin dygtighed til at skaffe barn; men han havde ikke bevist sin! Havde hun taget fejl, så var skylden hans! — Han turde tilsist ikke nævne det, for da fik han sit lystige ungkarsliv at høre; hans lystige ungkarsliv havde skylden for, at hun ikke fik barn!

Jo længer dette varte, og jo mere kjendt det blev, des uforståeligere blev det for de fleste, at det ikke brast. For ham selv også nu og da i vågne nætter. Men det er engang så, at den, der gjør tusen små oprør, samler sig ikke på ét stort. Selve den endeløse strid binder, idet den optager ens kræfter.

Han minkede ind. Det på alle måder opslidende samliv og det strænge arbejde ved siden af gjorde, at

han overkom ikke mere end dagens behov; han blev efterhånden blank for både initiativ og vilje.

En egen tilstand udviklede sig: han havde hallucinationer, syner. Han så sig selv i dem, sin far, sin mor, — alle billederne var af truende art. I søvne drømte han det forfærdeligste; hans ubrugte fantasi, hans ledige skabertrang tog hævn. Og alt mattede ham.

Han så med beundring på hendes robuste sundhed; hun havde et rovdyrs fysik og funktioner. Men undertiden — deres kampe, deres forsoning førte jo alle åbenbarelser med sig — kunde han også se ned i hendes vånde. Hun klagede ikke, hun sagde ikke et ord — sligt kunde hun ikke —; men undertiden gråt hun og gav sig over, som alene den mest fortvilede kan. Hendes natur var mægtig, og hendes kjærlighedskamp var uden tro. Livsfyldens skjønhed var i den, selv når hun blev som styggest; det vilde menneskes brydning med sin skjæbne gav ofte tragisk lysskjær.

— En dag mødte hans slægtning ekspeditionschefen ham. De plejede at undgå hverandre; men idag stansede han: »Du, Rafael,« sagde den lille vævre mand i nervøs bevægelse; »jeg var på vej til dig.«

»Kjære, hvad er det?« —

»Ja, jeg ser, du aner det. Det er et brev fra din mor.«

»Fra mor —!«

De havde i al denne tid siden hendes telegram ikke byttet ét ord.

»Et langt, stort brev. Men hun har sat et vilkår.«

»Hm, hm, vilkår?«

»Ja, bliv ikke vred, det er ikke slemt. Det er bare, at du skal rejse bort fra byen, hvorhen du

selv vil, bare at du kan ha ro. Og der skal du læse det.«

»Du ved, hvad det indeholder?«

»Jeg ved, hvad det indeholder. Jeg går i borgen for det.«

Hvad han mente med det, eller hvorfor han var så opskaket, forstod Rafael ikke. Men det smittede ham; havde han havt penger til det og havde han netop idag været fri mand, så havde han rejst straks. Men penger havde han ikke — ikke flere penger, end han trængte til festen i kvæld. Han gik med billetter til den i lommen; han havde lovet Angelika at gå med hende derhen, og det vilde han holde; ti løftet var givet under en stor forsoningsscene. En hvid silkekjole havde været disse siste fredelige dages oljeblad. —

Hun var også sjælden smuk, da hun om kvælden trådte ind i Logens store sal med ham under armen, høj og myndig. Hun følte stemningen; hendes snare øjne tog polhøjden; med sikker overlegenhed styrte hun derhen, hun vilde glæde, eller derhen, hun vilde ærgre.

H a n var ikke sikker. Han likte overhovedet ikke at vise sig med hende offentlig, og i senere tid havde hun netop valgt offentlige steder til at gjøre spektakel på. Endvidere var han nervøs ved, hvad hans mor vilde ham. En stund før han gik, havde han forsøgt at låne penger på to steder og havde på begge steder fåt undskyldninger og ingen penger. Det havde ydmyget dygtig. Denne hans urolige tilstand gjorde netop, at han (som nervøse så ofte) blev ivrig og overgiven, ja kom til at more sig fortræffeligt. Og som lidt af den gamle lykke skulde være over ham den kvæld, mødte han sin ven og slægtning fra udlandet, Hans Ravn, — ham og hans unge bayerske hustru; de var netop komne til byen. Alle tre var henrykte over at træffes. »Husker du,« sagde Hans Ravn, »hvor mange

gange du har lånt mig penger, Rafael,« og drog ham afsides. »Nu er jeg ovenpå, nu er jeg rigt gift og det med det allerelskværdigste menneske. — Å, du skulde kjende hende!« — »Og vakker er hun også!« — »Og vakker er hun også — — og lystig. Jeg er, som du ser mig her, Norges lykkeligste mand.« Rafaels øjne fyldtes. Vennen lagde hænderne op på hans høje skuldre. »Er du ikke lykkelig, Rafael?« — »Ikke fuldt så lykkelig som du, Hans.« — Han forlod ham for at tale med nogen, — kom så igjen. — »Du sagde, Hans, at jeg ofte har lånt dig penger — — —.« — »Trænger du? Vil du ha, Rafael? Kjære, hvor meget?« — »Kan du undvære 200 kroner?« — »Her er de!« — »Nej, nej, ikke herinde! Lad os gå ud,« hviskede Rafael. — »Ja, kom, så drikker vi champagne på mødet! — Nej, ikke hustruerne med!« lagde han til, da Rafael så derhen, hvor de stod i samtale. »Ikke hustruerne med!« lo Rafael, han forstod meningen, og nu vilde han nyde sin frihed tilbunds.

De kom ind igjen muntre, højrøstede, Rafael bød den unge fru Hans Ravn op til dans; hendes smukke person, friske lystighed og især hendes henrykkelse over mandens slægt indtog ham med storm. Også den næste dans dansed de sammen, og de talte leende med hverandre bagefter. — Senere på kvælden, da man skulde spise, fandt hver af vennerne sin hustru; de skulde sidde sammen. Rafael så langvejs fra, at Angelikas ansigt var et eneste opbryg. Han blev uopholdelig rasende; mer uskyldig var han aldrig blevet anklaget. Og så dette, at han aldrig kunde få ha en udelt glæde! Men han indskrænkede sig til at hviske: »Nu be'r jeg dig om, at du bærer dig ad som folk.« —

Men det var netop ikke hendes agt. Han havde ladet hende sidde, alle så det; hun vilde ha hævn. Hans Ravns — og især hans hustrus — lystighed tålte hun ikke; så hug hun — én gang, to gange, tre gange,

mens Hans Ravns åsyn blev mer og mer forundret. Uvejret havde kanske gledet over; ti Rafael afparerede huggene hver gang, ja, han gjorde dem om til spøg, så selskabet kom i lystigt lune, og da bider ingenting.

Men hun prøvede noget andet. Som før meddelt, havde hun en del ærtende miner, tegn, bevægelser, som bare han forstod. Disse begyndte hun med. Hun håned på den måden til ham alt, som de andre sagde, og især det, h a n sagde. Han kunde ikke lade være at se på hende, og hver gang fik han det, — indtil han midt under de andres lystighed — og med al den inderlighed og elskværdighed, som kan lægges i sådanne ord, sagde over til hende: »Du er en mær!« — »En mér, was ist das?« spurte den udenlandske dame med de lystige øjne. Så slog det om i umådelig komik, selv Angelika lo, og alle trodde, at derved var situationen frelst for uigjenkaldelig siste gang.

Nej, — som om den levende satan var med ved bordet, gav hun sig ikke. Samtalen blev atter livlig, og da den var på det livligste, blåste hun ad det, som de andre lo til, — og det forstod alle. Man blev forlegen, Rafael så rasende hen på hende, og da blåste hun igjen: »Du da, gutten!« sagde hun. Fra nu af gav Rafael opfarende svar. Fra nu af lod han intet passere uden at gjøre gjengjæld, — hård, ond gjengjæld; han var værre end hun. — »Men gud bevare mig,« sagde endelig den snille Hans Ravn, »som du er ble't forandret, Rafael!« De hengivne, elskværdige øjne lå på ham med et udtryk, som Rafael siden aldrig glemte, han blev også meget bleg. »J a, i c h k a n n e s n i c h t m e h r a u s h a l t e n,« sagde den unge fru Ravn, tårerne stod hende i øjnene, hun rejste sig, manden straks over til hende og bort med hende. Rafael sad igjen med Angelika, de nærmeste så derhen og hviskede sammen. Skamfuld og rasende så

han over på Angelika, — som lo. Det gik rødt for hans øjne, han havde en vild trang til at kvæle hende her foran alles øjne. Ja, fristelsen overvældede ham så, at han tænkte, folk måtte se det på ham. »Er De ikke vel, Kaas?« hørte han en sige ved siden af sig. Han husked ikke siden, hvem det var, eller om han svarte, ej heller hvorledes han kom-ud. Men endnu på gaden tænkte han med den største vellyst på, hvorledes det skulde være at kvæle hende, — atter se hendes ansigt bli blåt, se hendes mat faldende armer, hendes øjne åbne af forfærdelse. For det var d o g så, at engang kom han til at gjøre det! Hans liv endte på slaveriet, det lå ligeså sikkert i hans skjæbne, som at han havde ingeniørbegavelse og forrådte den. —

Et kvarter senere stod han inde ved observatoriet, han så op efter stjærner på himlen; men der var ingen. Han kjendte, at han var så sved, at klæderne klæbede fast, og ligevel, at det isned i ham. Det er den fremtid, der venter dig, det, tænkte han; den isner alt i dine lemmer.

Da var det, at en ny, — til da ikke brugt kraft, som lå under al anden, — brød frem og tog kommando. »Du skal ikke mere hjem til hende. Nu er det forbi, gut; nu tåler jeg det ikke længer!«

Hvad var det —? Hvad var det for en røst? Den hørtes virkelig som udenfor ham. Var det hans fars? En mands røst var det; den gjorde ham klar og rolig. Han vendte om, han gik lige hen til nærmeste hotel uden betænkning, uden angst. Nu begynder noget nyt. Og på det sov han en tre timer fast, for første gang på lange tider uforstyrret af drømme.

Så op. —

Formiddagen næste dag sad han i den lille glaspavillon på Eidsvolds station; moderens brevpakke lå

åbnet foran ham; den bestod af en bunke papirer; nu var de gjennemlæste.

Mjøsfladen gråkold under høsttågen; åserne såes ikke endnu. Banking i værkstederne til højre, blandet op af sjau fra kjøringen over broen; et togs signalpibe fra venstre; koppeklir derinde i restaurationen, — syn og lyd, der bobled om indtrykkene af det læste som vandet om de kogende æg. —

Lige fra hans mor skjønte, at Angelika ikke havde været frugtsommelig, gav hun sig i færd med at samle alt om hende, som det var muligt at få tag i. Ved hjælp af den allestedsnærværende og altid ihærdige familje var det også sket i et omfang og en detalj, ingen forhørsdommer kunde ha gjort dem efter. Her lå nu breve, erklæringer, ofte vidnesbyrd, som vedkommende tilbød at gjøre ed på; endvidere originalbreve fra Angelika, ubetænksomme breve, som denne lidenskabelige natur midt i sin beregning kunde begå; eller meget beregnende breve, som gik stik mod andre fra en anden periode med anden beregning i. Disse dokumenter var alene bilag til en grej udredning ved hans mor. Det var altså hun, som havde ledet de andres sporsans og igjen samlet det fundne til et hele. Med matematisk strænghed lå det her irettelagt, hvad som vidstes, og hvad som ikke vidstes, men var sandsynligt. Ikke én bemærkning var føjet til, ikke ét direkte ord til ham.

Den del af disse oplysninger, som angik hendes fortid, vedkommer os ikke. Den del, som angik forholdet til Rafael, begyndte med bevis for, at de anonyme breve, som i sin tid havde ødelagt hans forlovelse med Helene, var skrevet af Angelika. Den ene oplysning og det her forud fremstillede gir en anelse om det overvældende, ydmygende indtryk, Rafael nu led under. Hvem var han, der kunde narres og afrettes som et indfanget dyr? At både det, der var slet i ham, og det, der var godt i ham, kunde

drage ham så langt ind på en afvej? Som en magteslos dåre var han skyllet afsted; han havde hverken set, hørt eller tænkt, før han var draget udenfor alt, som var hans, og alt, som var ham kjært.

Han sad her nu i samme store svedning som igår nat; han begyndte at fryse forfærdelig. Derfor løb han op på sit rum med papirerne og låste dem ind i sin kuffert; selv for han afsted, springende udover landevejen. Folk stansed og stirred efter det lange menneske.

Men han, som sprang, gjentog for sig selv: »Hvem er du, min gut, hvem er du?« Snart spurte han haugene om det samme, her var så mange af dem; tilsist også trærne. Ja, skodden, som nu drev væk, spurte han: »Hvem er jeg, — kan du si' mig det?« Den våde, snaue græsvold, halvvissen lå den der og ærted ham. Den tømte potetesager, den stubbede agermark, det faldne løv.

Den, du er, får du ikke være; det, du kan, får du ikke gjøre; det, du skulde bli, når du ikke!

Som du — din mor før dig. Ind på en afvej. Og din far også. Ind i bare tøv! Kanske deres far og deres mor før dem, hvem ved? Dette er en gren af en stor familje, som aldrig når, hvad den er æslet til. Noget forskjelligt afleder hver af os; men vi afledes alle. Hvorfor er det så? Vi har dog større ærend end de fleste andre. Men de andre kjører ad den slagne landevej lige ind i porten på deres lykkes hus, — vi tuller os bort fra landevejen og ind i skogen — se, er jeg der ikke nu selv? Borte fra landevejen og i skogen, som lød jeg en indre lov? Kommet ind i skogen? Han så sig om blandt rogn og bjørk og anden affarvet løvskog. Den stod der våd omkring, som vented den på hans sorg. Ja, ja, den vil se mig hænge her — som Absalon efter sine lange hår.

— Han havde ikke før taget dette gamle billede frem, før han stansed, som slog en fast hånd tag i ham; dette måtte han ikke løbe bort fra, men tænke det tilbunds! Jo dybere han kom i det, des klarere blev det: Absalons historie var hans egen.

Det begynder med oprør, ... dermed begynder det naturligvis, det, som driver en bort fra hovedvejen, driver en ind i lidenskaberne og deres tilfældighed. Det er grejt nok, det. Så vokser lidenskaberne højere end bestemmelsen. Så tar hændelserne magten fra anlægget. — — Men David gjorde også oprør. Hvorfor faen blev ikke David hængende efter sine hår? De var vist mindst ligeså lange som Absalons. Å, det var på nippet med David også. Mange gange. Lige op i hans alderdom. Men den centrale magt i David var for stærk. Energien i ham var og blev for vældig; den underlagde sig de oprørske kræfter; de fik ikke drage ham for langt bort i lidenskabelige ærend. De blev bare ferieudflugter i hans liv og gav det digt. Bestemmelsen rokked de ikke. Åhå, den var så stærk i David, at han tog dem op i sig og næred sig af dem! Og dog var det på nippet — mange gange!

Se, dette er det, jeg elendige, fordømte tvetulle ikke kan. Derfor hænger jeg. Snart er manden med spydet efter mig.

Nu satte Rafael på sprang ind i tykkeste skogen; ventelig vilde han løbe fra manden med spydet. Han var nede i et trangt dalføre mellem to store bakker, og det skygged over ham. Å, som han var blevet tørst, så forfærdelig tørst. Han stansed og tænkte sig om: hvorledes skulde han få noget at drikke? Jo, der hørte han det sørle af en bæk, han løb længer ned efter lyden. Lige ved var en åbning i skogen. I stedet for at gå til bækken, var der noget i åbningen, som klomsed ham. Solen var brudt frem og

lyste på toppene med dyb skygge under. Så han noget? Ja, han syntes, han så sig selv — ikke lige i åbningen, men i brynet, i skyggen, under et træ; han hang der efter håret! Hang der og dingled, lang, men i fløjelsklæderne fra sin barndom og de tætsluttende bukserne. Han snudde rundt efter sit hår fra da, rødt og floket. Men længer borte så han tydelig én til, det var hans mor, stram og staselig, som drejed hun rundt efter melodi. Ja, gud forbarme sig, der endda længer borte, bred og svær, hang hans far efter sine få tynde nakkehår med fordrejet, kummerligt åsyn som på dødssengen. Der var ellers ikke stor synd på nogen af dem to, de var så gamle; men ham var det svær synd på, for han var ung. Og så havde han aldrig havt det godt, ikke engang i sin barndom. Noget havde det været støt, som havde gjort ham misstemt, eller som havde skræmt ham, eller holdt ham så usikker på sig selv, bestandig i spænding. Aldrig havde han fået være med på hovedsagen, sådan i stille, naturlig fred. Altid noget påfærde. Bare den ene gangen var undtagen, — mødet med Helene!

Han syntes, han sad i båden med hende på bugten, det lyste i luften og fløjted fra skogen, og han var oppe på åsen med hende og hos barstiklingerne, hun forklarte ham, at det kom an på omsorgen, om de trivdes eller ej. — —

Han gik tæt ned til bækken for at drikke, han lagde sig ned og ud over vandet. Derved fik han se sit eget åsyn; hvordan gik det til? Jo, der var sol over, naturligvis!

Sit eget åsyn fik han se. Herregud, som det var blevet ligt hans fars.

I det siste år var han gåt svært over på sin far, det havde man sagt. Han så tydelig moderens mine ved det, når hun så det. Men du evige gud, havde han ikke alt gråt hår? Jo, i mængdevis; — så tæt, at hans hår ikke længer var rødligt, det var gråligt!

Det havde ingen sagt ham. Havde han lidt så meget? Og så lidet gjort sig rede for det, at Hans Ravns ord: »som du har forandret dig, Rafael!« skræmte ham. Han var vist afvænt fra iagttagelse af sig selv i dette grove slagsmålsliv. I det vejedes jo ikke ord eller handlinger. Og så dette evige jag! Naturligvis var det iagttagelse i det hele, han var afvænt fra. Havde bækken været lidt dybere, så havde han ladet sig glide ud i den. —

Han rejste sig og gik videre, fort, fortere. Snart denne, snart hin så han hænge i skogen; han turde ikke vende sig om. Var det også så underligt? At flere end han og hans slægt bøjed af fra hovedlinjen og forsynte afvejene og skogenes grene? Han havde været uretfærdig mod sig selv og sine forældre, de var ikke alene, de var i altfor stort selskab! Hvad vil et ufærdigt folk sige andet end netop det, at ting, som ikke skal det, tar magten?

Mer end halvparten kommer ikke frem, mer end halvparten af kræfter går tilspilde.

Her i disse skogtejger, i disse bakker, udskårne, den ene ved siden af den andre, ligeløbende, ordnede som orgelpiber, havde også Henrik Wergeland sprunget. På nippet med ham også, — på nippet!

Nejgu, om det var underligt, at ravnene samled sig her, lel; her hang mange, her.

Hå — hå, dette måtte han skrive til sin mor! Det var noget at skrive om til hende, som havde rejst fra ham den siste gangen, som forlod ham, da han blev ulykkeligst, fordi det vigtigste for hende var at holde sin hellige person ukrænket, sin trods opret, sin fornærmelse pompøs, sin forsmådhed hævnende, ... å, for lange hår, — å som mor hænger fast! Hun har nok ikke klippet sig, hun. Men nu skal hun pinedød ha det! Fra så langt tilbage, han vidste noget, skulde det nu rodes frem; han skulde endelig engang syne hende selv! Nu havde han både magten og retten!

Hans opdagerevne havde så længe været gjemt under kvalm mug fra sagingen dag og nat. Nu vågned den i dette ene, — og det skulde mor ha! — folk så den lange manden bryde frem af skogen, hoppe over gjærder og diger, bestandig søge opad, og det benvejen. Deroppe på det højeste; der vilde han skrive til sin mor. —

— Han kom først hjem til stationshotellet, da det var mørkt, — tilsølet, våd, forfærdelig medtaget. Han var sulten som en ulv, sagde han; men spiste næsten ingenting. — Derimod drak han uhyre. Så rejste han sig; han vilde bli her et par dage og sove, sagde han.

De trodde, det var spas; men han sov uafbrudt til over middag næste dag, blev da vækket, spiste en smule, drak atter meget, han havde svedet stærkt. Så sovned han ind igjen. Endnu et døgn omtrent ligedan, vågned om morgenen og befandt sig ene. Havde der ikke været en doktor hos ham — og havde han ikke sagt, det var bra, han fik sove? Han syntes, der havde været ligesom kvalm af røster af og til; — men vist er det, at nu var han bra; han havde bare en slig rasende hunger og tørst, og når han rejste sig, var han ør. Men det gik over, efter hvert som han spiste af noget, som stod igjen. Han drak af vaskemuggen — karaflen var tømt, drak, gik nogle gange frem og tilbage for åbent vindu. Det var dygtig koldt, så han atter lukked. Just som han vendte sig for at klæde sig, husked han, at han måtte ha skrevet et forfærdeligt brev til sin mor! Hvor længe var det siden? Havde han ikke sovet meget længe? Og var han ikke blevet grå —?

Han gik bort i spejlet, men glemte det grå hår over, som han så ud! Mager, slap, udslukt, skidden ... brevet, brevet! Du evige gud, brevet, det vilde jo dræbe mor! Her var ulykke nok, mere måtte ikke komme! Han klædte på sig, som kunde han derved kapløbe med brevet, han så på klokken, den

var stanset. Sæt, at toget snart var der! Han måtte med, og fra toget måtte han lige ombord på et dampskib hjem, hjem til Hellebergene! Men straks sende et telegram til mor, han skrev det: »Æns ikke brevet, mor! I kvæld kommer jeg og forlader dig aldrig mer.« Så, nu er det bare at ta en anden snip på, så uret, — ja, det er da vel morgen? — så pakke, så ned og betale, spise, ta billet, sende telegram; men først —, nej, alt måtte gjøres samtidig; toget v a r der, bare nogle minutter vented det endnu!

Det var bare såvidt, han kom med; — telegrammet blev givet en anden til besørgelse. Men han kom ikke i kupéen, der han var alene, før tanken på brevet, brevet, pinte ham, så han ikke kunde sidde. Denne forfærdelige sønderlemning af hans mor, strofe efter strofe — nu gik den op for ham, ... det jog ham atter ind i stemninger fra bakkerne og skogtejgerne ved Eidsvold. Også på denne side af tunnelen var samme slags landskab. Du gode gud, dette frygtelige brev var jo heller ikke fra det centrale i ham; ellers havde han ikke nu lidt så ved det!

Hvad ret havde h a n at bebrejde sin mor eller nogen, at det tilfældige, det, som bare lå i periferien, blev bestemmende over vort liv?

Kunde telegrammet komme tidsnok, så hun ikke blev altfor fortvilet? Og ikke skræmme hende hjemmefra, fordi han kom?

Tænk, at skrive sligt til hende, som bare havde levet for at samle de oplysninger, der kunde fri ham ud! Utaknemligheden måtte synes hende for stor. Hun havde noget uhjælpelig lukket, som førte til katastrofer; hun orked ikke åbne, derfor kom der sprængning. Hvad kunde hun ikke nu være faldt på? Når hun til tak fik dette voldsomme overfald? Kanske hun så ikke vilde synes, at livet var værdt at leve! Hun, som fandt, at døden var så let! Det gøs i ham.

Men mor gjør intet straks, tænkte han; — hun vejer først. Rødderne i hende går dybt; når det ser ud, som handled hun af indskydelse, er det, fordi hun ofte har været ved det. Men dette har hun ikke været ved før nu, dette overvejer hun. Han så hende vandre i sjælenød omkring med sjalet om sig, han så hende stirre med store øjne i sit liv og i hans, — til begge syntes hende trøstesløst forspildte; han så hende gå og pønse ud, hvordan hun best kunde gjemme sig, så der ikke blev mere lidelse af.

Som han elsked hende! Denne tid havde trykket en dølgehjælm over hans hode. Nu var den af! — —

— Han sad ombord på dampskibet, som førte ham hjem. Mild, stille regn, rent sommervejr var det nu blevet; det tog på at lette mod kvælden. Han kom vist til Hellebergene i klarvejr og højmåne; da blev det koldere igjen.

Han talte med ingen, ej heller havde han øje for noget omkring. Han så sin mor i det side sjal, det var hans selskab. Bare hende, bare, bare hende. Sæt, at telegrammet havde skræmt hende endnu mere! Det at se ham kunde jo nu synes hende det værste af alt. Læse en så knusende dom over sit hele liv, og det af ham, — — hun var ikke sådan beskaffen, mor, at det slettedes ud ved, at han bad om tilgivelse og kom. Tværtom, det vilde fremskynde det værste!

Naturligvis vilde det det! Atter begyndte den stærke sveding, han måtte ta mere på sig.

Angsten red ham aldeles, som den selv lysted, han måtte ind i det grufuldeste, ... udmale sig, hvad død hans mor valgte! Han sprang op, han vendte sig hid og did, han havde gjærne kastet sig i armene på en, skreget, — men han vidste jo, det var ikke tale om at slippe. Han måtte se hende gå og mønstre geværerne, — til hun gav op at bruge nogen af dem. Så begyndte hun at huske efter skogens dybeste gjemsler; hvor var de alle? Han gik dem igjennem, et

efter et. Nej, ikke i noget af d e m; for hun vilde gjemme sig, så hun aldrig mer fandtes. Da var det cementlejerne; der gik det brat ned, der var sjøen dyb. Han tog sig fast i det sodede taugværk for ikke at falde om; han nidtigged om at bli det kvit! Men der flød hun gyngende i små skvulp. Var det åsynet, som lå højere end kroppen, eller var det kroppen, som endnu en stund lå højere end åsynet?

Stykkevis blev han hjulpet ud af det ved, at folk kom hen til ham og spurte, om han var syg. Han fik noget varmt og stærkt at drikke, og nu bøjed skibet indenfor kjendte steder. De rejste forbi, hvor de skulde ind til Hellebergene; ti de måtte først ind til byen og så i båd derfra. Nu kom det bare an på, om der var sendt båd efter ham. Deri lå hele beviset. Da levede hun, da vilde hun ta imod ham. Men var der ikke sendt båd, da sendtes bud fra afgrunden istedet.

Og der var ingen båd sendt.

Et øjeblik lukked sansingen sig, der var intet til uden en rummel af tomt og noget, som rejste. Men så bored han sig frem som ud af en mørk gang, — han vilde til Hellebergene, han vilde se, hvad der var hændt, han vilde vide og søge! Nu var det nokså mørkt; men han kom bort fra skibet og for rundt som i halvsøvne efter båd; han kunde knapt snakke, men gav sig ikke, før han fik sanket sammen mandskab og lånt båd. Selv tog han roret og bad dem ro af alle livsens kræfter. Han kjendte hver nut i gråskymret; de skulde stole på ham, bare ta i uden at se sig om. Snart var de forbi nuterne og inde mellem holmerne. Nu var det ikke så, at disse kom ud imod ham, nej, de lå alle der og stødte ham fra. Når der ikke var sendt båd, var det, fordi han ikke havde mer her at gjøre; — når der ikke var sendt båd, var det, fordi han havde f o r b r u d t stedet her! Med busterne op som sinte dyr stod nuter og holmer mod

ham. »Bare ro på, karer,« svarte han. For nu skjød den op i ham igjen, den kraft, som lå og vented på den yderste prøven. »Hvor bliver det af dig, gut? Jeg blir kjed dig! Mød nu engang frem!« Akkurat som af en røst udenfor ham denne gangen også. En mands røst. Var det hans fars?

Hans fars eller ej — her foran fædrenes grund vilde han rejse sig med deres skjæbne, — ja, det vilde han!

I et menneskes yderste nød er der et møde mellem, hvad han har fejlet, og hvad han kan, — så just som båden havde klaret holmerne og næsset og skulde ind i vigen, rejste han sig op, så høj som han var; rorfolkene så forundret på ham, han havde løftet rorgangen med sig og så ud, som skulde han møde sin fiende. — Eller hørte han noget? Var det åretag? — Ja, nu hørte de dem også! I snævringen ved indløbet kom en båd imod dem, den ruved stort over sjøfladen, og den skjød slig fart. »Er det båd fra Hellebergene?« ropte Rafael, hans mål skalv. »Ja,« svartes der inde i mørket, og han kjendte røsten, det var gårdsformandens. »Er det Rafael?« — »Ja. Hvorfor kom I ikke før?« — »Telegrammet kom først nu!«

Han satte sig, han sagde ikke et ord, han blev med én gang for liden til det. Den kommende båd fik bare vende og følge efter, Rafael selv havde nær sat sin på land; han husked ikke, at han styrte.

Snart klared de den trange trakten, som førte ind i bugten, så svang de forbi siste odden, og der, — der lå Hellebergene foran dem i et lyshav af illumination. Fra kjælder til mørkloft, i hvert eneste vindu, ja, glot strålte det, i fjøs og stald strålte det, — og netop nu slog lang, stor lue op fra en varde over åsen.

Således tog hans mor imod ham! Han hulked, rorsfolkene hørte det, og de så, at det blev lysere om dem og vendte sig. De blev så rent betagne af synet,

at de glemte at ro. »Nej, I må la' mig komme frem;« det var såvidt, han kunde sige det.

Han husked ikke noget af, hvad han havde lidt, da han sprang opover fra båden. Ej heller tænkte han noget ved, at han ikke mødte sin mor dernede eller nogetsteds herudenfor, eller ikke så hende stå på altanen. Han bare stormed op trapperne og åbned, — — lysene i vinduerne gjorde ikke lyst herinde, tværtom, her var sat noget for lysene, så inde var halvskymt. Men hans øjne kom fra halvmørket, han så sig om efter hende og hørte bare, at det gråt i den inderste krogen, — og der sad hun også sammenkrøben i sofaens hjørne med benene under sig som i gamle dage, når hun var ræd. Hun rakte ikke ud armene heller, hun var rent, rent sammenskræmt, — men han bøjed sig over hende, han knælte ned, han lagde sit ansigt ned over hende og gråt med hende. Fin, tynd, mager var hun blevet, å, som hun kunde blåses bort! Hun lod ham ta sig som et barn og inde ved hans bryst klappes, stryges, kysses; — å, som hun var blevet legemsløs! Og disse øjne, han endelig fik fat i, de så gjennem tårerne ud af store hulninger, men uskyldige, som fugle ser ud af en rede. Over sin svære pande havde hun slynget et langt silketørklæde i turbanform, der faldt nedover bag, hun vilde skjule, at håret var blevet så tyndt; han smilte over at finde hende igjen i det! Åndigere, skjønnere i sin ulegemlighed end nogensinde; det inderste jeg var trådt frem uden dragt.

Hendes spæde, spæde hænder søgte op i hans hår, og nu så hun ind i hans øjne. »Rafael! Min Rafael!« hun lagde armen om ham og sig ind til ham igjen. »Velkommen!« Hun hvisked det. Men snart løfted hun hodet, blev siddende oprejst og fri; hun vilde tale. Han kom hende i forkjøbet; »tilgiv brevet!« hvisked han, og hans øjne blev bare bøn — som hans røst, som hans hænder oppe om hendes hode.

»Jeg så din store sjælenød,« svartes — også i hviskende; for der måtte ikke tales højt om dette. »Og da var der intet at tilgive,« lagde hun til. Atter havde hun lagt sit hode ind til hans. »Og så var det jo sandt, Rafael!« hvisked hun igjen.

Hun må ha havt svære dage og nætter her, tænkte han, for at kunne sige det.

»Mor, mor, for en forfærdelig tid —!« Hendes lille hånd søgte hans, den var kold, den lå i hans som et æg, der havde været forladt i reden. Han varmed den og tog den andre med. »Var det ikke vakkert med illuminationen?« spurte hun, og nu var hendes åsyn som et barns. Han flytted lidt på skjærmen, som dækked for lysene; han måtte se hende bedre. Han tænkte, da han så glædesskjæret på hendes åsyn: Ser livet så skjønt ud for hende endnu, å, så skal vi ha mange dage sammen.

»Havde du sagt mig det der om Absalon, — ja, det billede, du så, da du hørte Davids historie, Rafael, — havde du bare sagt mig det før ...!« hun stansed, og det bæved om munden. »Hvor kunde jeg sige dig det, mor, når jeg ikke selv før forstod det?« — Hun smilte. »Illuminationen, ja, den skulde betyde m i n forståelse. Den skulde ligesom lyse dig imøde. Skjønte du ikke det?«

ET STYGT BARNDOMSMINDE.

Jeg kunde være såpas som syv år, da det en søndag eftermiddag rygtedes på præstegården, at samme dag havde to mænd, der rodde forbi Buggestranden i Ejdsfjord, fundet en kvinde styrtet ud over en berghammer, der hun var blevet halvt hængende, halvt liggende lige ved havspejlet. De rørte hende ikke, før de havde prøvet at få ud af hende, hvem som havde gjort det.

Fem mil sjøvej til doktor og først indom efter adgangsseddel til hospitalet! Hun lå uden hjælp over ét døgn, og kort efter at hun havde fåt den, døde hun. Forinden havde hun sagt, at det var Per Hagbø, som havde voldt det; »men,« lagde hun til, »de må ikke gjøre ham noget ondt for det.«

Alle vidste, der havde været et kjærlighedsforhold mellem hende, der tjente på Hagbø, og sønnen på gården; og de gløggeste skjønte straks, hvorfor han havde villet ha hende afvejen.

Jeg husker tydelig, da tidenden nådde frem; det var som sagt samme søndags eftermiddag, som hun var dræbt om formiddagen, midt på vakreste sommeren, i fuldt solskin og fuld glæde på gården. Jeg husker, hvordan det var, som lysningen sank, ansigterne stansed, fjorden blev mat, skogen og bygden

krøb sammen i skygge af hverandre. Jeg husker, at endnu dagen efter følte det som indhug i al vant livsorden, jeg kjendte mig fri for at gå på skolen, arbejderne slutted op, ret som det var, og satte sig. Især kvinderne var lamslagne, de kjendte sig selv truet, det var tydeligt at skjønne, det blev også sagt. Kom fremmedfolk til gården, sagde deres åsyn og bevægelse, at mordet tynged dem, og de så det samme i vore. Vi tog hverandre i hånden ligesom fjærnt fra; det var mordet, som var nærværende; hvad vi så talte om, så hørte vi mordet i røsten og ordlaget. Den siste følelse om kvælden, den første om morgenen, var, at alting stod ustøt, og at livets glæde var stoppet som viseren på en urskive ved bestemt klokkeslet.

Men efterhånden ordned jo også mordet sig ind blandt alt det andre; dette udrettede nysgjærrigheden og sladderen; de løftede det, de vendte det, de synte det og gned det så længe, til det bare blev det nyeste nyt. Snart kjendte vi forholdet mellem den myrdede og morderen ind i det mindste; vi vidste, hvem det var, hans mor vilde, Per skulde gifte sig med; vi kunde Hagbøfolket ud og ind, og deres slægt langt bagover.

Dengang dommeren kom til præstegården for at optage det første forhør, var mordet alene et uudtømmeligt samtaleemne; men næste morgen, da lensmanden og et par mand til kom med morderen, så toges jeg af en ny følelse, jeg ikke før havde tænkt mig, — den allerstørste medlidenhed. En ung, vakker gut, godt voksen, finlemmet og heller liden, med mørkt, ikke stærkt hår, med tiltalende øjne, som nu var sky, med klar røst og over sit væsen et vist tække, næsten dannelse, en sammenhæng med livet og ikke med døden, med glæden, ja, munterheden... jeg fik så ondt af ham, at jeg kan ikke sige det. Både lensmanden og de andre talte godt til ham, så de måtte ha samme følelse. Alene den lille, iltre skriver kom ud med endel svære ord, men som han med huen i

hånd ikke gav svar til. Han gik der frem og tilbage på gården i skjorteærmerne — dagen var meget varm, — med en flad klædeshue over sit kortklippede hår og hænderne i bukselommen eller i lidt uroligt arbejde med nogen strå. Gårdshunden havde fåt selskab, og disses leg og hønsene og os barn fulgte han med øjnene, som længtes han til samfund med os. Jentens ord: »Men gjør ham ikke noget ondt!« blev der aldrig ende på, hvor han gik, stod eller satte sig. Jeg vidste, han måtte halshugges, og jeg, som trodde, det skulde ske meget snart, fyldtes af rædsel ved at tænke mig h a m gå og sige sig selv: om en måned skal jeg dø, og siden om en uge, så igjen om en dag, en time ... det kunde da ikke være til at holde ud. Jeg gled bagenom ham for at se nakken, han lagde just hånden op, en liden brun hånd, og jeg blev ikke siden kvit, at fingrene kanske kom imellem, når øksen faldt.

Han og vagten blev bedt ind for at spise. Jeg måtte se, om han virkelig kunde det. Jo, han både spiste og prated akkurat som de andre, og så længe tabte også jeg rædselen. Men ikke før var jeg udenfor og alene, så satte jeg tankekraften på det og syntes, det var svært, at hendes ord: »Men I må ikke gjøre ham noget ondt for det!« skulde så rent overhøres. Jeg måtte ind og sige det til far, syntes jeg; men han, langsom og alvorlig, og skriveren, liden og væver, gik op og ned på gulvet i samtale — højt, højt oppe over min hjærteangst. Jeg smat ud igjen og nærmed mig trøjen hans, og den streg jeg på.

Forhøret holdtes oppe på vort skoleværelse, min lærer var sekretær, og jeg fik lov til at sidde og høre på. Skriveren brugte ellers slig røst, at gjennem det åbne vindu kunde hele gården høre; stakkaren måtte gjøre rede for hele den søndag, mordet var begåt, hver time på dagen; han nægtede at ha dræbt hende, nægtede med største bestemthed: »Det var ikke h a n,

som havde gjort det.« I dommerens bråk var der ellers både gløghed og hjærtelag, han rørte Per til tårer; men tilståelse fik han ikke.

»Vi blir værende her længe, frue,« sagde dommeren til min mor, da første dags forhør var slut. Men ud på kvælden kom Pers søster på gården, og hun var sammen med ham hele den nat; de hørtes hviske og gråte og aldrig slutte. Om morgenen var Per bleg og taus; for retten tog han alt på sig.

Det var gåt således til, forklarte han, at han havde stået i forhold til hende, og det havde moderen havt meget imod; så en søndag, hun gik med sin salmebog i hånden til opbyggelse, mødte han hende i skogen, de satte sig ned, og han spurte, om det også var hendes agt at opgive ham som far til det barn, hun var frugtsommelig med; det var nemlig i denne sin store nød, at hun tyede til opbyggelsen. Hun svarte, at hun havde ingen anden at opgive. Han talte om, for en skam det blev, og hvor forarget hans mor alt nu var. Ja, det kjendte hun altfor godt til; hans mor var jo ond mod hende; og det var underligt af Per, han ikke tog hende i forsvar; han vidste jo best, hvis skyld det var, det, som var hændt. Men Per slog på, at hun havde nok føjet flere end ham; derfor agted han heller ikke at finde sig i, at netop han blev opgivet som barnefar. Han lagde an på at få hende sint; men det lyktes ikke, hun var så snil. Så måtte han til ligevel. Han havde en øks liggende skjult i lynget, der han sad, og nu tog han den og klemte til hende i hodet bagfra. Hun blev ikke sanseløs straks, men værged sig, mens hun bad for sig. Han havde ikke videre rede på, hvorledes det siden gik til; han var selv blevet som sanseløs. Om hele resten tog han mod den forklaring, som lagdes tilrette for ham.

Søsteren vented på gården, til han forgrædt og medtaget kom ud fra forhøret; de gik atter afsides og

hvisked. Jeg husker hende ikke anderledes, end at hun luded, og at hun gråt meget.

* * *

Det var vintertid, han skulde henrettes. Det meldtes med særdeles kort frist, alle fik travlt i huset; far skulde tale på retterstedet, og provsten, den dødsdømtes sjælesørger, samt lensmanden skulde komme til os dagen forud.

Per og vagten og en ven, hans lærer i fængselstiden, skolelærer Jakobsen, skulde sove nede på den faste skole, som var husmandsplads under præstegården; mad skulde bæres ned fra os til ham og Jakobsen.

Jeg husker dem komme en formiddag i to bådlag inde fra Molde, provsten, lensmanden, militær og den dødsdømte. Men jeg måtte sidde på skolen og fik ikke heller senere på dagen lov til at gå derned.

Dette forbud gjorde det hele meget mere mystisk. Tidlig mørkt blev det med svart sjø mod halvhvid, sommesteds barføgen strand; skyerne var revne og jagende, vi gik og frygted uvejr. Så slog der pibebrand op af præstegårdsbygningen, de fleste af soldaterne kom styrtende op for at hjælpe til; den store brandstige blev hentet frem fra rummet under stabburet; den var usædvanlig tung og klodset, så de havde møje med at få den rejst, til far brød igjennem, bad alle gå væk og rejste den alene. Dette huskes endnu der i præstegjældet, ligeså at lensmanden, en liden, spræk fant, tog en vasbøtte i hver hånd og gik op stigen, til han stod på græstorvtaget. Den svarte fjorden, det urolige skydrev, truslen af morgendagen, luen og larmen, ... og så stilheden bagefter, å, så hviskende i stuerne og ude på gården, der flere gik og så ned til det rolige lys i den faste skole!

Der sad nu skolelærer Jakobsen med sin ven; de

sang og bad sammen, hørte jeg af dem, som kom derfra. Pers familje kom om kvælden i en båd, gik op til ham og tog afsked; han skal ha været så frejdig i sin sikkerhed på næste dag at være hos gud og skal ha formanet dem så vakkert og navnlig bedt dem hjærtelig hilse deres mor og være god mod hende til det siste. Nogie sagde, hun var med i båden, men vilde ikke gå op. Dette var ikke så, ligeså lidt som nogen af dem næste dag var ved henrettelsen, hvad også blev sagt.

Jeg vågned om morgenen med slig beklemmelse og angst. Vejret var slåt om og blevet godt; men det kjendtes så trykkende ligevel; ingen talte højt, og alle sagde så lidet som muligt. Jeg skulde få være med og se på, skyndte mig derfor at finde min lærer, som jeg var tilsagt ikke at forlade. Begge præster kom ud i samarie, vi gik ned til støen og rodde den første del af vejen; den dødsdømte og hans følge var alt taget afsted og vented der, vi lagde til, for at gå siste del af vejen frem til retterstedet, en kilometer eller så. Henrettelsen skulde foregå ved en korsvej, og der var bare én sådan, nemlig i Ejdsvaag, næsten en mil fra der, mordet var foregåt. Lensmanden åbnede toget, så kom soldater, så den dødsdømte med provsten på den ene side og far på den andre, så Jakobsen og min lærer og jeg imellem dem, så en del andre og atter soldater. Vi gik varsomt på hålken, præsterne talte hele tiden med den svært blege mand; hans øjne var blevet så milde og trætte, og han sagde ikke stort. Mor, der havde været så snil med ham og havde fåt hans tak for det, havde nu sendt med en flaske vin, som han skulde styrke sig på; første gang min lærer rakte ham den, så han på præsterne, han vilde vide, om det ikke var synd. Min far nævnte Paulus's råd til Timotheus, og straks drak han sig en god slurk.

Langs vejen stod folk, som vilde se ham, og som derefter slutted sig til toget; deriblandt var kam-

merater af ham, som han sørgmodig nikked til; et par gange løfted han også på huen, den samme flade, jeg så ham i første gang. Det var åbenbart, at kammeraterne havde godhed for ham; jeg så også unge kvinder, som gråt og ikke lagde an på at skjule det. Han gik med hænderne sammen over brystet, ventelig bad han.

Vi skræmtes alle op af kaptejnens verdsligt drønende: »giv agt!« da vi kom frem til stedet. Militæret stod opstillet i en åben firkant, som lukked sig, efter at den havde taget mod lensmanden, præsterne, den dødsdømte og nogle til; blandt disse var jeg. Her stod en stor, taus menneskeskare omkring, og over alle raged fogden i tresnudet hat og tilhest. Da de soldater, som kom med os, efter adskillig brakende kommando var optaget i firkanten, børjed handlingen med, at fogden læste op dødsdommen og den kongelige befaling, som ordned henrettelsen.

Fogden holdt lige foran det sted, der høvlede brædder var lagt over graven, og ved disses ene ende stod blokken. På den andre side af graven var en forhøjning rejst, fra den skulde nu provsten tale. Per Hagbø knælte på dens trin med ansigtet mod gulvet i sine hænder og tæt op til sin sjælesørgers fødder. Provsten var en dansk mand, en af de ikke få, som ved adskillelsen valgte Norge. Hans taler var dygtige på papiret; men de kunde ikke altid høres, og mindst når han var bevæget, hvad han meget let blev. Da skreg han de første ord ud meget stærkt, men så trak han hodet ned mellem skuldrene, rysted det uden stans, mens han lukte øjnene og gav nogen kvalte lyd med små opstød imellem. Et par fadermordere, som nådde ham til midt på ørene — jeg har aldrig set deres mage, — slog op om det snauklipte hode, med to dobbelthager under, og skuldrene slog op uden på dem igjen; ved lang øvelse fik han dem højere op end andre. Den, som ikke kjendte ham — for at

kjende ham, det var at holde af ham! — kunde vanskelig bare sig for at le. Hans tale hørtes ikke og forstodes ikke, men den var kort; han måtte bryde af for bevægelse. Bare é t skjønte alle, at han elsked denne unge, blege mand, som han havde beredt til døden, og at han ønsked, alle måtte gå til sin gud så glade og trygge som han idag. Da han steg ned, omfavned de hverandre til afsked. Per bød nu min far hånden og flere efter ham, og stilled sig så hos sin ven Jakobsen. Denne vidste, hvad det betydde; han tog af sig et tørklæde og bandt om Pers øjne, mens vi så ham hviske ind i hans åsyn og få hviskende svar. En kom for at binde Pers hænder på ryggen, men han bad om at få være fri; det blev han. Så tog Jakobsen ham ved hånden og leded ham frem; der Per skulde knæle, stansed Jakobsen, og Per bøjed langsomt sine knær, Jakobsen bøjed sig ned med hans hånd, lige til hodet lå på blokken. Så drog han sig tilbage og folded sine hænder. Dette så jeg, og at en høj mand kom frem og tog Per over nakkemusklerne, mens en mindre drog ud en blank, overmåde bredægget, tynd øks af to sammenføjede håndklæder. Da vendte jeg mig bort. Jeg hørte kaptejnens frygtelige: »Præsenter gevær!« jeg hørte en bede fadervor, kanske var det Per selv, så et hug, akkurat som i en stor kålrabi. Straks så jeg frem, det ene ben slog op i det samme, og et par alen foran kroppen lå hodet og gabte og gabte, som snapped det luft. Skarpretterdrengen sprang frem og tog fat i tørklæde-enderne, og efter dem kasted han det op i kisten til kroppen med et klask. Brædderne var lagt over kisten og hastig løftet af, kroppen lå nu i den; derpå sænkedes kisten i graven.

Nu steg min far op på forhøjningen; ham forstod alle, og hans vældige røst hørtes på afstande, som endnu mindes i bygden. I ly af straffens egen tordentale advared han ungdommen for de laster, som gik

i svang i bygden, for drik, slagsmål, hor og anden råskab; de må ha likt prækenen godt, for den blev stjålet på hjemvejen af hans samarielomme.

Selv gik jeg derifra så hjertesyg, ja, så forkommen af frygt, som skulde jeg være den næste, der henrettedes. Og jeg talte siden med mange, som nøjagtig havde havt samme følelse. Far og provsten spiste middag oppe i bakken hos kaptejnen sammen med de andre embedsmænd; men de kom hjem lige fra middagen.

Kan så ikke en og hver tænke sig min skræk, da jeg sad i en krog — ingen agted mig — og hørte provsten sige til far og mor, at foran det hellige sakrament i fængslet havde Per sagt til ham, at han ikke havde slæbt jenten til berghammeren eller stødt hende ud over den; vilde provsten, så skulde han sige, hvem det var.

Men provsten svarte nej; »han havde bare med ham at gjøre!«

Siden hørte jeg, det var almen tale i bygden, at Pers mor var den, som havde fåt ham til at skaffe jenten afvejen, hvis hun ikke vilde opgive anden barnefar; videre, at Per nok havde givet hende et øksehug og kjæmpet med hende, men så opgivet det og løbet sin vej derfra; derpå havde moderen selv gåt derhen og fuldbragt gjærningen.

Det var altså for sin mor, han gik i døden, og det var dette, søsteren havde fåt ham til. Denne hemmelighed var det vel, som bandt ham og Jakobsen sammen i et saligt sværmeri og gjorde ham så elsket af provsten, — har jeg siden tænkt mig.

De, som repræsenterte gjengjældelsen, statens hævn på kongens vegne, denne dag, må jeg nævne — ikke ved navn, men ved karakter. Kaptejnen var en kraftfuld, livlig kar, han havde taget del i vore to siste krige, men så ligeglad med alt, som hed moral, at han endte med at bli anklaget for en forbrydelse,

så oprørende, at jeg ikke her kan nævne den; han blev så vidt frifunden, men ingen tvilte om hans skyld. Fogden kom på ti års slaveri for bedragersk embedsførsel; han var skyldig, dengang han sad der ved middagen; det vidste min far. Lensmanden »blejv« på sjøen, og da de skulde gå til hans regnskaber og papirer, viste det sig, at han havde bedraget omtrent halve bygden; ingen mand har været så bandet i sin grav på de kanter af landet, som han blev.

Dette var for over femti år tilbage. Siden er Norge blevet et helt andet i alle retninger.

MORS HÆNDER.

TO BILLEDER.

I.

Et æggende sabelklir i gjenlyd fra det høje glastag over stationen, stålklang rislende ind i dampfræset; sprak af latter og samtale inde i en tæt, dump lydmasse af trillebører, fodslag og godslæsning.

Hver gang nye følger af kavalerieofficerer fyldte glasdørene, skar sabelklirret hvast igjennem; mange artillerieofficerer kom også, en del infanteri var islæt; alle stilede de mod samme vogndør i toget, der en høj dame i sort og med store, halvt vemodsfulde, halvt bydende øjne stod og hilste. En langsom bøjning på hodet og aldrig mere. Officererne kom lige fra en manøvre eller march, det såes. Kongen var i byen, et par af hans forvarsler viste det, d. v. s. svenske uniformer. Var han her selv? Var han ventendes? Nej, da havde officererne ikke været her alene. Men damen i vogndøren, var det hende, de søgte for at sige farvel? Altså en kavalerigenerals hustru? Nej, hun der var neppe blevet til i et lidet våbenmusæum, i omgang med hester og hestfolk. Hun blev også bare ærbødig hilset. Man samled sig om nogen, som stod nedenunder, og som vanskelig kunde sees. Der bølged netop et hvidt slør tilvejrs for en behansket dame-

hånd; — var det ligevel en dame, som paraden galdt?

Endnu er den længst bebudede krig med Rusland ikke udbrudt; kanske kommer den først senere, så de har god tid. Mange af disse officerer bærer ordener på forskud. Oberstens tapre bryst bærer mindst otte; han har meget at indhente. Af udseende at dømme — således de to statelige svensker med sødladne hoføjne — er nogen nokså blege; har de måske også sår på forskud?

De stimer sammen foran vogndøren. Så det virkelig er om en dame, den står, denne fredelige krig med trængsel og tryk, dette utålmodige til og fra, denne idelige ombytten af nakker og skulderremmer, ører og kindskjæg, denne enstemmige latter på kommando?

Kanske er det en prinsesse? Gud, da holdt de sig i ærbødig afstand; men her trænger de på, trænger på, — — indtil glasdørene atter fyldes af uniformer og sabelklir (denne gang udelukkende af kavaleri), og en liden mand, meget gammel, men lutter venlighed, bare venlighed, atter venlighed, kommer, fulgt af en stab af ældre og yngre officerer. Disciplin og hofunderdanighed — i en liden fredsarmé blir aldrig andre forfremmede til højere stillinger end hofmænd — havde gjort hans ansigt så korrekt som en gammel talskive. Kun at der var sat barter på den, som to hemmelige snorer bagenom drog op til smil og ned igjen til alvor.

En ropte: »Plads for generalen!« — og i et nu var der en stor bred åbning gjennem to hilsende halvkugler, som blev revet fra hverandre.

Da så man ind til centrum; det dannedes af damer, men forrest iblandt dem stod en høj, ung i lys rejsedragt og hvid stråhat, et langt hvidt slør lå frit over den. Hun havde hænderne fulde af blomster, fik flere og endda flere, som gjennem damerne

gaves op til moderen i vogndøren, der lagde dem tilside. Nu så alle det: dette var mor og datter. Lige høje, kanske datteren endnu højere, øjnene de samme store og grå, men udtrykket vidt forskjelligt, skjønt begges bar bud fra et indre, udstrakt rige. Moderens fra forståelse af livets modsigelser og lidelser, datterens fra noget flammende, et uroligt forlangende, en evnernes storm, som endnu ikke havde mål; de spraked af triumf, men skiftevis skjød lyn henover af utålmod.

Høj, slank, smidig; bevægelserne glitred i flammen af disse øjne. De andre så hende ikke med sine, de måtte se hende i glansen af hendes egne. Det energiske ansigt hjalp øjnene til denne magt over menneskene. Moderens var ovalt med rene linjer, bred tegning, datterens var længre og brattere, især panden med det vældige lysebrune hår omkring. Hos hende gik brynene lige, hendes næse var krum, hagen stærk, læberne sikkert skårne. En valkyrieskjønhed, men uden det udæskende. Den magnetiske dragning var sværmeri, hast; branden i dem var lys. Indtrykket samled sig i, at hun bares af usynlige kræfter; alle, som kom under det indtryk, løftedes med. Hun talte til begge sider og fremad, hun hilste, tog mod blomster og lo; de, der fulgte alle disse bevægelser og overgange, forvildedes som ved vandkrusninger i solskin.

Her var nok koketteri, men neppe en dråbe af det klæbrige, som udvælger sig en enkelt, og hver gang en ny. Ikke det sagteste nyn af en lokketone. Nok rørelser, bestemte af behagelyst, men ingen af anden lyst. Det flammende fra øjnene var netop en rustning mod blink og ønsker, som avler sligt; de gled af. Ingen art af kjælenskabets svækkelse i denne uafbrudte udstrømning af sundhed, begavelse og glæde.

Derfor var det, den tog, — det være sagt til de

mødendes ære. Ingen kom udenfor, ingen blev den særskilte. Enhver fik efter sin art.

Denne enestående beundring og tilbedelse var kommet istand ifjor høst, da kavalleriobersten (gift med hendes mors søster) kom tilbage med hende fra Paris. Den evige frier til mænds og kvinders gunst, som absolut ingen forsømte uden sin egen hustru, havde siden ifjor høst ingen større og vigtigere opgave end at præsentere sin skjønne nièce. Det skede tilhest ved hendes side, på bal ved hendes side, i teatret, på koncerter ved hendes side; der kom ingen anden. Han gjorde kavalkader til hendes ære, og hele kavaleriet var væk, han gjorde bal til hendes ære, og en god del til var væk. Han tog hende med på officerernes store fest, og hele befalet var væk. Som gammel hofmand kjendte han knebene; hun blev aldrig præsenteret uheldig eller bare forgjæves, — som nu her; de var varskud hver eneste en!

De kom i højeste grad frivillig alligevel; men uden varsku havde de simpelthen ikke vidst det, eller tjenesten var ikke blevet ordnet, så de kunde komme, eller mange af dem havde endog holdt det for påtrængende. Nu var de der på kommando; hos en officer forhøjer følelsen af at bli kommanderet i høj grad velværet. Se den lille, gamle generals ryg, idet han kysser hendes hånd, hilser fra hs. majestæt og overrækker sin buket, den, han selv har plukket til hende i denne morgen. Se denne ryg, siger jeg; den kunde klappes og strigles. Da han atter rejser sig, er han så lykkelig i hendes stråler som en stivbenet hund, der lugter kjød under servietten.

Jeg talte ovenfor om kommando, at alle havde den for officerer velgjørende følelse af at hylde hende på kommando. Det, at majestæten selv havde bifaldt hende, var en højere indvielse. I vinter havde han ude på isen værdiget at binde hendes skøjter fast. Vistnok var hun ikke ene om denne store udmærkelse

eller om at bli medlem af hans kongelige skøjteklub. Det var en hel flok unge piger foruden hende. Men hver eneste tilstedeværende officer af kavaleri og artilleri — og der var mange tilstede, da han knælte og bandt hendes skøjter fast — holdt det for en udmærkelse, som vistes d e r e s dame.

Under bistand af infanteri rendte de efter hende udover den blanke is, som da var uden mén eller stans, — svenskerne med! Der skulde ikke megen fantasi til for at se hende i têten for en udrykning; for at se hestene, kanonerne, krudtkasserne slingre efter over spejlfladen under hovslag og hingstevrinsk.

Havde det bare været denne side af hende, — al hendes skjønhed, så overordentlig den var, havde dog ikke udrettet, hvad vi nu så!

Nej, der var mere med. Hun lod sig ikke fange, fæste, stanse, hun var som at få brændende ild mellem hænderne; »hun var hverken for mænd eller kvinder,« sagde somme, og det spored dem. I nærheden gled hun væk; bortefra var hun en meteor. Har mindet glans, så øges det af andres gjenglans.

Dette indtryk styrkedes ved enkelte ord. Hun havde nemlig sådanne, som »gik«. Da kongen bandt hendes skøjter, sagde han galant: »De har den charmanteste lilla fot, frøken.« — »Ja, fra idag af,« svarte hun.

En jovial artillerioberst havde sløset bort en formue på kammerater, kvinder og sig selv. »Jeg lægger mit hjærte for Deres fødder,« sagde han. — »Gud, hvad har De så igjen at gi bort?« — lo hun og gav ham hånden til polonæsen.

Hun inklinerte for en ung løjtnant, som blev purpurrød. »De er af dem, en kunde dø for,« hvisked han. Hun tog venlig hans arm: »Ja, leve for mig vilde vist falde os begge kjedeligt.«

Kavaleriets faste poet, en rask ritmester, gik hun

hen til for at spise filippine med ham. »Vil De?« spurte hun. »Der er én ting, vi vil allesammen ligeoverfor Dem,« svarte han; »men vi kommer os aldrig til at si' det. Hvad kan grunden være?« — »Si' hvad?« spurte hun. — »Jeg elsker Dem!« — »— Å —! man ved jo, jeg vilde le,« lo hun og bød ham den halve mandel, som han spiste, og de var lige gode venner.

Men en anden række ytringer af hende gav endnu stærkere respekt. Der fortaltes foran kaminen om en viss port, som blev kaldt »Sandhedens port«; alle, der gik gjennem den, måtte sige, hvad de tænkte. Da brød hun ud: »Gud, der får jeg vide, hvad jeg selv tænker!« En tilstedeværende sagde, at akkurat de ord havde den danske biskop Monrad brugt, da han hørte om porten. »Og ham kaldte man en sfinx,« lagde manden til.

Hun sad lidt, blev blegere og blegere og rejste sig. En stund efter fandt man hende igjen i et sideværelse, gråtende.

Ved et middagsbord sagde en lærd mand: »Den, der er bestemt til noget stort, ved det fra barn af.« — »Ja, at han er bestemt til noget, men ikke til hvad!« svarte hun rask. Men herover blev hun skamfuld. Hun skulde rette på det og sagde: »Nogle ved det, andre ikke.« Blev så endnu mere skamfuld, og undseelsen gav hende en uimodståelig ynde. Folk elsker at føle store længsler, der ikke vil røbe sig.

I en fortrolig ring taltes en kvæld om en ung enke. »Hun fornyer sig i en ny kjærlighed,« sagde én. »Nej, heller i en gjærning, en opofrende gjærning,« sagde en anden, som påstod, han kjendte hende bedre. »Jeg er lige glad, hvad det blir, bare hun hengiver sig til noget,« sagde den første. »Det er i hengivelsen, at frelsen findes, — kald den fornyelse, eller hvad I vil.« —

Dette havde hun hørt på. Hun var først lige-

gyldig, men blev årvågen og tilsist spændt. Så brød hun ud: »Nej, det gjælder netop i k k e at hengive sig!« Ingen svarte; det føltes så besynderligt. Var der noget hændt, eller var det en forudanelse?

Eller tænkte hun på noget særskilt, som ingen her var medvider i? Eller på noget stort, for hvis skyld det var værdt at vente? — —

Det, man ikke forklarer sig, optager sindene. De bedre sæder, de finere naturer blandt ridderne følte respekt. Fra dem forplanted den sig videre. Blandt opdisciplinerede viljer forplanter intet sig hurtigere end respekt, — ofte den mest vetløse.

Der var sikkert nok dem, som i hende fa'en rive så det fineste fuldblodsdyr i Norge. Der var også dem, som herren forsørge skulde hå givet sin sjæls salighed for, — jeg tør ikke sige for hvad. Men der var også dem, som tænkte på riddertidens dame og så i ånden den sløjfe, hun fæsted på sin ridders bryst til indvielse. Et øjekast, et ord af hende, en dans med hende var sløjfen. De kjendte sig overstrålet, der var noget højere og skjønnere i dem da.

Hvor mange prøved ikke på at tegne hende efter hukommelsen; hun vilde nemlig ikke lade sig fotografere. Det blev en almen sport at drage hendes profil; somme nådde den største færdighed i det. Med svepeskaftet i sneen, med en fyrstikke i cigaraske, med skøjter i isen.

I det hele taget var det til kavaleriets ære, at hun blev så alment og enestående fejret. Hendes onkel trodde naturligvis, han var skyld i det, men sandheden var den, at hans reklame vilde ha fordærvet det for enhver anden. H u n holdt reklamen ud. Nu var han kommet udenfor, han forstod selv ikke hvorledes. Han, som idag havde ordnet det hele fremmøde, han stod her og dillede af lyst efter at være i højde med situationen, men kunde ikke. Det foregik som ovenpå i anden etage.

Hans hustru gottede sig! Fra først af var hun jo blevet forfærdet, da dette vidunder af en niece blev indført i huset. Hans pralende, forelskede udstillingsparade med hende tog imidlertid straks former, som overgik hans anelse. Toget blev stadig tættere og større; efter kongens nærvær havde deltagelsen en stund karakter af besættelse. Farten vokste med tallet, obersten traved med som en sprængt hest. Han kitled sig selv op med overdreven munterhed, ualmindelig iver; men bagover gled han, blev overflødig, ja, rent ud ivejen. Oberstinden lo åbent ad ham. Han, som i udlandet havde stoppet sin ægteskabelige ring i lommen og nårsomhelst var parat til det samme, blev nu selv stoppet i lommen som et tomt cigaretui. — —

Anden gangs ringning, bevægelse i flokken, sabelklir og sporeklir, hænders opløftelse, højlydt hilsen. Den fejrede hilste for tusende gang, der faldt kvikke ord, der deltes ud smil og bøjninger med munter ynde, i rask takt; hun var fuldkommen ovenpå! Den storrudede rejsekjole, den lyse hat med sløret over, som atter faldt ned og atter kastedes i vejret, en stolt nakke, en fuldkommen figur, — altsammen i hyldningens solskin, ... var det ikke op i en guldvogn med hvide duer for, at hun steg? Foreløbig ikke højere end til moderens plads i den åbne vogndør. Herfra smilte hun nedover obersten på den ene side, generalen på den andre, damerne omkring disse. Bagenom dem igjen mødte hun alle de løftede mundskjæg, alle de lyse, alle de brune, alle de sværtede, alle de sorte; hun opvartede med sine øjne de tynde mundskjæg, de tykke, de langbuede og dumme, de tungsindige og hængende, de kokkeliky opsvingende. Inde i denne låddenhedens brunst tog en del ubartede sig ud som svenska tenorer.

»Jeg håber, frøkenen får en behagelig rejse,« sagde gamle generalen. Den ærlige hestetrykker var

for beskeden til at ville sige noget mærkeligt. »Du får ha tak for i vinter da, jentami!« Det var obersten med høj røst. Tillægget skulde vise, hvor faderligkammeratslig han turde være. »Ja, jeg har ofte havt ondt af dig i vinter, onkel,« fik han til svar; »nu får du hvile dig godt ud i sommer da!«

Oberstinden lo, og det blev signalet til, at alle turde le.

Åsynene op mod hendes — de fleste ærlige, godmodige, — næsten hvert et mindte om morsomme øjeblik; tilsammen om en høst og vinter i kavalkader, skøjteløb, skirend, kjøreturer, baller, middage, koncerter, — en runddans henover blinkende is og fygende sne, eller inde i et strålehav i toner, i glassenes klang, i latter og varm tale. Ikke et eneste minde med noget klisset i, — frit og fermt som en rytterparade. Et par forsøg — blandt andre af hendes værdige onkel — var tvinet bort som en sky af fnug. Hun kjendte taknemlighedens fryd over, hvad hun havde oplevet, over alles godhed til siste stund. Den overvældede hende, den funked i hendes øjne, den ivred i hendes væsen, den gaves ud til alle under hende og til blomsterne, hun holdt. Men en følelse af for meget, af så altfor meget løb hele tiden med. Derigjennem en ængstelse af tomt, som gav en ulidelig smerte. Gid det var forbi!

Billetterne såes efter, dørene lukkedes, hun kom frem igjen i det nedfirede vindu. Hun holdt blomster i den ene hånd, lommetørklædet i den andre; hun gråt. Hendes friske byste stod i vinduet som i en ramme; hodet med den lyse hat og sløret rakte sig frem af den. Hvorfor i al verden bliver sådant ikke malet?

Disciplinen forbød, at nogen trængte sig frem, så længe generalen, obersten og damerne slog ring; man stod, hvor man stod. Da de nærmeste ikke talte, blev der stilt. Man så hende gråte, så hendes bryst bevæges. Hun så dem i en tåge, og det hele blev til

pine. Kunde altsammen være ægte? Straks tørred gråden ind. En barmhjærtig sjæl nedenunder, som også kjendte pine, spurte, om de kom hjem endnu idag, hvortil hun begjærlig svarte ja. Huskede derved på sin mor og gav plads for hende; men moderen vilde ikke frem. Der var endog noget i moderens øjne, som i farten gjorde ondt eller ræd, — hun glemte det, for pibing afskar toget fra følget; hele ringen drog sig et steg eller to bagover. Hilsenerne gjentoges, øgedes, hendes lommetørklæde vifted, varmen i hendes øjne kom tilbage, nu flammed de op, alt synligt af hende kaldte på dem og de på hende, de gik efter. For nu var løjtnanterne, alle de unge blevet første mænd! Nu gav følelser af anden art et andet udslag, de hilste, ropte, hilste igjen og strømmed med. Klirringen af sabler og sporer, farverne, armsvingene, fodmyldret gjorde hende yr. Med bysten helt fremoverbøjet slog hun ud efter dem, som de efter hende, — men farten blev for stærk, nogle ubesindige lyrikere løb dog med, resten stod, — stod igjen inde i damprøgen og knægged. Hendes lommetørklæde såes endnu som en due i en mørk sky. —

Da hun drog sig tilbage, trængte hun til nogen; men husked moderens øjne; var de endnu de samme? Ja.

Så lod hun, som hun ikke var i hede og opstyr. Hun tog hatten af sig og lagde den op. Men moderens øjne havde vakt den reaktion, som lured i hende selv. Modstridende følelser brød op; hun vilde dække det, hun vilde prøve at vinde sig selv igjen, så hun lod sig falde på bænken, bortvendt, og straks efter lå hun i hele sin længde. Om lidt hørte moderen hende gråte; hun så det også på ryggens rørelser.

Noget efter kjendte datteren moderens hanskeløse hånd under sit hode. Hun skjød en pude ind under det. Dette gjorde godt; føle, at moderen vilde, hun

skulde sove, — bare det gjorde godt. Ja, hun trængte forfærdelig til søvn. Og et par minutter efter sov hun.

II.

Elven skar sig frem i lange sving. Fra hotellets søndre buevindu fulgte mor og datter den dernede i orekrattet og bjørkeskogen; somme steder blev den borte, men blinked frem igjen og blev tilsist hel. Rejsen var skarp; duren af den stod op til dem.

Henne på stationen drog man på lastevognene. Bag hotellet var møllen, fabrikken, sagbrugene; dæmpede stød og slag hørtes og svagt selv fossen; over alt andet den rivende lyd af bordene, hver gang de gik gjennem sagen. Dette var en af de store skogbygder; granen mørkned åserne, så langt de kunde se, og det var langt; ti dalen var bred og retlinjet.

»Kjære, klokken er alt 7. Hvor blir dog hestene af?«

»Jeg har tænkt, vi skulde sove her inat og først rejse imorgen tidlig.«

»Sove her, mor —?« hun vendte sig forundret mod moderen. »I kvæld vilde jeg så gjærne tale med dig.« Datteren kjendte igjen udtrykket i moderens øjne fra afskeden i Kristiania; hun blev rød. Så vendte hun sig ind mod stuen.

»Ja, lad os heller gå,« — moderen kom og lagde armen over hendes skulder.

Lidt efter var de nede ved elven. Luften stod mellem to muligheder, og derved dæmpedes farverne i mark og åser og gjorde følelsen usikker. Af træ og eng dufted det, og elvesusen trued sig ind på dem.

»Det, jeg vilde tale med dig om, var din far.« — »Om far —?« Datteren vilde stanse; men moderen gik videre. — »Det var her, jeg først så ham.

— — Du hørte ingen nævne hans navn i Kristiania?« — »Nej.« — Der fulgte en nokså lang stilhed på det nej.

»Når jeg aldrig har talt helt ud om ham, har det sine grunde, Magne. Du vil få dem at høre nu. For nu kan jeg si' dig alt; jeg har ikke kunnet det før.«

Hun vented, at datteren skulde lægge ind noget; men det gjorde hun ikke.

Moderen vendte sig halvt og pegte op mod stationen, nemlig på det hus, som lå ved siden af. »Kan du se det brede tag der til højre fra hotellet? Det er forsamlingshuset, biblioteket og meget mere. Din far har æren af det. Han gav alt tømmeret. Nuvel, der så jeg ham først, eller rettere derfra så jeg ham først; for jeg sad blandt folket, som skulde høre ham; hele underste stokværk er ét eneste rum med bredt skrånende galleri over; det er bygget på sin amerikansk; du ved, din far rejste didover, straks han var færdig med sin eksamen. — Kom nu, lad os gå videre! Denne sti langs elven elsker jeg. Jeg gik den med din far seks uger på dagen og timen efter jeg første gang så ham; og da var vi gifte.«

»Jeg ved det.«

»Du ved også, at jeg var hofdame hos dronningen, da jeg kom hid. Hun skulde længer op og længer ud mod fjorden; men først skulde vi stanse nogen dage her i fjældbygden.

Vi kom hid en lørdag eftermiddag (ja, som vi nu) og blev over søndag. Der var en farlig mængde folk her søndag for at se dronningen; de vidste, hun skulde gå i kirke. Om eftermiddagen strømmede de så hen til forsamlingshuset; de vilde høre din far tale; jeg havde set opslag om det i hotellet. Dronningen læste det også; jeg stod ved siden af og sagde: »jeg har gruelig lyst til at gå.« »Ja, gå du,« svarte hun; »men det er vel best, en af kavalererne følger

dig.« — »Her blandt bønderne?« spurte jeg og sørged for, at jeg blev alene.

Jeg fik plads under galleriet, men lige ved et stort vindu, derfra jeg så vejen langt bortover. Og da Karl Mander ikke kom til ret tid (han gjorde sjælden det), rakte alle hals for at få glimt af ham fra vejen; han skulde altså komme fra den kant. Da så jeg også didhen, — og langt borte blev omsider tre mænd synlige, arm i arm, én stor og to mindre, den store i midten. Jeg ser meget godt og tænkte straks, nogen af d e m kan det ikke være; for de der havde altfor god tid. De stod nemlig stille, ret som det var. De kom bølgende, snart til højre og snart til venstre. Men folk begyndte at hviske og fnise. Da mændene kom nærmere, følte jeg uvilkårlig, at den store var Karl Mander, og jeg blev undselig.«

»Han var fuld?«

»Han var fuld, både han og de to andre; meget fulde også, både doktoren og sagføreren; det værste var, at ingen af dem var hans venner eller meningsfæller. Det var et. »trick«, de havde spillet ham; for det var på moden at gjøre det med ham. De skulde sørge for at få ham fuld; men de var selv blevet fuldest.«

»Forfærdeligt, mor!« Hun vilde stanse; men moderen gik.

»Ja. Jeg havde jo læst allehånde om Karl Mander. Men det er anderledes at se.«

»Blev du ikke ræd?«

»Jo. Det var væmmeligt. Men da de kom så nær, jeg kunde skjelne ansigterne, og alle i forsamlingen, som kunde se dem, skoggerlo, så friede det mig for frygten. Og helt nærved blev Karl Mander så aparte, at jeg rentud nød ham. Jeg tilstår det.«

»Hvordan aparte?«

»Han var den skinnende fryd i person! Om man tar en kavaleribrigade i lystigste gallop, — du får ikke

slig fryd istand! Denne svære skikkelse med det vældige hode holdt disse to små, én i hver arm, som to faldskjøder, der slæbte. Og derunder lo og jubilerede han som det viltreste barn. Han så så snil og glad ud som årets længste dag ved nordpolen. De andre, som havde lagt an på at få ham fuld — det var de dannedes sport dengang at få Karl Mander fuld, siger jeg dig! — dem kom han i triumf med. Han var forfærdelig stolt af det. Høj og skulderbred i lystærnede uldne klæder, så tynde og fine; for han tålte ikke hede, han var en koldtvandsvasker af første rang, badede endnu, når isen kom. Han holdt hatten, en let en, som kunde lægges sammen, i venstre hånd. Som regel gik han således, han havde aldrig hat på hjemme, og ude havde han den i hånden.

Stort busket hår, et uhyre hår, brunt; nu vælted det ned over den bratte panden — ja, du har hans pande — og så skjægget! Jeg har aldrig set så dejligt skjæg. Det faldt i det lyse og var meget tæt, men det ejendommelige ved det var den fine krusningen. Det var rent ud lækkert, hvad skjæg sjælden er.

Og så disse dybe øjnene, så strålende — n o g e t af dem har du — og op fra dem næsen, så fint bøjet, for han var en fin mand!«

»Var far —?«

»Du evige gud, har jeg ikke engang givet dig indtryk af det?« —

»Jo, — men — de andre har —.« Hun taug, og nu stansed moderen.

»Magne! Jeg har ikke kunnet, jeg har ikke villet værge dig mod alt det af andre. Så længe du var barn eller halvvoksen, kunde jeg ikke forklare dig alt, som det var. Det vilde også ha ledet dig til at forsvare, hvad du endda ikke havde evner til at forsvare. Og d e t kunde skade dig. Så var det noget andet også.

Men nu skal du få vide det: fra du var barn, har

jeg aldrig givet dig et råd, som ikke kom fra din far, du har aldrig set ham; men jeg kan også si', at du aldrig har set eller hørt nogen anden end ham. Gjennem mig, skjønner du.«

»Hvorledes, mor —?«

»Vi kommer til det. Nu skulde jeg gi at forstå, hvordan jeg kom til at ægte ham.«

»Ja, kjære —!«

»Han stod der på katedret og hældte vand i sig, glas efter glas. Han hældte i sig hele karaflen og fik mere. Folk lo, og han lo. Måden, han greb om karaffel og glas på, var en fuld mands, og han så op og omkring sig, som kunde han ikke rigtig finde hverken sig eller os. Og lo. Men ligevel ... gjennem det der altsammen så jeg guden.

En fri mands åbne, glade sjæl, du. Ubekymret selvtillid i greb ud efter det, han havde behov. Og så skulde du set hans faste, greje hænder, arbejdsnæver. Også ansigtet, — en mands, som har til overflod alting.«

»Hvad sa' folk?«

»De kjendte ham, de bare mored sig. Og han mored sig. Da han begyndte at tale, adlød tungen ham fuldstændig. Kun trodde jeg, røsten var unaturlig; den lød ligesom langt indefra. Men det var hans rette røst. Han havde ikke før begyndt, så hændte noget. Der drev en flok damer og herrer forbi, deriblandt også nogen af dronningens følge. Vi kunde se dem, vi, som sad ved vinduet, og han så dem også; vi så, at de pegte ind.

Da stansed han, aldeles bleg, drog pusten så tungt, at vi alle hørte det. Endelig drak han mere vand. Før han atter kunde tale, drojed det. Alle så på ham, nogen hvisked sammen.

Hidtil havde han talt, som en svær maskine gjør de første uregelrette slag med stansninger. Men nu

rejste han sig, og da han atter talte, v a r h a n æ d r u. Jeg siger dig, han var aldeles ædru.

Den mand, som n u stod der, ... ja, lad mig ta det stykkevis. Du vil ellers ikke forstå.

Hans foredrag, — ved du, hvad det kunde ligne? En fuga af Bach. Noget durende, men rigt; noget uafladeligt rigt og ofte så mildt. Men der var den store forskjel, at inde i det famled han ofte efter ord, bytted ord, bytted igjen. Uafladeligt og durende trods det, det var det besynderlige. En ustanselig, rivende iver og hast. En undredes, om der endda var mere, og der var altid mere, og næsten altsammen mærkeligt.

Jeg havde så ofte hørt folk karakteriseres som besat af en naturmagt; men jeg havde aldrig set det. Allermindst ved hoffet, der findes knapt nok en personlighed. Her sad jeg endelig foran en! Han der m å t t e tale — sandsynligvis som han ved et godt bord m å t t e drikke. Jeg vidste, han selv leded sine to gårde og selv arbejded med, når han fik tid til det, og jeg syntes, jeg så denne kjæmpe svale sig i arbejdet; men skjønte tydelig, at hodet ikke vilde gi op for det, så hode og hænder kappedes om, hvem som kunde trætte hverandre ud.

Det var om arbejde, han talte. Begyndte med, at dronningen nu var her.

»Hvem er hun?« spurte han. Han svarte da med nogen gode, følte ord om hende. Men så spurte han igjen: »Hvem er hun?« Han svarte med et nyt spørsmål: »Tjener hun selv sit brød?«

Det mente han var første livskrav til alle voksne mennesker, som var istand til det. Det var det første mål, vi skulde måle hverandre med.

Tjener hun selv sit brød? Tjener d e deres, som er i hendes følge?

Nej, svarte han, de tjener det ikke selv, de lever

af det, som andre har tjent, og af det, som andre tjener.

Hvad bestiller de da? Gjør de åndsværk? Nej, de lever af det åndsværk, som andre har gjort, og det, de andre gjør. Hvordan tilbringer de så dagen?

I nydelse, åndeligt og legemligt — bestandig af det, andre har gjort, og af det, andre gjør. I overdåd, i raffinement, i lediggang, i selskab, i hyldning, på rejser, i hvile lever de. Han holdt på her at bytte ord og atter bytte, men det kom frem.

Deres højeste anstrængelse, mente han, var nyt selskab og at ta imod mere hyldning. Deres højeste fare, mente han, var en forkjølelse eller overlæsset fordøjelse.

Og for at være sikre på, at frugten af de andres arbejde aldrig skulde tages fra dem, — hvad gjorde de så?

De modsatte sig alt, som truer med en anden ordning; de modsætter sig også al nødvendig omdannelse. De modsætter sig frigjørelse for dem, som intet har nåd. De handler, som var samfundet fra evighed af ordnet for dem. Hid og ikke længer.

Du forstår, jeg kan alle disse tanker fra samlivet med ham; jeg kunde på min vis holde alle hans taler, og i alle fald mere flydende. Men jeg tror, at hans bytten ord og hans idelige hakking i det gjorde det, som endelig blev valgt, mere betydningsfuldt. Jeg for min del, jeg har skrevet det op; alt i vort korte samliv har jeg skrevet op.«

»Alt —?«

»Jeg siger dig: alt, som der var noget ved. Alt, alt. Han skrev jo ikke en linje; han havde ikke tid, sagde han. Han foragtede det. Da han så døde fra mig og os alle, hvad havde jeg bedre at gjøre? — Nej, sig ingenting, nu skal du la' mig fortælle! Han tog samme tanke religiøst. Det var hans vis at ta en tanke fra alle sider. Han sagde, at idag var

han hos en gammel kone, som klagede over, hun kunde ikke komme i kirken, hun havde ikke sko. Det var en evig sjau med at få sko til hende, for de to butikker, som havde færdige sko, vilde ikke sælge om søndagen. Men hun fik sko. Han så hende siden gå til kirke — akkurat samtidig med dronningen og hendes følge.

Så tænkte han: der sidder mange i kirken med svært dårlige sko, og mange er hjemme, som ikke tør vove sig did; de har for usle sko og er for usselt klædte ellers også. Hvem er det, som især har så dårlige sko og klæder? De, som har arbejdet mest, arbejdet, så de er ble't helseløse.

Men de, som ikke har arbejdet, de har ti par sko, de kunde ha tusen. Og klæder også i største overflod. Han var ikke i kirke, sagde han, men han vidste, at der blev præket, som om den naturligste sag af verden netop var, at de, som havde sko, skulde gi dem, som ikke havde. Der blev præket, som om Jesus havde lært dem netop det. Jesus var kommet for at gjøre dem alle lykkelige, og her er beste måden. »Han gik om og gjorde godt,« står der.

Men fra kirken gik de alle hjem, som de kom til kirken; der skede ikke noget skobytte, ej heller noget klædesbytte. Den ene gik tilbage til sin overflod og sin hvile, den andre til sin fattigdom og sine savn. De, som ikke kunde gå, fordi fattigdommen var for svær, de sidder der, som de sad før kirketjenesten.

Således er nemlig vor kristendom, sagde han. Og han havde ret til at tale om det, kan jeg si' dig, for han delte af sin »overflod«.«

»Men I levede jo i en viss velvære?«

»Ja, det, mente han, var alle menneskers ret. Den, som kjendte sig kaldet til at ofre også velværet, måtte gjøre det; men for de fleste dannede mennesker var velvære arbejdets og hjælpens vilkår, grundlag for glæde. Der var også skjønhedsdragning i det, og den er en sjælden spore.

Nej, hvad han kræved, var, at hver en, som kunde, skulde ernære sig selv — hør det, min datter! — og at hver den, der havde overflod, skulde sætte den i arbejde, frugtbart for andre. Han kaldte kirken fejg og skamløs, som ikke krævede dette uden persons anseelse.«

»Altså som Tolstoj —?«

»Nej, de var meget forskjellige. Tolstoj er født af det slaviske folk. Ivan den grusomme og Tolstoj, begge to; ti de er modsætningerne i det, de, som betinger hverandre. Den ene gjorde alt med vold, den andre vil ikke engang gjøre modstand. Den ene måtte kue al vilje for at få plads, den andre vil gi ham den godvillig, sikker på, at så dør hans begjær ud. Den slaviske tyran-trang, den slaviske martyr-trang, den lidenskabelige grænseløshed til begge sider. Født af samme folk og samme forhold.

Al den frihed, v i i Vesteuropa ejer, har vi vundet ved at holde grænser, ikke for os selv alene, men for andre. Altså ved at gjøre modstand. Det svage er grænseløst, det stærke sætter grænser og holder dem.«

Men bibelen lærer jo også —«

»Javist; den er jo også fra østerlandene. Vesterlandene handler m o d bibelen.

Hvad jeg her siger dig, er fra din far.«

»Han kjendte Tolstoj?«

»Nej; men det, der er ældre end både bibelen og Tolstoj.«

»Han var altså en stor taler?«

»Det tør jeg ikke kalde ham; han hørte ikke blandt forkynderne, men blandt seerne. Ja, forstyr mig nu ikke! — Han mente, at om hundre år vilde det at leve i lediggang og overflod sees på af den store mængde, som vi nu ser på bedragere og skjørlevnere.«

»Å, mor, — hvordan var du tilmode?«

»Det ligesom dured og dirred i mig efter hans

røst dag og nat. Jeg sad som inde i en tordensky. Ikke, som om han skreg og regjerte. Nej, hans personlighed var det og noget ved røsten. Den var indelukket og dyb, ja, som fra en hulning. Det kom stødvis, men det kom bestandig. Jeg tror, han talte i over to timer. Den, han kom til at se på, så han på, og dersom han så ud af vinduet, blev han ved med det. Ubehjælpelig, skjønner du. Øjnene fyldtes indenfra med brand, han stod foroverludende som et træ i en bakke. Jeg tænkte rent ud sagt på skogen. Senere, da jeg kom ham nær, dufted også skog af ham. Og så var han så skjær i huden, du. Således det parti af halsen, som ikke blev solbrændt, fordi han luded, — når han løfted hodet, — du kan ikke tænke dig, som det var fint og skjært. — —

Ja, hvordan kom jeg ind på dette? Men det er det samme, nu e r jeg der, og v i l være der, det er hos din far! Gud, Magne, som jeg elsked ham, og som jeg evig elsker ham!« — Hun brast i gråd, og de lå bryst ved bryst. De dæmpede farver af skog og mark i den usikre luft og den hårde elvesusen afskar dem fra sig. Omgivelserne stod fiendtlige mod deres stemning. Så meget trofastere slynged de sig ind i hinanden og gav al sin styrke til hverandre.

»Magne, det kommer uden orden, det, jeg her har at si' dig. Jeg ved bare, hvor jeg vil hen.

Ja, han var naturen her omkring, storladen med gjemsler i; jeg aned så meget. Altsammen var nyt for mig, også naturen; jeg havde rejst, men ikke i Norge.

De siger om os kvinder, at vi kan ikke karakterisere dem, vi elsker, bare abstrakt lovprise. Ja. Men han havde en ven, hans beste ven, han kunde karakterisere, digteren —*). H a n var med på Karl Manders siste møde, og han kom til mig derfra, da

*) Hun nævnte naturligvis navnet.

din far var død. Vi talte sammen om alt det, jeg da kunde. Han skrev om ham det vakreste, som er skrevet. Jeg kan det udenad; jeg kan alt det udenad, som er skrevet med højsind om din far.

»Ved I, hvad han var?« skrev han. »Dersom landskabet, jeg ser om mig her, skulde sige noget på menneskevis; dersom den mørke, høje skogåsen åbned sig for at svare elven derude, og de to gav sig til at tale sammen, over hoderne på småkratlet, så blev det vel som det indtryk, en sad i, når Karl Mander havde talt så længe, at duren af hans dybe røst og tankerne, den førte, var ble't til ét.

Stødvis og ikke let, ligesom dybt inde fra, ubehjælpelig, så han ofte bytted ord, kom han fra alle sider til det samme. Tanken blev tilslut så gjennemskuelig som et fint bjørkeblad mod solen.«

»Var det således —?«

»Nej, afbryd mig ikke! »Karl Mander syntes mig ofte så ulig alle andre, som tilhørte han ikke samme orden. Han var ligesom ingen enkelt mand, men et stykke folk. Han gik forbi en som strømmen. Efter lejlighed og landskab, men uden afladelse. Sådan både i liv og tale. Røsten var heller ikke personlig, den havde noget af en dur. En melankolsk fangende vellyd, men ensformig, uafladelig.«

»Det er jo indtrykket af hav, mor!«

Moderen var så helt væk i sine minder, så ivrig i sine bevægelser, så livlig i tonefald og øjne som en ung pige. Nu stansed hun.

»Som havet, siger du? Nej, nej, nej, ikke som havet. Havet er jo bare øje. Nej, kjære, ikke havet! Dybder og gjemmesteder med hygge i, det har da ikke havet. Fortroligt og lunt var det hos ham, den allerstørste hengivelse var hans. Hør videre: »Karl Mander var valgt,« skrev han, »valgt til forebud, før folket selv kunde komme. Valgt, fordi han var god og uskyldig; ærender til fremtiden grumsedes ikke i hans sjæl.« — »Det er vakkert.«

Barn, kan du skjønne, hvordan jeg rykkedes med! Jeg, som havde havt uklare fornemmelser af, at det, jeg gik i, var uægte. Her var noget, som var ægte!

Og han selv! Vi kvinder elsker ikke det, som er højbårent, bare fordi det er højbårent. Nej, det må være svagt tillige, og det må ha noget, vi kan hjælpe. Vi må se en mission. Og du kan ikke tænke dig, som han var mægtig og vanmægtig.«

»Hvordan vanmægtig, mor?«

»Jo, end at komme der fuld —!«

»Ja, naturligvis!«

»Og udtryksmåden? Han fandt jo ikke straks de rette ord, stod og bytted midt i strømgangen! — Havde han imidlertid fåt noget i hånden, så stod han med det. Var det vandglasset, og det var oftest vandglasset, så havde han det i fuldt, fast greb, og holdt for vandglassets skyld hånden urørlig et kvarter. Hans væsen var helt ud så rørende enfoldigt, eller hvad skal jeg kalde det? Han var en seer, han var ingen forkynder, — ja, det har jeg vist sagt dig før. Men det er helt andre slags folk, seerne. De ved ikke så god besked med sig selv, de er absolut ikke forfængelige. Gud, som jeg skulde ha lyst til at gå hen og ta af ham manchetterne! En kunde se, han var ikke vant til at bære manchetter. Nogen må ha sagt ham, det gik ikke an at tale fra et kateder uden manchetter. Nu havde han krøllet dem fordærvet, de havde løsnet eller kanske aldrig været fæstet, de lå ivejen fremover hænderne på ham. Han stræved med dem. Der var noget galt med hans vest også; skjævt knappet, tror jeg, den slog pose på ene siden og viste op den ene sæle — i alle fald for mig, som havde ham fra siden og lyset lige på ham. Og denne svære kar'en, du, med det ludende hode ... Tårer steg mig i øjnene. Ti hvem kunde ikke gå afsted med ham?

Jeg følte det så stærkt, som det kunde føles, at

han måtte hjælpes. Jeg forstod ikke, at jeg skulde hjælpe ham, jeg stansed ved, at han måtte holdes af og hjælpes.«

Her brød mindet så stærkt ind på hende, at hun ikke kunde bli ved, men vendte sig bort.

For datteren var hendes mor blevet ny.

Det var ikke den, som stelled og styred hjemme, ikke den, som sendte hende kloge breve i stille vejede ord. For en lidenskab, og som den gjorde hende vakker!

»Hvordan gik det dig, kjære mor?«

»Sådan, at jeg ikke vidste af mig. Vi rejste derifra dagen efter, og did vi kom, der lå hans to gårde.

Så meget sansed jeg dog, at da nogen af os måtte sove på nabogårdene, valgte jeg at komme på den, der lå nærmest hans.

Og da stormen i mig ikke længer var til at stå imod, så skrev jeg til ham uden navn. Jeg bad ham om en samtale. Han måtte møde mig på vejen mellem ham og os, den gik gjennem hans skog. Brevet slap jeg i hans egen kasse ved vejen.

Du kan skjønne, som jeg var, når du hører, at jeg satte klokken ti aften, for jeg trodde, at da var det mørkt! Jeg havde ikke lagt mærke til, at det endda var lyst, så langt nord som vi nu var komne! Følgen var, at jeg ikke turde gå ud før elleve, og var da sikker på ingen at træffe.

Men der gik han! Svær og ludende med hatten i hånd, brættet sammen i en bal, kom han stød i stød, undselig glad og kejtet. »Jeg vidste, det var Dem,« sagde han.

»Gud, mor, hvad gjorde du?«

»Jeg forstod med én gang ikke, hvor jeg havde fåt modet fra! Ja, jeg vidste ikke, hvad jeg vilde ham! Da jeg så ham, kunde jeg ha vendt om, løbet. Men hans underlige gang, disse sikre, lange steg og

hatten i hånden og lurvehodet, ... jeg måtte ligesom se. Og det besynderlige, han sa': »Jeg vidste, det var Dem!« Hvordan kunde han vide det? Jeg husker ikke, om jeg spurte, eller om han bare så min forundring; men han fortalte, at han havde set mig, da vi gik fra foredraget; han havde hørt, hvem jeg var. Den dybe røsten, som for mig betydde det usædvanlige, ligesom langt inde fra fremtiden, var det underligt at høre holde på med forlegne undskyldninger for, at han havde sagt, hvad som kunde fornærme mig. (Før han fik sagt »fornærme Dem, frøken,« sa' han: »fornærme dronningen, — jeg vil si': fornærme dronningen og hendes damer, — jeg vil si': fornærme D e m, frøken!«) Han havde så mange andre emner, han kunde ha taget, sa' han, og så mange andre veje at komme til det på. Han kunde ha sagt meget godt om dronningen, som han virkelig kjendte til; nu glemte han det. Sådan blev han ved med øjnene tæt ind i mine. Troskyldige, men stærke øjne, som jeg droges ind i. Det dured der i den stille skog af hans uudgrundelige, kejtede ærlighed. Øjnene sa' ligesom bestandig: Tror ikke De også det, frøken? Ingen kan forestille sig, som de var uvidende om, hvad de gjorde.

Han talte, og jeg hørte, og nærmere og nærmere gik vi hverandre. Men den fryd, jeg følte, og som ikke fik ord, — hvad skulde jeg også ha sagt? — tænk, den var tilsist ikke til at styre, den slog sig rebelsk. Jeg hørte med engang mig selv le! Så skulde du ha set, — uden nogen overgang lo han sammen med mig! Lo, så det svarte i skogen! Fiskerne drog netop forbi for at være på pletten, når solen randt; de hvilte på årerne og lytted; hans latter kjendte alle. Jeg kjendte den også, fra han kom med sine to slaver. Der var en faun i ham. Naturligvis en nordisk faun, en uhyre skogmand, vildmand, overgiven, men uskyldig, førende to bjørne, en under hver arm!

Ja, sådant noget. Ikke trold, skjønner du, de er så dumme og onde.«

»Du siger »uskyldig«, mor? Hvad forstår du ved, at han var uskyldig? Han, som tillige kunde være så vild?«

»At intet skaded ham. Hvad han så havde prøvet eller kjendt, — han var lige stort barn for det. Jeg siger dig, lige fin og lige udenfor. Han havde en så stærk omdannelsesevne i sig, at hvad som ikke høved hans natur, kom væk i den. Siden var det ikke med.«

»Mor, hvordan gik det? — Å, hvorfor har du oplevet det der og ikke jeg?« — Hun havde ikke før sagt det, før hun var borte.

Moderen lod hende være. Selv satte hun sig på en sten og vented. Det var godt at få hvile i sine tanker. Hun sad længe alene og havde gjærne siddet længer; men skyerne begyndte at drage sammen. Da kom Magne tilbage med en buket, en del af de skjæreste skogblomster og fint græs, ordnet pent omkring en furukvist med kongler på, grågrønne unge kongler. »Du, mor? Sådan var han vel? — Nej, kjære mor, gråter du?«

»Af lykke, barn, lykke og savn på engang. Du vil engang forstå, at det er jordens mest velgjørende gråd!«

Men Magne havde lagt sig i græsset hos hende. »Mor, du ved ikke, som du idag har gjort mig lykkelig!« — »Jeg ser det, kjære barn. Jeg gjorde ret, da jeg vented! Det har kostet, kan du tro, men jeg gjorde ret.«

»Mor, kjære mor! Lad os flytte tilbage igjen til skogen hjemme, til landevejen gjennem skogen vor! Lad mig høre mere! Der var det altså! Mor, fortæl! Hvordan gik det dig, søde mor! Gud, hvor du er dejlig! I dig opdager man da bestandig noget nyt.«

Moderen strøg hende over hendes hår og stilned af.

»Mor, jeg kjender den skogvejen om sommernatten. Laura gik den med mig, da hun var ble't forlovet, gik og fortalte, hvordan det var gåt til. Fiskerne rodde også dengang forbi, just som vi kom frem til en åbning. Vi gjemte os bag en stor sten. Og måltrosten begyndte, og en hel del andre fugle; men det, som mest betog mig, var duften.«

»Ikke sandt? Og det er vel derfra, at jeg bestandig siden syntes, det dufted skog af Karl. — Nej, jeg må fortælle dig, som han var »umedvidende« — ja, hvad andet ord skal jeg bruge? Vi stod stille og så udover sjøen. »Å, sådan længsel, det gir,« sa' jeg. »Ja, efter at bade, ikke sandt?« sa' han.«

Magne kom i den stærkeste latter; moderen smilte. »Nu er det mig ikke længer så underligt. For ham var vandet mer end for os. I bad styrted han sig til de urimeligste tider; når han ikke fandtes i marken eller på kontoret, så var han der. For ham var det den stærkeste naturfølelse; han vilde kjende koldt af jordomfavnelsen, sa' han.

Du kan ellers tro, han lo med selv, da han så, hvor jeg lo. Ja, vi lo, så det blev til koncert.

Men, mor, hvordan gik det? Nu kan jeg ikke vente længer!«

»Jeg kom hjem, som folkene skulde stå op. Og som denne nat den næst-næste og næst den næst-næste! I en af dem regned det, vi gik sammen under én paraply. Det var vel det, som gjorde udslaget.«

»Udslaget —? Hvordan?«

»Jo, havde vi én gang gåt arm i arm, så blev det siden også arm i arm.«

»Men de andre, mor? Var I da ikke ræd de andre?«

»Nej, de andre var ikke til for os. Hvad jeg

ellers leved, husker jeg ikke. Det gik sådan, at en nat havde vi sat os ned ...«

»Å, nu kommer det!«

»Jeg bad om at få sidde; jeg kunde ligesom ikke længer. Natten så herlig, stilheden og vi to — han talte bestandig lige ind i øjnene på mig, og han vidste ikke selv, som disse øjne nu strålte af lykke. Jeg havde ikke ord, tilsist ikke pust, jeg måtte hvile. Og det var ikke mange stunder efter, så sad jeg på hans fang.«

»Var det h a n, som —?«

»Jeg husker ikke rigtig; jeg husker bare første gang, jeg havde armene om hans hals og ansigtet ind i hans hår og skjæg ... for en vellyst, noget absolut nyt, ind til det inderste saligt. At kjende disse kjæmpearmer omkring mig, jeg blev båret langt, langt bort. Men vi sad på stenen.«

Var du som fra dig —?«

»Ja, se der er det! Det kaldes nemlig så; men det er omvendt at komme med al sin forstand op i en højere orden. Hos ham var jeg én gang til mig selv. D e t er kjærligheden, alt andet er ikke kjærlighed.«

»Mor, mor, så var det dig, der flytted dig op på fanget til ham? Det var dig!«

»Jeg er bange for, det var mig. Han var vist for beskeden og bly til at begynde på noget sådant. Det var vist mig. Ja, i grunden så ved jeg, det var mig. For en må jo berge livet. Det galdt ikke mindre. Dette at få hjælpe ham, at følge ham og dyrke ham, at gi mig helt til ham, det eller ingenting mere. Jeg tror vist, det var noget sådant, jeg sa' også, hvis jeg sa' et eneste ord.«

»Å, du ved, du sa' det!«

»Jeg tror, jeg sa' det. Men fra slige stunder ved en ikke forskjel på, hvad som føles og siges.«

Hun så ud i det lange dalføre. Hun stod som

en, der vilde til at synge. Hodet løftet, åben mund, lyttende til tonerne, før de kommer. Men det var ikke så; det var de toner, der var gåt, hun hørte igjen.

Lidt efter sagde hun helt sagte — datteren måtte nærmere, for elvesusen tog enkelte ord —: »Nu skal du høre noget, Magne, — — du har aldrig hørt det af mig, og andre har vel heller ikke sagt dig det — —.«

»Hvad er det, mor? Du gjør mig næsten ræd.«

»Dengang jeg mødte din far, — — var jeg forlovet.«

»Hvad siger du? — D u, mor?«

»Forlovet og skulde gifte mig; ja, det var min siste måned hos dronningen. Forlovelsen var sket og skulde fuldbyrdes under højeste protektion.«

»Med hvem —?«

»Der er det! — — Sa' jeg dig før, at den gang jeg traf din far, havde jeg i grunden opgi't mig selv?«

»D u, mor? — Nej.«

»Jeg trodde ikke, livet havde noget at by' på, eller at jeg havde noget at vente efter. De fleste piger, som blir 28 år, uden at der sker noget, — ja, sker noget, som det er værdt at rejse sig op for, de tror, at alting er det samme. Den alder, eller årene omkring den alder, er den farligste.«

»Hvad siger du?«

»Da gir de fleste piger op.«

Hun tog sin datters arm, som hun trykked, og så gik de.

»Jeg får da tilstå dig det.« Men derpå taug hun.

»Hvem var det, mor?«

Hun sagde det så sagte, at moderen ikke hørte det, men hun vidste, hvad det galdt.

»Han var en, du har liden agtelse for, min pige. Og med rette.«

»Onkel!« — — —

»Hvordan falder du på det?«

»Jeg ved ikke. — — Men var det ham?«

»Det var ham. Ja, jeg ser, du forstår det ikke. Det har jeg aldrig gjort selv heller. Tænk, din far — og ham! Og omtrent samtidig! — Hvad synes du om mig? Men vogt dig selv, du, min pige! —«

»Mor!«

»Nå, nå, — du har en mor, det havde ikke jeg. Og så var jeg ved hoffet. Og i den farlige alder; jeg har sagt dig det. Da man omtrent er ble't ligeglad med alt.

Jeg havde jo også legt den leg, vi så på idag. Ikke med dine anlæg. Ja, vend dig bort! — Jeg havde fået en del væmmelse i livet, blandt andre for mig selv. Og gik der så og vraged, til det blev sent på dagen.«

»Men — med onkel!« brød Magne ud igjen.

»Vi så anderledes på ham dengang. Men jeg gider ikke nu rode op i det; jeg bare tilstår, at det var ækelt.

Så kan du tænke om det, hvad du vil, — jeg mener om grunden til, at det blev.«

Datteren slap hendes arm og så på moderen. — —

»Ja, Magne, vi handler ikke altid, som vi har mål til. Jeg har sagt dig, jeg var i den farlige alder.

Så forstår du også, hvad jeg følte, da jeg så din far. Ti der er nu ikke bare småskillinger i mig heller.«

»Men de andre, mor? Hvordan klarte du fra dig de andre, — hoffet, vore slægtninger, onkel og alle hans? Det må da ha været et opstyr og en skandale, så du måtte løfte nakke mod det!«

»Ved du, Magne — alt det skal vi la' ligge til senere. Der var slet ingen »andre«! — Nogen fiskere havde set os, og de havde lagt sig ud for at få vide, hvem jeg var. Men før det blev kjendt, var jeg rejst, og inden en måned var jeg hans hustru. Jeg var kommen i den mands hænder, som gjorde alting helt og gjorde det straks. Han var altfor ubehjælpelig til at forstå andet end ret frem. Det gik uden hindringer.«

»Men hvad sa' folk! Du godeste gud! Hjalp det far, — jeg mener i folks omdømme — at du blev hans?«

»Du mener det, at han ægted en hoffrøken?« Hun smilte.

»Ved du, hvordan det lød? Jo, Karl Mander havde på et møde bagvasket dronningen, en hoffrøken havde hørt på, og en måned efter var hun løbet bort med Karl Mander. Sådan omtrent. Landets råeste mand havde hun foretrukket. Sådan lød det.«

»Naturligvis. De har altid ret.«

»Året efter skrev en turist i et blad, at han havde set den forlorne hoffrøken i en vaskebalje. Ha, ha! Det var ellers sandt. Du var kommet til, og det var i ånnetiden; jeg måtte nok ta i. Det gjorde vi begge.«

»Mor, mor, hvordan var han hjemme? Da I kom sammen, mener jeg? For en herlighed! Det var da vel det mest storartede, som er levet på jorden? — Å, mor, hele mit liv må jeg være dig taknemlig for, at du har sparet op dette for mig til nu! Før havde jeg ikke forstået det.«

»Ikke sandt? Sligt kan umulig fortælles til et barn eller til en halvvoksen. Men jeg fortæller ikke bare for at fortælle. — —

Hvordan vi havde det sammen, spør du. Tænk dig ham først! En hengivelses-natur, som var meget

lidet forstået. Nok af nogen få og på en vis, men ikke, så det fryded en selv. Følgen deraf blev, at når han trodde, han fandt gjenklang, gav han sig så hen, at han blev til nar. Var det ved et selskab, så drak han sig fuld, eller rettere blev drukket fuld og slap så sin ubændige natur løs. Ved du, — jo, jeg vil fortælle dig det! Å! — I et selskab gjorde en dame (hun er nu gift med kaptejnen her) — hun gjorde sig til for ham for at more de andre. Hun var meget kvik, nokså vittig også, hun lod, som hun var aldeles væk i ham, så hun aldrig kunde høre nok, aldrig få spørge nok, og samtidig listed hun mere og mere vin i hans glas, hun drak med ham, fik alle til at drikke med ham.«

— »Gud, mor!« —

»Ved du, hvorledes det endte? I fjøset. De fik stængt ham ind i fjøset, ham alene. Af raseri fik han slag. — Det var hende, han så gjennem vinduet, da han stod på talerstolen. Det var da, han blev ædru.«

Mor og datter gik tause.

»Du vidste ikke noget om dette dengang, du, mor? Ikke før senere?«

»Nej. Havde jeg vidst det, så havde jeg, tror jeg, gået lige mod ham, ta't ham i hånd og hilst hjærtelig på ham, første gang jeg så ham.«

»Jeg også, mor!«

»Efter samlivet med ham har jeg tænkt så meget. Ved du, jeg tror, at genier har dette troskyldige og ubændige. Det kommer derfor så altfor meget an på folk og forhold, hvordan det går dem. Men fremfor alt på, om de får en kvindes hjælp. Som hjælpen er, så går det.

Karl Mander var ble't en enetaler; han trivdes best mellem bønder; de forstyrrede ham mindst. Bøgerne og tænkningen og jordbruget og badene, — og

så engang imellem en orgie, en tale, helst begge lige efter hverandre, — det var hans liv til da.«

»Men han drak ikke, mor? Det var ham ikke noget behov at drikke? Var det?«

»Ikke mere, end det er dig og mig! Det var alene et udbrud af livsfryd, af sammenklemt savn. Således den siste gang ...«

»Ja, den —! Gud, hvorfor var ikke du der —?«

»Da var d u jo kommet til, barn, jeg kunde ikke. Jeg havde dig ved brystet. Det hele vilde ha gåt bra, hvis ikke en mand efter mødet ved fællesspisningen havde været så uforsigtig at udbringe min skål! Da slap han sig løs! D e r var emnernes emne, og det havde han endnu ikke fåt talt ud om med nogen! Det skal ha været som at tænde den største glædesild, han holdt taler for mindst tyve egenskaber ved mig og ved ægteskabet og faderglæden, han ...«

Hun kunde ikke mere. Hun satte sig ned og datteren hos hende. De gråt begge. Elvesusen strøg over dem med hård hånd; men trøsted på sin vis. Det nytter ikke alt det, vi gråter. Den går, som den går, og den stanser ikke, den strænge gang mod havet.

Gjennem naturtalen hvisked mindet om hans sørgelige endeligt. Det fortalte sig selv dystert i dem begge, at han efter måltidet vilde svale sig i et bad, at alle fraråded det, — at det nytted ikke, — at han hopped ud fra den største højde, gjorde længer og længer tag udover, som vilde han hjem med det samme, fik krampe og sank. — —

»Mor — — jeg har endnu tilgode at høre, som I leved sammen?« Atter om en stund: »Mor, du m å gi mig det også! Du har jo nok fortalt det, ja fortalt så uhyre meget om det. Men ikke det, jeg n u vil vide! Kjærligheden, mor, hengivelsen mellem

dere to! Mor, den må jo ha været, så vi andre ikke kan sove for det.«

»Over al forstand, barn. Over al forstand! Og ved du, — bagvaskelsen om os, især de skidne anonyme breve, nederdrægtigheden, ... den hjalp til! For hver gang gjemte vi os bestandig tættere i hverandre. Han havde ikke så fin hud for sådant som jeg. Han forstod det først gjennem mig. De, der styrer dette lille folk i det selskabelige, er ikke afkom af nordmænd, men af indflyttere. En som han kunde aldrig komme i fodlag med dem. Men j e g var en af dem, og gjennem virkningen på mig forstod han! Blev han først sat på et spor, ja, da kan du tro —! Af natur var han en opdager. Og når han nu først rigtig fandt ud, hvad jeg havde udsat mig for ved at vælge ham, ... nå, det gav fart! Ja, har der været løn på jorden, så gav han den! Nat og dag, hele sommeren, hele høsten, hele vinteren, hele våren var vi ikke fra hverandre. Vort liv var jo en flugt fra de andre, men det var en flugt ind i et paradis. Han afslog alle indbydelser, han havde knapt tid at tale med folk, som kom; han vilde ikke ha dem her. Han og jeg og jeg og han i de store stuerne og de små kamrene, han hos mig, eller jeg hos ham. Og på landevejen, i marken, på sæteren, på sjøen, på isen, i arbejde, i tilsyn sammen, sammen, eller, om borte fra hverandre, så bare for at komme sammen snarest. Men jo mere vi var sammen, jo rigere blev han. Det største for mig var ikke tankestrømmen, men manden. At se ned i hans oprigtighed, som var klar tilbunds, det var for mig de herligste stunder, jeg har levet. Hans hengivenhed for mig, eller hvad jeg skal kalde det, — det samler sig i et eneste billede: hans store hode i mit fang! Der la' han det ofte ned og sa' hver gang: her er godt at være!«

Og datteren lagde nu sit hode ned i moderens fang og hulked.

Det tog på at regne, de rejste sig, de måtte gå hjemover igjen. Den lille samling hus deroppe ved stationen lå i regnen fjærnere, men blev fortroligere. Også landskabet fik mere samfarve og venlighed; bjørken dufted trefoldigt.

»Ja, nu, mit barn, tror jeg, at jeg har gi't dig noget af hans længsel. Ikke sandt?« Hun bøjed sig mod hendes ansigt.

Istedetfor svar gjemte datteren sig hos hende.

Det varte en stund, før de atter gik.

»Du havde længselen; den er arv, og jeg har øget den i dig fra ham. Store mål, ædle mænd og kvinder har jeg sat op for dig. Så gjorde han. Højsindede tanker har jeg badet dig i, som han baded sig i naturen for at svale sine.

Jeg vidste, da jeg sendte dig ud, at jeg handled i hans ånd. Men jeg kjendte selv best rustningen, du havde på. Den var fra ham.

Og dog — Magne!«

Datteren løste uvilkårlig sin arm ud fra moderens og stansed. Hun ligesom støtted sig på sig selv.

»Ja, jeg ser det. Det er tredje gang idag. Du føler, jeg vil angribe dig. Og jeg v i l angribe dig.

Det var i selskabet hos din onkel, at du sa' til mig, da jeg skulde til med soupéen: »Mor, du kan så godt beholde hanskerne på.« — Du skammed dig over mine arbejdshænder.«

»Mor, mor —!« hun dækked sig, hun vendte sig bort.

»Jeg vil si' dig, mit barn, at uden disse arbejdende og disse ordnende hænder var du ikke det, du nu e r. Har du levet i et selskab, der det er en skam for en dame at ha slige hænder, så er det et slet selskab.

Idag nød du selskabet, — nød det, som trodde du, at du selv var ble't noget stort!«

»Nej, mor! Nej, nej!«

»Du gjorde det! Kanske også du kjendte samvittighedsnag ved det, eller frygt; det kan være; j e g stod jo der.

Men nu er valget for dig kommet. Jeg vilde, det skulde være gjort, før du trådte ind i din fars hus, mit barn.

Arbejde, eller det der, — det andet.«

Gud, mor, du gjør mig uret! Dersom du vidste —!«

»Kan jeg få dig til at e l s k e din far, — og jeg skal gi dig alt, og evnerne har du, — kan jeg få dig til rigtig, rigtig at elske ham, ja, da ved jeg, hvad d u går frem til. Vi kvinder må elske for at tro.«

ÉN DAG.

I.

Man kaldte almindelig Ella: »hende med fletten«. Men så svær fletten var, — havde den været båret af en, som var mindre godt skabt, mindre lys og frimodig, så havde neppe nogen lagt mærke til den; det muntre liv, den leved for sig selv der bag, var da forblevet i tysthed. Og det, skjønt den var den sværeste flette, nogen der i småbyen havde båret. Kanske den dog tog sig sværere ud, end den var, fordi Ella selv var liden. Hvor langt den rak, går det ikke an at sige, den nådde et godt stykke nedenfor livet, et meget godt stykke også. Dens farve var ustø, og altså også unævnelig. Den faldt lidt i det rødlige; men der i byen plejed man at sige, den var lys, og vi kan jo stanse ved det, såsom vi ikke har synderlig brug for mellemfarverne. Ansigtet udmærked sig ved sin hvide hud, var smukt formet med lige drag fra pande til hage, havde en kort, men fyldig mund og sjælden frimodige øjne. Hun havde i sin lidenhed en tæt figur, men noget for korte ben; for at komme så fort afsted, som hendes natur var til, måtte hun lægge sig til et rapt fodslag. Dette rappe førte hun ellers med sig ind i alt, hun tog sig for, og det var vel derfor fletten kom til at ha det travlere end sædvanlig for fletter.

Hendes mor var enke efter en embedsmand, havde en liden formue lagt til sin pension og bodde i sit eget lille hus overfor hotellet, lige ved byens torv. Hun var en stilfærdig en; manden havde været hendes bestemmelse, stolthed, lys. Da hun tabte ham, veg hendes livsmod; hun krøb sammen inde i religiøst grubleri. Men da hun ikke var magtsyg, lod hun sit eneste barn få følge sin egen natur, som ligned faderens. Moderen omgikkes ingen uden en ældre søster, som sad med en stor gård et stykke fra byen; men Ella fik ta ind kammerater fra skolen, bådene, skøjteløbene, skifarterne; det var forøvrigt bestandig de samme. Hendes valg havde en født forsigtighed, hendes livlighed dæmpedes af moderens omgang og husets stilhed. Så det hørte til hende at være væver og grej uden støj, — nok frimodig, men med herredømme over sig selv, derfor agtsom.

Så meget underligere var, hvad som hændte hende, da hun var ved at bli voksen, sådan en fjorten, femten år. Hun fulgte et par veninder på en koncert, som byens sangforening og et par amatører gav for de fattige til jul. På den koncert sang Aksel Aarø »Sov i ro!« af Möhring. Som alle ved, bærer et dæmpet mandskor sangen i vej; det breder måneskin foran den, mere måneskin, og i det rodde Aarøs røst frem med lange åretag. Røsten var en hel, rund basbaryton, som folk fandt stort behag i. Uden rift eller lyde kunde den spændes bent som en snor herfra til Wien. Men Ella hørte indeni denne ligelige røst en anden, en medklang af svaghed eller smerte, og hun trodde, alle kunde høre den. En bevægelse inderst i den, en rørende fortrolighed, som tog hende om hjærtet og sagde: »Sorg! Å, sorg er mit livs lod! Jeg kan ikke for det, jeg er fortabt!« Før hun selv vidste af det, sad hun og vilde gråte. Noget mere indtrængende end denne røst havde hun ikke været ude for. Fra tone til tone steg det: hun misted magten

over sig selv og lagde ikke mærke til det. Han stod der nokså høj, slank, det blonde, bløde skjæg nedover brystet; hodet var lidet med store tunge øjne, søsken til røsten; også øjnene havde noget inderst inde, som sagde: »Sorg, sorg!« Dette tungsind i øjnene havde hun set før, men ikke vidst, hvad hun så, før nu, hun hørte røsten. Og gråden vilde frem. Den måtte ikke. Hun så sig om; ingen anden gråt; hun pressed tænderne sammen, trykked armene ind til kroppen og knærne ihob, så det sved, ja, hun skalv. Hvorfor i al verden skulde dette netop hænde med hende og ikke med nogen af de andre? Hun putted lommetørklædet op foran munden og jog sine tanker ud til de yderste skjær, der hun havde set fyrtårnet blinke og atter slukkes og sjøen hver gang bli fuld af spøgelser. Men nej! De kom hjem igjen, de vilde ikke være der. Lommetørklædet, hænder, advarende øjne kunde ikke stanse den første hulk, den brød igjennem! Foran alles opskræmte øjne rejste hun sig, kom fort og behændig forbi og ud, der slap hun sig løs. Ingen fulgte, ingen turde kjendes ved hende. —

Du, som læser dette, skjønner du, hvor forfærdeligt det var? Har du været på en sådan — jeg havde nær skrevet taus koncert i en norsk kystby af halvt pietistisk opdræt? Mandfolk er der næsten ingen af; enten ligger ikke musik for mandfolk i kystbyerne, eller de er her på klubben, på et andet sted — ved billarden, kortbordet, i restaurationen, ved punchen og aviserne. Nogen af dem er kommet op et øjeblik og står borte ved døren; står som de, der hører huset til og vil se lidt på de fremmede. Eller der sidder virkelig et og andet stykke mandfolk på bænken, klemt ind i den spraglede skjørtebark som en afbrudt kvist; eller der er klinet et par eksemplarer op efter væggen som efterglemte yderfrakker.

Nej, de, som møder frem til koncert, er byens harem'er. Haremernes ældre indvånere for at drømme

om igjen under fager tekst og bevægelig musik, hvad de engang selv trodde, de var, og hvad de dengang trodde vented dem. På de baner er det harmløst. Deroppe er de i grunden bedre kjendt end hernede; slår også lidt kjøkkenlugt, lidt husgrin op i drømmene, — det forstyrrer ikke.

Haremernes yngre indvånere drømmer, at de er sådan som de ældre trodde, de var, og at de nok skal nå lidt af, hvad de ældre ikke nådde. De har fiks besked på livet. I ét ligner begge aldre hverandre, de er af praktisk afstamning i små kår; de tuller sig ikke for langt væk. De har så fuldt på det rene, at den lysning, som falder over dem af større ånders tekst og toner, ikke helt ud er alvor, men en smule »på lissom« (ligesom).

Når derfor en enkelt tar det aldeles for alvor og gir sig til at tude, — du gode gud, i det private kaldes det tosseri, i det offentlige er det prostitution.

Ella havde prostitueret sig.

Hendes egen forfærdelse kjendte neppe mål. Af alle de piger, hun omgikkes, var hun den, som sist tog til gråden; det var hun viss på. Hun havde vel så stor skræk som nogen for at bli set på og omtalt. Hvad i al verden var så dette? Hun holdt af musik, hun spilte piano; men særlig musikalsk begavet trodde hun ikke, hun var. Hvorfor skulde netop hun så besynderlig overvældes af hans sang?

Hvad måtte han tro om den halvvoksne tøs? Dette siste plagede hende dybest. Herom turde hun ikke meddele sig til et liv. De flestes forundring stansed ved, at hun havde været syg; hun holdt sig også hjemme en tid efter og var bleg, da hun kom ud. Veninderne ærted hende, men hun lod det dø hen.

Den vinter holdtes flere barneballer. Det fjerde i rækken var hos »Andresens på hjørnet«, og Ella var med. Ballet havde nåd til at slutte anden française, da hun hørte det hviske: »Aksel Aarø, Aksel Aarø!«

Og der stod han i døren med tre andre unge herrer bag sig. Husfruen var hans ældre søster. Disse fire unge herrer kom op her fra et kortlag; de vilde se på.

Ella kjendte, at hun blev overgydt af glødhede; hun kjendte tillige en svaghed i knærne, som vilde de slå kors. Hun forstod ikke rigtig, så ikke rigtig, men følte store øjne på sig. En fold i kjolen, som ikke faldt i linje med de andre, var hun dybt indi, da han stod foran hende og sagde: »Det er da en dejlig flette, De har.« Røsten ligesom overdryssed den med guldstøv. Han løfted hånden, som vilde han røre ved den, men istedet førte han den op i sit skjæg. Da han mærked hendes dybe undseelse, vilde han ikke stå der længer, men vendte sig.

Flere gange senere følte hun ham; men han kom ikke mere hen til hende. De andre herrer tog del i dansen, Aarø dansed aldrig. Han havde noget ved sig, som i sin art var det behageligste, hun vidste. En tilbageholden fornemhed, en stil i sin fremtræden, en hensynsfuldhed af den langsomme, dvælende slags, som vel også var den eneste, hun vilde ha forstået. Hans gang gav indtryk af, at han holdt halvdelen af sin kraft tilbage, og således i det hele. Han var høj; det lille, noget smale hode sad på en nokså høj hals, skuldrene var ikke svære; men aldrig havde hun før lagt mærke til måden at dreje hode og overkrop på eller vidst, at der kunde være noget, ja, næsten musikalsk ved det.

Hvad herefter foregik, og rummet, det foregik i, flød sammen i lys. Med én gang var det ikke længer så. Lidt efter hørte hun også: »Hvor er Aksel Aarø? Har han gåt?«

Han var ikke længe hjemme den vinter. Han havde været to år i Havre og kom netop derfra; nu skulde han være to år i Hull.

Hidindtil var musikken for Ella en kjær øvelse;

især havde hun elsket harmonierne og søgt dem. Fra nu af blev det melodien, hun gav sig hen til. Hun havde lyttet til klangen og prøvet sig frem i den; nu gik musikken over til at bli sprog. Hun talte selv i den, eller nogen talte til hende.

Foruden alle, som var i et selskab, var der fra nu af én til. Aldrig alene mere, ikke på gaden, ikke hjemme. Og fletten var blevet det hellige tegn.

Ud på foråret mødte fru Holmbo hende på gaden. Ella kom fra præsten med sin salmebog i hånd. »Går De til konfirmation?« — »Ja.« — »Jeg har en hilsen til Dem. Kan De gjætte fra hvem?« Nu var fru Holmbo en veninde af Aksel Aarøs søster og bestandig sammen med familjen. Ella blev rød og kunde ikke svare. »Jeg ser, De ved, hvem det er fra,« sagde fru Holmbo, og rødere blev Ella. Med et smil, som var nokså overlegent — og byens smukkeste dame havde overflod af dem — sagde hun: »Aksel Aarø skriver ikke gjærne. Nu fik vi første brevet, siden han rejste. Men i det brev skriver han, at dersom vi ser hende med fletten, så hils hende fra mig. Hun gråt ved Möhrings sang; det kunde I andre også ha gjort, skriver han.«

Tårerne sprang Ella i øjnene. »Nå, nå,« trøsted fru Holmbo, »der er intet ondt i det.«

II.

To år efter, ud på vinteren, kom Ella rask opover fra isen med sine skøjter i hånd. Hun havde for første gang sin ny, tætsluttende jakke på; det var virkelig især den, som havde fåt hende ud. Fletten løb muntert op under den grå hue, den var tykkere og længer end nogensinde; den trivdes fortræffeligt.

Hun gjorde som altid en sving forbi »Andresens på hjørnet«; at se huset var nok.

Og just som øjnene traf huset, stod Aksel Aarø i døren. Han kom langsomt ned trappen, han var hjemme igjen! Det blonde skjæg sirlig over sort pelsværk, skindhuen dækkede hele den korte pande, så den rammed ind øjnene, de store dragende øjne.

Begge så på hverandre, de måtte gå mod hverandre, forbi hverandre; han smilte, idet han tog til sin mørke skindhue, og hun — stansed og nejed som en skoletøs i kort kjole! I to år havde hun ikke stanset, ikke hilst anderledes end med hodet, ja, som enhver voksen dame; den, som er liden, holder mer end andre på denne forret. Men foran ham, som hun helst vilde være voksen for, stansed hun og nejed, som sist han så hende! Omtåget af denne ulykke styrted hun op i en anden. Hun sagde til sig selv: Se dig nu ikke om! hold dig stram, se dig ikke om! hører du! — Men på hjørnet, idet hun skulde svinge bort fra ham, vendte hun sig dog — og så ham gjøre det samme! Fra det øjeblik var der ikke folk til, ikke hus, ikke sted, ikke tid. Hun vidste ikke, hvordan hun fandt hjem, eller hvorfor hun lå på sin seng med ansigtet ned i puden og gråt.

Fjorten dage efter stort ungdomsslag på klubben for Aksel Aarø. Alle vilde være med, alle vilde byde sin afholdte kammerat velkommen tilbage. Han var vokset i deres savn. Fra Hull havde de også hørt, hvor uundværlig han efterhånden var blevet i selskaberne derborte. Havde hans røst havt større omfang — den råded nemlig ikke over mange toner — så havde han nu været ved *Her Majesty's Theatre*. Så fortaltes der. På ballet skulde sangforeningen — hans gamle sangforening — atter synge sammen med ham.

Der var Ella med! Hun kom for tidlig, — bare fire før hende. Hun frøs af forventning i de tomme rum og halvåbne gange, men mest indi salen, der hun

engang havde »prostitueret sig!« Hun gik i en rød balkjole uden noget smykke eller blomst; moderen ønsked det så. Hun frygted at ha røbet sig ved at komme så tidlig; hun holdt til alene inde i et siderum og krøb ikke frem, før der var tændt flere lys, og duft og prat og stemning af instrumenter indbød. På ballerne nu og før er der den forskjel, at straks blir her livligt; det har sporten gjort; den har skabt større fortrolighed mellem kjønnene. Liden som Ella var, kom hun bort i mængden og så ikke Aksel Aarø, før hun hørte flere hviske: »Der er han!« og en lægge til: »Han kommer hid til os!« Det var fru Holmbo, han søgte og hilste på; men lige bag denne stod Ella. Da hun følte, hun var opdaget, blev knoppen endnu rødere end dækbladene. Straks gik han fra fru Holmbo. »Godaften!« sagde han helt sagte og gav hånden ud, som hun tog mod uden at se op. »Godaften!« sagde han engang til, end sagtere og mere nær. Hun kjendte et svagt tryk og måtte løfte øjnene; det skede med et undseligt bud fra troskyld og frygt, det hasted forbi dem alle, oplyste intet og forarged ingen. Han så ned på hende, mens han strøg sit skjæg; men enten han nu intet havde at sige (han var jo ordknap), eller han ikke kunde sige, hvad han vilde, — blev alle tause med ham. Med det ham egne lempelige lag vendte han sig og gik, fangedes op af kammerater, og senere så hun ham bare af og til og altid på afstand; han dansed ikke.

Men det gjorde hun; alle var jo enige i, at hun var »sød« (det sagdes med respekt), og så var der den kvæld et nydeligt skjær over hende af glæden. Hvor Aksel Aarø stod i salen, følte hun ham og havde sin stille jubel af at svinge forbi. Hans øjne mødte hende og fulgte hende; hans nærvær gjorde, at hun fandt alle og alting strålende.

Lænet mod dørkarmen såes en svær, staut kar danne tilsynskomité. Han kunde være mellem tredive

og firti år, nærmere de siste; et stormfaret åsyn, bredt skåret, men kjækt; sort hår, brun-grønne øjne, skikkelsen noget af en kjæmpes. Han var kjendt af alle i salen, Hjalmar Olsen, den djærve fører af landets største dampskib. Han monstred alle, der dansed forbi, men fandt, at den lille i rød kjole vandt prisen; hende var det mest moro at se på. Både var hun ypperlig skabt, og hendes frejdige lyksalighed hopped over i ham selv. Da Aksel Aarø rykked nærmere, fik Hjalmar Olsen også hver gang lidt af den forelskelse, som da strålte ud af øjnene på hende. Hver eneste dans var hun med. Hjalmar Olsen var høj nok til at få glimt af hende salen rundt. Også hun lagde mærke til ham; han blev snart som et fyrtårn på hendes sejlads. Men et fyrtårn, som havde hjærte for skibene, — således følte han nu, at hun var i fare derinde ved Peter Klaussons vest. Han kjendte Peter Klausson.

Hendes bittesmå fødder tripped vals, hendes flette hopped polket, fødderne tre fjerdedels, fletten fire fjerdedels. Men Peter Klausson trykked hende for tæt ind til sin vest!

Derfor fandt han hende op, straks valsen havde slut; men det var ikke så let at akkordere sig en dans til; først næste vals var ledig, og den fik han. I det samme dette var afgjort, stimed alle frem mod tribunen; sangforeningen viste sig deroppe. Hun var hjælpeløs liden, Ella, når alle stormed på og pakked sig sammen; Hjalmar Olsen, som så hendes ulykkelige forsøg på at få et gløt, tilbød sig at løfte hende op på bænken, som løb langs væggen, de stod ved. Hun turde ikke; men han så i det samme andre klyve op, og før hun kunde hindre det, var hun selv deroppe. Netop i det samme kom Aksel Aarø ind blandt sine kammerater og blev hilst med de allerlivligste håndklap af alle sine venner i salen, mænd som kvinder. Han bukked ærbødigt og tilbageholdent; men velkomsthilsnen vilde ikke slutte, før kammeraterne

drog sig lidt tilbage, og han kom helt frem. Først istemte foreningen en af sine ældre sange; Aarø tog op sin stemme jævnbred alle de andre, hvad man syntes godt om. Dernæst kom anføreren frem til pianoet for at ledsage en sang, Aarø vilde foredrage alene. Sangen var komponeret af Selmer og alt på mode inde i hovedstaden; den blev sunget af mænd som kvinder; siste strofes »hun« gjordes bare om til »han«. Her var den aldrig hørt.

Allerede mens foreningen sang, havde Aarø spejdet rundt i salen, og fra han så didhen, som Ella stod, havde han holdt øjnene der. Nu stilled han sig på den side ved pianoet, og under sangen så han uafbrudt derhen. Efter som den skred frem, gjennemlystes hans tunge øjne, hans skikkelse blev plastisk.

Jeg synger for én eneste,
om også alle hører på,
og bare denne eneste
kan sangen helt forstå.
Men I, som hører. styrk dens klang;
for var ej denne eneste,
som vakte nu min tonetrang,
da fik I ingen sang.

Er vejen ej den beneste,
forgrenet gjennem alle her,
så er den dog den eneste,
som kommer ganske nær.
Å, gode hjærter, styrk hvert ord,
så de må bli de eneste
i hele kjærlighedens kor,
som hun af hjærtet tror.

Hans røst var bedårende; et sligt elskovsbud havde aldrig nogen hørt. Nu var der flere end Ella, som havde tårer i øjnene.

De stod en stund, som vented de på et vers til, — derfor stilhed; men så brød der et bifald ud, som aldrig var hørt mage til. De vilde ha sangen op igjen. Men endnu havde ingen hørt Aksel Aarø synge noget to gange efter hverandre. Så det måtte de opgive.

Ella havde aldrig hørt sangen, hverken dens ord eller dens tone. Da han begyndte den med øjnene didhen, trodde hun, at hun skulde tumle ned; noget så uhørt djærvt havde hun ikke anet. Han, ellers så ordknap, hensynsfuldt tilbageholden, synge dette over til hende, så alle hørte! Hvid som væggen, hun støtted til, fik hun slig åndenød, at hun så sig om efter hjælp. Lige bag hende, også oppe på bænken, stod fru Holmboe, magnetiseret, skjøn som en statue. Hun så ikke mere Ellas nød, end hun så klokken på byens torv. Denne absolute udeltagelse kjølned hende af; hun kom til sig selv igjen. De andres nærvær, som havde været hende så forfærdelig, betydde jo ingenting, så længe ingen forstod. Hun hørte tilsist på uden angst. Andet vers helt og holdent. Mere skjult, mere yndig kunde det ikke siges hende, trods alle hørte. Bare han ikke havde set på hende! Bare hun havde fåt gjemme sig!

Straks siste tone slutted, hopped hun ned. Nede mellem alle skuldre fandt hun sin blufærdighed igjen, sin frydefulde drøm, sin hemmelighed i brudedragt og fest. Hvad var ikke hændt, og hvad skulde bli det næste? Rundt om tindrende øjne, jublende røster, klappende hænder, — var det ikke som fakler og hyldningsrop, var det ikke for hende med? Indenfor han og hun, — alle de andre udenfor.

Dansen begyndte straks, — og hun afsted! Hun afsted, som var alt til hendes ære, eller som var hun den eneste! Hendes kavallerer, den ene efter den andre, prøvede at snakke med hende; men det nytted ikke. Hun lo, — lo dem op i øjnene, som var de

gale, og hun alene forstod. Dansed, stråled, lo fra armene på den ene og ind i armene på den andre. Så da Hjalmar Olsen fik sin vals, var det, som han tog imod atten friske buketter og et »længe leve Hjalmar Olsen!« Han var mere end smigret. Da hun lagde sin hvide arm som hengivent barnesnak op efter hans sorte kjole, kjendte han, at han i grunden var lige uværdig som Peter Klausson. Han skulde så vist ikke plette hende; han holdt hende udadleligt langt ifra sig, og da han syntes, hun lo, og vilde opdage det lille menneskes leende åsyn etsteds nede ved sin vest, og da han på den ekspedition fik se mere, end han burde se (for han løfted hendes armer så skrækkelig højt), skammed Hjalmar Olsen sig og dansed videre med øjnene stivt ude i rummet som en søvngjænger. Dansed i selvfølelse og henrykkelse frem over stok og sten. Ella prøvde en og anden gang at nå gulvet; hun ønsked en sikrere fornemmelse af takt. Umuligt. Han besørged altsammen selv, både hendes og sin dans, både hendes og sin takt; hun nådde ikke gulvet uden på besøg; hele resten var en luftrejse. Deroppe fra hørte han hende le; det glæded ham, at hun befandt sig vel. Men han så hende ikke. De, han havde sammenstød med, glæded sig mindre, hvad som blev d e r e s sag. Han var såre forbauset, da musikken stopped; nu først skulde de til at begynde for alvor. Men han måtte sætte hende af ved det ufrivillige stoppested.

Kort efter atter sang. Først af foreningen alene, så af den og Aarø sammen, Griegs »Landkjending«. Endelig sang Aarø til piano. Denne gang havde Ella gjemt sig blandt de bagerste. Men da disse bestandig stimed frem, blev hun stående alene. Derved befandt hun sig vel; hun så ham, men han så ikke hende; ej heller så han didhen, hun nu stod.

Hun kjendte ikke sangen, vidste ikke engang, at den var til, skjønt hun ved de første ord og toner

hørte, at andre kjendte den. Naturligvis vidste hun, at hverken ord eller tone var af ham; men ligesom han forrige gang havde valgt, hvad som kunde nå frem til den, han ønsked at synge for, tvilte hun ikke på, at han nu gjorde det samme. Allerede de første ord: »Min unge elskov bærer slør,« — dulgt kjærlighed kan jo ikke få et sandere billede! Det var atter til hende! At sløret løftes bare for ham, at det falder, straks nogen anden ser, — er det ikke så, det må bli mellem dem? At kjærlighedens hemmelighed ligner en helligdom, at i den gjemmes jordens højeste lykke, — hun skalv i gjenkjendelse! Tonerne skylled ordene over hende som kolde bølger; denne forståelse til blottelse isned hende. Hun gøs af angst og af fryd på én gang. Ingen så hende, det var redningen. Hun frygted hvert nyt ord, før det kom, og hvert blev til ny skjælven. Med armene trykket ind til barmen, med hodet bøjet over hænderne stod hun og bæved som i bølger. Og da andet vers kom med sin siste linje, og især da den gjentoges, vilde den store gråt op — som engang før i samme sal. Hun stemmed mod af al sin magt; men mindet om, hvor dårlig det da gik, svækked modstandskraften; hun var lige ved at hulke, da sangen også nævnte d e t! Sammentræffet var for storartet, det skjød al bevægelse tilside, hun kunde i stedet ha skoggerlet. Nu var hun aldeles, aldeles sikker! Således gik det til, at sangens siste strofe fik hun i sin åbne sans, i sin jublende samfølelse — som et lynslag, som et knivstik lige ind til skaftet.

Sangen lød:

Min unge elskov bærer slør.
For mig hun løfter det og ler
af øjne, ingen anden aner,
de stråler, smelter, sværger, maner; —
men sløret for, straks nogen ser!

Alt godt, som to er ene om,
har tvefold ynde, hellighed.
At livets lange længsler møles
i to, som sjæl i sjæl gjenfødes,
er største lykke, jorden ved.

Men hvorfor bærer hun så slør
og hulker i det uden lyd,
som skulde briste hendes hjærte?
Fordi det vævet er af smerte, —
i savn og angst er al vor fryd.

Et skræmmende, øredøvende bifald. De vilde, de måtte ha sangen om igjen; denne gang skulde Aarøs fornemme modstand gi tabt.

Men han adlød ikke, og endelig opgav nogle det, andre blev ihærdig ved. I denne mellemtid skilte en del damer sig ud fra klyngen; de kom forbi Ella. »Så du fru Holmbo, som hun gjemte sig og gråt?« — »Ja, men så du hende under første sang? Oppe på bænken? Det var hende, han sang til hele tiden.« — —

En kort stund efter — det kunde være kl. 2 om natten — pilte en liden, tæt tilhyllet dame afsted gjennem gaderne. På hodeklædet og andet skjønte vægterne, at det måtte være en af baldamerne. Ellers plejed de at bli fulgt; men ballet var ikke slut, her var vist noget på færde, hun gik også så fort.

Det var Ella. Hun for netop forbi det forladte rådhus, som nu var gjort om til pakbod. De ydre mure stod igjen, men det indvendige vakre træværk var blevet solgt og udflyttet.

Det er som med mig, tænkte Ella; hun pilte så fort, hun kunde, frem til nætter uden søvn og dage uden glæde. —

Ud på morgenen blev Aksel Aarø båret hjem af

kammerater, døddrukken. Somme sagde, at han havde tyllet i sig et ølglas med whisky i den tro, at det var øl; andre sagde, han var blevet en »kvartalsdranker«, havde længe været det, men skjult det. »Kvartalsdranker« kaldes den, som med længere mellemrum må drikke. Hans far havde været det før ham.

Nogle dage efter rejste Aksel Aarø i al stilhed til Amerika.

III.

Nok én fra ballet damped samtidig frem over Atlanterhavet; det var Hjalmar Olsen. Skibet fulgtes af en evindelig nordveststorm, og når det blev aldeles for galt, drak han grog til. Men hver gang han gjorde det, undred han sig over, at da stod han ansigt til ansigt med et minde fra ballet; det var den lille rosenrøde, hende med fletten. Hjalmar Olsen fandt, han havde båret sig nokså gentlemanlike ad imod hende.

I førstningen tænkte han ikke større ved det. To gange havde han været forlovet, og begge gange var det gået istykker; skulde han tredje gang til, måtte han giftes med det samme. Disse overlæg gjorde han nok, ja, havde gjort dem ofte; men han gav ikke nøjere agt på sine egne tanker. En damper gjorde ikke mange døgn mellem havnene, og hver gang var der moro nok. Han gik til New-York, derfra til New-Orleans, han stak ned til Brasilien og opover igjen. Så nedover pøny og endelig derfra direkte til England og Norge. Men ofte undervejs, når han blev alene, og helst ved et glas grog, mødte han hende med fletten. Så mærkværdig som hun havde set på ham. Han blev god indvortes ved at tænke på det. At skrive brev holdt han ikke meget af, ellers havde han kanske denne gang gjort det. Men da han kom

til Kristiania og hørte af en mand fra byen dernede, at hendes mor lå for døden, tænkte han straks: jeg skal sandelig se ned til hende. Kanske vil hun finde det vakkert af mig, om jeg gjør det netop nu.

To dage derefter sad han foran hende i den lille dagligstue mod hotellet og torvet. Hans svære hænder, mørke af hår og sol, strøg knærne, mens han smilende bøjed sig frem og spurte, om hun vilde ha ham?

Hun sad lavere end han; hendes fyldige barm og tætte arm var indspændt i en brun kjole, som han så ned på, når han ikke så hende i ansigtet, der var så blegt og skjært. Hun følte hans øjnes vandring; hun kom fra sideværelset og fra dødens tanker; hun hørte et lidet ur ovenpå melde, at klokken var syv, melde det som en gjøg, og dette lille minde om alt, som her nu var forbi, ... det ene med det andre gjorde, at hun vendte sig fra ham med tårer i øjnene: »Jeg kan umulig tænke på sådant nu.« Hun rejste sig og gik hen til sine blomster i vinduet.

Så måtte også han rejse sig. Kanske svarer hun mig senere hen, tænkte han, og disse tanker gav ham ord, lidt kejtet, men nokså tydeligt. Hun rysted på hodet og så ikke op.

Han gik. Udenfor tog han gal vej, og da han vendte om og så huset igjen, det vesle dukkestellet, kjendte han lyst til at kaste det altsammen på sjøen.

Udover natten vented han på dampskibet til Kristiania; Peter Klausson og et par andre kammerater hjalp ham med det, og det varte ikke længe, så havde de fundet ud, hvad ærend han var kommet i, og hvordan det var gåt ham. De vidste også, hvordan det var gåt ham to gange før. Hjalmar Olsen drak forfærdelig til det, han døjed. Dagen efter vågned han på dampskibet i den største kval.

Kort efter fik Ella et godt skrevet undskyldningsbrev, deri han forklarte, at han havde ment det vel,

med at komme netop nu; men først, da han sad der, havde han følt, hvor galt det var. Hun måtte ikke ha imod ham for det.

En måneds tid efter fik hun atter et brev; han håbed, hun havde tilgivet ham. Han for sin del kunde ikke glemme hende. Mere stod der ikke. Begge breve tog Ella godt op; der var form i det, bestandighed også. Men ikke et øjeblik faldt det hende ind, at hans indirekte tilbud skulde tages anderledes nu end før Hun var rejst ind til Kristiania for at uddanne sig i pianospil og — handelsregning. Det siste tog hun med, fordi regning altid havde ligget for hende, og fordi hun var blevet usikker. Hendes mor var død; hun ejed huset og en liden formue; hun vilde prøve at hjælpe sig selv. Hun omgikkes ingen i den fremmede by; hun var vant til at drømme og lægge planer uden en fortrolig.

Fra Aksel Aarø kom en forunderlig tidende. Efterat han i New-York havde sunget for et større selskab, havde en gammel rigmand indbudt ham til sig, og siden levede disse to sammen som far og søn. Så fortaltes i byen, længe før der kom brev fra Aarø selv; men dette styrked rygtet i alle dele.

Senere fik Ella et tredje brev fra Hjalmar Olsen; han spurte i ærbødig form, om hun vilde ta det ilde op, dersom han aflagde hende et besøg, når han kom hjem. Han vidste, hvor hun nu bodde.

Før hun endnu var kommet på det rene med, om hun overhovedet skulde svare, læstes i alle norske blad, optaget fra amerikanske, at Hjalmar Olsen havde med ualmindelig dygtighed og med fare for skib og mandskab i en orkan reddet passagerer og besætning på en oceandamper, som havde brudt propellen lige under Amerikas kyst. To dampere var strøget forbi uden at våge et forsøg, så forfærdeligt var vejret. Han havde holdt sig ved damperen i et helt døgn.

Det var en sjælden dåd, han der havde udført. I New-York og senere, da han kom til Liverpool, blev han fejret i sjømandsklubberne, fik ærestegn og adresser. Da han derfra kom til Kristiania, blev udmærkelserne mangfoldige. Stor og staut som han var, samled han let folkehyldest; det holdt på at ta stor stil.

Midt derunder søgte han Ella op. Hun havde gjemt sig vel, hun trodde så ringe om sig selv efter sit nederlag. På forhånd havde hans billede vokset en smule op i overnaturlig størrelse, og når han nu selv kom og hented hende ud med sig, var det, som hun fra stuekvalme atter kom ud i vind og solskin. Ja, hun kjendte lidt af den gamle selvtillid. Hans følelser for hende var de samme; det mærked hun snart, så hun studerte ham. Selskabslivets former havde han, og han tog med værdighed mod hyldning og opmærksomhed; førte ingen utidig tale. Hun havde hørt, at han gjærne tog sig et glas for meget; men hun så intet til det. En vakker kar, ja, en mand som få, — kanske en del slidt, men det var jo de fleste sjømænd. Noget ubestemmeligt ved øjnene var hun ræd, ligesom hans grådighed, når han sad tilbords. Sommetider skræmtes hun også ved det voldsomme i hans meninger. Havde hun været hjemme og kunnet spørge sig for! Men han skulde straks rejse og havde ytret i spøg, at når han nu fridde, så vilde han både forloves og giftes straks. Denne grejhed og hast likte hun. Også kraften, også myndigheden, skjønt hun frygted. Frygted og kjendte sig udmærket ved, at så megen kraft og myndighed netop bøjed sig for hende, og det nu, som alle bejled til ham.

Da fandt hun på noget, som syntes hende svært forstandigt; hun vilde i tilfælde sætte to vilkår: Særeje og aldrig rejse med ham. Om hans kraft og myndighed skulde falde på at bli ustyrlig, så var her

sat en grænse, og hun kunde fra først af gi ham en fornemmelse af, at så liden hun var, hun agted at værge om sig og sit.

Da frieriet kom — det var i en teaterloge, — savned hun imidlertid mod til at sige det. Hun bad om betænkningstid. Det udtryk, han da fik, indgav hende rædsel — for første gang. Hun tænkte ofte siden på det. Istedenfor at følge dette umiddelbare indtryk, gav hun sig til at spekulere over, hvad som vilde hænde, om hun nu igjen sagde nej! Hun havde jo taget imod hans venlighed, skjønt hun vidste, hvad som vilde komme. Vilkårene, vilkårene, — lad dem få afgjøre det! Tog han mod dem, så skulde det så være, og da havde det vel heller ingen synderlig fare. Så skrev hun vilkårene.

Han kom næste dag og bad om de nødvendige papirer, så skulde han selv ordne det, både det med særejet og det med kontrakten; han tog det altså som en forretning og syntes vel fornøjet.

Tre dage efter viedes de. Der var stor højtidelighed og stor tilstrømning; bladene havde nemlig varskud. Hyldning og æresbevisninger bagefter, stas og taler, blandet med vittigheder over hans storhed og hendes lidenhed, — det holdt på fra fem eftermiddag til tolv, ét om natten i nokså blandet selskab. Da det led udover, og champagnen aldrig slutted, blev mange støjende og dygtig påtrængende. Deriblandt brudgommen. — —

Næste morgen kl. 7 sad Ella påklædt og alene i et rum ved siden af soveværelset, som døren stod åben til; derfra hørte hun sin mand snorke.

Ligbleg og stille sad hun, lam af nattens rædsel, uden tårer, uden følelse. Hun delte nattens hændelser i to: hvad der var sket, og hvad der var sagt. Hvad der var sagt, og hvad der var sket, — hun vidste ikke, hvad som var værst.

Denne mands attrå var hidset af dødeligt had!

Første gang hun sagde nej, havde han gjort det til sit livs mål at få hende til at sige ja, det fortalte han. Fortalte, at hun skulde undgjælde for det vanrygte, han var kommet i, — en tredje gangs prostitution, som dette var på vej at bli! Hun skulde betale for alle, hun, som havde våget at sætte krænkende vilkår! Som en ting, som en tøjte skulde han behandle hende.

Hendes beregning skulde han brække halsen over på som på en ræke, — hun kunde bare understå sig til ikke at bli med ombord eller til at ville styre noget selv! — —

Så det, som var sket —! Skallen af en flue i et konglespind, ædt og drukket tom, det var, hvad hun tænkte på.

Men sådan havde hun omtrent kjendt det engang før! Å, gud, natten efter ballet! En løs fornemmelse af, at hin nat blev hun bestemt for denne, ... men hun kunde ikke klargjøre sig det. Derimod spurte hun sig selv, om det, der ikke lykkes for os, bestemmer dybere over os end det, som lykkes?

Tre, fire timer efter sad Hjalmar Olsen ved frokostbordet, tung og taus; men han brugte høflige former, som om intet var forefaldt. Kanske havde han været for drukken til at kunne gjøres helt ansvarlig; eller kanske var høfligheden beregning for at få hende med ombord på et besøg. Han bad nemlig om det, da han var færdig ved bordet.

Men hverken ved trusler eller lokking, hverken til ophold eller besøg fik han hende ombord. Rædslen redded hende.

Nogle måneder efter sad hun i sin fødeby i sit eget lille hus. Bladene gjorde kjendt, at hun ønsked elever i piano og handelsregning. Hun var da frugtsommelig.

En barndomsven af Aksel Aarø kom til hende. Han skulde hilse hende så meget fra Aarø og lykønske hende til hendes giftermål. Hun tvang tilbage

den fremstrømmende bevægelse og spurte sagtmodig, hvordan Aksel Aarø havde det. Jo, rent udmærket; han var bestandig hos den samme gamle mand, som efterhånden var blevet alt for ham. Dette var rigtig noget for Aarø; det passed ham, at én var blevet alt for ham. Og så havde han gjennemgået en kur mod sit arvede onde; han trodde selv, han var blevet helbredet. Hvordan levede så fru Holmbo, spurte Ella. Hun blev forskrækket, da hun havde sagt det; men der var en uvilkårlig bitterhed, som brød frem. Hun havde set fru Holmbo så mager og bleg; fru Holmbo savned ham vel, og det var for meget.

Vennen smilte: »Å, De har hørt det dumme rygte? Nej, Aksel Aarø var bare mellemmand mellem hende og den, hun hemmelig elsked. De to venner bodde sammen i udlandet. For nogen måneder siden var vedkommende på en forretningsrejse i Kjøbenhavn, og fru Holmbo rejste også derned. Men der har vist længe været noget ivejen mellem dem.«

Den kvæld gråt Ella længe, før hun sovned. Hun lå og strøg sin flette, som hun havde draget frem over barmen. Ofte havde hun tænkt at klippe den af; men den var der endnu.

IV.

Hun fik en gut det første år og én til det næste. Så ofte hun var alene, deltes hendes tid mellem dem og informationerne. Manden ydede så godt som intet til husholdningen, uden de korte stunder han var hjemme. Da østes penger ud i flot liv med kammerater. »Ungerne« sendtes afsted til tanten så længe; »en kunde ikke gjøre fire steg i det fillehuset uden at gå gjennem væggen.« Så længe afsagde også hun

sine informationer; hun overkom ikke mere end at opvarte.

At hun ikke kunde være lykkelig, forstod alle; men at hun levede et liv i rædsel, havde ingen anelse om. I rædsel for det telegram, som meldte hans komme, om bare for nogen dage; i rædsel for, hvad da vilde hænde. Når han kom, våged hun ikke en eneste modsigelse, men viste ham og alle de samme frimodige øjne, samme raske lag med det dæmpede i, som gjorde, at hun kom og gik uden at bli lagt mærke til. Når han så var rejst, blev hun med én gang så overtræt efter dagenes og nætternes spænding, at hun måtte tilsengs.

For hver gang han var hjemme, blev han mindre agtpågiven på sig selv, uvornere mod andre; men havde hun forstået, hvorledes mænd med hans udlæg af kraft i regelen er færdige omkring firti-årene (og der er mange af dem i kystbyerne!), så havde hun forstået, at netop dette var nedgangens tegn; han var langt kommen. Hende forekom han bare altid væmmeligere.

Han var lidet hjemme; det hjalp hende. Hun havde foresat sig, at hun og gutterne skulde leve udmærket; det hjalp hende også, men mest hendes rastløse arbejde og alles agtelse. Efter fem års giftermål syntes hun lige nydelig som dengang, syntes også lige frimodig og kvik; hun var så vant til at gjemme sig.

Da var hendes gutter den ene fire, den andre tre år, og de fandtes sjælden andre steder end ude på torvet — i snehaugerne om vinteren, i sandhaugerne om sommeren. Eller på landet hos tanten, deres »bestemor«.

Næst efter at stelle med gutterne var blomsterne hendes kjæreste. Hun havde en mængde af dem, som gjorde huset mindre, end det i grunden var. Gutterne kunde hun lege sig med; men blomsterne kunde hun tænke sammen med. Når hun gav blomsterne

vand, følte hun stærkest, som hun selv pintes. Når hun tørred deres blade, længtes hun efter gode ord, snille øjne. Når hun fjærned tørre kviste, unødige skud, når hun bytted deres jord, gråt det ofte i hende af savn, vælded det op i hende fra det, som ingenting fik.

Fem år altså var gåt, — da en dag det rygte for gjennem al by, at Aksel Aarø var blevet en rig mand; hans gamle ven var død og havde efterladt ham en stor livrente! Snart fortaltes også, at Aksel Aarø for anden gang havde gåt igjennem kuren mod drankersygen; den første havde ikke været heldig; men nu var han helbredet. Man kunde se, som Aksel Aarø var afholdt; for der var neppe nogen, det ikke glæded.

Onsdagen den 16de mars 1892, klokken fire eftermiddag, sad hun med et arbejde mellem sine blomster, da hun måtte se op mod hotellet. I anden etages hjørnevindu stod han, som hun tænkte på; han stod og så ned på hende.

Hun rejste sig, og han hilste to gange. Hun stod endnu, da han kom over gaden i mørk skindhue, sort silkevest med det lange blonde skjæg udover, ansigtet noget blegt, men øjet lysere af udtryk. Han banked på; hun kunde ikke få et ord frem, ikke røre sig. Men da han åbned døren og stod i stuen, sank hun ned på stolen og gråt.

Han kom langsomt frem mod hende, tog en stol og satte sig overfor hende. »De må ikke forskrækkes ved, at jeg kommer så lige til. Det var for morsomt at se Dem igjen.« Nej, som det lød i dette hus, disse få dæmpede ord, hensynsfulde, fortrolige. Tonefaldet var blevet fremmed, men røsten, røsten! Og at han ikke mistydede hendes svaghed, men hjalp hende over! Hun blev efterhånden sig selv fra gamle dage, tillidsfuld, glad, undselig. »Det var så underlig uventet,« sagde hun.

Han lagde ærbødig til: »Det, som i mellemtiden er hændt, stormer da ind på en.« — —

Stort mere blev ikke talt; han havde netop stået færdig for at gå ud, og nu kom svogeren. Han så på hendes gutter ude i snehaugen, han så på hendes blomster, piano, noder; han bad så om at få komme igjen. Det hele varte neppe fem minutter.

Men noget blev igjen i hendes forestilling, — noget som det sirlige blonde skjæg udover silkevesten. Stuen var helliget, pianoet, noderne, stolen, han havde siddet i, ja, gulvtæppet, han havde gåt over; — endog i hans gang var der hensyn til hende. Hun kjendte det som medfølelse i hendes skjæbne, alt, han havde sagt og gjort.

Hun kunde intet mere ta sig for den dag; hun sov neppe den nat. Men det, som foregik i hende, var heller intet mindre end at flytte noget ud i solen fra fem år tilbage — egentlig fra seks, — flytte det ud, som en tar blomster op af kjælderen, der de var sat hen i vinterdvalen, og bærer dem op igjen til våren. Herunder gjorde hun samme bevægelse, vist over tyve gange: hun lagde begge hænder på brystet, den ene håndfladen over den andre, som for at holde brystet nede; det måtte ikke tale for højt.

Dagen efter gik deres samtale lettere. Gutterne kaldtes ind. Efter at ha set på dem en stund sagde han: »Der har De noget reelt, der!« —

Inden kort var de så gode venner, han og gutterne, at han lagde sig på fire og var hest for dem og gjorde andre aldeles nye kunster, som de fandt forfærdelig morsomme. Og så bød han dem på en kjøretur til næste dag! Efter et skarpt tøvejr havde der netop faldt en ualmindelig mængde sne; byen var hvid og føret pånv det ypperste. Før han gik, måtte Ella bede om at få koste ham; gulvtæppet havde ikke været så rent, som det burde. Han

tog kosten fra hende og gjorde det selv; men han havde desværre ligget på ryggen også, så hun måtte få lov. Hun kosted da hans fine jakke, gjorde det så let og net; men det blev aldrig godt nok. Heller ikke foran var han, som han burde være, han måtte ta kosten engang til; hun stod og så på. Da han var færdig, bar hun kosten ud i kjøkkenet. »Hvor morsomt, at De endda har fletten,« sagde han efter hende. Hun blev nokså længe borte og kom ind igjen fra en anden kant. Da var han gåt; gutterne sagde, der var kommet nogen over efter ham.

Næste formiddag kjøretur. Først ud på eftermiddagen kom de tilbage; de havde været inde på Baadshaug, et badested med hotel og ypperlig restauration, derhen folk også gjærne valfartede om vinteren. Hans søsters yngste gut var med, og mens alle tre fulgte hesten hjem til »Andresens på hjørnet«, blev Aarø stående i gangen. Aldrig havde Ella set ham så oprømt; øjnene havde det lysende fra sangen, og så talte han, fra han kom, til han gik. Talte om den norske vinter, som han aldrig før havde set; hvoraf kunde det komme? I mange år havde han på sit repertoire en sang til vinterens pris, den gamle vintervise, som også hun kjendte: »Sommeren sovned i vintrens favn« — jo, hun kjendte den, — og først nu skulde han lære, hvor sand den var? Indtrykket på folket af vinteren måtte jo være afgjørende. Vinteren var næsten deres halve liv! For en sundhed og skjønhed — og for en fantasi den måtte gi! Han gav sig til at skildre, hvad han havde set i skogen idag; brugte ikke mange ord, men billederne var klare. Talte sig bevæget og så derunder på hende som en henrykt.

Altsammen i ét øjeblik; han stod der jo i sine rejseklæder. Men da han var gåt, syntes det hende, at hun aldrig før havde fåt se ham. En sværmer altså, — en sværmer ind i det dybeste, som aldrig

røbed sig til daglig? Dette sværmeri var sangen bud fra? Derfor førte hans røst alle med ind i et andet rige? Hans tungsindige far, — når han vilde drikke, stængte han sig inde med sin violin, spillede og spillede, til han lå der. Havde også sønnen havt denne skyhed for folk, denne henrykkelse i sit eget sværmeri? — —

Gud ske lov, Aksel Aarø var reddet! Lige ud af sit sværmeri havde han set så på hende —! Nu først trængte det ind; hun havde været for optaget af det ny ved ham selv. Nu først trængte det ind, — trængte ind med en stor varme, en betagende frygt og fryd, et glædesbud, som endnu bævede af tvil. Skulde hendes livs bestemmelse nærme sig —! Hun kjendte, hun blev rød, hun kunde ikke mere være stille, hun gik bort til vinduet for at finde ham igjen der, senere rundt for at søge, hvad hun selv skulde tro. Hvert ord af ham til hende, hver mine og rørelse, fra han første gang kom her, blev nærværende; men de syntes alle så vare, næsten sparsomme. Just det var ynden ved dem. Hans øjne havde nu tolket dem, og disse øjne svøbte hende ind, hun gav sig aldeles over i dem.

Pigen stak ind et brev; det var et julekort i en konvolut uden påskrift fra Aksel Aarø. Et af de sædvanlige julekort, forestillende en del ungdom på ski; nedenunder stod trykt:

»Den hvide vinter
har røde roser.«

På den anden side med sirlig, rund skrift: »I skogen idag måtte jeg tænke på Dem. A. A.« Det var alt. — —

Men sådan er han; han siger ikke mere. Når han går forbi et vindu, deri et sligt kort står, så tænker han dog på mig. Og han tænker ikke alene

på mig, men han sender mig en tanke. Eller tog hun fejl? Ella var beskeden; dette overfor hende kunde dog vel ikke mistydes? Julekortet, ... var det ikke et forbud? De to unge par på det, og ordene, ... han mente dog vel noget med det?

Hans henrykte øjne kom igjen, de ikke alene indsvøbte, de kjærtegned hende. Hun husked ikke bagover, hun tænkte ikke fremover, bare ånded langt ud, levede. Endnu i den måneklare nat lå hun på sin seng — ikke bare lysvågen, men en gjennemskinnet. Nu, nu, nu, hvisked det. Havde hun holdt fast ved sit livs drøm, også da virkeligheden syntes så grusom, så havde hun stået sig; fordi hun var blevet usikker på den, blev alt usikkert. Men jo større lidelsen havde været, jo større skulde kanske saligheden bli! Hun sovned ind i noget kridhvidt, som hun tog over med i sine drømme; hun vågned mod lette, lyse skyer, som spredtes for de sammenstimende tanker om, hvad som vented idag. I natten var det blevet færdigt altsammen; hun vågned med den fuldeste sikkerhed. Idag skulde det ske. Han havde ikke sagt ét ord; denne hans undseelse elsked hun højest af alt hos ham. Netop den var det sikre pant. Idag skede det.

V.

Hendes badning tog lang tid, hendes pleje af håret næsten længer endda. Op af sin kommode, som var den samme på samme plads, som hun havde brugt fra barn af, — op af dens nederste skuffe tog hun frem det allerfineste undertøj, hun havde båret. Båret bare én gang, nemlig på sin bryllupsdag — før vanhelligelsen. Aldrig siden. Men idag, — nu, nu, nu! Hvert stykke, hun tog på forresten også, det

var, hvad ingen anden havde rørt. Hun vilde være som den, hun havde været i sine drømme.

Hun gik ind til gutterne, som var vågne, men ikke klædte: »Hør, gutter, idag skal Tea følge dere til bestemor!« Stor tilslutning — også af Tea, for det betydde en fridag. »Mama, mama!« hørte hun efter sig, da hun løb ned i kjøkkenet for at ta sig en kop kaffe, og så afsted. Først vilde hun ha blomster, så vilde hun afsige sine informationer. For nu, nu, nu —!

Ude på gaden huskede hun, det var for tidlig at søge nogen. Så gik hun en tur udenfor byen, den friskeste, lyseste, hun havde gåt. Hun kom tilbage, akkurat som fru Holme åbned. Da Ella trådte ind, holdt »Blomsterfruen« en kostelig buket i hånden, færdig til at sendes bort. »Den vil jeg ha!« ropte Ella, hun lukkede døren bag sig. »De?« svarte fru Holme lidt mistroisk; buketten var meget dyr. »Ja, jeg! Jeg må endelig få den!« Ellas lille grønne pung var alt oppe. Buketten var bestilt fra byens rigeste hus, og fru Holme sagde det. »Det gjør ingenting!« svarte Ella. Så megen ærlig tilbedelse af en buket havde den anden aldrig set, — og Ella fik den.

Derfra til Andresens på hjørnet; en af handelsbetjentene tog timer hos Ella i handelsregning; hun vilde sige ham af og få ham til at varsku hele det store parti. Hun bad ham om det med tændende øjne, og han lovede det med ild. Det lækreste røde sjal hang lige foran hende. Det måtte hun ha over hodet idag, når hun kjørte ud; for at hun skulde kjøre ud idag, derom var ingen tvil! Andresen selv kom til, just som hun spurte på sjalet; han så et snev af hendes blomster inde i papirpakken; »det var da dejlige roser,« sagde han. Straks brød hun én af og gav ham. Fra rosen så han bort på hende selv; hun lo og spurte, om han vilde slå lidt af på sjalet; nu havde hun ikke fuldt så mange penger

igjen. »Hvor mange har De?« spurte han. »Akkurat en halv krone for lidet.« Han lagde selv sjalet sammen for hende. — På gaden traf hun Cecilie Monrad; Ella spillede med en søster af hende og slap nu at trave lige til den andre ende af byen. Alt lykkes for mig idag. »Har De læst om de to, som dræbte sig sammen i Kjøbenhavn?« spurte Cecilie. Jo, det havde Ella; frøken Monrad fandt, det var gyseligt. »Hvorfor?« — Jo, manden var jo gift. — »Sandt nok,« svarte Ella; »men så elsked de!« Hendes øjne var et glødhav, Cecilie slog sine ned og blev rød. Da tog Ella hendes hånd og trykked den. — Der faldt jeg lige op i en kjærlighedshistorie, tænkte hun og fløj mer, end hun gik opover mod villabyen; hendes fleste elever bodde deroppe. På et tag så hun to stær, de første iår; tøvejret for nogen dage siden havde vel narret dem. Men ikke at stærene var forknytte; nejda, de elsked! »Mama, mama!« hørte hun i det samme. Hendes gutter var det så tydeligt! Hun havde vel tænkt på dem, da hun så stærene. Så optaget var hun af det, at hun kom for langt ud på vejkanten; derved trådte hun på en fjæl-stump, som bikked op; hun havde nær faldt. Men under fjælen var der vår; der stod nemlig igjen fra tøvejrstiden — jamæn var det løvetand! Så lej den kan bli længer ud på sommeren, — som første mand er den velkommen! Hun bøjed sig ned og tog blomsterne. Hun putted dem ind til roserne; løvetanden så fatteslig ud der; men de første iår og fundne idag!

Herefter var hun aldeles overgiven. Hopped nedover bakkerne, da hun var færdig; hilste kjendte, halvkjendte lige, og da hun atter så Cecilie, lagde hun blomsterne fra sig, laged en snebal og sendte hende i ryggen.

Hjemme fik hun gutterne indpakket og i slæden sammen med Tea. »Mama, mama!« ropte de

og pegte op mod hotellet; der stod Aksel Aarø og hilste.

Straks efter kom han over. »De er nok rent alene?« han gik fremover til hende. — »Ja;« — hun stelte med blomsterne og så ikke op, for hun skalv. »Er her fødselsdag i huset?« — »De mener for blomsternes skyld —?« — »Ja. Det var da dejlige roser! Og de der i glasset? Løvetand!« — »De første iår.« Han så ikke på dem. Han stod og famled, som betænkte han sig på noget. »Får jeg lov at synge for Dem?« sagde han endelig. — »Ja, kjære —!« hun forlod blomsterne for at åbne pianoet og skrue stolen ned — og drog sig beskedent tilbage. Efter et længere og dæmpet forspil begyndte han på »Solfaldssangen« af Ole Olsen, helt stille, ja, som han havde talt og været, siden han kom ind. Ingensinde havde han sunget skjønnere; hans sangkunst var blevet så meget større. Men i røsten var samme, nej, endnu trøstesløsere smerte end den, hun havde hørt første gang. »Sorg, sorg, — å, jeg er fortabt!« — hun hørte det igjen så grangivelig. Da han slutted første vers, sad hun foroverbøjet og gråt; hun havde ikke engang forsøgt at lægge bånd på sig. Det hørte han og vendte sig; — lidt efter følte hun ham røre ved fletten, ja, syntes, han kyssed den; han havde i alle fald bøjet sig helt nedover hende; for hun mærked hans ånde. Men hun løfted ikke hodet; hun turde ikke.

Han gik bortover gulvet. Kom igjen, gik atter bortover. Da stilned det i hende, hun sad urørlig og vented.

»Skal jeg få lov at kjøre Dem en tur idag?« hørte hun. Hele dagen havde hun vidst, de skulde kjøre sammen, så hun blev ikke forundret. Ligesom det nu var gåt i opfyldelse, kom det andre. Altsammen. Hun så op gjennem sine tårer og smilte.

Han smilte også: »Jeg går efter hesten.« Og da hun intet svarte, gjorde han det.

Atter bort til blomsterne. Hun havde altså ikke fåt gi ham dem. De par stykker løvetand vilde hun kaste væk. Som hun løftede dem op af glasset, faldt de ord hende ind: »Der har De noget reelt, der.« Ordene var så vist ikke sagt om løvetanden; men de havde meldt sig ofte siden; det var ikke underligt, de meldte sig nu. Hun lod løvetanden stå.

Aarø blev længe borte, mer end en time. Men da han kom, var han stort oprømt. Han sad bag på en flot dameslæde i den elegante skindbesætning fra igår, den kostbareste, hun havde set, hilste ind med pisken, talte og lo med både barn og voksne, som samled sig om ham, mens hun fik på ydertøjet. Det var snart gjort; hun havde ikke meget, trængte det heller ikke.

Han rejste sig straks, hilste, tog mod hende, pakked hende ind og satte afsted i trav. Under det bøjed han sig ned og hvisked: »Som De var snil, der vilde ta med!« Hans røst var så varm, men hans ånde var en anden end sist. Straks den prægtige hest havde sagtnet farten, bøjed han sig atter forover: »Jeg har pr. telefon bestilt lunch på Baadshaug. Den står færdig, når vi kommer frem. De har vel ikke noget imod det?« Hun drejed på sig for at vende hodet opover mod ham; de næsten mødtes: »Jeg har glemt at takke Dem for kortet igår.« — Han blev rød: »Jeg angred på det bagefter,« sagde han; »men i det samme jeg så det, måtte jeg tænke på Dem; som De passer herude!« Nu blev h u n rød og drog sig tilbage. Da hørte hun lige ved sig: »De må ikke bli vred. Det plejer at gå så, at når vi skal rette på en dumhed, så gjør vi én til.« Hun kunde nok ha lyst til at se hans øjne, mens han sagde det der; men hun turde ikke. I alle fald var det mere, end han havde sagt hidindtil.

Ordene faldt som i dun. Før idag havde hun nær mistydet hans tilbageholdenhed, — men hvor gjorde den ikke alting skjønt; hun tilbad den. »Om en stund kommer vi ind i skogen; der skal vi holde og se os om,« sagde han. D e r, tænkte hun! Han kjørte på i raskt trav; hun fryded sig, fryded sig. Solen tindred på sneen, luften var varm, hun måtte løse på hodeklædet, og det hjalp han hende med. Atter kjendte hun hans ånde; der var noget — ikke af tobak, finere, behageligere, men hvad var det? Det ligesom svarte til ham selv. Hun befandt sig så vel, med slig overflod af lykke i landskabet, de nu kjørte frem i, og som blev bestandig vakrere. Til den ene side af vejen fjældene, de hvide fjæld, som solen gav rødligt skjær; fremenfor fjældene hejer, tildels skogbevokste, og mellem hejerne lå gårde. Snart slutted gårdene, og det blev skog, bare skog. På den andre siden af vejen havde de hele tiden havet, men mellem dem og havet flade strækninger, kanske myrer. Havet selv gråsort mod snejarden; det talte ind fra en anden kant af livet. Om evig uro, salt alvor, bare protest på protest mod sne-idyllen.

I tøvejret havde grene, stammer, gjærder været våde; den første sne, som da kom, var også våd af sig og klæbed godt fast. Men da så dette frøs sammen, og sne-yret blev ved lige overvældende, danned sig figurer over de første stivnede former, som en sjælden får se magen til. Tyngden i den første våde sne gjorde, at den seg nedover, hefted ved en eller anden ujævnhed og der samled sig; eller gled ind under grenene, eller ned på begge sider af gjærdetoppene. Når dette nu øged sig i fyk og stille, så kom de snodigste dyr frem, — hvide katter, hvide harer, som klored op efter trælæggene med krum ryg og strakt forkrop, eller som manøvrerte under grenene, eller som skjød ryg oppe over garstaurene. Lådne hvide dyr, ofte så store som måren, men endog

så store som gaupen, ja, tigeren. Dernæst alle slags smådyr, hvide mus, røjskatter, opover og nedover og bortover. Og alle slags rariteter, posemænd, som hang efter benene, pjerrot'er, nisser oppe på garstaurenes yderste spidser, mandslinger med rygsækker; eller en henslængt hue, en natkappe, et dyr uden hode, et andet med hale af uhørt længde, en stor våt, en omvendt vandkande. Sommesteds bart, sort løvværk som forsiringer på den hvide væg, andre steder svære snefang i nåletrærne med grønt over og under, magtfulde farvemængder mod hverandre.

Aarø holdt stille; de steg begge af.

Da jog en helt anden indtryksrække frem. Lige ved dem lå en gammel fyr af en stamme, halvt væltet i livets leg. Men drømte han ikke nu i vinteren den skjønneste drøm, nemlig, at han var ung? I overgiven opbygning af snehvid herlighed havde han glemt al værk og brøstfældighed; skjult var mosen i hans hud, rodens råddenskab var overbredd, sårene efter de tabte grene usynlige. En skrøbelig grind var taget af og stod lænet til gjærdet, brusten og ubrugelig. Også den havde vinterens kunstnerhånd søgt op og fornyet; nu var den et arkitektonisk mesterværk. De hældende, mørke gjærdestolper var unge dandyer med hatten på skakke og muntre miner. De gamle skiddengrå, mosædte garstaurer, — paradiset kan ikke drømmes bag en skjønnere indhegning! Deres svaghed var i opstandelsen blevet deres styrke, sprækker og kvister i veden sneens ypperste bygningsgrund, hvert hul stoppet til med en skydot af himmelske krystaller; vansirende ujævnheder lige fra den tid, de klovedes, var nu kysset og dækket, lunet og smykket, alle fejl optaget med i de hvides samfund.

En segnende løe nedenfor vejen, en vel aftjent moderfavn for løv og torv, — også opsøgt og overgydt ødslere end verdens rigeste brud. Af himlens eget fang drysset fuld til sådan overdåd, at sneen hang

i hvide faner indtil over en halv meter udover taget, somme steder foldet op igjen med høj kunst. Den gråsorte væg ind under fanerne så derved ud som gammel persisk vævning; hele løen var færdig for at stå ind på scenen i et Shakespearsk drama. Bergene bag, hejerne foran, begge glødende i solen som engang i gydningens hoseanna.

Ella hørte idelig fra det fjærne to spæde: »Mama, mama!« ind i alt dette. Da hun skulde se sig om efter sin følgeslager, sad han på slæden, helt betagen, mens tårerne randt nedover hans kinder.

Snart kjørte de videre, men langsomt. »Jeg husker denne sølede vej,« sagde han; røsten lød så vemodig; »trærne skygged, så den sjælden blev tør; men nu er den da fin nok!« Så drejed hun på sig og løfted hodet mod ham: »Å, syng lidt!« Han svarte ikke straks; hun angred, hun havde bedt; men så sagde han: »Jeg tænkte på det, men så kom der slig bevægelse over mig. — Sig nu ikke noget på en stund, så kanske jeg kan. Den gamle vintervisen nemlig.« Hun forstod, han kunde ikke synge, før det blev rigtig sandt for ham selv. Slige tause sværmere, tænkte hun, blev kræsnere på det, som var ægte. Det meste var dem ikke ægte nok. Derfor vilde de så gjærne beruse sig også, de vilde bort, de måtte skabe sig en verden for sig selv. Ja, nu sang han:

Somren sovned i vintrens favn,
vintren rejste sig, dækked til,
»rolig,« sa' han til elvens spil,
»rolig,« sa' han til gård og havn.
Tause blev de så, skogerne.
Hjemme hørtes kun slogerne.

Al den ting, som var somren kjær,
fint forvartes til næste gang;

hvile fik det for al sin trang,
markens spirer og vand og trær.
Gjemtes som kjærnen i nødderne,
mulden smuldred om rødderne.

Alt, hvad somren af sygdom led,
pestfrø over dens liv og frugt,
vintren dræbte i frost og flugt, —
vågne skal hun i fjældblå fred,
toet af sneen og vindene,
hilset af sundhed i sindene.

Over den sovendes høstgrå bryn
vintren strødde så fager drøm,
stjærnehøj, hvid-hvid i nordlys-strøm
bar den hende fra syn til syn
gjennem de lange døgnene
frem, til hun opslog øjnene.

Han, som skjældtes for ond og vred,
lever for det, han ej får se;
han, som skjældtes for morder, han
skjærmer og tor hvert år vort land, —
gjemmer sig så i fjældene,
til det blir kaldt om kvældene.

De mange små dombjælder fulgte sangen som et spurvekvidder; hans røst ljomed mellem trærne, menneskeåndens gudstjeneste i de hvide haller.

Én dag, følte Ella, betalte for tusen. Én dag gjør det samme, som vintervisen fortæller, vugger en træt sommer, dæmper dens sygdomsspirer, smuldrer mulden for den ny, gjør nerverne stærke og den mørkeste tid lys. I den samles alle vore lange drømme. Hvad skulde der ikke blevet også af hende, så liden hun var, om hun havde fåt m a n g e slige

dage? Hvad kunde hun så ikke blevet for gutterne sine? —

De kom frem til en lang, hvid bygning mellem to fløjbygninger, alle af træ. På tunet stod mange slæder med opspændte skjæker; her var altså flere selskaber komne. En staldkar tog mod deres hest; den tjener, som skulde opvarte dem, en tysker, var straks ved hånden for at hjælpe dem, og en barhodet mand med jovialt ansigt kom til; det var Peter Klausson! Han syntes at ha ventet dem og vilde endelig hjælpe Ella af med tøjet. Men han lugted af kognak, eller hvad det var; for at bli ham kvit spurte hun efter det værelse, de skulde spise i. De blev vist ind i et varmt, koseligt rum med opdækket bord; Aarø hjalp hende der af med tøjet. »Jeg holdt ikke ud Peter Klaussons ånde,« sagde hun. Da smilte Aarø.

»I Amerika har man råd for sligt.« — »Hvad mener De?« — »Man tar noget, som gir anden ånde.« — Lidt efter bad han om undskyldning for, at han måtte ordne et og andet. Hun var altså alene, indtil det banked på; det var atter Peter Klausson! Han så hendes forundring og smilte: »Vi skal nok spise sammen,« sagde han. — »Skal vi det?« Hun så på bordet; der var dækket til fem! — »Har De nylig hørt noget fra Deres mand?« — »Nej.« — Lang pause. Er Peter Klausson selskab for Aksel Aarø? Hendes mands beste ranglebror? Aarø, som bare vil ha det, der er ægte? Men med det samme, hun havde tænkt det, måtte hun medgive, at Peter Klaussons umiddelbare natur var fuldkommen sanddru, hvad han så forresten var.

Tjeneren bar ind en kurv med vin, men lukked ikke døren efter sig, før han udenfra havde løftet ind mere, nemlig champagne i is. »Skal vi ha så meget vin?« spurte Ella. — »Jeg ser det,« svarte Peter Klausson; han fryded sig synlig. — »Aarø drik-

ker jo ikke vin?« — »Aarø? Han bad mig komme hid idag — jeg så tilfældig op til ham, — og da drak vi den allerfineste kognak, vi to.« — Ella vendte sig mod vinduet, for hun kjendte, hun blegned.

Snart kom Aarø ind, så beleven og fornem, at Peter Klausson måtte drage hænderne op af bukserne; han våged næsten ikke at tale. Aarø meddelte, at han havde inviteret Holmbo's; men netop nu havde de sendt afbud; de tre måtte lade sig nøje med hverandres selskab. Han førte Ella tilbords. Det viste sig, at Aarø var den elskværdigste, den mest erfarne vært. Han talte engelsk med den tyske tjener og gav stadig små vink med hensyn til anretningen, dækked tjenerens synder, fik småting til at ta sig ud, — altsammen så en neppe lagde mærke til det. Samtidig holdt han en jævn samtale i gang med små anekdoter ifra sit selskabsliv. Han skjænkte aldrig selv; når han drak, skalv han på hånden. Også før havde hun trod at se, han gjorde det; nu pinte det hende.

Første ret var østers, og deraf spiste hun godt; hun var meget sulten. Men senere kunde hun mindre og mindre følge med; ja, tilsist var det, som halsen snøred sig sammen. Hun kunde gjærne gråte istedenfor at spise og drikke.

Først var det hende ikke rigtig klart, hvorfor. Nok, at dette var noget så helt andet end det, hun havde drømt om; den herlige dag holdt på at bli til skuffelse. I førstningen tænkte hun: dette tar vel engang slut, og så får vi det hyggeligt hjemover igjen. Men efterhånden som hans humør steg, blev der vist hende al tænkelig opmærksomhed, ja, hun blev feteret af begge kavallerer i forening — til hun gjærne kunde skrige. Efter måltidet blev hun ved Aarøs arm ført elegant ind i et andet rum, som også var holdt i beredskab, — koseligt, staseligt med piano.

Kaffen servertes straks (med en *avec*), og umiddelbart efter bad herrerne om undskyldning, de måtte få røge et øjeblik, det skulde bare være kort. De gik — og lod hende alene. Dette var nu ikke engang længer høfligt, — og nu først forstod hun, at det ikke var dagen alene, men Aarø, som var blevet en anden, end hun havde tænkt! Det store mørke fra balnatten holdt på at drage indover hende; hun kjæmped mod, hun rejste sig og gik, vilde ud, som kunde hun der finde ham igjen sådan, som hun havde ham i sin forestilling. Hun søgte tilbage til første rum, fik på sig sit røde sjal og var netop kommet ud på den brede plads foran bygningen, da tjeneren fra middagen kom efter hende og sagde noget på engelsk, som hun først ikke forstod; hun var nemlig for optaget af sit eget til straks at kunne skifte sprog. Tjeneren fortalte, at den ene af hendes rejsefæller var blevet syg; den anden var ikke til at se. Endnu da hun forstod ordene, sansed hun ikke, hvad det var, men fulgte ham mekanisk. Undervejs husked hun, at Aarøs tunge ikke var helt lydig, da han efter *avec*'en bad om lov til at gå ud og røge lidt; han havde da vel ikke fåt slag —!

De gik forbi røgerummet, der i forbifarten syntes fuldt — i alle fald af røg og latter. Døren åbnedes til et lidet rum ved siden af; der lå Aksel Aarø på sengen; han måtte ha listet sig derind alene — kanske for at drikke mere. Han havde nemlig taget med sig ind en liden tyk flaske, som stod på et bord ved sengen. Ovenpå lå han selv fuldt påklædt med slukte øjne, uden evne eller følelse; han sagde til hende: »Tip, tip, peté!« Han gjentog det med udstrakt finger: »Tip, tip, peté!« Begge gange i fistel. Var det Peter? Trodde han, hun var en mand? Bag ham på puden lå noget låddent; det var en *toupet*; nu så hun, han var skallet i kronen.

»Tip, tip, peté!« hørte hun efter sig, da hun styrted ud. — —

* * *

Der har ikke mange labbet fattigere afsted efter en landevej end Ella tilbage til byen, så fort hun kunde på sine korte ben, i finsko og vinterhyre. Den tunge kåbe fra kjøreturen var opknappet, sjalet bar hun i hånden, men endda svedte hun, så det silte; den forestilling var over hende, at det var drømmene, som laved af hende!

I førstningen tænkte hun bare på Aksel Aarø, den ulyksalig fortabte! Imorgen eller iovermorgen var han rejst fra landet, hun vidste det fra før, — og denne gang for alle tider!

Men når hun rigtig skulde tænke sig det så forfærdeligt, som det var, lå *toupet*'en på hodepuden og sagde: »Det var nok ikke alting så ægte med Aksel Aarø?« Jo, jo, — hvad kunde han for, at han så tidlig blev skallet? Hm, svarte *toupet*'en, han kunde ha tilstået det.

Ella strævede frem. Heldigvis mødte hun ingen, ej heller kom nogen efter af alle dem, som nu var på Baadshaug; hun måtte jo se komisk ud, svedende og gråtende med opknappet ydertøj, i finsko og med sjalet i hånd. Flere gange prøved hun at sagtne farten, men oprøret i hende var for stort, og så var det hendes natur at stræve frem.

Men i hendes jagede blod meldte det kraftige spørsmål sig: havde du nu, Ella, villet undvære alle drømmene dine, siden det gang på gang har gåt så ynkelig? Da stortudede Ella og svarte: ikke for hele mit liv! Nej, for drømmene er det beste, jeg har havt; de har lært mig at holde ud, de har givet mig, hvad jeg kan måle alt det andre med, så jeg aldrig holder noget for højt, som er lavt. Nej, drømmene

mine, dem har jeg vævet omkring barna mine også, så jeg har tusen gange mere moro af dem nu. De og så blomsterne, det er, hvad jeg har. Og hun tudede og strævede på.

Men nu har du jo ingen drømme igjen, Ella! — —

I førstningen vidste hun ikke, hvad hun skulde svare til det; det syntes jo altfor sandt, så altfor forfærdelig sandt, — og *toupet*'en viste sig igjen.

Netop her havde Aarø sunget den gamle vintervisen. Ligesom dombjælde-kvidret havde fulgt visen, således fulgte nu, med spæde røster, »mama, mama!« uafladelig hendes gråd. Det var ikke underligt, for det var gutterne, hun løb til; men nu meldte de sig, som det var dem, hun skulde drømme over. Nej, nej, »der har De noget reelt, der,« svarte det med Aarøs røst; hun husked ham sige det, hun husked hans vemod ved det. Havde han virkelig tænkt på sig og hende — og på gutterne og hende? Havde han målt sin egen skrøbelighed med deres sundhed og fremtid? Hun kom langt bort fra gutterne; hun var igjen med ham indi alle hans ord og blik for at tyde gråden; men derunder brød savnet og smerten op igjen som aldrig før; hele livet var forbi, drømmen for gammel i hende, for stærk, for kjær, rødderne kunde ikke rykkes op, umuligt! De var jo omkring alt, hun den næste dag skulde se på, røre ved, ta sig for! — — Til al fortvilelse kom den, at gutterne ikke var hjemme; hun kom til tomt hus.

Men der var kræfter i hende. For da hun kom hjem og havde badet og lagt sig, og måneskinnet fra igår kvæld så ind, og da dette nævnte, hvad de havde havt sammen, vælted hun sig i sengen og gråt højt som et barn; her kunde ingen høre hende, ingen komme ind. Hendes hjærte var ungt, som da hun var sytten år; det kunde og vilde ikke gi op!

Hvad var det så, hun egentlig havde villet idag?

Ja, det vidste hun ikke; — nej, hun gjorde ikke! Hun vidste bare, at d e r var hendes lykke, og så havde hun ladet stå til! Nu lå hun her skuffet og bedraget på en måde, som vist få havde været.

Hun tålte ikke at vanhellige ham heller. Derfor strøg vintervisen forbi med hans røst, god, bredladen, sorgfuld; den vilde ligesom ordne det for hende. Og lydig som et barn lagde hun sig til rette og lyede. Hvad sagde den? Jo, den sagde, at drømmene bandt sammen to somre, den, som var, og den, som langsomt arbejded sig op pånyt, takket være drømmene, der havde våget. Den sagde også, at drømmene var noget for sig, ofte højere virkelighed end forholdenes. Hun havde jo ofte følt det så, når hun stelled med blomsterne sine.

Under al hendes uregjerlighed i sengen var fletten kommen på siden af hende. Vemodig drog hun den frem; han havde kysset den endnu idag.

Og så lagde hun sig på siden og tog den mellem sine hænder og gråt.

»Mama, mama,« hvisked det. Og således sovned hun.

IVAR BYE.

Ved hans dødsleje gav jeg mig selv det løfte, at så snart hans historie engang kunde fortælles, skulde jeg gjøre det. Men jeg vidste, at i den første menneskealder derefter kunde det neppe ske.

* * *

Nu har offentlig for alles øjne hændt noget i Norge, der går lige til mig og spør: Er tiden ikke nu inde?*)

Ivar Byes navn vil være kjendt af de fleste, som så det norske teater bli åbnet i Kristiania. Indtil femtiårene var vi kunstnerisk et lydland under Danmark; vi var uden dramatisk literatur, uden skuespillere og ifølge mange dannede nordmænds mening absolut udygtige til at få nogen af delene, — indtil Ole Bull viste godtfolk, at der endog var et stort skuespillertalent i folket, og at stykkerne kom af sig selv. Efter Bergens norske teater, som han oprettede, rejste Kristiania norske teater sig, sat igang af endel patrioter; den eneste gjenlevende af dem er gamle overlærer

*) En begavet arbejder var i 1894 valgt til stortingsmand for Trondhjem, men angav sig derefter selv som straffet for nogle ungdomsforseelser. Udg.

K. Knudsen*). Men på det norske teaters åbningsdag var Ivar Bye med. En mørkladen, bredskuldret mand med smal midje, et hode så smukt af form, så godt og ædelt af ansigtsudtryk, at ingen glemte det. Panden bred og høj, håret næsten sort, øjenbrynene buede, en ørnenæse, tynd, fin, — og så de gode, grå øjne med en skjælm i, straks han talte. Da drog munden også gjærne op til smil, fuld af erotik og med glimt i af ypperlige tænder i bred runding. Disse grå øjnene og munden gjorde god tjeneste sammen, gjorde uafladelige erobringer blandt mænd som kvinder, gamle og unge. Men i det tyste. Skjønt hans hode bares løftet på en ret lang hals, og skjønt hagen var fremtrædende og vidned om mod, og skjønt det magre brunlige ansigt loved energi, — han kom altid dæmpet og iagttagende.

Kroppen havde to lyder; den var ikke rundladen, men heller fladtrykt, og knærne var ikke fri for at gå ud fra hverandre. De fleste så det ikke; de hefted sig ved hans smukke gang, idet de følte dens behagelige rytme. Aldrig har nogen nogetsteds set ham i forgrunden; men der de fik øje på ham, drog han de finere naturer til sig. Også de andre følte, at her var en mand af race.

Og det var han. Af en gammel norsk embedsfamilje med arv fra vore ældste ætter. Han hed ikke Bye.

Hans bestefar havde som embedsmand begået kassesvig, og skjønt omstændighederne ikke var bare graverende, følte børnene det som slig skam, at de tog et andet navn. Ivars far var ætlet til officer, jeg tror også, han var på krigsskolen; men ved faderens fald måtte han lade sig nøje med at bli sergeant.

Hver Molde-skolegut fra min tid husker sergeant Bye, når han var inde i byen og da bestandig fuld.

*) Døde i 1895. Udg.

En middelstor, bredskåren kar med stor ørnenæse og med en viss værdighed i sine bevægelser. Selv når han var som allerfuldest, bevarede han den. Han trivdes ikke i de omgivelser, han var sunket ned til, og så skabte hans romantiske naturel sig en del solrige stunder, deri han legte storkar. Alle roste hans godhed og retskaffenhed.

Sønnen havde samme dragning op fra bondelivet. Herude ved sjøkanten var det dengang både snævert og fattesligt. Han sad som gjæter og drømte om at løfte ætten til fordums herlighed; han fortalte disse store drømme til sin lille søster og ellers til ingen. De to søsken holdt sig for sig selv.

Lille Ivar havde et utroligt talent til at pynte hende og sig. »Til at gjøre noget af intet eller af en ubekvem materie,« som min tids religiøse lærebog definerede »skabelsen«. Til belønning for dette talent fik han, da han blev ældre, faderens udslidte uniformsklæder vendt og tilskåret, så han en dag kunde vise sig i byen i blå klædesklær, med blå hue! Det var vist den øverste højtidsdag i hans liv. Han beundredes også straks for sin ualmindelige skjønhed. Selskab med andre end den højere skoles elever forsmåede han. Han fortalte mig senere, hvor han længe forgjæves brændte for at få komme med i de store, fornemme gutters leg. Og det lykkedes, — takket være især én, herren over alle de andre. Den lille guts hengivenhed og stolthed kjendte ingen grænse.

Her fik han da sin første forelskelse. Det var ikke i en pige, men i denne, som tog sig af ham, en næsten voksen kammerat, vakker, forvoven, herskesyg, allerede ret livserfaren, allerede nokså fordærvet. Men det forstod ikke Ivar, han bare beundrede hans flothed, hans kommandoevne, hans nedladende bevågenhed — og måske især hans store skjønhed, hans høje, slanke figur, hans ualmindelige hvide hud til sort hår. Det raske befalende lag og kvindernes hyl-

dingsgaver til ham må heller ikke glemmes; det var noget for gutten aldeles nyt. Her var herretypen, guttens ideal.

Blandt alle disse kammerater var Ivar den mindste og smidigste, når det galdt skøjerstreger, som der var fare ved, f. eks. at stjæle æbler eller bær i haverne og være borte, når ejeren eller andre hørte støjen og kom til. Hvergang de havde gjort noget sådant som at spænde en snor over vejen, så bønderne, når de kom fulde fra byen, faldt i den, og hestene løb ud, eller når de havde skåret fanglinen over på bøndernes både, så de drev af ud på havnen, ... hvergang de havde gjort noget sådant uden at bli opdaget, holdt de det for »en bedrift«. At høre tale om det i byen og på bygden var stor svir.

Der levede en gjærrig, sinna enke med en handel og en stor have i byens ene ende; med denne sinnatagg lå de formelig i krig, d. v. s. de vidste, hvem de gjorde fortræd; men hun vidste ikke, hvem hun satte vagt ud mod, hidsede hund på, skjældte ud og truede i de mørke høstkvælder. De drev dette så langt, at de følte sig nødsaget til at gjøre mere. Førerens forslag, at de en kvæld skulde liste sig ind i butiken, når der var lukket, og føre bort hendes småpengeskål, (de vidste, hvad skuffe den stod i) fandt almen tilslutning. Det var rigtig »en storspas«; hendes raseri måtte gå over til »begavelse«. Den yngste og smidigste blev kommanderet ind gjennem kjældervinduet, de andre stod vagt.

Men hvordan det nu gik, — denne yngste og smidigste blev opdaget. Og da fik sagen med én gang et udseende, som ingen af spasmagerne havde tænkt sig.

Detaljerne i det husker jeg ikke længer. Det afgjørende var imidlertid, at han, som på befaling udførte det, gav skålen fra sig og havde ingen fordel af det — og var dog den eneste, som blev fakket, ankla-

get og dømt. De andre var »bra mands barn«. Der var også flere konfirmerte blandt dem; for dem vilde straffen blevet altfor alvorlig; ti den tids love var strænge.

Så gik de andre gutter og deres forældre på ham med bønner og løfter; fangevogteren gav fri entré. Det havde slet ikke været nødvendigt at bede ham ta alt på sig; han havde gjærne givet sit liv for kammeraterne. Især for ham, den høje med den hvide hud og det sorte hår. Det var ham en fryd, da endelig også denne kom og sagde: »Du skal ikke komme til at angre det«. Og klappede ham over håret.

Vist gjorde det vondt, da far og mor kom og ikke kunde forstå sig på ham. »Han, som altid havde været så snil og bra, han skulde nu bli deres skam«. Gutten gråt bitterlig sammen med dem; men taug.

Ligeså blev det en svær dag, da han i sine pene blå klæder måtte ombord på dampskibet; han skulde føres til Trondhjems tugthus »for at konfirmeres«. Han fik lov at stå ved rælingen og se på byen; han vilde nemlig passe på, om ingen af dem, han gjorde rejsen for, var dernede i en af bådene. Han fik stå ved rælingen, til dampskibet gik. Men ingen af dem så han.

På tugthuset blev han alles yndling fra samme dag han kom. De syntes synd i den vakre, snille gutten; de kappedes om at gjøre noget for ham, så han kunde komme sig frem, når han engang slap ud.

Her på Trondhjems tugthus blev han altså konfirmeret. Her læste han, regned, skrev han, og før han kom ud, var han i al stilhed sikret plads hos en af byens beste familjer som visergut. På det ny sted hændte det samme, at alle tog sig af ham. Hans undervisning fortsattes, han fik gilde klæder; det morede dem at se ham pen, så vakker han var. Ja, han fik en guitar til forærings og lærte at spille; ti han havde røst, og han vilde akkompagnere sig selv. De

gode feer, som således strødde roser på hans vej, var naturligvis især damer; der var endog en forelskelse med i det.

Og snart flere.

Han oplevede i den vej noget af det forunderligste, jeg har hørt tale om. Jeg er vist den eneste, han har sagt noget om det; men også til mig næsten bare antydninger. Hvad der var mere, har jeg ikke ret til at fortælle igjen. Jeg tror, at denne hans evne til at tie, fordi den var født af hensynsfuld godhed, drog kvinderne til ham — mere end hans skjønhed; mere end andre erotiske egenskaber, der gik som en hemmelighed blandt dem. Med sådant kan kvinderne nemlig ikke tie.

Udvortes var dette vistnok hans lykkeligste tid. Men når jeg senere har tænkt over det, har jeg fået en tro på, at her fik han en livsknæk.

Vi har nemlig lov til at tænke os, at de guttedrømme, han fortalte mig, var bud fra kræfter i ham, fra en energi, som senere ikke kom frem. Men jeg tilstår, at jeg ikke kjender hans slægt, jeg kan jo ikke så nøje vide det. For ikke alle drømme er evnernes spådom om sig selv; de kan også bare drive med som minder fra ættens fortid.

Han var senere, da jeg traf ham, uden stærk livslyst, uden synderlig foretagsomhed; og af den megen kjærlighed, han levede i, var der ingen, som helt optog hans sind. Hans sværmeri var netop at komme bort med en eller anden af sine venner blandt kaptejnerne. At få gjøre en rejse til Hamburg, til Bremen, til Kjøbenhavn, Sverige eller at besøge andre byer i Norge. Dette nævner jeg særskilt, fordi det særskilt karakteriserer.

Sagen var, han vidste ikke, eller vilde ikke vide, hvorhen.

Det var, som en anden skulde komme og ta bestemmelse. Han forlod Trondhjem og kom til Kri-

stiania, der det smukke menneske var at se i en butik. Han havde snart et nyt sæt af venner og veninder; men samme ubeslutsomhed.

Da læser han i avisen, at hans beundring fra barndommens dage, manden med den hvide hud og det sorte hår, bodde i byens fineste hotel!

Han fortalte mig siden, at han skalv af bevægelse og måtte melde sig syg, han kunde ikke samle sine tanker til arbejde. I alle disse år havde han, ofte uden at tilstå det for sig selv, gået og ventet på ham. Det siste, han havde hørt af vennens mund og med den ham egne myndighed, var jo: »Du skal ikke komme til at angre det!« En rund, fuld anvisning, udstedt af en mand, der var ridderligheden selv. Bye havde ikke ulejliget ham i alle disse år; til skyldsummen var derfor lagt renter. Vennen var også nu i udlandet blevet en rig mand, hvis rygtet ikke løj; til udlandet kom Bye også, det følte han! Nu galdt det da at få sige ham, at her var han. Men det måtte ikke ske, så andre så eller hørte det; det kunde gjøre den intet anende forlegen. Derfor hørte han sig for i hotellet, hvor den fremmede gik hen om kvælderne; så gik han selv nat efter nat udenfor hans hotel; han vilde træffe ham, når han kom hjem. Men det faldt aldrig belejlig. Så tog han mod til sig og skrev. Fortalte ham, at han var i byen og ønskede en samtale, tillod sig at foreslå tiden, endvidere stedet for deres møde, nemlig vennens værelse i hotellet.

Til bestemt tid indfandt han sig foran den bestemte dør. Han stod og lytted, før han banked på; der var lys derinde, men ingen lyd. Endelig gjorde han det. Et kraftigt »kom ind!« svarte ham. Da Bye ikke straks kunde åbne, blev det gjentaget endnu kraftigere af den beste samvittighed i verden.

Ivar Bye stod foran en høj statelig kar i elegant selskabstoilette; han slog netop parfyme på sit lommetørklæde.

De så på hverandre; og den første følge deraf var, at ingen af dem hilste. »Jeg har fåt Deres brev; men jeg beklager, at den tid, De foreslog, ikke var heldig; jeg skal netop ud. Vær's go, tag plads!«

Bye blev stående.

»Jeg kan se, det går Dem godt. Hvad bestiller De?« — »Jeg er ved handelen.« — »Så, det er De. Har De været længe her?« — »Et års tid eller vel det.« — Han vidste ikke mere, hvad han sagde, rummet tog på at gå rundt. »Ja, De får virkelig undskylde, men nu hører jeg slæden kjøre op.« Han vendte sig for at lægge et stort silketørklæde om halsen, før han tog pelsen på. Det banked, en tjener meldte, at slæden var der, ilte til og hjalp herren pelsen på. Endnu stod Bye ubevægelig, da herren med et høfligt farvel strøg forbi ham ud på gangen og ned trapperne.

Bye var over 30 år, da han fortalte mig dette, og der var flere år gåt, siden det hændte. Men han gråt som en bedragen kvinde.

Efter dette møde blev han langsomt en anden. Som jeg senere forstod det, må det første ydre tegn herpå ha været, at han ikke mere sang sine sange, knapt nok tålte at høre dem sunget af andre, guitaren rørte han ikke. — Ikke således at forstå, at det veteliv, han hidtil havde ført, afløstes af energisk omsorg for at skabe sig en fremtid. Sligt lå ikke længer for ham, om det nogensinde havde gjort det. Men således, at det sværmeri, han inderst inde holdt gående, det slap sine sentimentale minder og begyndte isteden at spinde sin digtning omkring dem, han netop stod blandt; nogle få af dem. Som en trøst og tilflugt hos gode mennesker for det beste i ham begyndte det; men det blev i længden til en livskjæde, der den ene vens eller venindes historie sluttede til den andens, og alles tilsammen var hans lykke. Efterhånden levede han nemlig udelukkende for andre.

Ligesom andre tyr fra fejlslagne og såre drømme ind i et kloster, således han ind i gode gjærninger.

Da det norske teater i Kristiania skulde oprettes, var denne forhenværende sentimentale sanger og guitarklunker den første, som meldte sig. Mange moldensere blev forskrækkede, da de hørte hans navn. At han turde gå op på en scene? Noget efter lærte jeg ham at kjende og forstod straks, hvor naturligt det faldt denne drømmer at søge efter Aladdins slot. Der vilde han være — ikke i pragtgemakkerne, ikke ved vinduerne og på balkonerne i parade for at hyldes; men i de vinmørke buegange, i alkoverne, i gjemmestederne rundt om kaskaderne derude i den store park. Være med i hemmelighederne, være alles fortrolige og hjælper. Tilstede bagenom med små tjenester og gode råd; stå og holde ros færdig for de yngste og være trøst for de uheldige og medfryd for de lykkelige. Selv havde han ingen ærgjærrighed; hans trønderske dialekt (som sceneledere ikke forstod at bøje, mens det endnu var tid), og hans dilettantfrygt for det unaturlige, der hindred ham i at sætte noget ind, — var ham overalt ivejen. Men dersom vi spør hver enkelt af dem, som lever igjen af det første norske teaters personale, så skal vi få høre, hvad han var for dem, han likte; ti han var en kræsen menneskekjender. Vi skal få høre, hvad de skyldte hans smag, hans opfindsomhed til deres vel, hans taktfulde oprigtighed, hans troskab, diskretion. Småvittig og lun, drømmefuld og fortrolig, gjættende og tugtende deres småfejl; lokkende på det, han likte.

Han havde ikke været der længe, før han for første gang i sit liv begyndte at kjende fast grund under foden; det gynged ikke længer. Men just da fik han et anonymt brev fra »en moldenser«. Deri spurtes, »hvordan han turde våge —?«

Her var det, jeg kom til.

Noget af det første, jeg havde hørt fortælle, da

jeg blev elev af Moldes højere skole, var, hvorledes denne snille, vakre gut var blevet misbrugt af ældre »fornemme« kammerater og siden skammelig forladt. Derom var der på Molde både dengang og senere bare én mening. Så når det nu begyndte at hviske med ormetunger, syntes jeg, vi moldensere burde være de første til at piske dem tilbage i deres huler. Jeg har oprindelig ligget for organisation; jeg fik i en fart moldenser-studenterne til at slutte vagt om ham, taushedens og venskabets. Og til yderligere sikkerhed tog vi ham ind med i den studenterkoloni, nogen af os havde dannet. Han flytted sin lange pibe, sit lille bohave — fremforalt sin lille bif-stegepande, der blev mange af os til så megen glæde! — ind blandt os; hans hybel ovenpå blev snart vort yndlingssted. Som teaterkritiker kunde jeg også gi ham indirekte støtte, når folk overalt så os sammen. Jeg fiffed et énakts fransk lystspil op for ham og for en anden nødlidende, kaptejn David Thrane, der havde komponeret valser og operettemelodier, han vilde ha anbragt. Bye fik der en liden erotisk rolle; jeg vilde se, om han endelig engang kunde komme frem med noget af det, han her ejed. Han turde imidlertid ikke røre sig, så stykket gjorde glimrende fiasko. Vi drak på dets død med stor latter.

Det norske teater fik snart onde dage. Vi nordmænd har nemlig den sædvane at lade enhver national begyndelse gå tre gange tilbunds i vor ligegyldighed eller i vor uenighed. Det er først den fjerde gang, som den lever. Bye kom på vivank med en dårlig trup. Men da var jeg blevet direktør for Bergens teater og sendte ham rejsepenger.

Jeg husker ham den første dag mønstrende min garderobe og deraf udvælge sig et par bukser med silkebroderi nedefter sømmene; jeg ser ham sidde med en pennekniv og pille disse forsiringer ud, ti bukserne havde han valgt sig ud. Han var udfattig.

Han havde nemlig givet bort alt, han havde, til de mere trængende end han. »For mig skulde der altid bli en råd,« sagde Bye; »jeg vidste, jeg havde dig i baghånd«. Jeg gad vide, om jeg nogensinde i mit liv har været mere stolt af noget, som er sagt mig. Det er også det eneste, han af den sort fandt det sundt at spendere på mig.

Han kaldte mig — som alle kammerater — »Bjørnen« eller »Bjø'en« og behandlede mig som et barn, eller »en stor tosk«, især det siste, idet han afsatte mig aldeles. Jeg fik ikke mine egne penger — hvad jeg stod mig udmærket på, — men måtte sommetider »låne« lidt af ham. Han omsnærede mig med de afskyeligste påfund og stifted sammensværgelse mod mig blandt mine venner. Skjønt det altid var til mit eget beste, — kom jeg over det, og gik det for stærkt mod mine lidenskaber, fik han bank; men i regelen blev det, som han vilde. Når alt var vel over, gjorde han ubarmhjærtig nar af mig, og da lo vi sammen.

Om våren drog vi op til Throndhjem for at spille op igjen for trønderne — jeg tør sige et godt indstuderet repertoire. Trønderne vilde først ikke låne os teatret; »det skulde repareres«. Jeg måtte op og erobre det, og så kom de andre efter. Da var Bye med — et lystigt selskab af bare unge mennesker var vi, direktøren den næst yngste af dem alle. En sommerrejse, som der neppe har været mage til i Norge. Den burde havt sin saga; men den døde med Georg Krohn.

Prøver og forestillinger, selskaber, udflugter, galskaber og taler — jeg holdt i den tid bestandig taler! ... man kan gjøre sig en forestilling om, hvorledes vi rykked trønderne med, når jeg fortæller, at hver kvæld i godvejr endte vi med, at rektor Müller — tænk byens rektor! — gik op brandstigen inde i stiftsgården uden

at støtte sig og videre henover tagrenden og tilbage igjen!

Jeg bodde på byens beste hotel*). Ivar Bye bodde naturligvis hos mig. H a n sagde ingenting, og j e g sagde ingenting; men vi var på forhånd enige om, at således og ikke anderledes skulde han gjense Trondhjem.

Dagen efter vi var kommet, gik vi sammen forbi det lange, mørke hus, han engang var fange i. Jeg glemmer aldrig, hvor stemningen dirred i mig, min egen med hans i. Han sagde noget som: de har fåt en ny port; eller: porten er blevet malet. Jeg husker ikke hvilket. Jeg sagde intet; d. v. s. jeg gav mig til at snakke ustanselig om helt andre ting.

I Trondhjem var der få, som kjendte hans hemmelighed, og disse få var hans gode venner. Så her var han sikker. Jeg mindes ham ude på en sten i den store Lerfossen, et stykke fra byen; vorherre ved, hvordan han var kommet ud på den. Han sad der på hug og var nøkken. Der turde han slippe sig løs! Da åbenbarede han en slig vildskab og kådhed, at en vented, han vilde kaste sig ud. Jeg stod og tænkte: nu er Bye glad.

Senere sagde jeg til ham: »Hvad der kunde ha blevet af dig, Bye, om du havde turdet slippe dig til.«

»Ja,« svarte han, »noget mellem askepot og nøkken. Også når nøkken gråter.«

Lidt efter: »Men der var slåt bom for mig fra først af.« —

To dage forud havde jeg forlovet mig, derfor lever dagen i mit minde som et solvejr; hvert ord i den med samme klarhed som landskabet. Så længe

*) I en vemodig stund midt under al jubelen skrev jeg der:

„Til sanktehans
er der latter og dans;
men siden ved jeg lidet, om hun fletter sin krans".

denne forlovelse havde forberedt sig, var hans taus; ikke med et pust af sin mund så stort, at det kunde bevæge den fineste fjær, vilde han virke ind på min bestemmelse. Og dog sagde han mig, straks det var gjort, at det var hans højeste ønske! Vi tre havde herlige dage.

De blev ved, da jeg giftede mig, skjønt han måtte flytte ud og min hustru ind; ti han kom der bestandig.

Det år har utvilsomt været det for min karakter farligste. Jeg havde en ustyrlig arbejdskraft; jeg ledede teatret og byens oppositionsblad og derved det store valg, det første på hel national grund i Norge. Samtidig deltog jeg i videste mon i foreningsliv og selskaber, skrev på en fortælling og digted sange. Men jeg var ikke god at komme ivejen for, når jeg vilde ha noget frem; jeg havde jo også altid lykken med mig!

Det skyldes hende og ham, hjulpne af mine dyrebare venner Georg og Henrik Krohn, Dankert Roggen, Andreas Behrens, Henrichsen, Dahl, m. fl., at jeg kom ud af det så nogenlunde uskadt.

Men blandt Bergens varme, umiddelbare folk var venner at finde for Ivar Bye! Som garderobier ved teatret, der han fik anvendelse for sin gode smag, kom han sammen med mange forskjellige lag af folket, og han gjorde som vanlig sit udvalg. Gjennem os andre lærte han end flere at kjende, — så nu havde han endelig fundet dem, han kunde skatlægge for sine fattige venner i alle kroge af landet! Han fik efterhånden — det fejled aldrig — fuldstændigt herredømme over dem, han holdt af, og han bevared det, fordi han nøje vidste, hvordan hver enkelt skulde tages. En gammel kvindelig slægtning af min hustru holdt så af ham, at hun syntes den dagen var tabt, han ikke havde set indom. Men hun vilde dog ikke gi ham den kjolen, hun sad i; det var virkelig også

for galt at bede om sligt. Bye havde nemlig en gammel fattig frøken, som akkurat passed den kjolen; den var så varm, rigtig en god vinterkjole, og hun ejed flere, men den gamle frøken slet ingen. Ikke før var Bye gåt, så drog det efter, hvad han havde sagt. Kanske det var netop slig en burde være? Hun tog af sig kjolen og pakked den ind. Før Bye kom hjem fra sine mange ærend, lå kjolen på hans værelse. — For andre havde han en anden fremgangsmåde. Når de ikke vilde af med et udnyttet plag (der er jo elskværdige mennesker, som i det stykke er umulige vanedyr), så simpelthen tog han det og lod os andre gå og spørge: »Men kjære, har De ikke længer den grå kjolen? Den var De så tækkelig i!«

Som han mored sig og os med alle sine påfund for at narre penger af os til sine gamle frøkener! Han havde rent geni for at søge slige op og glæde dem med prat og diskrete gaver.

Ivar Bye rigtig lærte os at være god, og mange, mange foruden os.

Og som bevis på, hvor tryg han følte sig på sine venner, må jeg fortælle et lidet drag, som i sin tid halve Bergen lo af. Vi var i et selskab hos en dame, der var kjendt for sine ypperlige kager. »Å,« sagde min hustru, »som især de d e r smager dejlig!« — »Dem skal du få med dig hjem,« svarte Bye. Alle kager blev spist op, bare ikke den sort; de var næsten urørte. »Jeg skjønner mig ikke på det,« sagde værtinden, da de andre gjæster var gåt og vi stod igjen. »Jeg trodde, de kager var de beste.« — »J e g skjønner det så godt,« sagde Bye, »for jeg gik rundt og sa' til dem, at de kagerne der var der mugne æg i.« —

Men den rigeste del af hans menneskekundskab, af hans lune og godhed samled sig i hans kald som rådgiver og fortrolig. Han blev udset til det! Der er ingen instinkter finere opøvet i menneskene end

de, som aner forståelse. Men på den anden side er der intet sikrere vidnesbyrd om moralsk magt end at afnøde tilståelser bare ved at være den, man er. Og denne magt havde han.

Vor literatur har et minde om hans måde at ta mod fortrolighed på. Det ligger i digtet:

»Jeg ejer en ven, han hviskede nu —«

Jeg skrev det langt borte fra ham — ikke for at han skulde få det, hans navn er ikke nævnt, og han fik det aldrig; men fordi det dengang var hårdt for mig.

— — Da min hustru og jeg med vor lille gut kom hjem fra udlandet fire år efter min afsked fra ham og teatret, længtes vi inderlig didop til Bergen, og jeg især til ham. Teatret var overende. Naturligvis. Men Bye havde vundet tillid, han sad igjen som tilsynsmand over hus og beholdning, og den lille indtægt heraf var nok for ham.

Vi havde glædet os til at syne ham vor gut, — og så fik vi høre, Bye var farlig syg! Ligefuldt var der fryd i rørelsen under gjensynet, ti han var jo oppe, han løfted vor lille gut; vi skulde være meget sammen, sagde han.

Men herpå bedrog vi os, han som vi. Dagen efter måtte han tilsengs for ikke mer at stå op. Det var, som kræfterne havde rukket, til vi kom hjem; så gik det raskt nedover.

At det snart var forbi, forstod jeg først ved en hændelse nogle dage efter; jeg vil ikke holde den tilbage. Jeg kom op til ham — »kom« er ikke ordet, for jeg var rasende, og da stormed jeg trapperne. Jeg var på spor af noget, som oprørte mig, og jeg glemte — som unge, friske folk så altfor ofte gjør, — hvordan syge og svage har det. Efter gammel vane vilde jeg først rase ud for ham, og det gjorde

jeg! Da fik jeg med én gang et hjælpeløst blik og de ord: »Å, nej, — — jeg fatter ikke, hvad du siger!« — — Som jeg blev forskrækket, skamfuld, ulykkelig. Og som det steg, da han et par dage efter døde! Så nær var han nemlig døden, og det anede vi ikke.

Desværre har det hændt mig oftere, at jeg med min ustyrlige iver har gjort dem vondt, som jeg sist vilde volde smerte, — og alle disse tilfælde har besøgt mig siden, enkeltvis og tilsammen, naget mig, ydmyget mig. Men intet oftere end dette.

For var det ikke som en siste gjentagelse ved livets udgang af den hensynsløse brug, andre havde gjort af hans hengivne natur?

Som om indgang og udgang skulde bøje sammen, — da værtinden lukked hans øjne og kom nedenunder i sine rum, stod en fremmed der; han spurte efter Ivar Bye. Hun fortalte ham gråtende, at nu kom hun fra at ha lukket hans øjne; herover blev den fremmede så stærkt grebet, at han måtte sætte sig ned. Han gav sig til at spørge, og det var værtinden en husvalelse netop nu at få prise ham af sit hjærtes rige fylde og tilsist skildre hans tålmodige, skjønne dødsleje. Altsammen gjorde et svært indtryk på den fremmede, han blev siddende længe. Men da han rejste sig for at gå, vilde han ikke sige sit navn. Han så ud som en embedsmand, sagde hun.

Skulde det være en af de kammerater fra Molde, som sen anger drev frem just til det øjeblik?

Selve føreren for dem var det ikke; han var længst død.

Jeg stod ved Ivar Byes grav og sagde mig selv, at dette vilde jeg altsammen engang skrive ned. For det juridiske norske folk.

Jeg stod ved graven og så udover følget. Det var jo en stor begravelse; jeg kjendte ikke en tyvendedel! Teaterfolk, håndværkere, kjøbmænd, sjø-

mænd, embedsmænd, fattige stakkarer, rigmænd, meget gamle, meget unge. Og ved graven vented kvinderne på os. Der var mødre, som havde sine barn med, og mødrene og børnene gråt omkap. Gamle frøkener lige ude fra Sandviken, fattige koner, unge piger, alle med blomster og tårer.

Jeg ved dem, der vil finde deres tårer igjen, hvis de læser dette. —

— Når jeg tænker på mine afdøde kjære, er jeg ikke god for at tænke mig dem som lig, end sige som afgnagede skeletter. Jeg tænker dem frem igjen med livets rødme i kinderne og øjnene på mig. Men Bye kan jeg tænke, som han nu må se ud, ja, jeg tænker ham oftest således — med sin række ypperlige tænder i bred runding, med næsebenet og hulhederne under den vakre pandeskål. Jeg kan så trøstig se de kalkgrå knærne lidt skudt op og fra hverandre, og de lange knokkelfingre mod hverandre.

Jeg tror ikke, det er, fordi hans ansigt var magert, så det indbyder fantasien. Ej heller fordi han som nøkken på hug derude i Lerfossen med styrten og vandstøvet om sig glodde udaf hulinger mer end udaf øjne, mens tænderne glinste.

Nej, det er vist, fordi hans forståelse af mennesker og vilkår var blevet så dyb, så kjærlighedsfuld, at for ham var intet stødende igjen. Ikke i livets og ikke i dødens former. Og d e t symboliserer sig således i mit minde.

INDHOLD.

	Side
Kaptejn Mansana	3
Magnhild	76
Støv	196
Absalons hår	239
Et stygt barndomsminde	343
Mors hænder	353
Én dag	388
Ivar Bye	429

Kaptajn Mansana — først offentliggjort i 1875 — er her optrykt efter Udgaven fra 1879; Magnhild efter 1ste Oplag 1877; Støv efter Bibl. for de tusen Hjem's rettede Udgave, Kra. 1887; de fire følgende Fortællinger efter 2det Oplag af Nye Fortællinger 1893; Ivar Bye efter Nyt Tidsskrift, Kra. 1894. Tekstrevision og ændret Retskrivning ved Carl Nærup.

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

VI

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

SJETTE BIND

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
FR. BAGGES BOGTRYKKERI
1901

Digte og Sange er her — med et Par Tillæg — optrykt efter 3die Udgave (1890), Arnljot Gelline efter 5te Oplag (1899) og Lyset efter 1ste Udgave (1895). Tekstrevision og ændret Retskrivning ved Carl Nærup.

INDHOLD.

	Side
Digte og Sange	1
Synnøves sang	3
Haren og ræven	4
Nils Finn	5
Tærnernes sang	6
Duen	6
Moderens sang i „Arne“	7
Killebukken	7
Visen om Nils Skrædder	8
Venevil	9
Over de høje fjælde	10
Solskinsdagen	12
Ingerid Sletten	13
Træet	14
Tonen	15
Fædrelandssang (Der ligger et land)	16
Sang for Norge (Ja, vi elsker dette landet)	17
Lokkeleg	19
Aftenstemning	20
Marits vise	21
Elsk din næste	21
Øyvinds sang	22
Kjærlighedsvise	23
Fjældsang	24
Svar fra Norge til talerne på det svenske riddarhuset 1860	25
† Johan Ludvig Heiberg	27
Havet	30
Alene og i anger	32
Prinsessen	33
Fra Monte Pincio	33

Side

O, vidste du bare ... 35
Søvnens engler ... 36
Pigen ved stranden ... 37
Dulgt kjærlighed ... 37
Olav Trygvason ... 38
Suk ... 39
Til en gudsøn ... 40
Bergliot ... 40
Til min hustru ... 46
I en tung stund ... 46
Kaares sang ... 47
Ivar Ingemundsens kvad ... 48
Magnus den blinde ... 51
Synden, døden ... 52
† Frida ... 52
Til Bergen ... 53
† P. A. Munch ... 54
Bryllupsvise nr. I ... 61
† Kong Frederik den syvende ... 62
Til Sverige ... 65
Til festen for fædrenes minde ... 66
Da Norge ikke vilde hjælpe ... 67
† Daniel Schjøtz ... 69
Til Danebroge ... 70
Skålsang for Ejdsvoldsmændene ... 70
Norrønastammen ... 71
Puritanernes sang ... 72
Jagtsang ... 73
Taylors sang ... 73
Bryllupsvise nr. II ... 74
† Lektor Thaasen ... 75
Under en rejse i Sverige ... 77
Stævnemødet ... 78
Studentersangforeningens vise ... 79
† Fru Louise Brun ... 81
Til boghandler Johan Dahl ... 86
Til billedhugger Borch ... 87
Spindersken ... 89
Den hvide, røde rose ... 90
I ungdommen ... 91
De norske studenter til fru Luise Heiberg ... 92
Den blonde pige ... 93
Det første møde ... 94
Godmorgen! ... 94
Fædrelandssang (Jeg vil værge mit land) ... 95
Valg ... 96

Side
Bryllupsvise nr. III (Ved Ditmar Meidells bryllup) 96
Norsk sjømandssang 98
† Halfdan Kjerulf 100
De norske studenters hilsen med fakkeltog til deres kgl. højheder kronprins Frederik og kronprinsesse Louise 101
De norske studenters hilsen til professor Welhaven 103
Til en basar for fattige 104
Fremad! 104
Mødet 105
Norsk natur 106
Jeg rejste forbi 108
Mit følge 109
Til min far 111
Til Erika Lie 113
† Ved Michael Sars's grav 114
Til Johan Sverdrup 116
Barnet i vor sjæl 120
† Ole Gabriel Ueland 122
† Anton Martin Schweigaard 123
Bryllupsvise nr. IV 125
Til Å. O. Vinje 126
Godt mod 127
Gamle Heltberg 130
For de sårede 134
Landkjending 136
Til H. C. Andersen 136
Til statsråd Stang 137
Ved en hustrus død 140
Ved kirkesanger Reitans båre 141
Sangen 142
Ved N. F. S. Grundtvigs død 143
Af kantaten over N. F. S. Grundtvig 144
Ved et lag for Ludv. Kr. Daa 145
Nej, hvor blir du dog af? 146
Ved Hansteens båre 148
Opsang for frihedsfolket i Norden 149
Ved stortingets kroningsdeputations fest for den svenske rigsdags deputation 149
Åbne vande 151
Bryllupsvise nr. V (Brudgommen synger) 151
Frihedsvise 153
Til Molde 154
† Per Bø 155
Hamar fyrstikker 156
De har fundet hverandre 158
Til sorenskriver Mejdells sølvbryllup 159

Side
Det rene norske flag I—VI ... 160
Til missionær Skrefsrud i Santalistan ... 165
Post festum ... 165
Romsdalen ... 166
Holger Drachmann ... 171
† Gjensyn ... 172
En sangers kald ... 174
Salmer I—III ... 175
Spørsmål og svar ... 179
Opsang for de norske skytterlag ... 180
Nytårsrim til rektor Steen ... 181
Arbejdermarch ... 190
Fremtidens land ... 191
En ungdom, som er stærk og sund ... 192
Norge, Norge ... 193
Tæmme eller tæmmes ... 194
I skogen ... 194
Når blir det morgen ... 195
Syttende maj ... 196
Frederik Hegel I—II ... 197
Til maleren Hans Gudes og frues guldbryllup ... 198
Vort sprog ... 199
Arnljot Gelline ... 201
Lyset ... 291

DIGTE OG SANGE

SYNNØVES SANG.

(Af Synnøve Solbakken.)

Nu tak for alt, ifra vi var små
og legte sammen i skog og lage'.
Jeg tænkte, legen den skulde gå
oppi de grånende dage.

Jeg tænkte, legen den skulde gå
ud fra de løvede, lyse birke
did frem, hvor Solbakkehuse stå,
og til den rødmalte kirke.

Jeg sad og vented så mangen kvæld
og så did bort under granehejen;
men skygge gjorde det mørke fjæld,
og du, du fandt ikke vejen.

Jeg sad og vented og tænkte tit:
når dagen lider, han vejen vover.
Og lyset sluktes og brændte lidt,
og dagen kom og gik over.

Det stakkars øjet er blevet vant,
det kan så sent med at vende synet;
det kjender slet ingen anden kant
og brænder sårt under brynet.

De nævner sted, der jeg trøst kan få;
det er i kirken bag Fagerliden;
men bed mig ikke om did at gå, —
han sidder lige ved siden.

— Men godt, så ved jeg dog, hvem det var,
som lagde gårdene mod hverandre
og vej for synet i skogen skar
og gav det lov til at vandre.

Men godt, så ved jeg dog, hvem det var,
som satte stoler til kirkebor'et
og gjorde, at de går par om par
fremover lige mod koret.

HAREN OG RÆVEN.

(Af Synnøve Solbakken.)

Og ræven lå under birkerod
bortved lynget.
Og haren hopped på lette fod
over lynget.
Det er vel noget til solskinsdag!
det glitrer for og det glitrer bag
over lynget.

Og ræven lo under birkerod
bortved lynget.
Og haren hopped i vilde mod
over lynget.
Jeg er så glad over alle ting!
Hu — hej, gjør du slige svære spring
over lynget?

Og ræven vented bag birkerod
bortved lynget.
Og haren tumled ham midt imod
over lynget.
Men gud forbarme sig, er du der! — —
— Å kjære, hvor tør du danse her
over lynget?

NILS FINN.

(Af Halte-Hulda.)

Og vetli Nils Finn skulde ut at gå;
han fekk inkje ski'i til at hanga på.
— »Dat var illt!« sa' d'uppunder.

Og vetli Nils Finn setti foten i snjo:
»dit ovstygge troll, vil du lat' meg i ro!«
— »Hi—ho—ha!« sa' d'uppunder.

Nils Finn slo med staven i snjo, so han fauk:
»såg du trollskapen, du, kor forsett han rauk?«
— »Hit—li—hu!« sa' d'uppunder.

Nils Finn dro dat ejna ski fram med ejt tak;
dat andre hekk fast, — han valt att å bak.
— »Å drag i!« sa' d'uppunder.

Nils Finn gret i snjoen og sparkad og stak;
dess mejri han sparkad, dess lengr han sakk.
— »Dat gjeng godt!« sa' d'uppunder.

Og bjørki hun dansad, og grantufsen lo;
dar var inkje ejn, dar var hundrad og tvo.
— »Er du kjend?« sa' d'uppunder.

Og fjellet dat skrattad, so snjofilla flaug;
men Nils knytti neven og svor, at dat laug.
— »Var' deg no!« sa' d'uppunder.

Og snjofonni gapad, og himlen for ned;
Nils tenkti, han vilde nog ogso gå med. —
»Kom'n vek?« sa' d'uppunder. — —

Tvau ski stod i snjoen og såg seg ikring,
men så inkje stort; fyr' dar var inginting.
— »Kvar er Nils?« sa' d'uppunder.

TÆRNERNES SANG.

(Af Halte-Hulda.)

God morgen, sol mellem grønne løv —
ungdomssind i de dybe dale,
smilet i deres mørke tale,
himlens guld på al jordens støv!

God morgen, sol over kongeborg!
venlig lokker du ud dens tærner;
tænd i hvert bryst små lyse stjærner, —
tindre de klart i en natlig sorg!

God morgen, sol over høje fjæld!
lys på landet, så vidt det redes,
at det sig rejser og toet stedes
for dagen hist i din varmes væld.

DUEN.

(Af Halte-Hulda.)

En due så jeg skjælve
i en stormbyges torden;

did bølgerne sig hvælve,
blev den reven fra jorden.
Jeg hørte den ej skrige,
jeg den ej hørte klynke;
den kunde ikke stige —
og så måtte den synke.

MODERENS SANG.

(Af Arne.)

Herre, tag i din stærke hånd
barnet, som leger ved stranden!
Send du din værdige helligånd,
at det kan lege selvanden!
Vandet er dybt og bunden glat;
Herre, får h a n først i armen fat,
drukner det ikke, men lever,
til du det nåderig hæver.

Moderen sidder i tunge savn,
ved ikke, hvor det farer,
ganger for døren, roper dets navn,
hører slet ikke, det svarer.
Tænker som så: hvor end det er,
han og du er det altid nær;
Jesus, dets lille broder,
følger det hjem til moder.

KILLEBUKKEN.

(Af Arne.)

Killebukken, lammet mit,
skjønt det ofte går tungt og stridt
opefter slette fjælde, —
følg du vakkert din bjælde!

Killebukken, lammet mit,
pas så dygtig på skindet dit?
mor vil ha det i fælden,
som hun syr sig om kvælden.

Killebukken, lammet mit,
læg så dygtig på kjødet dit!
ved du det ikke, tuppen,
at mor vil ha det i suppen?

VISEN OM NILS SKRÆDDER.

(Af Arne.)

Dersom du ikke kom til igår,
har du hørt gjeti han Nils Skrædder, så staut han går.

Dersom du ikke kom til her ene dagen,
har du hørt gjeti, hvor han la' Knut Storedragen.

Det var oppå låvetaget hans Ola-Per Kviste:
»Næste gang jeg skal hive dig, må du ha med dig lidet niste.«

Hans Bugge var så navngjetin en mand,
at det spøgte efter'n både land og strand.

»Sig fort, Nils Skrædder, hvor du ligge vil!
så skal jeg spytte på flækken og lægge hodet dit til.« —

»Å, kom mig først så nær, at jeg kan kjende dig på tæften!
— tror nu ikke, du slår nogen mand omkuld med kjæften.«

Det første taget var bare så som så.
Begge de karerne vilde ha det med at stå.

Det andre taget glap for han Bugge-Hans.
»Blir du trøt nu, Buggingen? det er en stræng dans.«

Det tredje taget for Hans framstupes, så blodet sprat —
»Det var svært, som du spytted, kar!« — »Å, jøye, hvor jeg dat!« —

Har du set et træ lægge skygge på nyfalden sne?
har du set han Nils mod en ungmø le?

Har du set han Nils sætte foden frem i dansen?
er du jente, så gå! — det er for sent, når du har tabt sansen.

VENEVIL.

(Af Arne.)

Hun Venevil hopped på lette fod
sin kjærest imod.
Han sang, så det hørtes over kirketag:
»god dag! god dag! —«
og alle de små fugle sang lystig med i lag:
»til sanktehans
»er der latter og dans;
»men siden ved jeg lidet, om hun fletter sin krans!«

Hun fletted ham en af de blomster blå:
— »mine øjne små!«
han tog den, han kasted og tog den igjen:
»farvel, min ven!«
og jubled, mens han sprængte over agerrenen hen:
»til sanktehans« o. s. v.

Hun fletted ham en: »hvis du ej forsmår,
af mit gule hår?«
hun fletted, hun bød ham i ypperlig stund
sin røde mund!
han tog den, og han fik den, og han rødmede som hun.

Hun fletted en hvid i et liljebånd:
»min højre hånd!«
Hun fletted en blodrød i kjærlighed:
»min venstre med.«
Han tog imod dem begge, men vendte sig derved.

Hun fletted af blomster fra hver en kant:
»alle dem, jeg fandt!«
hun sanked, hun fletted og gråt dertil:
»tag dem, du vil!«
Han tiede og tog dem kun, men flygtede så vild.

Hun fletted en stor uden farvesans:
»min brudekrans!«
hun fletted, så fingrene bleve blå:
»sæt du den på!«
Men da hun skulde vende sig, hun ingensteds ham så.

Hun flettede modig foruden stans
på sin brudekrans.
Men nu var det langt over sanktehans,
ingen blomster fandt's:
hun fletted af de blomster, som slet ikke fandt's!
»Til sanktehans
er der latter og dans;
men siden ved jeg lidet, om hun fletter sin krans.«

OVER DE HØJE FJÆLDE.

(Af Arne.)

Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjælde?
Øjet møder nok bare sne;
rundt omkring står det grønne træ,
vilde så gjærne over; —
tro, når det rejsen vover?

Ørnen løfter med stærke slag
over de høje fjælde, —
ror i den unge, kraftfulde dag,
mætter sit mod i det vilde jag,
sænker sig, hvor den lyster, —
ser mod de fremmede kyster!

Løvtunge apal, som intet vil
over de høje fjælde!
sprætter, når somren stunder til,
venter til næste gang, den vil,
alle dens fugle gynger,
ved ikke, hvad de synger! —

Den, som har længtet i tyve år
over de høje fjælde, —
den, som ved, at han ikke når,
kjender sig mindre år for år —,
hører, hvad fuglen synger,
som du så trøstig gynger.

Sladrende fugl, hvad vilde du her
over de høje fjælde?
rede du fandt vist bedre d e r,
videre syn og højere trær,
vilde du bare bringe
længsel, men ingen vinge?

Skal jeg da aldrig, aldrig nå
over de høje fjælde?
skal denne mur mine tanker slå,
sådan med sne-is og rædsel stå,
stængende der til det siste, —
blive min dødningkiste?

Ud, vil jeg! ud! — å, så langt, langt, langt
over de høje fjælde!

her er så knugende, tærende trangt,
og mit mod er så ungt og rankt, —
lad det få stigningen friste,
ikke mod murkanten briste!

E n g a n g, jeg ved, vil det række frem
over de høje fjælde.
Kanske du alt har din dør på klem?
Herre min gud! godt er dit hjem, —
lad det dog endnu stænges,
og jeg få lov til at længes!

SOLSKINSDAGEN.

(Af Arne.)

Det var slig en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inde;
jeg rangled' tilskogs, la' mig att og bag
og vugged, hvad kom i minde;
men der krøb maur, og der stak myg,
og klæggen var snøg og hvepsen styg.

»Kjære, vil du ikke være ude i godvejret da?« — sa' mor, hun sad og sang i svalen.

Det var slig en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inde;
jeg gik på en eng, la' mig att og bag
og sang, hvad som faldt i sinde;
da kom der ormer, tre alen lang',
at sole sig lidt, — og jeg la' på sprang.

»I sligt velsignet vejr kan vi gå barfød,« — sa' mor, hun drog sokkerne af sig.

Det var slig en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inde;
jeg gik i en båd, la' mig att og bag
og lod den for strømmen rinde.
Men solen stak, så min næse sprak;
d'er måde med alt, og på land jeg trak.

»Nu er det vel dage til at få højet tørt i,« — sa' mor, hun slog i det med en rive.

Det var slig en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inde;
jeg kløv i et træ, det var andet slag!
der kunde jeg svalning finde.
Så dat en træåme ned på min hals,
jeg hopped og skreg; det var fanden til vals!

»Ja, skiner ikke kuen idag, så skiner hun aldrig,« — sa' mor, hun glante op i lien.

Det var slig en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inde!
så la' jeg på fossen i store slag;
d e r var nu vel fred at finde!
mens solen skinned, så druknede jeg, —
har d u skrevet visen, så er det ikke mig.

»Bare tre slige solskinsdage, og alting er i hus,« — sa' mor, hun gik at rede sengen min.

INGERID SLETTEN.

(Af Arne.)

Ingerid Sletten af Sillejord
havde hverken sølv eller guld,
men en liden hue af farvet uld,
som hun havde fåt udaf mor.

En liden hue af farvet uld,
havde hverken stas eller for,
men fattigt minde om far og mor,
der skinned langt mer' end guld.

Hun gjemte huen i tyve år,
måtte ikke slide den ud!
Jeg bærer den vel en gang som brud,
når jeg for alteret går.

Hun gjemte huen i tredive år,
måtte ikke skjæmme den ud!
Så bærer jeg den så glad som brud,
når jeg for vorherre står.

Hun gjemte huen i firti år,
hugsede endnu på sin mor.
»Vesle min hue, forvist jeg tror,
vi aldrig for alteret står.«

Hun ganger for kisten at tage den,
hjærtet var så stort derved;
hun leder frem til dens gamle sted,
da var der ikke tråden igjen.

TRÆET.

(Af Arne.)

Træet stod færdigt med blad og med knop.
»Skal jeg ta dem?« sa' frosten og pustede op.
»Nej, kjære, lad dem stå,
til blomster sidder på!« —
bad træet og skalv ifra rod og til top.

Træet fik blomster, så fuglene sang.
»Skal jeg ta dem?« sa' vinden og vifted og svang.
»Nej, kjære, lad dem stå,
til bærret sidder på!« —
bad træet, i vinden det dirrende hang.

Og træet fik bær under soløjets glød.
»Skal jeg ta dem?« sa' jenten så ung og så rød.
»Ja, kjære, du kan ta
så mange, du vil ha!«
sa' træet, og grenen det bugnende bød.

TONEN.

(Af Arne.)

I skogen smågutten gik dagen lang,
gik dagen lang;
der havde han hørt slig en underlig sang,
underlig sang.

Gutten en fløjte af selje skar,
af selje skar —
og prøvde, om tonen derinde var,
derinde var.

Tonen den hvisked og nævnte sig,
og nævnte sig,
men best som han lydde, den løb sin vej,
den løb sin vej.

Tit, når han sov, den til ham smøg,
den til ham smøg
og over hans pande med elskov strøg,
med elskov strøg.

Vilde den fange og vågned brat,
og vågned brat;
men tonen hang fast i den blege nat,
den blege nat.

Herre min gud, tag mig derind,
tag mig derind!
ti tonen har fået mit hele sind,
mit hele sind.«

Herren han svared: »Den er din ven,
den er din ven;
skjønt aldrig en time du ejer den,
du ejer den.«

FÆDRELANDSSANG.

(1859.)

Der ligger et land mod den evige sne,
i revnerne kun er der vårliv at se.
Men havet går til med historie-døn,
og elsket er landet som mor af søn.

Hun tog os i fanget, den gang vi var små,
og gav os sin saga med billeder på.
Vi læste, så øjet blev stort og vådt;
da smilte den gamle og nikked blot.

Vi sprang ned til fjorden, vi stirrede mod
den askegrå bauta, hvor gammel den stod;
hun stod der end ældre, sa' ingenting;
men stensatte hauger lå rundt i ring.

Hun tog os ved hånden, og følge hun gav
bort derfra til kirken så stille og lav,
hvor fædrene ydmygt har bøjet knæ,
og mild'lig hun sagde: gjør I som de!

Hun strødde sin sne over fjældbratte li,
bød så sine gutter at stå den på ski.
Hun knuste med stormhånd det nordhavs spejl,
bød så sine gutter at hejse sejl.

Hun satte de vakreste jenter i rad
at følge vor idræt med smil og med kvad,
og selv sad hun højt i sin sagastol
med måneskinskåben opunder pol.

Da lød der et fremad! et fremad! endnu
på fædrenemål og med fædrenehu
for frihed, for norskhed, for Norge, hurra,
og fjældene selv roper langt hurra.

Da løsned begejstringens rullende fonn,
da døbtes vi af hendes mægtige ånd,
da stod over fjældet et syn i glød,
som siden os maner indtil vor død.

SANG FOR NORGE.

(1859.)

Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem
furet, vejrbidt over vandet
med de tusen hjem, —
elsker, elsker det og tænker
på vor far og mor
og den saganat, som sænker
drømme på vor jord.

Dette landet Harald bjerged
med sin kjæmperad,
dette landet Haakon værged,
medens Øjvind kvad;

Olav på det land har malet
korset med sit blod,
fra dets høje Sverre taled'
Roma midt imod.

Bønder sine økser brynte,
der en hær drog frem;
Tordenskjold langs kysten lynte,
så den lystes hjem.
Kvinder selv stod op og strede,
som de vare mænd;
andre kunde bare græde;
men det kom igjen!

Vistnok var vi ikke mange;
men vi strak dog til,
da vi prøvdes nogle gange,
og det stod på spil;
ti vi heller landet brændte,
end det kom til fald;
husker bare, hvad som hændte
ned på Fredrikshald!

Hårde tider har vi døjet,
blev tilsist forstødt;
men i værste nød blåøjet
frihed blev os født.
Det gav faderkraft at bære
hungersnød og krig,
det gav døden selv sin ære —
og det gav forlig.

Fienden sit våben kasted,
op visiret for,
vi med undren mod ham hasted;
ti han var vor bror.

Drevne frem på stand af skammen
gik vi søderpå;
nu vi står t r e b r ø d r e sammen
og skal sådan stå!

Norske mand i hus og hytte,
tak din store gud!
landet vilde han beskytte,
skjønt det mørkt så ud.
Alt, hvad fædrene har kjæmpet,
mødrene har grædt,
har den Herre stille læmpet,
så vi vandt vor ret.

Ja, vi elsker dette landet,
som det stiger frem
furet, vejrbidt over vandet
med de tusen hjem.
Og som fædres kamp har hævet
det af nød til sejr,
også vi, når det blir krævet,
for dets fred slår lejr.

LOKKELEG.

(Af En glad gut.)

Kom bukken til gutten,
kom kalven til mor,
kom mjauende katten
i snehvide sko'r,
kom andunger gule,
kom frem ifra skjule',
kom kyllinger små,
som neppe kan gå,
kom duerne mine
med fjærene fine!

Se græsset er vådt,
men solen gjør godt,
og tidlig, tidlig er det på sommer'n,
men rop på høsten, så kommer'n!

AFTENSTEMNING.

(Af En glad gut.)

Solen skinner vakkert om kvælden,
katten ligger doven på hellen.
»To små mus,
fløde af et krus,
fire stykker fisk
stjal jeg bag en disk
og er så god og mæt
og er så doven og træt,«
siger katten.

Kyllinghønen vingerne sænker,
hanen står på ét ben og tænker:
»Den grå gås
styrer høj nok kås;
men se til, om den kan
nå en hane i forstand?
Ind, ind, høner under tag,
solen kan gjærne få lov for idag,«
siger hanen.

»Herregud, det er godt at leve
for den, som slipper at stræve!«
siger fuglen.

MARITS VISE.

(Af En glad gut.)

»Dans!« ropte felen
og skratted på strengen,
så lensmansdrengen
sprat op og sa: »ho!«
»Stans!« ropte Ola,
slog bena unda'n,
så lensman' dat af'n,
og jenterne lo.

»Hop!« sa'n Erik
og spændte i taget,
så bjælkerne braged,
og væggene skreg.
»Stop!« sa'n Elling
og tog ham i kragen
og holdt ham mod dagen:
»du er nok for vek!«

»Hej!« sa'n Rasmus,
tog Randi om live';
»skynd dig at give
den kyssen, du ved!«
»Nej!« svarte Randi;
en ørfik hun gav ham
og sled sig ifra ham:
»der har du besked!«

ELSK DIN NÆSTE.

(Af En glad gut.)

Elsk din næste, du kristensjæl,
træd ham ikke med jærnskohæl,

ligger han end i støvet!
Alt, som lever, er underlagt
kjærlighedens gjenskabermagt,
bliver den bare prøvet.

ØYVINDS SANG.

(Af En glad gut.)

Løft dit hode, du raske gut!
om et håb eller to blev brudt,
blinker et nyt i dit øje,
straks det får glans af det høje!

Løft dit hode og se dig om!
noget er der, som roper: kom! —
noget med tusene tunger,
som om frejdighed sjunger.

Løft dit hode, ti i dig selv
blåner også et udstrakt hvælv,
hvor der med harper klinger,
jubler, toner og svinger.

Løft dit hode, og sjung det ud!
aldrig kuer du vårens skud;
hvor der er gjærende kræfter,
skyder det året efter.

Løft dit hode og tag din dåb
af det høje, strålende håb,
som over verden hvælver
og i hver livsgnist skjælver!

KJÆRLIGHEDSVISE.

(Af En glad gut.)

Holder du af mig,
holder jeg af dig
alle mine levedage;
sommeren var kort,
græsset blegner bort,
kommer med vor leg tilbage.

Hvad du sa' ifjor,
husker jeg iår,
sidder som en fugl i karmen,
kakker på og slår,
synger lidt og spår
lykke under solevarmen.

Litli-litli-lu!
hører du mig nu,
gutten bagved bjørkehejen?
ordene vil gå, —
mørket falder på,
kanske du kan vise vejen.

Sjo-i, sjo-i, hys!
sang jeg om et kys? —
nej, det gjorde jeg vist ikke.
Hørte du det, du?
kom det ej ihu, —
jeg vil lade afbud skikke.

O, god nat, god nat!
drømmen har mig fat,
den om dine milde øjne
og de tause ord,
som af krogen for, —
o, de vare så forfløjne!

Nu jeg lukker til;
er der mer, du vil?
tonerne tilbage trille, —
lokker mig og ler, —
vilde du mig mer?
aftnen er så varm og stille.

FJÆLDSANG.

(Af En glad gut.)

Når du vil på fjældesti
og skal nisten snøre,
læg så ikke mere i,
end du let kan føre!
Drag ej med dig dalens tvang
i de grønne lider,
skyl den i en frejdig sang
ned ad fjældets sider!

Fugle hilse dig fra gren,
bygdesnakket viger,
luften bliver mere ren,
højere du stiger.
Fyld dit glade bryst og syng,
og små barneminder
nikke vil blandt busk og lyng
frem med røde kinder.

Stanser, lytter du en gang,
vil du få at høre
ensomhedens store sang
bruse til dit øre.
Straks en fjældbæk risler kvikt,
straks en småsten ruller,
føres hid din glemte pligt
med en verdens bulder.

Bæv, men bed, du bange sjæl,
mellem dine minder!
gak så frem: den bedre del
du på toppen finder.
Der som før går Jesus Krist
og Elias, Moses:
ser du dem, skal ganske vist
farten evig roses.

SVAR FRA NORGE
til
talerne på det svenska riddarhuset 1860.

Har du hørt, hvad svensken siger,
unge norske mand?
har du seet, hvad som stiger
op om Kjølens rand?
Skygger af de faldne fædre,
som har aldrig vidst det bedre,
end hvor slige ord blev sagt,
der at vinke frem til vagt.

Svensken siger, at det røde
i vort norske flag,
det, som randt, da Magnus døde,
det, som ler idag,
det, som over Halden bælted,
det, som over Adler vælted,
det kan svenskens guleblå
uden skam ej bære på.

Svensken siger, vore minder
have tabt sin glans,
at vi ære lettest finder
ved at låne hans.

Skal vi så til Lützen flytte,
lukke denne stråtag-hytte,
slæbe farfars gamle stol
ind i svenskens æressol.

Lad den stå, det stakkars skrammel,
vi har fåt det kjært;
dertil er den nu så gammel,
at det ej er værdt.
Og så sad der nogen i den
sådan op igjennem tiden,
Sverre præst og andre mænd,
som kan ville gå igjen.

Svensken siger, vi må vide,
h a n os frihed gav,
og at svenske sværd kan bide
lidt om gangen af.
Men det er vel ej så farligt,
han bør heller fare varligt;
ti der faldt nok nogle før
der, hvor han vil bryde dør.

Svensken siger, at vi ere
end en liden dreng,
ganske passe' til at bære
slæbet på hans hæng.
Mon tro, hvad de vilde svare,
Christie og de gamle kare',
hvis de stod på Ejdsvold end,
murende med sværd om lænd.

Svenskens ord var tit så store,
og vi var så små,
men det aldrig noget gjorde,
når det rønte på.
Wessel og de norske gutter
på den lille sorte kutter

fik den svenske flagfregat
jaget over Kattegat.

Lad kun svenske adeln svinge
Karl den tolvtes hat;
jambred ham til krig som tinge
går vi lige radt.
Bliver det for galt derinde,
skal vi vej til T o r g n y finde,*)
og så gjælder det en dag
Nordens store frihedssag.

---

†

JOHAN LUDVIG HEIBERG.

(1860.)

Nu de bar ham ud til graven,
ham, den gamle, muntre gartner;
nu går børnene med gaven
fra hans eget blomsterbed.

Åben end står havelågen,
hvor han sad indunder træet,
og vi skotter ind, om nogen
skulde sidde der endnu.

Der er tomt. En sortklædt kvinde
vandrer om med sagte fodtrin;
hun er ene nu derinde,
hvor hans klare latter lød.

---

*) Bønderne. Se Olav den helliges saga, hvor Torgny på Upsala-ting rejser sig paa bøndernes vegne og kræver fred med nordmændene.

Hun som barn gik udenfore,
så med undren over gjærdet;
nu den store, tunge tåre
takker for, at hun kom ind.

Eventyr og store tanker
suste om ham under løvet;
stille svæver hun og sanker
dem isammen for sin ve.

Han har engang faret vide,
denne gamle muntre herre;
den, som lytted ved hans side,
kunde lære lidt iblandt.

Liv og bogstav gav ham stige
op mod det, som få kun øjner.
Der er knap i tankens rige
sted, hvor ej hans fodtrin lød.

I sin mandom var han værner
om alt stort og skjønt i landet;
siden han de stille stjærner
fulgte på sin gang om gud.

Husker I, som ere gamle,
»Nytår!« ringet ind i Norden?
Hvor det havde kraft at samle
kjæmper for den store tid!

Husker I så ham, der sprængte
frem med glade stød i hornet
og al vej tilbagetrængte
hoben fra de stores tog?

I hans følge børn og fauner,
latter, tankeleg og tårer;
bag ham friheds høje bauner
tændtes langsomt af sig selv.

Stilhed kom der snart for ordet,
hjærtefred der kom for tonen,
mægtig over landet for det
som et anelsernes kor.

I sin mandom var han værner
om alt stort og skjønt i landet;
siden han de stille stjærner
fulgte på sin gang om gud.

Eller gik i Nordens have
som en gammel munter gartner,
der af folkevårens gave
tog for evigheden sæd.

Snart med alvor, snart med lune
ind han planted, op han rykked, —
sad i kvælden, hvor den brune
danske bøg hans sjæl gav ly.

— — Åben end står havelågen,
hvor vi så ham under træet,
og vi skotter ind, om nogen
skulde sidde der endnu.

HAVET.

(Af Arnljot Gelline.)

. . . . Havet stunder jeg mod, ja, havet,
hvor fjærnt det ruller i ro og højhed.
Med vægt af fjældtunge tågebanker
det vandrer evig sig selv i møde.
Skjønt himlen daler, og landet kalder,
det har ej hvile, og ej det viger.
I sommernatten, i vinterstormen
det vælter klagende samme længsel.

Mod havet stunder jeg, ja, mod havet,
hvor fjærnt det løfter den kolde pande!
Se, verden kaster sin skygge på den
og spejler hviskende ned sin jammer.
Men solen stryger den varm og lysblid
og taler frejdig om livets glæde.
Dog lige iskold, tungsindig rolig
den sænker sorgen og sænker trøsten.

Fuldmånen suger, orkanen løfter,
men taget glipper, og vandet strømmer.
Lavlandet nedhvirvles, berg hensmuldre,
mens jævnt det skyller mod evigheden.
Hvad hen det drager, må vejen vandre;
hvad engang synker, det stiger ikke.
Ej bud der kommer, ej skrig der høres;
dets egen tale kan ingen tyde.

Mod havet er det, langt ud mod havet,
som aldrig kjender en stunds forsoning!
For alt, som sukker, det er forløser,
men drager vid're sin egen gåde.
Føl denne sælsomme pagt med døden,
at a l t det gir ham, — sig selv kun ikke!

Jeg føres, hav, af dit store tungsind
og slipper ned mine matte planer
og lader flyve de bange længsler:
d i n kolde ånde mit bryst skal svale!
Lad døden følge, på byttet lure:
vi skal nok spille en stund om brikken!
Jeg slider timer ifra din rovlyst,
mens frem jeg skær' under vredesbrynet;
du skal kun fylde mit spændte storsejl
med dine susende dødsorkaner,
din bølges rasen mer skyndsomt bære
mit lille fartøj mod stille vande.

Hvad heller ensomt og mørkt ved roret,
forladt af alle og glemt af døden,
når fremmed sejl fra det fjærne vifter,
og andre stryger forbi i natten,
at mærke strømningens underdønning
— havhjærtets suk, når det drager ånde —
og bølgens smågang mod bjælkelaget,
— det stille tidsfordriv i dets tungsind.
Da skyller længslerne langsomt over
i alnaturens havdybe smerte,
og nattens, vandets forente kulde
min sjæl udruster for dødens rige.

Så kommer dagen! og modet springer
i lange buer mod lys og hvælving,
og skibet snøfter og lægger siden
med vellyst ned i den kolde bølge,
og gutten klavrer med sang mod toppen
at rede sejlet, så det kan svulme,
og tanker jager som trætte fugle
om mast og ræer, men får ej fæste ...
Ja, ja, mod havet! Did drog jo Vikar!
Som han at sejle og så at synke
i skibets forstavn hos konning Olav!

Med kjølen kløve den kolde tanke,
men fange håb af den mindste luftning!
Med dødens fingre bagefter roret,
men himlens klarhed udover vejen!

Og så en gang i den siste time
at mærke naglerne give efter
og døden trykke på plankelaget,
så vandets frelsende strøm kan komme!
Da lægges ned i de våde klude
og fires did, hvor det evig tier,
mens bølgen ruller mit navn mod stranden
i store måneskinsklare nætter!

ALENE OG I ANGER.

(Til en siden afdød ven.)

Jeg ejer en ven, han hviskede nu
»Guds fred!« i mit natvåge sind.
Når lysene dør, når mørket har gru,
da kommer han gjærnest ind.

Han ejer ej ord, som falder mig hårdt;
ti selv har han syndet og lidt.
Han læger med blik det sted, som er sårt,
og sidder, til jeg har stridt.

Er gjærningen gjort, han kalder den sin,
om hjærtet har sorg derved.
Han tvætter den tro med så håndblødt et lin,
at smerten må give fred.

Han fulgte hvert håb, som jublende steg,
han tyngede ej, når det faldt.
Han står her just nu, så mild, men så bleg; —
om år skal han se, hvad det galdt!

PRINSESSEN.

Prinsessen sad højt i sit jomfrubur,
smågutten gik nede og blåste på lur.
»Hvi blåser du altid? Ti stille, du små!
Det hefter min tanke, som vide vil gå,
nu, når sol går ned.«

Prinsessen sad højt i sit jomfrubur,
smågutten lod være at blåse på lur.
»Hvi tier du stille? Blås mere, du små!
Det løfter min tanke, som vide vil gå,
nu, når sol går ned.«

Prinsessen sad højt i sit jomfrubur,
smågutten tog atter og blåste på lur.
Da græd hun i aftnen og sukkede ud:
»O, sig mig, hvad er det, mig fejler, min gud! —
Nu gik solen ned.«

FRA MONTE PINCIO*).

Aftenen kommer, solen står rød,
farvende stråler i rummet henskylle
lyslængslens glans i uendelig fylde; —
fjældet forklares som åsyn i død.

---

*) En højde over Rom, stadens spasergang, hvor musikken spiller og den fornemme verden mødes hver aften.

Kuplerne gløder, men længere borte
tågen langs markernes blålige sorte
vugger opover som glemselen før:
over hin dal dækker tusen års slør.
Aftnen, hvor rød og varm!
blusser af folkelarm,
glødende hornmusik,
blomster og brune blik. —
Fortidens store står rundtom, knap kjendte,
bundne i marmor og vente.*)

Vesper det ringer, i rødmende luft
tonernes offerdamp tåger og spredes,
kirkernes hellige halvmørke bredes,
aftenbøn bæver i ord og i duft.
Ildbæltet over Sabinerne spændes,
blus på Kampagnen af hyrderne tændes,
Roma med lamperne frembryder mat
ligesom sagn af historiens nat.
Gjennem den unge kvæld
hopper en saltarell'; —
sværmere knalder til
latter og morraspil; —
tankerne stræber i farver og toner
trofast mod det, som forsoner.

Lyset har tabt i sin lydløse kamp,
himmelen hvælver de dunkelblå buer,
dybt fra dens evighed stjærnerne luer,
jordmassen synker i tåge og damp.
Øjnene flygter fra mørket mod staden,
møder et ligtog med fakler i gaden;
natten det søger, men lysenes flag
vifter dog håb fra den evige dag.

---

*) Marmorbyster af Italiens navnkundige mænd står rundt pladsen på monte Pincio.

Muntert en mandolin
lyder til dans og vin,
munkesang, gadeleg
døves af tappenstreg; —
gjennem det drømmende livsårens banken
glimter med daglys i tanken.

Stille det bliver, end dunklere blå
himmelen våger og venter; — opunder
fortid, som drømmer, og fremtid, som stunder,
usikre blus i det rugende grå.
Men de vil samle sig, Roma fremstige
lystændt en nat for Italiens rige:
klokkerne kime, kanonerne slå,
minderne flamme på fremtidens blå! —
Yndig om håb og tro
op mod nygifte to
jubler en sanger til
cither og fløjtespil.
Stærkere længsler får barnesød hvile; —
mindre tør vågne og smile.

O, VIDSTE DU BARE!

Jeg tør ikke tale til dig,
du tør ikke se ned på mig,
men altid så sidder du der,
og altid spaserer jeg her.
Imellem kan tankerne listende fare,
men ingen tør spørge, og ingen tør svare!
O, vidste du bare!

Dengang du bestandig mig fandt,
da var du lidt kostbar iblandt;

men nu, når jeg sjældnere går,
nu ser jeg, du ventende står!
To øjne, to øjne kan flette en snare,
men den, som vil vid're, får ta sig i vare!
O, vidste du bare!

Ja, dersom du anede sligt,
at jeg gik og skrev dig et digt, —
at netop det bølgende fløj
didop, du står yndig og høj!
Men ser du, den kundskab, den bør vi nok spare.
Jeg længer vil fare, dig himlen bevare, —
o, vidste du bare!

SØVNENS ENGLER.

Da barnet sov ind
med hånd under kind,
kom englerne til
med latter og spil.
Da barnet det vågned, stod moderen over:
Du smiler så vakkert, du små, når du sover.

Dets mor gik til gud,
og barnet kom ud;
det sovnede ind
med tårer på kind,
men hørte straks latter og moderord ømme;
ti englerne fulgte med barnlige drømme.

Snart blev det så stort,
at tåren frøs bort,
det sovnede ind
med tanker i sind;
men englerne veg ej; de svævede over,
tog tanken og hvisked: »Hav fred, mens du sover!«

PIGEN VED STRANDEN.

Hun gik langs med stranden så ung omkring,
hun tænkte på ingen verdens ting.
Da kom der en maler og satte sig ned
ved sjøens bred,
i skyggens fred, —
han malede stranden og hende med.

Men sagtere gik hun om ham i ring,
hun tænkte på én, én eneste ting.
Det var på hans billede, hvor hun så
sig selv at stå,
sig selv at stå
nedspejlet i sjøen med himlens blå!

Hun dreves, hun droges så vidt omkring,
hun tænkte på alle verdens ting —
langt, langt over sjøen og dog så nær
mod stranden her,
mod manden der,
o nej, hvad der kom for et solskinsvejr!

DULGT KJÆRLIGHED.

Han tvær over bænkene hang;
hun lystig i dansen sig svang.
Hun legte, hun lo
med én og med to; —
hans hjærte var nær ved at briste,
men det var der ingen, som vidste.

Hun gik bag ved laden en kvæld,
han kom for at sige farvel.
Hun kasted sig ned,
hun græd og hun græd:

sit livshåb det skulde hun miste.
Men det var der ingen, som vidste.

Ham tiden faldt frygtelig lang.
Så kom han tilbage en gang.
— Hun havde det godt,
hun fred havde fåt;
hun tænkte på ham i det siste.
Men det var der ingen, som vidste.

OLAV TRYGVASON.

Brede sejl over Nordsjø går;
højt på skansen i morgnen står
Erling Skjalgsson fra Sole, —
spejder over hav mod Danmark:
»Kommer ikke Olav Trygvason?«

Seks og femti de drager lå,
sejlene faldt, mod Danmark så
solbrændte mænd; — da steg det:
»Hvor bliver Ormen lange?
kommer ikke Olav Trygvason?«

Men da sol i det andet gry
gik af hav uden mast mod sky,
blev det som storm at høre:
»Hvor bliver Ormen lange?
kommer ikke Olav Trygvason?«

Stille, stille i samme stund
alle stod, ti fra havets bund
skvulped som suk om flåden:
»Tagen er Ormen lange,
falden er Olav Trygvason.«

Siden efter i hundred år
norske skibe til følge får —

helst dog i månenætter:
»Tagen er Ormen lange,
falden er Olav Trygvason.«

SUK.

Aftensolens hygge
ikke kan mit vindu nå,
morgensolen ligeså; —
her er altid skygge.

Sol på begge sider,
vil du ej i kamret ind?
Her faldt stråler på et sind,
som i mørke strider.

Morgensolens glæde,
å, du er min barndomstid;
mens du leger ren og hvid,
jeg kan næsten græde.

Aftensolens hvile,
å, du er den vises ro; —
længer frem, så vil du jo
mod mit vindu smile!

Morgensolens sange,
å, du er den fantasi,
verden solglad løftes i, —
den, jeg ej kan fange.

Aftensolens mildhed,
du er mer end visdoms ro,
ti du er den kristnes tro:
nå mig med din stilhed!

TIL EN GUDSØN.

(1861.)

(Med et album, hvori portrætter af alle dem, som i hans fødselsstund formede tankerne i åndens og politikens verden.)

Her får du den konstellation at skue,
hvorunder dit lys blev tændt;
de stjærner, nu glimrer på tankens bue,
er samlede her omtrent.
Hvad spår de dig, lille? Det vide vi ej.
De lyser nu frem på din ukjendte vej
og tænder de tanker, som venter dig. —
Først får du at samle,
så skille dem, —
så får du at famle
dig længer frem.

BERGLIOT.

(Harald Haardraades saga kap. 45 mod slutten lyder: Da Ejnars (Tambarskelves) hustru Bergliot, som sad tilbage i herberget i byen, spurte mandens og sønnens fald, gik hun straks op i kongsgården, hvor bondehæren var, og ophidsede den meget til slag. Men i samme øjeblik rodde kongen ud efter elven. Da sagde Bergliot: „Nu savner vi her min frænde Haakon Ivarson; ikke skulde Ejnars banemand ro ud efter elven, om Haakon stod her på elvebakken.")

Bergliot
(i herberget).

Idag kong Harald
får give tingfred;
ti Ejnar fulgte
fem hundred bønder.

Ejndride, sønnen,
slår vagt om huset,
imens den gamle
går ind til kongen.

Så mindes Harald
måske, at Ejnar
har tvende konger
i Norge kåret, —

og giver fred
og forlig på loven;
hans løfte var det,
og folket længes. —

Hvor sanden fyger
ned over vejen,
og støj der stiger! —
Se ud, min skosvend!

— Kanske blot vinden!
ti her er vejrhårdt:
den åbne fjord
og de lave fjælde.

Jeg mindes byen
ifra min barndom:
hid vinden hidser
de vrede hunde.

— Men støj der tændes
af tusen stemmer!
og stål den farver
med kamprød flamme!

Ja, det er skjoldgny!
Og se hvad sandgov:
spydbølger hvælve
om Tambarskelve!

Han er i trængsel! —
Troløse Harald:
ligravnen løfter
sig af din tingfred!

Kjør frem med karmen,
jeg må til kampen;
nu sidde hjemme
det galdt jo livet!

(På vejen.)

O, bønder, berg ham,
slå kreds omkring ham!
Ejndride værg nu
din gamle fader!

Byg ham en skjoldborg
og giv ham buen;
ti døden pløjer
med Ejnars pile!

Og du, Sankt Olav!
å, for din søns skyld!
giv du ham gagn-ord
i Gimles sale!

(nærmere.)

Flokken de sprænger ...
og kjæmper ej længer ...
i bølger
de følger
hverandre mod elven, —
hvad er der vel hændt?
hvad spår denne skjælven?
har lykken sig vendt?
hvad er det? hvi stanser
nu bøndernes skare? ...
med nedstukne lanser

to døde de kranser,
og Harald får fare! —
hvad trængsel der er
ved tingstuens port! ...
stille al hær
vender sig bort. —
Hvor er Ejndride! — —
Sorgfulde blikke
flygter til side,
frygter mit møde ...
så kan jeg vide:
de to ere døde! —
— — Rum! jeg må se:
ja, det er dem! —
Kunde det ske? — —
Jo, det er dem!

Falden er herligste
høvding i Norden;
Norriges beste
bue brusten.

Falden er Ejnar
Tambarskelve,
sønnen ved side, —
Ejndride!

Myrdet i mørke
han, som var Magnus
mer end fader,
kong Knud den riges
kårede sønne-råd!

Falden for snigmord
skytten fra Svolder,
løven, som sprang over
Lyrskogheden!

Slagtet i baghold
bøndernes høvding,
trøndernes hæder,
Tambarskelve!

Hvidhåret, hædret,
henslængt for hundene, —
sønnen ved side,
Ejndride!

Op, op, bondemænd, han er falden;
men han, som fældte ham, lever!
Kjender I mig ikke? Bergliot,
datter af Haakon fra Hjørungavaag; —
nu er jeg Tambarskelves enke.

Jeg roper på eder, hærbønder:
min gamle husbond er falden.
Se, se, her er blod på hans blege hår,
eders hoveder kommer det over;
ti det bliver koldt uden hævn.

Op, op, hærmænd, eders høvding er falden,
eders ære, eders fader, eders børns glæde,
hele dalens eventyr, hele landets helt, —
her er han falden, og I skulde ikke hævne?

Myrdet i mørke, i kongens stue,
i tingstuen, lovstuen er han myrdet,
myrdet af lovens første mand, —
o, lyn vil falde fra himlen på landet,
hvis det ikke lutres i hævnens lue.

Skyd langskibe fra land!
Ejnars ni langskibe ligger her,
lad dem bære hævnen til Harald!

O, stod han her, Haakon Ivarson,
stod han her på bakken, min frænde,

da fandt Ejnars bane ikke fjorden,
og eder, fejge, slap jeg bede!

O, bønder, hør mig, min busbond er falden,
mine tankers højsæde i halvhundred år!
Væltet er det, og ved dets højre side
vor eneste søn, o, al vor fremtid!
Tomt er der nu inden mine to armer;
kan jeg vel mere få dem op til bøn?
Eller hvorhen skal jeg vende mig på jorden?
Går jeg bort til de fremmedes steder, —
ak, så savner jeg dem, hvor vi levde sammen.
Men vender jeg mig derhen, —
ak, så savner jeg dem selv!

Odin i Valhal tør jeg ikke finde;
ti ham forlod jeg i min barndom.
Men den nye gud i Gimle? — —
Han tog jo alt, jeg havde!

Hævn? — Hvem nævner hævn? —
Kan hævnen vække mine døde
eller dække over mig for kulden?
Findes i den et tilstængt enkesæde
eller trøst for en barnløs mor?

Gå med eders hævn; lad mig være!
Læg ham på karmen, ham og sønnen!
kom, vi vil følge dem hjem.
Den nye gud i Gimle, den frygtelige, som tog alt,
lad ham også tage hævnen; ti den forstår han!
Kjør langsomt! ti sådan kjørte Ejnar altid;
— og vi kommer tidsnok hjem.

Hundene vil ikke møde med glade hop,
men hyle og hænge med halen.
Og gårdens hester vil spidse øren,

vrinske glade mod stalddøren
og vente Ejndrides stemme.

Men den lyder ikke længer, —
ej heller Ejnars skridt i svalen,
som ropte ind, at nu måtte alle rejse sig,
for nu kom høvdingen!

De store stuer vil jeg stænge;
folkene vil jeg sende bort;
kvæg og hester vil jeg sælge,
flytte ud og leve ene.
Kjør langsomt!
ti vi kommer tidsnok hjem.

TIL MIN HUSTRU.

(Med et sæt romerske perler.)

Tag disse perler! — og tak for dem,
du trillede ind i mit ungdomshjem!
De tusene timers stille lykke,
du ånded deri, blev perlesmykke
så stort og lyst
på mit glade bryst,
og om min pande
som tanker de stande
og tindrer mod verden: det gav hans viv,
som slynged sin kjærlighed om hans liv!

I EN TUNG STUND.

Vær glad, når faren vejer
hver evne, som du ejer:
Jo større sag,
des tyngre tag,

men desto større sejer!
Går støtterne istykker,
og vennerne får nykker,
så sker det blot,
fordi du godt
kan gå foruden krykker. —
Enhver,
gud sætter ene,
han selv er mere nær.

KAARES SANG.

(Af Sigurd Slembe.)

KAARE.

Hvad vælter de bølger i stille vejr?
Hvad stiger så stort i vest?
Hvad tænder stjærner i dagens lejr
som fakler til dødningfest?

ALLE.

Gud hjælpe dig, vor jarl,
Gud hjælpe dig, vor jarl,
det er Helga, som kommer til Orknøj.

KAARE.

Hvad er det for drage, som puster frem,
så bølgen går rød af blod?
Sjøfuglene skriger, de flygter hjem,
de flokker sig om min fod.

ALLE.

Gud hjælpe dig, vor jarl,
Gud hjælpe dig, vor jarl,
det er Helga, som kommer til Orknøj.

KAARE.

Hvad stiger af stavnen for sælsom mø
i stråler og mild musik?
Hvad er det, som gjør, at blomsterne dø,
hvad tårer så eders blik?

ALLE.

Gud hjælpe dig, vor jarl,
Gud hjælpe dig, vor jarl,
det er Helga, som kommer til Orknøj.

IVAR INGEMUNDSONS KVAD.

(Af Sigurd Slembe.)

Hvorfor fik jeg længsler,
som jeg ikke kan løfte?
Og hvorfor ser jeg,
når jeg kun skal se sorg?

Flyver mit øje ud i det store,
skyller alting sammen som i storm,
men flygter det tilbage til det mindre,
da mørkner det af medynk.

Ti jeg ser et folk uden fører,
jeg ser en fører uden folk.
O, hvor folket lider!
Og føreren, hvor han længes!

Vidste, vidste mændene,
at han var midt iblandt dem!
Men de ser en mand i lænker
og lader ham ligge.

Skibet rives bort i stormen,
en dåre står til rors, hvem kan frelse?
Han, han, der længes under dækket,
halvdød og i lænker.

(opad.)

Hør, hvor de skriger
og strækker armer mod dig!
De have frelsen i fang,
og du siger det ikke?

Skal de da alle omkomme,
fordi den ene fattes?
Vil du ikke ofre dåren,
så de mange kan leve?

Forklar mig: ordet lyder:
én skal lide for mange.
Men mange lider for én,
o, forklar mig!

Den visdom, du gav mig,
vikler mig ind i gåder,
og de lys, du tændte,
leder til mørke.

Men ikke mig alene,
millioner, millioner!
Rummet rummer ikke alle spørsmål
fra jorden og op mod himlen.

Svaghed kaster sig på knæ i klostret,
men kræfterne vil frem,
de trænges, de længes,
de trykker hinanden ud af landene. —

Hvorhen? For deres øje er nat.
»I Nazaret er lys oppe!« roper en,
— roper så hundred tusen,
alle ser det: til Nazaret!

Men den halve del dør på vejen af hunger,
den andre halve for hedningernes sværd,
pilgrimen af pest i Nazaret, —
var du der, eller var du der ikke?

O, hvor er du?
Den hele verden er oppe
og på færde efter dig
og leder efter dig!

Eller var du i hungeren?
Var du i pesten?
Var du i hedningernes sværd?

Salter du med vredens salt?
Lutrer du i lidelsens ild?
Har du millioners millioner inde i din fremtid,
som du således vil frelse?

O, mod dem er de tusen, der nu lider,
kun én,
og den ene, jeg vilde bede for,
ingen!

Jeg følger en liden bæk
og kommer til et hav,
jeg ser på en liden dråbe,
og den dunster ind i de uendelige skyer.

Se, hvor jeg tumler viljeløs
på tankernes våger.
Vinden væltede min liden båd,
ved vraget holder jeg mig.

Led mig, led mig,
jeg ser ikke land!
Løft mig, løft mig,
jeg kjender ingen grund!

MAGNUS DEN BLINDE.

(Af Sigurd Slembe.)

»Å, lad mig endnu én gang få se
op mod de tindrende stjærner!«
bad ung Magnus og sank i knæ,
det var ynk at se.
Alle kvinder i gråd sig fjærner.

»Å, først imorgen! Først fjældene se
og sjøen, hvor langt den blåner,
én gang til, og så kan det ske!«
og han sank i knæ! —
og hans venner med ham: å, skåner!

»Å, først til kirke, guds hellige blod
være det siste jeg skuer!
D e t skal bade i lysets flod,
tage mildt imod
mit øjes bristende luer!«

Stålet randt i, og hans øjes væld
sank som et lyn i natten.
»Magnus, vor konge, farvel, farvel!«
— »Å, farvel, farvel, —
»I, som fulgte i somre atten!«

SYNDEN, DØDEN.

(Af Sigurd Slembe.)

Synden, døden, søstre to,
to, to,
sad tilsammen i morgenrøden.
Gift dig, søster, så får jeg bo,
bo, bo,
i dit hus, sagde døden.

Synden holdt bryllup, døden lo,
lo, lo,
dansede om dem på bryllupsdagen;
natten kom, hun brudgommen tog,
tog, tog,
og bar bort i et lagen.

Synden vågned alene, græd,
græd, græd.
Døden sad over i morgenrøden:
den, du elsker, jeg elsker med,
med, med;
han er her, sagde døden.

---

†

FRIDA.

Frida, jeg vidste, du ej vilde leve.
Steg blot en tanke med magt til at hæve, —
stirred du henad med higende kræfter,
som vilde du efter.

Øjnene, o så forundrede, klare,
glemte at se, medens du glemte svare:
da vokste snehvide vinger, som siden
bar bort over tiden.

Talte du, spurte du, blev jeg halvt bange;
øjne og ord syntes begge forlange
renere klarhed, en tankernes sejer,
som jeg ikke ejer.

Sprang du som barn, når det kommer fra skolen,
rysted du lokker som vandspring i solen,
lo du, så himlen sig åbned i glæde
over din glæde, —

eller en modgang så dybt kunde ramme,
som brast dit hjærte itu med det samme,
tankerne tabte i smerternes vrimmel
både jord og himmel, —

da, o, da så jeg: din glæde, din smerte
vare for store for menneskehjærte'.
H i s t fik de rum! — Men h e r blev det så lille,
så trangt og så stille.

TIL BERGEN!

Som du sidder der
bagom dine skjær,
tunge fjæld omkring og havets dyb for foden,
grunder du vel på
saga, som skal gå
end engang med undre ifra land!

Hil dig, norske by,
»Bergen aldrig ny,«
gammeldags og evig som din H o l b e r g s lune;
en gang kongers vagt,
siden handelns magt,
præsident på første frihedsting!

Høj og liflig, som
solskinsdagen kom
stundom af din regn og vindforrevne tåge,
steg med store mænd
eller dåd igjen
du, når der var mørkest i vort land.

Op af folkegrund,
vittig, kjærnesund,
skjød der stærke tanker, byggende i landet,
skjød vor kunst tilsist,
i sin fødsel kys't
af din mørke, mægtige natur.

I din højfjældssal
maler blev vor D a h l,
langs med dine strande drømmede W e l h a v e n,
og i morgnens guld
gynged O l e B u l l
på din våg iblandt Europas flag.

Med dit hav i pagt
har du evig magt,
blåe fjorde er dig årer ind i landet.
Fra dit norske sind
skinner lykken ind, —
af din fortid må der fremtid gå.

---

†

P. A. MUNCH.

(1863.)

Mange former har det store.
Den, som her gik bort, han bar det

som en tvil, der tog ham søvnen,
men tilslut gav åbenbaring. —
som en øjets større sekraft,
der gav syner med en smerte
over det, som ej kan sees, —
som en flugt igjennem arbejd
fra det tænkte mod det visse,
fra det visse mod det ante, —
rastløs hast og ildfuld veksel
med en guddoms-opfyldt uro,
der igjennem stormed verden,
tog dens last af tvil og tanker,
bar dem, kasted dem — og tog dem —
aldrig træt, dog uden hvile.

Stille, han kjendte en eneste havn:
familjelivets forsoner!
Lysmilde magter fik ham i favn,
vugged med farver og toner.

Ret når hans hustru spilled ham ind,
ind mellem duftende birke!
Ind mellem blomsterne, længere ind,
ind under granskogens kirke!

Døtre sig nærmed, en for en,
svaled hans hede pande,
vifted ham luften uskyldsren,
nævnte det barnesande.

Snart var han midt i den livligste leg
alt mellem farver og toner, —
skyerne gled, og på himmelen steg
tindrende millioner.

Men som kornmo i en dunkel,
stille, drømfuld høstkvælds hvile

skræmmer tankerne mod uvejr, —
eller som et slag i båden,
når den glider som i søvne
ind imellem høje fjælde
i en rolig, luft-let vårnat, —
kun et enkelt sagte slag, og
ekko tager det og jager
ifra fjældvæg og til fjældvæg,
trosten vågner, årren skriger,
dyret rejser sig og lytter,
stene triller, alt er oppe,
hunde varsler, bjælder skingrer,
og al dagens strid er kommen, —
sådan kunde en erindring,
falden dunblødt midt i legen,
vække tankens alle skarer!

Og så jog det gjennem verden,
og så brandt det i hans indre, —
men det blev til lys for andre!

Racers udspring, ords forgrening,
navnes herkomst, loves slægtskab,
småt og stort i lige smerte,
lige hast og tvil mod målet! —
Der, hvor andre kun så stene,
så han glitre, så han funke,
hugde han sig gang mod gruben.
Og hvor andre stod for fundet,
sikre nu i et århundred,
fik han tvil og grov i bunden
dag med nat — og så det synke!
Men den uro, som gav kraften,
drev ham tit u d o v e r målet;
for den klarhed, han gav andre,
nye anelser bedrog ham.
Derfor: hvor han havde været,

vilde han ej mer tilbage,
skifted stof så tit som arbejd,
flygtende for egen tanke.
Men det tænkte slap ham ikke,
fulgte voksende som ilden,
kastet i Brasiliens skoger,
følger stormen, følger stormen!
Hvor en fod ej før var kommen,
brændtes vej for millioner! —

— — Nordens lande strækker brystet
op i Nordishavets tåge,
vintermånedernes mørke
trykker fjældene og havet.
Og som landene, så folkets
hele udspring og dets hidkomst
strækker op i mulm og tåge.
Men som fyr igjennem tågen,
men som nordlys over mørket
glimted lysende hans tanke.
Øm, som om sin faders minde,
søgte, spurte han det mindste
for at finde folkets veje;
navne, grave, rustne våben,
stene fik han til at svare.
Over Asiens urskogfjælde,
gjennem sand og øde stepper,
bagved tusen års formuldning
så han spor af karavanen
søgende sit hjem mod Norden.
Og som floderne de fulgte,
fulgte dem hans rige tanke,
strømmende mod verdensaltet. —

— Se dog, hvad hans uro skabte!
Se, den vilde blot forsoning,
fandt den ej, men underfulde

ny opdagelser og veje,
— ret som hine alkymister,
der i søgen efter guldet
fandt ej det, men andre kræfter,
som idag bevæger verden. —

Der var dybest i hans væsen
den modsætnings kraft, at tanken,
slået an af N o r d e n s s a g a,
toned, bæved i melodisk,
evig længsel imod S y d e n! —
Ilden i hans brune øje,
glimtet i hans tanke havde
slægt med improvisatorens
i de varme druelande.
Og hans lette stemningsveksel
og hans fyrighed, der kunde
trælle de udslagne vintre,
men til indfald kaste frugten, —
hin umådelige rigdom,
hvori tanker, luner, toner,
glæde, smerte, leg og alvor
uden ophør glimted, spilled, —
det var som en dag i Syden!

Derfor var hans liv en rejse,
en ustanset imod Syden, —
gjennem anelsernes tåge,
fra det dunkle mod det klare,
fra det kolde mod det varme, —
og hans eget arbejd broen,
som var over fjæld og havstrøm! —

— — O, den stund han med sin hustru
og med sine legesøstre —
barneglade, friske døtre! —

stod, hvor aftensolen lyser
over Kapitol og Forum, —
stod, hvor verdenshovedstaden
som historiens egne kilder
vælter kundskab frem af jorden; —
hvor en klarhed, stor som luftens,
falder over de årtusen,
som er gangne der til hvile; —
hvor han som historiegransker
ifra Norden måtte synes
have roet om i skodden
på de dybe, store fjorde; —
stod, hvor døde sprænger mulden
og fremtriner selv som vidne
i den svære marmortoga;
hvor gudinderne fra Delos
danser ind i freskosalen
som to tusen år tilbage; —
Panteon og Kolosseum
kunde rumme i sin skjæbne
verdens skiftende udvikling; —
hvor en Hermes hist på hjørnet
skued Cato, der han skred som
pontifex i processjonen, —
skued Nero som Apollo
løftes op og tage offer,
skued Gregor, ham den vrede,
ride frem som åndens hersker
over al den kjendte verden, —
skued Cola di Rienzi
dyrke frihedens gudinde
under Romerfolkets jubel, —
pave Leo og hans store
vælge for den herre Jesus
Aristoteles og Plato; —
men så atter stærke tider
rejse den katolske kirke,

indtil franskmænd kom og jog den,
og naturen blev til guddom, —
men pøny de gamle fromme
i de stille processjoner
med et lam som verdenshersker! —
Alt det så den lille Hermes
der på hjørnet bag ved templet,
og den vise mand fra Norden
så hin Hermes og dens syner. —

— Ja, da han stod over Roma
i historiens høje klarhed,
og hans øje stræbte langs med
bjergets ryg mod aftenrøden, —
da gik alle længslens stråler
sammen i en salig anen,
da, — da så han i en kirke,
som var større end naturens,
og en fred han følte dale,
der var mer end øjeblikkets. —

— Og da anden gang han kom did
gjennem dages, nætters arbejd,
ak, som galdt det hans forløsning, —
da gik Herren selv til møde,
førte ham didop og sagde:
»Tag nu fred; nu har du vundet!«

Men til os, som vilde klage,
vendte han sig om og sagde:
»Når Jeg kalder, hvem tør sige,
at den kaldte ej var færdig?«

Den, som dør, han her var færdig!
Se, det tror vi midt i smerten,

tror, at han, som giver uro
(hin opdagelsernes uro,
som drev Newton, drev Columbus),
også ved, når ro skal falde.

Men vi spørger, mens vi stirrer
efter hine tankens skarer,
der opløste farer hjemad:
hvem skal anden gang dem samle?

Ti når han skar op en krigspil,
mødte lendermænd og bønder,
og til hjælp fra Sverig, Danmark,
England, Franken raske skuder
fløj på havet mod hans mærke!

Den uhyre kongeflåde
lå til ankers under landet;
vante var vi til at se den
eller til at spørge nyt fra
dens erobringer og togter.

Hvad den vandt, vi har for evigt;
men den selv har nu fåt hjemlov.
Sammen står vi, ser det siste
sejl i horisonten tone,
vender så og spørger sagte:
hvem skal anden gang dem samle?

BRYLLUPSVISE NR. I.

En myrtekrans er skjøn at se,
når den står frisk i uskylds sne
med duft af kjærlighed og våd
af glædens klare gråd;

når moders blik er sol derpå,
og luften let og højtidsblå
derover går
og liflig spår
om lang og kraftig dag.

Hver den, som selv sad rød og varm
med kransen på og gråd i barm,
hun ser på dig med bøn til gud,
du bly, du vakre brud.
Du ved det ej, du er så ung,
hvor den kan blive rig og tung;
ti livets frugt
med sygt og smukt
skal modnes bag dens blad.

Men bliver den for tung iblandt,
så støt dig tro til ham, du vandt;
ti han går fast, skjønt han går tyst,
og du, — du er hans lyst!
Græd ej, skjønt langt fra hjem du for:
han blir dig både far og mor!
husk, i din krans
hvert blad er hans —
hans tanker for dit vel!

---

†

KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

(1863.)

Nu tabte vor konge en fuldtro ven!
Og Nordens sag
dybt sænker sin fane og følger hen
på begravelsens dag.

Men Danmark, men Danmark fik dybeste smerte:
nu brast deres varmeste, største hjærte,
nu brast deres beste
landefæste,
nu står der et skrig over kongens død
som fra mænd i nød.

Til Danmarks frelse den mand blev født,
som her er død.
I ungdommen blev han fra hove stødt —
til folkets skjød.
Der trivdes han godt, og der vokste han sammen
med bønder, matroser, i fare, i gammen.
Ham skole blev givet
af selve livet —:
da snaren var færdig for Danmarks land, —
var også han!

Det viste sig straks, han var bondedum
på deres kneb;
forrædernes fineste kløgt skjød bom
på hans smule begreb.
Han vidste jo bare, hvad folket tænkte,
og derfor i faren dem frihed skjænkte;
han vilde det hele —
og ikke dele
og holdt en tale, ej lang, kun d e t:
»Det skal ej ske!«

Så stod han til rors som en god matros
i stormens hurra,
han vilde ikke ha større ros;
men det skal han ha!
Han vendte straks baugen mod nord, — og så lå den
i stille, i stormvejr, i snefok og fråden; —
det hele rige
snart måtte sige:

»Han er nok ikke så dum endda,
for det går bra!«

Nu ropte han netop på dæk hver mand;
ti det trak op.
Nu svartes der netop fra masten: — land! —
nu, nu netop;
da tabte han roret af trofaste hænder
og sank i døden, mens skuden vender ...
— nej, ikke vender!
de kursen kjender;
stå sammen nu, Danmarks hver eneste mand, —
hold fram som han!

Det var just hans ære: stå jævnt i lag
og ej ta plads,
men bredved de andre sit ærlige tag
foruden stas.
Nu høster de frugten: hver mand står øvet
helt ned til soldaten så tro, så prøvet!
Det kan ikke slingre:
for mange fingre
har fast i roret, for mange: »hurra,
mod nord endda!«

Der er ikke andet at gjøre nu
end at holde ud,
stå vagt i mørket, men uden gru,
med tro på gud.
Her er dumpt, her er stilt, her er længsels vånde,
hver står og lytter med halvkvalt ånde, —
her er ventetider, — —
indtil omsider
det rødner i luften med lyse drag:
det er handlingens dag!

TIL SVERIGE.

(28. december 1863.)

Løft du dit gamle guleblå;
ti det må bæres foran.
Nu vil ej tysken ret forstå;
men ser han det, forstår han.

Forstår, at større fare fandt's
end blæk på Bismarcks bukser,
at der må dobbelt leverans
af heste, folk og okser, —

at ti års vrøvl til dagligt mén,
som ingen kan få ret i,
nu bleven er til krig med én,
som har holdt ud i tretti, —

at Nordens stride folk er blet
fuldt enige på jorden,
som deres minder længst var ét
på himlen over Norden, —

at Gustav Adolf atter er
højmægtig glad på færde,
men denne gang mod Tysklands hær
med Kristian den fjerde, —

at gammel tid med Haakon jarl
til Palnatoke iler;
— mens hos den stærke, blege Karl
står Tordenskjold og smiler, —

at vi, som har så godt forstået
at banke op hinanden,
vi skal just ikke bli til spot,
når vi får slås tilsammen.

— Men du må foran gå i vej,
du spille må på bassen;
der følger sådan takt med dig,
og du er kjendt på pladsen.

Den gamle svenske melodi,
berømt i hele verden,
ej blot for hjærtets magt deri —
fra Jennys æresfærden, —

men for det alvors dyb, der sang
på Lützens mark før slaget,
og for den fantasi, der svang
til vejrs i Narvabraget, —

den, som du sang for hele Nord
om kraft og dyd herhjemme: —
nu må den i tredobbelt kor
blive til hovedstemme!

Nu må den bære op et digt
om Herrens kald i folket,
af blodets billeder så rigt,
af flammeskrift fortolket, —

og det skal kaldes: Nordens digt: —
af alle dine største,
som stråle vil evindeligt,
det nævnes skal det første.

TIL FESTEN FOR FÆDRENES MINDE.

(13. januar 1864.)

Nu stråler høje minder
i Nordens vinternat

på fjældets hvide tinder,
på sorte Kattegat.
Der er så stort og stille,
mens nordlys flyver ind,
som om de skabe vilde
en dag ved minders skin.

Hver dåd til Nordens ære,
hver tanke til dens held
et stjærnebud nu bære
ned i den kolde kvæld!
Til håb, til trøst de lyser —
og med fordoblet magt
for den, der går og fryser
ved Ejderen på vagt!*)

Ej angstens skyggevrimmel,
ej lunkenhedens damp
må mørkne mindets himmel
i natten før en kamp!
Gid nu som før må høres
i luften klokker slå,
og hele hæren føres
af mænd, den aldrig så!**)

DA NORGE IKKE VILDE HJÆLPE.

(Påskekvæld 1864.)

— — — — — —

Når siden du sejler i Kattegat
og gjennem Belt.
du finder ej mere den danske fregat
med rødhvidt felt,

*) Lidt før Dannevirkes rømning.
**) Se Magnus den godes saga, „slaget på Lyrskogheden".

du hører ej mere kommandoord
i Wessels sprog,
ej al den livsalige sang ombord
bag Dannebrog.
Du møder ej latter, du ser ingen dans
under hvide sejl,
du følger ej kunstens langt viftende krans
om mast og spejl.
Men alt, hvad vi ejede der ombord,
tilhavs er sat,
hvert skjold og hvert minde — i dybet det for
en vinternat.
Det var i den samme, fregatten skjød
under Norges land
nødskud på nødskud, mens sjøen brød
med tang og sand;
en båd sattes ud for at hjælpe dem,
men vendte mod havn, ...
da drev fregatten mod Tyskland frem
og brød sin stavn!
da fløj ifra borde hver stump af vort,
hvert slægtskabs spor,
det hivdes i havet, det ryddedes bort
med forbandelsens ord!
Den nordiske løve, den gamle grå
gallionsfigur,
den hugdes istykker, fregatten lå
som en nedskudt mur.

Den sattes istand, og den sattes ud
ved Tysklands fod,
men sortgult var flaget, en ørn slog ud,
hvor løven stod.
Da atter vi sejled i Kattegat,
det var så tyst,

der lå kun en tysk admiralfregat
under Skaanes kyst. — —

---

†

DANIEL SCHJØTZ.

(Død af overanstrængelse som frivillig militærlæge, 1864.)

Han på ingen stormagt vented
uden den, som er hos gud.
Den gang han sig døden hented,
skikked han ej forud bud
ned til England og til Franken,
om han og fik lov at dø
mellem brødrene på banken
ved den dybe, danske sjø.
Første dåd af ungdom ildet,
første stærke, klare tro,
første mand, som svor ved gildet, —
første over dødens bro.

Han ej fatted, han i nøden
var den eneste, som kom,
og han kjæmpede til døden
for vor æres helligdom.
Han for alle vore tusen
vilde gjøre fyldest selv, —
sank så gjennem vanvids brusen
ned i dødens stille elv.
Første sjæl, som turde håbe
frelse af sin hjælp mod vold,
første varme, fulde dråbe
af vort blod på Danmarks skjold.

TIL DANEBROGE.

(Da Dybbøl toges.)

Fordum syntes Danebroge
s n e h v i d t, r o s e r ø d t
stråle gjennem tidens tåge
som en himmelfødt,
gro som frugt af Danmarks have,
slå som sang på deres grave
og med tankers trækfuglskare
over verden fare.

Ak, nu synes Danebroge
l i g b l e g t, b l o d i g r ø d t
dale som en truffen måge,
der har sig forblødt.
Purpurstrømme vunden gyder,
som af tro på retfærd flyder;
segnende må folket bære
korsets tunge ære.

SKÅLSANG FOR EJDSVOLDSMÆNDENE.

(17. maj 1864.)

D e n g a n g vort eget land vi tog
af hundredårig is og harme
og lagde det for sol og varme
og bygged det med lov og plog,
af klippen fik vi skatten gravet,
med hvide sejl indtog vi havet,
og fri brød tanken over pol
af våren frem som midnatssol.

Og end erobrer vi med gud:
hver plet, vi lægger ind til ager,

hvert skib, vor sjø i favnen tager,
hver barnesjæl, vi folder ud,
hver tankegnist, som livet klarer,
hver dåd, som øger og bevarer, —
er en provins, til landet lagt,
og for vor frihed varig vagt!

NORRØNASTAMMEN.

(4. november 1864.)

Norrønastammens længsel
den var det frie hav
og kampens gudetrængsel
og æren, som den gav, —
var stordåd og var tanker
med rod i Surtrs ild,
med grene uden skranker
og top i Ygdrasil.

Gik hver sin vej, hver frænde,
hverandre tit til mén;
vort sejersløb var trende,
men æren, den var én.
Hver fik sit kald af tiden,
normænd og daner først,
om svearne kom siden,
så kom de også størst.

Som sol sken Danmarks drage
i vest- og østerled,
Normannaåndens sage
svang helt til Jorsal ned.
Af gnisten, Svea stamme
fik tændt på Polens is,
gir Lützens sejersflamme
end halve verden lys.

Først Norsk og Dansk til ening
i hårde tider kom,
men sagas større mening
fik mindre mænd vendt om;
så Norsk og Svensk til ening
i tidens fylde kom,
og sagas større mening
skal mer ej vendes om.

Der er en spådomsevne
i folkeåndens trang:
Norrønastammens stævne
til stordåd end en gang.
Hver festdag, som vi fejrer,
må være løftets dag:
den synker ej, den sejrer,
vort blods, vor stammes sag.

PURITANERNES SANG.

(Af Maria Stuart.)

Giv mig styrke, ræk mig våben,
hold for nødskrig himlen åben!
Herre, er den din, min sag,
skjænk den så en sejrens dag!
Styrt dine fiender!
Styrt dine fiender!
Rul frem din tordensky, lyn falde af den,
i deres synders afgrund begrav dem,
svid deres sæd,
vælt om og træd!
Lad så på snehvide duevinge
over din troende trøsten svinge,
lad ham se oljeblad fra den sommer,
som efter straffens syndflod kommer!

JAGTSANG.

(Af Maria Stuart.)

Lyngen bag os står i røg,
står i røg,
foran er vor dronnings høg,
dronnings høg.

Vellugt slår af birk og hæg,
birk og hæg,
hornet stormer klippens væg,
klippens væg.

Luften er så blank og tørst,
blank og tørst, —
hurra, opad, hun er først!
hun er først!

Jage, jage glæden selv,
glæden selv.
jage den i dødens elv,
dødens elv!

TAYLORS SANG.

(Af Maria Stuart.)

Hver glædesstund, du fik på jord,
betales må med sorg.
Om flere følges ad, så tro,
de gives kun på borg.
Der kommer snart en smertenstid
med suk for, hvad du lo;
den lægger rentes rente til
med afdrag i din tro.

Mary Anne, Mary Anne,
Mary Anne, Mary Anne,
du skulde ikke smilet, du,
så græd jeg ikke nu.

Gud hjælpe den, som ikke kan
gi kun sin halve sjæl;
der kommer også tid, da han
må tage sorgen hel.
Gud hjælpe den, som var så glad,
at han ej glemme kan,
gud hjælpe den, som tabte alt,
men ikke sin forstand.
Mary Anne, Mary Anne,
Mary Anne, Mary Anne,
alt i mit liv, jeg plante fik,
frøs ud, den gang du gik.

BRYLLUPSVISE NR. II.

For løftets alter hvidklædt gav du eden
og hørte, hvor den sank i evigheden.
De rædde tanker svæved
omkring den dybe brønd,
men hjærtet bange bæved
tilbage i en bøn.
Da det stjærned, lysned for dit øje,
ti din moder bad ifra det høje,
bad med dig.

Du følte straks, den hånd, som blev dig givet,
den vilde holde fast som selve livet;
og tryghed kom og glæde,
og intet mer var trangt,

og fast du måtte græde,
lå livet lyst og langt!
I de milde kjærlighedens tårer
frygten smelter, hele livet vårer
og får mod.

Du tog farvel med ham, som sad ved siden,
som var dig far og mor, fra du var liden.
Nu var hans gjærning færdig,
du stod der klar og glad,
du stod din moder værdig,
som han så ofte bad!
Nu han læste tak udaf dit øje,
og han hørte tak ifra det høje,
tak til sig.

Fra dem, som du, selv barn, gav barnepleje,
din søskenflok, du skiller dine veje.
Den beste løn, de eje,
de give nu i lag, —
ti deres tak vil veje
en gang på smertens dag!
Tak og bøn vier ind din lykke,
tak og bøn må tilslut den smykke,
tak og bøn!

---

†
LEKTOR THAASEN.

Jeg læste en gang om en blomst, der stod
afsides, bleg og bæved på sin rod;
ti fjældnaturens ringe kraft
gav sparsom saft
og neppe farve.

Da en botaniker fik blomsten se,
han udbrød glad: o, den må gives læ;
den må som frugtbart livsensord
i solvarm jord
til tusen blive!

Men som han tog den op med muldēn om,
en sælsom blinken over hånden kom;
— ti der hang guldstøv ved dens rod;
se, blomsten stod
på store gruber!

Og egnens ungdom ilte alle frem
til understedet; ti det ante dem,
at h e r lå landets fremtidsskat;
et blink i nat
fra gud var blomsten! — —

Ak, dette husked jeg, da jeg fornam,
at livets herre havde løftet h a m
fra fjældets kulde, vintrens slud,
at foldes ud
i evig varme.

Ti der den bunded, denne livsens rod,
det tindrer, blinker! Se, den løb imod
de store visdomsgrubers schakt,
guldårers trakt
i tankedybet.

Nu, da han løftedes, for lys er bragt
den herlighed, hvorved han tro holdt vagt.
Vor fortids tankeskat er der,
og der er skjær
af fremtids rigdom.

Kom, landets ungdom! Grav metallet frem,
hvis støv ved blomsten hang, der bares hjem!
— Til eder, eder var han bud:
fri længslen ud,
han drømte over!

UNDER EN REJSE I SVERIGE.

Fra jeg var barn du tog mit hjærte,
fordi det store du mig lærte.
Som mand jeg venter nu på dig, —
ja, Nordens sag ved dig, ved dig!

Du er så rig på land og evner,
men mod det store ej du stævner.
Før Nordens sag du viser vej,
dig selv, dig selv du finder ej!

Der er en poesi, en længsel
i alt dit folk, men som i fængsel.
Skjønt største kraft er dig forundt,
her er ej altid rigtig sundt.

Her er for meget, som begyndes,
for mange tiltag, som fortyndes; —
skjønt folket er så hjærterigt,
for liden tro, for liden pligt.

Du kan ej trives uden fare
og noget stort at tage vare,
du samles ikke, før hver barm
ved Sverigs navn igjen blir varm.

Du løftes ikke ved dit eget,
før æren er på himlen steget,
du glædes ikke uden dåd
og vovsomt liv i sol og gråd.

Ti, hvad der i dit minde lever,
er altfor stort, det mere kræver.
Tag Nordens sag! Gå frem med den!
Den giver dobbelt dig igjen!

Af alt, du kan, er den det største,
af alle krav har den det første:
den har din fremtid i sin favn
med bod for alle dine savn!

Du hjærtefolk, du fantasiens,
du længselsfolk, du poesiens,
o, fyld dit hjærte, løft din ånd:
hæv Nordens fane i din hånd!

STÆVNEMØDET.

Aftnen er stille,
timerne trille
lydløse ned i det evige væld.
Kun mine tanker
lyttende vanker; —
vil hun ej komme i kvæld?

Vinteren drømmer,
stjærnerne svømmer
gjennem dens florlette syner og ler,
nævnende sommer,
elskov og blommer; —
tør hun ej møde mig mer?

Havet med panden
islagt mod stranden
sukker i længsel og rejsesyg ro.
Skibe for anker,
sejlfyldte tanker; —
o, vi må findes, vi to!

Sneen har dalet,
tumlet og malet
eventyrlet i den skogdunkle hej;
dyrene lister,
slagskygger frister;
var det dit fodtrin? — o nej!

Modet du savner,
rimfrosten favner
længselens grene, fortryllet du står.
Men jeg tør sprænge
dækket og trænge
ind, hvor i drømme du går.

STUDENTER-SANGFORENINGENS VISE.

Nu, brødre, en sang istem,
dens lyse følge svinge frem!
Op af den slår kjærligheden,
men foran går sejersglæden,
og rundt omkring den blomstersæd
på unge viljer drysser ned!

Alt vide med sang vi for,
og minder blinker i vort spor,
i faner og fjærne venner,
i kranse fra kvindehænder,
i festers fryd med ungdomsdåb,
i folkets fortid, folkets håb.

På H a l d e n en solklar dag
det gamle, gjennemskudte flag
har vajet igjennem sangen,
har manet igjennem klangen
med rødme af hin stærke brand
i heltedød for fædreland.

Mod A r e n d a l vor sommervej
»til magt og ros!« — den glemmes ej! —
Blandt flåden indover dybet
på toner gled sangerskibet:
til Norges skibs- og handelsflor
vi vilde give hejsekor.

Vi mødte i B e r g e n s by
det gamle favnet af det ny.
End ljomed fra fjældet luren,
kong S v e r r e stod i naturen;
men frisk og fuld af nuets lyst
slog sangen op af folkebryst.

U p s a l a, L u n d og K j ø b e n h a v n,
der tændes sange i hvert navn!
der bandt vi med harmonier
en treklang, vi Norden vier:
den er i vældigt kor en gang
N o r r ø n a s t a m m e n s e n h e d s s a n g!

Frisk mod da og vidre frem!
hvor vi har ekko, har vi hjem.
Vor fremtid i sangen blåner,
vor fortid i den ej gråner,
alt mens vi vandrer, mand ved mand,
og synger sommer i vort land.

†

FRU LOUISE BRUN.*)

(30. januar 1866.)

KOR

(bag scenen).

Farvel, farvel
fra ven, fra folk, fra fædreland!
Nu er det endt, dit stille virke,
dit ord, din sang til åndens pris
i kunstens glade kirke.

MANDSKOR.

Tak, for du kom med ungdomsmod,
der den forsagte skare stod,
som skulde prøve første gang!

KVINDEKOR.

Tak, for du kom i morgengry
med kvindetakt og kvindely
til kunstens ungdomsviltre trang!

ALLE.

Tak for hvert vårskud i dit bryst,
tak for din tones milde lyst,
tak for det fine, blege skjær,
som farved alt, du rørte her.
Tak for din ædle, tause færd,
tak, tak,
tak, for du gav vor gjærning værd,
tak, tak!

EPILOG.

Vi have nylig seet gå forbi
et billede af livet, strængt, alvorligt,**)

*) Den afdøde havde været med at åbne det første norske teater, som Ole Bull oprettede.

**) „Søstrene på Kinnekullen" var opført.

en sjæl, til fange tagen af begjær;
dens hele liv blev til et arbejdsfængsel.
Religionen synger ind sin salme,
og poesien, kunsten spreder sol;
men sjælen træller, indtil håret blegner.

Hun, om hvis minde vi er samlet her,
har følt det tidlig under hårde vilkår,
som stængte livet, og som mørkned sjælen, —
hvorledes menneskene gik i berg!
Og hun oprørte sig imod det; ti
af store kræfter fødes lysets længsler:
h u n v i l d e f r e l s e s o g f å f r e l s e a n d r e!
Hun søgte udad med urolig ånd
til folk, til bøger; men blev tankefuld,
som den, der fandt ej, — indesluttet
som den, der tør ej; — alt indtil en dag
h a n, som af eventyr og kjæmpesagn
fik den forunderlige tryllebue,
stod op og spillede mod dal, mod fjæld:
stig frem, stig frem, af folkedybet frem,
du skabermagt, som alt i folkets morgen
dets billed løftede til skræk, til storhed
i asa-drømmen og i tursers værk!
Som fjældet luder over eget afspejl,
vi så vort liv i dette tankehav
med vår, med vinter og med vår igjen. —
Vort billed gav du tit i sang og sagn,
i mørke tider og i lyse med,
vort billed møder os, hvorhen vi går, —
men folket ser det ikke, ser ej op
fra arbejdstanken og fra vanegangen! —
O, væk det, løft det, l a d d e t s e s i g s e l v!
ti før det ejer ej sin egen evne!

Og det gav gjenlyd! S c e n e n s alver
frem myldred om ham, der han stod og spilled!

De tændte lamperne, de rejste grotten,
de støved dragterne fra Holberg af
og spøgte i dem under pudderskyen, —
for op på fjældet i en sommernat
og fanged sæterjenten, mens hun sov,
og skræmte livet af den gamle frier!
De dansed nissedans i tusmørk vinter
og legte tagfat med sin egen skygge;
de dypped hykleren i sukke-dampe,
de bandt lovtrækkeren i spindeltråde;
de strødde pengene, en gjærrig samled,
de spændte fødder unda' bygdepaven!
De sanked tårer, den forførte græd,
og lagde dem på alteret som perler;
de smelted hadet i den hårdes bryst,
det faldt som regn på fiendens tørre ager;
de bandt bagtaleren til halen af
de vilde rygter, som rundt landet pisked;
beregneren, som løb, hver gang det kneb,
de skjød på havet i en åben båd; —
men han, som ofrede sig selv, sit eget,
de bar mod himlen på sin glade latter.
Snart slog de tryllering om to, der elsked,
og drog dem rødmende helt frem til altret;
snart drog de skikkelser af kjæmpegrave
og lod dem skride mellem nutidsmylret.
— Der var ej nogen, som fik længer fred:
sig selv, sin dårskab, fædrelandets krav,
det heles sejer og det halves ynk,
ja, troens folkemagt og tvilens slaphed
snart folket følte i sit eget billed,
da skarpt i scenelyset det blev stillet.

Men hun var kommet med! Den første tone
traf hendes bryst og vakte tusen minder
om noget, som hun aldrig havde vidst!
Den første aften, tæppet rulled op,

kom frem med bange skridt en hvidklædt en
og bad om hjemstavnsret for Norges kunst,
den unge scenekunst, — men var så ræd,
den bløde stemme skalv, og øjet svigted;
dog ud af stemme, øjne, skikkelse og gang
klang en forjættelse i al sin blyhed;
ti hun, som sagde disse første ord,
hin mørke pige med det dybe øje,
se, det var hende!

Hendes kunst gik snart
i milde stråler gjennem aftenstunden. —
I magisk blinken alve-let den lyste
på skjulte længsler og på halvgjemt sorg,
men dæmpet, sagte. Rørte hun ved glæden.
kom samme varhed. Men vi alle følte
så rigt et væld, at hvis hun bare havde
en ubevogtet stund det ladet stråle
i al sin inderlige mægtighed,
det havde båret hende selv fra jorden.

Ja, hendes stille gang igjennem livet
var ikke svaghed, men behersket styrke,
var ikke frygt, men dyb ærbødighed
for disse sjælens mægtige: — eksempel
for ædle kvinder, som for stærke mænd,
og det skal kranse hendes rene minde. —

Men det, hun tidlig havde lært sig selv,
hun lærte andre. Når hun stod på scenen
og gav et billede af kvindens kamp
mod råhed, heftighed, mod vildt begjær,
så, — skjønt hun brugte kun en kvindes våben,
den tause værdighed, det fine smil,
den lette spot, den sejerssikre latter, —
de spilled blinkende i åndens dagskjær
og bragte sejren under silkefanen.

Hun rejste skranker om den svage kvinde
(som stødes, trænges i et halvbygt samfund),
hun opstod her og talte foran tusen
aften på aften om en kvindes værd.
Var det ej hendes kald fuldt at befri
alt det, som drømmer i et kvindehjærte,
hun kunde værne det i al sin skjønhed.

Hun fik af kampen noget skarpt og taust; —
men undertiden kunde hun i sang
udsende lifligt bud, forløst og fri
og af sit fulde hjærte! D a fornam vi
en sådan længsel efter hel, fuld fred,
at tanken grebes af vemodig anen. —

— Nu er den opfyldt! — Sørgefloret hænger
om hendes navn, og klokken har alt kimet.
Nu har hun kaldet os for siste gang
hid til sin scene, at vi her kan takke
for det, hun gav os. Ti som h u n har givet,
har ingen anden! H u n gav af sin smerte,
mens hjærtet blødte under fine smil.
H u n bød på tårer af sin egen kamp
og gav os glansen af sin egen sejer.

En rørt, af bønnen båren t a k, du ædle,
fra dine brødre, dine søstre alle!
Fra Norges unge kunst en varig tak!
Fra kvinderne, hvis rene tolk du var,
farvel og tak! — Fra alle dem, du løfted
på åndens vingepar mod skjønhed op,
endnu en gang en krans, — det er den siste.

(Lægger den foran bysten.)

Nu glæder gud dig i sin lyse himmel,
og vi vil glæde dig med god erindring.

KOR

(dæmpet bag scenen)

Farvel, farvel!
Nu i din grav
hvert savn er glemt,
men hvad du gav,
skal være gjemt.
Skud af din ånd
skal spire her:
en liljevånd
i smertens skjær.

TIL BOGHANDLER JOHAN DAHL.

(På hans sekstiårige fødselsdag.)

Og dette skal være hr. værtens skål!
— »Hurra!«
Men medens vi synger en vise, giv tål!
— »Å-ja!«
Ti først skal I høre, hvad han fik at gjøre,
da hid til vort røre han lod sig forføre
blandt havskjærets ørne
og Wergelands bjørne,
— hu-ha!

Han kom så uskyldig som lammet om våren,
— o, ve!
Så »kjøn« og så fin og troskyldig nybåren
som sne.
Det yndige kjød blev straks hugget til karse,
og siden af Wergeland indkogt som farse
og muntert fortæret,
og knokler foræret
i grams!

Men dristig som bukkene, Asa-Tor kjøred,
han sprang
tilsammen i skinnet og gav dem på øret
med klang!
Det kunde de like, han havde sig slaget
til broder, og optaget var han i laget!
Og snart var der ingen
mer elsket i ringen
end Dahl.

Fra boden dernede et lys over landet
der steg.
I stuen deroppe sig kjæmperne blanded
til leg,
og derfra gik smagen, kritiken og moden,
et stykke af Norge blev formet i boden.
Den lille har minder,
historien finder
dem nok!

For hvad du har tændt og har udholdt og strævet,
vor tak!
For kræfterne, som du har glædet og hævet,
vor tak!
For alt, du i god tro har ivret og snakket,
ja, for dit velsignede hjærtelag takket,
du snurrige, sære,
du gamle, du kjære,
vor tak!

TIL BILLEDHUGGER BORCH.

(På hans femtiårige fødselsdag.)

Du stærk og lys blandt venner står
idag, du fylder femti år,

og det, du skabte, om dig ler,
men selv du fremad ser.
Din barnetro, din glade ånd
og så din aldrig trætte hånd,
dit hjems musik, dit hjærtes viv
skal digte i dit liv.

Du turde tro det, glade mand,
at kunsten hjemme leve kan,
du tvang granitens hårdhed til
at give tonespil.
Du trængte ind i vor natur
og fanged »jægeren på lur«,
og frem af folkets skjønhedstrang
din »æggepige« sprang.

Da ned ad snebedækte li
en gut kom susende forbi,
du strakte ud din hånd, og se:
han stod som støbt i sne!
Men din »skiløbers« raske mod
det er dit eget, da du stod
i verden ud på kunstens bud,
men med din tro på gud.

Ja, du har hjulpet frem dig selv,
din tro som fjæld, din viljes elv,
men mest de tusen hvilested
alt i din kjærlighed.
Var alle de nu sammenblæst,
som elsker dig, o hvilken fest,
selv slaverne på Akershus
fik da idag en rus!*)

*) Han har i flere år frit undervist begavede slaver på Akershus i tegning m. m. og derved hjulpet dem til en fremtid, når de kom ud.

Men alle os, du gjorde godt,
vi bygger dig idag et slot,
det står på hjærtefredens høj
med bønnens gyldne fløj.
Og du skal bo deri med dit,
hver gang at du må hvile lidt,
og gjennem dem, som har dig kjær,
dig kjende himlen nær.

Se, fædrelandet længst dig gav
den tak, som mest du holder af,
det gav en mø med gule hår
som billed af sin vår.
Hun kom i eventyrets flok
med nøkkespil og huldrelok
og med den høje søndagsfred
i salmens herlighed.

Så leve du da længer frem
til held for land og lys for hjem!
Gid det, som du dit hjærte gav,
end blomstre på din grav!
Bevare gud i miskundhed
din evig unge frejdighed! —
Han give åndens mænd og sag
tit sådant hjærtelag!

SPINDERSKEN.

Nej, hvad var det, jeg fik,
for et spørsmål, da han gik:
»Jeg en væv lager til,
den skal op som i april;
hvis du tror, du har råd, —
giv mig tråd!«

Nej, hvad mener han vel?
Vil han væve på den selv?
Og mit dejlige spind
se, det mener han skal ind?
Og så fort som det går, —
alt i vår?

Og han lo, da han fløj;
nej, han er så fuld af skøj.
Tør jeg lægge mit spind
i så ungt og flygtigt sind? —
Give gud, at det bandt,
hvad jeg spandt!

DEN HVIDE, RØDE ROSE.

Den hvide, røde rose,
så kaldtes søstre to, ja to.
Den hvide var så stille,
den røde altid lo.
Men omvendt blev det siden, ja*),
ti så kom friertiden, ja.
Den hvide blev så rød, så rød,
den røde blev så hvid.

Ti ham, den røde elsked,
ham vilde far ej ha, ej ha.
Men han, den hvide elsked,
han fik på timen ja.
Den røde, ak, hun falmer, ja,
med suk og sorg og salmer, ja.
Den hvide blev så rød, så rød,
den røde blev så hvid.

*) Dette „ja“ skal kastes let ud og i fisteltone.

Nej, så blev far, skam, bange
og måtte til med ja, å ja!
Og så klang glade sange
til bryllupsskud, hurra!
Og snart sprang mindre roser, ja,
på sko og bitte hoser, ja.
Den rødes, de var hvide, — men
den hvides alle rød'!

I UNGDOMMEN.

Ungdomsmod,
ungdomsmod
går som rovfugl i det blå,
det må jage, det må slå,
det må alle varder nå.
Ungdomsblod,
ungdomsblod
går som dampen gjennem hav,
storm og strøm og is i trav,
sprænger det og ler deraf.
Ungdomsdrøm,
ungdomsdrøm
lister som en skalk i løn
ind i pigens morgenbøn;
hele vårens duft og følge
i dens lette strømme bølge.
Ungdomslyst,
ungdomslyst
fosser som et fald mod kyst,
skogrer, kaster strålegaver,
endnu mens det sig begraver.
Ungdomslyst,
ungdomsdrøm,

ungdomsblod,
ungdomsmod
farver og forgylder verden,
syngende på hele færden.

DE NORSKE STUDENTER TIL FRU LUISE HEIBERG

(1866.)

Skimt af kunstens alvehøje
bag havtågens gråt,
blinken af de gyldne fløje
på Aladdins slot,
solfrugt af den lange sommer
i halvhundred år —
så vi tit: nu selv du kommer
til vor unge vår!

Dronning over alveriget,
digterlængslens fe, —
tog det stumme barn, der higed
til din lykkes læ.
vugged det i sol og ynde,
gav det tungens tolk,
så det kunde højt forkynde
undret for sit folk.

Dronning over alvehjemmet,
har du trylleord,
som kan hæve, hvad har hæmmet
væksten i v o r jord —
yndens vækst og kjærlighedens,
digtets modertræ? —
Kan du give kunsten fredens
ly og alvelæ?

Drag forbi som drøm om våren,
bær vor længsel did
til den tid, da du blev båren,
åndens store tid!
Tag vor tak for, hvad den bragte,
med til Sjølunds strand!
Tag vor tak for alt, den vakte
i vort fædreland!

DEN BLONDE PIGE.

Skjønt h u n vil som et luftsyn vige,
dersom jeg sådan tale tør—:
jeg elsker dig, du blonde pige,
gjemt i din yndes hvide slør.
Jeg elsker dine drømmeøjne,
der går som måneskin på sne
og sænker sig, hvor skoger højne,
i noget gjemt, jeg ej får se.

Jeg elsker denne ædle pande,
fordi den står så stjærneklar
og spejler sig i tankens vande
og ved dog ikke, hvad den har.
Jeg elsker dette hår, som flokker
sig bagom nettets travle bånd!
lig mytens amoriner lokker
det på mit øje og min hånd.

Jeg elsker denne form, der gynger
i takten af sin brudesang,
som kraft og livslyst daglig synger
ud af sin unge, dunkle trang.

Jeg elsker denne fod, som bærer
en sådan sejrens herlighed
igjennem ungdomsmodets sfærer
imod den første kjærlighed.

Jeg elsker denne hånd og læbe,
de to i elskovsgudens pagt,
ved hvem han rækker prisens æble,
men hvem han også har på vagt.
Jeg elsker dig, jeg må det sige, —
endskjønt du ej et bogstav tror,
men flygter, svarer, ingen pige
tør dvæle ved en digters ord.

DET FØRSTE MØDE.

(Af Fiskerjenten.)

Det første mødes sødme
det er som sang i skogen,
det er som sang på vågen
i solens siste rødme, —
det er som horn i uren
de tonende sekunder,
hvori vi med naturen
forenes i et under.

GODMORGEN!

(Af Fiskerjenten.)

Dagen er oppe, glæden tændt,
mismodets skyborg stormet og brændt,
over de glødende fjælde
lyskongens hærskarer tjælde.

»Oppe, oppe!« fugl i lund,
»oppe, oppe!« barnemund,
oppe mit håb med solen.

FÆDRELANDSSANG.

(Af Fiskerjenten.)

Jeg vil værge mit land,
jeg vil bygge mit land,
jeg vil elske det frem i min bøn, i mit barn,
jeg vil øge dets gavn,
jeg vil søge dets savn
ifra grænsen og ud til de drivende garn.

Her er sommersol nok,
her er sædejord nok,
bare vi, bare vi have kjærlighed nok.
Her er digtende trang
gjennem arbejdets gang
til at løfte vort land, blot vi løfter i flok.

Vi for vide på tog
over gyngende våg,
rundt i landene knejser normanniske tårn.
Men vort modige flag
flyver vidre idag.
og det rødmer af sundhed som aldrig tilforn.

Og vor fremtid er stor;
ti det trekløvde Nord,
det skal samles igjen, det skal blive sig selv.
Hvad du evner, kast af
i det nærmeste krav,
det skal bæres helt frem af en voksende elv.

Denne bostavn er vor,
og vi elsker den for,
hvad den var, hvad den er, hvad den bliver igjen.
Og som kjærlighed gror
af den hjemlige jord,
skal d e n gro af vor kjærligheds frøkorn igjen.

VALG.

Jeg vælger mig april!
i den det gamle falder,
i den det ny får fæste;
det volder lidt rabalder, —
dog fred er ej det beste,
men at man noget vil.
Jeg vælger mig april,
fordi den stormer, fejer,
fordi den smiler, smelter,
fordi den kræfter vælter, —
i d e n b l i r s o m r e n t i l!

BRYLLUPSVISE NR. III.

(Ved Ditmar Meidells bryllup den 21. juli 1868.)*)

O brud, her kommer han
fra venners hånd ved Vikens strand,
lidt skallet og lidt lad,
men hjærtefrisk og glad.
Her kommer trofast han —
den gamle brune krydserørn

*) „Krydserens", senere „Aftenbladets" grundlægger og redaktør siden 1849.

med ar fra mangt et tørn,
med øjne som i børn.

Han var en gut så kåd,
han lå helst ude i sin båd
og vugged sig i fang
på drømmes båregang.
De brede, høje sejl
mod masten slog i solskinsspejl;
og strømmens lune drev
foruden ror og stræv.

Men mens han lå og så
sit billed i det dybe blå,
hans skude den gik af
imod det åbne hav!
Hurra, han munter sprang
til roret under bølgesang;
den første farens stund
var som et livets fund.

Ej vendte han, — nej ud,
hvor frihed hersker som en gud,
hvor alt er grænseløst
som havet, aldrig øst. —
Didud, i drevet ud, —
hvor dog så tit for siste klud
et mægtigt mod sin sag
har frelst for sejrens dag!

Didud han lystig stod;
den steg, hans kraft, det lo, hans mod,
hans dæk blev spulet, men
han bares op igjen.
Han bares altid op
som fugleleg på bølgetop,
mens mangen stolt fregat
gled ned i dybets nat.

Hans fartøj lå så let,
ti hjærtensglæde bygde det, —
og dog så traust og fast:
vor ungdom var dets last.
Og en ustyrlig klang
af skud, raket-spilop og sang
var altid der ombord
med ekko over Nord.

Han blev lidt træt tilslut, —
han længtes ind, hvor han var gut,
han atter lå og så
sit billed i det blå.
Han så, den skjælm, han så —
sit eget ej, men h e n d e s stå,
som var hans længsels fund,
med smil i bølgebund!

Og anden gang hans liv
var v u g g e t frem til kraftens bliv, —
og anden gang hans båd
går ud til dyst og dåd!
Og anden, anden gang
ombord skal stige skud og sang;
ti nu er troen med
i kvindens kjærlighed!

NORSK SJØMANDSSANG.

(Ved bådstævnet i Stavanger 1868.)

Den norske sjømand er
et gjennembarket folkefærd;
hvor fartøj flyde kan,
der er han første mand.

På togt og hjemme her
ved sund og skjær og fiskevær
han har sin gud i sind
og sætter livet ind.

Her er et folk i krig
for livet uafladelig —
med dyre mandefald
i kampe uden tal.
Det, som er dagligdags,
det nævnes ikke netop straks,
og tit er ingen med,
som bringe kan besked.

Men vesle fiskerbåd
har båret frem så mangen dåd
af mod og herlig kløgt,
skjønt aldrig den blev trykt.
Og mangen sjømands liv
fik dødens krans af tang og siv,
som burde havt i guld
sit navn blandt kjæmpekuld.

Sankt Olavskorsets ros
ret høvde for en vestlandsk lods,
som redded hundred mænd
og hundred om igjen.
Og mangen liden gut,
som red på hvælvet hjem tilslut,
når far var sat ombord,
han burde havt et ord.

Dog Norges høje kyst
er landets eget moderbryst
med næring og med gråd
ved sønners raske dåd.

I d e t er alting gjemt,
og d e r er ej den mindste glemt
fra Hafursfjordens dag
til ham på siste vrag.

Det følte hver, som kom
fra rejs igjen og så sig om; -
det følte hver, som gik,
i siste afskedsblik.
De følte, hvor de for,
at landets lykke var ombord:
V o r æ r e o g v o r m a g t
h a r h v i d e s e j l o s b r a g t.

Hurra for dem idag,
som farer under norske flag!
Hurra for lodsen, som
dem først i møde kom!
Hurra for dem, som ror
sin fiskerbåd på hav og fjord!
Hurra for alles lyst:
vor skjæromkranste kyst!

---

†

HALFDAN KJERULF.

(1868.)

Vinterens greb i hans ungdom og kraft
blev dog til intet! Den vårlige saft
frelste sig gjennem i lidende stamme;
langt ud i somren sprang blomsternes flamme,
langt ud i høsten randt modningens rødme, —
frugterne få, men af duftende sødme.

Digteren fik dem, til udsæd de kommer
evigt, hvor folket står evigt i sommer, —
medens han selv
ludende hang over dødsvågens elv,
kjæmpende vidre mod vinterens is,
kjæmped for sommeren, sangerens pris,
kjæmpede segnende, ydmyg og skjøn,
snart blot i bøn.

Sommeren tog ham! Nu har han sejret!
Nu, mens det høstes, det gulnende korn,
nu, mens det ljomer af lurer og horn,
sit indtog han fejred.

Billede er han på digtningens magt,
bidt af vor vinter, med somren i pagt.
Ligesom luften i sitrende skin,
fjældet med løvskog og rødmende tind,
vandet i fang hos det brogede vænge
nu står og toner i solspillets strænge, —
skal også digtningen løftes en dag,
er den, selv segnende, tro mod sin sag, —
løftes af trængsler —:
Snart er her sommer med sommerens
længsler!

DE NORSKE STUDENTERS HILSEN MED FAKKELTOG

til

deres kgl. højheder kronprins Frederik og kronprinsesse Lovise,
da de netop var blevet forlovede.

En frejdig ungdomsskare
med blus i måneskjær

mod håbets strande farer
og flokker sig om jer.
De blink, som mulmet bryder
med folkedøn og sang,
om jer tilsammen flyder
og vorder dag en gang.

Som kongen fordum kåret
på tingalmuens skjold,
af folkeønsker båret
I står på kongevold.
O, skuf os ikke atter,
du håb i stjærnekvæld!
lad Nordens søn og datter
nu bringe Norden held.

Vor tro er ung og frodig:
en kvinde går som tolk,
selv ung og varm og modig,
som sang fra folk til folk.
Når under jubeltorden
du står i bryllupsskrud,
alt ungdomshåb i Norden
med dig, med dig står brud.

Når bryllupsklokken kvæder,
når hånd i hånd blir lagt,
og når forældre græder
i bøn og minders magt;
da er det sødt at vide,
de brødrefolk, de tre,
står frem ved eders side
og der sin fremtid se.

DE NORSKE STUDENTERS HILSEN MED FAKKELTOG

til

professor Welhaven.

Lyt nu, du ludende sanger,
tonerne strømmer tilbage!
Varmt om dit sind
ungdommens glade falanger
under dit vindu dem jage
jublende ind.
Hjærternes gjenlyd sig gynger
højt i det blå,
i det solsitrende blå,
hvori din sølverne tone den slynger.

Smiler du ikke ved målet,
du, som i vintren har vugget
forårets tekst?
Alt, hvad dit mod har bestrålet,
alt, hvad dit mismod har dugget,
nu har det vækst,
ranker sig op om din skulder,
fylder din favn, —
fanger i roser dit navn,
fanger din digtnings den koglende hulder.

Videre livstoget drager,
tankerne suser som faner
over dets vej.
En blandt de højeste rager,
findes på forreste baner,
den kom fra dig!
Oldtidens manende rune
højt på dens skaft,
tyder, hvor du tog din kraft
løftende land i din ildhu, dit lune!

TIL EN BASAR FOR FATTIGE.

(I et eksemplar af „Småstykker".)

På fattigmandsbord
med signende ord
jeg lægger idag
— på min fødselsdag —
en bog, — af min ungdom den flød.
Den skaber, som gav
hvad den blomstrede af,
kan gjøre til brød
i vinter og nød
hvert blad, som den legende skjød.

FREMAD.

»Fremad! fremad!«
fædres høje hærtag var,
»Fremad! fremad!«
Nordmænd, også vi det tar!
Det, som hugen tænder og hjærtetroen får,
for det vi også f r e m a d går
og trofast slår.

»Fremad! fremad!«
hver, der elsker frie hjem.
»Fremad! fremad!«
frihed, den må evig frem.
Skal den også prøves i tvil og nederlag,
hvem tæller vel de tabte slag
på sejrens dag?

»Fremad! fremad!«
hver, der fast på folket tror.
»Fremad! fremad!«
hver, der følger fædres spor.

Nordens ånd har skatte forgjemt i fjældets ly,
de findes må i morgengry
og frem pånу.

MØDET.

(Ved studentermødet 1869.)

Tanker, som hinanden trænger,
finder nok sin pol,
hjærter, som vil mødes, sprænger
alt som forårssol.
Og jo tyngre sorg, som dølger
deres unge trang,
desto større mødets bølger
bruser frem en gang.

Skjønt hver mand, som løfted modet,
hundrede gav ild,
og skjønt tusen ofred blodet,
slog det ikke til.
Først når folkevårens susen
over skog og lund
vækker alle hundred tusen,
da er mødets stund.

Held os nu: Norrønadagen
er jo alt i sky:
skrækken, hvoraf vi stod slagen,
var dens morgengry.
Gjallarhornets hule sange,
tårer, skam og blod
var så mange herrens gange
det, som just gav mod.

Nu af folkets sjæl og virke
vokser det hver dag:
sejer loves den, som styrke
tar af nederlag.
Forårsmødets fylde flommer
og er jubeltolk
for den vår, som éngang kommer.
— Leve Nordens folk!

NORSK NATUR.

(På Ringerike under studentermødet 1869.)

Så synger vi på vor tur
i Norges herlige natur.
  Lad tonen sig stille slynge,
  som farve fremover gynge
på fjord, mod strand og skog og fjæld
og blåne i naturens væld.

Det varme i folkets trang,
det stærke, dybe i dets sang,
  her slår det sit øje mod dig,
  som netop det nu forstod dig
og gav for mødet, som det fik,
af al sin kjærlighed et blik.

Her vågned historien først,
her drømte Halvdans hjærte størst.
  I synet, han her så stige,
  han aned det hele rige,
og N o r e stod og gav ham bud,
og vandet viste længer ud.*)

---

*) Skal sangen optages i visebøger, må dette vers udelades, som er det eneste, der fæster den til bestemt sted.

Her sangen må føre frem
det hele billed af vort hjem!
Slip stormen ind i det stille,
led magten ind i det milde:
når landet samles, skuer hver,
at vor historie det er.

Det første, vi stævner til,
er hundred havne i april.
Der møder vi myge tanker,
når flåden skal lette anker,
og seksti tusen mand ombord
bær Norge i sin bøn rundt jord.

Se kyster af bare skjær
med måger, hval og fiskevær
og fartøj ind under øen,
men både ud over sjøen,
og garn i fjord og not i sund
og hvid af rogn den hele bund.

Se Lofotens vilde kav,
hvor klipper stander midt i hav,
og skodden rundt toppen driver,
men havet ved foden hiver,
og alt er mørke, sagn og angst,
men midt i kavet båd på fangst.

Her ser du en ishavsfar',
i sne og halvlys han sig drar.
Fra tønden det snart befaler,
og bådlag mod isen haler,
og skud i skud og sæl i sæl
og marv og mod i krop og sjæl.

Så beder vi os til kvælds,
hvor hele bygden er tilfjælds,

på sætren med mælkestellet,
på fjældslåt ind under hældet,
og hvor en længselslok på lur
får svar ifra en stor natur.

Men hastig vi må afsted,
skal allesteds vi være med, —
i berget, hvor malmen tages,
på fjældet, hvor renen jages,
og did, hvor elven skumhvid går
og fløder'n på sin planke står.

Og stanser vi atter her,
de brede bygder får vi kjær,
hvis bønder så stille bære
den troskab, som er vor ære,
og som til fædre stormænd har,
hvis glans vor morgenrøde var.

Så synger vi på vor tur
i Norges herlige natur.
Vort arbejd for øjet skinner,
vor fortid fra haugen minder,
og fremtid skal af landet gå,
så vist som gud det stoler på.

JEG REJSTE FORBI.

— — Jeg rejste forbi en sommerdag,
morgensolen på gården stod,
og som ruderne brandt i blod,
lued min sjæl imod, imod.
I forårsstunden
jeg der var bunden
af fine hænder og røde læber,
af smil, til hvilke nu tårer klæber.

Indtil gården ej stiger mer,
did tilbage jeg ser og ser;
alt det gamle blir nyt og skjært,
alt det glemte blir varmt og kjært.
Andre minder
til dette rinder,
og alle forårets elskovsdrømme
frem og tilbage i sjælen strømme.

Frydfuldt den gang og frydfuldt nu,
smerte den gang og smerte nu.
Sol på marken i duggen våd,
sjæl i minder af smil og gråd.
Når i fylde
de overskylle,
og når i strøm de tilbage træde,
står sjælen frugtbar i knop og kvæde.

MIT FØLGE.

Jeg kjører frem gjennem strålefryd
i søndagsstilhed med klokkelyd.
Alt løfter solen, fra myg til sæden,
som var den selve alkjærligheden.
Og folk forbi mig til kirke kjøre,
snart stiger salmen for åbne døre.
— Godt mod! Du hilste på fler end mig,
skjønt du i skyndingen så det ej.

Jeg har det herligste rejsefølge
skjønt det sig stundom kan listig dølge;
men når du så mig så søndagsglad,
var det, fordi at vi flere sad,
og når du hørte mig dæmpet synge,
de sad i tonen som i en gynge.

Mig følger én med en sjæl så stor,
for mig hun ofrede alt på jord;
ja, hun, som lo, når min båd blev krænget,
og blev ej bleg under uvejrshænget,
ja, hun, imellem hvis hvide arme
jeg kjendte livets og troens varme.

Se, deri er jeg af sneglearten,
at huset bærer jeg med på farten,
og den, som tror, det er tungvindt bør,
han skulde vide, hvor godt det gjør
at krybe ind under taget atter,
hvor hun står lys mellem barnelatter.

Ej måler tankens, ej digtets søn
så høj en hvælving, så dyb en brønd
som fra den himmelske kjærlighed
til der, den spejler i vuggen ned.
Ej sjælen lyser, ej hjærtet dugger,
som når dit barn under bøn du vugger.

Hvem ej har kjærlighed i det små,
han kan ej mængdens, ej mindets få.
Hvem ej kan bygge sit eget hus,
hvad stort han bygger, går og i grus.
Med sejr fra Moskva til Kartagena
han dør dog ensom på Sankt Helena.

Har først du bygget dig selv et fæste,
så tit du frelser endog din næste; —
skjønt barnehænders og kvindeværk,
det fæste holder din sjæl så stærk,
at den går hel gjennem kamp og fare
og giver mod til den største skare.

Et enkelt hjem bar så tit et land,
når ud det sendte dets frelsermand,

og mange tusen af h j e m det var,
som landet frelst ifra slaget bar.
Og det, som bærer det gjennem freden,
er hjemmets pulsslag i travelheden.

Trods alt det fine i fremmed duft,
helt ren alene er hjemmets luft.
D e r møder bare det barnesande,
og synden kysses ifra din pande!
Til hjemmet h i s t står der åbne døre;
ti derfra kom det, og did det føre!

Godt mod, du vandrer på kirkevej;
du be'r for dine, for mine jeg;
ti bønnen bærer et stykke frem
på vejen mellem de tvende hjem.
— I bøjer ind; jeg må vidre kjøre,
mens salmen følger fra åbne døre.
— Godt mod! Du hilste på fler end mig,
skjønt du i skyndingen så det ej.

TIL MIN FAR.

(Da han tog afsked.)

Vor slægt en gang den første var i landet.
I brede bygder på de store gårde
endnu den sidder; men i tider hårde
v o r gren blev bøjet og dens kår et andet.
Nu rækker atter den mod lyset op
med friske knopper i den myge top:
d i n kraft har rettet den, din troskabs kilde
har mættet den ind i din aften silde.

Som slægten hviler, mens den kraft skal vinde
og af det dybe i sit væsen øse

og drage til sig, hvad som kan forløse
den evnens fylde, den, som kald har inde, —
således følte jeg endnu i dig
en dump naturmagt, som du magted ej;
den var så stærk, at slægt til slægt vil levne
et stykke uløst af dens dunkle evne.

I den faldt gnisten af min moders lyse
og varme sjæl; og ægteskabets lykke
blev ej alene eders alderssmykke,
men den vil længe efter døden lyse.
Og hvis vort folk en gang vil ret forstå
det hjemmets billed, i min digtning lå,
den troens, kjærlighedens stille hæder,
da skal det derfor en gang elske eder.

Hvis Norges bonde, som jeg op ham maned
af bygdens arbejd eller sagas rader,
en gang vil mindes, — da du også, fader:
ved d i g at elske var det h a m, jeg aned.
Og hvis den kvinde, som jeg skride lod
i troens solglans og med ærbart mod,
af kvinder kjendes, da det vel tør hænde,
at de min ejegode moder kjende.

Og nu, I sætter jer til aftenhvile
fra tungvindt dagværk og fra mange strider
og taler sammen om henfarne tider,
om mangt et livstræt skridt de tusen mile, —
nu vil som solen over vintersne
en takfyldt glæde indad ruden se
og hårde minder med sit skin forgylde,
så livet samler sig i troens fylde.

Men ingen takker dog så varmt som sønnen,
for hvem I levede i angst og bæven
fra vingens allerførste sagte svæven, —
og hvem til gud I bar hver dag i bønnen.

O, vid, når blodet mig for voldsomt jog,
det var, som hænder om mit hoved tog,
og tit, når stille jeg i anger blødte,
det var, som eder jeg hos Herren mødte.

Se, derfor beder jeg om at få kraften
til nu (for livet skal vi atter mødes,
og håb hos minder under skjæmt forsødes)
at kunne skjænke dem en dejlig aften!
O lad, når børnebørn på armen le,
dem rigtig morgen i sin aften se!
Så lægger glade de en gang i døden
sit hvide hoved ind i morgenrøden.

TIL ERIKA LIE.

Når de norske egne
sig i toner tegne,
er der ikke fjælde alle vegne, —
også lange sletter,
som i sommernætter
dugglans imod morgnen sætter.

Også store skover,
som i lange vover
hele Glommendalen skyller over, —
også grønne lider,
som isammen glider
lyst og let til alle sider.

For at åbenbare
alt det fine, klare —
som i sol en nordlandsk fugleskare,
eller alle rænder,
når et nordlys brænder, —
dertil må der pigehænder.

Dine kom og tog det
som et gjensyn slog det,
billed efter billed, når du jog det
op af digteränden,
hvor i længselsvånden
det lå spændt, til du gav hånden.

Snart i lette ringe
ser vi blinke, svinge
funker, som af faders lune springe;
snart vi kjender nøje,
spejlet fra det høje,
moders vemodsstore øje.

Barnesjælens strænge
holde stemning længe,
så dens tro må gjennem livet trænge
ren som tonetalen
gjennem festlyssalen,
blonde mø fra Glommendalen!

---

†

VED MICHAEL SARS'S GRAV.

Selv han søgte frem
mod et evigt hjem
fra det mindste kryb på bunden
til hvert glimt i stjærnerunden,
støvets forskerånd.
— Nu gav Herren hånd.

Stille som i drøm
gled han over; øm

var naturen mod sin dyrker.
Nu Alherren sjælen styrker
på dens stjærnegang
gjennem sfærers sang.

Alt på denne jord
harmoniers kor
i opdagelsernes stunder,
i det lilles store under
gjennem sjælen sang
med en evig klang.

Hvor på vagt han lå,
hundred øjne så.
Hvor årtusen sanden sanked,
hvor den mindste livspuls banked,
der han gav sig ro,
stille, klog og tro.

I en dråbe vand
spejded, fulgte han
verdenshavets liv; han sænkte
tanken, hvor den før ej tænkte;
dybets gåde lå,
hvor han banked på.

Skjønne fædreland,
mange tro som han! —
med så sandt og kjærligt øje,
med en sans, så fin og nøje
for det stille, små; —
da vi stort vil nå!

TIL JOHAN SVERDRUP.

Når netop nu min sang skal bære
dit stærke navn, det skal ej være
som fylkingsmærke i en strid;
ti gadekampen når ej hid.
Skal poesiens offerlund
for snigmord ikke fredlyst være, —
er d e t det ny, som er i gjære,
da viger jeg i samme stund.
Da siger jeg som Ejnar før
i kongeskiftets sorg der sør,
den gang dem Harald hærjing bød:
jeg følger heller Magnus død
end Harald levende, — og da
jeg lægger mine langskib fra.
Ej heller derfor hilser jeg
med sangens fane netop dig,
fordi hos dig forløsning henter,
hvad dybest i mit hjærte venter.
Nej, hvor de s t ø r s t e spørsmål stilles,
der er det netop, at vi skilles —
fra allerdybest tankegrund
til plan og mål i dagens mund.
Jeg står på barnetroens bund;
fra d e n det er, jeg lighed kræver,
fra den mod folkefrihed stræver
og broderskab på stammens grund.
Skjønt vi er begge k r i s t n e mænd,
så højt, så dybt vi skilles, som
(skjønt begge også n o r s k e mænd)
vi Norge tror forskjelligt om.
Kan blot idag vi sejer få,
imorgen må i kamp vi stå.
Men derfor nu min sang dig ærer,
fordi just det, som n u skal til,
det du af alle stærkest vil,

og det d u fremst i kampen bærer.
Når tågen lægger sig om land,
og øjet ingen udsigt får,
og brystet neppe ånde kan,
ja, alting som i dvale står, —
d a er det helst din ånd er oppe,
dens tordenvinge slår og jager,
og lynets klo i skyen tager,
så frit står hav og fjærne toppe.
D u er den friske iling i
vort træge vanegjængeri.
Du er den salte havstrøm, som
i vore lumre fjorde kom.
Din tale er den gang, som bryder
did ind, hvor malmen årer skyder.
Og hvor dit blik i langsyn luer,
der fortid vi hos fremtid skuer.
Så længe du tar Sverres tag,
så længe du er landets fører,
vi ved, vi sejrer slag i slag;
din kamplur de med rædsel hører.
Vi ser, de viger, mens de hugger,
vi ser, de bruger baghold helst:
dit hoved lige frit og frelst
i talens tankedønning vugger.
Vi elsker dig for dette mod,
som altid f o r a n fanen stod,
vi elsker evnen, som tør hærde
sit stål som din, hver tid på færde,
vi elsker din forvovne vagt
i savn, i sygdom og foragt,
vi elsker, at du gav os alt,
din fred, din fremtid, da det galdt,
vi elsker dig — alt had til trods! —
fordi du turde tro på os.

Hvor kan de håbe, at det går
nu baglængs mer! Nej, år for år

fremad i frihed og i sang,
fremad i norskhed og i glæde:
hvem magter vel i vejen træde
århundreders forløste trang?
Ej folket deles mer, ej magten.
På fredens ting, på krigens tilje
ét vagthold kun om frihedspagten,
ét folk og én, kun én, én vilje.
Den ånd, som i vort morgengry
de frie guders samfund drømte,
så stort om alt det store dømte! —
må evig det uægte sky.
Den ånd, som vikingsnekken bygde,
straks kongebud dens frihed skygde, —
som, truet, høj mod Island svang
på kjæmpery og kjæmpesang
og derfra over alle tider, —
den får man neppe tam omsider.
Den ånd, som i Hjørungavaag
for tusen år brød fremmed åg, —
som ingen konges magt fik fældet,
som endog trodsed pavevældet, —
den ånd, som selv i svagheds stund
sad odelsfri på fædres grund
og værged sig med mund og hånd
mod fremmed hær og fremmed ånd, —
som magted Holbergs vid at hvæsse
og Wessels sværd og Wessels pen,
og fra hvis stille folkeesse
mod Ejdsvold tanker funked hen, —
den ånd, som var så høj i tro,
at over Odin den slog bro
i Baldersmyten op mod gud
og næsten selv sig fried ud
mod Gimles sandhedslyse egne, —
da disse stængtes alle vegne
af pavesprog og munketro,

for anden gang slog dristig bro
af friheds lette, fine buer
til højder, hvorfra frit man skuer, —
så da for Luther blod det galdt,
i Nord et gjærde bare faldt,
— den ånd, som, den gang det blev funden,
at troen var i verden død,
i Hauge, Brun og flere brød
med mægtig trang af folkebunden, —
og end i pietismens tåger
med tændte lys ved altret våger: —
den kan man tro at få på moden
i den moderne bisp-synoden?
den kan politisk man bestjæle
ved først i »kamre« den at dele?
den kan som smuglegods man liste
ind over grænsen i en kiste?

Og det just nu, som alle toppe
i lysning viser varder oppe,
og folkeskolens unge dag
har vakt det norske hjærtelag,
så mod og minder sig forynger,
imens de hører, tror og synger; —
just nu, som dybet bølger hvælver
med uvejrsdønets dumpe magt,
og over det i nordlyspragt
vor ungdoms stærke længsler skjælver; —
just nu, som ånden overalt,
hvor lurer klang, og mure faldt,
sig løfter af de gamle former,
og unge viljer højden stormer.

En kampstor tid, — og vi er med!
På jord det største er: at være,
hvor kræfter, som er stort i gjære,
skal tage skikkelse og sted; —

at give af sin egen ild,
netop som gydningen skal til,
at trykke af sin egen form
i det, som bliver slægters norm, —
at blæse ånde af sin ånd
i tidens mund — ved H e r r e n s hånd.

Det var, hvad nu jeg sige vilde, —
og just til d i g, der tidlig, silde
i tidens store værksted går
og ved, hvad er, hvad forestår, —
til dig, der samled folkets evne
i dette nye frihedsstævne, —
fik folkets trang og skabermagt
og smerten, som er til den lagt.

BARNET I VOR SJÆL.

Mod Herren i det høje
med uskylds tro en dreng ser op,
som i sin moders øje
og juletræets top.
Men alt i ynglingaldrens storm
han såres dybt af Edens orm,
og heftig frem han iler
og tviler.

Da står på solskinshøje
hans barnedrøm med brudekrans;
i k j æ r l i g h e d e n s øje
er troens himmelglans.

Som fordum i sin moders favn
han stammer atter Herrens navn
og knæler ned og beder
og græder.

Og straks han d e r n æ s t iler
i tvil og kamp mod livets top,
står ved hans knæ og smiler
hans barn og peger op.
Han bliver barn blandt barn igjen;
hvor så end hjærtet drages hen,
det holdes varmt i bønnen
for sønnen.

Den største mand på jorden
må pleje barnet i sit bryst
og lytte, selv i torden,
til, hvad det hvisker tyst.
Hvor tit en kjæmpe faldt med skam,
det barnet var, som rejste ham.
Om dette også slår sig,
det står sig.

Alt stort, af tanken fundet,
i barneglæde frem det skjød;
alt stærkt, af godt oprundet,
det barnets røst adlød.
Hvad skjønt som glimt i sjælen steg,
gav barnet i sin uskyldsleg; —
al verdens kløgt er siden
for liden.

Held den, som fremad leder
så langt, at han et hjem er værd;
ti først et sådant freder
om barnets milde færd.

Hvor stærkt vi hærdes, og hvor træt
det liv os gjør, vi trodde let:
et hjem med barnerøsten
har trøsten.

---

†

OLE GABRIEL UELAND.

Det har arbejdet længe
og stille, slægt på slægt,
før sådan kraft kan sprænge
århundreds vanevægt.
Hvad bondens bund kan bære,
skjønt sjælden der blev såd,
det er vor folkeære —
og har vor fremtid spåd.

De alvorsfulde fjorde
i snefjældskyggers rund
hans barndoms tanker gjorde
og livets dybe grund.
Når viddets sol da spilled
på fjord og fjældes sne,
det gav så højt et billed,
som nogen vilde se.

Da h a n til tinge mødte
og rejste bondens sag,
hvert ord en stråle fødte
i folkets unge dag.
Det kom som gammel tone,
det kom som fjældgjemt sagn,
det kom med fortids krone
til slægtens pryd og gagn.

Skjønt bonde bagom plogen
og sjømand i sin båd,
han tænkte fint som nogen
i hele kongens råd.
Hans år er vidner dyre
om, at vi nok skal nå
det jævne folkestyre,
som han i ånden så.

Selv gammel, træt og svækket,
han trodde på sit værk;
den folkeånd, han vækked,
blev altid mere stærk.
Han sank indunder mærke,
og vilde længer frem, —
derfor valkyrjer stærke
bar gubben med sig hjem.

Fra vinternattens gysning
han festlig ledtes ind
i sagahallens lysning
mod høvdingbænkens trin.
Så mangen gammel herre
sig rejste og gik fram,
men først af dem kong Sverre,
han var i slægt med ham.

---

†

ANTON MARTIN SCHWEIGAARD.

(I kirken efter sørgetalen.)

Giv os, gud, vi beder såre,
den fulde fryd, den fulde tåre
og viljens fulde, rene ild!
Hør vor bøn her ved h a n s båre:

h a n kunde kun det hele kåre
og give helt sin sjæl dertil.
Ja, giv os store mænd
med kraft at føre hen, —
kraft at samle vort folk i råd,
vort folk til dåd,
vort folk i glæde og i gråd!

Du, vor gud, vor nødtørft kjendte,
til templets rejsning h a m du sendte,
en ånd så lys, så ren, så stor.
Da hans værk i tiden endte,
du lod ham ømt ved hende hente,
som med hans bøn mod himlen for.
Og da han løstes af,
en tid gik med i grav.
Som et under om land det lød:
hans liv, hans død
sin skjønhed over folket gjød.

Hjælp os, gud, så vi kan lære,
når lys i landet du vil bære,
da dagens time at forstå.
Gud, du ved, hvor små vi ere:
o, giv os længsel, folkeære,
så vi det store ej forsmå!
Du sendte mange ud,
o, trættes ej, vor gud:
lad os skjønne dit kald, dit spor
i mænd, i ord, —
din nådegjærning i vort Nord!

BRYLLUPSVISE NR. IV.

Når et rødmende blod
bøjer ydmygt imod
ham, som ejer det prøvede sind,
når hun halvræd og bly
for sit liv søger ly
bag det mod, hvor hun skuede ind;

når hun vælger for sig
at gå alvorets vej
med en mand, som har kjæmpet og lidt; —
når hun tror på en vår
bag de grånende hår
for hvert håb, som hun nævnede sit; —

når hun siger: jeg vil
give ungdommen til
dine tab, dine smertende sår:
du skal læges derved,
at du giver mig sted
ved dit bryst, skjønt i bæven jeg står; —

når hun øm for hans savn
og i Frelserens navn
tar hans børn i sin barnlige favn,
og, så vidt som hun kan,
gir dem hjærte, forstand
for sin gud og sin fædrenestavn; —

når hun ydmyg og skjøn
og i brændende bøn
under kransen går frem, hvor hun ved,
at for leg og for lyst
kommer ansvar og dyst, —
og i tårer hun smiler derved:

d a skal vi, som har lagt
til beslutningens magt
al vor sjæl i den løftende stund,
give frejdigheds mod
til det rødmende blod,
give styrkning af slægtskabets grund, —

give brudgom og brud
fra vor kjærlighed bud,
fra vor tro på dem begge idag.
De vil hjælpes, de to:
h a n e r p r ø v e t o g t r o,
og nu ler det indunder hans tag.

---

†

TIL Å. O. VINJE.

(Afsunget ved hans hustrus grav den 18. mars 1870.)

Der triner gjæster i din gård,
alt mens i smil du skriver.
De kommer stilt, og stilt de går,
du neppe var dem bliver.
Da uden ord
de atter for,
dit barn lå grådfuldt uden mor,
og du sad uden mage.

Det hus, du bygde dig igår,
idag det døden sænkte,
og du står gammel, syg og sår
på grus af det, du tænkte.
Din vej lå bar,
fra barn du var,
og første ly, du fundet har,
var det, som nu du stængte.

Men gjæsterne, som hos dig var,
i sorgens ørk dig møder;
skjønt sky du viger, snart du har
et følge, som forsøger.
Ti der I går,
du skue får,
en lysglans over verden står
med understore syner.

Hvad før du så, det synker her,
men kun for at forklares:
det evighedens kyster er,
som på jer gang befares!
Dit skaldesyn
ser, lyn i lyn,
hvad før kun dæmred bag om sky'n; —
på store tvil der svares.

Og siden, når du kommer 'gjen
fra tanketunge øde,
os lærer snart din gode pen,
med hvem du var til møde.
Fra sorgens tid
med lutret id,
med magtfuld ånd og smertens vid
skal dine syner gløde.

GODT MOD.

(1870.)

Jeg sender disse sange hen
på venners bøn til kvinder, mænd
i Nordens trende lande.
At Finlands folk blandt dem er med
på sangen under Nørreled,
må jeg med tak jo sande.

Jeg sender dem — og ser det nu:
de fleste har ej, hvad min hu
har stærkest følt og båret;
lidt er for flygtigt, lidt for kort,
lidt har på lagret dampet bort,
lidt er for ungt af året.

Jeg levde mere, end jeg sang;
jeg tanker, harm og jubel slang
omkring mig, hvor jeg gjæsted;
at være, hvor det netop galdt,
det var mig næsten mer end alt,
som ved min pen blev fæstet.

Alt sandt og stærkt har voksested
og kanske også evighed,
om sværten ej det fanger,
og han, som tænker mindst derpå,
men tør i livets slingring stå,
blir beste folkesanger. —

Jeg hørte en gang om en fest
i Spanien; en landsens hest
blev sluppen ind i ringen;
dernæst en tiger af sit bur; —
den gik en stund omkring på lur,
så la' den sig på bringen.

Og folket klapped, jubled, lo,
da tigren sprang, og hesten slog,
men fik dog ej se blodet;
ti tigren tumled att og bag
for hestens landlig-plumpe slag
og lå en stund på hodet.

Da hujed, hidsed alle mand
og kvinder med; balkonens rand

de hældte sig udover.
De skreg, de tirred tigrens mod,
de vilde alle have blod, —
og atter frem den vover.

— Og folket jubled, klapped, lo,
da tigren sprang, og hesten slog;
— men blod de ej fik skue;
ti lykken havde hesten kjær,
og tigren kom den ikke nær,
men spændtes i en bue. —

Hvem vandt tilslut, det véd jeg ej;
ti denne landsens hest er jeg,
og kampen har ej ende; —
men byen, hvor den foregår,
og hvor den klap og jubel får,
den tør du kanske kjende! —

Jeg kjæmper helt foruden had;
det, som jeg elsker, gjør mig glad,
skjønt varm og vred tillige.
Det er mit blod, min sjæl, der går
i hver en linje, som jeg slår,
og derfor går den lige.

Men som jeg står her nu idag,
jeg har ej hævn, jeg har ej nag
mod nogen mand på jorden. —
Giv så igjen lidt hjærtelag
til den, som bare mente s a g
og elsker hele Norden! —

Selv går jeg på min sangervej
med ærefrygt først ind til d i g,
du største ånd i Norden,
som vred, profetisk varsled gry

bag Nordens tunge morgensky,
der skalv i lyn og torden. —

men siden blid bag hav og hæld
af sagas og af troens væld
på bondens sæd har spillet; —
nu snefjældshvid på nitti år
af tidens strøm tilbage får
dit eget høje billed!

Til dig så, i hvis sangervår
»de tusen sjøers« Finland står
og vemods-mægtig toner!
Vor stammes ånd i evig sus
går grænsevagt i sangens brus
mod Østens millioner.

Men står jeg i vor egen gård,
et stjærnebilled øjet slår
med alt sit rige under.
Det lyser: HENRIK WERGELAND
ud over Norges blege strand
i mindets klare stunder.

GAMLE HELTBERG.

Jeg gik på en liden, meget pyntelig skole,
på hvilken både kirke og stat kunde stole.
Den drejed helt stilfærdig i statsmaskineriet,
og skjønt det kunde hores på hjuleknirkeriet,
at sjælden den smurtes af åndens talg,
så var på hine kanter slet intet valg:
vi måtte gå der, til vi blev store.
Jeg gik der også, — men læste Snorre.

De samme bøger, de selvsamme tanker,
som lærer efter lærer på kongelig forordning
i slægt efter slægt selvforsagende banker,
— og som ene skaffer lærer og lærling befordring! —
De samme bøger, de selvsamme tanker,
som flinkt af hele slægten gjør en eneste én,
en fortræffelig fyr, som kan stå på ét ben
og ramse hele leksen, som der slippes et anker! —
De samme bøger, de selvsamme tanker,
ifra Hammerfest til Mandal — (sådan staten os sanker
i en alting og os alle konserverende forening,
hvori alle pene folk får én eneste mening!) —
de samme bøger, de selvsamme tanker
kamraterne åd; men jeg tabte appetitten
og så længe vraged kosten, til jeg endelig blev kvit
den —
og hoppede glad over hjemmets skranker.
Hvad mig mødte på rejsen, hvad jeg tænkte derved,
hvad der steg i min sjæl på det nyvalgte sted,
hvor fremtiden lå, det jeg lader i stikken
for at skildre, hvad jeg så på »studenterfabrikken«.

Skjæggede karle, tit over de tredve,
og slugne på hvert ord, sad og trællede bredved
rejicerede kropper på sytten år,
sorgløst-galne som spurv i vår.
— Kraftige sjømænd, hvis eventyrsind
først drev dem af skolen i livet ind, —
men siden på togt med den attrå, som kræver
lys af tænkningens sol over alt det, som lever.
— Fallerede kjøbmænd, som stilt bag sin disk
havde bejlet til bogen, indtil kreditor blev bisk
og tog varerne fra dem. Nu de læste »på lån«.
Og ved siden dovne »løver«, — det var næsten som
hån!
— Unge, ærgjærrige, »norske« jurister,

»præler« *) og prækelystne seminarister,
— kadetter med en skade på arm eller ben,
bønder, hvem en skole faldt altfor sen:
h e r de alle vilde bryde i latinen frem
på et år eller to, — imod otte eller fem.
De hang over bænken, de lå imod væggen,
i hvert vindu sad to, én just prøvede æggen
på sin nyslebne kniv i den blækkede pult.
Gjennem tvende åbne rum var det dørgende fuldt.

Lang og slåpen, i halvdrøm, på yderste linje
sad og grunded for sig selv A a s m u n d O l a v s e n
V i n j e,
anspændt og mager, med farve som gibsen,
bag et kulsort, umådeligt skjæg H e n r i k I b s e n.
Jeg, den yngste i laget, gik og vented på parti,
indtil nyt kuld kom ind, over jul J o n a s L i e.

Men »manden«, vor chef på det logiske tog,
»gamle Heltberg« af alle var den snurrigste dog!
I pelsstøvler stod han, i hundeskindstrøje
(for astma og gigt måtte kjæmpen sig bøje).
Ej skindhuen skjulte hans pande, den høje,
hans klassiske drag og hans mægtige øje.
Nu krumbøj't af smerte, nu rejst af sin kraft,
han kasted stærke tanker, og han kasted ikke lavt.
Kom lidelsen værre, og den mødtes igjen
af viljen i hans sjæl, og han tog som et spænd
mod anfald på anfald, hans øjne de flammed,
og hænderne sig knytted, som om dybt han sig skam-
med,
fordi han havde veget en stund! — ja, da var vi
dybt slagne af det store i kampen, da bar vi
et billede hjem fra hin stormende tid,

---

*) Som alene havde en „præliminær"eksamen til den „norske" (ikke latinske) embedseksamen.

da der suste gjennem landet en »Wergelandsrid«!
Der var kræfter i de karle, som var med på hin leg,
der var vilje i de kræfter, som den gang steg.
Nu stod han der tilbage, forglemt i sin krog.
Men gjærningen, han gjorde, den var en høvdings dog!
Han sprængte tankens evne af skole-pugets bånd,
hans lære var selvstændig, hans førelse var ånd;
personligheden typisk: på trøndersk-hedemarkisk
skar han fore i teksten; og uindskrænket-monarkisk
var hans vrede over fejl; — men den lagde sig straks,
eller steg til en patos af ædleste slags,
der ofte slog tilbage i selvironi
og en styrtregn af vid, hvorved ingen sad fri. —
Sådan styred han sin »horde«, sådan gik det gjennem landet,
det klassisk-skjønne land, som vi hærjede forbandet!
Hvor forfærdet stod ej Cicero, Virgil og Sallust
på Forum og i templet, hvor vi rasede just!
Det var atter Gotertoget over Romas ruiner,
det var Tors og Odins ånd over Jupiters latiner,
— og den gamles »grammatik«*) var en dværgesmedet hammer:
når han svang den, da det gnistrede og kastede flammer.

Den flok af »barbarer«, han førte afsted,
havde just ej til mål hist at sætte sig ned.
Den blev ikke »latiner«, ej fremmed tænknings træl;
men den blev under toget alt mere sig selv.

Han indvandt sproget for os som en tænkningens lov,
og de, der fulgte med ham, fik et lifligt behov
til udfærd og til under, fik erobringens mod

*) Heltberg havde udarbejdet en særegen latinsk grammatik, højst mærkelig.

til angreb på, hvad hidtil som uløseligt stod.
Hver tolkning, han gav, blev som syn, vi havde havt;
det øged vor unge personlige kraft.
Hans billeder blev nedslag i vor skabende lyst,
hans vid blev styrkeprøve; den gav evne til dyst,
hans vælde var os vægten, hvorpå småt fra stort blev skilt,
hans patos bud fra kampen, som luede stilt.

Den syge kjæmpe længtes så tit fra sin krog;
han vilde, om end kun i én eneste bog,
vise l i d t af, hvad han var, vise fler det end os: —
han lå hver dag for udfærd; — men kasted aldrig loss.

Hans »grammatik« kom ikke!*) Han selv gik derhen,
hvor tænkningens lov ikke skrives med pen.
Hans »grammatik« kom ikke! — men det liv, den har havt,
behøvde ikke sværtens forlængende kraft.
Det levde i hans sjæl, så mægtigt, så varmt,
at tusen bøgers liv imod det bliver armt.
Det lever i den skare selvstændige mænd,
hvis tænkning han gav marv, og som findes igjen
i tingets sal, for skranken, i skolen, i kirken,
i digtning og i kunst, og hvis levnet og virken
har vist sig at have en stærkere art,
fra H e l t b e r g deres ungdom gav højere fart.

FOR DE SÅREDE.

(1871.)

Der går et stille tog
igjennem kampens bulder

*) I tyve år havde han talt om at udgive den; ja, endog fået tilskud af stortinget dertil; men den skulde altid forbedres.

med bøn på alle sprog:
det bøjer mod den faldne ned
med korset på sin skulder,
med bud fra hjem og fred.

Det findes d e r ej kun,
hvor kampens vunde bløder,
men på al verdens rund.
Det er al verdens kjærlighed
af ædle, gode hjærter,
som stille knæler ned.

Det er arbejdets sky
for krigens mord og hærjing,
der be'r om fred og ly;
det er hver lidende på jord,
som kjender nød og kummer,
der sukker for sin bror.

Det er hvert smertestøn
af sårede og syge,
det er den kristnes bøn;
det er forladtes blege råb,
det er den krænktes klage,
den dræbtes siste håb; —

en bønnens regnbubro
op gjennem verdens uvejr
i skin af Kristi tro:
at over lidenskabens nød
må kjærlighed få sejre;
ti så H a n s løfte lød.

LANDKJENDING.

Og det var Olav Trygvason,
stævned over Nordsjø fram
op mod sit unge kongerige,
som ikke vented ham.
Fik han så første synet:
hvad er dette for mur i havbrynet?

Og det var Olav Trygvason,
landet syntes ganske stængt;
alle hans unge kongelængsler
føltes mod klippen sprængt, —
indtil en skald opdaged
hvide kupler og spir i skylaget.

Og det var Olav Trygvason,
syntes, han med en gang så
gråsprængte, gamle tempelmure,
snehvide hvælv derpå.
Længtes ham da så såre
med sin unge tro stå indenfore.

TIL H. C. ANDERSEN.

(Ved en sommerfest for ham i Kristiania, 1871.)

Velkommen hid den lyse sommerdag,
da barnedrømmen når til jorden
og blomstrer, synger, spejler sig og flyr;
et eventyr,
et eventyr er nu vort høje Norden
og tar dig i sin favn en festens stund
og takker, jubler, hvisker mund til mund.
På englelyd
af barnehjærters fryd
du bæres did et kort minut,
hvor al vor drøm, hvor al vor drøm har skudt.

Velkommen hid, vort hele folk er ungt
og står i drømmens store alder,
da eventyrligst det er også størst,
og den er først,
og den er først, som hører, Herren kalder.
Vi tror på dig, du barnelængslens tolk,
at du er bud fra stort i Nordens folk:
din fantasi
har jævnet just den sti,
hvor — fri det små, du legte bort —
vi engang går, vi engang går mod stort.

TIL STATSRÅD STANG!

(1871.)

Syttende maj — vi var i Ejdsvolds kirke
halvhundred år ifra den store dag,
da de, som grundede vort frihedsvirke,
i bøn sad sammen der for landets sag, —
vi var der begge og i tak til dem,
i tak til gud, som gav vort lille hjem
så meget mod i farens svære dage.

Og da så mægtig gjennem kirken drager:
»Lover nu Herren!«, og vor blege bøn
fik ord og samfund i alt landets kor,
jeg så dig græde som et barn i løn
indunder barmen af vor fælles mor.

Da husked jeg, at fra du var gut,
gav du til hende al din rige evne,
din unge ild, dit høvding-råd i stævne',
din manddoms arbejdskraft, til den blev brudt.
Og jeg velsigned dig og tog dig med
i takkebønnen for de mænd, som stred

for fattigt land igjennem hårde tider,
til nu vi sad der under tag omsider.

Jeg tog dig med; — men det gjør færr' og færre.
Din manddoms ry blev før dig selv forældet,
og retfærd får du ikke mer, desværre,
før du og dit en dag er bleven fældet.

Ti se, de veje, du i landet drog
for folkets higende og stærke evner,
du tør ej vandre med det glade tog,
som altid større mod sin fremtid stævner.
Du vidste ikke, hvad det var, du gjorde,
da krudt og dampkraft alle stængsler brøde,
så nyvakt attrå kunde andres møde,
og folkeånden tage stort til orde.
Det nye dagværk kunde du ej samle,
det bruste om dig som en drøm, en fabel,
og ræd du bygde med de andre gamle
mod åndens uro et uhyre Babel.

Imens du venter på den nære kamp,
så hvid i håret og så mild i øje'
i morgenglimet over fjæld og høje, —
og fienden halv skjult under nattens damp, —
fra stridens forpost i den vilde egn
et ord skal sendes dig med fredens tegn.

»Det folk, som skræmmer dig, det er dit eget,
det er som tågerne af dalen steget.
Du tror det oprørt uden samling, enhed?
Ja, vårens flomme de gik aldrig ret,
stormbyger, slask gjør vejen mindre net,
og sneen taber for en del sin renhed.
Men våren fødes! Den, som har geni,
han nyder forud af dens harmoni;
geni er samfund med den ånd, som føder.

Det har du ikke, har du aldrig havt;
se, derfor skjælver du ved folkets kraft.

Du var en arbejdschef af dem, der leder,
når folket rydder i en vejløs trakt;
din klare tanke og din gode takt
har hjulpet slægten over svære steder.
Men hvad der vokser i den gamle vang
af frø fra Vesten og af hjemmets trang,
og hvad der stråler på din rude ind
af sandhedslængsel under troens skin,
og hvad her siges, skjønt det hviskes kun,
og hvad her samles mod en opgjørsstund, —
så lidt du fatter, at som vanvid tyder
du det, der skjønnest i vor ungdom skyder.

Du svarer: digterne må ikke dømme;
i statsmandskunsten høver aldrig drømme. —
Jeg svarer: ingen fatter livets spil,
som ej af drømmene vil lægge til.
Af savn, af kræfter, som vil form, de stiger,
i luften ånder; ikke mer de viger,
før alle vågne mod det samme higer.
Af folkedrømme blir en statsmand til,
de skabte evnen og den sag, han vil,
og hvis han glemmer det, de næste drømme
den næste skaber, som skal ham fordømme.

De uvejrsskyer, som påny sig lejre,
ej morgenlysningen så ganske dækker,
at ej vi skimter gjennem skyens sprækker
de store gjenbyrdstanker, som skal sejre.

En sådan stråler over mig idag,
og blodet varmere til hjærtet strømmer,
og alt, vi lever for, og alt, vi drømmer,
det suser sammen og gir kraft til slag.

Snart smælder hornene mod skogens tag,
og frem det stormer over nattens dugg,
og gjennem blinkene af skud og hug
skal tågen lette på vor nye dag.

Snart tages højderne — hvor du tør true —
for alle tider af vor folkeånd,
så den kan mægtig over landet skue
og derfra styre det med ligheds hånd.
Snart op den vælter sine våbenbølger,
og se, dens aner som en skyhær følger!
Nu må du se dig om, du gamle mand,
du har imod dig snart det hele land.

Men når du ligger på din tagne vold,
da skal vi sige ved dit vendte skjold:
Han stod imod, da han ej bedre vidste;
men han var riddersmand indtil det siste.

VED EN HUSTRUS DØD.

Hun kjendte dødens øje fra fordum og fra nys,
da hendes førstefødte fik hendes siste kys,
og da hun måtte fare til moders dødsseng bort,
det fulgte hele vejen så varsels-dybt og stort;
det ante hende, da hun ved båren stod,
nu sankes flere sammen, nu bæver livets rod.
Og straks som hendes husbond, den stærke mand, sank om,
hun sagde det med smerte: Jeg vidste, at det kom!
Hun tænkte, det var ham, som af gud var kåret ud,
og stemte sine hænder imod det barske bud
og vilde med sit legem, så svagt som sjøens siv,
sin stolte kjæmpe værge — og gav så hen sit liv.

Hun smilte så lyksalig, da dødens bud blev meldt,
ti offeret var givet, og frelst var hendes helt.
Vor kjærlighed, beundring slog som et stjærnetelt
af lykke over hende i hendes siste stund;
og snehvid bort hun svæved i evighedens rund.
Slig kjærlighed kan bære til himlens grænser med
de sjæle, som den favner i offersalighed.

VED KIRKESANGER A. REITANS JORDEFÆRD.

(1872.)

Hans milde store øjne lo
mod himlen og mod landet;
ti i hans sjæl var folk og tro
i evig jubel blandet.
Hans ord, hans sang
som »opkom« sprang
igjennem dalen lang og trang
til sæd fra år til andet.

Blandt fattigt folk i fattigt hjem,
i fattig vinterfærden
han steg i søndagskoret frem,
den gladeste i verden.
Ti aksen, som
det drejer om,
ej fattigst bygd går udenom;
han stod og sang: her er den!

Ak, nu da årlang sygdom kom
for sangen ret at prøve,
og hjælpeløse små stod om,
hans tillid ret at øve,
kun mere glad,
som dæmpet kvad

af vinden i en strengerad,
han toned bort fra støvet.

Hans liv os spådde, at en gang,
når stort på gud vi stole,
skal hele folket stå i sang
i kirke, hjem og skole,
i folkesang,
i glædessang,
i strålebrud af Herrens sang
højt over alle sole.

O, vakre fædreland, o, husk
de små, han dig tilegned;
så fattig som en rosenbusk
han glæded dig og segned. —
Nej, skuffet lad
ej skilles ad
ifra din jord en sjæl så glad, —
hans have være hegnet.

SANGEN.

Sangen har lysning, og derfor den gyder
over dit arbejd forklarelsens skin;
sangen har varme, og derfor den bryder
stivhed og frost, så det tø'r i dit sind.
Sangen har evighed, derfor den skyder
fortid og fremtid i hob for dit syn,
tænder uendelig attrå og flyder
bort i et lyshav af længsler og lyn,

Sangen forener, idet den fortoner
mislyd og tvil på sin strålende gang;
sangen forener, idet den forsoner
kamplystne kræfter i samstemmig trang:
trangen til skjønhed, til dåd, til det rene!
— Nogle kan gå på dens lyslange bro
højere, højere, frem til det ene,
som ikke åbnes for andet end tro.

Fortidens længsler i fortidens sange
kaster vemodigt en aftenrød glans;
samtidens længsler i toner vi fange
ind for en eftertids sjælfulde sans.
Slægternes ungdom i sangen har møde,
tumler sin stund i de tonende ord;
— fler end vi aner, ja, ånder af døde
vugges i kvæld i vort festlige kor.

VED N. F. S. GRUNDTVIGS DØD.

(1872.)

Ligesom vølven i Nordfolkets gry
steg over sagnenes vande,
talte om alt under hav, over sky,
dukked som synkende lande, —
talen tilbage, evindelig ny,
skulde stande:

Sådan i Nordfolkets nytid han står,
— under nys dukked hans pande —
synerne efter som solskyer går
over de havslagne lande; —
Nordfolkets udsigt i tusene år
skal de rande.

AF KANTATEN OVER N. F. S. GRUNDTVIG.

(1872.)

Hans dag blev den største, i Norden var set,
med midnatsolens under den helt gik i ét:
ti lyset, som han sad i, var lyset af »Guds fred,«
og det har ikke morgen, og aldrig går det ned.

I lys af Guds fred han historien gav
som åndens gang på jorden, der død ej ved af.
I lyset af Guds fred han de fædres stærke vej
til følge og til varsko lagde åben for dig.

I lys af Guds fred han årvågen var med, —
med folket, hvor det bygged, med ånden, som stred.
I lyset af Guds fred al oplysnings magt han så,
og hvor hans ord blev trod, der folkeskoler gå.

I lys af Guds fred stod i bitreste sorg
for Danmarks folk hans trøst som en skinnende borg:
i lyset af Guds fred skal det tabte tages 'gjen,
og tusenfold forøges, hvad som end ligger hen.

I lys af Guds fred står hans oldingeværd
som livets sum og amen til hans mandige færd.
I lyset af Guds fred, hvor det strålede hans blik,
når hvid han steg for altret med tilgivelsens drik!

I lys af Guds fred kom hans ord over hav,
i lyset af Guds fred vugger salmen, han gav.
I lyset af Guds fred, bag dets solstrålefos,
der skjultes han, og der står hans minde nu for os.

VED ET LAG FOR PROF. LUDV. KR. DAA.

Unge venner om dig slår kreds,
gamle fiender følger.
Føl dig mellem os tryg, tilfreds,
sindene mod dig bølger.
Atter var her en alvorsdag,
atter slog du med kjæmpeslag;
som sædvanlig gik ingen fri; —
men vær nu bli'!

Uden opstyr og uden stas
(uden champagne og hansker)
ville vi i et jævnt kalas
takke vor »gamle granskер«!
Når det gli'r i sin vante kos,
sjælden ser vi den gamle lods; —
men står sjøen i råk og kav,
han sejler af!

— Sejler af for at berge ind
(kjendt er hans gamle øje),
står mod vejret med sikkert »grin«,
skjærer, hvor andre bøje!
Tak han fik ej, så vidt jeg ved;
ti han skjændte på skipper'n med! —
vendte ryggen, gik hjem, og fort:
nu var det gjort.

Han har prøv'd, hvad det er at gå
hadet, til sandhedens tid er;
han har prøv'd, hvad det er at stå
hugget fra begge sider;
han har prøv'd, hvad det koster på
foran sin samtid en favn at nå —:
h a n, som havde så højt formået,
stod helt forsmået.

Gid vort Norge snart blev så stort,
at det retfærdighed undte
kjæmper, som have andet gjort
end i en bagtrop at lunte.
Skal det altid da gå så tråt,
at vi spikker os op i småt? —
ligger stille og tæller fejl? —
Nej, op med sejl!

Op med sejl til en s t ø r r e færd,
hvortil vor stamme fik kræfter!
Dagens liv er ej livet værd,
hvis det ej vokser herefter. —
Mødes til leding for større sag
under et ærens og sangens flag,
står udover med tro på gud
og holder ud!

NEJ, HVOR BLIR DU DOG AF?

(1872.)

Nej, hvor blir du dog af, du, som ejer den magt
at slå løgnen og uretten ned,
der har kringsat mit hus og har ondskabens vagt
på hver vej, som jeg ud for min evne har lagt,
og som nu bryder ind
for med løgn og med had
at belure mit sind
og besudle hvert fad
i mit yndige hjem, hvor vi harmløse sad.

Nej, hvor blir du dog af! Denne årlange spot
har jo byttet mig bort for mit folk,
har lagt tåger af løgn om mit digtningens slot,
så det synes selvdyrkelsens mudderpøl blot,

og et troldklomset dyr
er jeg selv, til foragt,
så de »dannede« flyr
eller samles til jagt
for at bringe sit had ret et gjæstebuds slagt!

Når jeg skriver en bog, »er den halv som jeg selv« ;
hvis jeg taler — forfængelighed.
Hvad jeg bygger mod scenens fortryllede hvælv,
er kun dunst af mit indbildske selv.
Når jeg slår for min tro
og den hjemlige skik,
når jeg værger den bro,
vi fra fædrene gik,
er det bare, fordi jeg en orden ej fik.

Nej, hvor blir du dog af, du, som river itu
denne fule og kvælende løgn —
og kan jage tilhavs al den pestsyge gru,
som de har for begejstring og viljestærk hu, —
og har kjærlighedsfavn
for det troende mod,
der i kulde og savn
på en morgenvagt stod,
som skal holdes, til hæren har lys for sin fod.

Kom, du gudfødte folkeånd, aner du har
fra den jættebetvingende Tor.
Du kan age på lyn med langtrullende svar
til det trodsige dværge-gny under dit far; —
du kan vække den magt,
som en folketrang har,
du kan styrke den pagt,
vi som fostbrødre skar,
da ved Hafur dit ætstore mærke vi bar.

Tak, vor folkeånd, tak! — Bare t a n k e n på dig
gjør til småt alt det små, som jeg led.

Se, jeg vier mig helt til dit komme, til dig,
og jeg kaster mig ned for dit åsyn, for dig,
og jeg be'r om en sang
af din kvædende mund,
så jeg kunde en gang
i afgjørelsens stund
rejse kjæmper for dig på vor fædrene grund.

VED HANSTEENS BÅRE.

(1873.)

Tak, vor gud, for folkegaven,
du lånte os i ham, som graven
i folkefølge snart er bragt!
Stjærnelyse tankers baner
hans ånd har fulgt; hans idræt maner
til idræt med magnetens magt.
Han var den første mand,
som steg med lys i land:
i vor nytid den første glans,
den første krans,
som folket vandt sig, det var hans.

Vi, omstrålet af hans ære,
som børnebørn hans støv nu bære
og synge folkets, verdens tak.
Gud, som folkets veje leder
og gav det, nyfødt, slig en hæder,
har vist os, hvor vort mål han stak.
Norrønafolk, fremad
i Herrens navn og glad!
Gud har rejst dig; H a n ved hvorfor,
skjønt få vi står,
med H a m det mod en fremtid går.

OPSANG FOR FRIHEDSFOLKET I NORDEN.

Til »Det forenede Venstre«.

(Tyrol 1874.)

Foragtet af de store, men elsket af de små, —
sig, er det ikke vejen, som det nye må gå?
Forrådt af dem, som v a g t burde være, just af dem, —
sig, er det ikke sådan, at en sandhed står frem?

Begynder som en susen i kornet sommerdag
og vokser til en brusen gjennem skogenes tag, —
indtil at havet bærer med tordenrøst den hen,
da intet, intet høres uden den, uden den.

I Goterfolkets kampe den nordre fløj vi tog;
vort fanetag er: folkeliv i frihed og tro.
Den gud, som gav os landet og sproget og gav alt,
han findes i den gjærning, hvortil folket blev kaldt!

D e n er det, vi vil løfte, vi mange og vi små,
i frygtløs kamp mod alle, som ej v i l l e forstå. —
Begyndte som en susen i kornet sommerdag
og går nu alt som brusen gjennem skogenes tag.

Det vokse vil til storm, førend nogen det ved af,
med torden i sin stemme over endeløst hav.
Et folk, som føler kaldet, er jordens største kraft,
for den må alting falde, det stå højt eller lavt.

VED STORTINGETS KRONINGSDEPUTATIONS FESTMIDDAG

for den svenske rigsdags deputation i Trondhjem den 17de juli 1873.

Velkomne, folkevalgte mænd,
fra brodergrænd!

Velkomne hid til Olavs by
i Norges største minders ly,
hvor gammel stordåd møder ny
med alvorsblik
og spørger op af hav og strand,
om nu er mænd i Nordens land
som de, her gik.

Held os, tør vi på valen stå
og svare så!
Held slægten, hvis den tror sig værd
at løfte store minders sværd
og føre det i livets færd
for hjem og tro!
Da er vort kald: på fædres val
et frihedsværk, en tempelhal
at lade gro.

Hør Nordens ånd, den suser her
om hav og skjær.
Her taltes høje ord en gang
i hjemlig dåd, i hjemlig sang;
og evig har den samme trang
i ånden røst:
Glem ej for fremmed fjas og tant,
hvad der er evig nordisk sandt;
kun det har høst.

Fostbrødrelag, i denne tro
vi mødes jo?
I Nordens ånd og folkesag:
at den i fælles bøn og slag
må se igjen sin store dag, —
som før en gang
i verdens ufred sende ud
fra hjem og troskab stærke bud, —
det er vor trang.

ÅBNE VANDE.

Åbne vande, åbne vande!
Hele vintrens lange længsel
nu den bliver helt til trængsel.
Neppe ses en sjøblå strime; —
som en måned er hver time.

Åbne vande, åbne vande!
Solen smiler, isen trodser,
nyder den som skamløs frådser:
Knap har solens mund forladt den,
og den fryser til om natten.

Åbne vande, åbne vande!
Storm må til, og stormen kommer,
skyller frem fra andres sommer
frie bølger, stærke bølger, —
brag og bråt og synkning følger.

Åbne vande, åbne vande!
Atter luft og berg sig spejler;
der en damper, her en sejler,
indad bruser bud fra verden,
udad mod en kampstor færden.

Åbne vande, åbne vande!
Solen ildner, regnen svaler,
jorden rejser sig og taler.
Sjælen svarer, skjælver, lyer:
kraften er der, som fornyer.

BRYLLUPSVISE NR. V.

Brudgommen synger:

Ved du så, hvad det var især,
som gjorde, det blev hende?

— Nu, jeg henter min hjærtenskjær,
jeg kan det godt bekjende —:
Den, jeg elskede først på jord,
var min signede, egen mor;
hun skal atter i ungdomsflor
i Lina gå ind på gården.

Kjært blev hjemmet mig én gang til,
da h u n det vilde dele.
Træer, lier og bækkespil
snakked, som fik de sjæle.
Hendes udstyr: hun elsker mig;
hendes skjønhed: hun følger mig;
hendes medgift, — ja, le du ej —:
to arbejdsvante hænder.

D e skal dække mit første bord
i hjemmet, gud oplod mig.
Smag på maden hun får af mor
og smiler så med den mod mig.
D e skal spare mit arbejd ind,
brede ordenes rene skin
over vor stue, vort bord, vort sind
og over vor siste time.

D e skal give i gjærning svar
på tvilene, verden ejer,
på, hvad øjnene lovet har,
at hjælpe vort liv til sejer.
I de øjne der har jeg sejlt,
sænkt mit lod og mit væsen spejlt.
Jeg har ikke min kurs forfejlt
i kjærligheds morgentåge.

Ved du nu, hvad det var især,
som gjorde, det blev hende?
skjønner altså, at lige kjær
hun blir mig uden ende.

Hvem som engang — det ved kun gud —
over den andre skal brede ud
siste lagen —: min brud, min brud
hun bliver for evigheden.

FRIHEDSVISE.

Til »Det forenede Venstre«.

(1877.)

Folkekraft er friheds far,
harm og sang til mor han har.
Alt som smådreng kjæmpestærk
stod han snart i kjæmpeværk.
Altid glad, hvor han sad,
fuld af tanker, vid og kvad,
mægtig, frejdig i sin færd,
så i arbejd, så med sværd.

Fiender i hobetal
lured altid på hans fald,
fandt ham vågen altfor grov,
passed på ham, da han sov,
kom så snildt, bandt ham stilt;
straks han vågned, var det spildt.
Vidre skred han glad og fast.
Han har slig en kraft og hast.

Marken blomstrer for hans fod,
handlen svulmer af hans mod,
tanken stråler af hans ild, —
alle evner en gang til!
Lov i land lyder han;
selv han gav den, selv på vagt
uden »ak!« og uden »men«
knuser han, hvem krænker den.

Friheds gud er lysets gud, —
ikke trælens skræmmegud, —
kjærligheds og ligheds gud,
fremgangsviljen, vårens bud.
Friheds gud sender ud
f r e d b l a n d t f o l k e n e ! — Hans ord:
»Én din herre, det er jeg;
ingen guder uden mig!«

TIL MOLDE.

Molde, Molde,
tro som en sang,
vuggende rytmer, hvis tanke kjær er,
følger i farver dit billed og bærer
skjønhed over min gang.
Intet så mørkt som din fjord, når den fyger
havsalt forbi dig og indover stryger,
intet så mildt som din strand, dine øer,
ja, dine øer!
Intet så stærkt som din synsring af fjæld,
intet så fint i en sommerlys kvæld.
Molde, Molde,
tro som en sang,
nynner du på min gang.

Molde, Molde,
blomsternes by,
hus mellem haver, vennerne går der!
Hundrede mil ifra dem, — jeg står der
under rosernes ly.
Stærkt skinner solen på fjældlandets toppe,
kjæmpe må manden, ansvar er oppe.
Ene I, venner, gå milde imod mig,
I, som forstod mig! —

Først med vort liv slutter kampen for ret.
Her være fredlyst for tanken en plet!
Molde, Molde,
blomsternes by,
barndomsmindernes ly.

Og når en gang
de siste pulsslag banker,
i dit fang,
i din store aftenrøde,
der vaktes mine tanker —
der vilde jeg, at de døde.

---

†

PER BØ.

(1878.)

Engang kjendte jeg en bonde
af en hugstor æt oprunden.
Han var lys og stærk af sind,
raged som en vårbar tind
over dalen, blid i solen.
Han fik første opgangsblik,
skyens første svaledrik.

Vårens vidt udslagne fane
vajed i hans lyse vilje,
spådomsrig og farvesund;
fortids arbejdsarv gav grund.
Friskt det kvidred under lien;
håbets, troens, sangens fugl
havde der sit barneskjul.

Engang, engang hele dalen
skinne må som denne ene;

engang, engang al hans tro
imod solen dugsprængt gro,
og det altfor tidlig drømte
vække ham til forgangsmand
for en slægt så tro som han.

HAMAR FYRSTIKKER.*)

(1877.)

Hamar fyrstikker her, Di!
Jeg skriver om dem en sang;
det tykkes dig kanske mærkværdig:
men funken til hjærtet sprang.

Funken, som slog fra pladen,
traf min erindringssans
så stærkt, at i lyset af den
to øjne fik fager glans,

glans af den ild, som tændte
dåden af ånd og tro.
Vid det: de øjne sendte
lys over bondens bo,

sendte til tusene sjæle
kjærligheds flammebud,
samlede i et hele
fædreland, hjem og gud.

Ti det var Herman Anker,
tog af sit fædreguld,
strødde det ud som tanker
over vor hjærtemuld,

---

*) Til digtets forståelse her blot, at stifteren af Norges første folkehøjskole, Herman Anker, senere byggede en tændstikfabrik i Hamar.

strødde det ud, som haven
strør under vårens sang;
blomstre det gjør af gaven
over alt Norges fang.

Blomstre det gjør! Ti marven
stod sig i vår så kold.
Aldrig har faderarven
givet en skjønnere fold.

Husk det, du norske bonde,
husk det, du bymand med!
Skal kjærlighedssæden monne,
vor tak må den dugges med.

Hamar fyrstikker her, Di!
M i n tak har de tændt, — blot min?
Hvis sangen er stikkerne værdig,
så tænder de også din.

Stikkerne gjemmer den i sig,
bare du river, du,
så lakken fra veden kan fri sig,
flyver den i hans hu.

Hamar fyrstikker her, Di!
Bare vi stryger dem,
daler vor tak — mærkværdig! —
som fred i hans skjønne hjem.

Hans stikker i tusene stuer,
i store så vel som små!
de travle taknemlighedsluer
skal putrende mørket slå.

Hans stikker i tusene stuer! —
En kvæld fra fabrikens top
han ser over land, hvor det luer
fra kjærlighedsgrunden op.

Han ser i de milde øjne,
bag stikkernes varme glans,
(når ringen de rundt er fløjne)
sin luende egekrans —

og føler det, at i Norge
er varmeste sted på jord;
det gir ikke bare sorger,
at en på dets fremtid tror.

Hamar fyrstikker her, Di!
Fosfor og gift på dør!
Oplysningens pilt står færdig
at gjøre som skolen før: —

vriste fra hjemmet giften,
række det renere ild,
vække til varme driften,
som lå der og ej slap til.

DE HAR FUNDET HVERANDRE.

(Af »Kongen«. Tredje mellemspil.)

Taust de vandre
med hverandre,
nyfødt af den stærke vår,
som fra første morgen går,
alt foryngende i livet,
og som tabes, og som vindes,
men hvor sjæle sammenbindes,
har sin største blomstring givet.
Taust de vandre. Ej en gang
øjet taler. Ti en klang
deres sjæle har fornummet
af den verdensharmoni,

som med lyset selv brød rummet
i tilværelsernes gry.
Skaber stor —
over jord
som en solens sang den for.
Taust de vandre. Klangen runden —
vover øjet, vover munden
end ej tale.
Men på stunden
taler alt! Det toner, svinger,
blomstrer, dufter, skinner, ringer,
lød og lyd er sammenføjet,
går i ét med alt, de tænker,
i én skjønhed, i én højhed, —
himlen sig paa jorden sænker.

Men i det store stævne
livet åbnes, vejen stråler,
en uendeligheds-evne
kræfterne og kaldet måler.

TIL SORENSKRIVER MEJDELLS SØLV-BRYLLUP.

(1877.)

Hjemmet åbnes; børn og venner kommer
langvejs fra til fest. I fager skik
huset står med højtidsskrud og blommer;
minder fylder det med mild musik.

Fem og tyve arbejdsår beretter
stilt sin saga gjennem festens lyd.
Hvad der stredes for i vågne nætter,
nu er samlet i en dag af fryd.

Hvad der vandtes, festens stemning bærer
og gjør skjøn de gamles brudefærd;
hvad der tabtes, toner med, det er her;
ti det vundne gir det tvefold værd.

I en sky af vemod står de døde
som et himmelkor, der forbøn har;
hvide gamle mellem små og søde,-
alle, som til hjærtet fæstet var.

Så af levende og døde slynget
kjærlighedens kjæde løfter jer
til et møde, hvorfra I forynget
vandrer vidre under aftenskjær.

DET RENE, NORSKE FLAG.

I.

Trefarv'de, rene flag,
du er vor vundne norske sag;
Tors hammertegn er dit,
det ligger kristnet nu i hvidt,
og alt vort hjærteblod,
det strømmer derimod.

Du samler os højt over kavet,
du længes, du jubler mod havet;
ti frihedens vårfarver gave
dig magt til at nære vor ånd og vort bord. —
Far frem over jord!

II.

Det er »tuvs« med det rene flaget,
så taler »den vise« nu.
Men flaget er poesien,
og tuvsen det er nok du.
I poesien sig svinger
folkets evige ånd,
og flaget som fane fører
dens egen usynlige hånd.
Hvad ånden har lidt og kjæmpet,
hvad ånden har vundet og vil,
i evige sange går det,
som flaget slår takten til.
Vi bærer det frem, omsuset
af minders melodiske kor,
af længslers stormende vilje,
af hviskende, milde ord.
Det kan ikke andres føre,
det kan ikke tale svensk;
det kan ikke knote og friste: —
for fremmede farver det rensk!

III.

Hvad folket har syndet og sveget,
det aldrig i flaget fandt's,
ti flaget er idealet
i al sin evige glans.
Det beste af fortidens gjærning,
det beste af samtidens bøn,
det folder sig om og bærer
fra fader og ned til søn,
bærer det rent og ærligt
og ikke med fristende tegn,
er for vor unge vilje
fører så vel som hegn.

IV.

De siger: »trolovelsesringen
af flaget ej tages ud!«
Men Norge er i k k e trolovet,
det er ingen andens brud.
Det deler ej bo med nogen,
det deler ej bord og seng;
dets brudgom er egen vilje;
selv rår det sit hav, sin eng.

Vor broder i øster ærer
vor unge, selvstændige trang.
H a n ved, at på d e n alene
vi vinder vor krans en gang.
H a n ved, at når ej vi ønsker
i flaget hans farvers bram,
så er det, fordi vi elsker
vor ære høj're end ham.
Og ingen, som selv har ære,
vil venskab af andet slag;
vort liv kan vi for ham give;
men ikke en snip af vort flag.

V.

T i l S v e r i g e!

Ærbødig til dig jeg kommer —
ti fast på dit højsind jeg tror —
og lægger vor sag frem for dig
i jævne og stille ord:

Hvis, Sverige, d u var den mindre,
var ung i selvstændighed;
i flaget var kommet et mærke,
som trykte dig længre ned,
som sagde, at du, den lille,
var sat ved den større bord

(ti det betyder jo mærket
for folk på den ganske jord);
ja, hvis det var du, — og din frihed,
istedenfor gammel, ung,
og hundredårs savn og vanmagt
i mindet lå endnu tung
med furer i folkesjælen
af gammel uret og nød,
med længsler, som ej var sikre
— og vidste, hvad det betød;
ja, hvis det var du, som skulde
opdrage dit lille folk
til frihedens nye ære
og gjøre dit flag til tolk; —
mon længre du lod det dele,
lod ligge dets ene hegn?
mon ikke du bad om det hele,
det rene selvstændighedstegn?
mon ikke dig selv du sagde:
»Jo ældre den andens rang,
jo større hans farvers ære,
des mere lokkende sang.
Og frist ikke den, som er falden
og nylig har rejst sig op;
peg heller med rene mærker
mod ærens højeste top.«

Så talte du, gamle kjæmpe,
hvis d u sad i v o r e hjem;
ti d u kjender ærens veje
og ved, hvad som fører frem.
Fra atten hundred og fjorten
og indtil den seneste dag,
så ofte vi var i vånde
med vor selvstændigheds sag, —
der rejste sig mænd i din midte,
som trodsed den værste strid

og talte vor sag højsindet
som Torgny i gammel tid.

VI.

Svar til den gamle Ridderstad.

Nej, gjælder det »ridderpligt«, kjære,
i kampen om rène flag,
— jeg holder dig højt i ære,
men — den blir vor egen sag!
Ti netop, fordi vi møder
bagtalelsens snefok og rusk,
det »ridderpligt er at vriste
af flaget fristelsens fusk.
Den lighed, som mærket præker,
er løgn over alle hav;
et stort skandinavisk Sverig
det holder vi ikke af.
Det »ridderpligt« er for den lille
at sige: jeg er ingen del;
selvstændighedstegnets ære,
se, den vil jeg have hel.
Det »ridderpligt« er for den store
at sige: det falske skin
det gir ingen synderlig ære;
den skal ikke være min.
Det »ridderpligt« er for begge
med renskede tegn at gi
blandt stridende folk eksempel
på vagt mellem stolte og fri.

TIL MISSIONÆR SKREFSRUD I SANTALISTAN.

Jeg ærer dig, fordi du blev forkastet,
men hørte røsten og har sejer havt.
Jeg ærer dig, fordi du, endnu lastet,
med undre svarer af din tro, din kraft.

Jeg ærer dig, fordi du kunde tørste
til åndens gjærning under nød og strid;
jeg ærer dig, fordi du er den første
af Gudbrandsdalens sønner i din tid.

Jeg deler ej din tro, du stærke drømmer;
det skiller ej, hvor ånden bærer bud.
Ti alt, som stort og ædelt om os strømmer,
det dyrker jeg, fordi jeg dyrker gud.

POST FESTUM.

En mand, belagt med is og sne
stod op en gang ved ishavs kyster;
den hele jord af bifald ryster,
da den får kjæmpekaren se.

Da kløv en konge til ham op;
i hånden holdt han frem sin orden:
»Den bærer hver, som stor er vorden.«
— Men kjæmpen knurred og sa': »Stop!«

Og kongen skræmt dat ned igjen;
da tog jamæn han på at gråte:
»Min orden blir jo på den måte
forsmåt af just de største mænd.

Å, tag den, kjære, tag den hen
og hjælp mig atter på det tørre;
ti på d i t bryst blir ord'nen større,
og vi, som bærer den, ved den!« —

Og ishavskjæmpen var for snil,
ti det skal kjæmper ofte være;
de narres af de små desværre —,
han tog den, — spotsk vi lo dertil.

Men da krøb alle konger hen
med hver sin orden for at få den
fornyet og forstørret, så den
gav rang til arme riddersmænd.

Honi soit, qui mal y pense;
han ordner fik på tværs og langs.
Men ak, de blev ej større siden, —
kun han blev så forbandet liden.

ROMSDALEN.

Kom op på dækket! Morgnen er klar, —
ønsker at se, om jeg landkjending har.
For alle de øer! Grønne, kvikke,
og slejpede skjær, som havsalt slikke.
Snart disse, snart hine. De plasker herude
fortroligt, vildt, — og opskræmt tude
havfugl omkring os, dale, stige.
Vi er i et rige
med stormvejrsminder og helt for sig.

Vi er på fiskernes vågsomme vej!
Langt ude æggen og storsejstimen,

fortæller kaptejnen; just nu på timen
står sejl indover derude fra; —
fisket går bra.

Ja, ja — jeg kjender dem nok igjen,
Romsdalsbådenes barkede mænd.
De k u n d e sejle, når det kom an.

Jeg glemmer jo rent at se mod land!
— — — Det første syn
slår som et lyn.
I mindet stod det, men ikke så stort.

H v o r jeg også la'r øjet vandre,
den ene bergkjæmpe over den andre,
den enes lænd ved den andens skulder
og dette til ytterste himmelbrynet.
Vi står og venter et verdensbulder;
den evige stilhed forstørrer synet.

Somme står hvide, andre står blå
med takkede, kappende, hidsige tinder,
somme sig binder
sammen i kjæder og fremad gå.
Afvejen småfolk! — Der inde »Skjorten«!
Han messer jævnt i den høje forsamling
af urtids-storheder, ættens gamling.
Hvad messer han om? Som barn har jeg sport'n,
jeg hørte ham mange, mange gange,
altid andægtig, aldrig med løjhed.
I mine sange
falder et skjær af hans hvide højhed.

— — Hvor stort det er! Jeg blir aldrig færdig.
De største tanker fra liv og sagn
strømmer mod synet og prøver ihærdig
indtrykkets vælde at favne og måle, —

indiske myter, Dantes helved,
dramer, som Shakespeare mod himlen hvælved,
Æschylos' torden melder sig kry,
Beethovens mægtige symfoni, —
vide sig, hæve sig, dampe, stråle:
— som myre-småflid og kolibri-snak
de trille tilbage; — jeg ber dem stanse!
Det er, som vilde i hansker og frak
en herre by' bergene op at danse.
Nej, frist dem ikke; men gi' dig hen!
Da skal du spore,
at du blir større iblandt de store.

Er du kun ydmyg, de siger det selv,
at noget er større end deres største.
Se på den lille borende elv
oppe i skaret og tænk på den første,
som stilt på isen og stenen gnog,
kjæmperne skavedes fra hverandre!
Et var de før, men måtte forandre
åsyn og væsen i vårflomtiden; —
millioner af år er det siden,
millioner det også tog.

Nu stamper fjorden ind mellem laget,
løfter sydvesten og hilser på dem.
Den, som stundom i skodde så dem,
ved, at han når dem lige til næsen; —
fjorden har intet opdragent væsen.

Mod ham iler i skumhvid hast
bækker og elver med strålekast,
hele hans våde, uvorne familje.
Prøver så fjældene sætte ham fast,
trykker sig sammen og gjør det trangt.
Med våde fingre som en konkylje
tar han det hele nærgående pass,

sætter for munden og tuder i det
med vestenvejrs-lunger, — så kan du vide,
larmen blir vældig, og strømmen kvas.

— Kysten sig åbner! — Vi følger en fjord
gråsort og stor;
fosser her dundrer fra begge sider.
Tung som en svamp
skydotten langs efter fjældet glider; —
i solvejr og damp
ser jeg igjen den evige kamp.

Dette er Romsdalens stride land!
Nu er jeg hjemme.

Alt, som jeg ser, har øje og stemme.
Og folket? Jeg kjender hver eneste mand,
om aldrig jeg så ham. H e r er han tolket:
kjender du fjorden, kjender du folket.

E n er fjorden midt i et slag,
e n a n d e n er han en solskinsdag
i højeste sommer,
når stille i strålende fryd han kommer,
og alt, som har navn,
bare han ser det, han tar det i favn,
spejler det, vugger det, —
var det så fattigt som gråstensmosen,
var det så flygtigt som bækkeosen.

Å, for en glans! Å, en fortryllelse
over hans åbne bøn om undskyldning
for, hvad som var! Og uden omhyllelse
tilstår han alt; i inderlig hyldning
spejler og spiller
ømt han bergenes høje billed.

— Tænker de gamle: han er ikke ond;
vrede og glæde i rigere mon
han ejer end andre; — er ikke falsk,
men ligesæl, lunefuld, hastig — romsdalsk.

Fjældene ved det! De kjender slægten!
De så den klore
opefter rabben med sigd for foret.

De så den slite
vondt under fisket og vinde lite',
grøfte i myren og pløje i bakken,
baske med stejnen omkaps med blakken.
De så den fejle,
stangvis som bukken,
utæmmet, drukken, —
men aldrig gi sig, — tiltops med sejlet!

Bygderne skifte; men tag dem i bolk:
livlige sind, som længsler er lagt i,
sangfulde dyb, men bølgeagtig':
kastevindsfjordene farved sit folk.

Vikingeæt, jeg hilser din rede!
Højbygd er væggen, havgulv hernede,
solrøg i hallen af fosser og skodde,
tjældet i grønt, så langt I nådde.
Vikingeæt, jeg hilser dig selv!

Det koster indunder så høje hvælv
en langsom kamp for at føle sig herre;
ej alle det magted endnu desværre.
Det koster at løfte fjordenes arv
fra vellystig favn til kraft i sin tarv.
Det koster; — men den, som kan det, blir mand.
Jeg ved det, det går an.

HOLGER DRACHMANN.

Velkommen vårbud! Kommer du fra skogen?
Ti du er våd i håret, løvet, støvet ...
har du kræfter prøvet?
har du slåst med nogen?
Den larm omkring dig af den løste flom,
som følger dig i hælen — vend dig om:
den sprøjter på dig! — var det den, du slå's for?
Du var der inde mellem trøsk og stubber,
hvor længst de steller, disse vintergubber;
de vilde eje den? de satte lås for?
Men du fik kræfter af den gamle Pan!
De skreg vel skrækkeligt og spådde slemt?
Og din bedrift, de kaldte den vel ran?
— Hver vår det hænder; men det snart er glemt.

Du ned dig kaster ved det salte hav.
Det også løste sig; det spiller mod dig.
Du kjender takterne; ti Pan oplod dig
sin kunst en kvældstund ved en vikinggrav.

Men mens du hviler i naturens favn,
du hører kamptrav på den våde jord,
du ser på damperne, der går mod nord
med frihedsflag; — det roper på dit navn.

Og sådan slides du imellem to: —
frihedens kjæmper, som nu stolt sig flokker,
naturens sagnliv i sin drømmero;
de første maner, og det siste lokker.

Snart dine sange som en kamplur knægge,
snart siver kjælne gjennem rør ved strand.
Du er naturmagt halvt og halvt en mand,
og du har endnu ikke enet begge.

Men som du spiller, og som selv du er
(faunartet kjærlighed hos vikinglængsel
i kraftfuldt skifte), vær velkommen her, —
skjønt du tar døren med dig og dens hængsel.

Ti netop det var, hvad vi trængte nu:
op, op for våren! Denne kvalme duft
af kongerøgelse og munkesnus,
ja, denne svindsot i romantisk dus
er slem for lunger som moral: frisk luft!

Heller en slurk venetianske sange
i sydlandsk yppighed og farveunder, —
heller »to skud« (om end de gjør lidt bange)
mod alt vort klissede opfostringsplunder!

Velkommen, vårbud fra den ranke skog,
fra havets rullen og fra kampens trav!
Om tit lidt skjødesløst din streng du slog, —
hvor der er rigdom, kan jo kuttes af.
En kjæmpes lader alle småtrold klandre.
Jeg elsker dig; du er ej som de andre.

---

†

GJENSYN.

... I fjældfriskt strøg snart kjørte jeg ...
Det snedde let; den hele vej
stod spæde bjørk hos graner.
De siste grunded enkeltvis,
de andre lo med hvide ris; —
et billed frem det maner.

Og luften er så let og fri;
ti alt af tungt, som lå deri,

har sneen med sig narret.
Jeg skimter bag dens tynde flor
et livligt landskab og en stor
snetinde over skaret.

Men under den brunhvide bræm,
hvorhen jeg ser, der titter frem
et åsyn ... nej, hvem er det?
Jeg stirrer flinkt bag huens skjærm
ind i en yr snestjærnesværm; —
er nogen der på færde?

En stjærne faldt på hansken ... der ...
og der igjen; forskjellig hver; ...
de vil nok lege gåder.
Og smil der rundt i luften kom
af gode blik ... jeg ser mig om ...
her mindets magter råder.

Det stjærnespind, det filigran,
i det sig ånder dølge kan?
det tæt ind ved mig famler ...
Du fine bjørk, du rene luft,
du muntre sne, — får I fornuft?
Hvem er det dog, som samler

sit billed i naturens drag,
i dette tryllende behag,
i stjærnerne, som gjække, —
i denne hvide, fine glans,
i denne tyste rytmedans? ...
nej, er det dig, Hans Brecke!

EN SANGERS KALD.

En sangers kald profetens er,
og helst i nøds- og fødselstider,
hvor den, som strider og som lider,
hans tro gir idealets skjær.
Tit fortids kjæmper er ham nær;
da fylker han den nye hær,
og fremtids håb
omsuser ham
med spådomsråb
i billedham;
ti evig folkets forårssafter
i sangen skyder; det dens kraft er.

Han revser folkets vanetro
i hedenskab og Molochrædsel;
bag gudsbegrebets høstgrå klædsel
han ser de friske spirer gro.
Befriet planter de sig ud
som kjærligheds og kraftens skud
i folkets sjæl
og gjør den varm
og gjør den hel
og gjør den harm,
så den får mod og elsker klarhed:
i l i v e t gud er åbenbaret.

Han river kongekåben af
og breder den om folkets skuldre,
så det ej længer tomt skal buldre
om fremmed højheds lånte krav,
men være selv sin majestæt
i eget kald og åndeæt,
i sagas glans
på folkets sans,
i store mænd
af egen lænd,

i folkevilje uden prutning,
i mandig gang og stor beslutning.

Han tvinger folkets synd til bod
med sandhedsvidnets had mod løgne
(dog ej et søndags-, men et søgne,
der lider for sin tales mod).
Han truer folkets falske fred,
dets fejghed, dets uvidenhed, —
bestikkes ej
af folkeånd,
af kongehånd,
mer går s i n vej,
og hvor han vakler, kommer smerte
og rensker lysten i hans hjærte.

Han er en broder af de små,
de lidende, derfor af kvinden.
Det svage ny han op mod vinden
tør krydse, til det bør kan få.
Han vokser, om han selv ej vil,
af kaldet, som han brugtes til,
og ender som
et suk i gud
om større skud
med rig're blom
af folkesjælen til dens ære,
end han har magtet det at være.

SALMER.

I.

Jeg føler mig
frarevet d i g,
du harmoniens magt i altet.

Er jeg forskudt?
Har du fortrudt
det, jeg har havt og slet forvaltet?
Ti magtesløs,
snart i en døs,
snart i fortvilelse jeg tigger
om kraft, om trøst,
et råd, en røst,
som rejser mig, hvor brudt jeg ligger.
Å, brug mig, gud!
stød mig ej ud
fra følelsen af kald og kræfter!
Da slukkes brat
min stjærne, — nat
omhyller mine skridt herefter.
Da bryder ind
i øde sind
de rædselsfulde angstens magter.
Jeg kjender dem,
jeg jog dem hjem; —
men kun idag mit mod så svagt er.
Å, kom nu, fred!
kom tro, at med
jeg er i livets stærke kjæde!
Forgjæves ej
jeg efter mig,
mig selv må spørge, rope, lede!

II.

Ære det evige forår i livet,
som alting har skabt!
Opstandelsens morgen det mindste er givet,
kun former går tabt.
Slægt føder slægt,

stigende evne den når;
art føder art
i millioner af år.
Verd'ner forgår og opstår.

Intet så småt, at ej findes et mindre,
ingen kan se.
Intet så stort, at ej findes et større
bortenfor det.
Krybet i jord —
berge jo bygge det kan.
Støvet, som for,
eller det skyllende sand
riger har grundlagt en gang.

Uendeligt alt, hvor det mindste og største
løber i ét.
Ingen skal skue det siste, — det første
ingen har set.
Ordenens lov
bærer det alt i sin favn;
frugt og behov
føder hverandre; vort savn
møder det samledes gavn.

Evigheds afkom og frø er vi alle.
Tankerne har
rødder i slægternes morgen; de falde,
spørsmål med svar,
fulde af sæd
over den evige grund;
derfor dig glæd,
at du en svindende stund
øgede evigheds arv!

Bland dig i livsfryden, du, som fik være
blomst i dens vår,

nyde et døgn til det eviges ære
i menneskekår,
yde din skjærv
ind til det eviges hverv,
liden og svag
ånde et eneste drag
ind af den evige dag!

III.

KOR.

Hvem er du med tusene navn
fra de tusene tider og sprog?
Du var favn for vort evige savn,
du var håb under fortidens åg.
Du var dødsangstens natmørke gjæst,
du var livsglædens solrige fest.
End dit billed vi vekslende danne,
end vi kalder ethvert åbenbaring,
og enhver holder sit for det sande, —
til det brister i kvalfuld erfaring.

SOLO.

Å, men vær, hvem du vil,
ti jeg ved, du er til
som det evige rop i min sjæl — det er dig! —
efter retfærd og lys,
efter sejr for det ny's
åbenbarende magt, det er dig, det er dig!
Alle love, vi se
eller skimte, og de,
som vi aldrig skal ane en gang, det er dig! —
og sin skjærmende vagt
om mit liv har de lagt,
og det jubler i mig: det er dig, det er dig!

KOR.

Da vi aldrig dit væsen kan nå,
har vi midlere tænkt os fra dig; —
om årtusen blev alle for små,
og vi står her igjen uden vej.
Er vi syge og klamrer os fast,
hvilken trøst i de drømme, som brast?
Alle evighedshåbenes lysning,
som vi så over livsløbets jammer,
skal de vige i dødsangstens gysning
og kun blive til orm i vort kammer.

SOLO.

Den, som lever i mig,
han behøver jo ej
nogen midler; jeg ejer ham jo: det er dig!
Er mit evighedshåb
ifra ham, er det dåb
af hans ånd over min, — er det dig, er det dig —,
hvi bestemmer jeg orm
da min evigheds form?
Jeg tar ydmyg min lov; ti jeg ved, den er dig!
Var jeg værdig et: bliv! —
kom du magt, som er liv,
når du vil, som du vil, — det er dig, det er dig!

SPØRSMÅL OG SVAR.

BARNET.

Du, far! da jeg til skogen kom,
var reden tom,
og ingen sang der rundtenom?

FADEREN.

Nej, fuglen, som os sangen gav,
er over hav;
kanske den finder der sin grav.

BARNET.

Men hvorfor rejser så den arme?

FADEREN.

Til større lys og større varme.

BARNET.

Du, far; det egenkjærligt er
at være der,
når alle andre, vi, er her?

FADEREN.

Til nyfødt vår må nyfødt sang,
det er hans trang;
den vil han bringe os en gang.

BARNET.

Men dør han i den kolde bølge —?

FADEREN.

Så kommer andre; han har følge.

OPSANG FOR DE NORSKE SKYTTERLAG.

(1882.)

Under fanen, under fanen
for vor friheds sag!
Under fanen, under fanen,
norske skytterlag!

Gamlingen på tinge
skal få stemme trygt og kjækt
bagom rifleringe
af vor unge slægt.
Melodien,
som er i en
kugles muntre gang,
når den bly-hed
baner frihed
vej til kongerang, —
skal fra stille dale
ind til tingets tale
sende klare ja i ja,
så at rundt om ordet
høres riflekoret
som et tusenfoldigt: bra,
bra,
bra-bra, bra-bra, bra-bra, bra-bra.

I de lange gjenlyds-vover
Norge vugger sig og hører,
at de unge sønner fører
friheds arv en slægt fremover.

NYTÅRSRIM TIL REKTOR STEEN.

(1886.)

For en stor tid!
Fra Ruslands literatur og strid
en blodstrøm over sneen lige hid.
Også denne gamle ismark
har solen slået,
så den tør af det dyreste vådt.
Tysklands Bismarck
modellerer med hårde hænder

socialister
af sine soldater og civilister.
I Danmark tænder
den forstandige Estrup et nag,
som endnu brænder
halvhundre år fra idag.
Irlands brand
har ædt om sig! Nu truer
den med slikkende luer
h a n s hus, som tændte den an!
Nu må de kappe og hive
på har'e live',
for at skroget kan drive
fra land.
Serbernes konge har skabt
bulgarernes enhed med blødende næver.
Spaniens frihed var tabt,
voldsmanden dør, og den lever.

For en stor tid,
når geniets yderste flid,
hele armeers vælde,
selv om de fængsle og domfælde
stykkevis og i bolk
hele folk, —
ikke driver det længer end did: —
hvad de bander, det bygger de,
hvad de tramper, det trygger de.

Så langt har vi vundet,
flere årtusens værk!
Hvad har ikke også rundet
af blod og hjærne og tårer
for at gjøre os så stærk.
Ligesom store floder
med sig roder
fra flere jordperioder

til nyt land, —
i vore årer
sammenglider
fra slægtslejer
i fjærne tider
til ny mand.
De evner, vi ejer,
er mødesteder
for et stjærnetinder,
en tankesusen
fra årtusen, —
himlens mælkevejer
i det mindre.
Derfra det ustanselige
fremover,
ofte uden fornemmelse
af bestemmelse.
Derfra det usanselige
(som det, vi ser, når vi sover)
i drivmagten
og dragningen
fra viljeløs betragten,
til vi står i dagningen.

Om der ingen fører var
mere klar
end de andre, —
toget vilde vandre!
Om de prøvde at stoppe,
om de bygde muren,
så den rak til himlen, —
snart vilde hele vrimlen
være oppe.
Ingen stanser naturen.

* * *

Godt nytår for vor norske sag,
længe før os til sejer båret!

Godt nytår! Og hvert år en dag
i det store folkeåret! —

Disse håb bærer dig
under forfølgelsen, gamle kjæmpe. —
Kanske jeg bare besværer dig;
men af alt mit hjærte jeg ærer dig
og kan ikke længer dæmpe
mit glødende had
til denne dydsbekymrede rad
af »kristne« penne og munde,
som — hvis de bare kunde
med tålmodig bagtalelse
til et galehus slæbe dig
eller rent ud dræbe dig —
da først fandt husvalelse.

Fordum fældte man kjæmper i kamp
under sværdenes klang og kuglernes flugt.
Nu stjæler de sig frem og kvæler
i damp og med lugt.

Denne stygge dunst —
af vilddyrets låddenhed,
af de slagnes vunder og forbitrelse,
af de magtgejles brunst,
det halvdødes råddenhed
og forvitrelse, —
den allerudmærkeste
de dig bereder,
for en hæder!
I vore geleder
må du være den stærkeste.

Hver gang sygdom holder
vor ildsjæl i skymring,
din styrke volder
dem ny bekymring.

Jeg kan høre det på tonen,
det hele kobbels,
at straks skal portionen
fordobles.

Men om luften fyldes
af det råeste rå;
om der skylles
et Vesuv-udbrud af stank
i dens vinterblå, —
din ære det ikke kan nå.
Lige blank
fra dit væsen, fra dit værk,
lige stærk
fra din skjønne pande
vil den mane
fanernes unge bærere
til at stå, som d u stod,
på d i n post med d i t mod;
ingens fanevagt var sværere.

I farens stund,
i personlighedens inderste grund
du kjender dig høvdingebåret.
Og så blev vilkåret:
selvforsagende at bære
dit arbejde frem til en andens ære.
Ikke hans fejl; men din fortjeneste.
Du gjorde det så traust,
så mandigt, så taust
som ikke en eneste.

Denne livslange prøve
på retskaffent sind
vil findes god nok med tiden.
Den er skrevet ind
i den store bog, som åbnes siden.
Kan vi behøve

en strængere? Godt, —
du har stået
for en domstol, så sår,
at på vægten af et hår
forandrer
den sin dom fra igår.
Hvor stærkt vi det klandrer,
intet uden egen erfaring
dens mening rokker;
andres forklaring
gir den pokker.
Ikke det offentlige, saglige,
men det uvilkårlige
i det daglige
er dens grundlag.
Den leder
i en mands svagheder
efter den mest sårlige;
prikker og pirker,
til det virker, —
spejder i hjærtets udtryk,
helst i det, som er stumt,
om noget plumpt
skyder op af et dulgt bundlag, —
studerer klangen i hans røst,
blinket i hans øje,
ved, hvad han behandler løst,
husker, hvad han tar nøje,
gjennemskuer, gjennemlytter,
udnytter
indtil vaner,
han selv ikke aner.

Hvem er den,
denne domstol,
den grusomste i verden, —
jægere med skarp los

efter fejl, som fælder?
Kun, når dig det gjælder,
alle medlemmers,
alle stemmers
glad samtonende ros! —
Denne domstol, hvem er den?

Bagvaskende dårer
tror I, at I sårer
med eders stinkbutter
en gammel rektor,
som er elsket af de slemme knægter,
sine skolegutter?

Om de kunde samle sig nu her,
alle dine elever
fra firti år,
— jeg ser, din læbe bæver —,
om de hver især på sin måde
fik vise dig, hvor du er dem kjær,
og for en harm de kjender, —
øjnene blev våde
på dine værste uvenner.

Men flere frem jeg kalder —
alle, som har lagt i leding med dig
i en menneskealder,
hvor du var en af de førende!
Vi har set dig,
når ansvaret dirrede
i det siste afgjørende.
Når fine rodtråde
fra hjemmenes barnevråer
skalv sammen med de irrede
fra avisernes bureauer.
Når piskende ord, malmsunde,
vokset i skogstærke solbakker,
jog angstens hylende hunde

bort fra en dødsræd stakker.
Dog —. samlende sig pány
ulte de, ulte
og var ikke mere sky.
For mændene sad og skjulte
under sit sikre smil
en tvil.
Tør vi, eller tør vi ikke? —
Folkets lidenhed
og usikre kår,
dets præstskræmte uvidenhed
og truslerne, stigende år for år,
tog sveden ud
på den mest hærdede hud.
Tør vi, eller tør vi ikke? —
Gjennem al denne uklarhed
en afdød fars ord
advarende for; —
kom det ikke som åbenbaret?
Landets historie
sig meldte,
al den skræmsel, som bor i
et fald som vort
og så tung en stigning.
Skal et arbejde, så hårdt,
få sejerens indvigning
eller vælte?
Somme højlydt skjældte:
eders forehavende er brødens!
Mangen samvittighedsfuld mand
sad for gud og land
med større frygt end dødens.
Tør vi, eller tør vi ikke?

Da var der mere end en,
som spurte tilsist:
hvad siger Steen?

Går h a n med? Er det vist?
Og da de fornam dine ord,
vægtige, men forsigtige,
de så over til hverandre: — Jeg tror,
dette er det rigtige.
Nogle rejste sig op,
de kjendte en egen glæde,
som når folk mødes på vejen hjemad.
Flere og flere kom tilstede;
det fik tages, hvad som truede!
Vor ildsjæl luede,
kommandoflaget fløj i top:
fremad!

D u var den brede tryghed i vore slag,
og derfor slår vi vagt om dig idag!
Hver krænkelse, du fik,
i vore håndtryk, vore blik,
blev til varme
og modnede den taknemlighedens vår,
som engang skal kysse dine hvide hår
og blomstrende dig omarme.
Så længe der er én tilbage af os, én,
din helteære skal stå ren
og gå tiltop hver dag
med vort flag.

Ikke sandt, dette Norge
med skib og båder,
dybe malmlejer
og fulde sildekorge,
de pokkers sætervejer
og tømmerflåder
og engslåt
og kudråt
og hestedrifter
og smaler og andet småt,

renjagt og andre bedrifter ...
det er nu så kjært, som det er godt,
og så er det det vakreste hjem, et folk har fåt.
End gjejta da om våren
under fuglespillet omkring gården, —
det sortner i åser, det hvidner i fjæld,
og elven skurer i bakkehæld, ...
dette Norge, vi forstår det,
at en kan lide lidt for det!

Nu er morgen over folkets kræfter
og morgengrættenhed derefter
af svage folk og gamle.
Stundom stiger det til forbandelse.
Men snart kan Norge samle
alle krænkede navn
i sin moderfavn
under glorien af sin opstandelse.

ARBEJDERMARCH.

Takt, takt, pas på takten,
den er mer end halve magten.
Den gjør én af mange, mange,
den gjør modig små og bange,
den gjør let det længste lange,
den gjør målet tyve gange
til så muntert og så sikkert,
som vi havde det i kikkert.

Takt, takt, pas på takten,
den er mer end halve magten.
Får vi takt i nogen hundre,
endda ingen det vil undre;

får vi takt i nogen tusen,
en og anden låner øre;
får vi takt i hundre tusen,
jo, den brusen vil de høre.

Takt, takt, pas på takten,
den er mer end halve magten.
Kom vi alle først i slig en
takt fra Vardø og til Viken,
Vinger op til Bergenstrakten, —
kom vi alle op i takten,
da blev ret på et og andet,
som er rangt endnu i landet.

FREMTIDENS LAND.

(Tilegnet Herman Anker og M. Anker på deres sølvbryllupsdag 15. september 1888.)

Fremtidens land!
Derhen vi styrer de tusene savn,
alle de sukke, som ej finder favn,
danner sig landskab i skylag og glød
over vor nød, —
salige syner af, hvad som skal gro
op af vor tro
i fremtidens land.

Fremtidens land!
Alt af vort arbejd, som bliver til gavn,
vokser i slægter, som glemte vort navn,
samles til andres og øger engang
fornyelsens trang.
Denne har kraften, som bærer det ind,
usvigelig ind
i fremtidens land.

Fremtidens land!
Tårer, som fældes ved det. som er slet,
blodsved i kampen for højere ret
salver den vilje, som sejrer tilslut.
Blir vi end brudt,
ondt kan det stanse, godt kan det så,
op skal det stå
i fremtidens land.

Fremtidens land
dæmrer i linjer og farver og kvad,
blinker som solguld i det, som gjør glad,
anes i barnenes øjne og ser
ned, når du be'r.
Vinder vi sejer, og sejren er sund,
står vi en stund
i fremtidens land.

EN UNGDOM, SOM ER STÆRK OG SUND.

En ungdom, som er stærk og sund,
den stiger frem med overskud
i leg og sang og blomsterskrud
af fædrelandets odelsgrund.
Den drømmer af det store svunde,
den længter mod det end ej vundne.

En ungdom, som er stærk og sund,
er hele folkets æressag,
er hele livets blomstringsdag,
opstandelse på fædres grund
af alle slægter. Atter blommer
de gamle i de unges sommer.

En ungdom, som er stærk og sund,
er alt, vi evner, én gang til,
og dermed håb for alt, vi vil,
er vækst i karakterens grund
med dragning mod et altid bedre
af slægtens ånd fra vore fædre.

NORGE, NORGE!

Norge, Norge,
blånende op af det grågrønne hav,
øer omkring som fugleunger,
fjorde i tunger
indover did, som det stilner af.
Elve, dale
følges fra fjældene, skogås og li
langelig efter. Straks som det letter,
sjøer og sletter,
helgedagsfreden med tempel i.
Norge, Norge,
hytter og hus og ingen borge,
blidt eller hårdt,
du er vort, du er vort,
du er fremtidens land.

Norge, Norge,
skibakkeløbets skinnende land,
sjøulkens havn og fiskeleje,
fløternes veje,
gjæternes fjældljom og jøkelbrand.
Agre, enge,
runer i skoglandet, spredte skår,
byer som blomster, elvene skyder
ud, hvor det bryder
hvidt ifra havet, der sværmen går!

Norge, Norge,
hytter og hus og ingen borge,
blidt eller hårdt,
du er vort, du er vort,
du er fremtidens land.

TÆMME ELLER TÆMMES.

Landet, som omkring sig skuer
og med hav og højfjæld truer,
vinterkoldt og sommerblegt,
korte smil og aldrig vegt,
det er jætten, som skal tæmmes,
for at det, vi vil, kan fremmes.
Han skal bære, han skal drage,
han skal hamre, han skal sage,
han skal male lys i fossen, —
hele dundren, hele trodsen,
skal imellem fjord og fjælde
bygge os et skjønhedsvælde.

I SKOGEN.

Skogen gir susende langsom besked;
alt, som den så i de ensomme tider,
alt, som den led, da den fandtes omsider,
klager i vinden, som tar det med.

NÅR BLIR DET MORGEN?

(Af „På Guds veje".)

Når blir det rigtig morgen?
Når stråler i guldglans hopper
over de snelagte topper
ned i de mørke kløfter,
løfter
den mod lyset kravlende stængel
op til at tro sig en vinget engel.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
Men når vejret er stygt,
og mit sind er sygt,
ingen morgen for mig.
Nej.

Vist er det rigtig morgen,
når blomsterne op har lukket,
og fuglene spist og drukket
og sætter sig hen at love
skove-
ne ny store kroner i gave,
bækken, at snart får den skue havet.
Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
Men når vejret er stygt,
og mit sind er sygt,
ingen morgen for mig.
Nej.

Når blir det rigtig morgen?
Når kraften, som gjennemgløder
uvejr og sorger, føder
sol i din sjæl, så barmen
varmen-
de omfavner verden i kaldet:
helt god at være mod alle, alle!

Da er det morgen,
rigtig, rigtig morgen.
Største kraft, som du ved
— og den farligste med —,
det er den, du vil ha?
Ja.

SYTTENDE MAJ.

(1883.)

Wergelandsstatuen syttende maj
togene hilste. Og som det siste,
taktfast og langsomt,
arm i arm mændene, kvinder med blommer,
bønderne kommer, bønderne kommer.

Østerdalsskogenes mægtige høvding
bar deres fane. Straks som vi ser den,
over dens bloddug
alle de tuseners tanker sig samle:
den er vor gamle, den er vor gamle!

Endnu ej løven bar andet folks krone,
endnu ej dugen var dannebrogs-spaltet.
Fremtiden så jeg,
dengang med fanen om Wergelands billed
bønderne stilled, bønderne stilled.

Mest af vort tab i de udrundne tider,
mest af vor vinding og mest af vor længsel,
mest af det hele:
fortidens ansvar og fremtidens ære
bønderne bære, bønderne bære.

Hårdt har de sonet, hvad fordum blev syndet.
Men de sig rejser! Nylig på tinge
tog de et mandstag,
nordlænding, vestlænding, oplænding, trønder,
alle de bønder, alle de bønder.

Holder det vundne, fordi de vil vidre;
hel må vi have selvstændighedsæren!
Alle vi ved det:
engang med blommende Wergelands-sommer
bønderne kommer, bønderne kommer.

FREDERIK HEGEL.

I.

Tilegnelse.

Du var her aldrig; men jeg går
her ofte og blir mødt af dig.
Her er ej stue eller vej,
der tanken om dig ikke står
og venter mig fra hine tider,
da du i troskab og i dåd
var hjemmets værn i mine strider.

* * *

Så tit, mens denne bog jeg skrev,
dit lune øje lyste mig;
da var vi ene, du og jeg
og det, som tyst til tegning blev, —
så bogen hist og her må ligne
dit hjærtelag, din friske tro,
og derfor skal dit navn den signe.

II.

Jeg elsker luften, når den kjøles
og høj og klar
en renhed har,
en vidde, der som frihed føles.

Og skogen finder jeg er skjønnest
i høst-geni-
ets fantasi,
og ikke, når den står som grønnest.

Jeg kjendte en: i høstens klarhed
hans jævne gang, —
hans hjærtes trang
høsthimlens farvefine varhed.

Hans minde er, som — når de true,
de første gust
af vintrens pust —
den første varme i min stue.

Når længslen udadtil får endskab,
og somrens sind
slår ind, slår ind,
er høstens tempelfest for venskab.

TIL MALEREN HANS GUDES OG FRUES GULDBRYLLUP.

(1900.)

På højden af vort folks kultur,
i billedpragt af norsk natur
står huset, som i aftnen skinner
af folkets tak og ærens glans,
af deres skjønhed, hendes, hans,
i sjælefred fra klare minder.

VORT SPROG.

(1900.)

Du, som sejler de norske fjæld
og synger for vuggen hos sønderjyden,
befalte ved Halden en brandrød kvæld
og hørtes samtidig i barnefryden, —
du hjærternes hjærte,
vort norske mål,
i fryd som i smerte
vor hellige bolig
med gud fortrolig, —
vi elsker dig!

Hviskende følge på Holbergs færd
du bar ham mod hjemmet og morgengryet,
og løfted hans skatte og hvæssed hans sværd
i leende ordlag, som alt fornyed.
Du åndernes møde,
vort norske mål,
her taler de døde
med dem, du skal føde,
med dem, som gløde, —
vi elsker dig.

Kierkegaard var du det dybeste hav,
der livsens strømgang i gud han pejled.
Wergeland var du et ørnepar, —
så friskt og så højt er det sjælden sejlet.
Du hjærternes hjærte,
vort norske mål,
i fryd som i smerte
vor hellige bolig
med gud fortrolig, —
vi elsker dig!

Varmestrålende majdag
var du for frihedens vår i Norden.
I din klarhed går norske flag
med sang og sejer udover jorden.
Du åndernes møde,
vort norske mål,
her taler de døde
med dem, du skal føde,
med dem, som gløde, —
vi elsker dig!

Over bølgerne ruller du
dit blomstertæppe, og på den broen
kan venner mødes i hvert et nu, —
og høj're blir himlen og større troen.
Du hjærternes hjærte,
vort norske mål,
i fryd som i smerte
vor hellige bolig
med gud fortrolig, —
vi elsker dig!

Beste vennen, jeg vandt, var du;
i moders øjne du vented på mig.
Og den, der slipper mig sist, blir du,
som husker på mig, som du kun så mig.
Du åndernes møde,
vort norske mål,
her taler de døde
med dem, du skal føde,
med dem, som gløde, —
vi elsker dig.

ARNLJOT GELLINE

NORDENS FOLKEHØJSKOLER

MED TAK OG LYKØNSKNING
FRA
FORFATTEREN.

FØRSTE SANG.

Skifærden.

Går d'ikke fygende
går d'ikke rygende,
tre mand oppe på ét par ski,
skogveje, fjældveje, bygderne forbi
midt i julefest,
klarvejr og blæst, —
dalen ligger lys i lys ned for dem.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
jæmter efter i drukken flok,
blodhunde slippes, de finder dem jo nok
mellem snefrosne trær
i måneskjær, —
stille står den store skog med skygger.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
tvende farmænd, til ofring dømt,
fedede, velstelte, nu er begge rømt,
tvende kristne mænd, —
tag dem igjen!
Sultne tuder Odins gamle ulve.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
den, hos hvem de på skien står,
rådvild og ræd, til de aksel neppe når,
og da træt de går,
opad han slår
kryds i kryds, som randt han frem alene.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
nu nedover i sno og mjell,
ingen kan se dem, og ikke ser de selv,
bare trold og dyr
ser, men de flyr; —
holdt! En skåle findes gjemt i skogen.

Gik d'ikke fygende,
gik d'ikke rygende,
ind de krøb, gjorde straks op ild,
mad bar han frem, og de kviknede så til,
op for søvn at få
hoppede han på
hjællen, hivde mænd og våben efter.

Gik d'ikke fygende,
gik d'ikke rygende; —
nu kom jæmternes trætte trop,
hundene gnællede, hopped ende op,
men så fandt de ben,
gnaged og gren, —
snart så lå de, hund ved mand, og snorksov.

Gik d'ikke fygende,
gik d'ikke rygende,
ind krøb en troldkjærring, sulten og kåd,
slagtede hundene, stegte dem og åd,

tog så mand for mand,
la' dem på brand,
åd dem, mens hun lugted efter flere.

Gik d'ikke fygende,
gik d'ikke rygende,
ned fra hjællen et langspyd kom,
ind gjennem ryggen og ud af hendes vom,
og hun skreg og sprang,
langspydet slang,
troldet for på dør med brøl i skogen.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
tre mand oppe på ét par ski,
skogveje, fjældveje, bygderne forbi
midt i julefest,
klarvejr og blæst, —
N o r g e ligger lys i lys ned for dem.

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende;
»her er landet; nu er I frelst.
Hels konning Olav; ti ham jeg allerhelst
iblandt alle mænd
valte til ven, —
skjænk ham med min helsing denne sølvdisk!«

Går d'ikke fygende,
går d'ikke rygende,
vinden vifter, afsted han står,
under hans guldhjælm flagrede hans hår,
og hans kjæmpekrop
ragede op
over lave fjældbjørk nedad lien.

ANDEN SANG.

På vintertinget.

År var omme med år igjen
siden hin skifærd nordpå,
hverken de flygtende spurtes
eller den jagende flok.
Andet lå folk på sinde nu,
uår på bøen, kvægran tilfjælds;
mismod, hvor tvende mødtes,
stilt ved hvert arnested.

Tungt tog stormen i gamle trær,
vinteren red over sletten;
ude stod bondens korn, og kulden
brød det skjælvende ned.
Granen føg fuld. Men bjørken
ristede ræd hver sneflok af.
Alle de lave busker
bøjedes ned og frøs.
Mæt lå vinteren, lydde
efter de store stormer,
om de snart bragte regnen med
eller et bud fra syd, —
rugede tungt og gisped
rim og is over bygden,
krøb hen til bondens stue,
glanede søvnig ind.

Ned på lave tungsindte fjæld
ludede mørke skyer,
stak sig sammen og hvisked
ræd om evige ting.

Jagende kom de fra vesten nu
hid over Jæmtlandsskogen;

Norge lå bag og skinned
med sine snehvide fjæld.

Der den hellige Olav bar
korset højt imod lyset;
Tor slap hammeren, Odin
raved og sank i nat.

Rygterne vide gik. — I Jæmtland
hvilte de tit på vejen
hos blødhjærtede piger
og hos tænkende mænd;
varsled i deres drømme,
truede dem om dagen,
skimred som sne i solen
for det usikre blik.

Her i den flade Jæmtlands bygd,
nærmest de store skoger lå
offer-godens tæt byggede gård,
lun for vejfarne mand.
Trand han nævntes, åtte
en eneste datter, ingen søn,
sørgede ej derover just,
når hun gik glad forbi.
Trand sad gammel i bænken nu,
drak udover om kvælden,
snakked med gamle troværdige mænd
om deres ungdomsfærd.
Talte også med farmand,
helst når han kom fra vesten hjem,
spurte om Olav digre
og hans mægtige færd.
Hørte, hvor templer brødes ned,
gudebilleder knustes,
ormer krøb ud af det rådne træ,
øgler og andet stygt ...

trællen stod bleg ved døren,
voved ej gå med hornet,
skottede ræd til Odin, som
sad næseløs der og sov.
Trand slog drukken i bordet:
»løgn er det alt og trolddoms værk,
hid med drikken, dit blegnæb,
her er så underlig koldt.«
Spurte dog snart om mere,
grundede vel derover,
svor og i bordet dundred:
»Loke er sluppet løs!«
Men da drikken fik magten,
og han seg over bænken,
så han den digre Olav stå
stræng i gud Odins stol.
Svor, at det var en Jotun-list,
vilde slå ud med næven,
orked ikke, men sakked
ind i den bløde søvn.

Midvinters blev det; fæet
rautede sygt på båsen,
kjendte, hvor offerhamren
lagdes tilrette nu.
Hestene skreg, i spillet sled,
nægted at tage føden,
lugtede blodige Odin alt
og hans skrigende ravn.
Almuen seg isammen,
fler end gård kunde rumme,
la' sig i hus og lade,
somme slog boder op.
Ofret der blev om dagen,
drukket der blev om kvælden tæt;

Tore lagmand var kommen,
tredje dag stod ting.
Tingfred blev lyst, og klager ført,
loven blev sagt, og skatten
redet til Sveakongen ud,
som deres hug stod til.
Dagen tog på at gråne,
førend sig lagmand letted,
spurte da højt i kredsen ud,
om der var klager fler.
Mange mand på den samme tid
rejste sig op og ropte højt:
»stimænd og sultent røverpak
stjæler vort gods og kvæg.
Værst er Arnljot Gelline
og han Gauta-Tore;
aldrig kan jæmter bo i fred,
nyder de tvende liv.«

Rejste sig da iblandt dem op
mand så høj, at de alle veg,
ingen ham nådde til aksel,
nu slog han hætten af.
Guldhjælm bar han, kåben
skinned af højt skarlagen,
sværdet hang stærkt ved siden,
hånden vugged et spyd.
Månen gik frem i den samme stund,
løfted sin gule lygte,
lyste ham i hans anlet,
viste det frem og gik.
Vildt skreg folket, trak sine sværd:
»Arnljot Gelline, ja, ham selv!
Varg i veum, hvad vil du her?
længes du ind til Hel?«
Sværdene sang, og skjolde klang,
folk brød på som en elvestrøm;

fast stod end Gelline,
ropte frem over dem:
»mange med brynjer dækkede mænd
fulgte mig hid til jæmters ting;
rolig, godt folk, jeg vil tale;
siden er tid til slag.«
Spydet han svang og smilte
stolt som en gud i lunden,
bønderne veg, men kasted
tunge, trodsige ord.
Bragende drog hen over dem
uvejrsbygen før striden, —
da steg Tore lagmand op,
æskede lyd med slag.

Gammel han stod og mægtig,
så sig omkring blandt Jæmtlands mænd,
som om med savn han søgte
åsyn fra fordums tid.
Eller som om han hørte grant
jæmternes rådløse tankesværm
dirrende suse mod ham
for at få magt og mod.
Mismod sank i hans øje,
hovedet langsomt luded. Da faldt
sorgfulde ord fra hans læber,
håbløst som regn i høst.
»Spurt har jeg i den senere tid
om, hvorledes i Norge
Olav, kaldet den digre mand,
bygger med nyskabt lov.
Og det turde vel siges højt,
v o r er affældig bleven:
her står grovest ugjærningsmand
midt på et fredlyst ting! —
Odin bliver for gammel nu,
drages nok stærkt med hosten,

ellers han talte så tungt idag,
at du dig skammed væk!
Men skal hans love tie
her på jæmternes vinterting,
tier og Tore lagmand,
hele hans liv var lov. —
Tal så du, Arnljot Gelline,
jæmterne heller hører dig;
tinget er herved hævet,
lagmand I har ej mer.«

Ned han steg; med skjælvende hånd
tog han den gamle lovbog op,
helsede ingen frænde,
vendte sig om og gik.

Som en gråvævet, regnmæt sky
hænger på skogens grener,
trykkede lagmanden Tores ord
jæmternes tunge sind.
Bøjet stod mændene, tause,
hyllet i skam og anger,
stirrede hver i sit eget liv,
hugsende fædres ord.
Minder steg op og lyste
skjærende gjennem mørket,
sværd for ud, og hoben
togede atter frem.
Arnljot Gelline mødte
rolig med ligbleg mine,
æskede lyd og sagde:
»lad mig få tale først!« —
Men på et vink af hans højre hånd
kastede de, som stod ham næst,
kufterne af, da så's der
brynjer og blanke sværd.
Ret som når lynet svinger

uventet foran vindvet en kvæld,
blev der i laget stille;
hvert af hans ord blev hørt. —

»Røver jeg nævntes, da hid jeg kom. — —
Men I glemmer nok, jæmter,
at I først mig røvede alt,
som for et liv har værd.
Stimand jeg også nævntes;
Men I glemmer nok, jæmter,
at I lumsklig på stimands vis
brændte min faders gård.
Morder jeg også nævntes;
men I glemmer nok, jæmter,
at I dræbte min gamle far,
medens han lå og sov.

Hid drog far min fra fremmed land,
lossede skib og kjøbte gård,
bodde rolig i bygden,
ukjendt og uden ven.
Ager han brød og sådde,
kvæg han drætted og solgte,
rydded i gamle skoger,
sanked sig gods og guld.
Avind blev tændt i bygden da,
brændte hans navn og rygte,
løj ham troldskab og kvægran på,
hærjed hans glade sind.
Og hin stormfulde vinternat,
ringen kom bort af Odins hånd,
nævnte I ham og sagde:
Odin må hævnes bråt.
Lige fra tempeldøren
svang I med blus gjennem skogen
frem mod hans høje bjælkede hus,
brændte ham ind og lo.

Hører mig nu, I Jæmtlands mænd,
hvordan det gik den natten:
Vikar af Tiundaland, min bror,
drog mig i kulden ud.
Barben't vi trasked i sneen;
men da vi kom på Torsvold op,
så vi, hvor branden bragede hist,
hørte, hvor sårt det skreg.
Kvinderne flygted, kvæget
sled sig og for i ilden ind,
kornet gav skjønnest lue,
fjærkræet flaksed om,
taget faldt til troldenes lyst,
luen lo højt mod himlen,
far min lå der opunder, han,
med sine suk om hævn.
Vikar var fjorten vintre,
jeg havde otte set;
men da vi gik fra Torsvold ned,
var vi fuldvoksne mænd.

Af de førti, som vi så
rødne ved dødningebålet,
ni og tredive blegned,
aldrig de rødner mer.
Men den siste, han sidder her,
agtet og vel tilmode;
ham vil jeg endnu tale med, —
førend jeg går i kvæld. —

Hør mig, jæmter: I tog min far,
jaged mig ud i sneen,
sled al glæden af livet,
sådde så hævn deri.
Fosterlandet I også tog,
fremmed jeg går i verden,

uven mig er hver eneste mand
siden min broders død.

Men I tog min eneste bror,
Vikar af Tiundaland; han drog
over til Olav Trygvason,
tigged sig dåb og tvæt.
Mørkt var det for ham vorden;
først ved det røde Svolder
smiled han end én gang i sit liv,
helsede hjem og sank.

Som en menskudt, langhåret ulv
slæber jeg kring mine store tab,
blodstriben ligger efter
af de rindende sår.
Hvem er den andens skyldner mon?
hvem kan vel regnskab kræve?
Jæmter, jæmter, I skylder mig
langt mer, end et liv er værd!

Tit når ensomt jeg sidder
hist i de store skoger,
skuer om kvæld ud over
al eders fagre bygd, —
lysenes klare stjærneblink
sender sin fred i natten ud,
varsler om kommende morgen
for den dagtrætte mand, —
da går lavt gjennem sindet
længslernes dunbløde flytfuglflok,
kagler og våren vejder,
finder den ej og dør.
Da jeg hader slet ingen mer,
skjønt jeg fik sår til døden,
stjærnerne skinner stille
ned i mit stærke liv.

Og for tanken går Vikar frem,
sådan som tit han stunded;
i hans store, blå øje
sidder jeg atter og ser.

Sidder og ser i hendes med,
som jeg på isen frelste,
de var næsten som Vikars,
derfor de drager mig.
Kan jeg da stundom sige mig selv,
freden er god at vinde;
jeg skal gjøre ét eneste kast
ud efter den endnu.

Hører mig nu, I Jæmtlands mænd,
kommet jeg er til eder: —
er I så træt som Arnljot Gelline
af den svigfulde krig;
føler I nu så tungt som han,
at fra den dag, I ham røved
lovly, fosterland, fædres arv,
nyder I eders ej? —
Vel, så giv ham, hvad helst han vil:
Ingigerd Trands datter og hendes gods,
dertil lovly og fosterland,
og her er fred igjen! —
Trand, du var med hin røde nat,
skylder at give bod: svar nu!
Ingigerds lange, gule hår
holdt min hånd til idag.«

Taust blev der rundt på tunet;
blus var der tændt og skinnede på
spørgende miner, sænkede sværd;
rundt omkring var der nat.

Arnljot vented; men intet ord
blinkende steg; han spejded, —
tankerne sank og vuggende drev
over det folkehav.
Langsomt dæmrede bag dets bryn
fremtidens gråblå stribe, —
enten det blev forsoningsdag,
eller et nordlys kun; —
enten hende med gule hår
og langt svømmende øje,
eller de skjæggede skogmænd,
lejret om natligt bål, —
enten den blanke, jærnskodde plog,
skjærende agerfuren,
eller det kvasse, korte sværd,
huggende livet til, —
enten kjærligheds altarlys,
tændt i den lave stue,
eller den ravnsorte, hæse hævn
skrigende om hans hjælm, —
enten drømmerig søvn hver nat
efter en angerløs dag,
eller den vredes evige hast
gjennem sin fiendes land.

Da var der en, der hviskede »Trand«. —
Ret som vinden vifter i træ,
dryssende faldt fra dem alle:
»Trand! hvor er Trand? Ja, Trand!«

Disse de raske, hidsige rop
kræved kun ét af hans tale:
datteren skulde han give
for deres gods og kvæg!
Fædrenes gamle, herlige gård,
alle hans arvestykker

skulde med Ingigerds hvide hånd
over til stimænd gå. —
Næsten hver slægt i bygden
bar på sår af Arnljots sværd,
rødere end hans kåbe randt
blodet ned af hans navn.
Stod han end selv med mildnende ord,
alle hans mørke mordlystne mænd
slog som en ring af luer
op om den fred, han bød.
Skulde den gamle lægge
datteren ind i denne ring —
ret som en offerkvie
på det flammende bål?
Rank var hun vokset i gården,
modnet som aks i solen,
nikkede glad mod hans faderblik
om morgnen, når ind han steg, —
levede frem som et eventyr
mellem hans alvorstanker,
blandede smil og tårer
ned i hans stærke sind.
»Trand!« blev der ropt, »hvad svarer du, Trand?«
Sværde slog tungt, og skjolde skreg;
grådige som til et bytte
trængte de alle frem.
Trand står bleg under faklers skin ...
Hun, som bærer hans hele slægt
rødmende i sin tanke,
hun skulde ofres nu? —
Hun, som har af hans lange liv
reddet et håb mod kvælden,
hun skulde slukkes som nytændt lys
foran en åbnet dør? —
Hun, som ler i sin moders sted,
hviskende om hans ungdom,

hun skulde flyttes og blegne ned
over sin unge rod? —

Larmen højned med rop og slag;
trykket og drevet fra hver en kant,
må han på stenen stige,
skjønt han ej havde ord.
Da faldt øjet, så skræmt det var,
bævende ned som i dueslag:
datteren stod foran templet
midt i en kvindeflok!
Trælle stod om, holdt fakler op,
kvælden veg taus til side; —
men som en bølge steg blodet
skvulpende om hans barm.
Øjet tindred, og læben skalv,
kinden rødmed mod tanken,
ned han sprang, kløv mændenes ring,
rask som i ungdoms år.
Og til datteren frem han brød,
løftede hende på aksel:
»op med blussene, trælle,
at hun kan sees vel! —

Synes I, jæmter, sligt et barn
byttes kan bort for gods og kvæg?
Synes du, Arnljot Gelline,
hun er en stimands brud?« —
Men over faderens aksel
Ingigerd sendte stille smil,
munter som morgenrøden
over et gråsprængt fjæld.
Hånden holdt fast om hans hoved,
foden tog stød i bæltet,
aldrig en stærk mands skulder
stautere byrde bar!

Se, da skammed sig Jæmtlands mænd,
jublede højt mod Gelline:
»Ingigerd værger vi alle mand,
tag hende om du kan!«

TREDJE SANG.

Kvinderovet.

Fjorten nætter derefter brændte
Trand og hans gård;
natten var stille, husene gamle,
snart var det gjort.
Kvæget ene og gårdens kvinder
reddedes ud,
mænd, som prøvde med røgen flygte,
fældtes på stand.
Truslen fra tinge
tøved ej længe.

Før sig bygdefolket fik sanke,
var det forbi.
Op mod skogen med blus og brande
byttet de bar,
jog de kvæget, kjørte de kornet,
brøjted sig vej;
foran sprang Arnljot, let på armen
Ingigerd sad. —
Men hendes tårer
faldt på hans åsyn.

Mens de larmed og lo omkring ham,
hvisked han op:

»Nylig hverved jeg vistnok forgjæves,
hårfagre mø;
nu er du løftet af bryllupsstuen,
omsust af ild;
fæsterøllet har flydt på sneen,
blandet med blod.
Hævnkjær er Arnljot,
ildvarm hans elskov.

Nu har ende, hvad her jeg ønsked,
nu kan vi ty
trøstig til Olav og hærlod tage,
nu tør vi drage
did, hvor dit borgled du helst vil binde,
grådlinde brud!
Vor er verden, din morgengave
alt, hvad du vil.
Nævner kun du det,
jeg også når det.« —

Intet nævned hun, intet hun svared,
gjemte sit syn. —
Tog han så fuldere om hende, hvisked:
»Vil du som jeg,
flyr vi fra alle og alt i verden,
bygger vort bo
ene som ørnen, højt over hoben,
helst ved et hav,
favnes og færdes
og idræt fanger.« —

Hovedet hæved hun, rank i sædet
rejste hun sig;
nordlys legte på stjærnebuen,
isnende kold
klarnat var det; bleg som døden
skued hun ud. — —

»Tal, du høje, hin kvæld på isen
var du ej taus;
øjet i tårer
stort talte til mig!«

Harmfuld hæved hun hovedet; barmen
gik som et hav;
højere, højere vælted den harmen,
indtil hun hvisked:
»Ingen som dig jeg engang elsked;
sandt har du set.
Ingen, nej, ingen jeg herefter hader
høj're end dig.« —
Og hendes tårer
stansede alle.

Smilte nu Arnljot; og svar han sendte
sagte som hun:
»Sørger du sårt over faldne fader,
sørger og jeg.
Nu har begge, hvad begge vilde,
nu har de hævn,
men vort møde ved nat skal fælge
fædrenes brud,
bøje de vredes
baner tilsammen.«

»Aldrig jeg lever den dag, jeg glemmer,
hvad du har gjort,
aldrig jeg bliver din viv eller tærne;
prøv, om du tør!« —
»Skjøn er kvinden, når slig hun skjænder;
kraftløse storm
kvæger mit brændende bryst og salver
åsyn og sind.
Tal, til du trættes,
hæld dig så til mig!«

»Kraftløs er ingen, som frygt ej kuer,
forbund har jeg:
krænk, hvis du kan, min vilje, jeg kalder
døden til hjælp!« —
»Ej skal du dø i fagreste alder,
over dit fang
frugtbare år af vor ungdoms fylde
falde skal først.
Døden har høstet,
nu skyder livet.« —

»Tror du, kvinder som kvæg kan tages?
Vildfarne mand,
viljen, som din skal trofast varme,
tager du ej.« —
»Jo, jeg tager, hvad ej vil tækkes;
ved du, jeg tror,
ingen lever, som ej vil lyde
Arnljots lov;
kraften kan true,
kraften kan trylle.« —

»Jo, det lever, og had det heder;
har du ej hørt:
meget kan kraften, elskov mere,
hadet kan mest.« —
»Aldrig hadet mig stort har heftet,
heller det har
hævet mit mod og pisket harmen
lystig til hån.
Kjæmpen, som hades,
hærdes til høvding.« —

»Ønsker du ætling af had opammet?
Ønsker du barn,
bandet af mor og lært at hævne
al hendes nød?« —

»Styg er truslen; men stærk min stamme;
aldrig dig nytter
få mine børn til min at bande;
mand avler mænd,
ser de min idræt,
elsker de også.« —

Skogen nåddes, de store stammer
helsede ham;
tag for oven, skygger for neden,
lokkende sus.
Her han satte i fang den fagre,
drog hende til;
men hun bøjde sig bort og brast i
bitreste gråd,
bønlige hænder
gav hun mod himlen.

»Du har magten, din vilje får du;
men hvad du vinder,
er kun at fælde mig som far min,
er kun mit tab,
tomme for tomme, tåre for tåre,
er kun min sorg,
smeltende stilt mit liv som sneen,
suk efter suk,
indtil det siste
suges af sanden.« —

»Tal ej så, kom, tryk dig op til mig,
tænk, hvor jeg vil
være dig god, på arm dig bære
ligesom nu
livet igjennem lige til lunden,
hvor vi skal lægges.
Aldrig jeg bad og be'r ej heller!
men ved din barm

kjender jeg, ydmyg
gjør mig din elskov.« —

»Ydmyg er ikke den, som endnu
holder mig fast.
Varm af min faders blod tør du ånde
op mod min mund?
Slip mig, din hånd mig brænder, som bålet
brændte inat.
Før mig til skjændsel, før mig til døden,
vis nu din magt,
Jæmtlands kjæmpe,
over en kvinde!« —

Toget kom til, og larm og latter
lød gjennem skogen;
op han tog hende, indover sprang han
mørket imod.
Taus på armen hun sad; han hørte
kun, hvor hun hulked; —
derfor hans gang tog på at sagtne,
indtil han stod,
lytted og vented
og råd ej vidste.

»Magten taber jeg nu, du tier;
hellere trusler!« —
»Nej, jeg truer ej mer, min styrke
stjålet du har.
Å, hvor du sveg mig, å, hvor du synded,
lad mig få gå!
Eller til skjændsel slæb mig, til døden,
skynd dig, gjør slut!
Livet er borte,
før det begyndte.« —

»Ingigerd, går du, slukner det siste
lys i mit liv.« —

»Mit blev slukket inat, du tændte
ild på vor gård.
Det, du bærer, er askehoben.
Strø mig så ud
over din vej som liggrå klage! —
pryde det vil,
hædre og pryde
din høvdingbane.« —

Mens de larmed og lo omkring ham,
løftede han
hende af armen og varsomt satte
ned ved sin fod.
Ej et ord han sagde, han så kun
did, hvor hun gik; —
bent tilbage på branden gik hun
bakkerne ned;
og da hun skjultes,
stod han der endnu.

FJERDE SANG.

Foran Sydens kloster.

»Hvem banker så silde på klostrets port?« —
»Fattig mø ifra fremmed land.« —
»Hvad lider så du, og hvad har du gjort?«
»Alt hvad et hjærte det lide kan.
Men intet har jeg gjort;
jeg trætner, jeg trænger,
jeg kan ikke stort,
og dog må jeg længer.
Luk op, luk op, jeg har ikke sted,
jeg har ikke fred. —«

»Hvad heder det land, som du har forladt?« —
»Nordenlandene, langt herfra.« —
»Hvad voldte, du stansed just her inat?« —
»Kvinderøsters »halleluja«.
Det sken, det sang af fred,
på sindet det sænktes;
og alt, hvad jeg led,
sig løfted og længtes.
Luk op, luk op, for ejer I fred,
så giv mig med!« —

»Først nævn mig din smerte; — hvad heder den?« —
»Aldrig mere jeg kan få ro.« —
»Så tabte du nogen, din far, din ven?« —
»Ja, jeg tabte dem begge to.
Og alt, jeg havde kjært,
selv tanken i hjærte,
ja, hver jeg havde nær't,
fra længes jeg lærte.
Luk op, luk op, jeg synker; jeg ser,
jeg kan ikke mer.« —

»Din far, hvordan var det, du tabte ham?« —
»Dræbt han blev, og jeg så derpå.« —
»Din ven, hvordan var det, du tabte ham?« —
»Han drap far, og jeg så derpå.
Han tog mig, men jeg græd
og bad hele tiden,
så slap han mig ned,
så flygted jeg siden.
Luk op, luk op, jeg elsker, det er gru,
jeg elsker ham endnu.« —

Kor af nonnerne fra den oplyste kirke.

»Kom barn, kom, brud,
kom ind til Gud;

kom, synd, kom, savn,
i Jesu favn;
hvil synkende sorgen
på Horebs top,
med lærken imorgen
så kvidrer du op.

Her attrå du bytter,
her længsler du flytter,
her frygten den falder,
hvor Frelseren kalder,
her, knækket som sivet,
du rejser dig hel, —
i hedningelivet
forliste sjæl.

FEMTE SANG.

Arnljots længsel mod havet.

Havet stunder jeg mod, ja, havet,
hvor fjærnt det ruller i ro og højhed.
Med vægt af fjældtunge tågebanker
det vandrer evig sig selv imøde.
Skjønt himlen daler, og landet kalder,
det har ej hvile, og ej det viger.
I sommernatten, i vinterstormen
det vælter klagende samme længsel.

Mod havet stunder jeg, ja, mod havet,
hvor fjærnt det løfter den kolde pande!
Se, verden kaster sin skygge på den
og spejler hviskende ned sin jammer.

Men solen stryger den varm og lysblid
og taler frejdig om livets glæde.
Dog lige iskold, tungsindig rolig
den sænker sorgen og sænker trøsten.

Fuldmånen suger, orkanen løfter,
men taget glipper, og vandet strømmer.
Lavlandet nedhvirvles, berg hensmuldre,
mens jævnt det skyller mod evigheden.
Hvad hen det drager må vejen vandre,
hvad engang synker, det stiger ikke.
Ej bud der kommer, ej skrig der høres;
dets egen tale kan ingen tyde.

Mod havet er det, langt ud mod havet,
som aldrig kjender en stunds forsoning!
For alt, som sukker, det er forløser;
men drager vid're sin egen gåde.
Føl denne sælsomme pagt med døden,
at a l t det gir ham, — sig selv kun ikke!

Jeg føres, hav, af dit store tungsind
og slipper ned mine matte planer
og lader flyve de bange længsler:
d i n kolde ånde mit bryst skal svale!
Lad døden følge, på byttet lure:
vi skal nok spille en stund om brikken!
Jeg slider timer ifra din rovlyst,
mens frem jeg skjær' under vredesbrynet!
du skal kun fylde mit spændte storsejl
med dine susende dødsorkaner,
din bølges rasen mer skyndsomt bære
mit lille fartøj mod stille vande.
Hvad heller ensomt og mørkt ved roret,
forladt af alle og glemt af døden,
når fremmed sejl fra det fjærne vifter,
og andre stryger forbi i natten,

at mærke strømningens underdønning,
— havhjærtets suk, når det drager ånde —,
og bølgens smågang mod bjælkelaget,
— det stille tidsfordriv i dets tungsind.
Da skyller længslerne langsomt over
i alnaturens havdybe smerte,
og nattens, vandets forente kulde
min sjæl udruster for dødens rige.

Så kommer dagen! og modet springer
i lange buer mod lys og hvælving,
og skibet snøfter og lægger siden
med vellyst ned i den kolde bølge,
og gutten klavrer med sang mod toppen
at rede sejlet, så det kan svulme,
og tanker jager som trætte fugler
om mast og ræer, men får ej fæste ...
Ja, ja, mod havet! Did drog jo Vikar!
Som han at sejle og så at synke
i skibets forstavn hos konning Olav!
Med kjølen kløve den kolde tanke,
men fange håb af den mindste luftning!
Med dødens fingre bag efter roret,
men himlens klarhed udover vejen!

Og så engang i den siste time
at mærke naglerne give efter
og døden trykke på plankelaget,
så vandets frelsende strøm kan komme!
Da lægges ned i de våde klude
og fires did, hvor det evig tier,
mens bølgen ruller mit navn mod stranden
i store måneskinsklare nætter.

SJETTE SANG.

I Nordhavs-tågen.

Dødens kyst, er det den, vi har for os?
Ej har et mørke jeg mødt som dette.
Natten jo lægger sig for ikke mer at stå op,
uger vi sejler i ring.

Bølgens brøl imod brænding og berg
hører vi, hvor i skodden vi kommer,
rives af strømgang omkring mellem islagte skjær,
flygter, men ved ikke, hvor.

Stundom ej på den selvsamme båden
ser vi hverandre, ej heller hører
andet end drøn fra de dødssvangre grunde på lur
eller en snøftende hval.

Aldrig folk, intet sejl, intet hustag,
skrigende fugl om det vilde fjældet,
sjøuhyrer omkring på drivende flak af is,
alt i et halvgråt lys.

Ild på himlen som rækker af spyd,
hver gang at skodden viger: — de skjælver,
ristes udover, flammer, knitrer og flyr,
samler sig selv i bundt.

Atter frem med en legende spids,
krydses af andre fra anden side,
render og tænder og brænder alt himmelens hvælv,
splittes, flagrer og flyr.

Mørkt igjen, og i mørket et dødsrop.
Kom det fra os, eller var det varsel?
Nej, her er utrygt på siden af skibet, — ro på!
Ej var I rædde tilforn.

Se, en båd med en eneste mand i!
Fossende ror han mod storm og strømgang.
Ro, mine mænd, vi er hundre, han ikkun én,
ro, vi må se, hvem han er!

Ho, der kvælver han båden, — og væk!
nej, han er d e r, på den andre siden! —
atter han kvælver og synker, — se, nu er han d e r!
videre! — æns ikke ham!

Her er langt ifra Bretlands mjødhorn,
langt ifra irernes kirkeklokker.
Sig, er det storm, det, som driver så stygt ifra vest,
da er vi døden viss'.

Hvem kan se, hvem ved, hvor vi færdes?
Atter et blinkende isfjæld stiger!
læns, — men i læ høres brændingens rovdyr, — vend
om!
ud imod havet på ny!

Hvo er han, som iblandt eder sidder
midt på den midterste toften, — svar mig!
Se ham, han rager i sky som et kronekvælvt træ,
skodden sig løfter omkring.

Ud fra åsyn og hjælm går der lysning,
blå er hans klædning og rød-let skjægget,
rundt falder lynild; ser I hans hærder, hans hals,
ser I hans øjeglans!

Vældens mand, hvem er du, hvor er vi?
uger vi sejler i nat og under.
Hvorledes kom du ombord, og hvad vil du hos os,
bringer du død eller liv?« —

Svared hin, og det stilnede af:
»H e r ligger leden, du længtes efter,
dengang du ønsked uendelig fare på hav!
her står den stærkeste strid.

Landet kjender jeg godt ifra gammelt,
dengang jeg gik her og riser fældte.
Ser du, de står her, frosne til fjælde, til is,
væltede vidt i hav.

Jeg det var, som med hammeren ramte,
da mine småfolk de ropte på mig,
svor ved mit rødlige skjæg og gav slagt
for at få hammerens skjærm.

To troldkjærringer berged sig længe,
sopte rundt land med lange koster,
fejede alt mit småfolk i sjøen og slog
himmel og hav med storm.

J e g dem fandt i en havfyldt fjældkløft,
stængte så til, og de blev der siden; —
vælted til rette lidt småt, som var sopet i hob,
nu er her passe fred.

Jeg det var, som vinked dig nordpå;
du er for god til hist at gå under.
Her, hvor det høres på hav, når det koger til harm,
høver en hugstor mand.

Nys det duvede stygt gjennem vesten,
da var det jeg, som kjørte nedover.
Lynilden lyste på stormenes vej over val,
da var det jeg, som kom.

Følg mig nu, — og på stand er du livfrelst!
D i g vil jeg eje, du Nordens kjæmpe!
Mig har du ofret til uden at vide det selv,
hver gang du sendte mig mænd.

Her på dødens stormsorte strande,
her kan jeg sænke mig, her kan tales:
Giv mig dig selv, og jeg løfter på lynildens horn
op dig til evigt liv.

Ærens liv, det er over al død,
skjærende sønder dens klamme skodde,
solstærkt som gudernes hellige lag hver dag,
skinner på menneskets sorg.« —

»Skjøn er du, og din tale trøster.
Vist er vi nu ved dødens kyster,
lykkesælere er at løftes til ære med dig —
end på et ishavs bund.

Men hvor ligger hint skinnende land?
Hvem er du, at du did kan føre?
Ikke jeg giver mig selv og min tro på dit ord,
se må jeg selv og forstå.« —

»Kjæmp med mig, og mit navn du kjender!«
svared den andre og stort sig rejste:
»Løftet i døden på skyernes kvælvede skjold
selv ser du alt og forstår.

Kom og lev Ejnherjernes kampliv,
falde på val og stå op til gilde!
Nævnes af skalder dit navn over gudernes bord,
synger det siden sig selv.« —

Svared Arnljot: »er det til kamp,
at jeg skal bæres fra dødens kyster,
til en uendelig kamp uden fare og helt uden mål,
synker jeg hellere her.

Usselt tykkes mig gudernes liv,
kjæmpe hver dag for kun at kjæmpe,
falde på skrømt og stå op for at falde på skrømt, —
leg, ikke liv, er det.

Løft mit liv til de lysere lider!
Har du ej svar på de tusen spørsmål,
fød af mit savn, af min ve, af min brændende harm,
heller den tause død.« —

»Dåre, ti!« — ned fra luften lød det.
Mændene skalv, det var tordnens stemme,
mørkt var det vordet, de så ikke op, ikke ud,
stemmens døn skræmte ned.

»Kast dig ud i den nat, hvor du kaver!
Den, som ej glædes, idet han kjæmper,
ingen valkyrje kan løfte til liv; han er død, —
lukket er kjæmpernes ring.« —

Uvejrsdøn som af faldende fjælde
rystede hav og jord og himmel,
langskibet lå som et løv, mens bølgerne slog
tag over kjæmpernes syn.

Borte han, som i midtrummet stod:
men gjennem havdrev i tordenbygen
syntes de skimte to jagende jættemøer
rodende alt i hob.

Ti med lange fejende koster
sopte de stormen, høljed de havet,
rummet den rædsel ej rumte, som rejste sig rundt,
stønnende aske og støv.

Men på siden der rodde som før
troldet, som baskede ene i båden,
kvælvte den over sig, sank, men var oppe på ny; —
stormen tog stedse til.

Alt de rodde, de flytted ej frem,
dødstrætte kjæmperne sank fra toften,
masten var knækket, og roret var kastet og knust, —
ind mod et fjæld de drev.

Nogle skreg i den yderste nøden:
»frels os nu du, som hjælp forsmådde!
Er det dig selv, som du tror på, så tøv ikke nu,
vis, at det fører frem!« —

»Ja, jeg tror på mig selv!« — og fra toften
hopped på fjældet han op: »følg efter!
Uovervunden falder den mand, som har mod;
vis mig nu, at I har!«

Hopped kjæmperne, en efter anden,
nogle faldt i og toges af sluget,
andre med tro på sin sejrende kraft fik fod
fæstet på fjældet og stod.

SYVENDE SANG.

Drømmelok.

Ja, nu ligger du træt under træet;
prøvet og dødstung søger du læet.
Nu har du fristet
frihed på hav og dens drømme mistet.
Nu har du pløjet
endeløs trang og kun endeløst døjet.
Nu? —
Hvor vil du frem?
Give dig selv, — men til hvad og til hvem?
Ser du, hvor hun sløret løfter
med de fine hvide hænder?
Hører du, hvor stilt hun drøfter
tanker, som i bønnen ender?
Hvor hun skuer
frejdig op, mens frem hun vanker?
Unge duer
ere hendes hvide tanker,
kurrer glad mod kjærligheden,
tryg i hjemmet, skjøn i freden.
Du? — Du må jage, forjages og ved ej
selv, hvor du er, eller hvem du har med dig.
Skodden og skreden
skilte jer ad, og du kjender ej leden.
Frem du dig sprænger?
Alt, hvad du gjør, bare tættere stænger.
Svar! —
Hvor vil du gå?
Hvad vil du finde, hvem vil du nå?
Ser du, mellem hvide piger
hun i lys og samfund kvæder:
løste længsler toner, higer
mod uendelige glæder.

Selve savnet
er det kildevæld, som springer, —
strålefavnet
al sin offerdugg det bringer.
Livet du slængte bort som din styrke,
hævn var dit livsmål, ran var dit virke; —
vilde selv prøve
freden med famlende voldshånd røve;
trangen, som driver,
drager til ondt kun og dødstom iver.
Nej!
slet ingen vej
fører til det, som du tænkte dig.
Se, hun knæler ned og beder!
Du i hendes bønner blandes:
»der han synder, der han leder,
lad ham frelses, ej forbandes!« —
Se, hun ejer
over hver en attrå sejer,
se, hun vender
op mod Gud to barnehænder:
»Fader, Frelser, Herre, hil Dig,
nu jeg længes, tag mig til Dig!«
Usselt du har det: helt uden evne
kastes du, synker du; — sæt dig dog stævne,
stævne med døden!
Så har du ende på naget og nøden,
så er det omme, —
tomheden øst i det endeløst tomme.
Slut!
Har du fortrudt
alt, du har gjort, blir ej bedre dig budt.
»Det mig løfter, det mig fylder,
at så helt jeg gav mig til Dig,
altid nyt min sjæl fortryller,
så jeg altid mere vil Dig.
Hjærtets hjærte

er den tiltro, Du mig lærte,
sejerssikker
hvert mit håb i skyen stikker; —
find dem, frels dem, giv dem rede,
hvor jeg selv er snart tilstede!«

OTTENDE SANG.

Under vårflommen.

Ej var det vinter, ej var det vår,
nedfaldstid,
regnvejr i uger, øsende snevand,
løsning i fjældene, fonner, skogbrot, —
så kom de hærjende, brydende stormer!
Mennesket flokked sig ræd omkring åren,
lytted til fonnerne, stirred på flommen,
vented og bad.
Vej var der ikke, som frelse førte;
bådene borte,
broerne brudte; —
hver gang et sneskred løsned, de tænkte:
nu er det vi!
Eller de så
styrtningens rygende rædsel vælte
over en nabo; —
så den højt oppe hænge i fjældet,
endeløst vokse, så stige, så komme;
mørk som et afgrundens hærtog for den,
fjældbunden skalv,
træerne flygted ligesom levende; —
lufttrykket var det; pilskudt, usynligt,
foran det jog,
løfted og tog,

slængte og slog
husene, splittet i tusen.
Hærtoget efter, trampende tomten
død under stenen for evige tider.
Elven steg favner, føde den fik.
Over dens flade, mættet og muldsort,
stokker og kister og fastbundet bufæ,
hesten blandt tømmer stræved en stund,
rovfugler fulgte;
skarpt gjennem braget et menneskeskrig,
atter et døende,
så mellem vraget et drivende lig.
Grusomt at se på dag efter dag,
værre ved nat, når alt kun hørtes.
Men da så stormen
kom for at bryde, hvad regn havde løsnet,
kom for at kaste, hvad skred havde sparet,
væltede skogen, renskede sletten,
hus efter hus, —
»ragnarokr!« ropte de flygtende,
»nu er det siste, nu skylles det sammen.«
Inde på fjældene brød sig en mand
frem, blandt urskogens nedfaldstrær
eneste vandrer i uvejrsvejen.
Dræbte var de, som færden delte.
Dengang de siste skylledes væk,
stod han i stormen ytterst ved svaet,
så udover og nævnte stille:

havet ej vilde
hylde mig;
landjorden lidet
levner mig.

Føde han fik af flommens føring,
ild bar han hos sig,
huler gav tag, tør-ved var der.
Søgte just nu mod kvæld en indgang;

fandt den også med halvbygd stængsel,
tømmervælter,
fordum af finner mod ufred opført
eller af jaget utlægs-folk.

Dyb var hulen med smug og ganger; —
men en ulidelig ov-stram stank
stod fra dem alle. Han ænsed den ikke,
la' sig i ly, og straks han sovned,
næsten før hovedet hældte.

Men gjennem søvne den pestsyge stank
stak hans hoved med våndfulde drømme;
snart stod han midt i en tungvindt ordstrid —
ikke med mennesker,
men med en mængde grå, små gryntere.
Snart i pakker af isgrå uld
lå han og kvæltes, kunde knap puste.
Pakkerne kastedes op, han hivdes
ind og ud i et tågehav.
Svære skikkelser svømmed omkring ham,
svømmed og skifted legem i luften,
stygge øjne stak ind i tågen.
Lange armer som uldne stængler
fangede efter ham,
tusser og trold, grå var de alle,
gabede.
Da fik han skrige,
skrige og vågne, —
men ifra hulens smug og ganger
skreg det tilbage.

Ræd sprang han op, men væltede om, —
atter op og indover ropte,
ganske uden at vide det selv, —
og fra hulerne
hylte det mod ham og skoggerbrølte.
Søvndrukken, syg, han vilde dog ind,
ind for at se, hvad magter her hused.
Dæmrende lys af dagen faldt,

stanken og skriget øgede på,
og da så synet vantes til mørket,
stirred han på,
rundt hvor han så,
gnisterøjne
skule, gule,
ligesom gløder i klippevæggen.
Hulens dampe formede sig
først til uldbløde tågeruller,
dernæst til kropper, farvestærke,
dyr ved dyr,
store ved små,
alle, som skogen ammede på.
Hid var de krøbet fra uvejrsvejen,
bergenes kjæmper;
styrken var strøgen, da fjældbunden skalv,
druknet i flommen var deres drifter,
og under tordenen
krøb de, sank de, hiksted ved lynet, —
pilted så ind i den samme hule.
Ræd hverandre sad de og glodde,
ulven på ræven, bjørnen på begge;
alle tilhobe menneskeræd
skalv de for ham, som åbningen mørkned,
hylte mod ham og krøb tilbage.
Hej, da lo han, — hundrede hold
dumpt fra hulerne lo tilbage;
rædselens løsnede strøm
rev til sig hyl af de rædde hærmænd:
skræmt af hverandre,
skræmt af gjenlydens hundrede struper
skreg de, skalv de; —
de, som hundrede liv havde hærjet,
frøs for sit eget syndige liv.
»Dette er mennesket! — Der, hvor jeg for,
sad også de bredved hverandre,
glemte sit had og hylte sammen,

somme til gamle, andre til nye
døvhørte guder.
Havde jeg alt, hvad stygt i verden,
sammen som her i samme hule!« ...
Baglængs krøb han med øjet på dem,
indtil han var ved ytterste åbning,
rejste sig op og slog så ild,
samlede kvist og kvas og tør-ved,
tændte så tømret! —
Ilden fattede, luftdraget drog,
op flammed bålet, vinden det førte,
røgen slog vælter, bøjed og slikked
indover,
dyrene baglængs krybende, hylende
indover,
intet sig voved ytterst at ligge, —
og da så væggen stansed dem alle,
kravled det ene over det andre,
indtil de underste
bed i de øverste,
hvorfor snart alle,
ulven og gaupen, ræven og bjørnen,
alle i røg og blod og brøl
hylte og sled, —
endnu i siste dødskvalte gisp
lå de med tand i hverandres strupe.
Han, som stod ude,
omsust af stormen, ren af regnen,
lyede længe. —
Og da de siste hævnhyl, blodbrøl
kvaltes til brum i flammeberget,
vendte han sig,
så i den drypvåde tågeskogen,
ned i den lergrå, svulnede elven,
op i de drivende skyer,
vandred så frem,
lydde på tordnens fald i det fjærne,

fjældenes svar,
følte sig vel i den renskede luft.
Ej var det længe, han gik i fred.
Just som han slængte sig ned på en storsten
efter en vandring i berg og bakker,
hørte han hule, pustende støn
op fra jorden.
Haugen i hængsler hang som en gynge,
jordbakken hævdes, og han hivdes
højt op og højere,
ikke af nogen, han så,
ikke af nogen, han hørte.
Underligt dunder med fjærne døn,
lydelig latter i lierne,
rullende rop rundtom:
»grynte hørte jeg grisene mine
langt bort i Gyga.
Fy, for en brandlugt i bergåserne!« —
Hivdes han så i det højeste træ,
tog sig rask tag og blev hængende;
hivdes så træet ligesom han
højt op og højere,
ikke af nogen, han så,
ikke af nogen, han hørte. —
Underligt dunder med fjærne døn,
lydelig latter i lierne,
rullende rop rundtom:
»Gantes vilde
han gamlefar,
Gygabæstet, —
gav dig så galterne mine.
Inde i lundene
lå han og lo,
lurven!« —
Atter han hivdes —; bakkerne
bøjedes bent op og ned,
skyerne sank og var under,

elven gik op og var over
i en grøn dal. —
Underligt dunder med fjærne døn,
lydelig latter i lierne,
rullende rop rundtom:
»her skal jeg hævne;
her råder jeg.
Hyt dig nu, havhest,
i humperne mine!«
Snart var han oppe i dal og elvbund,
snart var han under i berg og bakke,
hivdes og slængtes,
droges og dængtes, —
men da det endte,
og synet vendte,
stod han på foden som før.
Da skreg, da slog
gjennem luft og jord
et ord! ...
ligbleg blev himmelen, skjælvende alt, som han så,
bergene revnende sank, derpå den ravnsorte nat; —
men et uendeligt tog
over og under,
frem af bergene, op af bakkerne,
hoppede, væltede, jog,
hele den stønnende jord
fødte — — —

da ifra østen glimted i natten
rædslen og nøden vinkende lys,
fremad det skjød sig, vokste sig vældigt,
blev til en bro gjennem uvejrets luft.
Henover den så han lysende skride,
foran med klokker, efter med sange,
hellige mænd og hvide småbørn,
bærende kors og blus og kranse;
derefter hærmænd, høje, hærdede,

bærende banner, våben, hærskjold;
og i den inderste ring der så han
klar på en mælkehvid ganger k o n g e n —
foran ham korset, om ham skaldene,
hæren endeløst efter.
Solbrændt var han og svær i sædet,
øjet luede, fagert faldt håret,
men over brynjen rødligt skjægget.
Mægtig han sad,
bilen i højre, skjoldet i venstre,
skaldene sang:

»Bagom det vrede
uvejr i vesten
Norge du ser
i opgangssol.
Blodig på fjældet
nu den falder;
blodig faldt freden
fordum fra himlen.
Korset har høje
krav, o konge.
Du tør føre,
vi følger dig!«

Frem skjød den lydende, lysende linje,
regnstormen tårned på begge sider
mørk som en mur;
men på den mælkhvide, tonende bro
vifted ej hår, og lys ej flagred.
Videre frem over fjældene gled den, —
kom som en stjærne, svandt som en stjærne.

Længe han stod. — Men så faldt han ned,
ned på sit åsyn og sagde stille:
»Var det kun drøm, som drog forbi mig,
da er den mer end alt, jeg har levet;
men var det liv, —
da vil jeg leve med det!

Olav Haraldson, Norges konge,
han var dette; — ham vil jeg kåre!
Han har mer end sin egen styrke,
højere mål, end jeg har fundet;
ham må jeg finde!«

NIENDE SANG.

Sommertoget.

Og det var Olav Digre,
kom over skogen ned mod Trøndelag,
hæren sig bugted langsomt
i solen.
Foran, ned imod dalen,
efter, endnu i mark og myr, den drog;
kongen red hele dagen
alene.
Alt var det ledet en stund
frem på somren.

Ingen sig kongen nærmed; —
skjønt hvert et hjærte strømmed fuldt, de taug:
skrånende blidt lå hjemmet
fremfor dem.
Fugler steg op af agren,
ud over skogen middagsrøgen drog;
nogle bad bispen sjunge
for Herren.
Fagnad er hjem at se
efter fravær.

Red så hr. biskop Sigurd
frem for at spørge kongen, men han holdt
stille et stykke fra ham
og vented.
Kongens det høje anlet
skinnede stærkt i glans af fjærne syn,
øjet ved intet dvæled
på jorden.
»Herligt er vist, hvad du ser,
herre konge!«

Kongen om længe svared:
»først så jeg landet, som det ligger her,
lyst af de glade dage,
det gav mig.
Men jeg så altid længer.
Trøndelag så jeg, blåt og gult det lå;
ja, jeg så somren over
al Norge,
fjorder med eng og skog
mellem fjælde.

Men jeg så endnu længer
ud over hav til fjærne fremmedland,
alle, jeg i min ungdom
har gjæstet.
Løftet af lyse hænder
lo det tilsammen mod mit hjærte op:
sist fik jeg hele verden
at skue.
Inderlig drog den mig hen
som til afsked.«

Svared ham bispen: »herre,
heller du så, hvor langt at Kristi lys,
det, som du bar i landet,
skal lue.

En gang vil hele verden
vokse deraf den varme sommerdag; —
synet dig Herren skjænkte
til styrkning.«
Begge red videre frem,
men tause.

Stod så en gammel bonde
foran sit hus ved vejen, hvor de for,
bøjede sig for kongen:
»velkommen!
Nu mine ord vil sandes:
inden ét år er kongen her igjen;
ej sine tro han giver
til trængsel.
Sårt har vi savnet din vagt,
herre konge.«

»Tak for din helsing, bonde,
første, jeg får på fædrelandets jord.
Hvi står du så alene
ved vejen?« —

»Alle de andre fulgte,
da dine fiender folket samled rundt; —
længere ned i dalen
der er de.
Held med dit møde med dem!
Vist vil de fleste miste mod og fly,
når de ser kongens åsyn
bag korset.
Vel er jeg gammel og tung,
men jeg følger.«

Nogle til kongen sagde:
»brænd deres gårde, straf dog deres svig;
straks som de øjner branden,
de blues,

bæver for barn og hustru,
trykkes af frygt og uvished og skam,
løse de blir i flokken
og flygter.
Hæren da skiller sig selv
med det samme.«

Svared sagtmodig kongen:
»landet jeg frelser eller falder selv,
end skal det blomstre bag mig
for eder.« —
Kom så med gråd en bonde,
fattig han var, han klagede sin nød:
»herre, dit folk har nedtråd
min ager.«
Kongen red ageren rundt,
og den rejstes.

Mødte på ny en bonde:
»hjælp mig, min konge, sønnerne vil med;
men de er altfor unge,
jeg bandt dem.« —
Smilte den fromme herre:
»slip dem, min ven, og følgemand dem vær:
da vil I alle komme
fra kampen.« —
Far fulgte sønner, — og de
fulgte kongen.

Mødte dem mange bønder,
sammen de stode, helsede sin drot:
»herre, hvad kan vi vente,
som følger?«
»Falde for Kristi åsyn,
tabe jert gods og alle, I har kjær,«

svared kongen rolig,
red vidre.
Bønderne våben sig fandt
og fulgte.

Mødte tre hundre skogmænd,
strømmed isammen fra hvert strøg omkring,
mest dog fra Jæmtlandsskogen; —
de sagde:
»stort er at se dig, drottin,
drage til slag mod overmagt og had;
vi vil slå følge med dig
på færden!«
»Ingen kan følge, som ej
er en kristen.« —

Red han så frem i dalen,
kvældsol faldt på med himmelen som blod,
åser og lange lier
i luer.
Stålgrå og kold gik elven
bredt mellem myrer, oreskog og lyng,
nådde de store gårde
og hvilte,
nådde til aften blank-fjord
i det fjærne.

Vejene, som de fulgte,
bøjed langs åsen, dalen helt de så,
skalderne kvad ved synet
i kvælden.
Først hørtes Tormods lur-mål,
hans, som de kaldte Kolbrunarskald;
livdes hver mand ved røsten
og lydde.
Åser og storstammet skog
ham svared.

»Landet, vi ser,« så kvad han,
»længes i kvæld til stordåd og til blod,
mættes det vil i mødet,
vi går mod.
Men som det for os ligger,
livet vi for det våger og med lyst,
vist er det værdt et favntag
af kjæmper;
kongelig bejler til brud
vi følger!«

Var det den unge Torfinn,
hvidt var hans hår med hvide øjenbryn,
brunstegt hans anlet, muntert
hans øje.
Kåben var slidt, men sværdet
skinnede langt med tag og rem af sølv,
skjænket det var den glade
af kongen.
Sprængte han frem på sin hest,
så kvad han:

»Favner vi landet atter,
ikke til afsked, men med sejrens kraft, —
favner jeg efter kampen
en kvinde!
Ventet hun har, den vene,
hørt efter hærskrig, lyet imod øst; —
der hun ser ravn i luften,
der er vi!
Alle vi tænker i kvæld
på en kvinde!«

Sprang så den høje Gissur
op på en sten fra hesten, som han red,
kvad så med sølvklar tone
mod dalen.

Kvældsol faldt på hans guldhjælm,
kulsorte hår om anlet langt og blegt,
sort var hans øje, halvlukt
det lued.
Røsten gik bævende blød
og langsom:

»Hellere dø i Norge
end leve stort hos Gardarikes møer;
heller med Olav falde
end flygte.
Heller på korset kysse
knæsænkt i døden, end høgsætesmand
være hos Tore Bjarkøj
og blote.
Heller med gabende sår
end svigs-kår.«

Løftede hele hæren
jublende ord og slog på sine skjold.
Greben af al den glæde
kvad kongen:
»syng os et dråpa, skalden,
alle vi nævner efter hvert et ord;
nordmænd det siden synger
så længe, —
så længe de selv elsker sang
foran slaget.«

Kvad så den svarte Gissur,
alt mens han red ved kongens side frem,
troskab mod drottin kvad om
med højhed.
Hæren hvert vers sig mærked;
foran sang Gissurs sølverklare mål,
efter sang hele hæren,
som havet,

bølge på bølge, det brød,
under lien.

Kvad så den stærke Tormod,
forrest han red, men vendte sig, — hans røst
rev deres svar i stormfart
ifra dem.
Verset de lærte, sang det,
næsten før selv han færdig med det var,
tog det igjen og jubled
og sang det; —
åser og storstammet skog
sang efter.

Var det den glade Torfinn,
satte sig baglængs på sin hest og sang,
sang, så de lo og skyndte
imod ham;
kunde slet ej for latter
synge det med, så sang han det på ny,
kunde de endnu mindre,
de hauked.
Gjenlyden skratted omkring
i lien.

Sådan det gik mod dalen,
mørkt blev det sent i eftersommerstund,
bøjed så af, sig samled
på pletten.
Her hørte hele hæren
messe, imens de takked i løn
Herren, som hjemmets jordbund
gjengav dem.
Somme med glæde brød aks
af agren.

TIENDE SANG.

I lejren.

Lejr har de slaget, halvmørkt det er;
vidt ligger mænd over mark, i skogrand,
bråte de brænder, bål efter bål,
sommesteds halvslukt,
sommesteds røg; de sovner alt.

Frem ifra skogen kommer to mænd,
snart mellem hobe, som våben kvæsser,
snart over andre, i søvn under skjoldet,
bykser de frem,
indtil de står ved kongens ild.

Skindklædde, høje, ruved de svært,
hårfald og skjæg var i tuvs og floke,
øksen ved siden, langspyd i hånd,
skjoldet var glemt;
men på ryg var buen slængt.

Ikke de løfted hætten; de stod
stive mod kongen og glodde på ham.
Bålet i søvne viste dem halvt,
mørkt var der bag;
lig to vilddyr af nat de steg.

Kongen sad midt i en ring af mænd,
bispen, Finn Arnesson og Bjørn Stallar,
Tormod lå bag dem i Gissurs fang,
Torfinn på hug
kared i bålet, nynned til.

Alle på én gang mændene så;
Finn brast i latter, og Torfinn smågren;
Bjørn blev alvorlig, tog til sit sværd,
bispen blev bleg,
kongen ene sad stilt som før.

Spørgende så han, men uden ord.
Ilden just faldt på hans brede anlet,
hjælmen var af; hans brungule hår
flød i en flom
ned på akslen med kåben om.

Mændene kjendte hans stærke blik
gå som en ildstrøm igjennem blodet,
skyndte sig svare, før han fik spurt; —
ræd var de ej,
men det var, som så han alt.

»Brødre vi er fra jæmternes land,
Tore vi heder og Afrafaste.
Kjæmper vi var hos Arnljot Gelline,
nu er vi dine,
vi, vor flok, vel tretti mand.«

»Hvor har I Arnljot? Kommer ej han?«
kongen kun svarte; — men Tore sagde:
»tungsindt blev Arnljot, langvejs han for.
Ingen har spurt
sagn fra ham. På hav han blev.«

Kongen blev stille, glemte dem rent.
Ingen af alle de andre talte.
Kun Finn Arnesson gav dem et nik;
han fandt dem bra; —
atter kongen spurte dem:

»Mig vil I tjene; — tjener I da
Jesus Kristus, vor alles Herre?« —
»Nej, vi har aldrig tjent nogen gud; —
hefte det var! —
hver gjør det, ham synes best.«

»Tror I på intet?« — »Jo, på os selv;
det gjorde Arnljot, og det vi lærte.
Mon dine mænd, som tror på en gud,
har på en dag
mere gjort end en af os?«

»Tusene fold; ti stimænd I er;
det kan jeg se; I ondt kun gjorde.
Men hvis I længes, — dåben er bod:
tvæt med jert blod
synden i min sande sag!« —

»Ja, vi har alle hug på et slag;
aldrig vi stod i en ordentlig fylking.
Ære det er, og æren er størst,
konge, hos dig; —
men med dåben går det ej.«

Kongen dem svared: »vil I kun slås,
søg jer da rum på den andre siden.
Her kjæmper de, som tror på en gud,
giver sig selv,
sejrer, falder i Jesu navn.« —

Rejste sig Finn, han kunde ej mer
styre sit utålmod; men kongen
så i hans øjne; mødtes de da,
indtil at Finn
sad som før ved kongens knæ.

Bjørn var forgjemt i sit sorte hår,
mens at hans store tungsindte øje
flød over alle halvslukte bål;
netop en sang
steg fra moen langsomt op.

Brødrene længst havde vendt sig bort,
undrende så de en stund på hverandre.
»Nej,« sagde Tore, »jeg vil ej gå, —
kjæmpe jeg må,
helst hos ham, som har så få.« —

Afrafaste betænkte sig dog:
»dette med dåben er altfor farligt.
Finder du ej, det er hekseri?
Denne skvæt vand, —
så de ord, som kviskres til?«

Tore nu svarte: »vistnok jeg tror,
dåben forhekser, det kan jo se's:
alle de døbte hænger ved kongen
hele sit liv. —
Men hvad ska'r, om vi så gjør?« — —

»Nu er det andre gangen idag,« —
Finn samtidig til kongen mælte, —
»kjæmper du vrager, håndfaste mænd;
er det vel klogt?« —
Kongen sagte svared så:

»— vrager dem ej; de kommer igjen.
Men om de også blev alle borte, —
mine, som ser, jeg tror på min tro,
tror på den selv;
dette styrker vor lille flok.

Ja, for enhver, som jeg sender bort,
vokser der to i enhver af vore.« —
»Gid så du sendte t r e t u s e n bort,«
svarede Finn,
»for vi trænger endnu til s e k s.« —

Brødrene vendte sig netop om:
»Nu har vi begge betænkt den sagen.
Får vi ej kjæmpe, slig som vi er,
k j æ m p e h o s d i g, —
tar vi dåben, som du by'r.

Men du får selv gå god for den, drottin,
vi ved jo ikke, hvad den har på sig.
Du, som forstår det, tar det på dig.« —
»Det gjør jeg vist,«
kongen svarte dem med smil.

Alle de andre lystigen lo,
bispen alene steg op, alvorlig,
fulgte de tvende vejen, de kom,
hæren forbi
dybt tilskogs til deres mænd.

Sluknede snart nu bål efter bål,
ikkun et enkelt i skogens tykning
nede ved elven flammede klart,
stigende sol
mødte luen, i favn den tog.

Bispen var d e r blandt skindklædte mænd;
stille de sad eller lå omkring ham,
læren om Jesus flød fra hans mund
barnlig og stilt; —
dyb var freden, natten klar.

Kanske de ikke nemmed hvert ord;
men som en drøm ifra barnetiden
dæmred det langsomt, syn efter syn, —
mest som en dør
åben stod til ukjendt hjem.

»Ja,« sagde Afrafaste tilsist,
»kanske jeg ikke skjønner det rigtig.
Men er det så, der lever en mand,
som tar på sig
alt det onde, jeg har gjort, —

da vil jeg siden, hvo han end er,
gi ham mit liv og min tro til døden: —
kan jeg få lov at begynde på nyt
som fra idag,
da er det værd at leve og dø!«

Den gang, da solen løftede sig,
— åserne brændte og elven blinkte —
faldt den på nogle og tretti mand;
tvættet de steg
op af morgenkolde vand.

Bispen, den hvide, krumbøjede olding,
sang så en messe ved elvesusen,
præster der var ej, koret var stumt,
ingen ham hjalp
uden hans egen stærke tro.

Var de så færdige, rejste sig op,
greb sine våben og fulgte bispen
frem gjennem skogen til kongens lejr,
stolte de gik,
nu fik de slås i kongehær.

ELLEVTE SANG.

Kongens bøn.

Nu er den kommen, den store, den ønskede stunden,
nu skal det bæres,
korset mod hammeren, troen mod vældet og trodsen,
ofret mod havesyg magt.
Kampen skal drøne
kanske de tusene år eller mer over landet,
rejse de faldne,
gjøre hvert tab inden kort til en tifoldig sejr.
Men vore fiender
ere for mange;
de også fødes på ny.

Herre, Du ser, at jeg prøver at følge Dit fodspor.
Ikke mig selv har jeg villet, jeg bygger Din trone
op af de stene, min egen har stykkevis tabt.
Herre, Du ser,
skrøbeligt bygværk jeg har;
syndefuld jeg,
halvvilde mange, som følger,
fattigt sligt grundlag;
men med vort blod
skal vi på marken dog binde det sammen imorgen, —
skjæm's ikke ved det,
kommende slægter
fæster det bedre.

Vredes ej over, at mange kun følger for min skyld.
Mængden vil tro; men den tror kun på den, som
den ser.
Regn ikke nøje!
Rigdom vil nogle, andre vil hævn eller hæder,
mange vil mig, og de færreste fatter, hvorfor.

Men for de få, som vil D i g,
tilgiv de andre;
tag mod vor sag, og i faldet den løftes til sejr!

Å, hvad jeg synded tilforn,
hedblodet, magtkjær og hård,
drag ikke af på imorgen,
stryg det min Gud, eller gjem det, til stunden er over,
lad ikke mig stå imorgen i vejen for Dig!

Herre, Du kjender vort folk fra dets inderste udspring;
fejler jeg vel, naar jeg tror, det har herlige kræfter?
Hidtil de øded sig selv.
Herre, forbarm Dig! Når skal det vækkes og samles?
Når skal mit arbejde gro?

Kanske for voldsomt jeg for; men jeg tænkte,
skjæres med skarpt må den urvoksne skogen, oprykkes
træet af hundre-, stenen af tusenårs ro,
førend at sæden kan gro,
kjærligheds sæd.

Endnu jeg mener det så, jeg er glad ved,
folket nu stævner til kamp, at det vredes og kommer,
— kommer til møde med Dig!
Kamp må Du få; ti de gnister, som springer af stålet,
tænder Din ild, som fortærer det rådne og lyser
langt ind i kommende tid.
Jag dem til kampen; mit hjærte af nidkjærhed luer,
kast mig på bålet som ved, bare slægterne tændes deraf!

Tag i Din favn
det, som jeg kanske imorgen forlader;
å, lad min søn
engang få stå, hvor jeg slap!

TOLVTE SANG.

Hæren vågner.

»Op, mine kjæmper, til bøn,
solen os vækker,
hilser den udvalte flok,
den, som Gud Herren idag
fører til slag.
Tormod Kolbrunarskald,
løft nu dit mål,
byg ifra fjæld og til fjæld
folket en lysende bro,
byg af din sang
højt over dalen og os
syner i rækker og led,
hvori forfædrene går
til kamp.«

Tormod satte sig op,
stemte så i,
jaged i susende flok
ud over den sovende hær
Bjarkemåls kampklædte møer,
luften de fyldte med spyd,
solblankt det glitred og klang,
medens han sang:

»Dag er opkommen,
hanens fjære døner,
tid er for trællen
til arbejd træde.
Vågner alle, vågner,
vakre venner,
alle de ypperste
Adils sinder:

Haar den hardgrejpe,
Hrolv skjotande,
ætgode mænd,
som aldrig flygter.
Ej vækkes I nu til vinen
eller vivs hvisken,
men til Hildes
hårde leg.«

Vers efter vers han det sang.
Snart var der rungende liv
gjennem den vågnede lejr;
landskabet glimede koldt,
luften var høstklar og høj,
elven i solen svam frem,
åsernes farvede skog,
altsammen slog
hjærter, som længtes til hjem.
Kamp for det elskede land,
kamp for en konge så kjær,
kamp imod Odin, hans list,
just som i ældgamle sang,
var deres trang.

Kongen en ring af sin arm
Tormod i gave
rakte med takkende ord.
Da svor
Tormod sin drottin en ed,
at han i liv som i død
vilde gå med
der, hvor kong Olav gik først.
Lagde så skjæmtende til:
»Sighvat, din skald,
skiller med guldhjaltet ej
længere dig ifra mig.« —
Kongen ham svared:

»Sighvat i Jorsal idag
beder til visse for os.« —
Tormod han lo:
tyndt om dit mærke det blev,
dersom i Jorsal vi drev
idag.«
Kongen vendte sig bort,
talte til hæren:
»bede må alle idag,
skrifte sin synd for Gud,
blive til ét,
samlet hos ham i det herlige mål.« —

Mægtig han stod på en høj,
alle ham så.
Bispen steg op,
og foran hele sin hær
kasted sig kongen i knæ
og bad.
Skrifted han stille sin synd,
hørtes og hørte og fik
forladelsens tegn.
Da han steg op,
nådens oprejsende magt
sken af hans syn,
hele hans hær
sank for hans solblik i knæ.
Søgte de fleste sin gud,
skrifted og bad,
bandt sig til kongen i løn,
rejste sig op,
istemte messen, som gik
ud i den duggfriske dag,
kjendte sig ren
ligesom fuglen, der kvad
efter bad.

Gik de så frem
gjennem den skogklædte ås,
våd efter natten.
Dyr skræmtes op,
fugler fløj undaf med skrig,
længere ind
lyste blandt glimtende løv
nu på en hjælm,
nu på et spyd eller skjold,
fiendens spejdende flok
fandtes forgjemt.
Da blev der hærskrig og sprang,
piler mod træerne klang,
grenerne brødes og ind
under det tykkeste krat,
over den vandsure myr,
frem,
til de fik ringet hver mand,
hugde dem ned,
vandred så vidre i fred.

Da de af skogen brød ud
våde, men friske,
Stiklestad lå
for deres syn.
Løftet på højden sig soled,
mægtig og bred,
Værdalens herligste gård.
Agrene perled af dugg,
hester i tjor
gik på den blinkende hå,
husene lå
store til siden,
stenfri og udelt sig strakte
græsrige eng,
skogen omkring
tæt trådde til,

lye den vilde!
Men under højden, hvorpå
Stiklestad lå,
bredeste dalbund i fang
bar på det gulnende korn,
lunder og hus
langt mod den blåsorte fjord,
åserne veg,
skogen med dem,
elven sig bugted
frem gjennem ager og eng
langsom og bred,
alting var fred.
Men i det fjærne fra fjorden,
kom fienden.

Kongen steg af.
Rundt om på Stiklestadhøjden
skulde hans hær
vente på fiendens magt.
Høvdinger samled sig straks,
hver fik sit sted,
hver fik et styrkende ord.
S t e g han så op på en mur,
talte til hæren —
siste gang.
Ud over højden imod
skogen den stod,
hoved ved hoved,
hørte hvert ord;
så stilt
var det, at fuglen på kvist
optog sit kvad.

»Trofaste mænd,
Her er vort mål.
Her vil jeg sejre idag
eller i Frelserens favn

bæres i havn.
Hør, hvad jeg siger jer nu:
hav ikke gru!
Herren er med os idag,
hans sag
bærer til sejer, om end
alle blev dødslagne mænd.
Tag ikke frygt,
tænk det så trygt:
om I er ringe af magt,
hans vagt
værger jer endnu i døden.
Her vil han så: I er grøden,
spirende ord
lægges i jord,
frugtrige rod
vædes af blod,
venter på våren i mag, —
nyt fødes Norge idag!

Herren, vor Gud,
vælger os enkeltvis ud,
somme han trænger nu straks,
andre skal modnes til aks,
som han vil så
endnu en gang for at få
såkorn til endnu en slette,
som han vil mætte.
H a n kjender time og sted,
v i bare ved,
at, hvad han udsår i sorgen,
smiler imorgen.

Trofaste mænd,
I, som har fulgt mig af land,
dengang da han
vilde, vort mod skulde øves,
nu skal det prøves!

Da han tog fra os vor magt,
blev det jo sagt,
alt skal for ham du forlade, —
og vi gik frejdig ifra det,
vented på ham
midt i landflygtigheds skam; —
kaldte han så, og vi kom,
her står vor dom!
Vinder idag vi vor fædrenejord,
vinder vi ikke, vi tror:
os har han udvalgt, og stærke
stiger vi under hans mærke!

I, som kom til mig igår,
tak, at I står
der, hvor der mindst er at håbe!
Å, lad os råbe
bønlig til Herren idag,
at, når det gjælder et slag,
fædrenelandet må eje
mænd, som så lidet vil veje,
hvad der kan synes at sejre,
lejre
sig, hvor de tror,
fremtiden gror!«

TRETTENDE SANG.

Arnljot kommer.

Gjennem folkehavet
hen imod kongehirden
skred en mand i guldhjælm,
brynje og brynjehoser;
bent på kongen gik han langsomt.

Spyd i hånd med sølvtag,
sværd for sværeste kræfter,
skjold ved skulderen hægtet,
glans af plader og våben.
Øjet lysende lå på kongen.

Håret rigt rundt hjælmen
faldt over akselbredden;
højt hans anlet, fager
høvdingegang og lader.
Hirden vendte sig ved hans komme.

Gjennem hele hæren
ingen hans aksel nådde,
op de så med undren,
alle til side veg de.
Nu han stansed foran kongen. —

»Hil dig, folkefører,
her for din fod jeg knæler,
gir mig ganske til dig,
gaven du ej foragte,
skjønt jeg kommer sent og ene.«

Kongen smilte, sagde:
»Er du ej Arnljot Gelline?
Bud og sending fra dig
fik jeg med dem, du frelste.
Ventet har jeg længe på dig.«

Arnljot kongen svared:
»ærend jeg ikke havde,
vejen fandt jeg ikke,
før i et syn jeg så dig
gå forbi som lys fra østen.« —

Kongen smilte, sagde:
»kommer du nu til dåben
træt af egen styrke,
Nordfolkets største kjæmpe,
da er dette fagert jærtegn.« —

Arnljot kongen svared:
»Nej, kun til dig jeg kommer.
Dig vil jeg tjene, konge,
dig vil jeg ene tro på.
Det, som hidtil bar, er brustet.« —

Kongen smilte, sagde:
»J e g tror på Jesus Kristus!« —
Arnljot kongen svared:
»Det skal os ikke skille;
den, du tror på, ham jeg tror på.« —

Kongen smilte, sagde:
»du, som kom sist af alle,
du går først imorgen
foran mit kongemærke!« —
Arnljot rejste sig og sagde:

»Tretti år er ledne,
siden min broder V i k a r
forrest stod ved Svolder
alt hos din frænde, Olav.
Den, som der faldt først, var Vikar.« —

Hele hirden løfted
undrende rop, de mindtes
ætten og dens skjæbne; —
syntes i Vikars udgang
ane den, som Arnljot ønsked.

Mens nu fienden så's
samle sig i det fjærne,
førte fromme konge
lære om liv af døden.
Undret sken for Arnljots øje.

Der han svar fik høre
på sine tusen spørsmål;
der hans liv blev løftet
op til de lysere lier,
luende i morgenlængsel.

Og mens fienden så's
samle sig i det fjærne,
døbtes Arnljot Gelline,
kongen var selv hans fadder
og hver høvding, som der fandtes.

Gik så Arnljot Gelline
helt foran kongehæren
did, hvor fremst på bakken
Torod holdt kongebanret,
foran det han op sig stilled.

Spyd i hånd med sølvtag,
sværd for sværeste kræfter,
skjold ved skuldren hægtet,
glans af plader og våben.
Øjet lysende lå på fienden.

Næst ham stod ved mærket
Tore og Afrafaste;
undrende så de på ham,
ropte så de og deres:
»atter står vi bag vor høvding!«

De, som kom imod dem,
øje fik først på Arnljot,
midt i skindklædt følge
raged han op og lyste;
kongens fanevagt han førte.

FJORTENDE SANG.

Slaget på Stiklestad.

Kongen ned sig satte,
hirden omkring ham,
vented så på hæren
i ro.
Kongen la' sit hoved
op til Finn Arnesson,
sank så straks i søvnen
og så
store, lyse syner
svæve på himlen,
Herrens engleskare
i sol
bygge op af stråler
bro, som sig strakte
ret fra jordesletten
mod Gud.
Kongen tog de med sig.
Luftlet og løftet
som af egne længsler
mod lys
steg på strålestige
op han i hvælvet,

det uendelige,
mod Gud.
Strålerne blev større,
englerne flere,
sangen alt han hørte
fra Gud.
Mange, mange verdner
dog var tilbage,
før de rummet nådde
om Gud.
Og da de det nådde,
da var det større
end de verdner alle,
de kom.
Strålerne var sangen,
sangen var stråler,
verdners verdner tonte
om Gud.

»Konge, rejs dig op!
fiender er nær,
fylder dal og skog
med en vældig hær.«

Finn det var, som talte.
Kongen ham svarte:
»å, du skulde ventet
en stund.
Netop nu jeg vilde
Herren få skue,
alt i synets lue
jeg skalv.« —
Svarte Finn: »hel snarlig
Herren du skuer,
rejs dig op, så ser du
din død.«

Høvdingehæren
hæved sig,
fyldte sletten,
kom fra skogerne,
samled sig.
Ned for bakkerne
ej et pileskud
borte stod de.
Kongen kjendte
mange kjæmper,
og med smerte
gamle venner.
Kongen kjendte
Kalv Arnesson,
talte til ham:
»kaster du gejrskud
i m i n hær?
ej var det slig,
vi skiltes sist
syd på Møre.
Her har du frænder
og fire brødre.« —
Mælte da Kalv:
»Dengang du for,
fik vi en større.
Der, vi står,
er vi stedt.
Høvde det mig,
var jeg hos dig.«
Sagde så Finn,
hans fjerde broder:
»dette var Kalv:
fagrest i tale,
tænker han værst.« —
Torgejr af Kvistad
hånsord kasted
op mod kongen:

»nu skal du få
freden, vi fik
før, da vi havde
dig til høvding.« —
Kongen ham svarte:
»vistnok fejlte jeg,
dengang jeg førte
dig til hæder.
Men om din færd
her og idag
du tie:
inden en time
dør du!«

Skinned kongens åsyn,
mens så han talte,
syntes meget større
end før.
Øjnene som stråler
slog, hvor han skued,
bønderne ham hugsed
og veg.
»Fram, fram, kongsmænd,
korsmænd og kristmænd!«
ropte han, og hæren
for frem.
Ligesom når flommen
bryder om våren,
fossed over bakken
de ned,
lurerne og skriget,
våbnenes blinken,
baunerne i luften, —
»fram, fram!
knuger, kongekarle,
høvdingehæren!«
hørtes, og de rendte

dem ned,
trængte dem tilbage,
indtil de første
stod, hvor de siste
stod før.
Foran alle Arnljot,
jæmternes høvding,
Afrafaste, Tore
ham næst.
Aldrig var den største
stormand så glad, som
de skindklædte skogmænd
nu var;
aldrig dans med møen
midnat om bålet,
aldrig gildemjøden
til kvad
stod for dem som dette;
hærskrig de hørte,
hugde så i takten
dertil.
Det var, som de hædred
dem, som de hugde,
ti i kongesamfund
de slog's.
Ej de hugsed mere
messen og dåben,
selve de nu døbte
og sang.
Arnljot så de foran;
halvt som i tåge
bergstor frem han dukked
iblandt.
Sværd i højre svang han,
spyd i den venstre,
døn og skrig og hærflugt
omkring.

Dette var den første
gang, han sig glæded
ved sin dåd i livet
og lo.
Foran ham lå færden
høj som et solfjæld,
rundt omkring det blinked
og sang.
Det var, som han bares
opad på hænder,
for hvert hug alt høj're
han steg,
indtil han på toppen
over sig skued
smilende og dagmild
en mø.
Ingigerd jo var det;
men mellem tusen
hvidklædt som i skyer
hun stod,
smilte så og rakte
hænderne mod ham, —
da det var, som sank han
imod.
Men igjen han samled
tanken — og intet
så han uden slaget,
han slog.
Intet heller hørte
uden det hærtag,
hele hæren sejrende
skreg.
Ti på flugten fienden
for som i ville,
rædsel havde slaget
hver mand.
Se, på himlens bue

solen i blodhav,
alt på jorden også
blev blod,
skogerne og marken,
elven og sanden,
mændenes åsyn
blev blod.
Blodskjær over gårdene,
guldgule agre,
kongens hvide banner
blev blod.
Jærtegn ifra himlen
tyktes dem dette,
Olav konges gud var
nu vred!
Fælne alle flygted
ud imod skogen,
vilde der sig gjemme
for Gud.
Rædsel rev den ene
bort fra den andre,
ingen mere kjendte
sin hær,
hugde vej for flugten
blandt sine frænder,
fejge fældte tapre
af frygt.

Men i skogbrynet
en dem bied,
Tore Hund.
Hærdet af troldskab
holdt han sine.
Slaglinjen så han
over sletten
bugte som orm i
ildmørje,

drage sig sammen,
tvinne, trille,
gå itu,
give fra sig
indvoldene;
ud over skogene
vælted de,
alle de flygted
did!
Solen sortnede
halvt i det samme,
middag blev næsten
til høstens midnat,
kvæget gik hjem,
fuglerne tied,
satte sig op,
ej var det uvejr,
ej et vindpust,
sturende stilt
stod alt,
ikkun mennesket
myrded.

Og en vildhed
påkom Tore,
guderne kjæmped
menneskets kamp,
gamle guder
op mod nye,
gamle tider
nye trued,
ragnarokr
eller helved
hæved sit hav,
Tor og Odin
eller Kristus;
æser, åsynjer

eller engler,
styrtede, styrtedes,
kjæmpende,
i undergangens
Ginnungagap.
Det, som stred
tit i ham selv,
slog's i ørhed
over og under.
Som han tænkte,
så han talte,
alle omkring sig
skræmte han.
Kampen var deres,
kampen var gudernes,
Kristus og Ymer,
lammet og Fenris,
ormen og solen,
Loke og Satan,
alt i rygende
Nastronds flammer.
Vanvid
væved dem ind i
bærsærkvildhed.
Tilbage til kampen
kapløb de,
under gik verden,
de med den,
derfor myrde,
før selv de myrdedes,
her sank alt,
selv eftermælet.

Kongens mænd dem mødte,
få mod de mange,
stille under korset
de stod.

Jærtegn fra det høje
hævede modet:
himlen selv sig sænkte
som skjold!
Alle så mod kongen,
alle sig samled,
kongen sværdet løfted
til tegn;
»fram, fram, kongsmænd,
korsmænd, kristmænd!«
skar igjennem mørket
som ild.
Men bærsærkerskaren
galne som ulver
uden skjold sig kasted
imod,
faldt, men andre fulgte,
fældte og fældtes,
frem på lig som legvold
de sprang,
sprængte sig en dødsvej,
bad ej om mere,
sank, men altid flere
for frem.
Kongens lille skare
mindre sig samled,
faldet for de få var
for stort.
Arnljot altid foran
værged dem herlig,
hver, som mod ham søgte,
han sank;
men for skarpt han kløved
kjæmpernes bølger
og fra sine skiltes
tilsist.
Ensom, tårnhøj stod han

op over mængden,
som på Jæmtertinget
hin nat, —
nu ej for at kræve
bøder for far sin,
ikke for at vinde
sin brud.
For sig selv slet intet
mere i verden
vilde han — kun falde
for ham,
som ham havde løftet
op af det tomme,
givet ham en eneste
dag.
Sværd i højre svang han,
spyd i den venstre,
som en gud i lunden
han stod.
Ringen rundt han rensked,
ligvold sig bygde, —
til med spyd de stængte
ham ind.
Og da alle, alle
ringed den ene,
og da trængslen blev ham
for tæt,
oddene sig øgte,
sakser ham søgte, —
syntes han, at ringen
blev sprængt,
syntes han, sig samled
tusene om ham,
syntes han, en skjoldborg
blev sænkt,
syntes han, en fylking
stålblank i luften

suste frem og løfted
ham op.
Fagre hvide fylgjer
følte han favne,
frelsende at føre
afsted
syngende og salig
opad et solfjæld,
og der så han Ingigerd
stå.

Falden var Arnljot,
fjældenes ørn
på pletten skudt.
Varm blev han plyndret
for gyldne fjære,
trakket og tråd.
Hele hans livs
længtende flugt
hid havde hældet.
Så siger saga:
stundet han havde
til det største;
straks han så det,
gav han sig helt.

Videre kampen
væltede frem.
Bærsærkermodet
brød som en storm
gjærdestaverne;
kastet var træet,
de stødde til.
Snart faldt Tore,
Afrafaste
og deres svejt,
hele den vældige

fanevagt.
Ingen kjendte dem
før idag,
ingen søgte dem
siden efter.
Ikkun ligene,
hvorpå de lå,
viste, de var.
Langt livs
lovløse færd
én times troskab
tvættede.
Døbefonten,
Frelseren rakte,
fyldte de af deres
varme blod.
Deri de dukkede,
deraf steg de
nådesøgende.

Kongen bag en skjoldborg
hid havde kjæmpet,
nu han bød den åbnes,
gik frem:
»følg mig, alle fæller,
Herren vil være
fanevagt for sine
idag!«
Da de ringen åbned,
stod han i lysning
midt i tættest mørke
omkring.
Der han gik imod dem,
veg de med undren,
længe løfted ingen
en hånd.
Torgejr ifra Kvistad

fældte han, sagde:
»hugser du, jeg spådde
din død?«
Olav, søn af Arngrim,
fældte han, sagde:
»fejl du valte, Olav,
idag.«
Tore Hund fra Bjarkøj
ramte han, — sværdet
bed ej på hans troldpels,
den røg.
»Hug du, Bjørn, til hunden,
som døver sværdet!« —
Bjørn med øksehamren
ham hug.
Tore Hund dog faldt ej,
vented og hvilte,
rendte så sit langspyd
i Bjørn:
»så vi vejder bjørne
nordpå i Finmork!«
Ned ved kongens fødder
faldt Bjørn.
Der hans store øje
så op mod kongen —
ikke mer med tungsind,
men fred.
Der faldt også Gissur,
skalden hin guldbrå,
Torfin ved hans side,
han sang:
»nu mit beste kvæde
gav jeg dig, konge,
rødt det rinder over
dit navn.« —
Der fik også Tormod
såret til døden;

ti et langspyd ramte
hans bryst.
Brød han skaftet af det,
gik så med såret,
turde ikke slutte;
ti se:
kongen var i fare,
fremad sprang Tormod,
brød sig end med sværdet
en vej.
Da blev kongen borte,
blødende Tormod
brød i bæven vidre
sig frem,
fandt så kongen dødstræt
lude til stenen,
så, at Tore Hund gav
ham sår,
så, at Kalv fra Egge
gjorde det samme,
så, at kongen smilte
og sank.
Skreg han så mod himlen:
»vil du det, Herre?
Vel, så vil jeg følge,
jeg med!«
Fatted han om sværdet
med både hænder,
hugde, til han mødig
sank om.
Og som han de andre,
alle kongens venner,
Finn og hans brødre,
de sank.
Alle, alle hugde
frisk ind på fienden,
hugde, til de trætned

og sank.
Ganske slukned solen,
nat græd fra himlen,
jorden havde hyllet
sig ind.
Men der var kun leden
lidt over middag,
kjæmperne de gyste
nu selv.
De, som havde sejret,
stode som slagne,
stirred ud i natten
med skræk.

FEMTENDE SANG.

Natten efter.

Midnat var det; Tore Hund
sad på en sten ved kongens fødder;
netop han havde lagt ham tilrette;
kongens blod
brandt hans hånd.

Sår bar hånden; kongens blod
havde straks lægt det, da det rørtes.
Stille sad Tore, i svære tanker;
stønned tungt
af og til.

Rundt på marken så's der lys;
koner og mødre sine søgte;
her hørtes hulken, såredes stønnen,
hist en hunds
lange hyl.

Slagets linjer højned sig,
ligene lå i mørke dynger.
Ukjendt blev væltet, frænde blev løftet;
varsom hjælp
bar ham hjem.

Ud fra gårde rundt omkring,
både fra loft og låve lyste.
Did havde selv de sårede slæbt sig,
kvindens hånd
heled dem.

Men blandt folk, som vælted lig,
gik Kalv Arnesson; sine brødre
fandt han i live. — Ingen dog vilde
tage hjælp
af hans hånd.

Did kom Kalv, hvor Tore sad.
Længe han stod, men intet sagde.
»Her ligger kongen,« hviskede Tore;
»kongens blod
bandt mit sår.«

Hånden holdt han op mod Kalv.
Intet så Kalv, kun væk sig vendte.
Da så han Arnljot ligge frem for sig,
kongens lig
lå på hans.

»Ikke hædrer du kongen stort
ved på en røver ham at støtte.«
Tore sig rejste: »var han en røver? —
tjente dog
kongen tro.«

Begge varlig kongen tog;
løfted ham op og holdt ham stille,
medens de med foden sparkede undaf
Arnljots lig,
langt og stivt.

Men der Arnljot vendtes om,
så de hans åbne øjne smile
op imod himlen; smilet, han bar fra
siste syn,
som han så.

»Røveren ler,« henkasted Kalv.
Tore med arm om kongen svarte:
»kanske på rette siden han ser sig.« —
Taus gik Kalv,
som han kom.

LYSET

EN UNIVERSITETSKANTATE

Soli (tenor og baryton)
Første (mands-) kor
Andet do. (større)
Stort (mands-) kor
Kvindekoret.

I.

Stort kor.

Ophavs ophav, lysets kilde,
du, som tænder alle sole,
du, som sår i alle hjærner, —
tanker stråler, tanker slukkes,
verd'ner åbnes, verd'ner lukkes,
— ind i nyt din lysflod siver,
du, som var og er og bliver.

Ophavs ophav, lysets kilde,
første tanke om dit tilvær
slog den første lysets strime
over vejene, vi vandre.
Evig fulgtes de af andre.
Det at ane dig gav evne.
Det at tænke lys var lyset.

Ophavs ophav, lysets kilde,
mens vi vokser af din varme,
mens vi ånder af dit emne,
og som bølge af en bølge
liv og død hinanden følge,
evig slægt på slægt udgrunder
nye love, nye under.

Ophavs ophav, lysets kilde,
dig i dem idag vi ærer,
som fik spejle lysets under
fra den allerførste anen,
til den kraft, som målte banen.
Lysets bud i alle sfærer
dig i dem idag vi ærer.

Første kor.

Ingen kjender de første,
seernes skare, den første videns.
I lange månelyse høstnætter
henover de kaldæiske sletter
spejded de himlens kredsløb og tidens.

Andet kor.

(Sagte.)

Som fjærne nyn over dunkle ord,
som gjengrodde veje, der viser retning,
følger vi stammens og tankens spor
i gamle bøger ved syn og gjætning.

Første kor.

Ingen kjender de første,
de, som fandt tallet, der skulde blive
til vægt for solen, til målsnor for tiden,
alt synbart, alt tænkeligt i den, —
livet en grundfast ordning give.

Andet kor.

(Sagte.)

Skrifttegnet nævn! Det, som førte frem
af opsparet lys fra tid, længst leden.
Slægter bag tusenårs grav i dem
end kjæmper med os mod forgjæng'ligheden.

Første kor.

Ingen kjender de første
enheden anende, deres søgen
i himlens lyshav efter vor vilje.
Som afbild af stjærnernes familje
elsked de ilden med offerrøgen.

Andet kor.

(Sagte.)

På tavler, gravet af jorden frem,
fortæller og tier hun med, hvad de gjor'e,
skinsyg på lyset. Forvarer dem
end tættere hos sig, de første store.

Første kor.

Ingen kjender de første,
de, som så klart, at retfærdigheden
var større end livet, overskred døden
og rejste sin domstol i morgenrøden,
tømmende tiden i evigheden.

Andet kor.

(Sagte.)

Fra pyramidernes væg og bug
hvisker det op i vor siste viden:
Menneskehedens ætstore hug
er arv fra mange årtusen siden.

Første kor.

Ære være!

Andet kor.

Ære være!

Begge kor.

Ære være!

Stort kor.

Dem, som væbned, dem, som løfted
tanken op i stjærneleden,
og som bagom den og tiden
søgte frem retfærdigheden.

Forsamlingen.

Ære være! Ære være!

II.

Første kor.

Mod olivenskoven
svale, dybblå bølger;
luft og hav og lunder
amoriner dølger.
Lyse marmorrækker
det fuldkomne præker, —
og derinde guder,
og herude leker.
Filosofers skoler
under buegangen, —
og i templet piger,
som går dans til sangen.
Fortids store billed
i teatret løftes,
og fra talerstolen
deres fremtid drøftes.

Recitativ.

Her gik der op en verden i vort indre
omspændt og målt af navn, som endnu tindre.
Her blev de tændt de høje idealer,
end gir de lys i, hvad vi tænker, taler.

Her blev der skabt et harmoniens rige,
alt, som var godt, var også skjønt tillige.

Første kor.

Hvem skal prisen bære
mellem år og andet,
derom slægter kappes
og hver by i landet.
Deres væddekampe,
det er folkefester,
hjem af kammerater
bæres han, som best er, —
best i idrætslegen,
best i åndens stævne,
ti for fædrelandet
spændes hver en evne.
Det er hele folkets
unge kraft som sejrer,
dets forente arbejd,
som triumfen fejrer.
Så dets dåd og skjønhed,
skjønt årtusen rundne,
står i skrift og marmor
end uovervundne.

Recitativ.

Her blev forkyndt, at hvem sig selv vil vinde,
andre må skåne, — skåne selv sin fiende.
Her blev det lært, at sandhed bærer livet;
hvem det vil redde, hen for den det give!
Stor er den hæder, alle folk dem skylde, —
størst dog ved det, som skabte tidens fylde.

Første kor.

Et folk, hvis land var åben vej,
tre store folks erobringsvej,

et lidet folk i kamp og nød
med øjet på den visse død, —
de lærte tidlig søge
en høj're kraft.

Stort kor.
En høj're kraft —

Første kor.
Som deres kunde øge.

Den fandt de og blev »Herrens« folk,
de store mænd hans strænge tolk:
Gjør ene det, som Herren vil.
Der er ej nogen anden til.
Han er ej din alene.
Men verdens gud.

Stort kor.
Men verdens gud.

Første kor.
Snart alle folk ham tjene.

Men da i største nød de var,
de lærte kjende ham som far.
Imellem dem og retfærds dom
en mild, barmhjærtig midler kom,
med ham et stort gudsrige,
der alle folk —

Stort kor.
der alle folk —

Første kor.
fik barneret, blev lige.

Ej l æ r e var det, — liv sprang ud,
en nyskabt verden, liv i gud,
og solen i den: kjærlighed
til ham, som døden for os led.
For ham igjen de døde.
Halleluja!

S t o r t k o r.

Halleluja!

F ø r s t e k o r.

Så sang de ham imøde.

S t o r t k o r.

Halleluja, halleluja.
Så sang de ham imøde.

F o r s t e k o r.

Ære være!

A n d e t k o r.

Ære være!

B e g g e k o r.

Ære være!

S t o r t k o r.

Ære være! D e m vi hylde,
som beredte tidens fylde.
Endnu mere d e m, som døde
i den store morgenrøde.

F o r s a m l i n g e n.

Ære være! Ære være!

III.

Første kor.

For det fik magt
over menneskevrimlen —
endnu i sædkastet
mørknedes himlen.
Uvejr brød ud
med stød og dunder,
lynild foroven,
jordskjælv under.
Men der var spåd om
stort elende,
komme det skulde
mod tidens ende.
Hav som luft af
jærtegn krydde,
jorden sig åbned,
ild den spydde.
Byer blev kvalt i
lavasand,
havet gik op på
det tørre land.
Alt, som var fast,
måtte sted forandre,
bjergene selv fik
lyst på at vandre.

Andet kor.

Da blev herskerne
kastet fra tinden,
folkene spredte
som agn for vinden.
Nogle mod østen,
andre mod vesten,
hjemme som slaver
blev siste resten.

Folkenes guder
hugges omkuld,
rigerne blandes
som flere slags muld.
Kjæmper sig lystig
en krone svejser,
fyrsten blir træl,
en træl blir kejser.
Og som af natten
onde drømme
ukjendte horder
indover strømme,
brøler og vælter
ad havet til,
foran dem ve-rop,
efter dem ild.

Solo.
(Tenor.)

Netop da var det
stormene bar det,
sædfrøet, som skulde fæste
kraften til bare det beste.

Begge kor.

Lidenskabernes højfest fejredes,
alt stærkt kjæmpede, alt svagt henvejredes.

Solo.

Aldrig i tiden
før eller siden
mænd så trofast vi finder,
eller så fromme kvinder.

Begge kor.

Evangeliets budskab fra mildheden
blev forfølgelsens blodskrift til vildheden.

Solo.
(Tenor.)

End står de store
templer, de gjor'e,
sådan mod uvæld de dæmmet.
Kræfterne rytmisk tæmmet.

Begge kor.

Gav det så ro?
Op kirkerne brød de, lod offrene bløde.

Solo.

Men deres tro
til værn for de levende dyrked de døde.

Kor.

Alt blev til blod;
til knusende slagsværd blev pilegrimsstaven.

Solo.

Viljen var god,
til Jesus de frem vilde slå sig, til graven.

Kor.

Præsternes kor,
så snart de fik magt, blev de værste tyranner.

Solo.

Munkenes ord
blev lysglimt i morg'nen mod friheds banner.

Kor.

Rædsel'n var stor
af djævle det yred, og hekser de brændte.

Solo.

En kom på spor
det mægtigste lysemne, verden kan vente.

Stort kor.

Marmorguder vågned forundret,
bronzekjæmper kasted jorddækket,
sprang til kampen mod det uglade;
luften fik lysere drag.

Gammel visdom randt op i østen,
helligdommen lued, da så de
ånden! Folket faldt i knæ og lovsang
frihedens dæmrende dag.

Se en slægt var født, som forened
nyt med gammelt, kraften med skjønhed,
søndagsbarnet, den som formådde
alt ved geni og behag.

Jorden åbned dem sine skatte,
himlen sine hemmeligheder,
havet bar dem til en ny verden,
did, deres anelse stod.

Mest opdaged de i tankens
store lande, større end jordens, —
himlen om den, fuld af rig tilflugt,
fuld af lys for vor fod.

Større, større gjorde de jorden,
større dens livgivende kræfter,
større menneskenes ånd, større
livslystens ild i vort blod.

Kunstens soloverstrålte tinder
står som deres evige afbild,
glædens, skabertrangens opstigning,
ført af opdagerens mod.

Ære være mænd, som fra bålet
lyste over frihedens veje,
ære være mænd, som først gik dem
tværs gjennem helvedes ild.

Første kor.
Ære være!

Andet kor.
Ære være!

Begge kor.
Ære være!

Samlet kor.
Ære være overgangens
stærke vagthold, lyset i den;
ære være kjæmpetrangens
grundtekst for den nye tiden.

Forsamlingen.
Ære være! Ære være!

IV.

Solo.
(Baryton.)

Hvad stunder nu slægterne til?
Hvad er det for klager os følger?

Første kor.

De brydes, begyndelsens bølger,
de når ikke did, som de vil.

Solo.

Men havet slet ingen kan tørre?

Første kor.

Begyndelsen kommer igjen,
og hvergang uendelig større.

Solo.

Og hver er bestandig den samme?

Første kor.

Fra trangen til frihed de stamme,
kun former og forhold forskjellig.

Solo.

Udjævningens attrå er hellig.

Andet kor.

Store tænkere gik foran,
indvandt modet, indvandt retten
til det helligste at granske.
I det frit uendelige
tankens vingfang vokste mægtig.
Hvad som før en ensom aned,
det blev tusens tvil og tale.
Tankefrihed, tankefrihed
lød det gjennem kirke, skole, —
snart i valens skræk og torden!
Slagets lyskast blev ideens,
så samvittighedens brand
jog afsted fra land til land,
svøbte dem i røg og jammer.
Og af stormen gnister førtes

ind i andet. Snart der hørtes:
folkefrihed, folkefrihed!
Atter skrig og blod og flammer.
Vårens arbejd lånte leens,
slagets lyskast blev ideens.

Solo.
(Baryton.)
End kjæmpes om frihed idag.
Et frem og tilbage bestandig.

Første kor.
De glider; ti grunden er sandig,
det gjælder jo magt og behag!

Solo.
Dog vinder de stykke for stykke.

Første kor.
De vinder med voksende lys;
ti deri bor retfærd og lykke.

Solo.
Her møder al tænkende evne.

Første kor.
Her holder århundreder stævne.
Bær lys til de viljer, som brydes!
— — — — — —

Solo.
Bær lys, — før vi hører der skydes.

Andet kor.
Lyset kommer, lyset klarer!
Lyset, som os åbenbarer
selvisk dårskab, svigfuld drift
og vor egen lykkes skrift

i de andres glade øjne.
Lyset kommer, lyset klarer!
Lyset, som os åbenbarer
slægtens sygdom, smertens grund
og i store ånders fund
gir, hvad livets kampe letter,
gir, hvad sultne munde mætter.

Stort kor.

Nu er lysets store tid!
Men for få er vi, som spreder,
og vi savner det, som freder
lysets gnist i slægtens id.
I, der før som vestalinder
gav symbolet eders liv, —
selve lyset kom og giv
tempelvagt, I ædle kvinder!
Her er kapløb med det onde.
Tit er lyset bare ild,
som fortærer, styg og vild,
uden ansvar og forbarmen
dem, det skulde give varmen. —

I har godheds englevagt,
I, som gav os modersmålet,
I, som samled omkring bålet
første hjem med tryllemagt.

I vil bære lyset frem
over fjæld og dybe dale
med en vårdags unge ynde,
verdens mismod overtale
og et sommertog begynde.

Kvindekoret.

De kommer, de kommer,
de ubrugte kræfter,
med jubel af alle,

som længted derefter.
Hver yngling, som steg
under lystemplets hvælv,
ham rusted vi ud, —
og nu kommer vi selv.
Vi kommer med tålmod
fra husenes flid,
med lyst til at ofre,
den trænger vor tid.
Vi kommer med fred
fra slægternes vugger
til dem, som med lysstråler
brænder og hugger.

Vi kommer med lysmod,
nysgjærrigt og ungt,
at sende det vidre
skal ikke bli tungt.

Stort kor.

Velkommen, lysalfer,
hvis klingende røst
i værkstedets haller
straks fylder med trøst.
Velkommen — det er ej
til dans, at I by's —,
velkommen til samfund
i ansvar og lys.

Kvindekoret.

Det samfund blir folkets
nyt skabende blod;
hvem lyslængslen når til,
blir tvefold så god.
Vi løfter tilsammen.
livsalige fund,
vi lægger tilsammen
retfærdigheds grund.

Stort kor.

Velkommen, lysalfer,
I giver os tro!
Nu skal vi få dag i
hvert eneste bo.
Nu kommer vi sikkert
i kapløbet først:
af alle de magter
er lysets dog størst.

Begge kor.

Af alle de magter
er lysets dog størst.

Kvindekoret.

Her i templets åbne haller
pris til dem, som hid os kalder:
de, som gav den nye tiden,
alle formål og dens viden.

Mandskoret.

Ære dem, som gjorde gaden
tryg for fredens karavaner
og til herberg bygde staten
op fra nyt bag gamle faner.

Kvindekoret.

Ære dem, som turde vove
se og tro naturens love,
kraftudskiftets salg og kjøb,
tyngdens årsag, verdens løb.

Mandskoret.

Ære dem, som spændte dampen
foran toget, så vi farer
nye veje bort fra kampen
mellem gamle krigsbarbarer.

Kvindekoret.
Ære lysets bud, som rinder
i den tynde tråd, der tvinder
mit i dit al farbar led,
så tilsist den spinder fred.

Mandskoret.
Ære dem, som foran vare,
nutids ny opdagerskare, —
fast naturens enhed slog
og dens fremgangslinjer drog.

Kvindekoret.
Fik af luft og vand og ild
raske bud for, hvad vi vil.

Mandskoret.
De, som af naturens kræfter
lærte alting gjøre efter.

Kvindekoret.
Som har vej i fjældet boret,
luften sejlet, lynet tjoret.

Mandskoret.
Som har jordens liv udgrundet
og har solens emner fundet.

Kvindekoret.
Som med fint og kløgtigt sind
alt, som lever, ordned ind.

Mandskoret.
Som naturens tal udregned
og de forhold, disse tegned.

Kvindekoret.
De, som menneskenes spor
fulgte på den hele jord.

Mandskoret.
Livssejladsen gjorde klar
for, hvad fejl ivejen var.

Kvindekoret.
De, som størst mod døden kjæmped,
sygdomsspirer fandt og dæmped.

Mandskoret.
De, som bød en fordom trods,
faldt, men baned vej for os.

Kvindekoret.
De, som livet større gjor'e
ved geni og tro, de store.

Mandskoret.
Først og sist de mænd, som sa' os,
at alt levende på jord
er af samme slægt, hvis spor
vi kan følge frem fra kaos.

Kvindekoret.
At her er en livsenstrang,
formende af ét det andet,
verdenskunstneren, som blandet,
til vor ånd vandt guderang.

Mandskoret.
At en evig kamp, vi ser,
deri alt af svagt går under,
medens idealet stunder
i det sejrende mod mer.

Kvindekoret.
Og at livets vækst det skyder
foran sig, indtil det yder
værn for alt det lovløst krænkte,
finest følte, højest tænkte.

Mandskoret.
Så at slægtens største styrke
er det ideal, vi dyrke.

Kvindekoret.
Født og fostret af det ene:
livets sunde vækst at tjene.

Mandskoret.
Ære være!

Kvindekoret.
Ære være!

Begge kor.
Ære være
dem, som troen kunde vække
på så lang en ane-række!
Fra så lavt til sådan tinde, —
hvad må vi ej vid're vinde?

Forsamlingen.
Ære være, ære være!

Begge kor.
(Sagte.)
Troskab mod lyset!
Isammen
vil alle farverne glide
ind i det hvide.
I flammen
af al, al viden vi ene
aner det rene.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

63629

LDaNor.
B 6266

Author Björnson, Björnstjerne

Title Samlede Værker. Vol.5-6 in 1

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 13 06 04 011 2